

MAO ZEDONG
TALLANMA ƏSƏRLİRİ

5-tom

**MAO ZEDONG
TALLANMA ƏSƏRLİRİ**

5 - tom

1977- yil · Beyjing

毛泽东选集

第五卷

一九七七年·北京

PÛTÛN DUNYA PUROLETARLIRI, BIRLIXINGLAR!

世界
革命
萬歲

毛泽东

NƏXR KILIX TOOIRISIDA

Uluq dahimiz wə ustazimiz Mao Zedong zhuxining əsərliri—Marksizim - Leninizimlik əlməs həjjət. Zhonggong zhongyangning qarıoqa əsasən, «Mao Zedong tallanma əsərliri»ning 5- tomi hazır nəxr kılindi, keyinki tomlirimu dawamlıq nəxr kılınıdu.

Ilgiri nəxr kılinoqan «Mao Zedong tallanma əsərliri»ning birinqidin tətinqiqə boləqan tomliri yeni demokiratik inkılap dəwrıdiki muhım əsərləni öz iqiğə aləqan. 5- tom wə keyinki tomlar sotsiyalistik inkılap wə sotsiyalistik quruluş dəwrıdiki muhım əsərləni öz iqiğə alıdu.

Zhonghua həlk jumhuriyiti quruloqandin keyinki yeni tarihiy dəwrdə, yoldax Mao Zedong Marksizim - Leninizim omumi həkikitini inkılapning konkirit əmi-liyiti bilən birləxtürüxtin ibarət izqıl pırinsipta qing turup, partiyimiz wə həlkimizgə rəhbərlik kılıp, sotsiyalistik inkılap wə sotsiyalistik quruluş elip berix yolidiki kürəxlərdə, Gao Gang - Rao Shushi, Peng Dehuəy, Liu Shaoqi, Lin Biao, Wang Hongwen - Zhang Chunqiao - Jiang Qing - Yao Wenyüənləning xiuzhengzhuyilik luxıənlirigə qarxi kürəxlərdə, jahan'girlikkə wə hərkaysi əl əksiyətqilirigə qarxi kürəxlərdə, Sovet xiuzhengzhuyiqi hainlar guruhini mərkəz kıləqan hazırki zaman xiuzhengzhuyisioqa qarxi kürəxlərdə

Marksizim - Leninizimoğa warislik qildi, uni koşdidi wə rawajlandurdi. Bu dəwrdə, yoldax Mao Zedongning nəziriyə jəhəttiki əng uluq təhpisi xuningdin ibarətki, dəlitimizdiki wə həlkaradiki puroletariyat diktaturisi-ning tarixiy təjribilirini sestimilik yəkünlidi, weywuluk biənzəngfaning karimu - qarxilikning birligidin ibarət asasiy nuqtiinəzirini tətbiq kilip, sotsializim jəmiyitidiki ziddiyət, sinip wə sinipiy kürəxni təhlil qildi, xuning bilən sotsializim jəmiyitining tərəkkiyat kanuniyitini eqip bərdi, puroletariyat diktaturisi xaraitida dawamlıq inkilap kilix toqrisidiki uluq nəziriyini yaratti. Yoldax Mao Zedongning puroletariyat inkilawı wə puroletariyat diktaturisi toqrisidiki bu yehgi idiyisi, yengi yəküni pəlsəpə, siyasi iktisat wə ilmiy sotsializim jəhətliridə Marksizim - Leninizimning nəziriyə qəznisini intayin zor dərjide beyitti. U həlkimizgə puroletariyat diktaturisini mustəhkəmləx, kapitalizim tirilixining aldini elix, sotsializim kuruxning tıp yolini kərsitip berix bilənla kəlmidi, bəlki uluq, qongqur dunyawı əhmiyət kimu igə.

«Mao Zedong tallanma əsərliri»ning 5- tomi 1949-yil 9- aydin 1957- yiləiqə boləjan ariliktiki muhim əsərləni əz iqiğə alidu. Yoldax Mao Zedongning ixləp-qikirik wastilirigə boləjan mülükqilik jəhəttiki sotsialistik əzgərtix asasiy jəhəttin orunlanəjandin keyin, puroletariyat bilən burzuaziye, sotsializim yoli bilən kapitalizim yoli otturisidiki kürəxning yənıla uzak muddət məwjut bolup turidiojanliqi toqrisidiki ilmiy həkmi, sotsializim jəmiyitidiki duxmən bilən əz

otturisdiki ziddiyət bilən həlk iqidiki ziddiyəttin ibarət haraktiri ohxax bolmioğan ikki hil ziddiyətni toqra pərqləndürüx wə toqra həl kilix toqrisidiki təlimati, puroletariyat diktaturisi xaraitida dawamlıq inkilap kilix toqrisidiki uluq nəziriyisi, sotsiyalistik kurulux zongluxiəni toqrisidiki asasiy idiyisi muxu tomdiki əsərliridə tunji kətim otturioğa koyuloğan. Keyin, bolupmu puroletariyat mədiniyət zor inkilawi dawamida, yoldax Mao Zedong inkilap əmiliyitidiki təjribilərgə اساسən, bu xanliq idiyilərnı üzlüksiz töluklıdi wə rawajlandurdi.

Yoldax Mao Zedong — zamanimizdiki əng uluq Marksizim - Leninizimqi. Mao Zedong sixiangi—partiyimiz, armiyimiz wə həlkimizning ittipaklıxip kürəx kilix, dawamlıq inkilap kilixniki oqalıp bayrioqi, həlkəra puroletariyat wə hərəkaysi əl inkilawiy həklirining ortaq bayliqi. Yoldax Mao Zedongning idiyisi wə təlimati məngü yaxaydu.

Yoldax Mao Zedongning tallanma əsərlərgə kirküzülgən sotsiyalistik inkilap wə sotsiyalistik kurulux dəwridiki əsərlirining bir kismi axkara elan kılinoğan idi, bir kismi axkara elan kılınmioğan, bu yoldax Mao Zedong təyyarlıoğan həjjet, kolyazmilarnı wə səzligən səz - nutuklarıning rəsmiy hatirisini əz iqigə alidu. Təhrirləx waktida səz - nutuklarıning hatiriliri üstidə zərür, tehnikilik rətləxlər boldi.

**Zhonggong zhongyang Mao Zedong zhuxi
əsərlirini təhrir wə nəxr kilix weyyüənhuyi**

1977- yil 3- ayning 1- küni

MUNDƏRIJƏ

SOTSIYALISTIK INKILAP WƏ SOTSIYALISTIK KURULUX DƏWRI

(1)

ZHONGGUO HƏLKİ ORNIDIN DƏS TURDI (1949- yil 9-ayning 21-küni)	3—9
YAXISUN ZHONGGUO HƏLKİNING BÜYÜK ITTI- PAQLIOI (1949-yil 9-ayning 30-küni).....	10—13
HƏLK KƏHRIMANLIRI MƏNGGÜ HAYAT (1949-yil 9-ayning 30-küni)	14
JAPA - MUXƏKƏTKƏ QIDAP KÜRƏX KILIX ISTI- LINI MƏNGGÜ SAQLAYLI (1949-yil 10-ayning 26-küni)	15
BAY DIHANLAROI MUAMILƏ KILIXNING CE- LÜESI MƏSILISI TOORISIDA PIKIR SORAX (1950-yil 3-ayning 12-küni)	16—18
DƏLƏTNING MALİYƏ - İKTISADİY ƏHWALINING TÜPTIN YAHXILINIXINI QOLOIA KƏLTÜRÜX ÜQÜN KÜRİXƏYLI (1950-yil 6-ayning 6-küni).....	19—29
HƏMMƏ TƏRƏPKƏ TƏNG HÜJUM KILMASLIQ KERƏK (1950-yil 6-ayning 6-küni)	30—35
MUKƏMMƏL INKILAPQI BOLAYLI (1950-yil 6- ayning 23-küni)	36—42
SILƏR — PÜTÜN MILLƏTNING NƏMUNIQILIRI (1950-yil 9-ayning 25-küni)	43—44
ZHONGGUO HƏLK PIDAILAR KISIMIOIA BUYRUQ (1950-yil 10-ayning 8-küni)	45—46
ZHONGGUO HƏLK PIDAILAR KISIMI CHAOXIƏN-	

NING HƏR BIR TAOI WƏ DƏRYASINI, HƏR BIR DƏRƏH WƏ GIYASINI ASRIXI KERƏK (1951-yil 1-ayning 19-küni)	47
ZHONGGONG ZHONGYANG ZHENGZHİJÜYI KENGƏYTIŁGƏN YİOINI QARARINING MUHİM NUQTILIRI (1951-yil 2-ayning 18-küni)	48—54
1. 22 Aylıq Təyyarlıq Hizmiti	48
2. Amerika Jaħan'gırlıgıgə Qarxi Turux - Chaoxiəngə Yardəm Berix Toqrisidiki Təxwıqat - Tərbiyə Hərkiti	49
3. Yər İslahəti	49
4. Əksilinqılapqılarnı Basturux	50
5. Xəhər Hizmiti	50
6. Partiyini Tərtpkə Selix Wə Partiyə Qurux	51
7. Birlık Səp Hizmiti	53
8. İstıl Tüzıtıx	53
ƏKSİLİNKİLAPQILARNI BASTURUXTA PARTIYINING AMMIWI LUXIƏNINI YOŁOIA QOYUX KERƏK (1951-yil 5-ay)	55—59
ƏKSİLİNKİLAPQILARNI BASTURUXTA PUHTA BOLUX, DƏL BOLUX, QATTIĞ BOLUX KERƏK (1950-yil 12-ay — 1951-yil 9-ay)	60—65
«WU XÜNNING TƏRJİMİHALI» DIGƏN KINONI MUHAKİMƏ KİLİXQA ƏHMIYƏT BERIX KERƏK (1951-yil 5-ayning 20-küni)	66—68
3 QONG HƏRKƏTNING ULUOI OIƏLIBISI (1951-yil 10-ayning 23-küni)	69—76
“3 KƏ QARXI”, “5 KƏ QARXI” KÜRƏX TOOIRISIDA (1951-yil 11-ay — 1952-yil 3-ay)	77—86
YEZA İGİLİGİDƏ HƏMKARLIXIX - KOPIRATSIYLIXIXNI BIR QONG İX SÜPİTİDƏ İXLƏX KERƏK (1951-yil 12-ayning 15-küni)	87—88
YENGI YIL MUNASIWITI BİLƏN TƏBRIK SƏZ (1952-yil 1-ayning 1-küni)	89—90

ZHONGGONG ZHONGYANGNING XIZANG HIZMITINING FANGZHENI TOOIRISIDIKI YOL-YORUOI (1952-yil 4-ayning 6-küni)	91—96
IXQILAR SINIPI BILƏN BURZUAZIYƏ OTTURISIDIKI ZIDDIYƏT — MƏMLİKƏT IQIDIKI ASASIY ZIDDIYƏT (1952-yil 6-ayning 6-küni)	97
ITTIPAQLIXIP, DÜXMƏN BILƏN ƏZ OTTURISIDIKI QEGRINI ENIK AYRIYLI (1952-yil 8-ayning 4-küni)	98—103
ZHONGGUO HƏLK PIDAILAR QISIMINING ZOR OIƏLIBISINI TƏBRIKLƏYMIZ (1952-yil 10-ayning 24-küni)	104—105
GUƏNLIAOZHUYIOIA, BUYRUKQILIKKA WƏ KANUN-INTIZAMOIA HILAPLIK QILIXQA QARXI TURAYLI (1953-yil 1-ayning 5-küni)	106—109
QONG HƏNZUQILIKNI PIPƏN QILIX KERƏK (1953-yil 3-ayning 16-küni)	110—111
“5 KƏP” MƏSILISINI HƏL QILIX KERƏK (1953-yil 3-ayning 19-küni)	112—116
LIU SHAOQI, YANG SHANGKUNLARNING INTIZAMNI BUZUP, ƏZ ALDIOIA ZHONGYANGNING NAMIDA HƏJJƏT TARKATKANLIOIOIA TƏNKIT (1953-yil 5-ayning 19-küni)	117—118
ZONGLUXIƏNDIN QƏTLƏYDIOIAN ONGQIL NUQTINƏZƏRNI PIPƏN QILAYLI (1953-yil 6-ayning 15-küni)	119—121
YAXLAR ITTIPAQINING HIZMITIDƏ YAXLARNING ALAHIDILIGIGƏ ETIWAR BERIX KERƏK (1953-yil 6-ayning 30-küni)	122—130
DƏLƏT KAPITALIZIMI TOOIRISIDA (1953-yil 7-ayning 9-küni)	131
PARTIYINING ƏTKÜNQI DƏWRDIKI ZONGLUXIƏNI (1953-yil 8-ay)	132—133
PARTIYƏ IQIDIKI BURZUAZIYƏ IDIYISIGƏ QAR-	

XI TURAYLI (1953- yil 8- ayning 12- küni)	134—148
KAPITALISTIK SODA - SANAƏTNI ÖZGƏRTIX- NING MUQƏRRƏR YOLI (1953- yil 9- ayning 7- küni)	149—153
AMERIKA JAĦAN'GIRLIGIGƏ QARXI TURUX- CHAOXIƏN'GƏ YARDƏM BERIXNING ULUOI OIƏLIBISI WƏ BUNINGDIN KEYINKI WƏZIPI- LƏR (1953- yil 9- ayning 12- küni)	154—163
LIANG SHUMINGNING ƏKSIYƏTQIL IDIYISIGƏ PIPƏN (1953- yil 9- ayning 16—18- künliri)	164—179
YEZA IGILIGIDƏ HƏMKARLIXIX - KOPIRATSIYI- LIXIX TOOIRISIDA IKKI KƏTIMLIK SƏĦBƏT (1953- yil 10- ay, 11- ay)	180—195
1. 10- Ayning 15- Künidiki SəĦbət	180
2. 11- Ayning 4- Künidiki SəĦbət	186
ZHONGHUA HƏLQ JUMĦURIYITI ASASIY QANU- NINING LAYIHISI TOOIRISIDA (1954- yil 6- ay- ning 14- küni)	196—207
ULUOI SOTSIALISTIK DƏLƏT QURUX ÜQÜN KÜ- RƏX QILAYLI (1954- yil 9- ayning 15- küni)	208—210
KIZIL RAWAQTIKI QUX TƏTKIKATI MƏSILISI TOOIRISIDIKI HƏT (1954- yil 10- ayning 16- küni)	211—213
ATOM BOMBISI ZHONGGUO HƏLKINI QORQITAL- MAYDU (1955- yil 1- ayning 28- küni)	214—216
ZHONGGUO GONGCHƏNDANGINING MƏMLIKƏT- LIK WƏKILLƏR YIOIINIDA SƏZLƏN'GƏN NU- TUK (1955- yil 3- ay)	217—246
Eqix Nutqi	217
Hulasə	224
1. Bu Kətimki Wəkillər Yiojinoja Baha	224
2. Birinqi 5 Yillik Pilan Toqrisida	228
3. Gao Gang - Rao Shushi Partiyigə Qarxi Ittipaki Toqrisida	229

4. Həzirkı Wəziyət Toqrisida	240
5. Partiyining Məmlıkətlik 8- Qurultiyini Oləlibilik Qakirix Üqün Kürixəyli	242
“JAMAƏT PIKRI BIRDƏK BOLUP KƏTTI”GƏ RƏD- DIYƏ (1955- yil 5- ayning 24- küni)	247—251
«HU FENG ƏKSILINKILAWIY GURUHIQIA DAIR MATIRIYALLAR»QIA SƏZ BEXI WƏ TƏHRIR SƏZI (1955- yil 5- ay, 6- ay)	252—262
Səz Bexi	252
Təhrir Səzi (Tallanma)	255
YEZA IGILIGINI KOPIRATSIYILƏXTÜRÜX MƏSI- LISI TOQRISIDA (1955- yil 7- ayning 31- küni)	263—301
YEZA IGILIGINI KOPIRATSIYILƏXTÜRÜXTƏ PAR- TIYƏ, ITTIPAK ƏZALIRIQIA WƏ KƏMBƏQIƏL DIHAN, TƏWƏN OTTURA DIHANLARQIA TA- YINIX KERƏK (1955- yil 9- ayning 7- küni)	302—305
YEZA IGILIGINI KOPIRATSIYILƏXTÜRÜX TOQ- RISIDIKI MUNAZIRƏ WƏ HƏZIRKI SINIPIY KÜRƏX (1955- yil 10- ayning 11- küni)	306—342
1. Yeza Igiligini Kopiratsiyiləxtürüx Bilən Kapita- listik Soda - Sanaətni Əzgərtixning Munasiwiti	307
2. Kopiratsiyiləxtürüx Məsilisidiki Talax - Tartix Üstidə Hulasə	314
3. Omumi Yüzlük Guyhualax, Rəhbərlikni Küqəy- tix Məsilisi Toqrisida	318
4. Idiyiwi Kürəx Toqrisida	325
5. Baxqa Birqanqə Məsilə	331
«ZHONGGUO YEZILIRIDIKI SOTSIYALISTIK DOL- KUN»QIA SƏZ BEXI (1955- yil 9- ay, 12- ay)	343—353
Səz Bexi I	343
Səz Bexi II	348
«ZHONGGUO YEZILIRIDIKI SOTSIYALISTIK DOL- KUN»QIA TƏHRIR SƏZI (1955- yil 9- ay, 12- ay)	354—407

YEZA IĞILIGƏ DAIR 17 MADDA TO՞IRISIDA	
PIKIR SORAX (1955- yil 12- ayning 21- k�ni).....	408—414
KOL SANA՞TNI SOTSİYALISTIK �ZG�RTIXNI	
TEZLITIX TO՞IRISIDA (1956- yil 3- ayning	
5- k�ni)	415—419
10 QONG MUNASIW�T TO՞IRISIDA (1956- yil	
4- ayning 25- k�ni)	420—457
1. Eo�ir Sana�t Bil�n Yenik Sana�t W� Yeza Iğiligi-	
ning Munasiwiti	421
2. Dengiz Boyi Rayonliridiki Sana�t Bil�n Iqki	
Jaylardiki Sana�tning Munasiwiti	424
3. Iqtisadiy Kurulux Bil�n D�l�t Mudapiəsi Kuru-	
luxining Munasiwiti	426
4. D�l�t, Ixl�p�kikirix Orunliri W� Ixl�p�karo�uqi	
X�hsl�rning Munasiwiti	428
5. Zhongyang Bil�n Jaylarning Munasiwiti	434
6. H�nzu Milliti Bil�n Az Sanliq Mill�tl�rning	
Munasiwiti	438
7. Partiyimiz Bil�n Baxka Partiy� - Guruhlarning	
Munasiwiti	440
8. Inkilap Bil�n �ksilinkilapning Munasiwiti	443
9. H�k - Nah�k Munasiwiti	448
10. Zhongguo Bil�n Q�t'�ll�rning Munasiwiti	451
AMERIKA JA�AN'GIRLIGI—K�OI�Z YOLWAS	
(1956- yil 7- ayning 14- k�ni)	458—464
PARTIYINING ITTIPAKLI�INI K�Q�YT�YLI,	
PARTIYINING �N'�NISIG� WARISLIQ KL-	
LAYLI (1956- yil 8- ayning 30- k�ni)	465—483
PARTIYIMIZNING B�ZI TARIHIY T�JRIBILIRI	
(1956- yil 9- ayning 25- k�ni)	484—493
SUN ZHONGSH�N �P�NDINI HATIRIL�YMIZ	
(1956- yil 11- ayning 12- k�ni)	494—496
ZHONGGUO GONGCH�NDANGI 8-N�W�TLIK	
ZHONGYANG WEYY��NHUYINING 2- OMU-	

MI YIOINIDA SÖZLƏN'GƏN NUTUQ (1956- yil 11- ayning 15- küni)	497—524
OLKILIK, XƏHƏRLIK, APTONOM RAYONLUK DANGWEY SHUJILIRI YIOINIDA SÖZLƏN- GƏN NUTUQ (1957- yil 1- ay)	525—580
I 1- Ayning 18- Küni Sözlən'gən Nutuk	525
II 1- Ayning 27- Küni Sözlən'gən Nutuk	541
HƏLK IQIDIKI ZIDDIYƏTNI TOOIRA HƏL KILIX MƏSILISI HƏKQIDƏ (1957- yil 2- ayning 27- küni)	581—644
1. Haraktiri Ohxax Bolmioqan Ikki Hil Ziddiyət	581
2. Əksilinkilapqilarni Tazilax Məsilisi	601
3. Yeza Igiligini Kopiratsiyiləxtürux Məsilisi	606
4. Soda - Sanaətgilər Məsilisi	612
5. Ziyalılar Məsilisi	614
6. Az Sanlıq Millətlər Məsilisi	618
7. Bir Tutax Pılanlap, Təng Etiwar Berix, Muwapıq Orunlaxturux	619
8. Barqə Güllər Təkxi Eqilix, Həmmə Ekimlar Bəs - Bəstə Sayrax, Uzak Muddət Billə Turux, Əzara Nazarət Kılıx Toqrisida	621
9. Az Sanlıq Kixiləarning Jidəl Qikirixi Məsilisi Toqrisida	632
10. Yaman Ix Yahxi Ixka Aylinamdu?	635
11. İktisat Kılıx Toqrisida	638
12. Zhongguoni Sanaətləxtürux Yoli	640
ZHONGGUO GONGCHƏNDANGINING MƏMLİ- KƏTLİK TƏXWİKAT HIZMITI YIOINIDA SÖZLƏN'GƏN NUTUQ (1957- yil 3- ayning 12- küni)	645—670
JAPA - MUXƏKQƏTKƏ QIDAP KÜRƏX KILIXTA QING TURUP, AMMA BİLƏN ZIQ MUNASIWƏT BAOILAYLI (1957- yil 3- ay)	671—676
IXLAR ÖZGƏRMƏKTƏ (1957- yil 5- ayning	

15- künü)	677—687
ZHONGGUO GONGCHƏNDANGI—PÜTÜN ZHONG- GUO HƏLQINING RƏHBƏRLİK HEXINI (1957- yil 5- ayning 25- künü)	688
KÜQNI TƏXKILLƏP, ONGQILARNING OIALJIRA- NƏ HÜJUMIOIA QAYTURMA ZƏRBƏ BERƏYLI (1957- yil 6- ayning 8- künü)	689—692
WENHUYBAO GEZITINING BURZUA YÖNÜLÜXI PIPƏN QILINIXI KERƏK (1957- yil 7- ayning 1- künü)	693—702
BURZUA ONGQILIRINING HÜJUMINI QEKINDÜ- RƏYLI (1957- yil 7- ayning 9- künü)	703—728
1957- YIL YAZ PƏSLIDIKI WƏZİYƏT (1957- yil 7- ay)	729—745
INQILAPNI ILGIRI SÜRGÜQILƏRDİN BOLAYLI (1957- yil 10- ayning 9- künü)	746—769
AMMINING ZOR KƏPQILIGIGƏ QƏT'I IXINƏYLI (1957- yil 10- ayning 13- künü)	770—795
PARTİYƏ IQIDIKI ITTIPAKLIQNING BIƏNZHENG- LIK USULI (1957- yil 11- ayning 18- künü)	796—800
BARLIQ ƏKSIYƏTQILƏRNING HƏMMISI QƏOIƏZ YOLWAS (1957- yil 11- ayning 18- künü)	801—802

**SOTSIYALISTİK İNKİLAP WƏ
SOTSIYALISTİK KURULUX
DƏWRI
(1)**

ZHONGGUO HƏLKİ ORNIDIN DƏS TURDI*

(1949- yil 9- ayning 21- küni)

Wəkil əpəndilər, pütүн məmlikət həlki təxna bolup kəlgən siyasi məslihət kengixi yiojini hazir eqildi.

Bizning yiojinimiz 600 din oxuk wəkilni ez iqige alojan bolup, pütүн Zhongguodiki həmmə demokiratik partiyə-guruhlar, həlk təxkilatlıri, həlk jiefangjüni, hərkaysi jaylar, hərkaysi millətlər wə qət'əllərdiki Zhongguo muhəjirlirioja wəkillik kilidu. Bu bizning yiojinimizning pütүн məmlikət həlking bütük ittipaklik yiojini ikənligini kərsitidu.

Pütүн məmlikət həlking bundak bütük ittipaklioqi xuning üqün wujutka qiktiki, biz Amerika jahan'girligi yardəm berip kəlgən guomintang əksiyətqi həkümitini yəngduk. 3 yildin kəprək wakıt iqidə, kəhriman, dunyada az uqraydiojan Zhongguo həlk jiefangjüni Amerika jahan'girligi yardəm berip kəlgən guomintang əksiyətqi həkümitining nəqqə milyon kixilik armiyisining barlik hujumini yəngdi, xuning bilən əzi kayturma hujumoja wə hujumoja etti. Hazir, həlk jiefangjününing nəqqə milyon kixilik dala armiyisi Təywən, Guangdong,

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo həlk siyasi məslihət kengixining 1- nəwətlik omumi yiojinida səzligən eqix nutki.

Guangxi, Guyzhou, Sichuən wə Xinjiangoğa yeqin rayonlaroğa yetip bardi, Zhongguo həlkining zor kəpqiligi azatlıkka erixti. 3 yildin kəprək waqit iqidə, pütün məmlikət həlki ittipaklixip, həlk jiefangjünigə yardəm berip, ez düxminigə qarxi turdi wə asasiy oğəlibini koloğa kəltürdi. Bügünki həlk siyasi məslihət kengixi mana xu asasta qakirildi.

Bizning yioğinimiz xuning üqün siyasi məslihət kengixi yioğini dəp ataldiki, buningdin 3 yil ilgiri biz Jiang Jieshi guomindangi bilən birlikte bir ketim siyasi məslihət kengixi yioğini⁽¹⁾ aqқан iduk. U ketimki yioğinning miwisini Jiang Jieshi guomindangi wə uning qolqomaklıri nabut kiliwətkən idi, əmma u həlk arisida əqməs təsir kəlduroğan idi. U ketimki yioğın xuni ispatlidiki, jaħan'girlarning oğalqisi Jiang Jieshi guomindangi wə uning qolqomaklıri bilən birlikte həlkke paydilik hiqkandaq ixni həl qiloğili bolmaydu. Zormu - zor karar qikiriləğini bilənmu paydisi bolmaydu, pəyt pixip yetilixi bilənla, ular həmmə kararlarni yirtip taxlaydu həmdə dəhxətlik urux arkilik həlkke qarxi turidu. U ketimki yioğinning birdin - bir ünümi həlkke qongkur tərbiyə berip, həlkke munularni qüxəndürgənligi boldi: Jaħan'girlarning oğalqisi Jiang Jieshi guomindangi wə uning qolqomaklıri bilən murəssəlixixkə zadi orun yok, ya bu düxmənlərnəni aqdurup taxlax kerək, ya bu düxmənlər tərripidin kirilix wə ezilix kerək, ikkining biri, baxka yol yok. Zhongguo həlki Zhongguo gongchəndangining rəhbərliğidə, 3 yildin kəprək waqit iqidə, nəhayiti tez oyoğinip həmdə təxkillinip, jaħan'girlikkə,

feodalizimoğa, guənliao kapitalizimoğa wə ularning mər-kəzlik wəkili boləjan guomindang əksiyətqi həkümitigə kərxi məmlikət kələmlik birlik səp xəkilləndürüp, hək azatlık uruxioğa yardəm berip, asasiy jəhəttin guomin-dang əksiyətqi həkümitini yəkətti, jahan'girlikning Zhongguodiki həkümranlıoqini aqdurup taxlidi, siyasi məslihət kengixini əsligə kəltürdi.

Həzirki Zhongguo hək siyasi məslihət kengixi tamamən yengi asasta qakirildi, u pütün məmlikət həl-kiyə wəkillik kiliş haraktirioğa igə, u pütün məmlikət həkining ixənqi wə himayisigə igə. Xuning üqün, Zhongguo hək siyasi məslihət kengixi əzining məmli-kətlik hək kurultiyining hizmət həkükini ijra kilidi-əjanlıoqini jakalaydu. Zhongguo hək siyasi məslihət kengixi yioqini əzining küntərtiwidə Zhongguo hək siyasi məslihət kengixining təkiliy qanunini, Zhong-hua hək jumhuriyiti mərkiziy hək həkümitining təkiliy qanunini, Zhongguo hək siyasi məslihət kengixining ortak ganglingini tüzüp qikidu, Zhongguo hək siyasi məslihət kengixining məmlikətlik weyyüənhuyini, Zhonghua hək jumhuriyiti mərkiziy hək həkümiti weyyüənhuyini saylaydu, Zhonghua hək jumhuriyiti-ning dələt bayrioqi wə dələt bəlgisini bekitidu, Zhonghua hək jumhuriyitining paytəhti kəyər bolidiojanlıoqini wə dunyadiki zor kəpqilik dələtlər kollanojanəğa ohxax yil hisawi kollinixni bəlgiləydu.

Wəkil əpəndilər, biz ortak bir tuyoqoğa igimizki, bizning hizmitimiz insaniyət tarihiyə yezilidu, u insani-yətning omumi sanining təttin birini təkil kilidiojan

Zhongguoluklarning xuningdin etiwarən ornidin dəs turojanliqini bildüridu. Zhongguoluklar əzəldin uluq, batur wə əmgəkqan millət idi, pəkət yekinki zamandila katardin kepkaldi. Bundak katardin kepkelix—tamamən qət'əl jahan'girlirining wə elimizdiki əksiyətqi həkümətlərnin əzgənligi wə ekispilatatsiyə kıləjanliqining nətijisi. 100 yildin kəprək waqittin buyan, bizning ata-bowilirimiz tiz pükməy, bax əgməy kürəx kılıx arkilik iqki-taxki əzgüqilərgə qarxi turup kəldi, kürəxni bir dəmmu tohtatmidi, Zhongguo inkilawining uluq pix-wasi Sun Zhongshən əpəndi rəhbərlik kıləjan xinhəy inkilawimu xu jümligə kiridu. Bizning ata-bowilirimiz əzlrining iradisini əməlgə axuruxni bizgə tapılıqan idi. Biz hazır xundak kılduk. Biz ittihaklixip, həlk azatlik uruxi wə uluq həlk inkilawi arkilik iqki-taxki əzgüqilərnə yokattuk, Zhonghua həlk jumhuriyitining kurul-qanliqini jakalaymiz. Bizning millitimiz xuningdin etiwarən dunyadiki teqlikərwər wə hərİYətpərwər millətlərnin qong aillisigə kirip, batur wə əmgəkqan kiyapəttə ixləydu, əzining mədiniyiti wə bəhtini yaritidu, xuning bilən bir waqitta dunyawı teqlik wə ərkinliknimu ilgiri süridu. Bizning millitimiz əmdi baxkılar tərİpidin horlanmaydıqan boldi, biz ornimizdin dəs turduk. Bizning inkilawimiz pütүн dunyadiki kəng həlkning hisdaxliqioqə wə alkixioqə erixti, pütүн dunyaning həmmila yeridə bizning dostlirimiz bar.

Bizning inkilawiy iximiz tehi tügimidi, həlk azatlik uruxi wə həlk inkilawi hərkiti yənə aloqə qarap rawajlanmakta, biz yənə dawamlıq tirixiximiz lazim. Jahan-

gırlar wə məmlikət iqidiki əksiyətqilər hərgiz əzlirining məqlubiyitigə tən bərməydu, ular yənə əng ahırki jan talixixkə urunidu. Pütün məmlikət teqlandurulıqandın keyinmu, ular yənə hilmu - hil usullar bilən buzoqunqilik qilidu wə parakəndiqilik salidu, ular hər kün, hər saət Zhongguoda tirilixkə urunidu. Bu mukərrər, xək - xübhisiz, biz əzimizning huxyarlıqımızni boxaxturup koymaslıqımız xərt.

Bizning həlk demokiratiyisi diktaturisidin ibarət dələt tüzümimiz—həlk inqilawining qalibiyət miwilirini koqdaq wə iqki - taxki düxmənlərnin tirilix süyikəstlirigə qarxi turuxta küqlük qoral, biz bu qoralni qing tutuximiz lazim. Həlkərada, biz barlıq teqlikərwər wə həriyətpərwər dələtlər həm həklər bilən ittipaklixiximiz, aldi bilən, Sovet ittipaki həm yengi demokiratik dələtlər bilən ittipaklixiximiz, həlk inqilawining qalibiyət miwilirini koqdaq wə iqki - taxki düxmənlərnin tirilix süyikəstlirigə qarxi turux yolidiki küriximizni yitim hələ quxürüp koymaslıqımız lazim. Biz həlk demokiratiyisi diktaturisida qing turidioqan wə həlkəra dostlar bilən ittipaklixidioqanla bolsak, mənggü qalip bolimiz.

Həlk demokiratiyisi diktaturisi wə həlkəra dostlar bilən ittipaklixix bizning quruluş ixlirimizni tez muwəppəkiyətkə erixtüridu. Pütün məmlikət mikyasidiki iqtisadiy quruluş hizmiti bizning aldimizda turuptu. Bizning əng yahxi xərtimiz—475 milyon aqalə wə 9 milyon 600 ming pingfang kilometirlik ziminimizning bolıqanlıqı. Bizning aldimizda qiyinqiliklarıqı bar, bəlki naqı-

yiti kəp, əmma kət'i ixinimizki, barlıq kiyinqilik pütün məmlikət həlkinəg kəhrimananə kürəx kılıxi arkısında yengilidu. Zhongguo həlki kiyinqiliklarni yengixning intayin mol təjribisigə igə. Bizning ata - bowilirimiz wə əzimiz uzak muddətlik, intayin japa - muxəkkətlik yillarni beximizdin kəqürüp, küqlük iqki - taxki əksiyətqilərnə yənggən ikənmiş, oqəlibə kəzənəqəndin keyin, nime üqün awat, güllən'gən dölət kuralmaymiz? Biz yənila japa - muxəkkətke qidap kürəx kılıx istilini saklaydioqanla bolsak, birdək ittipaklıxidioqanla bolsak, həlk demokiratiyisi diktaturisida qing turidioqan wə həlkəra dostlar bilən ittipaklıxidioqanla bolsak, iktisadiy səptə tez oqəlibə kılalaymiz.

Iktisadiy quruluş dolqunining yetip kelixigə əgixip, mədiniyət quruluşi dolquni muqərrər barlıqqa kelidu. Zhongguoluklar baxkılar tərpidin mədiniyətsiz dəp qarilidioqan zaman etüp kətti, biz yüksək mədiniyətlik millət süpitidə dunyaqə tonulimiz.

Bizning dölət mudapiəmiz mustəhkəmlinidu, hərəkəndək jəhan'girning ziminimizə yənə tajawuz kılıxiqə yol qoyulmaydu. Kəhriman, sinaklardin etkən həlk jiefangjüni اساسida həlk qorallıq küqlirimizni saklıximiz wə rawajlanduruximiz lazim. Biz bir qüdrətlik qurukluk armiyisigila igə bolup qalmay, bir qüdrətlik həwa armiyisi wə bir qüdrətlik dengiz armiyisigimu igə bolimiz.

Iqki - taxki əksiyətqilər bizning aldimizda titrisun, ular bizni uningəqimu yarimaydu, buningəqimu yari-maydu dəwərsun, Zhongguo həlki egilməy - sunmay

tirixqanliq kersitip, jəzmən öz məksidigə puhta kədəmlər bilən yetidu.

Həlk azatliq uruxi wə həlk inkilawida kurban boləjan həlk kəhrimanliri mənggü hayat!

Həlk azatliq uruxi wə həlk inkilawining oçəlibisini təbrikləymiz!

Zhonghua həlk jumhuriyitining quruluşini təbrikləymiz!

Zhongguo həlk siyasi məslihət kengixi yiqinining muwəppəkiyətlük boluxini təbrikləymiz!

İZAĦ

(1) Muxu tallanma əsərlərnin 4- tomidiki «Jiang Jieshinin hujumini qoçdinix uruxi bilən tarmar qilayli»ning (2) izahioja qaralsun.

YAXISUN ZHONGGUO HƏLKİNING BÜYÜK İTTİPAKLIĞI*

(1949- yil 9- ayning 30- küni)

Pütün məmlikəttiki kerindaxlar:

Zhongguo həlk siyasi məslihət kengixining 1- nəwətlik omumi yioqini öz wəzipisini oqelibilik orunlidi.

Bu ketimki yioqin pütün Zhongguodiki həmmə demokiratik partiyə - guruhlar, həlk təxkilatliri, həlk jiefangjüni, hərkaysi jaylar, hərkaysi millətlər, qət'əllər-diki Zhongguo muhəjirliri wə baxka wətənpər wər demokiratlarıning wəkillirini öz iqiğə aloqan bolup, pütün məmlikət həlkining iradisigə wəkillik kildi, pütün məmlikət həlkining mislisiz büyük ittihakliqini namayən kildi.

Pütün məmlikət həlkining bundak büyük ittihakliqi Zhongguo həlki wə həlk jiefangjününing Zhongguo gongchəndangining rəhbərligidə uzak muddət kəh-rimananə kürəx kilixi arkilik, Amerika jəhan'girliqi

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo həlk siyasi məslihət kengixi 1- nəwətlik omumi yioqinining həwalə kilixi bilən təyyarlioqan yioqin hitapnamisi. “Həlk dahisi Mao Zedong zhuxining rəhbərligidə” digən sez yioqin hitapnamini maqullioqanda wəkillərninng təkliwi bilən koxuloqan.

yardəm berip kəlgən Jiang Jieshi guomindangi əksiyətqi həkūmitini yənggəndin keyin kəloja kəldi. 100 yildin kəprək waqittin buyan, Zhongguo həlkining ilojar kixiliri — buning iqidə xinhəy inkilawioja rəhbərlik kəlojan uluoq inkilapqi Sun Zhongshən əpəndidək məxhür kiximu bar — jahan'gırlar wə Zhongguo əksiyətqi həkūmətlirining zulmini aqdurup taxlax üqün, kəng həlkəkə rəhbərlik kəlip, üzlüksiz kürəx kəlip, egilməy - sunmay, oqəyrət üstigə oqəyrət kəlip, bögünki kün'gə kəlgəndə, ahir məksidigə yətti. Biz yioqin ətküzəwatkan waqıtta, Zhongguo həlki əz düxminini yəngdi, Zhongguoning kiyapitini əzgərtti, Zhonghua həlk jumhuriyitini kurdi. Biz 475 milyon Zhongguoluk mana əmdi ornimizdin dəs turduk, millitimizning istikbalı qəksiz parlak.

Həlk dahisi Mao Zedong zhuxining rəhbərliğidə, bizning yioqinimiz bir niyət - bir məksəttə, yengi demokiratizimlik pirinsiplar boyiqə, Zhongguo həlk siyasi məslihət kengixining təxkiliy kanunini, Zhonghua həlk jumhuriyiti mərkiziy həlk həkūmitining təxkiliy kanunini, Zhongguo həlk siyasi məslihət kengixining ortaq ganglingini tüzüp qikti, Zhonghua həlk jumhuriyitining paytəhti Beyjing bolidioqanlıoqini bəlgilidi, Zhonghua həlk jumhuriyitining dələt bayrioqi 5 yultuzluk kizil bayraq bolidioqanlıoqini bekitti, pidailar marxini hazirki dələt xeiri kəlip turuxni bəlgilidi, Zhonghua həlk jumhuriyitining yilnamisini dunyawı miladiyə boyiqə hisaplxni bəlgilidi, Zhongguo həlk siyasi məslihət kengixi məmlikətlik weyyüənhuyini, Zhonghua həlk

jumhuriyiti mərkiziy həlk həkūmiti weyyüənhyuini saylidi. Xuningdin etiwarən Zhongguo tarihida bir yengi dəwr eqildi.

Pütün məmlikəttiki kərindaxlar, Zhonghua həlk jumhuriyiti quruldi, Zhongguo həlki əzining mərkiziy həkūmitigə igə boldi. Bu həkūmət, ortaq ganglingoşa əməl kilip, pütün Zhongguo dairisidə həlk demokiratiyisi diktaturisini yoloşa koyidu. U həlk jiefangjününing inkilawiy uruxni ahirqiqə elip berip, kalduq düxmən armiyisini yokitip, pütün məmlikət teritoriyisini azat kilip, Zhongguoni birlikkə kəltürüxtin ibarət uluq ixni orunlixioşa komandanlik kilidu. U pütün məmlikət həlkiyə rəhbərlik kilip, barlik kiyinqiliklarni yengip, zor kələmlik iktisadiy kurulux wə mədiniyət kuruluxi elip baridu, kona Zhongguodin kəpkaşan namratlik wə nadanlikni süpürüp taxlaydu, tədriji həlda həlkning maddi turmuxini yahxilaydu wə həlkning mədini turmuxini yukuri kətiridu. U həlk mənəpətini koşdaydu, barlik əksilinkilapqilarning süyikəstlik hərəkətlirini bas-turidu. U həlkning kurukluk, dengiz, həwa armiyisini küqəytip, dələt mudapiəsini mustəhkəmləp, teritoriyə wə igilik hokukining pütünlüğini koşdaydu, hərəkəndak jahan'gir dələtning tajawuzioşa karxi turidu. U barlik teqlikərwər wə hərİYətpərwər dələtlər, millətlər wə həklər bilən birlixip, aldi bilən, Sovet ittipaki wə yengi demokiratik dələtlər bilən birlixip, ularni əzining ittipakdax dosti dəp bilip, ular bilən birliktə jahan'gir-larning urux koşojax süyikəstigə karxi turup, dunyaning mustəhkəm teqliqini koloşa kəltüridu.

Pütün məmlikəttiki qerindaxlar, biz yənimu uyuximiz lazim. Biz pütün Zhongguodiki mutlək kəp sanlıq kixilərnı siyasi, hərbi, iqtisadiy, mədini və baxqa hər hil təxkilatlarəqa uyuxturup, kona Zhongguodikidək tarkaklık, təxkilsizlik həlitini tügitip, həlk ammisining uluq kollıktip küqi arkilik həlk həkümiti və həlk jie-fangjünini himayə kiliximiz, mustəkil, demokiratik, teq, birlikkə kəlgən, qüdrətlik yengi Zhongguo quruximiz kerək.

Həlk azatlık uruxi və həlk inqilawi yolida qurban boləan həlk kəhrimanlıri mənggü həyat!

Yaxisun Zhongguo həlkining büyük ittipaklıqı!

Yaxisun Zhonghua həlk jumhuriyiti!

Yaxisun mərkiziy həlk həkümiti!

HƏLK KƏHRIMANLIRI MƏNGGÜ HAYAT*

(1949- yil 9- ayning 30- küni)

3 yildin buyan həlk azatlik uruxi wə həlk inkilawida qurban boləjan həlk kəhrimanliri mənggü hayat!

30 yildin buyan həlk azatlik uruxi wə həlk inkilawida qurban boləjan həlk kəhrimanliri mənggü hayat!

1840- yildin tartip həzirofiqə boləjan arilikta iqtixatxki duxmənlərgə qarxi turup, millətning mustəkilliofi həm həlkning ərkinligi wə bəhtini qoləja kəltürux üqün bolup etkən kürəxlərdə qurban boləjan həlk kəhrimanliri mənggü hayat!

* Bu — yoldax Mao Zedong həlk kəhrimanliri hatirə munarisioja atap yazojan yadnamə.

JAPA - MUXƏKKƏTKƏ QIDAP KÜRƏX KILIX ISTILINI MƏNGGÜ SAQLAYLI

(1949- yil 10- ayning 26- küni)

Yən'əndiki yoldaxlar wə Shənxi - Gənsu - Ningxia qegra rayonidiki kerindaxlar:

Silərninğ təbrik hetinglarni tapxuruwelip, intayin hoxal wə minnətdar boldum. Yən'ən wə Shənxi - Gənsu - Ningxia qegra rayoni 1936- yildin 1948- yilojiqə Zhonggong zhongyang turojan jay idi, Zhongguo həlk azatlık kürixining bax arqa sepi idi. Yən'əndiki wə Shənxi - Gənsu - Ningxia qegra rayonidiki həlklərninğ pütün məmlikət həlki aldida yaratkan uluq təhpisi bar. Mən Yən'əndiki wə Shənxi - Gənsu - Ningxia qegra rayonidiki həlklərninğ dawamlıq bīrdək ittipaklixip, urux jarahətlirini tezdin sakaytip, iktisadiy quruluh wə mədiniyət quruluhini rawajlanduruxini tiləymən. Mən yənə pütün məmlikəttiki barlıq inkilawiy hizmətqilərninğ etkənki 10 nəqqə yil iqidə Yən'əndiki wə Shənxi - Gənsu - Ningxia qegra rayonidiki hizmətqilərdə boləjan japa - muxəkkətkə qidap kürəx kilix istilini mənggü saklixini ümit kilimən.

Mao Zedong

1949- yil 10- ayning 26- küni

BAY DIHANLARŌIA MUAMILŌ KILIXNING CELÜESI MŌSILISI TOŌRISIDA PIKIR SORAX*

(1950- yil 3- ayning 12- kŭni)

Silŕ hazir ōtkŭzŭwatkan hŕrkaysi ōlkilŕrdiki mŕs-
ul yoldaxlar yoŭinida bay dihanlarŕja muamilŕ kilixning
celŭesi mŕsilisi toŕrisida pikir sorap, uni diŕnbaŕ arkilik
bizgŕ mŕlum kilinglar, bu yil kixta jŕnuptiki birnŕqqŕ
ōlkidŕ wŕ ōjŕbiy ximaldiki bŕzi jaylarda baxlinidiojan
yŕr islahati hŕrkitidŕ, kapitalistik bay dihanlarŕjila
tŕgmŕy kŕlmastin, bŕlki yerim feodal bay dihanlarŕjimu
tŕgmŕy, yerim feodal bay dihanlar mŕsilisini birnŕqqŕ
yil ōtkŕndin keyin andin hŕl kilsak dŕwatimiz. Xundak
kilinsa paydilikrak bolamdikin, oylixip baqsanglar.
Bundak kilixtiki sŕwŕp: birinqidin, yŕr islahatining
kelimi mislisiz zor bolidu, tolimu sol bolojan ōŭixlar
asanla yŭz beridu, ōgŕr biz pomixxiklarŕjila tegip, bay
dihanlarŕja tŕgmisŕk, pomixxiklarni tehimu yitim kal-
duroŭjili, ottura dihanlarni tehimu koŭdioŭjili, xuningdŕk
kŕlsŕ - kŕlmŕs urux, kŕlsŕ - kŕlmŕs ōltŭrŭxtin saklanoŭjili
bolidu, bolmisa, buningdin saklinix nahayiti tŕs; ikkin-

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhonggong zhongyang Zhong-
nŕnjŭyigŕ hŕmdŕ Huadongjŭ, Huanŕn fenjŭ, Xinŕnjŭ,
Xibeyjŭlŕrgŕ ōwŕtkŕn ukturux.

qidin, burun ximaldiki yər islahati urux dawamida elip beriloqan, urux hawasi yər islahati hawasini besip qüxkən idi, hazir asasiy jəhəttin urux yok, yər islahati alahidə gəwdilinip qaldi, jəmiyətə pəyda kilidioqan zilzilə alahidə zor bolidu, pəmixxiklar kilidioqan nalə alahidə kattik bolidu, əgər yerim feodal bay dihanlaroqa waqtinqə təgməy turup, birnəqqə yildin keyin andin təgsək, tehimu yolluq bolimiz, yəni siyasi jəhəttin tehimu təxəbbuskar bolimiz; üqinqidin, bizning milli burzuaziyə bilən boləqan birlik sepimiz hazir siyasi, iktisadiy wə təxkiliy jəhətlərdə xəkilləndi, halbuki, milli burzuaziyə yər məsilisi bilən ziq baqlanoqan, milli burzuaziyini turaklandurux üqün, yerim feodal bay dihanlaroqa waqtinqə təgməslik muwapikraktək turidu.

Bay dihanlaroqa waqtinqə təgməslik toqrisidiki məsilini mən bultur 11-aydiki zhengzhijü yioqinida otturioqa koyoqan idim, pəkət təpsili təhlil kilinmioqan wə qarar qikirilmioqan idi, əmdi qarar qikirix pəyti kəldi. Qarar qikiriloqandin keyin, yengi rayonlarning hərkaysi əkiliridiki yər islahati kadirlirining üginixigə paydilik bolsun üqün, yər kanunioqa wə yər islahatioqa ait baxka həjjətlərgə tüzitix kirküzüxkə wə uni elan kilixka toqra kelidu, xundak kiloqandila, bu yil küzdin keyin yər islahatini baxlaxka paydilik bolidu, undak kilimioqanda, pəytni koldin berip koyup, beydonglukka qüxüp qalimiz. Xunga, bu məsilini Zhongnənjudiki yoldaxlarningla əməs, bəlki Huadongjü, Huanən fenjü, Xinən jü wə Xibeyjudiki yoldaxlarningmu muzakirə kilixini həmdə bu diənbaoni öz təwəsidiki shengwey,

shiweylarning muzakirə kilixioja tarkitip berixini, koxulojan pikir wə qarxi pikirləрни toplap, tezdin diən-bao arkilik zhongyangoja məlum kilixini soraymiz, bu, siyasətlərni bəlgiləxni muhakimə kilixta nahayiti muhim.

DÖLƏTNING MALIYƏ-İKTISADIY ƏHWALINING TÛPTIN YAHXILINIXINI KOLƏIA KƏLTÛRÛX ÜQÛN KÛRIXƏYLI*

(1950-yil 6-ayning 6-küni)

Hazirki həlqara əhwal biz üqün paydilik. Sovet ittipaki baxqiliqidiki dunya teqlik - demokiratiyə sepi bulturkidinmu zoraydi. Dunyadiki hərəkaysi əlləning teqlikni koləja kəltürüx, uruxka qarxi turux yolidiki hək hərkiti tərəkkiyatlarəja erixti. Jahan'girlikning zulmidin kutuluxni kəzligən milli azatlik hərkiti kəng tərəkkiyatlarəja erixti, buning iqidə Yaponiyə hək wə Germaniyə həkining Amerikining ixəjalitigə qarxi ammiwi hərkitining kəzənilip kətkənligi, xərktiki hərəkaysi ezilgüqi millətləning hək azatlik kürixining tərəkkiyatlarəja erixkənligi alahidə dikket kilixka ərzydu. Xuning bilən bir wakitta, jahan'gir dölətlər otturisdiki ziddiyətlərmu, asasləqi, Amerika bilən Ən'gliyə otturisdiki ziddiyətmu rawajlandi. Amerika burzuaziyisi iqidiki guruhlar otturisdiki jangjalmu, Ən'gliyə burzuaziyisi iqidiki guruhlar otturisdiki jangjalmu kəpəydi. Uning əksiqə, Sovet ittipaki

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo gongchəndangi 7-nəwətlik zhongyang weyyüənhuyining 3-omumi yiojinida kiləjan yazma doklat.

wə hərkaysi həlk demokiratiyisi dölətliri əzara munasiwəttə nahayiti ittipak. Uluoq tarihiy əhmiyətke igə Zhongguo - Sovet yengi xərtnamisi⁽¹⁾ ikki dölətning dostluq munasiwitini mustəhkəmləp, bir tərəptin, bizni iqki quruluş ixlirimizni bimalal wə birkədər tez elip berix imkaniyitigə igə kildi, yənə bir tərəptin, pütün dunya həlkining teqlik wə demokiratiyini koloğa kəltür-rux, urux wə zulumoğa qarxi turux yolidiki uluoq kürixigimu türtkə bolmaqta. Jahən'girlik lagirining urux təhdidi yənila məwjut, üqinqi dunya uruxining partlaş ehtimali yənila məwjut. Lekin, urux həwpini tosüp, üqinqi dunya uruxini partlatkuzmaslik yolida kürəx kiliwatkan küqlərninğ tərəkkiyati nahayiti tez boluwatidu, pütün dunyadiki zor kəpquilik həlkning ang - sezimi əsməktə. Pütün dunyadiki gongchəndanglar ittipaklixixka bolidioğan barlik teqlik - demokiratiyə küqliri bilən dawamlik ittipaklaxsa həmdə uni tehimu zor tərəkkiyatka erixtürsila, yengi dunya uruxini toskili bolidu. Guomindang əksiyətqiliri urux ioqwalirini həlkni aldax üqün tarkatti, uning asasi yok.

Dəlitimizning həzirki əhwali mundak: Zhonghua həlk jumhuriyitining mərkiziy həlk həkūmiti wə hər dərijilik yərlik həlk həkūmətliri kuruldi. Sovet ittipaki, hərkaysi həlk demokiratiyisi dölətliri wə birkanqə kapitalistik dölət ilgir - keyin bolup dəlitimiz bilən diplomatik munasiwət ornatti. Urux kuruklukta asasen tūgidi, pəkət Təywən bilən Xizangni azat kilixla kaldı, bumu jiddi jənggiwar wəzipə. Guomindang əksiyətqiliri kuruklukteki birkanqə jayda banditlik partizan uruxi

usulini kollinip, bir kisiim kalak unsurlarni kutritip, halk həkümiti bilən elixiwatidu. Guomindang əksiyətqiliri yənə nuroqun yoxurun ixpiyonlar wə jasuslarni uyux-turup, halk həkümitigə qarxi turuwatidu, halk arisida pitnə - ioqwa tarkitip, gongchəndang bilən halk həkümiti-ning inawitini təküxkə, hərkaysi millətlər, demokiratik siniplar, demokiratik partiyə - guruhlar wə halk təxkilat-lirining ittipaklıoqioqə wə həmkarlıoqioqə bəlgünqilik selixka uruwatidu. Ixpiyonlar wə jasuslar halkning iktisadiy ixlirioqə buzoqunqilik kilix hərəkətlirini yənə elip beriwatidu, gongchəndang wə halk həkümitining hiz-mətqilirini yoxurun öltürüx wastisini kolliniwatidu, jahan'girlar wə guomindang əksiyətqilirigə ahbarat toplap beriwatidu. Muxu əksilinkilawiy hərəkətlərninğ həmmisini jahan'girlar bolupmu Amerika jahan'girliğı arkida turup kilduruwatidu. Bu banditlar, ixpiyonlar wə jasuslarninğ həmmisi — jahan'girlarninğ oqalqisi. Halk jiefangjüni 1948-yili kixta Liaoshen, Huəyhəy, Pingjin zhənyiliridin ibarət 3 qong zhənyininğ həl kiləuq oqəlibisini koləqə kəltürgəndin keyin, 1949-yil 4-ayning 21-küni Changjiangdin ətüp urux kilixka baxlıoqandin tartip həziroqiqə boləqan 13 yerim ay iqidə Xizang, Təywənlərdin wə birkanqə araldin baxka barlik ziminimizni aldi, guomindang əksiyətqilirininğ 1 milyon 830 ming kixilik armiyisini wə 980 ming kixilik bandit partizan düyini yokatti, halk jamaət həwəpsizliğı organ-liri bolsa kəpligən əksiyətqi ixpiyonluk təxkilatlrini wə ixpiyonlarni koləqə qüxürdi. Həzir halk jiefangjününinğ yengi azat rayonlarda kalduq banditlarni dawamlıq

yokitix wəzipisi, həlk jamaət həwpsizligi organlirining bolsa düxmənning ixpiyonluk təxkilatlırioğa dawamlıq zərbə berix wəzipisi yənıla bar. Pütün məmlikitimizdiki zor kəpçilik həlk gongchəndangni, həlk həkümitini wə həlk jiefangjünini kizojin himayə kildi. Həlk həkümiti yekinki birnəqqə ay iqidə, pütün məmlikət dairilik maliyə - iktisat hizmitini bir tutax baxkurux wə uningoğa bir tutax rəhbərlik kilixni əməlgə axurup, maliyə kirim - çikimining təngpungluoşini koloğa kəltürdi, pulning pahallixixini tosti, mal bahasını muqimlaxturdy. Pütün məmlikət həlki axlıq tapxurux, baj tələx, zayom⁽²⁾ setiwelixtək hərəkətliri arkilik həlk həkümitini kollidi. Məmlikitimizdə bultur kəng kələmdə apət yüz bərdi, təhminən 120 milyon mo teriloşu yər wə 40 milyon həlk eoşir - yenikligi ohxax bolmioşan su apiti wə kuroşakçilik apitigə uqridi. Həlk həkümiti apətkə uqrioşan həlkni kutkuzux yolida kəng kələmlik hizmətlərnı uyuxturdy, nuroşun jaylarda kəng kələmlik su inxaati quruluşini elip bardi. Bu yil yil bulturkidin yahxi kəldi, yazlık həsul omumən yahxi bolioşandək turidu. Əgər küzlük həsulmu yahxi bolidioşan bolsa, kələr yil həl - əhwalimizning bu yilkidinmu yahxirak bolidioşanlıoşini kəz aldimizoğa kəltürgili bolidu. Jaşan'gırlar wə guomindang əksiyətqilirining uzak muddətlik həkümranlıoşı jəmiyət iktisadida oşeyri normal hələtnı kəltürüp qıkaroşan wə kəng ixsizlar topini pəyda kילוşan idi. Inkılap oşəlibə kazoşandın keyin, jəmiyətning pütkül kona iktisadiy tüzülmişisi ohxax bolmioşan dərjidə yengiwaxtin tüzülüwat-

kanlıqtin, ixsizlar yənə kəpəydi. Bu — bir qong ix, həlk həkümiti bu məsilini baskuqluk türdə həl kılıxni nəzərdə tutup, ixsizlarni kutkuzux wə orunlaxturux qarilirini kollinixka kirixti. Həlk həkümiti kəng kələmlik mədiniyət - maarip hizmitini ixlidi, kəng ziyalilar wə yax okuququqilar yengi bilimlərni üginixkə yaki inqilawiy hizmətkə kətnaxti. Həlk həkümiti soda - sanaətni muwapik tərtipkə selix, omum bilən hususilarning munasiwitini wə əmgək bilən kapitalning munasiwitini yaxxilaxta bəzi hizmətlərni ixlidi, bu hizmətni hazır zor küq bilən dawamlıq ixliməktə.

Zhongguo — qong məmlikət, əhwal intayin murəkəp, inqilap aldi bilən kismən jaylarda, uningdin keyin məmlikət boyiqə oğəlibə kazandi. Muxundak əhwaləja muwapik, kona azat rayonlarda (Təhminən 160 milyon ahalə bar) yər islahati orunlinip boldi, jəmiyət tərtiwi onglandi, iktisadiy kurulus hizmiti yoloja quxuxkə baxlidi, zor kəpqilik əmgəkqi həlkning turmuxi yaxhilinep qaldi, ixsiz ixqilar wə ixsiz ziyalilar məsilisi həl boldi (xərkiy ximalda) yaki həl bolay dəp qaldi (ximaliy Zhongguo wə Shəndongda). Bolupmu xərkiy ximalda pılanlik iktisadiy kurulus baxlinip kətti. Yengi azat rayonlarda (təhminən 310 milyon ahalə bar) bolsa, azat boləjiniyoja tehi birnəqqə ay, yerim yil yaki bir yilla boləjaqka, qət - yaqa jaylirida tarkilip yürgən 400 mingdin artuq banditni yokitiximizyoja toojra kəlgəqkə, yər məsilisi tehi həl bolmidi, soda - sanaət tehi muwapik tərtipkə selinmidi, ixsizlik tehi eoqir həlda məwjut, jəmiyət tərtiwi tehi onglanmidi. Kiskisi, iktisadiy

kuruluxni pılanlik elip berixning xərti tehi hazırlanmıdı. Xuning üqün, mən: bizning hazır iktisadiy səptə koloğa kəltürgən bir talay oqəlibilirimiz, məsilən, maliyə kirim - qikimining təngpunglixay dəp kaləoanliqi, pulning pahallixixining tohtioəanliqi wə mal bahasının mukimlixixka yūzlən'gənligi wə baxkılar maliyə - iktisadiy əhwalning yaxxilinixka baxlioəanliqini kərsitidu, lekin bu tehi tüptin yaxxilanəoanliqi əməs, digən idim. Maliyə - iktisadiy əhwalning tüptin yaxxilinixini koloğa kəltürəx üqün, 3 xərt kerək, yəni: (1) yər islahati orunlanəoan bolux; (2) hazır bar soda - sanaət muwapik tərtpkə selinəoan bolux; (3) dələt aparatlırioəa ketidioəan hirajət zor miqdarda tejləgən bolux. Bu 3 xərtni koloğa kəltürəx üqün heli wakit ketidu, 3 yil yaki uningdinmu kəprək wakit ketər. Pütün partiyə wə pütün məmlikət həlki muxu 3 xərtni yaritix üqün tirixip kürəx kılıxi lazim. Mən ixinimən wə kəpçilikmu ixiniduki, bu xərtlərnı 3 yilqə wakit iqidə toluk asaslar bilən əməlgə axuralaymiz. Xu wakitka yətkəndə, dəlitimizning pütkül maliyə - iktisadiy əhwalining tüptin yaxxilanəoanliqini kərimiz.

Bu məksətkə yetix üqün, pütün partiyə wə pütün məmlikət həlki birdək ittipaklıxip, təwəndiki hizmətlərnı obdan ixlixı lazim:

(1) Yər islahati hizmitini baskuqluk wə tərtplik həlda elip berix⁽³⁾. Urux kuruklukta esasən tūgigən, əhwal 1946- yildin 1948- yiloqiəa boləoan (həlk jiefangjüni guomindang əksiyətgiliri bilən hayat - mamat kürixi kiliwatkan, yengix - yengilix tehi ayrilmioəan)

əhwaloğa pütünləy ohximaydioğan bolojaqqa, dələt kərz berix usuli arkılık kəmbəoşəl dihanlarning kıyinqılıoşini həl kıliwelioxğa yardəm berip, kəmbəoşəl dihanlaroğa təkkən yərninq azraq bolup kəloşanlıoşidək yetərsizlikni tolduralaydu. Xunga, yezilardiki ixləpşikirixni baldurraq əsligə kəltürüxkə, xundakla pomixxiklarni yitim kəlduruxkə, ottura dihanlar wə az yerini ijarigə bərgüqilərnı koşodaxkə paydilik bolsun üqün, bay dihanlaroğa muamilə kılixtiki siyositimizni əzgərtixkə yəni bay dihanlarning artuk yərliri wə mal - mülüklirini yioşiwelix siyositini bay dihanlar igiligini saklap kəlix siyositigə əzgərtixkə toşra kelidu.

(2) Maliyə - iktisat hizmitidə bir tutax baxkurux wə bir tutax rəhbərlikni mustəhkəmləx, maliyə kirim - qikimining təngpungluoşini wə mal bahəsininq muşimlıoşini mustəhkəmləx. Muxu fangzhen boyiqə, bajni tərtipkə selip, həlkning selioşini layioşida yeniklitix lazim. Bir tutax pılanlap, təng etiwar berix fangzheni boyiqə, igiliktiki qaropuluk wə həkümətsizlik həlitini pəydin - pəy tügutip, hazır bar soda - sanaətni muwapik tərtipkə selip, omum bilən hususilarning munasiwiti wə əmgək bilən kapitalning munasiwitini həkiki wə muwapik yaxxilap, jəmiyəttiki hər hil iktisadiy tərkiplərnı sotsiyalistik haraktiroğa igə dələt igiligining rəhbərliğidə, ix təksim kıliwelip həmkarlıxip ixləydioğan, əzigə tegixlik orunoğa igə bolidioğan kilip, jəmiyətninq pütkül iktisadining əsligə kəlixini wə rawajlinixini ilgiri sürüx kerək. Bəzilər, kapitalizimni baldur yokitip, sotsiyalizimni yoloğa koyuxkə bolidu, dəp qaraydu, bundak

idiyə hata, məmlikitimizning əhwalioğa uyoqun əməs.

(3) Təywənni, Xizangni azat kilix, dölət müdapiesini mustəhkəmləx wə əksilinkilapqilarni basturuxta yetərlik küqning boluxioğa kapalətlik kilix xərti astida, 1950-yili həlk jiefangjünü bir kism hərbiyəni hərbi səptin kayturup, asasiy küqni saklap kelixi kerək. Bu hərbi səptin kayturux hizmitini ehtiyat bilən ixləp, hərbi səptin kaytқан hərbiyəni yurtioğa berip ixləpqi-kirix bilən hatirjəm xuqullinidioğan kilix lazim. Məmuri sestimini əzgərtip təkki kilix hizmitimu zərür, ixtattin exip kəlojanlarnimu muwapik bir tərəp kilip, ularni hizmət wə üginix pursitigə igə kilix lazim.

(4) Kona məktəp maaripi ixliri wə kona ijtimai mədiniyət ixlirini əzgərtix hizmitini baskuqluk wə ehtiyat bilən ixləp, barlik wətənpərwər ziyalilarning həlk üqün hizmət kilixini kəloğa kəltürüx. Bu məsilidə əzgərtixni halimay, wakitni kəynigə sozidioğan idiyə toqra əməs, tolimu aldirangoquluk kilix, kəpal usullar bilən əzgərtixkə urunux idiyisimu toqra əməs.

(5) Ixsiz ixqilar wə ixsiz ziyalilarni kutkuzux hizmitini əstayidil ixləp, ixsizlarning ixka orunlixixioğa baskuqluk halda yardəm berix lazim. Apətkə uqriqan həlkni kutkuzux hizmitini dawamlık halda əstayidil ixləx kerək.

(6) Əstayidil halda hər sahədiki demokiratik zatlar bilən ittipaklixix, ularning hizmət məsilisi wə üginix məsilisini həl kilixioğa yardəm berix, birlik səp hizmitidiki ixik takiwelix hahixi wə madaraqilik hahixini tügütix lazim. Hər sahədiki həlk bilən ittipaklixip,

birlikdə hizmet kilixkə imkaniyət beridioğan hər sahə həlk wəkilliri yioqinini əstayidil obdan eqix lazim. Həlk həkūmitining barlik muhim hizmetliri həlk wəkilliri yioqinining muzakirə kilixioğa wə karar kilixioğa koyuluxi lazim. Həlk wəkilliri yioqinioğa katnaxkən wəkillərni toluk pikir bayan kilix hokukioğa igə kilix lazim, həlk wəkillirining pikir bayan kilixini basidioğan hərketləring hərkindioqi hata.

(7) Həlkə ziyankəxlik kilidioğan barlik bandit, ixpiyon, zomigər wə baxkə əksilinkilapqilarni kət'i tazilax lazim. Bu məsilidə, basturux bilən kəngqilik kilixni əzara birləxtürux siyositini yəni bax jinayətqilərnə jəzmən jazalax, təhdit astida əgəxkūqilərnə sürüxtürməslik, hizmet kərsətkənlərnə mukapatlax siyositini yoloğa koyux lazim, bir tərəpkə eoqip ketixkə bolmaydu. Pütүн partiyə wə pütүн məmlikət həlkə əksilinkilapqilarning süyikəstlik hərketlirigə karita huxyarlikni əstüruxi lazim.

(8) Zhongyangning partiyə təxkilatlirini mustəhkəmləx wə tərəkki kildurux toqrisidiki yolyoruoqini, partiyining həlk ammisi bilən boləğan munasiwitini kūqəytix toqrisidiki yolyoruoqini, tənkit wə əz əzini tənkitni qanat yaydurux toqrisidiki yolyoruoqini, pütүн partiyə boyiqə istil tüzitix elip berix toqrisidiki yolyoruoqini kət'i ijra kilix. Partiyimizning tərəkki kilip 4 milyon 500 ming əzaoğa igə boləğanlioqini nəzərdə tutup, buningdin keyin partiyə təxkilatlirini ehtiyat bilən tərəkki kildurux fangzhenini kollinix lazim, pürsətpərəsləring partiyigə kiriwelixini kət'i tosux, pürsətpərəslərnə

partiyidin muwapıq türdə tazılap qıqırız lazim. Anglik ixqılarnı baskuqluq türdə partiyigə kəbul kılıp, partiye təkılatlırida ixqılar tərkiwini kengəyıtıxkə əhmiyət berix kerək. Kona azat rayonlarda partiyigə yezidin əza kəbul kılıxni omumən tohtıtix lazim. Yengi azat rayonlarda pürsətpərəslərning pürsəttin paydilinip partiye kiriwelixidin saklinix üqün, yər islahati orunlinip bolıqıqə, yezılarda omumən partiye təkılatlırini tərəkki kıldurmaslık lazim. Pütün partiye boyıqə 1950- yılning yaz, küz wə kıx pəsilliridə, türlük hizmət - wəzipilərdin ayrılqan halda əməs, bəlki unıqoqa zıq birləxtürüx xərti astıda, bir qetım kəng kələmlik istil tüzıtix hərkiti elip berip, bəlgilən'gən birkanqə həjjetni okup qıqıx, hizmətlərni yəkünləx, əhwallarnı təhlil kılıx, tənkit wə öz özini tənkitni kanat yaydurux katarlık usullar arkılık, kadirılar bilən adəttiki partiye əzalirining idiyiwi səwiyisi wə siyasi səwiyisini estürüp, hizməttə etküzgən hatalıqlirini, hizmət kərsəttim dəp ezigə təmənna koyıdıqan məqrurlinix - kənaətlinix kəypiyatini, guənliəozhuyini wə buyruqkılıkni tügıtıp, partiyeining həlk bilən bolqan munasiwitini yaxılax lazim.

IZAHLAR

(1) Bu 1950- yıl 2- ayning 14- küni imzalanqan Zhongguo-Sovet dostluk - ittıpaklık - həmkarlık xərtnamisini kərsitidu.

(2) Bu mərkiziye həlk həkümiti 1950- yılı tarkatqan nərsigə sunduruloqan həlk oqalıbiyət zayomini kərsitidu.

(3) 1950- yılı kıxtin baxlap məmlikət boyıqə yengi azat

boləjan rayonlarda kəyni - kəynidin kəng kələmlik yər islahəti hərkiti kənat yayduruldi. 1952- yili kixkə kəlgəndə, bir kışim az sanlik millətlər rayonidin baxkə jaylarda yər islahəti əsasən tamamlandı. Məmlikət boyiqə yengi wə kona azat rayonlardiki təhminən 300 milyon yərsiz yaki yeri az dihan təhminən 700 milyon mo yərgə igə boldi.

HƏMMƏ TƏRƏPKƏ TƏNG HÜJUM QILMASLIK KERƏK*

(1950- yil 6- ayning 6- küni)

7- nəwətlik zhongyang weyyüənhuyning 2- omumi yiojiniyin buyan, partiyimiz rəhbərlik qiloqan yangi demokiratik inkilap pütin məmlikət miqyasida oqolibə kazandi, Zhonghua həlk jumhuriyiti kuruldi. Bu — uluoq bir oqolibə, Zhongguoda kədimdin kərülüp bakmioqan zor oqolibə, xundaqla oqtəbir inkilawidin keyinki aləmxumul zor oqolibə. Yoldax Stalin wə nuroqun qət'əllik yoldaxlar Zhongguo inkilawining oqolibisining intayin uluoqluoqini his kilixmakta. Bizning nuroqun yoldaxlirimiz muxu kürəx iqidə bolup kəlgəqkə, undaq his kilixmaywatidu. Zhongguo inkilawining oqolibisining uluoq əhmiyiti toqrisida partiyə iqidə wə amma arisida yənə kəng təxwikat elip beriximiz lazim.

Uluoq oqolibilərgə erixkən wəziyətə, bizning aldimizda yənə nahayiti murəkkəp kürəxlər, yənə nur-

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo gongchəndangi 7- nəwətlik zhongyang weyyüənhuyining 3- omumi yiojinida səzligən səzning bir qismi. Bu səz «Dələtning maliyə - iqtisadiy əhwalining tüptin yaxxilinixini qoloqa kəltürəx üqün kürixəyli» digən yazma doklatni izahlaydu, doklattiki zhənlüelik, celüelik idiyini xərhiləydu.

oʻqun qiyinqiliklar turuptu.

Biz ximalda təhminən 160 milyon ahalə yaxaydi-
oʻqan jaylarda yər islahatini orunlap bolduk, bu uluq nə-
tijini muəyyənəxtürük kerək. Biz azatlik uruxta, asas-
liqi, muxu 160 milyon həlkkə tayinip oʻqəlibə kazanduk.
Muxu yər islahatining oʻqəlibisi boloqaqqa, Jiang Jieshini
yokitixning oʻqəlibisi bar boldi. Bu yil küzdə biz təhmi-
nən 310 milyon ahalə yaxaydioʻqan muxundaq kəng
jaylarda yər islahatini baxlap, pütkül pomixxiklar sini-
pini aqdurup taxlaymiz. Yər islahatida bizning duxmi-
nimiz helila qong, helila jik. Birinqidin, jahān'girlar
bizgə qarxi turidu. Ikkinqidin, Təywən, Xizanglardiki
əksiyətqilər bizgə qarxi turidu. Üqinqidin, guomindang-
ning kaldukliri, ixpiyonlar, banditlar bizgə qarxi
turidu. Tətinqidin, pomixxiklar sinipi bizgə qarxi tu-
ridu. Bəxinqidin, jahān'girlar məmlikitimizdə kuroʻqan
qerkaw məktəpliridiki wə diniy sahədiki əksiyətqi küq-
lər, xuningdək guomindangning biz otküzüwaloʻqan mə-
diniyət - maarip organliridiki əksiyətqi küqlər bizgə
qarxi turidu. Bularning həmmisi—bizning duxminimiz.
Biz bu duxmənlər bilən kürəx kilimiz, ilgirikidin jik
kəng boloʻqan jaylarda yər islahatini orunlaymiz, bu kü-
rəx nahayiti kəskin bolidu, tarihta kərülmigən kürəx
bolidu.

Əyni zamanda inkilapning oʻqəlibisi jəmiyət iktisa-
dini kayta tüzüxkə səwəp boldi. Bundaq kayta tüzüx
zərür idi, lekin waqtinqə bizgə eoʻqir yükmü artti. Jəmi-
yət iktisadini kayta tüzüx wə uruxning soda - sanaətke
kəltürgən bəzi wəyranqilikliri arkisida, nuroʻqun kixilər

bizdin narazi bolup kaldi. Həzir bizning milli burzuaziyə bilən boləjan munasiwitimiz nahayiti jiddilixip kaldi, ular kün boyi dəkkə - dükkidə etməktə, nahayiti narazi bolmakta. Ixsiz qələjan ziyalilar wə ixsiz qələjan ixqilar bizdin narazi, bir türküm qol sanaətqilərmu bizdin narazi. Yezilarning kəp qismida tehi yər islahati yürgüzülmigənligi, uning üstigə, oqəllə - parak elinojanliqi üqün, dihanlarningmu pikri bar.

Bizning nəwəttiki bax fangzhenimiz nimə? U — guomindangning kaldukliri, ixpiyonlar, banditlarni tazilax, pomixxiklar sinipini aqdurup taxlax, Təywən, Xizanglarni azat kilix, jahan'girlar bilən ahirqiqə kürəx kilix. Kəz aldimizdiki düxmənni yitim kaldurux wə uningoja zərbə berix üqün, həlk iqidiki bizdin narazi boluwatqan kixilərnə bizni himayə kilidiojan kiliximiz kerək. Bu ixta gərqə həzir kiyinqilik bolsimu, lekin biz bəribir türlük qarilərnə tepip həl kilimiz.

Biz soda - sanaətni muwapik tərtipkə selip, zawutlarni mangozuzup, ixsizlik məsilisini həl kiliximiz həm 2 milyart jing axlik ajritip ixsiz ixqilarning tamak məsilisini həl kiliximiz, xuning bilən ixsiz ixqilarni bizni himayə kilidiojan kiliximiz lazim. Biz ijarə wə əsümni keməytix, banditlarni yokitix, zomigərlərgə karxi turuxni wə yər islahatini yürgüzək, kəng dihanlar bizni himayə kilidu. Biz uxxak qol sanaətqilərgimu qikix yoli tepip beriximiz lazim, ularmu turmuxini qamdisun. Milli burzuaziyə bilən boləjan munasiwətni soda - sanaətni, bajni muwapik tərtipkə selix arkilik yaxxiliximiz, bək jiddiləxtürüwət-

məsligimiz kerək. Ziyalılar üçün hər hil kurslarını eqiximiz, hərbi - siyasi daxüe, inkilawiy daxüelərni eqiximiz, ularni ixlitiximiz, xuning bilən billə ularni tərbiyiliximiz wə əzgərtiximiz lazim. Ular jəmiyət tərəkkiyat tarihi, tarihiy weywulun katarlik dərslərni okusun. Weyxinlunqilarnimu bizgə kərxi turmaydioğan kilixka bizdə amal bar. Ular adəmni huda yaratқан dəydu, biz adəm adəmsiman maymundin kəlgən dəymiz. Bəzi ziyalılar kərip kəldi, 70 nəqqə yaxka kirip kəldi, partiyini wə həlk həkūmitini hımayə kilsila, ularni bakimiz.

Pütün partiyə birlik səp hizmitini əstayidillik wə ehtiyatqanlik bilən yahxi ixlix lazim. Ixqilar sinipining rəhbərliğidə, ixqi - dihanlar ittipakini esas kılıp, uxxak burzuaziyə, milli burzuaziyə bilən ittipaklixiximiz lazim. Milli burzuaziyə kəlgüsində yokitilidu, ləkin hazır ularni əz yenimizə uyuxturuximiz, neri ittiriwətməsligimiz kerək. Biz, bir tərəptin, ular bilən kürəx kılımiz, yənə bir tərəptin, ular bilən ittipakliximiz. Kadırlarəyə bu daolini oquq qüxəndürüximiz həmdə milli burzuaziyə bilən, demokiratik partiyə - guruhlar bilən, demokiratik zatlar wə ziyalılar bilən ittipaklixixning toqra, zərür ikənliğini pakitlar arkilik ispatliximiz lazim. Ularning iqidiki nuroqun kixilər ötkəndə bizning duxminimiz idi, hazır ular duxmən tərəptin bəlünüp qikip, biz tərəpkə etti, ittipaklixixka az - tola bolsimu mümkün boləjan bundak kixilər bilənmü ittipaklixiximiz lazim. Ular bilən ittipaklixix əmgəkqi həlkəyə paydilik. Həzir muxu celüeni kolliniximizəyə toqra kelidu.

Az sanlıq millətlər bilən ittipaklıxix nahayiti muhim. Məmləkət boyıqə az sanlıq millətlərnıng nopusi təhminən 30 milyon. Az sanlıq millətlər rayonida ijtimai islahat elip berix — zor bir ix, uningoqa ehtiyat bilən muamilə kılıx lazim. Biz, kəndakla bolsun, aldirangoşuluk kılmaslıoşimiz kerək, aldirap kətsək, qataq qıkidu. Xərt pixip yetilmisə, islahat elip berixka bolmaydu. Bir xərt pixip yetilip, qaloşan xərtlər pixip yetilmisimu zor islahat elip barmay turux kerək. Əlwəttə, bu, islahat elip barmaslık kerək, digənlik əməs. Ortaq ganglıngdiki bəlgilimilərgə binaən, az sanlıq millətlər rayonida ərp - adətlər üstidə islahat elip berixka bolidu. Lekin, bundak islahatni az sanlıq millətlər əzliri elip berixi kerək. Ammiwi xərt bolmisa, həlk korallıq küqliri bolmisa, az sanlıq millətlərnıng öz kədirliri bolmisa, hərəkəndak ammiwi haraktirlik islahat hizmitini elip barmaslık kerək. Biz jəzmən az sanlıq millətlərnıng öz kədirlirini tərbiyilixigə yardəm beriximiz, kəng az sanlıq millət ammisi bilən ittipaklıxiximiz lazim.

Kiskisi, biz həmmə tərəpkə təng hujum kılmaslıoşimiz kerək. Həmmə tərəpkə təng hujum kilsak, pütүн məmləkət jiddilixip ketidu, yahxi bolmaydu. Biz hərgiz düxmənni awutuwalmaslıoşimiz kerək, bir tərəpkə azrak yol koyup, jiddilikni pəsəytip turup, küqni toplap yənə bir tərəpkə hujum kılıximiz lazim. Biz jəzmən hizmətni yahxi ixliximiz lazimki, ixqılar, dihanlar, uxxak kol sanaətgilər bizni himayə kıldioşan bolsun, milli burzuaziyə wə ziyalılar iqidiki mutlək kəp sanlıq kixilər bizgə

karxi turmaydiqan bolsun. Xundak bolqanda, guomin-dangning qaldukliri, ixpiyonlar, banditlar yitim qalidu, pomixxiklar sinipi yitim qalidu, Təywən, Xizanglardiki əksiyətqilər yitim qalidu, jahan'girlar həlkimiz arisida yitim qalidu. Bizning siyasitimiz ənə xundak, bizning zhənlüelik, celüelik fangzhenimiz ənə xundak, zhong-yang weyyüənhuy 3 - omumi yiqinining luxiəni ənə xundak.

MUKƏMMƏL INKILAPQI BOLAYLI*

(1950- yil 6- ayning 23- kuni)

Bu ketimki yilojında etkən mæzgildiki tæjribilær yækünlændi, türlük fangzhenlar bægilændi.

Tæjribilærni yækünlæydiyöjan wæ fangzhenlarni bægilæydiyöjan bu ixni biz hæmmimiz birliktæ ixliduk, hærkaysi millætlær, demokiratik siniplar, demokiratik partiya-guruhlar, hæk tæxkilatliri wæ hær sahædiki demokiratik zatlarning wækilliri yiojilip birliktæ ixlidi. Bu yerdæ muzakirigæ hæk siyasi kengixi mæmlikætlik weyyüenhuyining weyyüenlirila katnixip qalmay, bælki mærkiziy hæk hækümiti, qong mæmuri rayonluk hæk hækümetliri (hærbi-mæmuri weyyüenhuyilar)⁽¹⁾ wæ elkilik, xæhærlük hæk hækümetlirining nurojun hizmætqiliri, xuningdæk elkilik, xæhærlük hær sahæ hæk wækilliri yiojini mæslihæt weyyüenhuyilirining wækilliri, uning üstigæ, alahidæ tækliþ qilinojan nurojun wætænpærwær zatlar sirttin katnaxti. Xundak qilip, biz kæng dairilik pikirlærni mærkæzlæxtürüp, etkænki hizmætlærni tæxxürüp, buningdin keyinki fangzhenlarni bægilæxkæ muwæppæk

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo hæk siyasi mæslihæt kengixi 1- næwætlik mæmlikætlik weyyüenhuyining 2- yiojida sæzligæn yepix nutqi.

bolduk. Bunday usulni buningdin keyin dawamlıq kolliniximizni ümit kilimən, xuningdək qong məmuri rayonluk həlk həkümətliri (hərbi - məmuri weyyüənhuyar) wə əlkilik, xəhərlik həlk həkümətliriningmu kollinixini ümit kilimən. Bizning yiojnimiz—wəktinqə yənıla tək-lip berix haraktiridiki yiojin. Əmma, əmiliyətə, bizning bundaq yiojında qıqarəjan bəlgilimilirimizni mərkiziy həlk həkümiti əlwəttə kəbul kilidu wə əməldə kərsitidu, kəbul kilixi wə əməldə kərsitixi kerək.

Biz məmlikətlik weyyüənhuyning əz ixi toojrisidiki dokladioja wə mərkiziy həlk həkümitingizni hizmət doklatlirioja birdək qoxulduk. Bular yər islahati hizmiti, siyasi hizmət, hərbi hizmət, iktisat wə maliyə hizmiti, baj hizmiti, mədiniyət wə maarip hizmiti, fayüən hizmiti katarlik hizmətlər toojrisidiki doklatlardin ibarət, bu doklatlarning həmmisi yahxi doklat boldi. Bu doklatlarda muwapıq halda ətkən məzgildiki hizmət təjribiliri yəkünlən'gən, buningdin keyinki hizmət fangzhenliri bəlgilən'gən. Bizning bu qetimki yiojnimizda qaralojan məsililərnin xunqə kəp boluxidiki səwəp xuki, bizning yengi dəlitimiz kurulojandin keyin, hərkaysi jəhətlərdiki hizmətlər yengidin baxliniwatidu, tərəkkı kiliwatidu, pütün məmlikət həlki hərkaysi səplərdə həkiki həlk inkilawidin ibarət uluq kürəxlərnı, hərbi səptə, iktisadiy səptə, idiyiwi səptə, yər islahati sepədə kədimdin tartip bolup bakmiojan, intayin uluq kürəxlərnı kaynam - taxkinlik bilən kanat yayduruwatidu, həmmə hizmətlər yəkünləxnı, fangzhen kərsitip berixni kütüp turidu, xuning üqün qaralojan məsililər xunqə

köp boldi. Bizning yiqinimiz kanundiki bəlgilimə boyiqə hər yili ikki kətim ötküzüldü, bir kətim-kisida qarilidoğan məsilə köp bolidu, bir kətimkisida qarilidoğan məsilə azrak bolidu. Zhongguo — qong bir məmlikət, uning əmiliy nopusi 475 milyondin exip kətti, u, yənə kelip, həlk inkilawi elip beriliwatkan uluoq tarihiy dəwrdə turuwatidu, bundak əhwal bizning xundak kiximizni tələp kilidu, biz ənə xundak kilduk, biz toqra kilduk dəp oylaymən.

Bizning bu kətimki yiqinimizda qaraloğan məsilə köp bolğan bilən, mərkiziy məsilə kona yər tüzümini əzgərtix məsilisi boldi. Kəpqilik Zhonggong zhongyang təklip kilğan yər islahati kanuni layihisi⁽²⁾gə koxuldi həmdə birkanqə paydilik tüzitix wə toluklax kirgüzdi. Bu nahayiti yahxi boldi, mən yengi Zhongguodiki nəqqə yüz milyon yeza həlki kəd kətirix pursitigə igə bolğanlioqi wə məmlikitimiz sanaətlixixning əsasiy xərtlirigə igə bolğanlioqi üqün hoxalmən wə uni təbrikləymən. Zhongguoning əsasiy əhalisi — dihanlar, inkilap dihanlarning yardimigə tayanəğanlioqi üqünla oqəlibə kildi, məmlikətning sanaətlixiximu dihanlarning yardimigə tayanəğandila muwəppəkiyətlilik bolidu, xuning üqün ixqilar sinipi dihanlarning yər islahati elip berixioqa aktip yardəm berixi kerək, xəhər uxxak burzuaziyisi wə milli burzuaziyimu bundak islahatni qollixi kerək, demokiratik partiyə - guruhlar, həlk təxkilatlıri tehimu muxundak pozitsiyidə boluxi kerək. Urux bilən yər islahati yengi demokiratizimdin ibarət tarihiy dəwrdə pütün Zhongguodiki barlık kixilərnı,

barlik partiya - guruhlarni sinaydigan ikki "otkəl". Kim inkilawiy hək tərəptə turidikən, u — inkilapqi, kim jahan'girlik, feodalizim wə guənliao kapitalizim tərəptə turidikən, u — əksilinkilapqi. Kim pəkət aozidila inkilawiy hək tərəptə turup, hərkitidə baxkiqə bolidikən, u — aozzaki inkilapqi, əgər aozidila əməs, bəlki hərkitidimu inkilawiy hək tərəptə turidikən, u — mukəmməl inkilapqi. Urux etkili asasiy jəhəttin etüp kətti, bu bir etkəldin həmmimiz nahayiti yahxi ettuk, buningdin pütүн məmlikət həkki razi. Əmdi yər islahati etkilidən etimiz, mən həmmimizning bu etkəldinmu, urux etkilidin etkəndək, nahayiti yahxi etüxini ümit kilimən. Kəpçilik kəprək muhakimə kilip, kəprək məslihetlixip, pikir birligi hasil kilip, kədəmni təkxiləp, feodallikka qarxi uluof birlik səp təktil kilidiganla bolsak, bu etkəldin həkəkə rəhbərlik kilip wə həkəkə yardım berip, onguxluk etələymiz. Urux etkilidinmu, yər islahati etkilidinmu etkəndila, qaloğan bir etkəldin asan etüp kəttili bolidu, bu etkəl — sotsiyalizim etkili, pütүн məmlikət dairisidə yoloğa koyulidigan sotsiyalistik əzgərtix etkili. Kixilər inkilawiy uruxta, inkilawiy asasta yər tüzümini əzgərtixtə təhpə koqxan bolsila, uning üstigə, buningdin keyinki kəp yillik iqtisadiy quruluş wə mədiniyət quruluşi dawamida təhpə koxsila, kəlgüsidə hususi sanaətni dölət ihtiyarioğa etküzüx wə yeza igiligini ijtimailaxturux waqtida (bu tehi heli yirək kəlgüsidiki waqit) hək ularni untup kalmaydu, ularning istikbali parlak bolidu. Bizning dölitimiz ənə xundaq puhta kədəmlər bilən aloğa besip, uruxni, yengi demokiratik

islahatni bexidin etküzgən, kəlgüsüdə bolsa, dələtning iktisadiy ixliri wə mədiniyət ixliri taza güllən'gəndin keyin, türlük xərt - xaraitlar hazirlanoqandin keyin, pütүн məmlikət həlkining oy - pikri bir yərgə kəlgən wə kəpqilik qoxuloqandin keyin, sotsiyalistik yengi dəwrgə bimalal wə obdan kirip baridu. Meningqə, bu - nuktini enik qüxəndürüp etüxning zərüriyiti bar, bundak kil-oqanda, kixilərdə ixənq hasil kiløjili bolidu, meni kün-lərləning biridə taxliwetərsilərmikin, həlk üqün küq qiki-ray disəmmu pürsət bolmay qalarmikin, dəp tingirkap kəlix wə əndixə kilix yüz bərməydu. Yak, undak bolmaydu, kimki həkikətən həlk üqün küq qikirixni halap, həlk kiyinqilikta turuwatқан məzgildə həkikətən həlkke yardım kilsa, yahxi ix kilsa, uni izqil dawamlaxtursa həm yerim yolda tohtitip qoymisa, həlkning wə həlk həkümitining uni qətkə kəqixka asasi yok, uningoqa yaxax pürsiti wə küq qikirix pürsiti bərməslikkə asasi yok.

Bu yirak nixanni kəzləp, taxki jəhəttə Sovet ittipaki, həlk demokiratiyisi dələtliri wə pütүн dunyadiki barlik teqlik - demokiratiyə küqliri bilən mustəhkəm ittipaklixiximiz lazim, bu həktə kilqə ikkilinixkə wə təwrinixkə bolmaydu. Iqki jəhəttə hərkaysi millətlər, demokiratik siniplar, demokiratik partiyə - guruhlar, həlk təxkilatliri wə barlik wətənpərwər demokiratik zatlar bilən ittipaklixiximiz, wujutka kəlgən uluoq, abroyluk inkilawiy birlik sepimizni mustəhkəmliximiz lazim. Məyli kim bolsa bolsun, inkilawiy birlik səpni mustəhkəmləx hizmitigə təhpə qoxқанliki kixini biz qarxi

alimiz, uning kiloqini tooqra; bu inkilawiy birlik səpni mustəhkəmləx hizmitigə ziyan yətküzgənliki kixigə bolsa biz qarxi turimiz, uning kiloqini hata. Inki-lawiy birlik səpni mustəhkəmləx məksidigə yetix üqün, tənkit wə öz özini tənkit usulini qollinix lazim. Bu usulni qollanoqanda, asaslloqi, bizning hazırki waqittiki tıp qong kanunimizni yəni ortaq ganglingni əlqəm kilimiz. Biz bu yioqinda dəl xu ortaq ganglingoqa asasən tənkit wə öz özini tənkit usulini qollanduk. Bu — naħayiti yahxi usul, kəpçilikning həkikəttə qing turuxioqa, hataliklarni tüzitixigə türtkə bolidioqan naħayiti yahxi usul, həlk dəlitudiki barliq inkilawiy həlk öz özini tərbiyiləydioqan wə öz özini əzgərtidioqan birdin - bir tooqra usul. Həlk demokiratiyisi diktaturisida ikki usul bar. Duxmən'gə qarita diktatura usuli qollinilidu, yəni zərür boləqan məzgil iqidə ular siyasi paaliyətlərgə qatnaxturulmaydu, həlk həkūmitining kanunlirioqa boysunuxka, əmgək bilən xuqullinixka məjbur kilinidu wə əmgək dawamida əzgərtip yengi adəm kilinidu. Həlkə qarita uning əksiqə, zorlax usuli əməs, bəlki demokiratiyə usuli qollinilidu, yəni həlk siyasi paaliyətlərgə qatnaxturulidu, u yaki bu ixni kilixka məjbur kilinmaydu, bəlki ularoqa qarita demokiratiyə usuli bilən tərbiyə berix wə qayil kilix hizmiti elip berilidu. Bundak tərbiyə berix hizmiti — həlk iqidiki öz özini tərbiyiləx hizmiti, tənkit wə öz özini tənkit usuli — öz özini tərbiyiləxning asasiy usuli. Mən pütүн məmlikəttiki hər-qaysi millətlər, demokiratik siniplar, demokiratik parti-yə - guruhlar, həlk təxkilatliri wə barliq wətənpərwər

demokratik zatlardin bu usulni kollinixni ümit kilimən.

IZAHLAR

(1) U qaqda, pütün məmlikət xərkiy ximal, ximaliy Zhongguo, xərkiy Zhongguo, ottura jənup, qərbiy jənup və qərbiy ximaldin ibarət 6 qong məmuri rayonoja bəlün'gən. Hərkaysi qong rayonda Zhonggong zhongyangning wakalet orgini — zhongyangjü kurulojan. Ximaliy Zhongguodin baxka 5 qong rayonning həmmisidə qong rayonluk məmuri aparat təsis kilinojan bolup, xərkiy ximalda həlk həkūmiti dəp atalojan, xərkiy Zhongguo, ottura jənup, qərbiy jənup, qərbiy ximalda hərbi - məmuri weyyüenhuy dəp atalojan. 1952- yil 11- ayda hərkaysi qong rayonning məmuri aparatliri birdək məmuri weyyüenhuyoja əzgərtilgən, ximaliy Zhongguodimu məmuri weyyüenhuy kurulojan. 1954- yili hərkaysi qong rayonluk məmuri weyyüenhuyklar əməldin qaldurulojan.

(2) Bu Zhonggong zhongyang 1950- yil 6- ayning 14- küni Zhongguo həlk siyasi məslihət kengixi 1- nəwətlik məmlikətlik weyyüenhuyi 2- yioqinining muzakirisigə koyojan «Zhonghua həlk jumhuriyitining yər islahati kanuni layihisi»ni kərsitidu. Bu layihə, bu ketimki yioqin muzakirə kilip qoxulojandin keyin, yənə mərkiziy həlk həkūmiti weyyüenhuyining maqullioqidin etkən. «Zhonghua həlk jumhuriyitining yər islahati kanuni» xu yili 6- ayning 30- küni mərkiziy həlk həkūmitining zhuxisi Mao Zedong təripidin elan kilinip yoloja koyulojan.

SILƏR — PÜTÜN MILLƏTNING NƏMUNIQILIRI*

(1950- yil 9- ayning 25- küni)

Məmlikətlik urux qəhrimanliri wəkilliri yiqini wə məmlikətlik ixqi - dihan - əskər əmgək nəmuniqiliri wəkilliri yiqiniqə katnaxқан wəkil yoldaxlar!

Zhonggong zhongyang silərnin yiqininqilarni kizojin təbrikləydu həmdə hizmitinqilaroqə təxəkkür wə ehtiram bildüridu.

Silər düxmənni yoxitix kürəxliridə, sanaət, yeza igilik ixləpqi qirixini əsligə kəltürüx wə rawajlandurux kürixidə nuroqun japa - muxəkkətlərnə yəngdinglar, intayin qong baturluq, əkil - parasət wə aktiplik kərsətinglar. Silər—pütün Zhonghua millitining nəmuniqiliri, hər kəysi jəhəttiki həlk ixlirini oqəlibilik ilqirilitididoqan tayanqlar, həlk həkūmitining ixənqlik tüwrügi wə həlk həkūmitining kəng amma bilən alakə baqlixidiki kəwrük.

Zhongguo gongchəndangi zhongyang weyyüənhuyi pütün partiyə əzalirini wə pütün məmlikət həlkini

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhonggong zhongyangoqə wakalitən məmlikətlik urux qəhrimanliri wəkilliri yiqini wə məmlikətlik ixqi - dihan - əskər əmgək nəmuniqiliri wəkilliri yiqinida səzligən təbrik səz.

silərdin üginixkə qakiridu, xuning bilən bir wəqıtta silərnı — səyümlük barlıq wəkil yoldaxlarnı wə pütün məmlikəttiki barlıq urux kəhrimanlırı, əmgək nəmuniqiliri yoldaxlarnı üzlüksiz türdə kürəx dawamida üginixkə, kəng həlk ammisidin üginixkə qakiridu. Zadi məqrurlanmioğan, kənaətlinip kəlmioğandila həmdə dawamlik hərmay-talmay ügən'gəndila, uluoq Zhonghua həlk jumhuriyiti üqün dawamlik həlda alahidə təhpə qoxalaysilər wə xuning bilən əzənglarning xərəplik namınglarnı dawamlik saklap kəlalaysilər.

Zhongguo kudrətlik dələt mudapiə armiyisi kuruxi kerək, kudrətlik iktisadiy küq bərpa kılıxi kerək, bu—iki qong ix. Bu ikki ixta yoldaxlarning həlk jiefangjüning barlıq zhihuyyüən wə jəngqiliri bilən, pütün məmlikitimizdiki ixqılar, dihanlar wə baxkə həlklər bilən birkək ittipaklıxip, birliktə tirixixioğa tayanioğandila məksətkə yətkili bolidu. Zhonghua həlk jumhuriyitining tunji dələt bayrimi hatirə küni yetip kelix aldida silərnıng bu yərdə yioqin ətküzüxünglər oqayət zor əhmiyətke igə. Biz yioqinınglarning muwəppəkiyətlik boluxini tiləymiz, buningdin keyinki hizmitinglarda uluoq oqəlibilərgə erixixinglarnı tiləymiz.

ZHONGGUO HƏLK PIDAILAR KISIMIOJA BUYRUK*

(1950- yil 10- ayning 8- küni)

Zhongguo həlk pidailar qisimidiki hər dərjilik rəhbiriy yoldaxlar:

(1) Chaoxiən həlkining azatlik uruxioja yardəm berix, Amerika jahan'girligi wə uning ojalqilirining hujumioja qarxi turux, xuning bilən Chaoxiən həlki, Zhongguo həlki wə xərktiki hərkaysi əllər həlklirining mənprətini koşdax üqün, Zhongguo həlk pidailar qisimi dərhal Chaoxiən'gə berip, Chaoxiənlik yoldaxlar bilən billə tajawuzqilaroja qarxi urux kilsun həmdə xanlik ojalibilərnı koloja kəltürsun.

(2) Zhongguo həlk pidailar qisimimiz Chaoxiən'gə baroşandin keyin, Chaoxiən həlki, Chaoxiən həlk armiyisi, Chaoxiən demokiratik həkümiti, Chaoxiən əmgək partiyisi, baxka demokiratik partiyə - guruhlaroja wə Chaoxiən həlkining dahisi yoldax Kim Ersen'gə dostluk wə hərmət bildürüxi, hərbi intizam wə siyasi intizamioja kattik riayə kilixi xərt, bu — hərbi wəzipini ada kilixka kapalətlik kilixning intayin muhim siyasi

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo həlk pidailar qisimioja bərgən buyruktin parqə.

asasi.

(3) Duqkelix ehtimali bolqan wə mukərrər duqkelidioqan türlük kiyinqiliklarni toluk mөлqərləx həmdə bu kiyinqiliklarni yüksək kizojinlik, kəhrimanlik, ehtiyatqanlik bilən, japaqə bərdaxlik berix rohi bilən yengixkə təyyar turux lazim. Həzir omumi həlkəra wəziyət wə iqki wəziyət bizgə paydilik, tajawuzqilaroqə paydisiz, yoldaxlar kət'iyətlik wə kəhrimanlik kərsətsila, xu yərdiki həlk bilən ittipaklixixkə, tajawuzqilaroqə karxi urux qilixkə mahir bolsila, ahirki oqəlibə jəzmən bizning bolidu.

Zhongguo həlk inqilawiy hərbi ixlar
weyyüənhuyining zhuxisi Mao Zedong

1950- yil 10- ayning 8- küni Beyjing

ZHONGGUO HƏLK PIDAILAR KİSIMI CHAOXIƏNNING HƏR BİR TAOI WƏ DƏRYASINI, HƏR BİR DƏRƏH WƏ GIYASINI ASRIXI KERƏK*

(1951- yil 1-ayning 19- künü)

Zhongguoluk wə Chaoxiənlik yoldaxlar bir tukkan kerindaxtek ittipaklixip, kayojudimu, hoxalliktimu, elümdimu, kerümdimu billə bolup, ortak düxmənni yengix üqün ahırojiqə kürəx kilixi kerək. Zhongguoluk yoldaxlar, huddi məmlikət iqidiki qariximiz wə usulimizoğa ohxax, Chaoxiənning ixini ez ixidək kerüxi, zhihuyyüən - jəngqilərgə Chaoxiənning hər bir taoi wə dəryasını, hər bir dərəh wə gıyasını asrax, Chaoxiən həlkining yip - yingnisigimu təgməslik həkkidə tərbiyə berixi kerək, mana bu — oqalibiyətning siyasi asası. Biz xundak kılalisakla, ahırki oqəlibigə qokum eriximiz.

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo həlk pidailar kisimi-oğa bərgən yolyoruk.

ZHONGGONG ZHONGYANG ZHENGZHJÜYI KENGÖYTILGÖN YIÖINI QARARINING MUÖIM NUÖTILIRI*

(1951- yil 2- ayning 18- küni)

Zhongyang 2- ayning otturilirida zhengzhijüning hærkaysi zhongyangjülêrdiki mäs'ul yoldaxlar katnaxkan yiojinini qakirip, türlük muhim mäsililêrni muzakirê kildi, qararning muhim nuötilirini tewendikiqê ukturimiz.

1. 22 AYLIK TÖYYARLIK HIZMITI

“3 yil tøyvarlik kilix, 10 yil pılanlik iktisadiy kurulux elip berix” idiyisini êlkê, xêher dêrijilik wê uningdin yukuri kadirlaröqa qüxêndürüx kerêk. Hazirdin baxlap hisapliöqanda, tøyvarlik waqtidin yêne 22 ay qaldi, hizmêtni hêmmê jêhêttin qing tutup ixlêx kerêk.

* Bu — yoldax Mao Zedong tøyvarliöqan Zhonggong zhongyangning partiye iqigê karatqan ukturuxi.

2. AMERIKA JAHAN'GIRLIGIGÖ KARXI TURUX - CHAOXIÖN'GÖ YARDÖM BERIX TOÖIRISIDIKI TÖXWIÖAT - TÖRBIYÖ HÖRKITI

Bu hÖrkÖtni pÖtÖn mÖmlikÖt dairisidÖ dawamlık yÖrgÖzÖx kerÖk, yÖrgÖzÖwatÖan jaylar uni qongÖur-laxturuxi, yÖrgÖzmigÖn jaylar uni omumi yÖzlÖk yÖrgÖzÖxi lazim, pÖtÖn mÖmlikÖtning hÖmmÖ yeridiki hÖr bir kixi bundÖk tÖrbiyini alsun.

3. YÖR ISLAHATI

1. DihanÖilikning Öatilang qaoÖlirida birdÖk tohti-tip turup, tÖjribilÖrni yÖkÖnlÖx.

2. Bu yil mol hÖsul elixni ÖoloÖa kÖtÖrÖx.

3. NaÖiyilik dihanlar wÖkilliri yioÖinioÖa wÖ kurs-laroÖa tayinix.

4. Paal tÖrdÖ xÖrt yaritix. XÖrt pixip yetilmigÖn bolsa, hÖrkandÖk wakit, hÖrkandÖk jayda zormu - zor elip barmaslik.

5. YÖr islahati tÖgixi bilÖn, dÖrÖal ixlÖpÖikÖrix wÖ tÖrbiyidin ibarÖt ikki qong hizmÖtkÖ eÖÖx.

6. XÖrkiy Zhongguoning zÖlÖkni muddÖtkÖ bÖlÖp Öayturux qarisi maÖul kÖrÖldi.

7. Öanunsiz Öiyin - ÖistakÖa almaslikning paydilik ikÖnligi toÖÖrisida dihanlarÖa nÖasihÖt Öilix.

8. YÖr islahatidin keyin, rayon, yezilarni kÖpÖytip,

rayon, yezilarning məmuri dairisini kiqiklitix.

4. ƏKSILINKİLAPQILARNI BASTURUX

1. Ölüm jazasi həküm kilixni, omumən, ammidin ötküzüx həmdə buningdin demokiratik zatlarni həwərdar kilix.

2. Kattik tizginləx, qalaymıqan ixliməslik, hata kilip koymaslik.

3. “Ottura katlam”⁽¹⁾oşa diqqət kilix, kona hadimlar wə yengi ziyalilar iqigə yoxurunuwalojan əksilinkilapqilarni ehtiyat bilən eniklap qikix.

4. “Iqki katlam”oşa diqqət kilix, partiye iqigə kiriwalojan əksilinkilapqilarni ehtiyat bilən eniklap qikix, məhpiyətligni saklax hizmitini kattik küqəytix.

5. Yənə kadirloşa tərbiyə berix həmdə kadirloşa mədət berix.

5. XƏHƏR HIZMITI

1. Hərkaysi zhongyangjülər, fenjülər, əlkilik, xəhərlik wə rayonluk dangweylar bu yil ikki ketim xəhər hizmiti yioqini qakirixi, küntərtiwini zhongyangning ukturoqinidək kilixi, bu həktə zhongyangoşa ikki ketim məhsus doklat yollixi kerək.

2. Dangweylarning xəhər hizmitigə bolojan rəhbərliğini küqəytip, 7- nəwətlik zhongyang weyyüenhuy 2- omumi yioqinining kararini ijra kilix.

3. Kadirlarəşa tərbiyə berip, ularda ixqilar sinipioşa

tayinix idiyisini aydinglaxturux.

4. Zawutlarda ixləpqiķirix pılanini orunlaxni mərkəz kılıp, partiyə, məmuriyət, ixqılar uyuxmisi wə yaxlar ittipaki təxkilatlırining bir tutax rəhbərligini yoləqə koyux.

5. Ixləpqiķirixni axurux اساسida ixqılarning turmuxini pəydin - pəy yahxilaxka tirixix.

6. Xəhər quruluxi pılanida, ixləpqiķirix üqün, ixqılar üqün hizmət kılıx nuqtiinəzirini singdürüx kerək.

7. Məmlikətlik bax ixqılar uyuxmisi wə yukuri dərijilik ixqılar uyuxmiliri təwəning konkrit məsili-lirini etiwar bilən həl kılıxi kerək.

8. Dangweylar wə ixqılar uyuxmiliri tipik təjribelərnı yarıtıxka etiwar berixi, ularni jaylarəqə tezdin omumlaxturuxi kerək.

6. PARTIYINI TƏRTİPKƏ SELIX WƏ PARTIYƏ KURUX

1. Bizning partiyimiz — uluq, xərəplik, toqra parti-yə, bu — asasiy tərəp, buni muəyyənłəxtürüx wə hər dərijilik kadirłarəqə eniķ qüxəndürüx kerək. Lekin məsili-lərmu məwjut, rətkə selix lazim, xuningdək yeni rayonlarda partiyə kuruxta ehtiyatqan bolux pozitsiyi-sini tutux lazim, bu jəhətnimu eniķ qüxəndürüx kerək.

2. Partiyini tərtpkə selixnimu, partiyə kuruxnimu zhongyang wə zhongyangjülər kattıķ tizginlıxi kerək, təwən öz məyliqə ixlisə bolmaydu.

3. Partiyini tərtpkə selixni 3 yilda orunlap bolux kerək. Uning kədəm - baskuqi mundak boluxi kerək: Bir yil waqit (1951- yili) iqidə, kandak kiloqanda gongchəndang əzasi boluqili bolidioqanliqi toqrisida omumi yuzluk tərbiyə elip berip, barlik partiye əzalirioqa gongchəndang əzasi boluxning əlqimini quxəndürux wə təxkiliy hizmət hadimlirini tərbiyiləx. Xuning bilən bir wakitta, tipik sinak kilix. Uningdin keyin, təjribilərgə asasen, partiyni tərtpkə selix, əmma xəhərlərdə partiyni tərtpkə selixni 1951- yili elip barsimu bolidu. Partiyini tərtpkə selixta, aldi bilən "4-kisimdikilər"⁽²⁾ni tazilap qikiriwetix lazim. Uningdin keyin "2- kisimdikilər" bilən "3 -kisimdikilər"ni pərkəndürux, ulardin, tərbiyə bərgəndin keyinmu, həkikətən partiye əzasi bolux xərtigə toxmioqanlarni nəsihət kilip partiyidin qekindürux lazim, qekindürülgüqilər öz razilioqi bilən qekinsun, kengli aqrip kalmisun, 1948- yildiki "taxni eliwetix"⁽³⁾ təjribisi təkrarlinip kalmisun.

4. Xəhərlər wə yeni rayonlarda partiye kuruxta ehtiyatqan bolux fangzhenini kollinix kerək. Xəhərlərdə partiye təxkilatini, asasioqi, sanaət ixqiliri arisida kurux kerək. Yezilarda yər islahati ayaklaxkandin keyinla, tərbiyə arkilik partiye əzasi bolux xərtigə toxqanlarni partiyigə qobul kilip, partiyining zhibulirini kuruxka bolidu, dəslepki 2 yil iqidə yeza zhibulirida partiye əzasi omumən 10 din exip kətmisun. Xəhərlərdimu, yezilardimu partiyining tərbiyisini qobul kilixni halaydioqan aktiplarqqa kandak kiloqanda gongchəndang əzasi boluqili bolidioqanliqi toqrisida tərbiyə elip berix,

muxundaq tärbiyidin keyin ularning iqidiki partiye özasi bolux xärtigä häkikätön toxqanlarni partiyege köbul kiliş lazim.

7. BIRLIK SÖP HIZMITI

1. Hərkäysi zhongyangjülär, fenjülär, ölkilik, xähärlük, rayonluq dangweylarning 1951- yili ikki kätim yiqin qäkirip, birlik söp hizmitini muzakirä kiliş wä bu häqtä zhongyangoğa ikki kätim mähsus doklat yollixi tälöp kilinidu.

2. Kadirlaroğa birlik söp hizmitini nimä üqün küqäytilä lazimliqining säwiwini enik qüxändürük keräk.

3. Ziyalilar, soda - sanaätqilər, diniy ärbaplar, demokiratik partiye - guruhlar wä demokiratik zatlar bilän jağan'girlikkə, feodalizimoğa qarxi turux اساسida ittipakliş wä ularni tärbiyiläş keräk.

4. Az sanliq millätlär arisida ästayidil hizmät ixläş lazim, teritöriyilik aptonomiyini yoloğa köyüx wä az sanliq millätlärning öz kadirlirini tärbiyiläş — ikki märkiziy hizmät.

8. ISTIL TÖZITIX

Yilda bir kätim boluxi, kix päslidä elip beriliş, waqti kışka boluxi keräk, wäzipä — hizmätläрни təkxürük, hizmät tärjibilirini yökünläş, nätijilärni jari kiliş, kəmqlik - hataliklarni tüzitix, buning bilän kadirlarni

tərbiyələx.

IZAHLAR

(1) Əksilinkilapqilarni basturux hizmiti taxki katlamni eniklax, ottura katlamni eniklax və iqki katlamni eniklax dəp 3 kə bəlün'gən. "Taxki katlam"ni eniklax jəmiyətə yoxurunuwalojan əksilinkilapqilarni təxkürüp eniklaxni kərsitidu; "ottura katlam"ni eniklax armiyə, həkümət organlirimizning iqiğə yoxurunuwalojan əksilinkilapqilarni təxkürüp eniklaxni kərsitidu; "iqki katlam"ni eniklax partiyimiz iqiğə yoxurunuwalojan əksilinkilapqilarni təxkürüp eniklaxni kərsitidu.

(2) 1951-yili partiyini tərtpkə saloqanda, partiyə əzaliri 4 kisi moja ayrilojan: 1. partiyə əzasi bolux xərtini hazirliojanlar; 2. partiyə əzasi bolux xərtigə toluq toxmiojanlar yaki eoqirrak nuksanliri bolup, əzgərtix, əstürüx zərür bolojanlar; 3. partiyə əzasi bolux xərtigə toxmiojan passip - qalaklar; 4. partiyigə kiriwalojan sinipi yat unsurlar, asilar, pürsətpərəslər, aynip kətkənlər və baxqilar.

(3) "Taxni eliwetix"ni Liu Shaoqi 1948-yili azat rayonlardiki yər islahati, partiyini tərtpkə selix waqtida otturioja koyojan. U kəng yeza kadirlirioja dihanlarni besip turojan "tax" dəp təhmət qaplap, ularni hizmitidin elip taxlimaqqi, taziliwətməkqi bolojan idi.

ƏKSILINKILAPQILARNI BASTURUXTA PARTIYINING AMMIWI LUXIƏNINI YOŁOJA QOYUX KERƏK*

(1951- yil 5- ay)

(1) Nəwəttə məmlikət boyiqə elip beriliwatkan əksilinkilapqilarni basturux hərkiti — bir uluq, kəskin wə murəkkəp kürəx. Məmlikət boyiqə hərəkaysi jaylarda yoloja koyulojan ünümlük hizmət luxiəni — partiyining ammiwi luxiəni. Bu: dangwey rəhbərlik kilix, pütün partiyini səpərwər kilix, ammini səpərwər kilix, demokratik partiye - guruhları wə hər sahədəki zatlarni kətnaxturux, pilanni birlikkə kəltürux, hərəkətni birlikkə kəltürux, koloja elinidiojanlar wə ɵltürüldiojanlarıning isimligini kattik təkxürux, hər bir məzgildiki kürəx celüesigə dikket kilix, təxwikat - tərbiyə hizmitini kəng türdə ixləx (hər hil wəkillər yioqini, kadrlar yioqini, səhbət məjlisi wə ammiwi yioqinlarni eqix, yioqinlarda dərtnənlər xikayət kilix, jinayətning dəlil - ispatlirini kərgəzmə kilix, kino, huəndeng, tiyatir, gezit, kitapqə wə təxwikat warakliridin paydilinip təxwikat elip berip, həmmə ailini həwərdar kilix, həmmə kixigə bildürux),

* Bu — yoldax Mao Zedong 3- kətimlik məmlikətlik jamaət həwəpsizligi yioqinining qararioja tüzitix kirgüzgən wakitta yazoan birnəqqə abzas yolyoruk.

ixik takiwelix wə sirliqlaxturuxni buzup taxlax, kolning uqidila ixləp koyuxtək eoixka kət'i qarxi turuxtin ibarət. Omumən pütünləy muxu luxiən boyiqə ixligenlər pütünləy toqra kiloğan bolidu. Muxu luxiən boyiqə ixlimigənler hata kiloğan bolidu. Omumən asasiy jəhəttin muxu luxiən boyiqə ixligen, əmma pütünləy muxu luxiən boyiqə ixlimigənler asasiy jəhəttin toqra kiloğan, əmma toluq toqra kilmioğan bolidu. Biz bu hizmət luxiənini əksilinkilapqilarni basturux hizmitini dawamlıq qongkurlaxturux wə toluq ojalibigə erixixning kapaliti dəp qaraymiz. Buningdin keyin əksilinkilapqilarni basturux hizmitidə muxu hizmət luxiənigə pütünləy əməl kilix kerək. Buning iqidə həmmidin muhimi — kol-oqa elinidioğanlar wə ölüm jazasi həküm kilinidioğanların isimligini kattik təxürüx wə təxwikat - tərbiyə hizmitini kəng türdə yahxi ixləx. Bu ikki nuqta orunlansa, hatalıktin saklanoqili bolidu.

(2) Əltürüldioğan əksilinkilapqilarning sanini məlum nisbət dairisidə tizginləx kerək. Bu yərdə pirinsip: kan kərzi yaki baxka əng eoqir jinayiti boləjanlioqi üqün əltürülmisə həlkning oqəziwi besilmaydioğanlar wə dələt mənprəetigə əng eoqir ziyan yətküzgənlərgə kət'i türdə ölüm jazasi həküm kilix həm dərhal ijra kilix; kan kərzi yok, həlkning oqəziwi kattik bolmioğanlar wə dələt mənprəetigə eoqir ziyan yətküzgən bolsimu, lekin tehi əng eoqir dərjigə yətmigən, xundaktimu jinayiti üqün ölüm jazasi berixkə tegixlik boləjanlaroqa ölüm jazasi həküm kilip, 2 yil keqiktürüp ijra kilix, məjburi əmgək kildurux, keyinki ipadisigə karax siyasitini kollinix.

Buningdin baxqa yənə munular enik bəlgilinixi kerək: Omumən, qoloğa alsimu bolidioğan, almisi mu bolidioğanlarni qoqum qoloğa almasliq lazim, əgər qoloğa elinsa, hata qilinoğan bolidu; omumən, ɵltürsimu bolidioğan, ɵltürmisimu bolidioğanlarni qoqum ɵltürməslilik lazim, əgər ɵltürülsə, hata qilinoğan bolidu.

(3) Əksilinkilapqilarni basturux hərkiti dolqunida “sol”qil eoqixning sadir boluxidin saklinix üqün, 6-ayning 1 - künidin baxlap, pütün məmlikətning həmmə yeridə, jümlidin adəm ɵltürüx hili mu nahayiti az boluwatqan jaylardimu, qoloğa elixni təstiklax hɵkukini pütünləy diwey, wali məhkimə dərjilik orunoğa qayturuwelix, ɵltürüxnü təstiklax hɵkukini pütünləy ɵlkə dərjilik orunoğa qayturuwelix, ɵlkə mərkizidin yirak jaylarda ɵlkidin wəkil əwətip bir tərəp qilix bəlgiləndi. Hərəkəndə qayning bu bəlgilimini əzgərtixni tələp qilixioğa bolmaydu.

(4) “Ottura qatlam” wə “iqki qatlam”diki əksilinkilapqilarni hazirdin baxlap, pılanliq həlda təkxüröp eniklax kerək. Zhongyangning yolyoruqioğa binaən, bu yil yaz wə küz pəsilliridə istil tüzitix usulini kollinip, qaldurup ixlitilgən hadimlar wə yengidin qobul qilinoğan ziyalilarni bir ketim omumi yüzlük, dəslepki kədəmdə təkxüröp eniklax bəlgiləndi. Buningdin məqsət — əhwalni eniklax wə əng gəwdilik məsililərnü həl qilix. Buning usuli əksilinkilapqilarni basturux toqrisidiki həjjətlərnü üginix, qaldurup ixlitilgən hadimlar wə yengidin qobul qilinoğan ziyalilar arisidiki məsilisi bar kixilərnü (Həmmə kixini əməs) səmimi, rastqil pozitsiyə

bilən tarixini enik tapxuruxka, yoxurup kəlgən məsili-lirini ikrar kilixka qakirix. Bundaq ikrar kildurux hərkitini baxlıklar məs'ul bolup baxkuruxi, buningda ihtiyariylik pırsipi kollinilixi kerək, zorlaxka bolmaydu. Hər bir orunda buning waqti kiska boluxi, uzakka sozulup kətməsligi kerək. Buning celüesi — kəp sanlikni koloqa kəltürüx, az sanlikni yitim kaldurux, kix pəsligə baroqanda, yənimu ilgiriləp təkxürüp eniklax. Bax organlar, jamaət həwpsizligi organliri, xuningdək baxka muhim tarmaklarda bolsa aldi bilən təkxürüp eniklax həmdə təjribə hasil kilip, uni kengəytix kerək. Həkümət sestimisida, məktəplərdə wə zawutlarda mundaq təkxürüp eniklax hizmitini elip baroqanda, partiyə sirtidiki zatlarni bundaq təkxürüp eniklax hizmitini elip baridioqan weyyüenhuyoqa katnaxturux, gongchəndang əzali-rining yəkkə - yiganə ixlixidin saklinix kerək.

(5) Məmlikət boyiqə hərkaysi jaylar bu kətimki əksilinkilapqilarni basturuxtin ibarət uluq kürəx dawamida, ammiwi amanlikni saklax - koqdaq weyyüenhuyilirini omumi yüzlük təkil kilixi kerək. Bu weyyüenhuyilar yezilarda yezini birlik kilip, xəhərlərdə idarə, məktəp, zawut, məhəllilərnə birlik kilip, həlkning saylixə arkilik təkil kilinixi lazim. Weyyüənlərnəning sani az boləqanda 3 kixi, kəp boləqanda 11 kixi bolsun, uningoqa partiyə sirtidiki ixənqlik wətənpərwərlərnə katnaxturup, uni birlik səp haraktirini aloqan, amanlikni koqdaydioqan təkilat kilix kerək. Bu weyyüenhuyilar asasiy katlam həkümət bilən jamaət həwpsizligi orgini-ning rəhbərliğidə bolidu, həlk həkümətinəning əksilinki-

lapqilarni tazilixioğa, hain wə jasuslarning buzoğunqili-
 oğidin saklinixioğa, dölətni wə jamaətning amanliqini
 koqđixioğa həmkarlixix məs'uliyitini üstigə alidu.
 Yaman adəmlərninğ pürsəttin paydilinip suqunup
 kiriwelixidin saklinix üqün, bu weyyüənhuylarni
 yezilarda yər islahati orunlinip boləjandin keyin, xəhər-
 lərdə əksilinkilapqilarni basturux hizmiti kanat yaydu-
 ruləjandin keyin, rəhbərliğı boləjan həlda təxkil qilix
 kerək.

ƏKSILINKİLAPQILARNI BASTURUXTA PUHTA BOLUX, DƏL BOLUX, KATTIƘ BOLUX KERƏK*

(1950- yil 12- ay — 1951- yil 9- ay)

1

Əksilinkilapqilarni basturuxta puhta bolux, dəl bolux, kattıƘ boluxƘa diƘƘət Ƙilinglar.

(1950- yil 12- ayning 19- küni)

2

Olərbıy Hunəndiki 21 nahıyidə banditlar baxlıoƘı, zomıgər wə ixpiyonlardın bir türkümi ɵltürüldi, bu yil jaylar tərıpidın yənə bir türkümi ɵltürülməƘqi. Mening- qə, xundak Ƙilix nahayiti zərür. Muxundak ƘiloƘandıla, düxmənning horıgini baskili, həlkning jasaritini ɵstürgili bolıdu. Əgər lingtasmilik Ƙilip, buzuklaroƘa yol koysak, həlkni apəttin halas ƘilmioƘan bolimiz, ammidin ayrılıp Ƙalimiz.

Puhta bolux diginimiz celüegə diƘƘət Ƙilix diməƘ-

* Bu — yoldax Mao Zedong əksilinkilapqilarni basturux hər- kiti toƘrisida Zhonggong zhongyang üqün təyyarlıoƘan bir Ƙisim muƘim yolyoruklar.

tur. Dəl bolux diginimiz hata ɵltürməslık diməktur. Kattık bolux diginimiz ɵltürüxkə tegixlik barlık əksi-yətqilərnı kət'i ɵltürüx diməktur (ɵltürüxkə tegixlik bolmioqanlarnı əlwəttə ɵltürməslık kerək). Hata ɵltürüp qoymisakla, burzuaziyə qukan kətərsimu uningdin kɵrkəmaymız.

(1951- yil 1- ayning 17- künü)

3

Shəndongdiki bəzi jaylarda qəyrət yetərlik bolmaslık haħıxi məwjut, bəzi jaylarda kolning uqidila ixləp qoyux haħıxi məwjut, bu — məmlıkət boyıqə hərkaysi əlkə, xəhərlərnıng həmmisidə digüdək məwjut bolup turuwatqan ikki hil haħıx, tüzitixkə əħmiyət berix kerək. Bolupmu kolning uqidila ixləp qoyux haħıxi-ning həwpi həmmidin zor. Qünki qəyrət yetərlik bolmısa, tərbiyə berix wə qayil kılıx arkilik qəyrətni bəribir yetərlik kılqılı bolıdu, əksilinkilapqılarnıng bırnəqqə kün burun yaki bırnəqqə kün keyin ɵltürülüxi-ning kari qaoqlık. Kolning uqidila ixləp, hata koloqa elix, hata ɵltürüxning təsiri bolsa nahayiti yaman bolıdu. Əksilinkilapqılarnı basturux hizmitini kattık tızginlənglar, jəzmən eħtiyat bilən ix kərünglar, kolning uqidila ixləp qoyıdıqan barlık haħıxlarnı jəzmən tüzitinglar. Biz barlık əksilinkilapqılarnı qoqum basturuximiz, ləkin qoqum hata koloqa almaslıqımız, hata ɵltürməsligimiz kerək.

(1951- yil 3- ayning 30- künü)

4

Zhongyang mundak karar kildi: Gongchəndang iqidin, həlk jiefangjüni iqidin, həlk həkümüti sestimisi iqidin, maarip sahəsi, soda - sanaət sahəsi, diniy sahə, demokiratik partiyə - guruhlar wə həlk təxkilatlıri iqidin eniklap qikilojan əksilinkilapqılardın jinayiti əlümgə layik bolmay, muddətlik yaki muddətsiz kəmak jazasi həküm kilixka yaki rijimoja elip nazarət kilixka tegixlik bolənlirini hisapka almioqanda, omumən, əltürükə tegixliklirining kan kərzi barlıri, nurojun hotun - kizlaroja baskunqilik kiləjan, nurojun mal - mülükni bulioqanoja ohxax ammining oqəziwini kozoqaydiojan baxka qong jinayiti barlıri, xuningdək dələt mənprəetigə əng eoır ziyan yətküzgənlirila əltürüldü; qalojanlırioja birdək əlüm jazasi həküm kilip, 2 yil keqiktürüp iıra kilix, jaza keqiktürülgən muddət iqidə məjburi əmgək kildurup, keyinki ipadisigə qarax siyasiti qollinildü. Bu siyasət ehtiyatqan bolux siyasiti bolup, hatalixixtin hali kilidü. Bu siyasət kəng jamaət ərbaplırining hisdaxlıoqioja erixidü. Bu siyasət əksilinkilawiy küqləni parqilap, əksilinkilapqılarni təl - təküs yokitixka payda yətküzidü. Bu siyasət yənə kəpligən əmgək küqlirini saklap qəlip, dələtning kurulux ixlırioja payda yətküzidü. Xuning üqün, bu siyasət — toqıra siyasət. Məlqirimizqə, yukurida eytiləjan partiyə, həkümət, armiyə, maarip, soda - sanaət wə həlk təxkilatlıri sahəliridin eniklap qikilojan əltürükə tegixlik əksilinkilapqılar arisida

kan kərzi barlar yaki ammining oʻzini qoz-
 oʻjaydioʻgan baxqa jinayiti barlar yaki doloʻt mənʻpəʻtigə
 əng eoʻir ziyan yətküzgənler intayin az sanni təxkil kili-
 du, təhminən ondin bir - ikkisi qikar, əlüm jazasi həküm
 kilip, keqiktürüp ijra kilinidioʻganlar bolsa ondin səkkiz-
 tokkuzini təxkil kilar, dimək, əlümgə layik jinayəʻqilə-
 ning ondin səkkiz - tokkuzini əltürməy saklap qaloʻili
 bolidu. Ular yezilardiki banditlar baxlioʻi, kəspiy bandit
 wə zomigərlərdin pərk kilidu, xəhərlərdiki zomigər,
 banditlar baxlioʻi, kəspiy bandit, qong lükqəklər baxlioʻi
 xuningdək hurapi təxkilatlarning kattiwaxliridinmu pərk
 kilidu, doloʻt mənʻpəʻtigə əng eoʻir ziyan yətküzgən bəzi
 ixpiyonlardinmu pərk kilidu, yəni ularning ammining
 oʻzini qozoyaydioʻgan kan kərzi yaki baxqa qong
 jinayiti yok. Ularning doloʻt mənʻpəʻtigə ziyan yətküzüx
 dərijisi eoʻir, lekin tehi əng eoʻir əməs. Ular əlümgə layik
 jinayəʻt ətküzgən bolsimu, lekin amma biwastə ziyankəx-
 likkə uqrimioʻgan. Əgər bu kixilərnə əltüridioʻgan bolsak,
 amma asanliqə qüxinəlməydu, jamaəʻt ərbapliri anqə
 hisdaxlik kilmaydu, həm kəpligən əmgək küqi zaya
 bolidu, həm düxmənni parqilax rolini oynimaydu,
 uning üstigə, bu məsilidə hatalik ətküzüp koyuximiz
 mümkin. Xuning üqün, zhongyang bundak kixilərgə
 əlüm jazasi həküm kilip, keqiktürüp ijra kilix, məjburi
 əmgək kildurup, keyinki ipadisigə qarax siyasitini
 kollinixni qarar kildi. Əgər bu kixilər iqidə əzgəʻtkili
 bolmaydioʻgan, dawamlik əskilik kilidioʻganliri bolsa,
 keyin yənila əltürüxkə bolidu, təxəbbuskarlik bizning
 qolimizda. Jaylardiki partiyə, həküməʻt, armiyə, maarip,

soda - sanaət wə həlk təxkilatlıridin eniklap qikil-
oğan əksilinkilapqılarni jaylarning yukurida bayan kılın-
oğan pırinsip boyiqə bir tərəp kılixini soraymiz. Buning
iqidiki əlüm jazasi ijra kılixka tegixlik bologan nahayiti
az sanlık kixiləni (Əlümgə layik jinayətgılərninğ ondin
bir - ikkisini təxkil kılar), ehtiyat bilən ix kərux yūzi-
sidin, birdək qong məmuri rayonlar yaki qong jünqū-
lərninğ təstiklixioğa yollax kerək. Birlık səpkə alaکیدar
bologan muhimlırini zhongyangning təstiklixioğa yollax
kerək. Uningdin baxka, yezilardiki əksilinkilapqi-
lardinmu, pəkət əltürmisə həlkning oğəziwi besilmay-
dioğanlırininla əltürux, həlk əltüruxni tələp kilmioğanlıki
kixini birdək əltürməslık kerək. Buning iqidiki
bəzilirigimu əlüm jazasi həküm kılıp, keqiktürüp ijra
kılix siyasetini kollinix kerək. Həlkni puhadin qikirip,
ixləpqikirixka payda yətküzux üqün, həlk əltüruxni
tələp kıləoğanlırini əltürux kerək.

(1951- yıl 5- ayning 8- künü)

5

“2 yıl keqiktürüp ijra kılix” siyasetini hərgiz kan
kərzi bar yaki baxka qong jinayiti bar, həlk əlüm jazasi
berixni tələp kıləoğan jinayətgılərgimu əlüm jazasi bər-
məslık dəp qūxəndürməslık kerək, əgər undak kılinsa,
hata bolidu. Rayon, kənt kadirlirioğa wə həlk ammisiogə
enik qūxəndüruximiz kerəkki, həlkning oğəziwini besil-
durux üqün, jinayiti qekidin axkan, həlkning oğəziwi
kattik bolup, əltürülmisə həlkning oğəziwi besilmaydi-

oqanlirioja  l m jazasi berix ker k. P k t h lkning oqəziwi qattiq bolmioqan, h lk  l m jazasi berixni t l p kilmioqan, lekin əlümgə layiq jinayət  tk zɡ nl rgila  l m jazasi h k m kilip, 2 yil keqiktürüp ijra kilix, məjburi əmgək kildurup, keyinki ipadisigə qaraxka bolidu.

(1951- yil 6- ayning 15- k ni)

6

Pütün  ksilinkilapqilarni basturux hizmiti hər d rijilik dangweylarning bir tutax rəhbərligidə boluxi, jamaət həwpsizligi organliridiki w   ksilinkilapqilarni basturuxka alakidar organlardiki barliq m s'ul yoldaxlar, burunkid kla, dangweyning rəhbərligini k t'i qobul kilixi ker k.

(1951- yil 9- ayning 10- k ni)

«WU XÜNNING TƏRJIMIHALI» DIGƏN KINONI MUHAQIMƏ QILIXKA ƏHMIYƏT BERIX KERƏK*

(1951- yil 5- ayning 20- küni)

«Wu Xüning tərjimihami»da otturiqqa quyuloqan məsilə tıp haraktir aloqan. Wu Xündək adəmlər Qing sulalisining ahirki yillirida, Zhongguo həlki qət'əl tajawuzqiliriqqa wə məmlikət iqidiki əksiyətqi feodal həkümranlarqqa qarxi uluq kürex elip beriwatqan dəwrədə yaxap turup, feodallik iqtisadiy bazisning wə uning üstkurulmisining bir tal moyioqimu əsla təgməy, əksiqə, feodallik mədiniyətni təlwilərqə təxwik kilsa, xuningdək feodallik mədiniyətni təxwik kilixta erixəlməy kəlgən orunoqqa erixix üqün, əksiyətqi feodal həkümranlar aldida kilmioqan kulluqi kalmioqan tursa, bundak rəzillikni bizning mədhıyiliximiz kerəkmü? Bundak rəzillikni həlk ammisi aldida mədhıyiləxkə, hətta “Həlk üqün hizmət kılqan” digən inqilawiy bayraqni kətirip qikip mədhıyiləxkə, hətta inqilawiy dihanlar kürixining məqlubiyitini selixturma kılqan həlda mədhıyiləxkə yol qoyalaymizmu? Bundak mədhı-

* Bu — yoldax Mao Zedong «Renmin ribao» üqün yezip bərgən baxmaqalidin parqə.

yiləxni etirap kiliX yaki uningoja yol koyux dihanlarning inkilawiy kuxirini hakaretləydiyöjan, Zhongguo tarihini hakaretləydiyöjan, Zhongguo millitini hakaretləydiyöjan əksiyətqil təxwikatni toojra təxwikat dəp etirap kilöjanlik yaki uningoja yol koyöjanlik bolidu.

«Wu Xünniing tərjimihəli» digən kinoning otturioja qikixi bolupmu Wu Xünni wə «Wu Xünniing tərjimihəli» digən kinoni mədhiiyləxning xunqiwala kəp boluxi məmlikitimizning mədiniyət sahəsidiiki idiyiwi qalaymikənqilikning qənqilik dərijigə berip yətkənligini kərsitidu!

Birmunqə aptorlarning nəziridə, tarihninğ tərəkkiyati kona xəy'ilərninğ ornini yeniğ xəy'ilərninğ elixi bilən əməs, bəlki kona xəy'ilərnəni türlük tirixqanliklar arkilik həlakəttin saklap kəlix bilən bolidiojan ohxaydu; aqdurup taxlaxqa tegixlik əksiyətqi feodal həkümranlarnəni sinipiy kuxərəx arkilik aqdurup taxlax bilən əməs, bəlki Wu Xün'gə ohxax, ezilgüqi həlkning sinipiy kuxirini inkar kilip, əksiyətqi feodal həkümranlaröja təslim bolux bilən bolidiojan ohxaydu. Bizning aptorlirimiz etmüx tarihta Zhongguo həlkini əzğən duxmənlərninğ kəndəq adəmlər ikənligini, bu duxmənlərgə təslim bolöjan wə ular üqün hizmət kilöjan adəmlərninğ mahtaxqa ərzydiyöjan yeri bar - yokluoqini tətqiq kilmaydu. Bizning aptorlirimiz 1840-yildiki əpyün uruxidin buyənkə 100 nəqqə yil iqidə Zhongguoda kona ijtimai - iktisadiy xingtəylərgə wə ularning üstkurulmisi (siyasi, mədiniyət wə bəxkilar)öja qarxi kuxərəx kilidiojan kəndəq yeniğ ijtimai - iktisadiy xingtəy, yeniğ sinipiy

küç, yeni xəş wə yeni idiyilərnin pəyda boləjanlıoını-
nima tətqik qılmaydu, xundak turuqluk, kandak nərsi-
lərnin mahtaxka yaki mədhiyiləxkə tegixlik ikənligini,
kandak nərsilərnin mahtaxka yaki mədhiyiləxkə
tegixlik əməsligini, kandak nərsilərnin qarxi turuxka
tegixlik ikənligini bəlgiləweridu.

Alahidə diqqət qilixka ərzydioını — Marksizimni
üginwaldim, diyixip yürgən bəzi gongchəndang əzaliri.
Ular jəmiyət tərəkkiyat tarihini — tarihiy weywulunni
ügən'gən, ləkin konkirit tarihiy wəkəgə, konkirit
tarihiy xəhskə (məsilən, Wu Xün'gə), tarihka qarxi
konkirit idiyigə (məsilən, «Wu Xünnin tərjimihali»
digən kino wə Wu Xün həkkidiki baxka əsərlərgə)
duqkəlgən haman, pipən qilix iktidarini yokitip qoydi,
bəziliri hətta muxundak əksiyətqil idiyigə təslim boldi.
Burzuaziyinin əksiyətqil idiyisinin jənggiwar gong-
chəndangoja besip kirgənligi pakit əməsmu? Bəzi gong-
chəndang əzalirinin üginwaldim digən Marksizimi
zadi nəgə kətti?

Yukurida eytiləjan türlük səwəplərnə kəzdə tutup,
«Wu Xünnin tərjimihali» digən kino wə Wu Xün
həkkidiki baxka əsərlər həm makalilar toqrisidiki
muhakimini kanat yaydurup, bu məsilidiki qalaymikan
idiyilərnə təl - təküs aydinglaxturuwelax lazim.

3 QONG HƏRKƏTNING ULUŖI ŖIƏLIBISI*

(1951- yil 10- ayning 23- küni)

Weyyüənlər, yoldaxlar:

Həlk siyasi məslihət kengiximizning 1- nəwətlik məmlikətlik weyyüənhuyining 3- yioqini hazir eqildi. Bu yioqinoqa məmlikətlik weyyüənhuyning weyyüənliri katnaxkandin taxkiri, təklip boyiqə Zhongguo həlk pidailar kisiimi, həlk jiefangjüni, sanaət əmgək nəmuniqiliri, yeza igilik əmgək nəmuniqiliri, kona genjudilər, maaripqilar, ədibiyat - sən'ətqilər, soda - sanaətqilər, hər sahədiki mutəhəssislər, diniy sahədikilər, az sanliq mil-lətlər, Zhongguo muhəjirliri, ayallar, yaxlar, əlkilik, xəhərlik məslihət kengixi weyyüənhuyilirining wə baxka sahədikilərninğ wəkillirimu, nuroqun həkümət hizmət-qilirimu sirttin katnaxti. Yioqinoqa katnaxkan wə sirttin katnaxkanlar iqidə həlk birdək etirap kiloqan nuroqun urux kəhrimanliri, əmgək nəmuniqiliri wə nəmuniqi hizmətqilər bar. Bu kətimki yioqinimizning muxu kəlimi Zhonghua həlk jumhuriyitining hərkaysi səplərdə oqayət zor muwəppəkuyət wə tərəkkiyatlaroqa igə boləqanliqini

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo həlk siyasi məslihət kengixi 1- nəwətlik məmlikətlik weyyüənhuyining 3- yioqinida səzligən eqix nutki.

toluk ipadiloydu.

Ətkənki bir yilda, məmlikitimizdə Amerika jahan-girliqigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix, yər islahati wə əksilinkilapqilarni basturuxtin ibarət 3 kəng kələmlik hərəkət kanat yaydurulup, uluq oqəlibilər koloqa kəltürüldi. Kuruqluktiki əksilinkilapqilarning kəldükliri pat arida asasiy jəhəttin tazilinidu. Yər islahati, az sanliq millətlər olturaqlaxkan bir kisim rayonlarni hisapka almioqanda, 1952- yili pütünləy tügəydu. Pütün Zhongguo həlki Amerika jahan'girliqigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix hərkitidə mislisiz kəng ittipaklixip, Amerika jahan'girliqining tajawuzqi küqlirigə qarxi kət'i kürəx kildi. Zhongguo həlq pidailar kisimi Zhongguo həlqining uluq iradisigə wəkillik kilip, Chaoxiən həlq armiyisi bilən birliktə, Amerika jahan-girliqining Chaoxiən demokiratik həlq jumhuriyitini besiwelix wə yənimu ilgiriləp Zhongguo kurukluoqioqa tajawuz qilixni kəstligən oqaljiranə pilanini bitqit kiliwətti, xuning bilən Chaoxiən, Zhongguo, Asiya wə pütün dunyadiki teqlikpərwər həlkkə ilham berip, ularning teqlikni qooqdash, tajawuzqilikka qarxi turux ixənqini axurdi. Biz kəhriman Zhongguo həlq pidailar kisimioqa wə Chaoxiən həlq armiyisigə təbrik həm ehtiram bildürüxkə tegixlikmiz!

Yukurida eytiloqan 3 qong hərəkəttə koloqa kəltürülgən oqəlibilər arkisida wə hər dərjilik həlq həkümətliri bilən hər sahə həlqining birdək tirixixi arkisida, bizning məmlikitimiz misli kərülmigən dərjide birlikkə kəldi. Xizang məsilisi teq yol bilən həl kilindi. Dələt

mudapiəsi küqi kudrət tapti. Həlk demokiratiyisi dikta-turisi mustəhkəmləndi. Bizdə pul muamilisi wə mal bahəsi bolsa dawamlıq muqim bolup kəldi, bizning ikti-sadiy kurulus ixliri wə mədiniyət - maarip ixlirini əsligə kəltürüx wə rawajlandurux hizmitimizmu zor bir kədəm ilgirilidi.

Sanaət wə yeza igilik sepidə qanat yeyiwatqan wə-tənpərwərlik ixləpqikirişni axurux hərkiti — məmlikiti-mizdə təbrikləxkə ərzydioqan yengi kəypiyat. Yezilarda yer islahati, zawut - karhanilarda demokiratik islahat əməlgə axuruloqandın keyin, ixqilar bilən dihanlar əzli-rining wə tənpərwərlik ixləpqikirişni axurux jəhəttiki intayin zor aktiplioqini əstürüx həmdə əzlrining maddi turmuxi wə mədini turmuxini yaxxilax imkaniyitigə igə bolidu. Biz ixqilar wə dihanlar bilən ittipaklixixka, ularni tərbiiyləxkə wə ularoqa tayinixka mahir bolsakla, məmlikitimizdə omumi yüzlük yüksəlgen wə tənpərwər-lik ixləpqikirişni axurux hərkiti jəzmən barliqqa kelidu.

Məmlikitimizning mədiniyət - maarip sepidə wə hər hil ziyalilar arisida, mərkiziy həlk həkümitining fang-zhenioqa asasen, əz əzini tərbiiyləx wə əz əzini əzgərtix hərkiti kəng qanat yayduruldi, bumu ohxaxla məmliki-timizdə təbrikləxkə ərzydioqan yengi kəypiyat. Məmlikətlik weyyüənhuyning 2-yioqini yepilix waqtida, mən tənkit wə əz əzini tənkit usuli arkilik əz əzini tərbiiyləx wə əz əzini əzgərtix təkliwini otturioqa koy-oqan idim. Həzir bu təkliş pəydin - pəy riyallikqa aylan-di. İdiyə əzgərtix, aldi bilən, hər hil ziyalilarning idiyə əzgərtixi — məmlikitimizdə hərkaysi jəhətlərdə demoki-

ratik islahatni üzül - kesil əməlgə axurux wə sanaətləx-türüxnü pəydin - pəy yoloğa koyuxning muhım xərtliridin biri. Xuning üqün, biz bu öz özini tərbiyiləx wə öz özini əzgərtix hərkitining puhta kədəm bilən ilgiriləx dawamida tehimu zor muwəppəkiyəx kəzinixini tiləymiz.

Barlıq pakitlar ispatlidiki, bizning həlk demokiratiyisi diktaturisi tüzümimiz kapitalistik əlləarning siyasi tüzümigə kəriqanda intayin zor əwzəllikkə igə. Bundak tüzüm اساسida həlkimiz özining pütməs - tügiməs küq - kuwwitini jari kilduralaydu. Bundak küqni hiqkandak düxmən yengəlməydu.

Amerika jahan'gırligigə kərxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix uluoq kürixi hazır yənıla dawamlıxiwatidu həmdə Amerika həkümiti məsilini teq yol bilən həl kilixkə maqul boloiqə dawamlaxturuluxi kerək. Biz hiqkandak dələtkə tajawuz kılmaymiz, biz pəkət jahan-gırlarning məmlikitimizgə tajawuz kilixioqıla kərxi turimiz. Kəpqilikkə ayanki, əgər Amerika koxuni dəliti-mizning zimini Təywənni besiwalmioqan, Chaoxiən demokiratik həlk jumhuriyitigə tajawuz kılmioqan wə məmlikitimizning xərkiy ximal qegrısiioqə besip kəlmigən bolsa, Zhongguo həlki Amerika koxuni bilən urux kılmaytti. Birak, Amerika tajawuzqiliri bizgə hujum kiloqan ikən, biz tajawuzqilikka kərxi turux bayrioqini kətərməy turalmaymiz, bundak kilix tamamən zərür wə pütünləy həkkani, bundak zərürlük wə həkkanilikni pütün məmlikət həlki qüxəndi. Bu zərür wə həkkani kürəxni kət'i dawamlaxturux üqün, Amerika jahan'gir-

ligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix hizmitini dawamlıq küqəytiximiz, ixləpqi kirixni axurup, iktisat kilixni qattıq yoləja koyuximiz, xuning bilən Zhongguo həlk pidailar kısımini kolliximiz lazim. Bu — Zhongguo həlkining bügünki mərkiziy wəzipisi, xuning üqünmu bu kətimki yiojinimizningmu mərkiziy wəzipisi.

Biz Chaoxiən məsilisining teq yol bilən həl kilinixi kerəkligini allıkaqanla bildürgən iduk, hazirmu xundak dəymiz. Amerika həkümiti məsilini adil, əkilgə muwapıq asasta həl kilixni halaydiojan, tənpen'gə yənə burunkidək türlük xərməndə usullar bilən buzojunqilik wə toskunluk kılmaydiojanla bolsa, Chaoxiəndə urux tohtitix tənpeni muwəppəkiyətlük bolup qikixi mümkin, bolmisa, muwəppəkiyətlük bolup qikixi mümkin əməs.

Zhonghua həlk jumhuriyiti kuruloqandın buyanki 2 yil iqidə, bizning hər jəhəttiki hizmətlirimiz uluq qəlibilərgə erixti. Bu qəlibilərgə biz ittipaklixıxka bolidiojan barlık küqlərgə tayinip erixtuk. Məmlıket iqidə, biz hərkaysi millətlər, demokiratik siniplar, demokiratik partiya - guruhlar, həlk təxkilatliri wə barlık wə tənperwər demokiratik zatlarınig ixqılar sinipi bilən gongchəndang rəhbərligidiki mustəhkəm ittipaklıojoja tayanduk. Həlkəra dairidə, biz Sovet ittipaki baxqılıojojıdiki teqlük - demokiratiyə lagirining mustəhkəm ittipaklıojoja wə dunyadiki hərkaysi əllər teqlikperwər həlkining qongkur hisdaxlıojoja tayanduk. Xu səwəptin biz hər jəhəttiki hizmətlirimizdə uluq qəlibilərgə erixtuk, buni düxmənlirimiz oyioja kəltürmigən idi. Bizning düxmənlirimiz yengidin dunyaəja kəlgən Zhonghua həlk

jumhūriyitining aldida katmu - kat qiyinqilik turojanli-
oʻqioʻja, yənə kelip, ʻzlrining bizgə tajawuzqilik uruxi
bilən karxi turuwatqanliʻoʻqioʻja qarap, bizni ʻz qiyinqilik-
lirini yengix imkaniyiti yok, tajawuzqilaroʻja qayturma
zərbə berix imkaniyiti yok dəp hisapliʻoʻjan idi. Biz dūx-
mənlərnin oylimioʻjan yeridin qikip, ʻz qiyinqilikliri-
mizni yengəliduk, tajawuzqilaroʻja qayturma zərbə berə-
liduk həmdə uluʻq oʻqilibilərnə koləja kəltürduk. Bizning
dūxmənlirimizning nəzər dairisi tar, ular məmlikət iqidi-
ki wə həkəradiki uluʻq ittipakliʻoʻjimizning küqini kərəl-
midi, ular Zhonghua hək jumhūriyitining quruloʻjanliʻoʻji
arkisida, qətʻəl jahanʻgirliri Zhongguo həkini bozək kili-
dioʻjan zamanning mənngü ayaklaxqanliʻoʻjini kərəlmidi.
Ular sotsiyalistik Sovet ittipakining quruloʻjanliʻoʻji,
Zhonghua hək jumhūriyitining quruloʻjanliʻoʻji, hək
demokratiyisi dələtlirining quruloʻjanliʻoʻji, Zhongguo,
Sovet ittipakidin ibarət ikki uluʻq dələtning dostluk -
həmkarlik - ittipaklik xərtnamisi asaidiki mustəhkəm
ittipakliʻoʻji, pütkül teqlik - demokratiyə lagirining mus-
təhkəm ittipakliʻoʻji wə dunyadiki həkəysi əllər kəng
teqlikpərwər həkining bu uluʻq lagiroʻja boləjan qongkur
hisdaxliʻoʻji arkisida, jahanʻgirlar dunyaoʻja hoja bolidioʻjan
zamanning mənngü ayaklaxqanliʻoʻjinimu kərəlmidi.
Bizning dūxmənlirimiz bularni kərəlmidi, ular yənə tehi
Zhonghua hək jumhūriyitini bozək kilməqci boluwatidu,
dunyaoʻja hoja bolməqci boluwatidu. Lekin, yoldaxlar,
mən xuni üzüp eytimənki, ularning hiyali—əh-
mikanə hiyal, bihudə hiyal, ular məksidigə yetəlməydu.
Uning əksiqə, Zhonghua hək jumhūriyitini bozək kilix-

ka bolmaydu, Sovet ittipaķi baxqiliojidiki uluq teqlik lagirioqa qekilixka bolmaydu, pütün dunyadiki teqlik-pərwər həlķni aldaxka bolmaydu. Yoldaxlar, uluq Sovet əktəbir sotsiyalistik inkilawi əqəlibə qazanoqandin keyinla, dunyada həlķ əqəlibə qilidioqan wəziyət muķimlaxkan idi, hazir Zhonghua həlķ jumhuriyitining quruluhi wə həlķ demokiratiyisi dələtlirining quruluhi bilən bu wəziyət rawajlandi wə mustəhkəmləndi. Dərwəqə, birinqi dunya uruxi wə Rosiyə əktəbir inkilawidin keyinki tarihiy dəwrdə, Germaniyə, Italiyə wə Yaponiyidin ibarət 3 jahan'gir dələt dunyaoqa hoja boluxka urunoqan ix boləqan idi, bundaq ix yənə kelip Zhonghua həlķ jumhuriyiti wə nuroqun həlķ demokiratiyisi dələtliri qurulmioqan bir wakitta boləqan idi, lekin aqiwiti kandaq boldi? Bu 3 jahan'gir dələtning urunuxlirining əhmiķanə urunux wə bihudə urunux ikənligi ispatlanmimdimu? Hoja bolux hiyalida boləqan jahan'girlar əz arzusining əksiqə, yəkitilix aqiwitigə kalimidimu? Həzirki wəziyət pütünləy baxqiqə bolup kətti, uluq Zhonghua həlķ jumhuriyiti quruldi, nuroqun həlķ demokiratiyisi dələtliri quruldi, dunya həlķining ang-sezimi əsti, pütkül Asiya wə ximaliy Afrikidiki milli azatlik kürəxliri jux urup kozoqaldi, pütkül jahan'girlik sestimisining küqi intayin ajizlaxti, yənə intayin muķim bir pakit xuki, əng yəqin ittipakdiximiz Sovet ittipaķining küqi zor dərjide uləyaydi. Bundaq bir wakitta, qaysi bir jahan'gir dələt ilgiri Germaniyə, Italiyə, Yaponiyə taja-wuzqiliri mangoqan kona yolda mengixka urunidikən, uning aqiwitining kandaq bolidioqanlioqini toluq kəz

alдимизоја кәлтүрүхкә болмамду? Yiqip eytkanda, buningdin keyinki dunya hërgiz jahan'girlar wë ularning ojalqiliri zorluq - zombuluq kilidiojan dunya boliwërmëy, qokum hëlkning dunyasi boluxi lazim, dunyadiki hërkaysi ëllërne hërkaysi ël hëlki ëzi baxkuruxi lazim. Mën hëlkimizning ëzi obdan ittipaklixip, xundakla ittipakdiximiz Sovet ittipaki bilën obdan ittipaklixip, barlik hëlk demokiratiyisi dëlëtliri bilën obdan ittipaklixip, dunyadiki bizgë hisdaxlik kilidiojan barlik millëtlër wë hëklër bilën obdan ittipaklixip, tajawuzqilikka karxi kürëxning ojalibisini, uluq mämlikitimizni güllëndürëxning ojalibisini, dunyaning mustëhkëm teqlioqini koq-daxning ojalibisini këzlöp dawamlık aloja besixini ümit kilimën. Yoldaxlar, biz xundak kilidiojanla bolsak, ixinimänki, ojalibë sëzsiz bizning bolidu.

“3 KƏ QARXI”, “5 KƏ QARXI” KÜRƏX TOQRISIDA*

(1951- yil 11- ay — 1952- yil 3- ay)

1

Hiyanətqilikkə, israpqilikka qarxi turux ixi—pütün partiyə boyiqə qong ix, bu ixka kattik əhmiyət berixni silərgə eytkan iduk. Biz pütün partiyə boyiqə bir ketim kəng türdə eniklax elip berip, barlik qong, ottura, kiqik hiyanətqilik wəkəlrini üzül - kesil pax kılıximiz, ləkin salmakni qong hiyanətqilərgə zərbə berixkə qoyuximiz, ottura, kiqik hiyanətqilərgə bolsa tərbiyə berip, əzgərtip, ikkinqi kilmaydioqan kılıx fangzhenini qolliniximiz lazim, xundak kılıqandila, nuroqun partiyə əzalirining burzuaziyə tərpidin qiritilip ketixidək intayin həwplik hədisini toskili, 7- nəwətlik zhongyang weyyüənhuy 2- omumi yiojnidila pərəz kiliqoqan bundak əhwalni tügətkili həmdə 7- nəwətlik zhongyang weyyüənhuy 2- omumi yiojninining qiritixning aldini elix fangzhenini əməlgə axuroqili bolidu, silərnin buningoqa dikqət kılıxinglarni soraymiz.

(1951- yil 11- ayning 30 -kuni)

* Bu — yoldax Mao Zedong təyyarlioqan Zhonggong zhongyangning muhim yolyorukliri.

2

Burzuaziyining qiritixi arkisida kadrlar iqidə eojir dərjide hiyanətqilik əhwali yüz bərgən pakitka kattik dikkət kilix, uni baykaxka, pax kilixka wə jazalaxka əhmiyyət berix həmdə bir qong kürəx qatarida bir tərəp kilix lazim.

(1951- yil 11- ayning 30- küni)

3

Hiyanətqilikkə qarxi turux, israpqilikka qarxi turux, guenliao zhuyioja qarxi turux kürixini huddi əksilin-kilapqilarni basturux kürixigə ohxaxla muhim dəp karap, xuningoja ohxaxla kəng ammini jümlidin demokiratik partiyə - guruhlarıni wə jəmiyyətning hər-kaysi sahəsidi ki zatlarni hərketləndürüp elip berix, xuningoja ohxaxla daojduojilik elip berix, xuningoja ohxaxla baxliklar məs'ul bolux, əzi qol selip ixləx, ikrar kilix wə pax kilixka qakirix, yeniklirigə tənkit - tərbiyə berix, eojirlirini wəzipisidin elip taxlax, jazalax, kamak jazasi həküm kilix (əmgək bilən əzgertix) hətta jinayiti əng eojir bir türküm hiyanətqilərnə etix kerək, xundak qiləndila, məsilini həl qiləjili bolidu.

(1951- yil 12- ayning 8- küni)

4

Məmlikət boyiqə barlik xəhərlərdə, aldi bilən, qong

wə ottura xəhərlərdə ixqilar sinipioğa tayinip, qanunoğa riayə kiloğan burzuazlar wə baxka xəhər aqalisi bilən ittipaklixip, qanunoğa hilaplik kiloğan burzuazlaroğa qarita para berixkə qarxi turux, baj oqirilax - baj tapxurmaslikka qarxi turux, dölət mülkini oqirilaxka qarxi turux, ix qalkisini kışkartix - ham əxyani oqirilaxka qarxi turux, iqtisadiy ahbaratni oqirilaxka qarxi turux-tin ibarət kəng kələmlik, kət'i, üzül - kesil kürəxni qanat yaydurup, uni partiya, həkümət, armiya wə həlk təxkilatlrining iqki qismida elip beriliwatqan hiyanət-qilikke qarxi turux, israpqilikka qarxi turux, guənliao-zhuyioğa qarxi turux kürixigə maslaxturux hazir intayin zərür wə xundak qilixning dəl waqti. Bu kürəxtə, hərqaysi xəhərlərdiki partiya təxkilatlrini siniplarning wə ammining küqini puhta orunlaxturuxi kerək, ziddiyətlərdin paydilinix, parqilap taxlax, kəpçilik bilən ittipaklixix, azqilikni yitim qaldurux cəlüesigə əhmiyət berip, kürəxtə “5 kə qarxi” boyiqə tezdin birlik səpni wujutka kəltürüxi lazim. Bir qong xəhərdə, “5 kə qarxi” hərket xiddətlik qanat yayduruloqandin keyin, bundak birlik səp təhminən 3 həptidə wujutka qikixi mümkin. Bu birlik səp wujutka qiqsila, jinayiti qekidin axqan əksiyətqi kapitalistlar yitim qalidu - də, dölət həqlik yosunda wə onguxluk türdə ularoğa zərür boləqan türlük jazalarni, məsilən, qoloğa elix, qamak jazasi berix, etix, musadirə qilix, jərimanə koyuxka ohxax jazalarni berələydu. Məmləkət boyiqə hərqaysi qong xəhərlər (jümlidin hərqaysi əlkə mərkəzlrini) 2-ayning baxlirida “5 kə qarxi” jənggə atlinixi kerək,

silərnin tezdin orunlaxturuxunqlarni soraymiz.

(1952- yil 1- ayning 26- kuni)

5

(1) “5 kə qarxi” həkəttə soda - sanaətgilərnə bir tərəp kilixnin asasiy pirinsipliri: ətkənkisigə kəngqilik kiliq, buningdin keyinkisigə kattik bolux (məsilən, kəp-kələn bajni təlitixtə, omumən, 1951- yildikisinila təlitix); kəpqiligə kəngqilik kiliq, azqiliqoqə kattik bolux; ikrar kələnlarəqə kəngqilik kiliq, karxilik kərsətkənlərgə kattik bolux; sanaətgilərgə kəngqilik kiliq, sodigərlərgə kattik bolux; adəttiki sodigərlərgə kəngqilik kiliq, hayankəx sodigərlərgə kattik bolux. Hər dərijilik dangweylarning “5 kə qarxi” həkəttə muxu birnəqqə pirinsipni igəllixini ümit kilimiz.

(2) “5 kə qarxi” nixan astida hususi soda - sanaətgilərnə türgə ayriqanda, kanunoqə riayə kələnlar, kanunoqə asasiy jəhəttin riayə kələnlar, kanunoqə yerim riayə kilip, yerim hilaplik kələnlar, kanunoqə əqir hilaplik kələnlar wə kanunoqə pütənləy hilaplik kələnlar dəp 5 türgə ayrixkə toqra kelidu. Qong xəhərlərnə elip eytkanda, aldinqi 3 türdikisi təhminən 95 pirsəntni təxkil kilidu, keyinki 2 türdikisi təhminən 5 pirsəntni təxkil kilidu. Hərkəysi qong xəhərlərdə biraz pərk kilsimu, omumən anqə yiraklixip kətməydu. Ottura xəhərlərdə bolsa bu nisbəttin heli qong pərk kilidu.

(3) Bu 5 türdikilər burzuaziyini wə burzuaziyigə

kirməydiqan mustəkil qol sanaətiqlərni wə ailə sodigərlirini öz iqiğə alidu, yaymiqilarni öz iqiğə almaydu. Qong xəhərlərdə yaymiqilarni waqtinqə bir tərəp kilmay tursimu bolidu, lekin mustəkil qol sanaətiqlərni wə ailə sodigərlirini, əng yahxisi, bir tərəp kiliş kerək. Ottura xəhərlərdə “5 kə qarxi” hərəkəttə, əng yahxisi, mustəkil soda - sanaətiqlərni wə yaymiqilarni bir tərəp kiliş kerək. Məmlikitimizning qong, ottura xəhərliridə ixqi, dukan hizmətqisi yallimaydiqan (Lekin bəziliri xagirt alidu) mustəkil soda - sanaətiqlərnin sani nahayiti kəp, ularning birmunqisi qanunoqa riayə kiloanlar, yənə birmunqisi qanunoqa asasiy jəhəttin riayə kilip, kismən hilaplik kiloanlar (Yəni az miqdarda baj oqiriloan, baj tapxurmioanlar, yəni az - maz məsilisi bar diyilgənlər), yənə az sandikisi qanunoqa yerim riayə kilip, yerim hilaplik kiloanlar, yəni kəprək miqdarda baj oqiriloan, baj tapxurmioanlaroqa yatidioanlar. Biz bu kətimki “5 kə qarxi” hərəkəttə, həm zor bir türküm uxxak kapitalistlarni bir tərəp kilip, ular üstidin huləsə qikiriximiz, həm imkaniyətning beriqə tirixip, uxxak kapitalistlar bilən san jəhəttə omumən təng boləan mustəkil soda - sanaətiqlərnimu bir tərəp kilip, ular üstidin huləsə qikiriximiz kerək, bundak kiliş nəwəttiki “5 kə qarxi” hərəkətkimu, buningdin keyinki iqtisadiy quruluşkimu paydilik. Bu ikki hil soda - sanaətiqlərdə omumən qong məsilə yok, ular üstidin huləsə qikirix kiyin əməs. Huləsə qikiriloandin keyin, biz kəng ammining himayisigə eriximiz. Əmma ayrim xəhərlər əgər mustəkil soda - sanaətiqlər üstidin huləsə qikirixni keyin’gə

kaldurup turup, aldi bilən baxka soda - sanaətgilər üstidin huləsə qikirixni əplikrək dəp qarisa, undak kilixkimu bolidu.

(4) Xəhərləning əmiliy əhwalioja اساسən, burun ayriojan 4 türlük soda - sanaətgilərnı 5 türgə əzgərtixni yəni kanunoja riayə kilojanlar digən bir türni kanunoja riayə kilojanlar wə kanunoja asasiy jəhəttin riayə kilojanlar dəp 2 türgə ayrixni, qalojan 3 türni əzgərtməslıknı karar kilduk. Beyjingdiki 50 ming soda - sanaətgı iqidə (Mustəkil soda - sanaətgilərnı əz iqigə alidu, yaymiqilarnı əz iqigə almaydu), kanunoja riayə kilojanlar təhminən 10 pirsəntni, kanunoja asasiy jəhəttin riayə kilojanlar təhminən 60 pirsəntni, kanunoja yerim riayə kilip, yerim hilaplik kilojanlar təhminən 25 pirsəntni, kanunoja eoqır hilaplik kilojanlar təhminən 4 pirsəntni, kanunoja pütünləy hilaplik kilojanlar təhminən 1 pirsəntni təxkil kilidu. Kanunoja pütünləy riayə kilojanlar bilən az - maz məsilisi bar, kanunoja asasiy jəhəttin riayə kilojanlarnı ayrip qarax, kanunoja asasiy jəhəttin riayə kilojanlar iqidiki az miqdarda baj oqıriliojan, baj tapxurmiojanlar bilən kəprək miqdarda baj oqıriliojan, baj tapxurmiojanlaroqimu pərklik muamilə kilix kerək, mundak kilinsa, nahayiti qong tərbiyiwı rol oynixi mümkin.

(5) Hərkaysi qong, ottura xəhərlərdə, bəzi shıweylar hərkaysi türdiki soda - sanaətgilərnıng əhwalını pəkət bilməy, xundakla bu soda - sanaətgilərgə kandak pərklik muamilə kilixning celüelik nuktiinəzirini qüxənməy turup, ixqilar uyuxmisi bilən həkümət hizmət düyliri

(yaki təxürüx guruppiliri)ni təxkilləx wə tərbiyələx xunqə qala tursimu, “5 kə qarxi” həkətəni aldirap - tenəp kəzoqap koyup, bəzi qalaymikanqiliklarni kəltürüp qikardi, bu shiweylarning diqqət kilip, tezdin tüzitixini ümit kilimiz. Buningdin baxqa, kanunoqa hilaplik kiləqan soda - sanaətqilərnəni təxürüxnəni shiwey wə xəhərlik həkümətlər kattik tizginlixi kerək, həkəysi idarilərnəning əz məyliqə adəm əwətip təxürüxigə bolmaydu, kapitalistlarni halioqanqə idarigə tutup epkelip sorak kilixkə tehimu bolmaydu. “3 kə qarxi” həkəttə bolsun, “5 kə qarxi” həkəttə bolsun, tən jazasi berix, kistap ikrar kildurux usulini kollinixkə bolmaydu, əl-weləx hədisilərnəning yüz berixidin kattik saklinəx kerək, yüz bərgən orunlarda dərhal aldini elix qarilərnəni tüzüp qikip, “3 kə qarxi” həkətnimu, “5 kə qarxi” həkətnimu toqra yol boyiqə saqlam rawajlandurup, toluq oqəlibini kəloqə kəltürəx lazim.

(6) Nahiyə, rayon, yezilarning hiqkəyisida hazir “3 kə qarxi”, “5 kə qarxi” həkət elip berilməydu, kəlgüsidə kaqan wə kəndak elip berix həkəkidə zhongyang ayrim ukturux qikiridu. Nahiyə xəhərliridə “5 kə qarxi” həkətəni, rayonlarda “3 kə qarxi” həkətəni sinak kiləqan ayrim jaylar uni kattik tizginlixi kerək, ətiyazlik teril-oqnoqa wə iktisadiy paaliyətlərgə dəhli yətküzüxkə bolmaydu. Ottura xəhərlərdimu “5 kə qarxi” həkətəni birlə wəqəttə təng elip barmay, türkümgə bəlüp elip berix həmdə kattik tizginləp elip berix kerək.

(1952- yil 3- ayning 5- küni)

6

Bu qetimki "5 kə qarxi" kürəxtə wə uningdin keyin təwəndiki məxsətkə yetiximiz kerək:

(1) Burzuaziyə bilən ittipaklixixka wə uni tizginləxkə, dələtning pılanlik igiligini yoloğa koyuxka paydilik bolsun üqün, hususi soda - sanaətning əhwalini üzül - kesil təxürüp eniklax. Əhwal enik bolmisa, pılanlik igilikni yoloğa koyoqili bolmaydu.

(2) İxqilar sinipi bilən burzuaziyining qək - qegrisini enik ayrix, ixqilar uyuxmisi iqidiki hiyanətqilik hədisilirini wə ammidin ayrilidoğan guənliəzhuyilik hədisilirini tügıtix, burzuaziyining ixqilar uyuxmisi iqidiki oqalqilirini tazilap qikirix. Jaylardiki ixqilar uyuxmilirida bundak oqalqilar wə ixqilar bilən kapitalistlar otturisida təwrinip turidoğan ariliktikilər pəyda boldi, biz kürəx dawamida ariliktikilərnı tərbiyiliximiz wə qoloğa kəltürüximiz, kapitalistlarning eoqir jinayiti bar oqalqilirini bolsa qikirip taxliximiz kerək.

(3) Kəspdaxlar jəmiyiti wə soda - sanaətqilər birləxmisini əzgərtip təxkil kilix, "5 zəhər"⁽¹⁾ning həmmisi boləjan kixilərnı wə inawitini pütünləy yokatқан baxka kixilərnı bu təxkilatlarning rəhbərlik organliridin qikirip taxlap, "5 kə qarxi" hərəkəttə ipadisi birkədər yahxi boləjan kixilərnı qəbul kilix. Qanunoğa pütünləy hilaplik kiloğanlardın baxka hər türdiki soda - sanaətqilərdin wəkil boluxi kerək.

(4) Demokratik dələt qurux jəmiyiti məs'ullirining

demokratik dölət kurux jəmiyitini tərtpkə selip, “5 zəhər”ning həmmisi boləjan kixilərnı wə abroyı təkül-gən kixilərnı qikırip taxlap, bir türkü m yahxıraq kixilərnı kəpəytıxıgə yardəm berip, uni burzuaziyıning, asasen, sanaət burzuaziyısınıng kanuniy mən pəətıgə wəkillik kılalaydıəjan həmdə burzuaziyını ortaq gangling wə “5 kə qarxi” hər kətning pırınsıplırı boyıqə tərbiyləydıəjan siyasi təkilat kılıp qikıx. Hər kaysi kısı m kapitalistlarınıng məhpı təkilatlırını, məsilən, “pəyxənbilik bəzmə”⁽²⁾ qatarlıkları nı bolsa, bir amal kılıp tərkitiwetix lazı m.

(5) “5 zəhər”ni tazılap, həyankəx sodıgər qılıknı yokıtip, pütkül burzuaziyını dölətnıng kanun - pərmanlırıəja boysunıdıəjan, dölət pıanı wə həlk turmuxıəja pəydilik soda - sanaət bilən xuəullı nıdıəjan kılıx; dölət bəlgiləgən dairıdə, hususi sanaətnı (kapitalistlar halısa wə ortaq ganglıngəja uyəjun kəlsıla) rawajlandurux, hususi sodını pəy dın - pəy taraytix; dölət hususı larəja qarıtə məhsulatlırını həddıgə elıp setıp berix, mal zakaz kılıx pıanı nı yılmu-yıl axurux, hususi soda-sanaətkə boləjan pıanı qanlıkni yılmu - yıl axurux; hususi kapitalnıng alıdıəjan pəy dısınıng mıkdarını kaytı dın bəlgiləx, hə m hususi kapital tərəpnı pəy dı tegıdıkən dıgən hıssıyatka kəltürüx, hə m hususi kapital tərəpnı artukqə pəy dı aldırmaslık kərək.

(6) Yepik hısapnı bıkar kılıx, iktısatnı axkara tutux, ıxqılar bilən dukan hızmət qılırı ıxləp qı kırıxka wə baxkıruxka nazarət kılıx tüzü mını pəy dın - pəy bərpa kılıx.

(7) Toluklitix, kayturoquzux, jərimanə koyux, musadirə kilix arkilik, dölət wə həlk tartқан iktisadiy ziyanning kəp kismini təlitiwelix.

(8) Barliq qong wə ottura hususi karhanilardiki ixqi wə dukan hizmətqiliri iqidə partiyə zhibusi qurup, partiyə hizmitini küqəytx.

(1952- yil 3- ayning 23- küni)

IZAHLAR

(1) “5 zəhər” kapitalistlarning para berix, baj oqirilax - baj tapxurmasliq, dölət mülkini oqirilax, ix halkisini kiskartix - ham əxyani oqirilax wə iktisadiy ahbaratlarni oqirilaxtin ibarət qanunoqa hilap 5 hil hərkitini kərsitidu.

(2) “Pəyxənbilik bəzmə” Chongqingdiki bir kism kapitalistlarning məhpi təxkilati bolup, u bir qatar eoqir qanunoqa hilap yər asti hərəkətlirini elip baroqan, “5 kə qarxi” hərəkəttə pax bolup qikkən wə əməldin kalduruloqan.

YEZA IGILIGIDƏ HƏMKARLIXIX - KOPIRATSIYILIXIXNI BIR QONG IX SÜPITIDƏ IXLƏX KERƏK*

(1951- yil 12- ayning 15- küni)

Yeza igilik ixləpqikixida həmkarlixix - kopiratsiyilixix toqrisidiki qarar layihisini silərgə tarkattuk, buni xiənwey wə qüweylərgiqə besip tarkitip beringlar. Bu layihini dərhal partiyə iqi wə sirtida qüxəndürümlar wə ijra kilixni uyuxturunglar. Bu yər islahati orunlinip boləjan rayonlarning həmmisidə qüxəndürümidu wə ijra kilinidu, buni bir qong ix süpitidə ixlənglar. Bu qarar layihisini partiyining iqki zornilida elan kilix-

* Bu — yoldax Mao Zedong Liu Shaoqining yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxkə qarxi turoqanliqioqə rəddiyə berix üqün təyyarlioqan, zor tarihiy əhmiyətke igə, partiyə iqigə karitiloqan ukturux. 1951- yil 7- ayda, Liu Shaoqi yoldax Mao Zedong wə dangzhongyangoqə ukturmay, öz namida bir təstik səz yezip, Sənxi shengweyning yeza igilik ixləpqikixida həmkarlixix - kopiratsiyilixixni rawajlandurux toqrisidiki dokladini öz məyliqə əyipləydu wə uni jaylarəja tarkitidu. Liu Shaoqi təstik səzidə yoldax Mao Zedongning yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtix toqrisidiki luxianigə qarxi turup, uni “hata, həwplik, hiyaliiy yeza igilik sotsiyalizimi idiyisi” dəp qarilaydu. Xu yili 9- ayda, yoldax

ka bolidu, lekin partiya sirtidiki gezit - zornallarda elan kılmaslık kerək, qünki u tehi layihə.

Mao Zedong xəhsən əzi riyasətqilik kılıp, «Zhonggong zhongyangning yeza igilik ixləpqişikirixida həmkarlıxix - kopiratsiyilixix toqrisidiki qarari (layihisi)»ni tüzüp qikti həmdə 12-ayning 15-küni qarar layihisini besip tarkitix munasiwiti bilən bu ukturuxni yezip qikıp, pütün partiyağa, yeza igiligidə həmkarlıxix - kopiratsiyilixixni bir qong ix süpitidə ixləx kerək, dəp yolyoruk bərdi.

YENGI YIL MUNASIWITI BILƏN TƏBRIK SÖZ

(1952- yil 1- ayning 1- küni)

Həmmimizning — hək həkümiti xizmətqiliri, hək pidaılar kısımi wə hək jiefangjüni zhihuuyüən - jəngqiliri, demokratik partiya - guruhlar, hək təxkilatliri, az sanlıq millətlər wə pütün məmlikət həkining hərkaysi xizmət səpliridiki qəlibilirimizni təbrikləymən!

Amerika jahan'girligə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix sepidiki qəlibilirimizni təbrikləymən!

Dələt mudapiəsi sepidiki qəlibilirimizni təbrikləymən!

Yər islahati sepidiki qəlibilirimizni təbrikləymən!

Əksilinkilapqılarni basturux sepidiki qəlibilirimizni təbrikləymən!

Iktisat wə maliyə sepidiki qəlibilirimizni təbrikləymən!

Mədiniyət wə maarip sepidiki qəlibilirimizni təbrikləymən!

Jəmiyətning hərkaysi sahəsidikilərnin, aldi bilən, ziyalilarning idiyisini əzgərtix sepidiki qəlibilirimizni təbrikləymən!

Mən yənə yeni eqiloğan səptiki qəlibilirimizni təbrikləymən, yəni məmlikitimizdiki barlıq həkni wə bar-

lik xizmətqilərnı bırdək kəzəjılıp, hıyanətqılıkkə kərxi turux, ısrəpquılıkkə kərxi turux, guənliəozhuyıjə kərxi turux yolidiki kəng kələmlık kürəxnı dəjduquılık haldə, qakmaq tezlıgıdə kənat yaydurup, kəna jəmiyəttin kəp-kələjən bu mərəzlərnı pakız tazılıwətixkə qakırımən!

Yəldaxlar, bız yukurıdə eytiləjən bərlık səplərdə 1951- yılı əjəlibilərgə erıxtuk, unıng nuroquı — ıntayın uluqu əjəlibə. Bız əzımızning ortaq tırixqanlıqu arkılık, bu xizmətlərnıng həmmısidə 1952- yılı təhimu zor əjəlibilərnı kələjə kəltürüxnı ümit kılımız.

Yaxisun Zhonghua həlk jumhuriyiti!

ZHONGGONG ZHONGYANGNING XIZANG HIZMITINING FANGZHENI TOOIRISIDIKI YOLYORUQII*

(1952- yil 4- ayning 6- küni)

Zhongyang Xinənju wə Xinən jünqüning 4- ayning 2- küni Xizang hizmət weyyüenhuyi bilən Xizang jünqüyigə bərgən yolyoruk diənbaosioqa اساسən qoxulidu, bu diənbaoda otturioqa koyuloqan asasiy fangzhen (Xizang armiyisini əzgərtip təxkil qilixtin baxka) wə nurqun konkirit kədam - baskuqlarni tooqra dəp hisaplaydu. Pəkət muxundak ixligəndila, armiyimizni Xizangda yengilməs orunda turozuoqili bolidu.

Xizangning əhwali Xinjiangning əhwaliqqa ohximaydu, Xizang siyasi jəhəttimu, iktisadiy jəhəttimu Xinjangdin kəp naqar. Bizning Wang Zhen kişimimiz Xinjiangqqa kirgəndin keyin, yənə tehi, aldi bilən, inqikə hisawat qilixka, əz küqigə tayinip ix kəruəkkə, ixləpqikirix arkilik əzini əzi təminləxkə pütün küqi bilən əhmiyəət bərdi. Ular hazır puhta orunlixiwaldi, az sanliq millətlərnin qizəqin himayisigə erix-

* Bu — yoldax Mao Zedong təyyarlioqan Zhonggong zhongyangning Xinənjugə, Xizang hizmət weyyüenhuyioqa bərgən həmdə Xibeyju wə Xinjiang fenjugə ukturup koyoqan partiyə iqigə qaratqan yolyoruqi.

ti. Həzır ıjarə wə əsümni keməyıtıx yürgüzülüwatıdu, bu yıl kix yər ıslahatı yürgüzülsə, amma bızni tehimu hımayə kılıdu. Xinjiang bilən ıqki əlکیلər arısidə maxına katnıxınıng rawan boluxı maddi parawanlık jəhəttə az sanlık millətlərgə nahayıti zor yahxilik elip kəldi. Xızangda kəm digəndə 2 - 3 yıl ıqıdə ıjarə keməyıtıxni, yər ıslahatını elip barəjili bolmaydu. Xinjiangda nəqqə yüz ming Hənzı bar, Xızangda bolsa Hənzular yok diyərlik, armiyimiz tamamən bələkqə bir milli rayonda turmaqta. Biz ikki asasiy siyasətkə tayansakla, ammini kələjə kəltürüp, əzimizni yengilməs orunda turozıalaymız. Birinqi, ınqikə hisawat kilix, ıxləpqi-kirix arkilik əzimizni əzimiz təminləx həm buning bilən ammıoğa təsir kərsitix, bu — əng asasiy halka. Taxyol yasılıp boləjan təkdirdimu, buning bilən kəpləp axlık yetkigili bolmaydu. Hındistan almıxturux arkilik Xızangoğa axlık wə maddi nərsilər kirküzüxkə maqul boluxı mümkin, ləkin məwkəyimizni kəlgüsi künləring biridə Hındistan axlık wə maddi nərsilər bərmisimu armiyimiz kün kəqürələydiəjan bolux nuktisioğa kəyuximiz kerək. Biz barlık tirixqanlık wə muwapik qarilər arkilik, Dalayni wə uning yukuri katlam guruhidikiləring zor kəpqiligini kələjə kəltürüp, az sanlık buzuk unsurlarnı yitim kaldurup, Xızangning ıktisadiy wə siyasi kıyapitini kan təkmigən halda, kəprək waqit ıqıdə pəydin - pəy əzgərtix məksidigə yetiximiz lazim; ləkin buzuk unsurlarning Xızang armiyisini baxlap topilang kətirip, bızgə hujum kilix ehtimalioğa takabil turuxka, axundak qaoqdimu armiyimizning yənıla Xızangda kün

kəqüriwərləydioğan wə qing turiwərləydioğan boluxioğa təyyarlıq kərüp qoyuximiz kerək. Bularni ixka axurux üqün, inqikə hisawat qilixka, ixləpqi kirix arkilik özimizni özimiz təminləxkə tayiniximiz lazim. Bu əng asasiy siyasətni asas qiloqandila, məxsətkə yətkili bolidu. İkkinqi, qilixka bolidioğan wə qilix zərür boləğan ix xuki, Hındistan bilən wə iqki rayonlar bilən soda munasiwiti ornitip, Xizangning chukousi bilən jinkousini təngpunglaxturux, armiyimizning Xizangoğa kirgənligi səwiwidin Zangzularning turmux səwiwisini bizəmu təwənlitip qoymaslik, bəlki ularning turmuxini yaxxilaxka tirixix. Biz ixləpqi kirix bilən sodidin ibarət ikki məsilini həl qilalmisak, məwjut bolup turuximizning maddi اساسini qoldin berip qoyimiz, buzuk unsur-lar bunı dəsmayə qiliwelip, qalak amma bilən Xizang armiyisini bizgə qarxi turuxka hər küni kutritiwəridu, bizning kəpqilik bilən ittipaklıxip, azqilikni yitim qaldurux siyasitimiz ajizlap qalidu wə uni əməlgə axurojili bolmaydu.

Xinənjuning 4-ayning 2-küni əwətkən diənbao-sidiki həmmə pikirlər iqidə muhakimə qilixka ərzydioğan birla nuqta bar, u bolsimu kışka muddət iqidə, Xizang armiyisini əzgərtip təxkil qilix wə hərbi-məmurı weyyüənhuy kurux mümkinmu wə cəluelik bolamdu digən məsilə. Bizning pikrimiz — hazır Xizang armiyisini əzgərtip təxkil qilmaslik, xəkil jəhəttə jünfenqümü kurmaslik, hərbi-məmurı weyyüənhuy mu kurmaslik. Wəqtinqə həmmisini öz petiqə qaldurup, keqiktürüp turup, bir yil yaki

ikki yil ötkəndin keyin, armiyimiz həqiqətən ixləpqi-
rix arkilik özini əzi təminliyələydiğan həmdə ammining
himayisigə igə bolğan qaoqda, andin bu məsililər üstidə
söz aqayli. Bu bir yildin ikki yiloqiqə ikki hil əhwal yüz
berixi mümkün: bir hili — bizning köpqilik bilən ittipak-
lixip, azqilikni yitim kalduruxtin ibarət yukuri katlam-
oqa karitiloğan birlik səp siyasitimiz ünüm berip, Xi-
zangdiki ammimu pəydin - pəy bizgə yekinxlixip, xuning
bilən buzuk unsurlarni wə Xizang armiyisini topilang
kətirixkə petinalmaydiğan kilip koyux; yənə bir hili —
buzuk unsurlar bizni bozək qaoqlap, Xizang armiyisini
baxlap topilang kətirix, bizning armiyimiz koqdinx
kürixi dawamida kayturma hujuməqa ötüp zərbə berix.
Yukurki ikki hil əhwalning kaysibir hili bolsun bizgə
paydilik. Xizangdiki yukuri katlam guruhqa hazır
keliximni toluk yoloqa koyux wə Xizang armiyisini öz-
gərtip təxkil kilixning asasi toluk əməstək kərünüwa-
tidu. Birnəqqə yildin keyin əhwal baxkiqə bolidu, ular
keliximni toluk yoloqa koyuxka wə Xizang armiyisini
əzgərtip təxkil kilixka məjbur bolup kaloğanliqini
his kilixi mümkün. Əgər Xizang armiyisi bir ketim yaki
birnəqqə ketim topilang kətərsimu, armiyimizdin dəkki-
sini yisə, bizning Xizang armiyisini əzgərtip təxkil
kilix اساسimiz kəpiyiweridu. Keliximni ikki silon⁽¹⁾la
əməs, bəlki Dalay wə uning guruhidiki köpqilik nailaj
kəbul kiləğandək his kilip, yoloqa koyuxni halimaywat-
kandək turidu. Həzir bizdə keliximni toluk yoloqa
koyuxning maddi asasi tügül, ammiwi اساسimu yok,
yukuri katlam اساسimu yok, uni zormu - zor yoloqa

koyuxning paydisidin ziyini kəp. Ular keliximni yoloğa koyuxni halimioğan ikən, boptu, hazirqə yoloğa koymay turayli, biraz keqiktürüp birnimə dəyli. Wakit kanqə keqiktürülsə, bizning اساسimiz xunqə kəpiyidu, ularning asasi xunqə aziyidu. Keqiktürüxning bizgə ziyini anqə qong bolmaydu yaki uning əksiqə bizgə paydilikrak bolidu. Həlkkə azap-okubət kəltüridioğan, yoldin qikkən hər hil yaman ixlarni ular kiliwərsun, biz bolsak ixləpqi kixirix, soda, yol yasax, tibabətqilik, birlik səp (kəpqilik bilən ittipaklixix, səwriqanlik bilən tərbiyə berix) katarlik yaxhi ixlarnila kilip, ammini qoloğa kəltürüp, pürsət pixip yetilgəndə, andin keliximni toluk yoloğa koyux məsilisi toqrisida gəp aqayli. Əgər ular baxlanoquq məktəplərnı eqixni layik tapmisa, baxlanoquq məktəplərnı yioqixturup koyuxkimu bolidu.

Yekinda Lasada boloğan namayixni ikki silon katarlik buzuk adəmlərnıngla kıləğan ixi dəp karimay, bəlki Dalay guruhidiki zor kəpqilikning bizgə bildürgən ipadisi dəp qarax kerək. Ularning tələpnamisining məzmuni nahayiti celüelik, ada - juda boluxni bildürməy, bizning yol koyuximiznila tələp kıləğan. Uningda Qing sulalisi zamanidiki qarə əsligə kəltürülsun, jiefangjün turmisun digən nuqtini ima - ixarət kılıxi ularning qin niyiti əməs. Ular buni ixka axuralmaydioğanlioqini enik bilidu, ular bu nuqta arkilik baxka nuqtilaroğa erixixkə urunidu. Tələpnamidə 14-Dalayning tənkit kılınixi Dalayni siyasi jəhəttə bu ketimki namayixning jawapkarlioqidin hali kilidu. Ular hərbi küq jəhəttə bizdin ajiz, lekin ijtimai küq jəhəttə bizdin küqlük ikənligini bilgənligi

üqün, Xizangning milli mənəpətini qoşdax qiyapitidə otturiqə qıktı. Biz bu qetimki təklipnamini əmiliyətə (xəkil jəhəttə əməs) qobul qilip, keliximni toluk yoloqa koyuxni keqiktürüximiz lazim. Ularning bu qetimki namayixni Bəncən tehi yetip barmioqan pəytnei tallap ötküzgənligi — oylixip qilinoqan ix. Bəncən Lasoqa baroqandin keyin, uni öz guruhioqa kirgüzüwelix üqün, hə dəp yenioqa tartixi mümkin. Əgər bizning hizmitimiz yahxi ixlənsə, Bəncən ularning damioqa qüxməydu, saqsalamət Rikazioqa beriwalidu, u waqıtta wəziyət bizgə paydilikraq bolup qalidu. Lekin bizdiki maddi اساسning kəmligini dərhal əzgərtəlməymiz, ijtimai küq jəhəttə ularning bizdin küqlük boluximu dərhal əzgərməydu, xu səwəptin Dalay guruhining keliximni toluk yoloqa koyuxni halimaywatqanlıqimu dərhal əzgərməydu. Həzir biz kərünüxtə hujum qilix həlitidə turup, bu qetimki namayixning wə tələpning yolsizlik (keliximni buzoqanlıq) ikənligini əyiqliximiz, lekin əmiliyətə yol koyuxka təyyar turuximiz, xərt - xaraitning pixip yetilixini kütüximiz, kəlgüsidiki hujumqa (yəni keliximni yoloqa koyuxka) həzirliniximiz lazim.

Silərnin bu həktə pikringlar qandax, oylinip kərüp, diənbaο arkilik məlum qilixinglarni ümit qilimiz.

IZAH

(1) “Silon” Dalayning kol astidiki əng yukuri məmuri əməldar. Xu waqıttiki ikki silon əksiyətqi nongnu igisi Lukangwa bilən Lomsangzhaxi idi.

IXQILAR SINIPI BILƏN BURZUAZIYƏ OTTURISIDIKI ZIDDIYƏT—MƏMLİKƏT IQIDIKI ASASIY ZIDDIYƏT*

(1952- yil 6- ayning 6- küni)

Pomixxiklar sinipi bilən guənliao burzuaziyə yoki-tiloqandin keyin, Zhongguoning iqki qismidiki asasiy ziddiyət ixqilar sinipi bilən milli burzuaziyə otturisdiki ziddiyət boldi, xunga əmdi milli burzuaziyini ariliktiki sinip diməslik kerək.

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhonggong zhongyang birlik səp hizmiti busi təyyarlıqan bir həjjətkə yazoqan təstiq səz. Yoldax Mao Zedong muxu buning məs'ulining milli burzuaziyini ariliktiki sinip dəp qarıqan hata nuqtiinəzirini pipən qiloqan.

ITTIPAKLIXIP, DÜXMƏN BİLƏN ÖZ OTTURISIDIKI QEGRINI ENİK AYRIYLI*

(1952- yil 8-ayning 4- künü)

Ötkən bir yilda, uruxmu kilduk, tənpenmu kilduk, mukimlaxturux ixinimu kilduk.

Chaoxiən uruxining wəziyiti bultur 7 - aydin keyin turaklixip kaldı, lekin məmlikət iqidiki maliyə - iktisadiy əhwalni mukimlaxturuxka bolidiqan yaki bolmaydi-qanliqioqa u qaoqda tehi ixənq yok idi. Burun pəkət “mal bahasi asasiy jəhəttin mukimlaxti, kirim - qikim təngpunglixay dəp kaldı” dəyttuk, buning mənisi mal bahasi tehi mukimlaxmıdi, kirim - qikim tehi təngpunglaxmıdi, digenlik bolatti. Kirimning az, qikimning kəp boluxı bir məsilə idi. Xunga, Zhonggong zhongyang bultur 9 - ayda bir məjlis eqip, ixləpqikirixni axurux, iktisat kilixni kattıq yoləqa koyuxni otturioqa koydi. 10 - ayda, mən yənə siyasi məslıhət kengixi 1 - nəwətlik məmlikətlik weyyüənhuyining 3- yioqinida ixləpqikirixni axurux - iktisat kilixni otturioqa koydum. Ixləpqikirixni axurux - iktisat kilix hərkitidə hiyanətqilikkə, israpqi-

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo hək siyasi məslıhət kengixi 1- nəwətlik məmlikətlik weyyüənhuyi daimi weyyüənhuyining 38- yioqinida səzligən nutukning muhim nuktiliri.

likka, guənliaozhuyioja dair heli eoqir məsililər pax boldi, 12 - ayoja kəlgəndə, “3 kə qarxi” hərkət kanat yayduruldi, arkidinla yənə “5 kə qarxi” hərkətmu kanat yayduruldi. Həzir “3 kə qarxi”, “5 kə qarxi” hərkətlər oqəlibilik ayaklaxti, məsililər pütünləy eniklandı, jahan taza turaklaxti.

Bultur Amerika jahan'gırligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardım berix uruxining hirajiti məmlikitimizning iqi kurulux hirajiti bilən omumən barawərlixip, təngmu - təng boldi. Bu yil uningəja ohximaydu, urux hirajiti bulturkıning yerimiqilikla boluxi məlqərlənməktə. Həzir bizning kisimlirimiz azaydi, lekin koral-yaraklıri hil boldi. Biz burun 20 nəqqə yil urux kilduk, əzəldin hawa armiyimiz yok idi, pəkət həkla bizni bombardiman kilatti. Həzir hawa armiyimizmu bar boldi, gaoshepao, zəmbirək, tankilirimizmu bar boldi. Amerika jahan'gırligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardım berix uruxi qong bir məktəp boldi, biz u yərdə qong maniwer ötküzduk, bu maniwer hərbi məktəp aqqandinmu yahxi boldi. Əgər kelər yil yənə bir yil uruxidiqan bolsak, pütün kurukluk armiyimizni nəwət bilən bir kətimdin tərbiyiləp qikkili bolidu.

Bu kətimki uruxta, bizdə mundak 3 məsilə məwjut idi: 1) urux kilalamduk, kilalmamduk; 2) mudapiə kərələmduk, kərəlməmduk; 3) ozuk - tülük yetixəmdu, yetixməmdu.

Urux kilalamduk, kilalmamduk digən məsilə 2 - 3 aydila həl boldi. Duxməning zəmbirəkliri bizningkidin kəp, əmma oqəyriti təwən, dimək, təmüri kəp,

oʻayriti az.

Mudapiə kerələmduk, kerəlməmduk digən məsili-mu bultur həl boldi. Qarimiz əngkürgə kiriwelix boldi. Biz ikki kəwətlik istihkam yasiduk, düxmən hujum kilip kəlsə, biz ləhmigə kiriwalduk. Bəzidə düxmənlər üstini besiwaldi, lekin asti bizning qolimizda turiwərdi. Düxmən zhendioja kirgəndə, biz kayturma hujumojə etüp, ularojə oʻayət zor talapət yətküzduk. Biz mana xundak yərlik usul bilən əjnəbi zəmbirəklərnə yioʻiwalduk. Düxmən bizgə hiq amal kilalmidi.

Ozuk - tülük məsilisini yəni təminatka kapalətlik kilix məsilisini heli uzakkiqə həl kilalmiojan iduk. U qaojda əngkür kezip, axliqni əngkürgə əkirip koyuxni bilməyttuk. Əmdi biliwalduk. Hər bir shining 3 ayojə yətküdək axliojə bar, ambarliri bar, zallirimu bar, turmuxi nahayiti yahxi.

Həzir fangzhen enik, zhendilar mustəhkəm, təminat kapalətkə igə, hər bir jəngqi ahioʻiqə qing turux kerəkligini bilidu.

Zadi kaysi yioʻiqə urux kilimiz, qaqanoʻiqə tənpenətküzimiz? Meningqə, tənpenəni yənila kiliwerix kerək, uruxni yənila kiliwerix kerək, sülihni yənila kiliwerix kerək.

Nimə üqün sülihni yənila kiliwerimiz? 30 yil, 100 yil dawam kilidiojan urux bolmaydu, qünki uzakkiqə uruxuwerix Amerika üqün bəkmə paydisiz.

1. Adəm əlidu. Ular 10 mingdin artuk əsirni tutup kelix üqün kürəx kiliwidi, 30 mingdin artuk adimi əldi. Ularning adimi bəribir bizningkidin jik az.

2. Pul ketidu. Ular bir yilda 10 milyarttin artuk Amerika dolliri sərp qilidu. Biz sərp qilidiqan pul ularningkidin kəp az, bu yil yənə bulturqining yerimi azaydi. “3 kə qarxi”, “5 kə qarxi” hər kəttə eniklinip qikqan pul bilən bir yerim yil urux qiləqili bolidu. Ixləp qikirixni axurux, iqtisat kilixtin kəlgən pulni pütünləy iqki kuruluxqa ixlitələydiqan bolduk.

3. Ularda həlkəra jəhəttimu, iqki jəhəttimu tūgitix təs boləqan ziddiyətlər bar.

4. Zhənlüə məsilisimu bar. Amerikining zhənlüə jəhəttiki muhim nuqtisi — Yawropa. Ular əskər qikirip Chaoxiən'gə tajawuz qiləqanda, bizning əskər qikirip Chaoxiən'gə yardəm qilidiqanliqimizni hiyaləqimu kəltürmigən idi.

Bizning iximiz birkədər asan. Iqki ixlirimizəqə pütünləy əzimiz igə bolalaymiz. Lekin, biz Amerikining cənmozhangı əməs, Amerikining cənmozhangı— ularning əz adimi. Xunga, Chaoxiən uruxi dawamlixiwerəmdü, yok, biz bilən Chaoxiən tərəp buning yerimi-qila igə bolalaymiz.

Qiskisi, Amerika üqün, wəziyətning yüzlinixi tūpəylidin, süliq kilmasliq paydisiz bolup qaldi.

Hazirla üqinqi dunya uruxi bolidu digən səz kixini kərkətitix üqün qikqan. Biz 10 yil wakitni qələqə kəltürüp, sanaət kurup, mustəhkəm asas ornitiweliximiz kərək.

Həmməylən obdan ittipaklixip, düxmən bilən əz otturisidiki qegrini enik ayriximiz kərək. Pütün məmlikət həlqining ittipakliqı, biz muxu yərdə olturoqanlarning həmkarliqı, hər kaysi demokratik partiyə - guruh-

lar, hərkaysi həlk təxkilatlırining həmkarlıoıı səwiwidin biz bögün muxundaq küq - kuwwətkə igə bolduk. Itti-paklıxix wə düxmən bilən öz otturisiidiki qegrini enik ayrix intayin muhim. Sun Zhongshən əpəndi yahxi adəm idi, əmma u rəhbərlik kıləjan xinhəy inkilawi nimə üqün məoqlup boldi? Buning səwiwi xuki, 1) yər təkşim kilmidi; 2) əksilinkilapqılarni basturuxni bilmi-di; 3) jaħan'girlikkə qarxi turuxta kəskin bolmidi. Düxmən bilən öz otturisiidiki qegrini enik ayrixtin baxqa, iqi kışimda hək bilən nahək otturisiidiki qegrini ayrixmu bar. Bu ikkisini selixturoqanda, hək bilən nahək otturisiidiki qegra — ikkinqi hildiki qegra. Məsilən, hiya-nətqilərninq zor kəpqiğilinqinq məsilisi yənila hək - nahək məsilisigə yatidu, ularni əzgərtixkə bolidu, ular əksilinkilapqılaroqa ohximaydu.

Hərkaysi demokiratik partiyə-guruhlaroqa wə diniy sahədikilərgə tərbiyə berix kerəkki, ular jaħan'gırlar-ninq damioqa qüxüp kətmisun, düxmən tərəptə turup kal-misun. Budda dinini alayli, uninq jaħan'gırlıq bilən baol-linixi azrak, u asasiy jəhəttin feodalizimoqa baolanojan. Yər məsilisi səwiwidin, feodalizimoqa qarxi turoqanda, xəyhlərgimu tegildi, buthana mutiwəllisi wə aksakal di-gənlər zərbə yidi. Bu az sanlıq kixilər yokitildi, "Lu Zhishen" azat boldi. Mən budda dinioqa etikət kilmay-mən, əmma budda dini birləxmisi təxkil kılıxqa qarxi əməsmən, birlıxip, düxmən bilən öz otturisiidiki qegrini enik ayriyli. Birlik səp künlərninq biridə əməldin kaldu-rulamdu? Mən əməldin kalduruxni kuwwətliməymən. Kim bolsa bolsun, həkiki türdə düxmən bilən öz otturi-

sidiki qegrini enik ayrip, həlk üçün hizmət kılıdioqanla bolsa, biz uning bilən ittipaklıximiz.

Dəlitimizning istikbali bar, dəlitimizdin ümit bar. Biz burun, həlk igiligini 3 yilda əsligə kəltürgili bolar, dəp oylioqan iduk. 2 yerim yil kürəx kilix arkisida, hazır həlk igiligi əsligə kelip boldi, bəlkı pılanlik kuruluxni baxliwəttuk. Həmməylən ittipaklıxip, düxmən bilən öz otturısidiki qegrini enik ayrip, dəlitimizni puhta kədəm bilən aloqə basturayli.

ZHONGGUO HƏLK PIDAILAR KISIMINING ZOR OƏLIBISINI TƏBRIKLƏYMIZ*

(1952- yil 10- ayning 24- küni)

Pidailar kisimimiz Chaoxiən həlk armiyisi bilən birlikdə 9- ayning 18- künidin baxlap pütün səp boyiqə düxmən armiyisigə zhənsbuluk qayturma zərbə berix uruxi elip berip, bir ay iqidə düxmən armiyisining 30 mingdin artuk adimini yokitip wə yaridar kilip, zor oqəlibigə erixiti, zhongyang wə jünwey silərni wə barlik zhihuuyüen - jəngqi yoldaxlarni kizojin təbrikləydu. Bundak uruxta, tallanojan birkanqə zhənsbuluk muhim nuktilarda, armiyimizning üstün əskiriy küq wə ot küqini toplap, uxtumtut hərket kilip, düxmən armiyisigə pütün pəy, pütün liən, pütün yingni pütünləy yokitidojan yaki zor kisimini yokitidojan zərbə berilidu; uningdin keyin düxmən armiyimizgə qayturma hujum kilojan qaojda, yənə kayta - kayta urux kilix dawamida düxmən'gə köpləp talapət yətküzüldü; uningdin keyin əhwaloja qarap, biz alojan jüdiənlərnin saklap kelixka bolididojanliri mustəhkəm saklap kelinidu, saklap kelixka bolmaydidojanliri taxlap koyulidu, öz zhudongluojimiz

* Bu — yoldax Mao Zedong təyyarliojan Zhonggong zhongyang wə zhongyang jünweyning Zhongguo həlk pidailar kisimining məs'ullirioja bərgən yolyoruqi.

saklap kelinip, keyinki qayturma hujumlaroqa tayyarlik kilinidu. Bundak urux kilix usuli dawamlıq kolliniwerilsə, qokum duxmenni halakətkə elip baroqili, qokum duxmenni murəssəlixix qarisini kollinip, Chaoxiən uruxini ayaklaxturuxka məjbur kiloqili bolidu. Armiyimiz bultur 7-aydin tartip kəysərlik bilən zhendi uruxi elip baroqandin buyan, duxmən armiyisigə yətküzülgən ziyən bultur 7-aydin burunki hər kətimlik hərəkətilik uruxta yətküzülgən ziyandin jik exip kətti. Armiyimizning ziyini bolsa zor dərijidə azaydi, buningda adəm qikimi, yaloquz pidailar kisimini elip eytsak, bultur 7-aydin buyanki 15 ay iqidə ilgiriki 8 ayoqa qarioqanda hər ayda ottura hisap bilən uqtin ikki kisimdin jikrak aziyip bardı. Bu əhwal — zhendioqa tayinip turup yukurida eytiloqan urux kilix usulini qollanoqanlikning nətijisi. 9-ayning 18-künidin baxlanoqan bu arilikta bolsa, bundak urux kilix usuli tehimu təxkillik wə tehimu pütün səp haraktirlik boldı, xuning uqün, alahidə əhmiyət berixkə ərziydu.

Pidailar kisimimizning Chaoxiən'gə berip urux kilioqinoqə 2 yil toloqan pəyttə, silərninğ təjribilərnı yəkünləp, təxkilqanlikni tehimu əstürüp, zhənsuni tehimu əstürüp wə ok - dorilarnı tehimu tejəp, Chaoxiənlik yoldaxlar wə Chaoxiən həlki bilən tehimu ziq ittipaklixip, buningdin keyinki uruxlarda tehimu zor oqolibilərnı koloqə kəltürüxünlarnı ümit kilimiz.

GUƏNLIAOZHUYIØIA, BUYRUKQILIKKA WƏ KANUN-INTIZAMOIA HILAPLIK KILIXKA QARXI TURAYLI*

(1953- yil 1-ayning 5- künü)

Guənliaozhuyioja qarxi turux, buyrukqilikka qarxi turux wə kanun - intizamøja hilaplik kilixka qarxi turux ixioja qarita hər dərjilik rəhbərlik organlirimizning diq-kət - etiwarini kozojax kerək.

Partiyimiz “3 kə qarxi” həkəttə zhongyang, qong məmuri rayon, əlkə - xəhər wə wilayəttin ibarət 4 dərjilik orunlardiki nurojun hizmətqilərdə saqlanojan hiyanətqilik wə israpqilik məsililirini asasiy jəhəttin həl kildi, nurojun rəhbərlərdiki rəhbərlik kilinoquqi idarə hizmətqiliridin ayrilip kəlixtek bir kəsim guənliaozhuyi məsilisinimu asasiy jəhəttin həl kildi; ləkin hək ammisining dərdi - əhwalini bilməslik, əzi ixləwatkan organøja yirakrak boløjan təwənniing əhwalini bilməslik, nahiyə, rayon, yezidin ibarət 3 dərjilik orunlardiki kadirlar arisida buyrukqilik kiløjan wə kanun - intizamøja hilaplik kiløjan nurojun yaman adəm, yaman ixlar-ning məwjut ikənligini bilməslik yaki bu yaman adəm,

* Bu — yoldax Mao Zedong təyyarliojan Zhonggong zhongyangning partiya iqigə karatkan yolyoruqi.

yaman ixlardin az - tola həwiri bolsimu, kərüp turup kərməskə selix, qəzəplənməslik, məsilining eçirliqini səzməslik, xunga yahxi adəmlərnı qollax, yaman adəmlərnı jazalax, yahxi ixlarnı jari kıldurux, yaman ixlarnı tügıtix yolida aktıp qarə - tədbirlərnı kərməslik — mana muxu jəhəttiki guənliaozhuyi bolsa nuroqun jaylarda, nuroqun jəhətlərdə wə nuroqun tarmaklarda tehi asasiy jəhəttin həl bolmıdi. Həlktin kəlgən hət - qəklərnı bir tərəp kilix ixini alayli, məlumatka karioqanda, bir əlkilik həlk həkūmiti 70 ming parqıdin kəprək hət - qəkni bir tərəp kılmay besip qoyoqan, əlkidin təwən hər dərjilik partiyə, həkūmət təxkilatlırining həlktin kəlgən hət - qəklərdin kanqiliginı besip qoyoqanlıqı bizgə tehi məlum əməs, az bolmısa kerək. Həlktin kəlgən bu hət - qəklərnıng kəpinqisidə məsilə koyuloqan bolup, bizning həl kilip beriximiz tələp kilinoqan, buning nuroqunı kadırlarning kanunsızlıq - yolsızlıq qıloqan jinayətliri üstidin qılinoqan ərz bolup, tezdin bir tərəp kilixka tegixlik idi.

Guənliaozhuyi wə buyrukqilik partiyimiz wə həkūmitimiz aldida, hazırkı wakıttıla qong bir məsilə bolup qalmay, bəlki nahayiti uzak bir məzgil iqidimu qong bir məsilə bolup turıdu. İjtimai mənəbəsıdin eytkanda, bular — əksiyətqi həkūmran siniplarning həlkkə muamilə kilixniki əksiyətqil istili (həlkkə karxi istil, guomindang istili)ning qalduklırining partiyimiz wə həkūmitimiz iqidə əks ətkənligi məsilisi. Partiyə, həkūmət təxkilatlırimizning rəhbərlik wəzipisi wə rəhbərlik usulıdin eytsak, bu — hizmət wəzipisini tapxuruxni siyasət qək - qəgrisini qüxəndürüx, hizmət istilini qü-

xəndürüx bilən birləxtürmigənlik məsilisi yəni hizmət wəzipisini tapxurux bilən bir wəqəttə siyasət qək - qəgri-sini wə hizmət istilini ottura wə təwən dərjilik kadir-larəqə qayta - qayta kərsitip bərmigənlik məsilisi. Bu — hər dərjilik kadirlarni bolupmu nahiyə, rayon, yezidin ibarət 3 dərjilik orunlardiki kadirlarni təkxürmigənlik yaki təkxürüx hizmitini obdan ixlimigənlik məsilisi. Bu — nahiyə, rayon, yezidin ibarət 3 dərjilik orunlar-diki partiyini tərtpkə selix hizmitini tehi qanat yaydur-mioqanlik, partiyini tərtpkə selix dawamida buyrukqi-likka qarxi turux wə qanun - intizaməqə hiləplik qiloqan unsurlarni tazilax kürixini tehi qanat yaydurmioqanlik məsilisi. Bu — bizning wilayəttin yukuri boləqan yukuri dərjilik organlirimizdiki hizmətqilərdə həlk ammi-sining dərđi - əhwalini bilməslik wə uningəqə kəngül bəlməslik, asasiy qatlam təxkilatlrining əhwalini bilməslik wə uningəqə kəngül bəlməsliktək mu-xundəq guənliəozhuyining bügünki kün'gə qədər saq-linip keliwatqanliəqi, uningəqə qarxi kürəx elip bar-mioqanlik wə uni tazilimioqanlik məsilisi. Əgər rəh-bərlik wəzipimizni küqəytidioqan, rəhbərlik usulimizni yaxxilaydioqan bolsəq, ammioqə ziyan yətküzidioqan guənliəozhuyi wə buyrukqilikni pəydin - pəy azaytkili bolidu, bizning nuroqun partiyə, həkümət təxkilatlriri-mizni guomindang istilidin baldurraq yirəqləxturoqili bolidu. Bizning partiyə, həkümət təxkilatlririmizdiki nuroqun yaman adəmlərnə baldur taziləp qiqəroqili bolidu, hazir saqlinip turuwatqan nuroqun yaman ixlarni baldur tügətkili bolidu.

Xunga, silər 1953- yili partiyini tərtpkə selix, partiye quruxka wə baxka hizmətlərgə birləxtürüp, ixni həlq̄tin kəlgən hət - qəklərni bir tərəp kilixtin baxlap, guənliaozhuyi, buyrukqilik wə kanun - intizaməja hilaplik kiləjan unsurlarning əhwalini bir qur təkxürüp qikinglar həmdə ularəja qarxi kət'i kürəx elip beringlar. Guənliaozhuyi, buyrukqilik wə kanun-intizaməja hilaplik kilixka dair tipik misallarni gezitlərdə kəng türdə pax kilix kerək. Bulardin kanunəja hilaplik kilix əhwali eoqir boləjanlarni kanun boyiqə jazalax lazim, əgər partiye əzasi bolsa, uningəja partiye intizamini ijra kilix lazim. Hər dərijilik dangweylar kət'i niyətkə kelip, kanun - intizaməja hilaplik kilip, ammining kattik oqəzəp - nəpritini kəzoqiojan unsurlarni jazalap wə partiye, həkümət təxkilatlıridin tazilap qikiriwetip, əng eoqirlirəja ali jaza berip, həlkni puhadin qikirixi kerək həmdə bu arkilik kadirlarni wə həlk ammisini tərbiyilixi kerək. Lekin yaman adəm, yaman ixlarəja qarxi kanat yaydurulojan kəng kələmlik kürəx muwapik bir baskuqka yətkəndə, hərəkaysi jaylardiki tipik yahxi adəm, yahxi ixlarni təkxürüp, təhlil kilip wə təkdirləp, xuning bilən pütүн partiyini bu yahxi tiplardin ülgə aldurux, toqra kəypiyatni jari kildurux, naqar kəypiyatni besip qüxüx lazim. Biz jaylarda bundak tipik yahxi adəm, yahxi ixlarning qokum az əməs ikənligigə ixinimiz.

QONG HƏNZUQILIKNI PIPƏN KILIX KERƏK*

(1953- yil 3- ayning 16- küni)

Bəzi jaylarda milli munasiwət bəkmü oqayri normal boluwatidu. Kommunistlardin eytkanda, bundak əhwaləja yol koyoqili bolmaydu. Partiyimiz iqidə nuroqun partiye əzaliri wə kadirlarda sakliniwatkan eoqir qong Hənzüqilik idiyisini yəni pomixxiklar sinipi wə burzuaziyining milli munasiwəttə ipadilən'gen əksiyətqil idiyisini — guomindang idiyisini qongkur tənkit kilix kerək, bu jəhəttiki hatalıqlarni tüzitixkə dərhal kirixix lazim. Az sanlıq millətlər barlıki jaylarəja milli siyasətni bilidiqan, hılimu kəmsitiliwatkan, azap qekiwatkan az sanlıq millət kərindaxlarəja toluk hisdaxlık kilidiqan yoldaxlarni həl sorax əmigini baxlap berip həl soraxka, atlık yürüp gül kərgəndək həl sorimay, bəlki əstayidil təxxürüp - tətqik kılıp, xu jaylardiki partiye, həkümət təxkilatlırining məsililərnı tepixi wə məsililərnı həl kilixioqa yardəm berixkə əwətx lazim.

Zhongyang, birmunqə matiriyallarəja asasen, az

* Bu — yoldax Mao Zedong təyyarlıqan Zhonggong zhongyangning partiye iqidə karatkan yolyoruqi.

sanlik millətlər barliki jaylarning kəpqiligidə tehi həl kilinmioğan məsililər məwjut, bəzi məsililər nahayiti eoqir, dəp qaraydu. Qarimakka tip - tinq, hiq ix yoktək kərünsimu, əmiliiyətə məsilə nahayiti eoqir. 2 - 3 yildin buyan hərəkaysi jaylarda sezilgən məsililər qong Hənzüqilikning həmmila yərdə digüdək barlioqini ispatlidi. Əgər biz hazır pəytini qing tutup tərbiyə elip berip, partiya iqidiki wə həlk arisidiki qong Hənzüqilikni kət'i tügətmisək, nahayiti həwplik bolidu. Nuroqun jaylarda partiya iqidə wə həlk arisida milli munasiwəttə sakliniwatқан məsililər kandaqtu qong Hənzüqilikning kalduoqi məsilisi əməs, bəlki eoqir qong Hənzüqilik məsilisi yəni burzuaziyə idiyisining bu yoldaxlaroqa wə həlkkə həkümranlik kiliwatқанlioqi, ularning tehi Marksizimlik tərbiyigə igə bolmioğanlioqi, zhongyangning milli siyasitini tehi obdan ügənmigənligi məsilisi, xunga əstayidil tərbiyə elip berip, bu məsilini kədəmmukədəm həl kilix lazim. Uningdin baxқа, pakitlaroqa əsasən gezitlərgə kəprək makala yezip, oquq - axkara pipən elip berip, partiya əzalirini wə həlkni tərbiyiləx lazim.

“5 KƏP” MƏSILISINI HƏL QILIX KERƏK*

(1953- yil 3- ayning 19- küni)

(1) Partiyə, həkümət təxkilatirimizda yeza hizmitidə dihanlar ammisidin eçir dərjide ayrilip qalidi- oğan, dihanlarning wə ularning aktiplirining mənprətiğə ziyan yətküzidioğan bəzibir məsililər yəni “5 kəp” diyilgən məsilə məwjut. “5 kəp” — wəzipə kəp, məjlis, kurs kəp, alakə, doklat, jədwəl kəp, təxkil kəp, aktiplarning qoxumqə wəzipisi kəp digən səz. Bu məsililər uzəqtin buyan saqlinip kəlməktə, zhongyang buning iqidiki bəzi məsililər üstidə yolyoruk berip, hər dərjilik dangweylarning diqqət kilixini wə həl kilixini tələp kiləğan idi, lekin həl kilinmayla qalmastin, əksiqə, barəanseri eçirlixip kətti. Buning səwiwi — pütün məsilining sestimilik həlda otturiğa qoyulmioğanliqi, bolupmu muhimi zhongyang, qong rayon, əlkə (xəhər), wilayət wə nahiyidin ibarət bu 5 dərjilik partiyə, həkümət rəhbiriy organlirida tarkəqilikkə wə guən- liaozhuyiğa karxi kürəxning elip berilmioğanliqi. Qünki rayon, yezilardiki “5 kəp” asasiy jəhəttin rayon, yezilardin pəyda boləğan əməs, bəlki yukuridin kəlgən.

* Bu — yoldax Mao Zedong təyyarlioğan Zhonggong zhong- yangning partiyə iqigə karatқан yolyoruqi.

nahiyidin yukuri hər dərjilik partiye, həkumət rəhbiriy organlirida eojir tarkakqilik wə guenliao zhuyining saklanojanliojidin kelip qikkan, uning beziliri ilgiriki inkilawiy urux wə yer islahati mæzgilidə pəyda boləjan bolup, əzgərtilməy bəgün'giqə sərülüp kəlgən. Xunga, 1953 - yili iqidə, zhongyangning guenliao zhuyioja qarxi turux, buyruq qilikka qarxi turux, kanun - intizaməja hilaplik kilixka qarxi turux toqrisidiki yolyoruojini ijra kilix dawamida, rəhbiriy organlardiki guenliao zhuyini wə tarkakqilikni nuktilik halda tūgitix lazim həmdə ilgiri zərür boləjan, əmdilik tə zərüriyiti qalmiojan tüzüm wə usullarni əzgərtix kerək, xundak kiləjandila, bu məsilini həl kiləjili bolidu. Buningdin keyin, hər dərjilik rəhbiriy organlar wəzipə bəlgiləx məsilisini, yiojin qakirix wə adəm yiojip kurs eqix məsilisini, alakə, jədwəl tarkitix wə təwəndin doklat elix məsilisini, rayon, yezilardiki təxkiliy xəkilni bəlgiləx məsilisini xuningdək yeza aktiplirini ixlitix məsilisini nahiyidin yukuri dangweylar wə həkumətlərdiki əsaslik məs'ul yoldaxlar əmiliy əhwəloja uyojun kilip muwapik bəlgilixi kerək, beziliri üstidə zhongyang bir tutax bəlgilimə qikiridu. Burunkidək hər dərjilik partiye, həkumət təxkilliri wə həlk təxkilatli-ning nurojun hizmət tarmakliri əz aldioja təwən'gə wəzipə quxürux, təwəndiki hadimlar wə yeza aktiplirini yiojin yaki kurslarəja haliojanqə yiojiwelix, alakə, jədwəllərnə qalaymikan tarkitix wə təwəndin yaki yezilardin haliojanqə doklat elix katarlik naqar tüzüm wə naqar usullarni kət'i əməldin qaldurux, uning

ornioja rəhbərliyi bolojan, birlikkə kəlgən wə əhwaləja uyoqun bolojan tüzüm wə usullarni ornitix kerək. Yeza-kixlaklardiki hər bir yezida hər hil weyyüenhuylarning məwjutluoqi wə aktiplarning koxumqə wəzipisining bək keplügigə kəlsək, bularmu ixləpqi xirixka dəhli yətküzidu, ammidin ayrip koyidu, bularnimu kət'i lekin baskuqluk həlda əzgərtix kerək.

(2) Zhongyang dərjilik partiya, həkümət təxkilirining wə həlk təxkilatirining munasiwətlik tarmaklirida ilgiri "5 kəp" məsilisini kəltürüp qikarojan ixlarni tezdin eniklap qikixni həmdə muwapik tüzüm wə usullarni bəlgiləp qikip, zhongyangəja doklat kilixka məs'ul boluxni zhongyang ayrim - ayrim həlda zhongyang təxkilat busi, mərkiziy həlk həkümiti zhengwuyüeni wə uningəja qaraxlik maliyə - iqtisat, mədiniyə - maarip, siyasi - kanun weyyüenhuyliridiki bu ixlarni baxkuridiojan yoldaxlarəja tapxuridu.

(3) Qong rayonlar wə əlkə, xəhərlərdə "5 kəp" məsilisini eniklap, əzlrining həl kilix qarisini bəlgiləp qikixka hərkaysi zhongyangjülər, fenjülər, shengweylar, shiweylar wə xu dərjilik hərkaysi məmuri orunlardiki bu ixni baxkuridiojan yoldaxlar məs'ul bolidu həm zhongyangəja doklat kilidu. Bu məksətkə yetix üqün, hərkaysi zhongyangjülər, fenjülər, shengweylar, shiweylar məhsus "5 kəp" məsilisini ukuxidiojan bir təxürux guruppisini əwətip, əzigə qaraxlik bir - ikki rayon, yezining (xəhərdə bir - ikki rayon, məhəllining) əhwalini təxürüp qikip, uni məsilini həl kilixta paydilinix matiriyali kilsa.

(4) Wilayət dərjilik və nahiyə dərjilik orunlardiki “5 kəp” məsilisini yetəqçilik kılıp həl kılıxka shengweylar məs’ul bolidu.

(5) Yeza igilik ixləpçikirixi — yezilarda həmmini besip qüxidioğan hizmət, yezilardiki baxka hizmətlərnin həmmisi yeza igilik ixləpçikirixini dəwr kilidu həm uningəya hizmət kilidu. Dihanlarning ixləpçikirix bilən xuəqullinixioğa dəhli yətküzidioğanliki atalmix hizmət wəzipiliri və hizmət usulliridin həzər kilix lazim. Həzir məmlikitimizning yeza igiligi — asasiy jəhəttin yənıla kona xəkildiki saymanlarni ixlitidioğan tarkaq uxxaq dihan igiligi, bu Sovet ittipaqining maxina ixlitidioğan kolliktiplaxқан yeza igiligidin kəp pərç kilidu. Xunga, dəlitimiz həzirki ətkünqi dəwrdə, yeza igiligi jəhəttə, dələt dihançilik məydanlirini həsapka almioğanda, tehi bir tutax, pilanlik ixləpçikirixni yoloğa koyalmaydu, dihanlarəya həddidin ziyadə arilixiwalalmaydu; yeza igilik ixləpçikirixioğa pəkət baħa siyasiti və zərür boləyan həm kılıxka bolidioğan iqtisadiy hizmət və siyasi hizmətlər arkilik yetəqçilik kilidu həmdə uni sanaət bilən maslaxturup, dələtning igilik pilanioğa kirgüzidu. Bundaq qəktin exip kətkən yeza igiligigə dair atalmix “pilan”, yezilardiki atalmix “wəzipə”lər qokum akmaydu, bəlki qokum dihanlarning qarxilioğini kəzoğaydu, partiyimizni pütin məmlikət ahalisining 80 pirsəntidin kəprəğini təxkil kilidioğan dihanlar ammisidin ayrip koyidu, bu — intayin həwplic. Rayon, yeza hizmətliridiki “5 kəp” diyilgən məsilining heli zor kismi dihanlarəya ənə

xundak həddidin ziyadə arilixiwaloqanliqning ipadisi (yənə bir kısmi inkilawiy urux wə yər islahatining ehtiyaji bilən kelip qıqқан wə kəpқaloqan) bolup, dihanlarning narazilioqini kozoqidi, bularni tüzitix lazim.

LIU SHAOQI, YANG SHANGKUNLAR- NING INTIZAMNI BUZUP, ӨZ ALDIÖIA ZHONGYANGNING NAMIDA HÖJJƏT TARKATKANLIÖIÖIA TƏNKIT*

(1953- yil 5- ayning 19- küni)

1

Buningdin keyin, zhongyangning namida tarkitili-
dioanliki hejjet, dianbaolar men kerup qikkandin keyin
andin tarkitilixi kerak, undak kilnmissa inawatsiz. Diq-
.....
ket kilinglar.

2

(1) Bultur 8- ayning 1- künidin (1- awojusttin
ilgirikisi tekxurulgən) bu yil 5- ayning 5- künigiqə
zhongyangning wə jünweyning namida tarkitilojan
dianbao wə hejjetlerdin manga kersitilmigənliri barmu,
yok, bolsa kanqilik (Men jaylarni kəzdin kəqürüxkə
qikip kətkən wə bitap bolup kelip ruhsət soriojan waqit-
tikiliri buningoqa kirməydu), buni mäs'ul bolup tekxü-

* Bu — yoldax Mao Zedong Liu Shaoqi, Yang Shangkunlaroqa
bərgən ikki ketimlik yazma tənkit.

rüp qikip, nətijsini manga məlum kilinglar;

(2) Ilgiri zhongyangning birkanqə ketimlik yioqini-ning kararlirini manga kərsətməyla, öz aldinglaroğa tar-katkanlioqinglar hata, intizamni buzojanlik.

ZONGLUXIƏNDIN QƏTLƏYDİƏIAN ONGQIL NUKTIINƏZƏRNI PIPƏN KILAYLI*

(1953- yil 6- ayning 15- küni)

Partiyining  tk nqi d wr⁽¹⁾diki zongluxiəni w  bax w zipisi 10 yildin 15 yilo iq  yaki uningdin k pr k wakit iqid , məmlikətni sana tl xt r x w  yeza igiligi, k l sanaət, kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik  zg rtixni asasiy jəhəttin orunlaxtin ibarət. Bu zongluxiən — t rl k hizm tlirimizni yorutup turid o an mayak. Bu zongluxi ndin q tlim slik lazim, qətləp ketils , “sol”qillik yaki ongqillik hatalio i sadir bolidu.

Bəzilər,  tk nqi d wr b k uzun bolup k tti, d p aldirangoşuluk k ypiyatida boluwatidu. Bunda  bol-o anda “sol”qillik hatalio ini  tk z p koyidu. Bəzilər, demokiratik inkilap muw pp kiy t qazano andin keyin, y nila  slidiki orunda tohtap qaldi. Ular inkilap harak-tirining  zg rg nligini q x nm y, h limu  zlrining “yengi demokiratizimi” bil n dawaml k xu qullinip

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhonggong zhongyang zheng-zhij yining yio inida s zlig n s zning bir kısmi. Yoldax Mao Zedong sezid , Liu Shaoqi katarlik kixil r otturi qa koyo an “yengi demokiratizimlik ijtimai tərtipni qing turo uzux” dig n’g  ohxax ongqil jihuyzhuyilik nuktiin z rni pip n kil jan.

sotsiyalistik özgertixkə kirixməywatidu. Bundak qıl-oqanda, onqıllıq hatalıoqını ötküzüp koyıdu. Yeza igiligini elip eytsak, sotsiyalizim yoli — məmlikitimiz yeza igiligining birdin - bir yoli. Həmkarlıxix - kopiratsiyilixix hərkitini rawajlandurup, yeza igilik ixləp qıkirix küqlirini üzlüksiz əstürux — bular partiyining yezilar-diki hizmitining mərkizi.

Mundak üq eoqız gəp onqıllıqning ipadisi boluwatıdu:

“Yengi demokiratizimlik ijtimai tərtipni qing turoquzux”. Bundak diyix ziyanlıq. Ötkünqi dəwrədə hər küni özgirix bolup turıdu, hər küni sotsiyalizim amilliri pəyda bolup turıdu. Atalmix “yengi demokiratizimlik ijtimai tərtip”ni kəndak qılıp “qing turoquzux”ka bolıdu? “Qing turoquzux” bək təşku! Məsılən, hususi soda - sanaət özgertiliwatıdu, bu yilning keyinki yerimida bir hil tərtip “turoquzulsa”, kelər yili u “qing” bolmay kalıdu. Yeza igiligidə həmkarlıxix - kopiratsiyilixixmu hər yili özgiriwatıdu. Ötkünqi dəwr ziddiyət wə kürəx bilən toloqan. Bizning hazırkı inqilawiy küriximiz hətta etməxtiki qorallıq inqilawiy kürəxtinmu qongqur. Bu — kapitalizim tüzümini wə barlıq ekispilatatsiyə tüzümini təl - təküs gərgə tikıdıoqan inqılap. “Yengi demokiratizimlik ijtimai tərtipni qing turoquzux” digən oy əmiliiy kürəx əhwalıoqa uyoqun kəlməydu, sotsiyalizim ixlirining rawajlinixioqa tosalıq bolıdu.

“Yengi demokiratizimdın sotsiyalizimoqa mengix”. Bundak diyix enik əməs. Mengixla ikən - də, hər yili mengiwerip, 15 yildin keyinmu yənə mengix dəmdük?

Mengix — yetip barmidi digən söz. Bundak diyix kari-makka bolidiojandək tursimu, inqikə təhlil kıløjanda uning namuwapiklioji bilinip kalidu.

“Hususi mülükni qing koqdaq”. Ottura dihanlar “qohqiyip qikip kelix”tin, “mülükni omumning kiliwetix”tin korkidiojanlioji üqün, bəzilər bu xoarni otturioja koyup, ularning kənglini tindurmakqi boldi. Əmiliyətə, bu toqra əməs.

Biz sotsiyalizimoja pəydin - pəy etüxni otturioja koyduk, bu yaxirak. Pəydin - pəy diginimiz jəmi 15 yiloja bəlünidu, bir yilning yənə 12 eyi bolidu. Bək tez mengix “sol”qillik bolidu; mangmaslik bək ongqillik bolidu. “Sol”qillikkimu, ongqillikkimu karxi turup, pəydin - pəy etüximiz, ahirda toluk etüp boluximiz kerək.

IZAH

(1) Bu yərdə eytilojan “ətkünqi dəwr” Zhonghua həlk jumhuriyiti kurulojandin tartip sotsiyalistik əzgərtix asasiy jəhəttin orunlinip bolojanojiqə bolojan dəwrni kərsitidu. Partiyining bu ətkünqi dəwrdiki zongluxiəni wə bax wəzipisi heli uzak muddət iqidə, məmlikətni sanaətləxtürüx wə yeza igiligi, kol sanaət, kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik əzgərtixni asasiy jəhəttin orunlap boluxtin ibarət. Bu ətkünqi dəwr yoldax Mao Zedong 1962- yil 9- ayda partiyining 8- nəwətlik zhongyang weyyüənhuyining 10- omumi yiojinida wə uningdin keyin eytkən ətkünqi dəwrgə mənə jəhəttin ohximaydu, keyinkisi kapitalizimdin kommunizimoja etüxtiki pütkül tarihiy dəwrni kərsitidu.

YAXLAR ITTIPAKINING HIZMITIDƏ YAXLARNING ALAHDILIGIGƏ ETIWAR BERIX KERƏK*

(1953- yil 6- ayning 30- küni)

Yaxlar ittipakı partiya aldida mustəkillik dəwasi kildiojan ix allıqagan ötüp kötkən. Həzirki məsilə mustəkillik dəwasi kilix əməs, bəlki ittipakning mustəkil hizmət ixlixining kəm boluwatқанliqı.

Yaxlar ittipakı partiyaning mərkiziy hizmətlirigə maslixixi kerək, lekin partiyaning mərkiziy hizmətlirigə maslixix dawamida, uning əzining mustəkil hizmiti boluxi, yaxlarning alahidiligigə etiwar berixi kerək. 1952- yili mən tuənzhongyangdiki yoldaxlar bilən səhbətləxkinimdə tuənzhongyangning muhakimə kilip kerüxi üqün 2 tema qikirip bərgən idim, biri—partiya ittipakning hizmitigə kəndə rəhbərlik kilixi kerək digən tema, biri— ittipak hizmətni kəndə ixlixi kerək digən tema. Bu 2 tema yaxlarning alahidiligigə kəndə etiwar berixni əz iqigə aloqan idi. Hərkaysi yerlik dangweylar yaxlar ittipakning hizmitidin razi ikənligini inkas kilixti, ularning razi boləjan yeri ittipakning partiyaning mər-

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo yeni demokiratik yaxlar ittipakı məmlikətlik 2- kurultiyaning zhuxituəni kəbul kiləjan qaoqda bayan kiləjan səhbət.

kiziy hizmətlirigə maslaxkanlioji ikən. Əmdi narazilik qıksun, dimək, yaxlar ittipakining hizmiti yaxlarning alahidiligigə tehi muwapıqlıxip kətmidi, bəzi mustəkil paaliyətlərnı elip barmidi. Partiyining rəhbiriy organlirimu, ittipakning rəhbiriy organlirimu ittipakning hizmitigə rəhbərlik qilixni üginiwelixi, partiyining mərkiziy wəzipilirini dəwr qilip, yaxlarning alahidiligigə etiwar berip, kəng yaxlar ammisini təxkilləx wə tərbiyələxkə mahir boluxi kerək.

Yaxlar ittipaqi partiyining rəhbərliğidə hər jəhəttiki inqilawiy hizmətlərgə aktip kətnixip, nahayiti zor nətiyə yaratti. Məyli zawut, yeza, armiyə, məktəplərdiki inqilawiy ixlarning kaysibiridə bolsun, yaxlar bolmisa oqəlibə kəzanəqili bolmaydu. Zhongguo yaxliri intayin intizamlik, ular partiyə tapxuroqan türlük wəzipilərnı orunlidi. Həzir Chaoxiəndə urux tohtidi, yər islahati ayaklaxti, məmlikət iqidiki hizmətlərnı muhim nuqtisi sotsiyalistik əzgərtix wə sotsiyalistik kurulux tərəpkə buralmakta. Buning üqün üginixkə tooqra kelidu. Yaxlar ittipaqi yaxlarə qə rəhbərlik kilip, kiranlar bilən birliktə, yezilarda yeza igiligini yahxi yoloqə koyuxni, xəhərlərdə sanaətni yahxi yoloqə koyuxni, məktəplərdə okuxni yahxi yoloqə koyuxni, idarilərdə hizmətni yahxi ixləxni, armiyidə dələt mudapiə armiyisini yahxi qenikturup, zamaniwilaxkan armiyə qilip qikixni üginiwelixi kerək.

14 yaxtin 25 yaxkiqə bolə qan yaxlar üginixi, hizmət qilixi kerək, lekin yaxlik dəwri—jismani jəhəttin yetilix dəwri, əgər yaxlarning jismani jəhəttin yetilixigə

əhmiyyət berilmisə, u nahayiti həwpplik bolidu. Yaxlar kiranlaroşa karioşanda üginixkə tehimu muhtaj, ular kiranlar üginiwaloşan nuroşun nərsilərnü üginiwelixi kerək. Ləkin, ularning üginix wə hizmət jəhəttiki yüki həddidin ziyadə eoşir bolup kətsə bolmaydu. Bolupmu 14 yaxtin 18 yaxkiqə boləşan yaxlarning əmgək sijillioşi kiranlarningki bilən ohxax bolsa bolmaydu. Yaxlar kəprək oynaydu, kəprək kəngül aqidu, kiyioşetip yürüdu. Undak kilmisa huyi tutup qalidu. Keyin yənə muhəbbət baolixidu, turmux quridu. Bu jəhətlərdə kiranlardin pərk kilidu.

Mən yaxlaroşa birnəqqə eoşiz səz beoşixlay: 1) ularning salamətligi yahxi bolsun; 2) ularning üginixi yahxi bolsun; 3) ularning hizmiti yahxi bolsun.

Mən okuşuqularning uhlax waqtini yənə bir saət uzartixni təklip qilimən. Həzir 8 saət diyiliwatidu, əmilioyətə aran 6 - 7 saət boluwatidu, həmmisila uykuşoşa kanmioşanlioşini his qiliwatidu. Ziyali yaxlar, nerwisi asanla ajizlixip ketidioşanlioşi üqün, pat - patla uhliyalmaydioşan, uhlap kətsə oyoşinalmaydioşan bolup qalidu. Uhlax waqtini qokum 9 saət qilip bəlgiləx lazim. Bir buyruk qüxürüp, muzakirə qildurmayla, məjburi ijrə qildurux kerək. Yaxlar obdan uhlisun, okutkuqularmu kanoşudək uhlisun.

Inkilap nuroşun yaxxilikni elip kəldi, ləkin bir yamanliknimu elip kəldi, yəni kəpçilikni bəkmü aktip, bəkmü kizoşin kiliwetip, ularoşa harduk yətküzüp qoydi. Əmdi kəpçilikning salamətligining yahxi boluxioşa kapalətlik qilix, ixqilar, dihanlar, jəngqilər, okuşuqular wə

kadrlarning salamətligining yahxi boluxioğa kapalətlik kilix kerək. Əlwəttə, salamətlik yahxi bolsila üginixning yahxi boluxi natayin, üginixtə bəzibir qarə - tədbirlər boluxi kerək.

Həzir tolüksiz ottura məktəp okuquqilirining dərş waktimu kəprək bolup kaptu, muwapik türdə kiskartixni oylixip kərsə bolidu. Aktiplarning məjlisi bək kəp, unimu azaytix kerək. Okuxmu bolsun, kəngül eqix, dəm elix, uhlaxmu bolsun, bu ikki tərəpning ikkilisigə toluk etiwar berix kerək. Ixqi - dihan - əskər yaxlar hizmət dawamida üginidu, hizmət wə üginix bilən kəngül eqix, dəm elix wə uhlastin ibarət ikki tərəpning ikkilisigimu toluk etiwar berix kerək.

Hər ikki baxni qing tutux lazim, üginix wə hizmətni qing tutux lazim, uhlax, dəm elix, kəngül eqixnimu qing tutux lazim. Burun bir baxla qing tutuldi, yənə bir bax qing tutulmidi yaki tutulmidi. Əmdi kəngül eqixmu bolsun, buning üqün wakit kerək, jəhəz - üskünilər kerək, bu bir baxmu qing tutulidioğan bolsun. Dang-zhongyang yioqinlarni wə üginix waktini azaytixni qarar kildi, silər ijra kilinixioğa nazarət kilinglar. Qandak adəm ijra kilmaydikən, sorakka tartinglar.

Kiskisi, yaxlarning salamətligi yahxi bolsun, üginixi yahxi bolsun, hizmiti yahxi bolsun. Bəzi rəhbiriy yoldaxlar yaxlardin ixləxnila tələp kilip, ularning salamətligigə etiwar bərmisə, silər muxu söz bilən ularoğa takabil turunglar. Buningda asas toluk, yax əwlatlarni asrap, tehimu yahxi yetildürüxnü kəzdə tutimiz. Biz kुरamliklar ziyən tartkan iduk, qonglar balilaroğa etiwar

bərməytti. Tamak yiyixtə qonglaroşa joza bar, kikiq-lərgə yok idi. Balilarning əyde səzləx hokuki yok idi, yioqlisa təstək yəytti. Əmdi yeni Zhongguo fangzhenni əzgərtixi, yaxlar wə əsmürlərnin oşemini yiyixi kerək.

Yax kadirlarni tuənzhongyangning weyyüənligigə saylax kerək. 3 dölət dəwridə Cao Cao Changjiangning jənubioşa qarap ləxkər tartip, xərktiki Wu dölitigə hujum kilidu. U qaoşda Zhou Yü “yaxlar ittipaki əzasi” bolup, xərktiki Wu dölitidə komandan bolofanda, Cheng Pu katarlik yaxanoşan sərkerdilər buningoşa kayil bolmaydu, keyin kayil kilinidu, u komandan boliwəridu, nətijidə uruxta oşelibə kazinidu. Həzir Zhou Yü tuənzhongyangning weyyüəni bolsun disək, kəpqilik yaklimaywatidu! Tuənzhongyangning weyyüənligigə sapla yexi qonglar saylansa, yaxlar bək az bolup qalsa bolamdu? Təbiiki, həmmisining yexioşila qarioşan bilən bolmaydu. Yənə kabilyitigimu qarax kerək. Tuənzhongyang weyyüənligigə kərsitilgən namzatlar isimligidə 30 yaxtin təwənlər əslidə aran 9 ikən, həzir dangzhongyang muzakirə kilip, 60 nəqqigə kəpəytti, xundaktimu arantəttin biridin kəprəgini təxkil kilidu. 30 yaxtin yuqurilar yənila tətinn üqini digüdək təxkil kilidu, bəzi yoldaxlar yənə az bolup kaldı dəwatidu. Meningqə, az əməs. 60 nəqqə yaxning həmmisiningla hizmətning həddisidin toluq qikalixioşa bəzi yoldaxlar ixənq yok dəwatidu. Yaxlaroşa toluq ixinix kerək, mutlək zor kəpqiligi wəzipining həddisidin qikalaydu. Ayrimliri hizmətning həddisidin qikalmaslioşi mümkin, bu-

ningdinmu qorkmaslik kerək, keyin saylamda qaldurup koyulsa bolidu. Muxundak kılsaq, asasiy yөнүlүx hata bolmaydu. Yaxlar bizdin ajiz əməs. Yaxanoqanlarning təjribisi bar, küqlük boluxi turoqan gəp, lekin bədən kuwwiti bara - bara ajizlixip ketidu, kəz - kulakliri anqə ittik bolmay qalidu, put - kollirimu yaxlarning-kidək qakqan bolmaydu. Bu — təbiətning qanuniyiti. Yaxlimaywatkan axu yoldaxlarni qayil kilix kerək.

Yaxlar ittipakı yaxlarning alahidiligigə etiwar berixi kerək, əz sestimisining hizmiti boluxi kerək, xuning bilən bir wakitta yөнə hər dərjilik dangweylarning rəhbərliğini qobul kilixi lazim. Bu qandaktu bir yengi kəxpiyat əməs, burundin bar gəp, Marksizim ənə xundak dəp keliwatidu. Bu — əmiliyətni asas qiloqanlik. Yax digən yax - tə, undak bolmisa, yaxlar ittipakini quruxning nimə hajiti? Yaxlar qiranlardin pərk kilidu, ayal yaxlar ər yaxlardinmu pərk kilidu, bu alahidiliklərgə etiwar bərmisək, ammidin ayrilip qalimiz. Silərdə hazır 9 milyon ittipak əzasi bar, əgər yaxlarning alahidiligigə etiwar bərmisənglar, siləрни aran 1 milyonla himayə kilip, 8 milyoni himayə qilmay qalarmikin.

Yaxlar ittipakining hizmitidə kəp sandikilərgə etiwar berix kerək, xuning bilən billə iloqar yaxlaroqimu əhmiyət berix kerək. Bundak qiloqanda, bəzi iloqar yaxlar humadin qikmay kelixi mümkün, ular barlik ittipak əzalirioqa kattikraq boluxni tələp kilidu. Mundak kilix anqə muwapik əməs, ularni qayil kilix kerək. Ittipak nizamnamisining layihisidə bəlgilən'gən məjburiyət kəp bolup ketiptu, hokuk az bolup qaptu, kəngrək

bolsun, kəp sandikilər yetixiwalalaydioğan bolsun. Az sandikilərnıla kəzdə tutmay, muhim nuqtını kəp sandikilərgə karıtıx kerək.

Silərnıng ittipak nizamnamisining layihisidə, təxkiliy turmuxka 4 ay katnaxmisa əzlügidin ittipaktın ayrioloğan bolıdu, dəp bəlgiliniptu, bu bək kattık bolup ketiptu. Partiyə nizamnamisidə 6 ay dəp bəlgilən'gən tursa, silərmu 6 ay dəp bəlgilisənglar bolmamdu? Kilojili bolmaydioğan ixni yaki aranla 1 milyon adəm kilalaydioğan, 8 milyon adəm kilalmaydioğan ixni ittipak nizamnamisidə bəlgiliməslik kerək. Pirinsipallıknı janlık ijra kilix kerək. Kılıxka tegixligi undak, əmiliyət mundaq bolsa, arilikta pərk bolıdu. Qanundiki bəzi maddilərnı həkiki yoloğa koyux üqünmu birnəqqə yil lazımlı bolıdu. Məsılən, nika kanunidiki nuroğun maddilərnı gangling haraktirini aloğan, ularnı üzül - kesil yoloğa koyux üqün kəm digəndə üq 5 yillik pılan waqtı kerək. "Arkidin oqəywət kılmaslık kerək" digən bu madda pirinsip jəhəttin toqra, lekin uni ittipak nizamnamisigə yezixning həjiti yok. Ziyouzhuıyoğa qarxi turux uzak muddətlik ix, partiye iqidimu ziyouzhuıyı tehi az əməs. Həkni kixining kəynidin birər eoizmu tillima digən bilən, u əmiliyətə akmaydu. Ramkini bək kiqik kiliwətməslik kerək, əsaslıoı duxmən bilən öz otturısidiki qegrini enik ayrix kerək.

Inawət bara - bara tiklinıdu. Burun armıye iqidə koxak tokup adəm tillaydioğanlar qikkən idi, biz uni tosımoğan həm sürüxtürmıgən iduk, armıyimiz yənıla aqdu-rulup kətmıdi. Biz pəkət qong ixlarnı, məsilən, 3 qong

intizam, 8 diqqətni tuttuk, xuning bilən qoxunimiz asta - asta izoqa qüxti. Ammining rəhbərlərgə həkiki kayil boluxi inqilap əmiliyiti dawamida qüxinix arkilik bolidu. Həkiki qüxən'gəndə, andin ixinidu. Həzir tuənzhongyangning inawiti heli yukuri bolup kaldi. Bəzilər tehi kayil əməs, asta - asta kayil bolidu. Yax balilər əmdila əstürülgəndə, inawiti yukuri bolmaydu, aldirap kətməslik kerək, azrak tənkitkə uqrimasliqi, azrak til ixitməsliqi mümkün əməs. "Kiqik radiyo"ning boluxi "qong radiyo"ning rawaj tapmioqanliqidin bolidu. Demokratik turmux toluq yoloqa koyulup, yeqir yüzmu - yüz eqip taxlinidioqanla bolsa, həklərni "kiqik radiyo"luk kıl disəngmu, u qolam yok, dəm alimən dəydioqan bolidu. Lekin məsilə hamən qikip turidu, bir nəwətilə həmmi ni həl kılqili bolidu dəp karimaslik kerək, bügün bar, keləqəktimu qikidu.

Partiyining ətkünqi dəwrdiki bax wəzipisi — üq 5 yillik pılan arkilik, sotsiyalistik sanaətləxtürük wə yeza igiligi, qol sanaət, kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik əzgərtixni əsasiy jəhəttin orunlap bolux. Üq 5 yillik pılan diginimiz 15 yil bolidu. Bir yil bir kiqik kədəm, 5 yil bir qong kədəm bolsa, 3 qong kədəm taxlisak, bir yərgə apirimiz. Əsasiy jəhəttin orunlap bolux pütünləy orunlap boləqanlik əməs. Əsasiy jəhəttin orunlap bolux diginimiz — ehtiyat bilən eytiləqan söz, dunyadiki ixlarda hamən ehtiyatlikrak boləqan yaxhi.

Həzir Zhongguoda yeza igiligining kəp kismi yəkkə igilik, basquqluk türdə sotsiyalistik əzgərtix elip berix lazim. Yeza igiligidə həmkarlixix - kopiratsiyilixix hər-

kitini rawajlanduruxta, ihtiyariylik pirinsipida qing turux kerək. Rawajlandurulmisa, kapitalizim yolioğa ketip qalidu, bu onqillik bolidu. Bək xiddətlik kiliwetsilimu bolmaydu, u “sol”qillik bolidu. Təyyarlioqi wə kədəm - baskuqi boloğan həlda elip berix lazim. Biz əzəldin təyyarlioqi bolmioğan, ixənqlik bolmioğan jəngni kilmiduk, təyyarlioqila boloğan, əmma ixənqlik bolmioğan jəngnimu kilmiduk. Ilgiri Jiang Jieshoğa qarxi urux kuloanda, dəsleptə bəzilər zhuguənzhuuyilik hatalioqini ötküzgən idi, keyin istil tüzitix arqilik zhuguənzhuuyini tügutip, uruxta qələibə kazanduk. Həzir bolsa sotsiyalizim jəngini kiliwatimiz, sotsiyalistik sanaətləxtürük wə yeza igiligi, kol sanaət, kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik əzgərtixni orunlaymiz. Bu — pütün məmlikət həlqining bax wəzipisi. Yaxlar ittipaki bu bax wəzipini kəndak ijrə kilidioğanlioqi həkkidə silər yaxlarning alahidiligə əsasən, muwapik bəlgilimə tüzüp qikixinglar kerək.

DÖLƏT KAPITALIZIMI TOÖIRISIDA*

(1953- yil 7- ayning 9- küni)

Zhongguoning h azirki kapitalistik igiligining mut-l k k p qismi—h lk h k mitining baxkuruxida bolidi- jan, sotsiyalistik d l t igiligi bilən t rl k xəkillər arkilik baoqlinidi jan h md  ixqilarning nazaritid  bolidi jan kapitalistik igilik. Bundaq kapitalistik igilik adəttiki kapitalistik igilik  m s, b lki alahid  bir hil kapitalistik igilik, yəni yengiqə d l t kapitalizimi igiligi. U, asas n, kapitalistlarning alidi jan paydisi  q n  m s, b lki h lkning w  d l tning ehtiyajini t min etix  q n m wjut bolup turidu. Durus, ixqilar y n  kapita-listlar  q n bir kism payda ixl pqi kiridu,  mma bu payda omumi paydining az bir kismini, t hmin n t ttin birinila t xkil kilidu,  alojan t ttin  qini ixqilar (para-wanlik hirajiti)  q n, d l t (tapaw t beji)  q n w  ixl pqi kiri  usk nilirini keng ytix (Buning iqid  az bir kismi kapitalistlar  q n payda bolidu)  q n ixl pqi kiridu. Xunga, bunda  yengiq  d l t kapitalizimi igiligi nahayiti zor sotsiyalistik haraktir alojan bolup, ixqilaro a w  d l tk  paydilik.

* Bu — yoldax Mao Zedong 1953- yili yazda etk z lg n m mlik tlik maliy  - iqtisat hizmiti yioqinining bir h jjitig  salojan t stik söz.

PARTIYINING ÒTKÜNQI DƏWRDIKI ZONGLUXIƏNI*

(1953- yil 8- ay)

Zhonghua h lk jumhuriyiti kurulojandin tartip sotsiyalistik əzgərtix asasiy jəhəttin orunlanoqi q  bol- ojan waqit  tk nqi d wr bolidu. Partiyining bu  tk nqi d wrdeki zongluxiəni w  bax w zipisi heli uzaq bir muddət iqid , məmlikətni sana tl xt r x w  yeza igiligi, kol sanaət, kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik  zg rtixni asasiy jəhəttin əməlgə axuruxtin ibarət. Bu zongluxiən t rl k hizm tlirimizni yorutup turidiojan mayak boluxi ker k, t rl k hizmətlirimiz uningdin q t- l ydiyojan bolsa, ongqillik yaki "sol"qillik hatalioqi sadir bolidu.

Bu zongluxiən'g  dair nurojun fangzhen, siyasət- lər 1949- yil 3- aydiki partiyə zhongyang weyyüenhuyi 2- omumi yioqinining qararida otturioja koyulojan h md  pirinsipal h l kilinojan idi.  mma nurojun yoldaxlar zhongyang weyyüenhuy 2- omumi yioqinining b lgili- miliri boyiqə ixl xnni halimay, bəzi məsililərdə zhong-

* Bu — yoldax Mao Zedong yoldax Zhou Enl yning 1953- yili yazda  tk z lg n m mlik tlik maliy  - iktisat hizmiti yioqinida qikarojan hulasisini k rg nd  salojan muhim təstik.

yang weyyüənhuy 2- omumi yioqinining bəlgilimilirigə uyoqun kəlməydiqan baxka birnimiləni yoloqa koyuxka kizikip ketiwatidu, hətta zhongyang weyyüənhuy 2- omumi yioqinining pirinsiplirioqa oquktin-oquq hilalik kiliwatidu.

PARTIYƏ IQIDIKI BURZUAZIYƏ IDIYISIGƏ QARXI TURAYLI*

(1953- yil 8- ayning 12- küni)

Bu kətimki yiqin nahayiti yahxi ətti, Zhou zongli-ning hulasisimu obdan boldi.

“3 kə qarxi”, “5 kə qarxi” həkəttin keyin, partiye iqidə baxqa - baxqa haraktirdiki ikki hil hatalikning məwjut ikənligini hazır kərüp turuptimiz. Bir hili—adətiki hatalik, məsilən, “5 kəp” bolux hatalioqi həmməyləndə sadir boluxi, həmmə waqit sadir boluxi mümkün. “5 kəp” bolux hatalioqi “5 az” bolux hatalioqioğa ayliniximu mümkün. Yənə bir hili—pirinsipal hatalik, məsilən, kapitalistik haħix. Bu — burzuaziyə idiyisining partiye iqidiki inkasi, Marksizim - Leninizimoğa hilap boləqan məydan məsilisi.

“3 kə qarxi”, “5 kə qarxi” həkət partiye iqidiki burzuaziyə idiyisigə kattik zərbə boldi. Lekin, xu waqitta asasiy zərbə pəkət hiyanətqilik, israpqilik jəhəttiki burzuaziyə idiyisigə berildi, əmma luxiən məsilisidə əks ətkən burzuaziyə idiyisi həl qilinmay kaldi. Bundak burzuaziyə idiyisi maliyə - iqtisat hizmitidila məwjut

* Bu — yoldax Mao Zedong 1953- yili yazda ətküzəlğən məmlikətlik maliyə - iqtisat hizmiti yiqinida səzliğən nutuk.

bolup qalmastin, bəlki siyasi-qanun, mədəniyyət - maarip hizmiti wə baxka hizmətlərdimu məwjut, zhongyangdiki yoldaxlar iqidimu, jaylardiki yoldaxlar iqidimu məwjut.

Maliyə - iktisat hizmitidiki hatalıqqa bultur 12- ayda yoldax Bo Yibo “Omum bilən hususilar bap - barawər” digən yengi baj tüzümini otturioğa qoyoqandin tartip bu kətimki yioqinoqığə kattıq tənkit berildi. Yengi baj tüzümi əwj elip ketiwərsə, jəzmən Marksizim-Leninizimdin qətləp, partiyaning ötkünqi dəwrdiki zongluxiənidin qətləp, kapitalizimoğa qarap rawajlinidu.

Ötkünqi dəwrdə sotsiyalizimoğa qarap rawajlinix kerəkmü yaki kapitalizimoğa qarap rawajlinix kerəkmü? Partiyaning zongluxiəni boyıqə bolsa, sotsiyalizimoğa ətüx kerək. Buning üçün heli uzak muddətlik kürəxni baxtin kəqürüxkə toqra kelidu. Yengi baj tüzümi hatalioqi Zhang Zishən⁽¹⁾ning məsilisidin pərk kılıdu, bu— idiyə məsilisi, partiyaning zongluxiənidin qətləx məsilisi. Partiyə iqidə burzuaziyə idiyisigə kərxı kürəxni kanat yaydurux kerək. Idiyiwi əhwaldin eytkanda, partiya iqidə üq hil adəm bar: Bəzi yoldaxlar kət'i boldi, təwərənmidı, ularning idiyisi—Marksizim - Leninizimlik idiyə; bir kisiim yoldaxlarning idiyisi asasiy jəhəttin Marksizim - Leninizimlik idiyə, əmma ularning idiyisigə oqəyri Marksizim - Leninizimlik idiyə arilixip kələqan; az sanlik adəmlər yahxi əməs, ularning idiyisi — oqəyri Marksizim - Leninizimlik idiyə. Bo Yiboning hata idiyisini pipən kiləqanda, bəzilər, Bo Yiboning hatalioqi — uxxak burzuaziyə xəhsiyətqiligi, diyixti, bundak diyix muwapıq əməs. Asasliqı, uning kapitalizimoğa paydilik,

sotsiyalizimoğa paydisiz bolğan burzuaziyə idiyisini pipən kilix kerək. Muxundaq pipən kilixla tooqra bolidu. Biz, “sol”qil jihuyzhuyi hatalioqi—uxxak burzuaziyining bir dämlik kizojinliqining partiyə iqidiki inkasi, digen iduk, u burzuaziyə bilən ada - juda bolğan wakitta yüz bərgən idi. Burzuaziyə bilən həkmarlaxkan üq dəwrde yeni birinqi ketim guomindang bilən gongchəndang həkmarlaxkan dəwrde, Yapon baskunqiliriqə karxi urux dəwrde wə hāzirki muxu dəwrde burzuaziyə idiyisi partiyə iqidiki bir kisiim kixilərgə təsir kərsətti, ular təwrəndi. Bo Yibo hatalikni ənə xundaq əhwal astida ətküzgən.

Bo Yiboning hatalioqi yəkkə - yiganə hatalik əməs, bundaq hatalik zhongyangdila bolup kəlmastin, qong rayon wə əlkə, xəhər dərjilik orunlardimu bar. Hər-kaysi qong rayon wə əlkə, xəhərlər bir ketim yiojin eqip, 7- nəwətlik zhongyang weyyüənhuy 2- omumi yiojini-ning qarariqə wə bu ketimki yiojinning hulasisigə asa-sən, əzlrining hizmətlirini təxürüxi, xuning bilən kadirlarni tərbiyilixi kerək.

Yekinda, mən Wuhən, Nənjinglarqə berip kəldim, kəp əhwalni uktum, paydisi jik boldi. Beyjingda hiqnər-sini angliyalmaymən disəmmu bolidu, buningdin keyin yənə jaylarqə berip turimən. Zhongyang dərjilik rəh-biriy organlar — idiyiwi məhsulat qikiridioqan zawut, əgər u təwənniing əhwalini ukmisa, ham əxya bolmisa, yerim təyyar məhsulatmu bolmisa, kəndaq kilip məh-sulat qikiralaydu? Bəzi nərsilərnə jaylar təyyar məhsulat kilip qoyqan bolidu, zhongyang dərjilik rəhbiriy organ-

lar pütün məmlikətkə kengəytsə bolidu. Məsilən, kona “3 kə kərxı” hərəkətnimu, yengi “3 kə kərxı” hərəkət⁽²⁾ nimu jaylar awal elip barəjan idi. Zhongyangdiki hərəkəysi bular kəlsə-kəlməs yolyoruk qüxürüwatidu. Əslidə zhongyangdiki hərəkəysi bular tərkatkan nərsilər əla məhsulat boluxi kerək idi, hazır naqar məhsulat boluwatidu, bəlki köpligən məhsulatlarning zadila istimal kimmitti yök boluwatidu, köplöp kerəksiz qiliniwatidu. Qong rayon wə əlkə, xəhərlərdiki rəhbiriy organlar — idiyiwi məhsulat qikiridiojan yərlik zawut, bularmu əla məhsulat qikirixi kerək.

Bo Yiboning hatalioji — burzuaziyə idiyisining inkasi. U kapitalizimoja paydilik, sotsiyalizim wə yerim sotsiyalizimoja paydisiz, 7- nəwətlik zhongyang weyyüenhuy 2- omumi yioqinining qararioja hilap.

Biz kimgə tayinimiz? Ixqilar sinipioja tayinimizmu yaki burzuaziyigə tayinimizmu? 7- nəwətlik zhongyang weyyüenhuy 2- omumi yioqinining qararida: “Jan - dil bilən ixqilar sinipioja tayinix kerək” dəp burunla enik eytiləjan idi. Qararda yənə, ixləpqikirixni əsligə kəltür-rux wə rawajlandurux məsilisidə dölət igiligidiki sanaət ixləpqikirixi birinqi orunda, hususilar igiligidiki sanaət ixləpqikirixi ikkinqi orunda, kol sanaət ixləpqikirixi üqinqi orunda turuxini enik bəlgiləx lazim, diyilgən idi. Muhim nukta — sanaət, sanaəttiki muhim nukta — eojir sanaət, bu dölət igiligidə bolidu. Dəlitimizdiki hazırki 5 hil igilik tərkiwi iqidə, dölət igiligi — rəhbiriy tərkip. Kapitalistik soda - sanaətni pəydin - pəy dölət kapitalizimoja baxlax kerək.

Zhongyang weyyüanhuy 2-omumi yiqinining qararida, ixləpqi kirixni rawajlandurux اساسida ixqilar wə əmgəkqi həlkning turmuxini yaxxilax kerək, diyilgən. Burzuaziyə idiyisi bar kixilər bu nuqtioğa əhmiyyət bərməydu, Bo Yibo—ənə xularning wəkili. Biz muhim nuqtini ixləpqi kirixni rawajlanduruxka qoyuximiz kerək, lekin ixləpqi kirixni rawajlandurux bilən həlk turmuxini yaxxilaxning hər ikkisigə etiwar beriximiz kerək. Parawanlikni közliməy bolmaydu, kəp közləxkimu bolmaydu, közliməslik yarimaydu. Həzir həlkning turmuxioğa etiwar bərməydiqan, həlkning əlük - tirigi bilən kari bolmaydiqan kadirlar tehi az əməs. Guyzhouda bir tuən dihanlarning nuroqun yerini eliwaləqan, bu—həlk mənpeətigə eoqir halda təkkənlik. Həlk turmuxioğa etiwar bərməslik toqra əməs, lekin, muhim nuqtini yənila ixləpqi kirix - quruluxka qoyux kerək.

Kapitalistik igiliktin paydilinix, uni qəkləx wə əzgərtix məsilisi toqrisidimu zhongyang weyyüanhuyning 2 - omumi yiqinida enik səzlən'gən idi. Qararda, hususi kapitalistik igilikni paaliyyət dairisi, baj siyasiti, bazar bahasi, əmgək xaraiti katarlik tərəplərdin qəkləx, uning öz məyliqə yamrap ketixigə yol qoymaslik kerək, diyilgən. Sotsiyalistik igilik bilən kapitalistik igilik otturisdiki munasiwət — rəhbərlik kilix bilən rəhbərlik kilinix munasiwiti. Qəkləx wə qəkləxkə qarxi turux — yengi demokratik dələtning iqki kismidiki sinipiy kürəxning asasiy xəkli. Həzir yengi baj tüzümidə bolsa “Omum bilən hususilar bap - barawər” diyilgən, xundak kilip, dələt igiligi— rəhbiriy tərkip, digən luxian'gə hi-

laplik kilinojan.

Yəkkə dihanqilik igiligi wə kol sanaət igiligidə kopi-ratsiyiləxtürüxnü yoloja koyux məsilisi tooqrisida, zhong-yang weyyüenhuyning 2 - omumi yioqinining kararida mundak dəp enik eytilojan: “Bundak kopiratiplar — hu-susi mülükqilikni asas kilojan, puroletariyat rəhbərligidiki dölət həkimiyyiti baxkuridilojan, əmgəkqi həlkə ammissio-ja mənsub bolojan kolliktip igilik təxkilati. Zhongguo həlkəning mədəniyyəttə arkida kəlojanlioqi wə kopirativ ən’ənisining bolmiojanlioqi bizgə kopiratsiyə hərki-tini kengəytix wə rawajlanduruxta kiyinqilikni kattik his kilduridu; ləkin uni təxkil kilixkə bolidu, təxkil kilix lazim, kengəytix wə rawajlandurux lazim. Yaloquz dölət igiligila bolup, kopirativ igiligi bolmaydikən, əmgəkqi həlkəning yəkkə igiligini pəydin - pəy kolliktip-lixixkə baxlap mengiximiz mümkün əməs, yengi demo-kiratik döləttin rawajlinip, kəlgüsidiki sotsiyalistik dölətkə yetiximiz mümkün əməs, puroletariyatning dölət həkimiyyitidiki rəhbərlik hokukini mustəhkəmliximiz mümkün əməs.” Bu — 1949 - yil 3 - aydiki karar, ləkin buningoja heli kəp yoldaxlar dikqət kilmay, uni yengi həwər hisaplawatidu, əmiliyyəttə, u — kona həwər. Bo Yibo «Partiyening yezilardiki siyasi hizmitini kü-qəytəyli» digən bir məqalə yazdi, u: Yəkkə dihanlar həmkarlixix - kopiratsiyilixix arkilik kolliktiplixix yoli-oja mangidu diyix “pütünləy ham hiyal, qünki hazırki həmkarlixix guruppiliri yəkkə igilikni asas kilidu, uni muxundak asasta pəydin - pəy rawajlandurup kolliktip dihanqilik məydani kilojili bolmaydu, muxu yol bilən

yeza igiligini omumi dairidə kolliktiplaxturoqili tehimu bolmaydu” dəydu. Bu partiyining qararioğa hilap.

Həzir ikki hil birlik səp, ikki hil ittifaq bar. Bir hili—ixqilar sinipi bilən dihanlarning ittifaqi, bu—asas. Bir hili — ixqilar sinipi bilən milli burzuaziyening ittifaqi. Dihanlar ekspilatatsiyə kiloquqi əməs, əmgəkqi, ixqilar sinipi bilən dihanlarning ittifaqi uzak muddətlik. Əmma, ixqilar sinipi bilən dihanlar otturisida ziddiyət bar. Biz ihtiyariylik pirinsipi boyiqə, dihanlarni yəkkə mülükqiliktin pəydin - pəy kolliktip mülükqilikkə baxliximiz lazim. Kəlgüsində dələt mülükqiligi bilən kolliktip mülükqilik otturisidimu ziddiyət bolidu. Bular — dükangsiz ziddiyət. Ixqilar sinipi bilən burzuaziyə otturisidiki ziddiyət — dükanglik ziddiyət.

Burzuaziyə qoqum kixilərnə qiritidu, kixilərgə xekər yalituloğan zəmbirək okini atidu. Burzuaziyening xekər yalituloğan zəmbirək oklirining iqidə maddilirimu bar, məniwilirimu bar. Xekər yalituloğan məniwi zəmbirək oki bir qararioğa yəni Bo Yiboğa təgdi. Uning hatalioqi — burzuaziyə idiyisining təsirigə uqrioğanlioqi. Yengi baj tüzümi təxwiq kılinoğan baxmaqalioğa burzuaziyə qawak geliwidi, Bo Yibo hox bolup kətti. Yengi baj tüzümi toqrisida, u aldi bilən burzuaziyidin pikir aldi, burzuaziyə bilən alijanaplar keliximi tüzdi, əmma zhongyangoğa məlum kilmidi. Xu qaoqda soda busi, bax təminat - soda kopiratiwi kollimioğan, yenik sanaət busimu narazi bolqan. Maliyə - iqtisat, soda sestimisidiki 1 milyon 100 ming kadir wə ixqi - hizmətqining mutlək kəpqligi yahxi, yahxi əməsliri az sanlik. Bu yahxi əməslirini yəne

ikki qisimoğa ayrixka bolidu: Bir qismi — əksilinkilapqilar, bularni tazilax kerək; bir qismi — hatalaxkan inkilapqilar, bularning iqidə partiye əzaliri wə partiyisiz hizmətqilər bar, ularni tənkit kilix - tərbiyə berix usuli arkilik əzgərtix kerək.

Sotsiyalizim ixlirining muwəppəkiyətlük boluxini kapalətləndürüx üqün, pütün partiyidə, aldi bilən, zhongyang, qong rayonlar wə əlkə - xəhərlərdin ibarət 3 dərjilik partiye, həkümət, armiyə, həlk təxkilatlırining rəhbiriy organlırida ongqil jihuyzhuyilik hata haixka kərxı turux yəni partiye iqidiki burzuaziye idiyisigə kərxı turux kerək. Hərkaysi qong rayonlar wə əlkə - xəhərlər muwapik pəyttə diwey shujiliri, walılar kətnaxkan yiojin qakirip, tənkit wə muzakirini kənat yaydurup, sotsiyalizim yoli bilən kapitalizim yoli məsilisini enik qüxəndürüxi kerək.

Sotsiyalizim ixlirining muwəppəkiyətlük boluxini kapalətləndürüx üqün, kollıktip rəhbərlikni yoloğa koyup, tarkəqilıkkə wə zhuguənzhuयीoğa kərxı turux kerək.

Biz hazır zhuguənzhuयीoğa kərxı turoğanda, kərisioğa ilgiriləydiğan zhuguənzhuयीoğimu kərxı turimiz, konilikni saklaydiğan zhuguənzhuयीoğimu kərxı turimiz. Burun yengi demokiratik inkilap dəwrində zhuguənzhuयी hatalioğini etküzgənlər iqidə ongqillik hatalioğini etküzgənlərmu, “sol”qillik hatalioğini etküzgənlərmu bar. Chen Duxiu, Zhang Guotaolar ongqillik hatalioğini, Wang Ming awal “sol”qillik, keyin ongqil-

lik hatalioqini etküzdü. Yən'əndiki istil tüzitix waqtida jiaotiaozhuyioğa mərkəzlik qarxi turduk, təjribiqilikkə qoxumqə qarxi turduk, bularning hər ikkisi — zhuguənzhuvi. Nəziriyə əmiliyət bilən birləxtürülmisə, inkilap oqəlibə qazinalmaydu. Istil tüzitixdə bu məsilə həl kilindi. Bizning etməxtikidin sawaq elip, keyinkigə ibrət kilix, kesəlni dawalap, adəmni kütqüzux fangzhenini qollanoqanlıoqimiz toqra. Bu ketim Bo Yiboni kət'i, üzül - kesil tənkit kilixta, hatalik etküzgənlərgə hatalioqini tüzətküzüx, sotsiyalizim ixlirining oqəlibilik elip berilixini kapalətləndürüx kəzdə tutulidu. Həzir sotsiyalistik inkilap dəwri, hīlimu zhuguənzhuvi bar. Aldirangoquluk kilip, qaramlik bilən ilgiriləx bolsun yaki konilikni saxlax bolsun, hər ikkisi əmiliy əhwaləqə qarap ix kərməslük, hər ikkisi zhuguənzhuvi. Zhuguənzhuvi tūgitiilmisə, inkilap wə kurulux muwəppəkiyət qazinalmaydu. Demokiratik inkilap dəwridə, zhuguənzhuvi hatalioqi istil tüzitix usuli arkilik həl kilindi, pütün partiyidiki toqra luxiənni ijra qiloqan yoldaxlar bilən hatalik etküzgən yoldaxlar ittipaklaxti, həmməylən Yən'əndin hərkaysi jəng məydanlirioğa atlandı, pütün partiyə birdək oqəyrətkə kelip, məmlikət boyiqə oqəlibə koloqə kəltürüldi. Həzir kadrlar heli pixti, səwiyisi əsti, rəhbərlik hizmitidiki zhuguənzhuvi anqə uzakqə qaldurmay əsasiy jəhəttin tūgitip, tirixip zhuguən bilən kequənni əzara maslaxturuxunqlarni ümit kilimən.

Bu məsililərnə həl kilixta, aqkuq — kolliktıp

rəhbərlikni mustəhkəmləx, tarkəqilikkə qarxi turux. Biz əzəldin tarkəqilikkə qarxi turup kəlduk. 1941 - yil 2-ayning 2-küni zhongyang hərəkaysi zhongyangjülərgə, jianglinglaroğa qikəroğan yolyorukta, omumi diənbaο, hitapnamə wə iqki yolyoruklardin omumən məmlikət haraktirlik əhmiyətkə igə boləqanliri üstidə, aldi bilən, zhongyangdin yolyoruk sorax kerək, dəp bəlgilidi. 5-ayda zhongyang hərəkaysi genjüdilərnin sirtka karatkan təxwikatini birlikkə kəltürüx toqrisida yolyoruk qikardi. Xu yili 7-ayning 1-küni partiya kuruloqanliqining 20 yilliqini hatiriləx munasiwiti bilən, zhongyang partiyiwilikni küqəytix toqrisidiki kararni tarkitip, tarkəqilikkə qarxi turuxni təkitlidi. 1948-yili zhongyang tarkəqilikkə qarxi turux toqrisida tarkatkan yolyoruklar tehimu kəp boldi. 1-ayning 7-küni zhongyang doklat berix tüzümini ornitix toqrisida yolyoruk qikardi; 3-ayda yənə koxumqə yolyoruk qikardi. Xu yili 9-ayda zhengzhijü yiqini zhongyangdin yolyoruk sorap, zhongyangoğa doklat kilip turux tüzümi toqrisida karar qikardi. 9-ayning 20-küni zhongyang dangwey tüzümini mukəmməlləxtürüx toqrisida karar qikardi. Həkümət tarmaklirining dangzhongyangning rəhbərligidin qətləp ketix həwpidin saklinix üqün, 1953-yil 3-ayning 10-küni zhongyang həkümət hizmitigə boləqan rəhbərlikni küqəytix toqrisida karar qikardi.

Mərkəzləxtürüx bilən tarkəqilik otturisida daim ziddiyət bolup turidu. Xəhərgə kirgəndin beri, tarkəqilik əwj elip kaldi. Bu ziddiyətni həl kilix üqün,

barlıq əsaslıq və mühim məsələləri aldı bilən dangwey muzakirə kılıp qərar kılıxi, uningdin keyin həkümət işra kılıxi kerək. Məsələ, Tien'anmenda həlkəhrimanlırı hatirə münarisi yasax, Beyjing xəhrining sepilini qeqiwetixtək muxundak qong məsələlər, zhongyang qərar qılqandın keyin, həkümət tərpidin işra kılındı. İkkinqi orunda turidiqan məsələləri həkümət tarmaklıridiki dangzular bir tərəp kılsa bolıdu, həmmə məsələni zhongyang öz aldıqə tartıwalsa bolmaydu. Tarkəqılıkka qarxi turux kixilərnıng kənglıgə bək yəkıdu, qünki partiyə iqıdiki zor kəpqi-lik yoldaxlar kollıktıp rəhbərlikkə kəngül bəlıdu. Kollıktıp rəhbərlikkə tutıdıqan pozıtsiyə jəhəttin alsak, partiyə iqıdə üq hil kixi bar: Birinqi hili kollıktıp rəhbərlikkə kəngül bəlıdu. İkkinqi hili dangweylar meni əng yəhxisi bəxqurmisa, bəxqurimən disimu məyli dəp, anqə kəngül bəlməydu. "Bəxqurimən disimu məyli" diginidiqə partiyiwilik bar, "əng yəhxisi bəxqurmisa" diginidə partiyiwilik kəm. Biz uning "Bəxqurimən disimu məyli" diginini tutup turup, partiyiwiligining kəmligigə qarita tərbiyə bərip qayıl kılıximiz kerək. Undak kılmisak, hərəkəysi bular öz aldıqə ix kəridiqan bolup ketıdu, zhongyang hərəkəysi bularni bəxquralmaydıqan, buzhanglar sizhang və jüzhanglarni bəxquralmaydıqan, chuzhanglar kezhanglarni bəxquralmaydıqan, hiqkim hiqkimni bəxquralmaydıqan bolup ketıdu, həmmə əzi bəg, əzi han boluwalıdu. Üqinqi hili intayın az sanda bolup, ular əng yəhxisi mənggü bəxqurmisa dəp, kollıktıp rəhbərlikkə

qat'i qarxi turidu. Partiyiwilikni küqəytix toqrisidiki kararda demokiratiyə - mərkəzləxtürüx tüzümi asaidiki intizamni kattıq yoloğa koyux, azqilik kəpqilikke boysunux, xəhs təxkilgə boysunux, təwən yukuriğa boysunux, pütün partiyə zhongyangəğa boysunux (Bu yərdə kəpqilik azqilikke boysunidu, bu azqilik kəpqilikke wəkillik qilidu) təkitlən'gən. Pikring bolsa, otturiğa koy, partiyining ittipaklıoqini buzux — taza yüzsizlik. Kolliktıptning siyasi təjribisigə wə kolliktıptning əkil - parasitigə tayanəqandila, partiyə wə dələtning toqra rəhbərligini kapalətləndürgili, partiyə qoxunining təwrənməs birdək ittipaklıoqini kapalətləndürgili bolidu.

Bu ketimki yioqında Liu Shaoqi az - maz hatalioqining barlıoqini eytti, yoldax Deng Xiaopingmu azmaz hatalioqining barlıoqini eytti. Məyli kandaq kixi bolsa bolsun, hatalıq ötküzgən ikən, özini təxürüxi, partiyining nazaritini qəbul qilixi, hər dərjilik dangweylarning rəhbərligini qəbul qilixi kerək, bu — partiyining wəzipisini orunlaxtiki asasiy xərt. Məmlikitimizdə nuroqun adəmlər həkümətsizlikke tayinip jan bekiwatidu. Bo Yibo — ənə xundak adəm. U siyasi jəhəttə wə idiyə jəhəttə biraz qirikləxkən, uni tənqit qilix tamamən zərür.

Ahırki nuqta, kəmtər bolux, üginix wə qidamlıq bolux roqini təxəbbus qilix.

Qidamlıq bolux kerək. Məsilən, Amerika jəhəngirliyə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berixtə Amerika jəhəngirliyəning taza jajisini beriwiduk, u

heli qorkti. Bu bizning qurulus elip beriximiz uqun paydilik, xundakla bizning qurulus elip beriximizdiki muhim xert. Eng muhimi bizning qoxunimiz qenikti, jengqilirimiz jasarətlik, kadirlerimiz parasətlik boldi. Əlwəttə, biz qurban bərduq, pul həjliduk, bədəl təliduk. Əmma biz qurban berixtin rastla qorkmaymiz, tutuxmisak bir gəp, tutuxtukmu ahirqiqə tutuximiz. Hu Zongnən Shənxi - Gənsu - Ningxia qegra rayoni-qa hujum kiləqanda, bizdə nahiyə xəhərliridin aran birila qaloqan idi, əmma biz qegra rayondin qekinip qikmiduk, yopurmak yiyixkə toqra kəlsə, yopurmak yiduk, ənə xundak kattik qəyrət boluxi kerək.

Uginix kerək, məqrurlanmaslik kerək, kixilərnə kəzgə ilmaslikka bolmaydu. Olaz tuhumi tohu tuhumi kəzgə ilmaptu, kara metal az uqraydioqan metalni kəzgə ilmaptu digəndək, kixini kəzgə ilmaslik pozitsiyisi ilmiy pozitsiyə əməs. Zhongguo — qong dələt, partiyimiz — qong partiyə, xundak bolsimu, kiyik dələt, kiyik partiyilərnə kəzgə ilmaslikka اساسimiz yok. Qerindax əllər həklirigə qarita mənggü uginix pozitsiyisidə boluximiz kerək, həkiki internatsionalizimlik roh boluxi kerək. Taxki soda jəhəttə, bəzi kixilər məqrurlinip, əzini bək qong tutuwatidu, bundak qilix toqra əməs. Pütün partiyə boyiqə, bolupmu qətəlgə qikidioqanlar iqidə tərbiyə elip berix kerək. Japamuxəkkətkə qidap uginip wə ixləp, 15 yil yaki uningdinmu uzakraq wakit iqidə sotsiyalistik sanaətləxtürüxnə wə sotsiyalistik əzgərtixni əsasiy jəhəttin orunlap bolimiz. U qaqda dəlitimiz küqlük bolidu,

xu waqittimu kəmtər boluximiz, mənggü üginix pozitsiyisidə boluximiz kerək.

7 - nəwətlik zhongyang weyyüənhuyning 2 - omumi yiqinida birnəqqə bəlgilimə qararəqa kirgüzülmigən idi. Birinçisi — tuquloqan künni hatiriliməslik. Tuquloqan künni hatiriləx bilən kixining əmrini uzartkili bolmaydu. Asasliqi, hizmətni yaxxi ixləx lazim. İkkinçisi — soqqa təkdim qılmaslik. Hıq bolmiqanda, partiye iqidə soqqa təkdim qılmaslik kerək. Üqinçisi — harək təkliwi azraq bolux. Muəyyən sorunlarda bolsa məyli. Tətinçisi — az qawak qelix. Buni qəkliməslik kerək, ammining kizəjinliqəidin boləqan bolsa, soqraq su səpməslik kerək. Bəxinçisi — yər - jaylarni adəm nami bilən atimaslik. Altinçisi — Zhongguoluk yoldaxlarni Marks, En'gels, Lenin, Stalinlar bilən qatar qoymaslik. Bu — xagirtlar bilən ustazlar otturisdiki munasiwət, əlwəttə xundaq boluxi kerək. Bu bəlgilimilərgə riayə qiloqanlikning əzi — kəmtərlik pozitsiyisi.

Qiskisi, kəmtər bolux, üginix wə qidamlik bolux rohinı kət'i dawamlaxturup, kolliktip rəhbərlik tüzümidə qing turup, sotsiyalistik əzgərtixni orunlap, sotsiyalizimning əqlibisigə yetiximiz kerək.

IZAHLAR

(1) Zhang Zishən Zhonggong Tienjin diweyining shujisi boləqan, burzuaziyining qiritixigə uqrap, qüxkünlixip qong hiyanətgigə aylinip kətkənligi üqün, uningəqa “3 kə qarxi” hər-kəttə ölüm jazasi berilgən.

(2) Kona "3 kə qarxi" hərəkət 1951-yili qanat yaydurulojan hiyanətqilikkə, israpqilikkə və guənliaozhuyioja qarxi kürəxni kərsitidu. Yengi "3 kə qarxi" hərəkət 1953-yili qanat yaydurulojan guənliaozhuyioja, buyrukqilikkə və kanun-intizamoja hilapliq kəlixqə qarxi turux kürixini kərsitidu.

KAPITALISTIK SODA - SANAƏTNI ƏZGƏRTIXNING MUQƏRRƏR YOLI*

(1953- yil 9- ayning 7- küni)

Dələt kapitalizimi arkilik, kapitalizimdin sotsiyalizimoğa ətuxtiki özgərtixni orunlax.

(1) Ətkən 3 yildin kəprək wakıt iqidə, bəzi hizmətlər ixləndi, lekin baxқа iqlar bilən bolup ketip, kəp kük qikirimidi, hazirdin baxlap kəprək hizmət ixləxkə toqra kelidu.

(2) 3 yildin kəprək wakıt iqidə hasil kilinoğan təjribilər bar, xuni muəyyənləxtürüxkə boliduki, dələt kapitalizimi arkilik hususi soda - sanaətni sotsiyalistik özgərtixni orunlax — birkədər mukəmməl boloğan fangzhen wə qarə.

(3) Ortak ganglingning 31- maddisi⁽¹⁾ diki fangzhenni hazir aydinglaxturux wə pəydin - pəy konkritlaxturux kerək. “Aydinglaxturux” diginimiz, dələt kapitaliziminin kapitalistik soda - sanaətni özgərtix wə sotsiyalizimoğa ətuxni pəydin - pəy orunlaxning mukərrər yoli ikənligi zhongyang wə jaylardiki rəh-

* Yoldax Mao Zedong 1953- yil 9- ayning 7- küni demokratik partiyə - guruhlar wə soda - sanaətgilərnin bir kisim wəkilliri bilən səhbət ətüzgən idi. Bu — yoldax Mao Zedong yazoğan səhbətnin muhim nuktiliri.

bərlərnin kallisida aldi bilən enik boluxi kerək, digən söz. Bu nukta gongchəndang tərəptimu, demokratik zatlar tərəptimu tehi ixka axmidi, bu kətimki yojinning məksidi — bu nuktini jəzmən ixka axurux.

(4) Puhta kədəm bilən ilgiriləx kerək, bək aldirap ketixkə bolmaydu. Pütün məmlikəttiki hususi soda-sanaətni asasiy jəhəttin dələt kapitalizimi yoloqa selixkə az digəndə 3 yildin 5 yiloqililik wakıt ketidu, xunga aləzadə bolux wə biaram boluxning orni yok.

(5) Omum bilən hususilar xiriklixix, ham əxya berip, jiagong kildurup, mal zakaz kilip, məhsulatning həmmisini elix wə məhsulatning kəp kismnili elix — dələt kapitalizimining hususi sanaət jəhəttiki 3 hil xəkli.

(6) Hususi sodidimu dələt kapitalizimini yoloqa koyuxka bolidu, uni “turup tursun” dəp taxlap koyuxka bolmaydu. Bu jəhəttiki təjribilər azrak, tətəkkilixkə toqra kelidu.

(7) Təhminən 3 milyon 800 ming ixqisi wə dukan hizmətqisi boləjan hususi soda-sanaət dələtning bir qong baylioji bolup, dələt pilani wə həlk turmuxida qong rol oynaydu. Hususi soda-sanaət dələtkə məhsulat yətküzüp beripla kalmastin, bəki dələtkə məbləoq toplap beridu, dələtkə kadir tərbiyiləp beridu.

(8) Bəzi kapitalistlar əzini dələttin heli yirək tutuwatidu, ular paydini kərsila yügüridioqan idiyisini tehi əzgərtkini yok. Bəzi ixqilar bək tez ilgiriləp kətti, ular kapitalistların payda elixioqa yol koymaywatidu. Biz bu ikki tərəptiki kixilərgə tərbiyə berip, ularni dələtning

munu fangzhen, siyasitigə pəydin - pəy (imkaniyətning beriqə tezrək) uyoqunlaxturuximiz lazim: Zhonguodiki hususi soda - sanaət asasiy jəhəttin dölət pilani wə həlk turmuxi üqün hizmət kilsun, kismən halda kapitalistlaroğa payda yətküzsun — xundak kilofanda dölət kapitalizimi yolioğa mangojan bolidu.

Dölət kapitalizimi karhanilirining payda təksumati toqrisida mundak bir jədwəl bar:

tapawət beji	34.5%
parawanlik hirajiti	15 %
jamaət fondi	30 %
kapital tərəpning paydisi	20.5%
jəmi	100.0%

(9) Kapitalistlar iqidə dawamlıq türdə wətənpər-wərlik tərbiyisi elip berix lazim, buning üqün yirakni kərələydiyofan, gongchəndangroğa wə həlk həkümitigə yekinlixixni halaydiyofan bir kism kapitalistlarni pilanlik halda tərbiyiləp, ular arkilik kəp kism kapitalistlarni kayil kilix lazim.

(10) Dölət kapitalizimini yoloğa koyuxta, ehtiyaj wə imkaniyət (ortak gangling)nila asas kilip qalmay, bəlki kapitalistlarning ihtiyariylioqinimu közdə tutux kerək, qünki bu — həmkarlixidyofan ix, həmkarlik ikən, məjburlaxka bolmaydu, bu pomixxiklaroğa kilidyofan muamiligə ohximaydu.

(11) Pütün məmlikəttiki həkaysi millətlər, demokratik siniplar, demokratik partiyə - guruhlar, həlk təxkilatlırida ötkən birnəqqə yil iqidə nahayiti zor ilgiriləxlər boldi, yənə 3 yildin 5 yiloqıqə wakıt ötsə,

bundak ilgililəx tehimu zor bolidu dəp ixinimən, xuning üçün 3 yildin 5 yiləqiqə boləjan wakit iqidə hususi soda - sanaətni dələt kapitalizimi yoləja selixni asasiy jəhəttin orunlap boluxning imkaniyiti bar. Dələt karhanilirining üstünlügi bolsa bu wəzipini orunlaxning maddi jəhəttiki kapaliti.

(12) Pütkül ötkünqi dəwrni tamamlaxka yəni məmlikətni sanaətləxtürüxnə asasiy jəhəttin orunlap bolux, yeza igiligi, kol sanaət wə kapitalistik soda-sanaətni sotsiyalistik əzgərtixni asasiy jəhəttin orunlap boluxka kəlsək, buni 3 yildin 5 yiləqiqə boləjan wakit iqidila ixka axuroqili bolmaydu, buningəja birnəqə 5 yillik pilan məzgili ketidu. Bu məsilidə qəksiz arkiəja sərəydiəjan idiyigimu karxi turux kerək, aldirangəjuluk kilip karisiəja ilgiləydiəjan idiyigimu karxi turux kerək.

(13) Biri rəhbərlik kiləjuqilar, biri rəhbərlik kilinəjuqilar, biri xəhsi mənəpətni kəzliməydiəjanlar, biri yənəla kismən xəhsi mənəpətni kəzləydiəjanlar wə baxkilar — bular bir birigə ohximaydu. Lekin bizning hazırki xaraitimizda, hususi soda - sanaət asasiy jəhəttin dələt pilani wə həlk turmuxi üçün hizmət kilidu (Paydini təksim kilix jəhəttin elip eytsak, təhminən təttin uqini təxkil kilidu), xuning üçün ixqilarni, dələt karhanilirikigə ohxax, ixləpqikirixni axurux, iktisat kilixni yoləja koyux, əmgək musabikisini yoləja koyux, əmgək ünümdarliəjini əstürüx, tənərkni qüxürüx, san wə süpətni əstürüxkə kəndürgili bolidu wə kəndürüx kerək, muxundak kilix omuməjimu, hususilarəjimu, ixqilarəjimu, kapitalistlarəjimu paydilik.

IZAḤ

(1) Ortaq ganglingning 31- maddisida mundak döp bəlgiləngən: “Dələt kapitali bilən hususi kapital həkmarlaxқан igilik dələt kapitalizimi haraktiridiki igilik bolidu. Zərür wə mümkün boləjan xarait astida, hususi kapitalni dələt kapitalizimi tərəpkə rawajlinixқа riojbatləndürüx kerək, məsilən, dələt karhaniliri üqün jiagong қilip berix yaki dələt bilən xiriklixip baxқurux, yaki ijarigə elix usuli bilən dələt karhanilirini baxқurux, dələtning bayliқ mənbəlirini eqix қatarliқlar.”

AMERIKA JAĦAN'GIRLIGIGƏ KƏRXI
TURUX - CHAOXIƏN'GƏ YARDƏM
BERIXNING ULUƏI ƏƏLIBISI WƏ
BUNINGDIN KEYINKI
WƏZIPILƏR*

(1953- yil 9- ayning 12- kuni)

Amerika jaĦan'girligigə kərxı turux - Chaoxiən'gə yardəm berix 3 yil elip berilip, uluəı əƏlibilər kələəə kəltürüldi, Ħazir ayaklıxip kəldi.

Amerika jaĦan'girligigə kərxı turux - Chaoxiən'gə yardəm berixning əƏlibisi nimə bilən kələəəə kəldi? Baya əpəndilər, rəĦbərlik toəra boləjanlıktın kələəəə kəldi, diyixti. RəĦbərlik — bir əmil, toəra rəĦbərlik bolmisa, ixni yahxi ixligili bolmaydu. Əmma, əsaslıəı, bizning uruximiz Ħəlk uruxi boləjanlıəı, pütün məmlikət Ħəlkı yardəm bərgənligi, Zhongguo - Chaoxiən ikki məmlikət Ħəlkı mürini mürigə tirəp kürəx kiləjanlı-əıdın kələəəə kəldi.

Biz Amerika jaĦan'girligidək muxundək düxmən bilən urux kilduk, ularning qoralliri bizningkidin nəqqə Ħəssə Ħil idi, lekin biz əƏlibə qəzinip, ularni sülih

* Bu — yoldax Mao Zedong mərkiziy Ħəlk Ħəkümiti wey-yüənhuyining 24- kətimlik yioəinida səzligən səz.

kilmisa bolmaydioʻan yergə kəltürduk. Qandak kilip sülih kılıxka kəltürəliduk?

Birinqi, hərbi jəhəttə, Amerika tajawuzqiliri paydisiz hələtkə — dumbalinix həlitigə qūxūp qaldi. Əgər sülih kilmaydioʻan bolsa, uning pūtkül urux sepi yimirilətti, Həncheng xəhirining Chaoxiən həkining kəlioʻa ətūp ketixi ehtimal idi. Bunday wəziyət bultur yaz pəslidila kəzgə kərünūxkə baxlioʻan idi.

Uruş kiliwatkan hər ikki tərəp özining urux sepini polat istihkam dəp ataxti. Biz tərəp həkikətən polat istihkam. Bizning jəngqilirimiz wə kadirlirimiz parasətlilik, batur, ələmdin kərkəmaydu. Amerika tajawuzqi əskərliri bolsa ələmdin kərkədu, ularning jün'guənlirimu gomuxrak, anqə janlik əməs. Ularining urux sepi mustəhkəm əməs, polat istihkam əməs.

Biz tərəptə kərūlgən məsilə, dəsləptə, urux kılalamduk, kılalmamduk digən məsilə, keyin, mudapiə kərələmduk, kərəlməmduk digən məsilə, uningdin keyin, təminatka kapalətlilik kılalamduk, kılalmamduk digən məsilə, ahirda, baktiriyə uruxini tarmar kılalamduk, kılalmamduk digən məsilə boldi. Bu 4 məsilə arka - arkədin həl boldi. Bizning armiyimiz urux kıləoʻanseri kūqiyip bardı. Bu yil yazda, biz bir saət iqidə dūxmənning udulidın 21 kılometir kelidioʻan zhendini buzup taxliyaliduk, nəqqə yüz ming pay zəmbirək okini mərkəzlik halda ataliduk, urux kilip 18 kılometir iqqiriləp kiraliduk. Əgər muxundak urux kiliweridioʻan bolsak, yənə 2 ketim, 3 ketim, 4 ketim kilsak, dūxmənning pūtkül urux sepi yimirilətti.

İkkinqi, siyasi jəhəttə, düxməning iqki kismida həl kilalmaydioğan nuroqun ziddiyətlər bar idi, pütün dunya həlki sülih kilixni tələp kildi.

Üqinqi, iktisadiy jəhəttə, düxmən Chaoxiən'gə tajawuz kilix uruxida nahayiti kəp pul sərپ kildi, uning yüsünidə kirim - qikim təngpung bolmay qaldı.

Muxu birnəqqə səwəp qoxulup düxmənni sülih kilmisa bolmaydioğan yərgə elip kəldi. Həlbuki, birinqi səwəp — əsaslik səwəp, bu bolmisa, ular bilən sülih kilix təs idi. Amerika jahan'girligi nahayiti həkəwur, yolsizlik kilixkə bolidioğanliki yərdə qoqum yolsizlik kilidu, anqəmunqə yolluq ix kilidu diyilsə, hiq ilaj tapalmioqanda kilidu.

Chaoxiən uruxida, düxməning 1 milyon 90 ming adimi yaridar kilindi wə ɵltürɵldi. Dərwəkə, bizmü bədəl bərduk. Lekin bizdin yaridar bolux wə ɵlɵx burunki mɵlqərdin kəp az boldi, ləhmə kezixni tepiwaləqandin keyin, yaridar bolux wə ɵlɵx tehimu az boldi. Biz uruxkənsəri kɵqiyip barduk. Amerikiliklar bizning zhendiyimizni alalmidi, əksiqə, biz tərəptin yəwitildi.

Baya kəpqlik rəhbərlik amili üstidə tohtaldi, meningqə, rəhbərlik — bir amil, lekin ammining qarə-usul oylap tepixi—əng əsaslik amil. Bizning kadirlirimiz wə jəngqilirimiz urux kilixning tɵrlɵk qarə-usullirini oylap tapti. Mən bir misalni sɵzləp bərəy. Uruxning dəs-ləpki eyida, bizning aptomobil jəhəttiki ziyinimiz nahayiti zor boldi. Qandəkilix kerək? Rəhbərlik qarə-usul tapqəndin taxkiri, əsasliqi, ammining qarə-usul tepixioqə tayanduk. Aptomobil yollirining ikki qetidə

10 mingdin artuq adəm posta turdi, ayrupilan kelip qalsa bəlgə oқи atti, xopurlar angliqan haman aptomobilni daldioğa elip mangdi yaki bir jay tepip yoxurup koydi. Xuning bilən bir waqıtta, aptomobil yolliri kengəytildi, yənə nuroqun yengi aptomobil yolliri yasaldi, aptomobillar rawan etüxüp turidioğan boldi. Xundaq kilip, aptomobil jəhəttiki ziyan dəsləpki 40 pirsənttin aziyip nəl pütin ondin nəqqə pirsəntkə qüxti. Keyin, yər asti ambarliri yasaldi, yər asti zallirimu yasaldi, düxmənlər üstigə bomba taxlisa, astida yioqin etküzüwərduq. Beyjingda turuwatqan bəzilər Chaoxiən urux məydanlirini kez aldioğa kəltürsila, heli hətərlik his kilidu. Əlwəttə, hətərlikligioqu hətərlik, lekin həmməylən qarə - usul tapidioğanla bolsa, unqiwalamu əməs.

Bizning təjribimiz munu: Həlkkə tayansak, uning üstigə birkədər toqra rəhbərlik bolsa, naqar qoral-yaraq-lirimiz bilənmü hil qoral - yaraqlar bilən qorallanoğan düxmənni yənggili bolidu.

Amerika jahan'girligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix uruxining oqelibisi uluqı, nahayiti muhim əhmiyətkə igə.

Birinqi, Chaoxiən həlki bilən birliktə 38 - paralliloğa kaytip berip, 38 - parallilni saklap kalduq. Bu nahayiti muhim. Əgər 38- paralliloğa kaytip barmioğan bolsak, aldinki səp Yalujiang dəryasi wə Tumenjiang dəryasida boliwerətti - də, Shenyang, Ənshən, Fushunjoğa ohxax jaylardiki həlklər ixləpqikirixni hatirjəm elip baralmaytti.

Ikkinqi, hərbi təjribə hasil kilduq. Zhongguo həlk

pidailar qisimimizning qurukluk armiyisi, hawa armiyisi, dengiz armiyisi, piyadilar qisimi, topqilar qisimi, kurulus qisimi, tankiqilar qisimi, temuryolqilar qisimi, hawa mudapiə qisimi, alakiqilar qisimi, yəne səhiyə qisimi, arqa səp təminat qisimi wə baxka qisimliri Amerika tajawuzqi qoxunioqa qarxi əmiliy urux kilixning təjribilirini hasil kildi. Bu ketim biz Amerika qoxunlirining tegi - təktini biliwalduk. Amerika qoxuni dəmsən, uqrxmisang, uningdin korkisən. Biz uning bilən 33 ay urux kilip, uning tegi - təktini pixxiq biliwalduk. Amerika jahan'girligining korkkudək yeri yok, xunqilikla bir ix ikən. Biz muxu bir təjribini hasil kilduk, bu — kaltis təjribə.

Üqinqi, pütün məmlikət həlkining siyasi engini estürduk.

Yukurki üq nukta arkisida, tətinqi nukta kelip qikti: Jahan'girlikning Zhongguoqa yengi tajawuzqilik uruxi qozoxixi keqiktürüldi, üqinqi dunya uruxi keqiktürüldi.

Jahan'gir tajawuzqilar bilixi kerəkki, hazır Zhongguo həlki təkilliniwaldi, uning qixioqa təkili bolmaydu. Uning qixioqa tegidikənsən, ixing qataq.

Buningdin keyin, düxmən yəne urux kilixi mümkün, urux kilmiqandimu, qokum türlük usullar bilən parakəndiqilik salidu, məsilən, ixpiyon əwətip buzoqunqilik kilidu. Ularning Təywən, Xianggang wə Yaponiyilərdə nahayiti zor ixpiyonluk organliri bar. Birak, biz Amerika jahan'girligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardım bərixte təjribigə igə bolduk, ammini hərəkətlən-

düridiqan, həlkkə tayinidiqanla bolsaq, bir amal kılıp ularoqə tetiyimiz.

Bizning hazırki əhwalimiz 1950 - yili kıxtiki əhwaloqə ohximaydu. U qaoqda, Amerika tajawuzqiliri 38- parallilning u tərpidimidi? Yak, ular Yalujiang dəryasi, Tumenjiang dəryasining u tərpidə idi. Bizning Amerika tajawuzqiliri bilən urux kılıx təcribimiz bar-midi? Yok idi. Amerika koxunliri bilən tonuxmiduk? Tonux əməs iduk. Həzir bu əhwal əzgərdi. Əgər Amerika jahan'girligi yengi tajawuzqilik uruxini keqiktürməy, urux kılımən! disə, biz uningə aldinkı üq nukta bilən tetiyimiz. Əgər u, urux kılmaymən! disə, u həlda, tətinqi nuktiqə eriximiz. Bumu bizdiki həlk demokiratiyiisi diktaturisining əwzəlligini ispatlaydu.

Biz baxkilaroqə tajawuz kılamduk? Hıqkandak yərgə tajawuz kılmaymiz. Əmma, baxkılar tajawuz kılıp kəlsə, biz qokum uruximiz, bəlki ahıroqıqə uruximiz.

Zhongguo həlkidə mundak bir nukta bar: Teqlikni yaklaydu, uruxtinmu korkmaydu, ikkilisi kolidin kelidu. Biz həlkning kollixioqə igimiz. Amerika jahan'girligigə karxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix uruxida həlk armiyigə katnixixkə kizəqinlik bilən əzini məlum kildi. Armiyigə katnixixkə əzini məlum kıloqanlarni tallax nahayiti qing boldi, yuzdin birini talliduk, kixilər, küyoqul tallaxtinmu qing boldi, diyixti. Əgər Amerika jahan'girligi yənə urux kılıdiqan bolsa, biz uning bilən uruxiwerimiz.

Uruqxka pul ketidu. Birak, Amerika jahan'girligigə karxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix uruxioqə kətkən

pulmu anqə kəp əməs. Muxu birnəqqə yillik uruxka kətkən pul bir yillik soda - sanaəttin elinoğan bəjořimu yətməydu. Əlwəttə, urux bolmioğan bolsa, bu pulni ixlətmigən bolsak, tehimu yahxi bolatti. Qünki hazır kuruluxka pul kerək, dihanlarning turmuxidimu kiyinqilik bar. Bultur, oza elinoğan dihanqilik beji eçirrak bolup qaldi, xunga bir kışim dostlirimiz səz - qəqək kilixti. Ular huddi dihanlarning mənəpətigə wəkillik kilidioğandək, “rəhimlik siyasət yürgüzüx”ni tələp kilixti. Biz bundak pikirgə koxulamduk? Yak, koxulmaymiz. Xu qaoğda, həmmə tirixqanlıqlarni kərsitip, Amerika jahan’girligigə qarxi turux - Chaoxiən’gə yardəm berixning oğəlibisini qoloğa kəltürüx zərür idi. Dihanlar üqün, pütün məmlikət həlki üqün, turmux ətküzüx waqtingə kiyinrak boldi, ularoğa oğəlibini qoloğa kəltürüx paydilikmididi yaki Amerika jahan’girligigə qarxi turux - Chaoxiən’gə yardəm berix hərkitini elip barmaslik, bu bize pulni həjliməslik paydilikmididi? Əlwəttə, ularoğa Amerika jahan’girligigə qarxi turux - Chaoxiən’gə yardəm berixning oğəlibisini qoloğa kəltürüx paydilik idi. Bultur wə oza dihanqilik bejini kəprək alduq, qünki Amerika jahan’girligigə qarxi turux - Chaoxiən’gə yardəm berixkə pul lazim idi. Bu yil baxқиғə boldi, dihanqilik beji kəpəytilmididi, baj miqdarini muqimlaxturduk.

“Rəhimlik siyasət yürgüzüx”kə kəlsək, biz rəhimlik siyasət yürgüzimiz. Lekin, əng qong rəhimlik siyasət nimə? U — Amerika jahan’girligigə qarxi turux - Chaoxiən’gə yardəm berix. Bu əng qong rəhimlik siyasətni yürgüzüx üqün, qurban berixkə, pul

sərp kılıxqa, dihanqilik bejini köprək elixqa toqra kəldi. Dihanqilik beji köprək eliniwidi, bəzilər walaklap kətti, tehi qandaqtu, dihanlarning mənپətigə wəkillik kiliwatimiz, diyixti. Bundaq pikirgə mana mən koxulmaymən.

Amerika jahan'girligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix rəhimlik siyasət yürgüzüx idi, hazır sanaət quruluşini rawajlanduruxmu rəhimlik siyasət yürgüzüx boluwatidu.

Rəhimlik siyasət digən ikki hil bolidu: Bir hili — həlkning kez aldidiki mənپəətini kəzləx, yənə bir hili — həlkning yirək mənپəətini kəzləx, məsilən, Amerika jahan'girligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix, eoqir sanaət kurux. Aldinki bir hili — kiqik rəhimlik siyasət, keyinki bir hili — qong rəhimlik siyasət. Hər ikkisigə təng etiwär berix kerək, təng etiwär bərməslik hata. Undaq bolsa, muhım nuqtini qaysi yərgə koyux kerək? Muhım nuqtini qong rəhimlik siyasət üstigə koyux kerək. Həzir biz rəhimlik siyasət yürgüzüxning muhım nuqtisini eoqir sanaət kuruxka koyuximiz kerək. Quruluş üqün məbləoq kerək. Xuning üqün həlkning turmuxini yaxxilaxka toqra kəlsimu, lekin bir dəmdila kəp yaxxilap kətkili bolmaydu. Dimək, həlkning turmuxini yaxxilimay bolmaydu, kəp yaxxilaymən digən bilənmü bolmaydu; etiwär bərməy bolmaydu, kəp etiwär berimən digən bilənmü bolmaydu. Kiqik rəhimlik siyasətkə etiwär berip, qong rəhimlik siyasətkə dəhli yətküzüx — rəhimlik siyasətni yürgüzüxtiki eoqix.

Bəzi dostlar hazır kiçik rəhimlik siyasətini bir tərəplimə həlaldə təkətliməktə, bu, əmiliyəttə, Amerika jahan'girligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardım berix uruxini kilmanglar, eoçir sanaət kuruluxini kilmanglar, digən gəp. Biz bundak hata idiyini tənkit kiliximiz kerək. Bundak idiyə gongchəndang iqidimu bar, Yən-əndiki qaoçdila kerülgən idi. 1941- yili Shənxi - Gənsu - Ningxia qəgra rayonida 200 ming dadən oçəllə - parak aloğan iduk, bəzi kixilər, gongchəndang dihanlarning halioça yətmidi, dəp walaklioğan idi. Gongchəndang iqidiki ayrim rəhbiriy kadirlarmu atalmix rəhimlik siyasət yürgüzüx məsilisini otturioça koyoğan idi. Mundaq idiyini mən xu qaoçdila tənkit kiloğan idim. U qaoçda əng qong rəhimlik siyasət nimə idi? Yapon jahan'girligini yokitix idi. Əgər oçəllə - parak az elinidi-oğan bolsa, 8- armiyə wə yengi 4- armiyini kiçiklitixkə tooçra kelətti, u Yapon jahan'girligigə paydilik bolatti. Xunga, bundak pikirni otturioça koyux, əmiliyəttə, Yapon jahan'girligigə wəkillik kiloğanlik, Yapon jahan'girligigə boluxkanlik idi.

Həzir Amerika jahan'girligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardım berix ayaklixip qaldı, əgər Amerika yənə urux kilidioğan bolsa, bizmu uruximiz. Urux bolidikən, oçəllə - parak elixka, dihanlarni hizmət ixləp az - tola nərsə berixkə qayil kilixka tooçra kelidu. Bu həkiçi tür-də dihanlarning mənəpətigə wəkillik kiloğanlik bolidu. Walaklax, əmiliyəttə, Amerika jahan'girligigə wəkillik kiloğanlik bolidu.

Daolining qongimu bolidu, kiçigimu bolidu. Pütүн

məmlikət həlkining turmux səwiyisini hər yili bir baldağ əstürəx kerək, əmma bək əstürüwetixkimu bolmaydu. Əgər bək əstürüwətsək, Amerika jağan'gırligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix uruxini kılqılı bolmaytti yaki undağ əstayidil kılqılı bolmaytti. Biz üzül - kesil, əstayidil, barlıq küğ bilən urux kıliximiz, bizdə bolsila, Chaoxiən aldinkı sepigə nimə kerək bolsa, xuni beriximiz kerək idi. Muxu birnəqqə yilda, biz ənə xundağ kıldıq.

LIANG SHUMINGNING ƏKSIYƏTQIL IDIYISIGƏ PIPƏN*

(1953- yil 9- ayning 16 — 18- künliri)

(1) Liang Shuming əpəndi “jigiri bar adəm”mu? U teqlik tənpenidə kəndək rol aləjan?

Liang Shuming əpəndi özini “jigiri bar adəm” dəp ataydu, Xianggangda qikidiojan əksiyətqil gezitlərmu Liang Shuming əpəndini kuruqluktiki “taza jigiri bar adəm” diyixiwatidu, Təywən radiyosimu seni rasa mah-tawatidu. Sən zadi “jigiri bar” adəmmu? Əgər sən “jigiri” bar adəm bolsang, keni, özəngning tarihingni, etməxtə gongchəndangoja, həlkkə kəndək karxi turojan-lioqingni, kəndək kilip kələm bilən adəm öltürgənligingni, Hən Fujü, Zhang Dongsun, Chen Lifu, Zhang Qünlər bilən zadi kəndək munasiwəttə boləjanlioqingni kəpqi-likkə tapxurup bakmamsən! Ularning həmmisi — sening yekin dostliring, mening munqiwala dostum yok. Ular

* Bu — yoldax Mao Zedong mərkiziy həlk həkümiti weyyüənhuyining 27- ketimlik yiojini dawamida Liang Shuming üstidə elip barəjan pipəning muhim kismi. Bu ketimki yiojin 1953- yil 9- ayning 16- künidin 18- küniqə Beyjingda etküzülgən, Zhongguo həlk siyasi məslihət kengixi məmlikətlik weyyüənhuyining Beyjingdiki weyyüənliri bu ketimki yiojinoja sirtin kətnaxkan.

seni xunqə yaqturuwatidu, meni “bandit” dəp tillawatidu, seni əpəndi dəp atawatidu! Sening kaysi partiyə, kaysi guruhtin ikənligingdin gumanlinimən! Mənlə əməs, yənə nuroqun kixilərmu gumanliniwatidu.

Zhou zonglining bayiki səzidin həmməylən kərüp turuptuki, biz guomindang bilən ikki ketim teqlik tən-pəni ötküzgən jiddi pəyttə, Liang Shuming əpəndi pütünləy Jiang Jieshoğa yardəm bərix məydanida turdi. Jiang Jieshining teqlik tən-pəni ötküzüxkə maqul boləjanlioqi yaləjan idi. Bügün bu yərdə olturoqanlarning arisida Beyjingə teqlik tən-pəniyə kəlgən wəkillərmu bar, Jiang Jieshining “teqlik” diginining zadi rast yaki yaləjan ikənligi ularəja məlum.

Rastini eytsak, Jiang Jieshi miltik bilən adəm əltüridu, Liang Shuming kələm bilən adəm əltüridu. Adəm əltürüx ikki hil bolidu, bir hili — miltik bilən əltürüx, bir hili — kələm bilən əltürüx. Kələm bilən adəm əltüridiəjanlar nahəyiti ustilik bilən nikaqliniwalidu, qan qikarmay adəm əltüridu. Sən — mana muxundak adəm əltüridiəjan jinayətqi.

Liang Shuming əksiyətqiliktə uqiəja qikqan, u tehi buni ikrar qilmay, əzini nahəyiti güzəl dəydu. U Fu Zuoyi əpəndigə ohximaydu. Fu Zuoyi əpəndi əzining əksiyətqiliktə uqiəja qikqanlioqini axkara ikrar kilidu, birak Fu Zuoyi əpəndi Beyjingni teq yol bilən azat qilix waktida həlk üqün hizmət kərsətti. Sən Liang Shumingning kərsətkən hizmiting nədə? Sening pütün əmrüngdə həlkqə kərsətkən nimə hizmiting bar? Qilqimu yok, zərriqimu yok. Xundak turukluk, sən əzəngni jahanda

bir kəltis güzəl adəm kılıp kərsəttəng, Xi Shidinmu güzəl ikənsən, Wang Zhaojündinmu güzəl ikənsən, Yang guyfeydin kelixmaydikənsən, tehi.

(2) Liang Shuming “ərxiəla, təhtisəra”, “İxqılar ərxiələda, dihanlar təhtisərada”, “İxqılarınq ixqılar uyuxmisi bar, u ixənqlik, dihanlar jəmiyiti bolsa ixənqlik əməs, partiyə, ittəpak, ayallar birləxmisiyə ohxax-larmu ixənqlik əməs, süpitimu, sanimu yarimaydu, soda - sanaətqilər birləxmisidinmu bəttər, xunga ixənqim yok” digənləni otturiyə qoydi. Bu “zongluxiənni yakliqanlik”mu? Yak! Bu—pütünləy, kəm-kutisiz əksi-yətqil idiyə, bu, əkilgə muwapik təklip əməs, əksiyətqil təklip, həlk həkümiti bundak təklipni kəbul kılalamdu? Meningqə, kəbul kılalmaydu.

(3) Liang Shuming əpəndi “pılanning məzmuni-din kəprək həwərdar boluxni tələp kılımən” dəydu. Buningəqimu koxulmaymən. Əksiqə, Liang Shuming-dək adəmnə məhpiyəttin azrak həwərdar kılax kerək, kanqə az bolsa, xunqə yahxi.

Liang Shuming digən bu adəmgə ixən'gili bolmaydu. Məhpiyəttin baxkılarni kəprək həwərdar kılıp turuxka bolidu, seni həwərdar kılaxka bolmaydu. Demokratik partiyə - guruhlarınq birkədər kiqik dairilik yioqinlirini aqkandimu sən Liang Shumingni katnaxturuxning həjiti yok.

(4) Liang Shuming əpəndi əzini tərəkkipərwərlər kataridiki adəm hisaplap, bizdin yənə, əzini tərəkkipərwə əməslər katariyə kirgüzməsləknə tələp kılıdu. Bu həktə kəndak kılax kerək? Meningqə, ehtiyatqan bolux

kerək, yenggillik bilən makul boluxqa bolmaydu. Bol-misa, aldiniƨ qalimiz.

(5) Liang Shuming ʻepəndi ʻezining sūritini nahayiti gūzəl qilip sizidu, uningda birƨanqə on yil burunla pılanliƨ dələt kurux digən uluƨ hiyal boləjan ikən, ʻezining eytixiqə, bu yengi demokiratizimoƨa yaki sot-siyalizimoƨa bəƨ yeqin imix.

Rastla xundak gūzəlmu? Natayin. Mən uning bilən heli tonux, uning bilən kərūxkəndə, uning hata idiyisini tənƨit qilmioƨan qeoƨim yok. Mən yūztura turup: Mən sening u nimiliringgə əsla ixənməymən, digən idim. U ƨandaktu “Zhongguoda sinip yok”, “Zhongguodiki məsilə —mədiniyətning təkxisizliƨi məsilisi”, “rəngsiz sūzūk həkūmət”⁽¹⁾, “Zhongguo inkilawi iqƨi səwəptin əməs, taxƨi səwəptinla boldi” dəƨ yūrətti, bu ƨetim yənə uning ƨandaktu “ərxiələ, təhtisəra” digən aƨılanə səzini, ƨandaktu “Gongchəndang dihanlarni taxliwətti”, “Gongchəndang soda - sanaətqilər birləxmisiqilikmu ixənqliƨ bolmay ƨaldi” digən’gə ohxax aƨılanə səzlirini anglidim, mana muxular meni ixəndürələmdu? Ixəndürəlməydu. Mən uningoƨa: Zhongguoning alahidiligi — uning yerim mustəmlikə, yerim feodal boləjanlioƨi, sən bu nuƨtini etirap ƨilmisang, jaƨan’girlikkə wə feodalizimoƨa yardəm bərgən bolisən. Xunga, sening u nimiliringgə hiƨƨim ixənməydu, həlƨ gongchəndangoƨa ixinidu, əksiyətqi unsurlarni yaki kallisi elixip ƨaloƨan kixilərnə hiƨapƨa almioƨanda, sening ƨitawingni oƨuydioƨanlar, sening gepingni anglaydioƨanlar yok, digən idim. Liang Shuming ʻepəndi Jiang Jiेशioƨimu ƨarxi əməstək turidu, u zadi

Jiang Jiेशioja wə uning əksiyətqi guomindangioja qarxi turidiojanlioqini oquq - axkara bildürgənmu, yok, mən uning həmmə maqalisini wə səzini kərüp bəkmidim wə anglap bəkmidim, kəpqilikning tətqiq kilixini soraymən.

Muxundəq adəmning həlk dəlitudin tehimu kəp pilan wə məhpiyəttin əzini həwərdar kilip turuxni tələp kilixka layəqiti barmu? Meningqə, layəqiti yok. Uning muxundəq təliwigə yol qoyuximiz kerəkmu? Meningqə, yol qoymaslioqimiz kerək.

(6) Liang Shuming əpəndi yənə, əzini tərəkkipər-wər əməslər yəki əksiyətqilər qatarioja kirgüzməy, bəlki tərəkkipərwərlər yəki inkiləpqilər qatarioja kirgüzüximizni tələp kilidu. Bu — “tərkip ayrix” məsilisi, kəndəq bir tərəp kilix kerək? Yukurkidək əhwal astida, biz uni tərəkkipərwərlər yəki inkiləpqilər qatarioja kirgüzələymizmu? Uning tərəkkipərwərligi nədə? U qaysi yili inkiləpka kətnaxkan? Dimək, bu tələpkimu yeniklik bilən maqul boluxka bolmaydu, karəp bəkiprak əndin birnimə dəyli.

(7) Birnəqqə yildin buyan, mən həlktin bəzi hət - qəklərnə tapxuruwaldim, bəzi gəp - səzlərnimu anglidim, bularda: Gongchəndang nimə üqün əksiyətqi unsurlar bilən həmkərlixidu? digən soəl qoyulojan. Ular əksiyətqi unsurlar diginidə jəhan'girlikkə, feodalizimoja qarxi turidiojanlioqini, Jiang Jiेशioja wə uning əksiyətqi guomindangioja qarxi turidiojanlioqini gəzidlərdə wə axkara sorunlarda bildürüp etüxnə əzəldin halimay kəlgən, dələt hədimida boluxka tegixlik əkəlli məydan-

oĵimu igə bolmioĵan kixiləрни көздə tutidu. Bu adəmlər Jiang Jieshioĵa qarxi turuxni zadi halimaydu, xunga Təywəning radiyosi wə Xianggangning gezitliri bu kixiləрни alahidə yahxi kəridu, zadi tillimaydu, bəlki ularni kuruqluktiki “taza jigiri bar adəm”lər diyixməktə, ularning iqidə Liang Shumingmu bar. Həlbuki, bəzi dostlirimizni bolsa hə dəp qarilaydu wə tillaydu. Təywən tillimaywatqan yaki uquruwatqanlar, əlwəttə, azqilik, ləkin alahidə dikqət kilixkə ərziydu.

Bəzi kixilər ta haziroĵiqə jahan’girlikkə qarxi gəpni kilsa kilar, Jiang Jieshioĵa qarxi gəpni əlsimu aqzidin. qikarmaydu. Ular gezitlərdə, axkara səzliridə ətmüxtin söz eqixkə petinalmaydu; ətmüxtin meħrini üzəlməydu. Bundak adəmlərdin, meningqə, obdanoĵina birkənqisi bar.

Wətənpərwərlər 3 hil bolidu: Bir hili — jing wətənpərwərlər, bir hili — ja wətənpərwərlər, bir hili — yerim jing, yerim ja, arisalda wətənpərwərlər. Hərkəy-sisininə kənglidə san bar, Liang Shumingning kənglidimu san bar. Jahan’girlardin wə Təywən tərəptin həkiki türdə alakisini üzgənləрни hərқанqə qalak bolsimu qarxi alimiz. Bu hildikilər — jing wətənpərwərlər. Ja wətənpərwərlər kərünüxtə rasa kelixtürüp niqapliniwalidu, iqi baxkiqə bolidu. Yənə bir hili bar, ular arisaldilar, ular yerim jing, yerim ja kelidu, wəziyətke qarap ix kəridu. Əgər üqinqi dunya uruxi bolmisa, Jiang Jieshi kəlmisə, u həlda, ular gongchəndangoĵa əgixip mengiwəridu. Əgər üqinqi dunya uruxi bolup qalsa, ular qotni baxkiqə sokidu. Kəp sandikilər kaysi hiloĵa kiridu? Kəp

sandikilər — jing wətənpərwərlər. Birqanqə yildin buyan, jing wətənpərwərlər kəpiyip qaldı; yerim jing, yerim jalardin az bir kismila qaldı; ja wətənpərwərlər nahayiti az, lekin bar. Bu təhlil zadi muwapikmu, muwapik əməsmu, kəpqilik tətqiq kılıp kərsə bolidu.

(8) Meningqə, Liang Shuming bir ixni kilixi kerək. Bu ix “dihanlaroşa wəkillik kılıp” həlk həkūmitidin “azatlıq tələp kilix” əməs, bəlki əzining həlkə kərxı əksiyətqil idiyisinining tarihiy tərəkkiyat jəryanini enik tapxuruxtin ibarət. U etmüxtə pomixxiklaroşa wəkillik kılıp gongchəndangoşa, həlkə kəndak kərxı turoşan, əmdi kelip pomixxiklaroşa wəkillik kilixtin kəndak bolup “dihanlaroşa wəkillik kilix” məydaniyoşa etüp qaldı, muxu əzgirix jəryanini enik qüxəndürüp berəlīsə həm kixilərnı ixəndürəlīsə, uni zadi kaysı hildikilər katarıyoşa kirgüzüx lazımlıoşını mana xu qaoşda bəlgili-gili bolidu. Uning manganı bərgən təsiri xuki, u əzining əksiyətqil məydanını əzğərtixni zadi oylimaydikən. Xundak bolsımu, kesəlnı dawalap, adəmnı kutkuzux üqün, uningoşa təwə kilix pırsiti berixni həmdə bu ixni siyasi kəngəxning ixlixigə tapxuruxni, bu kətim huləsə qıqarmay turuxni təkli kılımən.

(9) “Ar - nomus həmmidə bolidu”⁽²⁾, adəm ar - nomusni bilmisə, ix kilmək təs. Liang Shuming əpəndi-ning dihanlar məsilisi toqrisidiki qüxənqisi gongchəndəngningkidinmu üstün disə, kimmu ixinidu? Lu Bən ustamning aldida kəkisini oynitiptu digən mana xu. Məsilən, “Mao Zedong qangqilini Mey Lənfang əpəndi-dinmu obdan oynaydu, ləhmini pidailar kismidinmu

obdan kazidu yaki ayrupilanni hawa armiyisi kəhri-mani Zhao Baotongdinmu obdan həydəydu” diyilsə, bu ar - nomusni bilməslikdə uqiəğa qikқанlik bolmamdu? Xunga, Liang Shuming əpəndi otturiəğa koyəjan məsilə — rəsmiy məsilə, xundakla əfəyri rəsmiy məsilə, bu nəhə-yiti külkilik. U, dihanlarəğa gongchəndangdinmu bək wəkillik kılalaymən, disə, yənə tehi külkilik bolmamdu?

Xunqə kəp “dihanlar wəkili” qikti, zadi kimgə wəkillik kılıdu? Dihanlarəğa wəkillik kılamdu? Mening kəriximqə, ohximaydu, dihanlarning kərixiqimu ohxi-maydu. Ular pomixxiklar sinipiəğa wəkillik kılıdu, pomixxiklar sinipining kətminini qapıdu. Bularning iqidə taza ətüp kətmini, qiraylik gəpləni kiliwatkini, əmi-liyətə duxmən’gə yardım beriwatkini — muxu Liang Shuming. Baxka bəzi kixilər idiyisiñing müjiməlligidin bəzi müjiməl gəpləni kıləjan bolsimu, ləkin ular yənıla wətənpərwərlər, ularning yürigi yənıla Zhongguo üqün sokıdu, bular bir hıləğa kirıdu. Liang Shuming bolsa baxka bir hıləğa kirıdu. Liang Shumingdin anqə pərk kilmaydıəjan, “dihanlar wəkili” boluwaləjan-larmu bar. Sahtipəzlik əmiliyətə bar, hazır mana yolukup kıldıq. U adəmlərdə tülkinəgidək kuyruk bar, kəpqilik kərüwalalaydu. Maymun Sun Wukong 72 hil əzgiridikən, birla kiyinqılıəfi bar ikən, kuyruəfini jayliyalımaydikən. U buthana boluwaləğanda, kuyruəfini tuəf yaəfiqi kiliwaptu, nətijidə Yang’erlang baykiwaptu. Kəyiridin baykiwaptu? Axu kuyruəğidin baykiwap-tu. Əmiliyətə xundak adəmlər bar, ular ming niqap-lanəjan bilənmu, kuyruəfini yoxurup kılalmaydu.

Liang Shuming — qara niyət adəm, xundakla sahta alijanap. Uning siyasi bilən karim yok digini yaloqan, əməldar boluqum yok diginimu yaloqan. U “yezini gülləndürüx” digən birnimə bilən xuoqullandi, “yezini gülləndürüx” digini nimisi? Pomixxiklarni gülləndürüx, yezini wəyran kilix, dələtni həlak kilix!

(10) Bu adəm bilən dadi - muamilə kiləqanda, sad-dilik kilixkə bolmaydu. Uning bilən birər məsilə üstidə səzlixip mənggü bir baxkə elip qikkili bolmaydu, uningda logika yok, aqzioqə kəlgənni səzləweridu. Xunga, mən bu məsilini siyasi kengəxning ikki həptilik səhbət məjlisining muzakirisigə koyuxni təklip kilimən, xuning bilən billə, yənə hərəkəysilirini aqahlandırurp koyayki, məsilini həl kilixkə rastinla ümit bar dəp kəlixmisila. Undak boluxi zadi mümkün əməs, buning nətijisi yənila “kengixi bar, qarari yok, qarari bolsa, əməldə yok, ayioqi qikmay tarkalduq” bolidu. Xundak bolsimu, mən yənila kəpqilikni ikki həptilik səhbət məjlisini ətküzüp, sinap kərüxkə dəwət kilimən, bu “ikki adəm əwətip”, uning wəz - nəsihətini angliqəndin yahxirak.

(11) Biz muxu munasiwət bilən uningdin aləqini üzüp, uning bilən ikkinqi bardi - kəldi kilməymizmu? Undakmu əməs. U əzi biz bilən bardi - kəldi kilixni halisila, biz uning bilən yənila bardi - kəldi kilixkə təyyar. 2- nəwətlik siyasi kengəxning omumi yioqinida mən yənila uning weyyüən bolup saylinixini ümit kilimən. Buning səwiwi xuki, tehi bəzi kixilər uning aldixioqə razi, uni tehi qüxənməydu, u yənila janlik

dərslik bolux rolini oynaydu, xunga u siyasi kengəxning munbiridin paydilinip özining əksiyətqil idiyisini tarkitix rayidin kəqmisila, uning yənila weyyüən bolux layakiti bar.

Yukurida eytip ettüm, Liang Shumingning bizəmu kərsətkən hizmiti yok, yətküzgən bizəmu paydisi yok. Eytinglarqu, u soda - sanaətgilərdək məhsulat yətküzüp beridioğan, tapawət beji tapxuridioğan paydini yətküzgənmu? Yak. U ixləpqikirixni rawajlanduridioğan, igilikni gülləndüridioğan paydini yətküzgənmu? Yak. U həkikətkə kaytkanmu? Yak. U kağan Jiang Jieshi-əğa karxi turoğan, jağan'girlikkə karxi turoğan? Hıqkağan karxi turmioğan. U kağan Zhongguo gongchəndangioğa maslixip, jağan'girlik bilən, feodalizim bilən elixkan? Hıqkağan elixmioğan. Xunga, uning kərsətkən hizmiti yok. Bu adəm Amerika jağan'girli-gigə karxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berixtək muxundak uluə küreəkimu bexini lingxitmidi, bəlki bexini qaykidi. Xundak turukluk, u yənə nimə üqün siyasi kengəx məmlikətlik weyyüənhuyining weyyüəni bolalidi? Zhongguo gongchəndangi nimə üqün uni weyyüən boluxka kərsətti? Bu uning bir kışim kixilərnı aldiyalaydioğanliəqi, tehi az - tola aldamqilik roli boləjanliəqidin boldi. U mana muxu adəm aldax salahiyitigə tayan-di, uning axundak adəm aldax salahiyiti bar.

Liang Shumingning nəziridə, bax lingxitip uni toəra dəp etirap kışla, bu "kəng kəsak" boləjan bolidu; uni toəra dəp etirap kışmisa, "kəng kəsak" bolmioğan bolidu. Undak "kəng kəsak"lik bizdə bolmisa kerək.

Əmma, bizdə mundak bir “kəng kəsək”lik yənıla bar: Sən Liang Shuming siyasi kəngəxning weyyüəni bolıwərsəng bolıdu.

(12) Kongfuzining kəmqiligigə kəlsək, meningqə, u həlkqil əməs idi, tənkit wə əz əzini tənkit rohi yok idi, Liang Shuming əpəndigə ohxapraq ketətti. “Mən Ziluğa yetixip ərdim, kuliqim yaman səzdin hali boldi”⁽³⁾, “dərs’hana 3 ketim tolup, 3 ketim kuruk qaldı”⁽⁴⁾, “3 ay iqidila Shaozheng Maoni kətli kildi”⁽⁵⁾ digənlərdin zomigərlik istili, faxistlik purioqi taza qikip turıdu. Mən dostlarning bolupmu Liang Shuming əpəndining Kongfuzining bundak birnimilirini dorimasliqini halayttim, xundak bolsa, tolimu obdan bolatti.

(13) Liang Shuming əpəndi yukuri kətərgən gangling boyiqə ix kilinidioqan bolsa, Zhongguoda sotsiyalizim kuroqili bolmayla qalmastin, bəlki partiya (gongchəndang wə baxqılar) halak bolıdu, dələt halak bolıdu. Uning luxiəni — burzuaziyə luxiəni. Bo Yiboning hata-liqı — burzuaziyə idiyisining partiya iqidiki inkasi. Xundak bolsimu, Bo Yibo Liang Shumingdin yahxi.

Liang Shuming: İxqılar “ərxiəla”da, dihanlar “təhtisərə”da, dəydu. Pakit kəndak? Pərk barliqı bar, ixqılarning kirimi dihanlarningkidin kəprək, ləkin yər islahatidin keyin, dihanlar yər - suluk, əy - jaylik boldi, turmuxi kündin - kün’gə yaxxiliniwatıdu. Bəzi dihanlar ixqidin yaxxıraq turmux kəqürüwatıdu. Bəzi ixqılarning turmuxidimu kiyinqilik bar. Dihanlarni kəprək birnigə igə kilixning kəndak qarisi bar? Sən Liang Shumingda qarə barmu? Sening diməkqi bolıqining “az

boluxidin ənsiriməy, təkxi bolmaslıoqidin ənsirəx”⁽⁶⁾. Əgər sening qarəng boyiqə bolsa, dihanlarning daramitini ularning öz əmgək ünümi arkilik axurmay, bəlkı ixqılarning ix həkkini dihanlarning kirimi bilən təkxiləxkə, ularning ix həkkining bir qismini dihanlaroşa elip berixkə toşra kelidu, undak kılıx Zhongguoning sanaitini harap kılıx bolmamdu? Mundak qilinidoşanla bolsa, dölət həlak bolidu, partiyə həlak bolidu. Partiyə həlak bolidu diyilsə, silər, yaloşuz gongchəndangla həlak bolidoşan ohxaydu, dəp kəlmanglar, demokiratik partiyə - guruhlarınmu nesiwisi bar.

Sən ixqılarnı “ərxiəla”da dəysən, andak bolsa, sən Liang Shuming nədə turuwatisən? Ərxətə, ərxielada, ərxielaning ərxielasida turuwatisən, qünki sening maaxing ixqılarning ix həkkidin jik kəpku! Sən həmmidin burun əzəngning maaxingni təwənlitixni təkliş qılmay, bəlkı həmmidin burun ixqılarning ix həkkini təwənlitixni təkliş kılısən, meningqə, bu adillik əməs. Adil bolsun disək, həmmidin burun sening maaxingni təwənlitix kerək, qünki sən “ərxiəla”dila turuwatmaysənoşu!

Bizning partiyimiz 30 nəqqə yildin beri ixqi - dihanlar ittipakini təkiltəp keliwatidu. Marksizim - Leninizim ixqi - dihanlar ittipakini, ixqi - dihanlar həmkarlıoşini təkiltəydu. Zhongguoda hazır ikki hil ittipak bar: Bir hili — ixqılar sinipining dihanlar sinipi bilən boləşan ittipaki, bir hili — ixqılar sinipining kapitalistlar, daxüə jiaoshouliri, yukuri dərjilik tehniklar, həkikətkə kaytқан jiangjünlər, din baxlıkliri, demokiratik partiyə - guruhlar wə partiyə - guruhsız demokiratik zatlar bilən

bolojan ittipaki. Bu ikki hil ittipakning hər ikkisi kerək, bəlki uni dawamlaxturux lazim. Buning iqidə kaysi ittipak asas wə əng muhim? İxqilar sinipining dihanlar sinipi bilən bolojan ittipaki asas, əng muhim. Liang Shuming: İxqi - dihanlar ittipaki buzuldi, dölətni gülləndürüxtin ümit qalmidi, dəydu. Dimək, əgər Liang Shumingning pikri qobul qilinmisa, ixqi - dihanlar ittipakini yaxsi yoloja koyuxtin ümit qalmaydikən, dölətne gülləndürgili bolmaydikən, sotsiyalizimdinmu ümit qalmaydikən! Liang Shuming dəwatқан undak “ixqi - dihanlar ittipaki”din həkikətənmü ümit yok. Sening luxiəning — burzuaziyə luxiəni. Seningki yoloja koyulidi-ojan bolsa, aqiwət dölət halak bolidu, Zhongguo yerim mustəmlikə, yerim feodallik kona yoloja kaytip ketidu, Beyjing yioqin eqip Jiang Jiेशini, Ezinhowerni qarxi alidu. Mən yənə bir ketim eytip koyay, biz sening luxiəningni hərgiz qobul qilmaymiz!

Liang Shuming bizni xəhərgə kiriwelip, yezini “untup” qaldi, yeza “box” qaldi, dəydu. Bu — arini buzux. Ətkən 3 yilda biz asasiy küqimizni yeza hizmiti tərəpkə koyduk. Bu yilla zor bir türküm asasiy kadiririmiz xəhər hizmiti tərəpkə yetkilixkə baxlidi, əmmə kadirilarning zor kəpqiligi hilimu nahiyə, rayon, yezilarda ixləwatidu. Bizni qandakmu yezini untup qaldi digili bolsun!

Liang Shuming yənə bizgə yeza hizmitinglar “qalak”, təwən dərijilik kadirilinglar “qanun - intizamoja hilaplik kiliwatidu” dəp hujum kilidu. Həzir yeza - kixlaklarda qalak diyilgən yezilar həkikətən bar. Qanqilik

bar? Pəkət 10 pirsənt bar. Nimə üqün qalak bolup qaldi? Buning asasiy səwiwi xuki, əksiyətqi unsurlar, xiənbəng-ixpiyonlar, hurapi təxkilatların gattiwaxliri, lükqək - uxxuklar, pomixxik - bay dihanlar sukunup kirip kadir boluwelip, yeza həkimiyyitini qanggilioğa eliwaloğan, bəziliri tehi gongchəndangoğa kiriwaloğan. Eoqir haldə kanun - intizamoğa hilaplik qiloğan kadirlar arisida bundə adəmlər 80 - 90 pirsəntni igiləydu, bulardin baxkə yənə aynip kətkən bəzi kadirlarmu bar. Xuning üqün, qalak yezilardiki məsilə, əsasən, əksilinkiləpquilaroğa zərbə berix məsilisi, aynip kətkən kadirlarnimu tazilax kerək. Pütün məmlikət boyiqə yahxi wə birkədər yahxi yezilar qanqilik? 90 pirsənt. Bundə əhwal üstidə kəngüldə san boluxi kerək, Liang Shumingning damioğa qüxməslik kerək.

(14) Məslihətəni rət kilip, hatalikni yepix boluwatamdu? Əgər Liang Shuming əpəndining bu hildiki pikrini “məslihət” diyixkə bolidioğan bolsa, eytip qoyay, həkikətənmə “məslihətəni rət kilix” boldi. Hatalikni yepix boləjini yoq. Biz puroletariyatning həmmigə (ixqilar, dihanlar, soda - sanaətqilər, millətlər, demokiratik partiya - guruhlar, ammiwi təxkilatlar, sanaət, yeza igiligi, siyasi, hərbi ixlar, kiskisi, həmmigə) boləğan rəhbərlik həkukida qing turimiz, həm ittipakliximiz, həm kürəx kilimiz. Əgər tegi - təkətimizni bilməkqi bolsang, bumu bir tegi - təkətimiz, bu tüp haraktirlik tegi - təkətimiz. Bu kiqik ixmikən?

(15) Uning məsilisi — pütün məmlikət haraktirini aloğan məsilə, Bo Yiboning məsilisini bir tərəp kil-

oqanoja ohxax, uni pütün partiyə wə pütün məmləkət bo-yiqə muhakimə kilix lazim. Tip tepip, tənkit wə öz özini tənkitni yoloja qoyux kerək. Zongluxiənni pütün məmlikət boyiqə muzakirə kilix lazim.

Tənkit ikki hil bolidu, biri — öz özini tənkit, biri — tənkit. Sən Liang Shumingoja biz kaysi hilini kollinimiz? Öz özini tənkitni kollinimizmu? Yak, tənkitni kollinimiz.

Liang Shumingni pipən kilix muxu bir adəmgə qaritilojan məsilə əməs, bəlki bu adəmnı pipən kilix arkilik u wəkillik kilojan xu hil əksiyətqil idiyini pax kilixtin ibarət. Liang Shuming — əksiyətqi, lekin biz uning məsilisini yənıla idiyə əzgərtix fənchousioja qoyup keliwatimiz. Uni əzgərtix yaki əzgərtəlməslik — baxka bir məsilə. Uni əzgərtkili bolmaslioqi ehtimaloja nahayiti yekin. Əzgərtəlmisəkmü kerək yok, u xundak bir adəmoju! Birak, uning bilən munazirilixixning paydisi bar, buningoja, ojeriqni oçulaq kilojanlik, munaziriləxkūqiligi yok, dəp qarimaslik kerək. Uning bilən munaziriləxkəndə, məsilini aydinglaxturojili bolidu. Uning nimə paydisi bar diyilsə, mana muxunqilik paydisi bar. Həzir munazirilixiwatkinimiz kaysi məsilə? Zongluxiən məsilisi əməsmu? Bu məsilə aydinglaxturuwelinsa, həmmimizgə paydisi tegidu.

IZAHLAR

(1) Liang Shumingning “rəngsiz süzük həkumət” digini həkumət partiyə - guruh tūsini alsa bolmaydu, siniptin taxkiri “rəngsiz süzük jisim” boluxi kerək digənni tərəqip

qilixtin ibarət.

(2) «Mengzi. Gaozi» oja izah 1- qisim» oja qaralsun.

(3) «Tarihnamə. Zhongningning xagirtirining tərjimihali» oja qaralsun.

(4) Wang Chong. «Mizan həkqidə. Hasiyət babi» oja qaralsun.

(5) «Tarihnamə. Kongzi təkirisigə» qaralsun.

(6) «Muhakimə wə bayan. 16- bap Jishi» oja qaralsun.

YEZA IGILIGIDƏ HƏMKARLIXIX-KOPIRATSIYILIXIX TOÖIRISIDA IKKI KƏTIMLIK SƏHBƏT*

(1953-yil 10-ay, 11-ay)

1. 10-AYNING 15-KÜNIDIKI SƏHBƏT

Yeza igilik ixləpqi kirix kopiratipliri obdan yoloğa koyulsa, həmkarlik guruppilirining zor dərjidə rawajlinixioğa türtkə bolidu.

Yengi rayonlarda, qong, ottura, kiçik nahiyilərninğ həmmisi, bu yil kix wə kelər yil ətiyaz toluk təyyarlik kilip, birdin ikkigiqə kopiratipni obdan yoloğa koyuxi kerək, az bolojanda bir, adəttə birdin ikkigiqə, kəp bolojanda üq bolsa, hizmətninğ yahxi - yaman ixlən'gənliligə qarap bəlgilənsə. San təksim kilip, wəzipə yükləx kerək. Kəp bolup kətsə, karamlik bilən ilgiləx bolidu, az bolup kalsa, onqillik bolidu. Bolsimu məyli, bolmisimu məyli diyix əz ekixioğa koyuwətkənlilik bolidu. Üqtn

* 1953-yil 10-ayning 26-künidin 11-ayning 5-künigiqə Zhonggong zhongyang 3-kətimlik yeza igiligidə həmkarlixix - kopiratsiyilixix yioqinini qakirdi. Bu — yoldax Mao Zedong yioqindin ilgiri wə yioqin dawamida Zhonggong zhongyang yeza hizmiti busining məs'ulliri bilən kilojan ikki kətimlik səhbət.

exip kətəə bolmamdu? Pəkət xərtkə uyoğun kəlsə, nizamnamə wə qararoğa uyoğun kəlsə, ihtiyariylik bilən boloğan bolsa, küqlük rəhbiriy tayanqlar (asasən ikki nukta: adil bolux, kabil bolux) bolsa, obdan yoloğa koyulsa, u Һalda, Hən Xin ləxkər tartkandək, qanqə kəp bolsa, xunqə yahxi.

Diwey, xiənweylaroğa buni zor küq bilən ixləxni, jəzmən yahxi ixləxni tapxurux kerək. Zhongyangjülər, shengweylar, shiweylarning yeza hizmiti buliri bu ixni qing tutuxi, hizmətning muһim nuktisini muxu məsilə üstigə koyuxi kerək.

Tizginlinidioğan san boluxi, wəzipe yüklinixi kerək. Wəzipe yükləx əmma zorlimaslik buyrukqilik bolmaydu. 10- ayda yioğın ötküzülgəndin keyin, 11-, 12- aylarni, kelər yilning 1 -, 2- aylirini, ximaldiki rayonlar üqün yə-nə 3-ayni qoxsak, bu ixni ixləxkə 4 - 5 ay waqit bar. Kelər yilning baxlirida yioğın eqip təxürülidu, buni muxu qetim enik eytip koyux kerək. Kelər yilning baxlirida təxürülidu, orunlax əһwalining qandak bolooğanlioqi kəzdin kəqürülidu.

Ayrim jaylar — az sanlik millətlər rayoni, uning üstigə, yər islahati orunlanmioqaqka, u yərlərdə kurmisi-mu bolidu. Ayrim nahiyilər, hizmiti bək naqar ixlən'gən nahiyilər, alayli, qalak yezilar 30 pirsənttin 40 pirsəntkiqə bolooğan, xiənwey shujisi nahayiti ajiz bolooğan, tutux kילוğan һaman qatak qikidioğan nahiyilərgə, waqtingə qaldurup koyup turup, san qüxürülmisimu bolidu, lekin shengweylar, diweylar hizmətni tərtipkə selix, xərt hazirlax, kelər yil küzlük yioğımdin keyin, qixta

tutux kilixka yardəmlixixkə mäs'ul boluxi kerək.

Omumi qanuniyət — həkmarlık guruppidin kopi-ratipka etüx, lekin tooqrıdın - tooqra kopiratip quruxni sinap bekixkimu ruhsət kilinidu. Udul yoldın mangsa, obdan mangsa, qapsanraq quruxka bolsa, nimixka bolmaydikən? Bolidu.

Hər dərjilik yeza hizmiti buliri həkmarlıxix - kopi-ratsiyilixix ixini intayın muhim ix dəp qarixi lazim. Yəkkə dihanlarning ixləpqikixixni axuruxi qəklik bolidu, həkmarlıxix - kopiratsiyilixixni rawajlandurux kerək. Yezidin ibarət zhendini sotsiyalizim igilimisə, kapitalizim mukərrər igiləydu. Kapitalizim yoliqımu mangmaymən, sotsiyalizim yoliqımu mangmaymən, diyixkə bolamdu, ahir? Kapitalizim yoli bilənmu ixləpqikixixni axuroqili bolidu, əmma uzak wakit ketidu, bəlki bu — azaplık yol. Biz kapitalizim bilən xuqullanmaymiz, bunisi enik. Əgər sotsiyalizim bilən xuqullanmisak, kapitalizim mukərrər yamrap ketidu.

Zongluxiən, omumi gangling, sanaətləxtürüx, sotsiyalistik əzgərtix tooqrisida, 10-ayda yioqın aqkanda, səzləp etüx lazim.

“Hususi mülükni qing koqıdax”mu, “4 qong ərkinlik”mu bay dihanlaroqa wə hallik ottura dihanlaroqa paydilik. Nimə üqün yənə kanunoqa yezip koyulidu? Qanunda hususi mülük koqıdilidu diyilgən, əmma “qing koqıdilidu” digən söz yok. Hazir dihanlar yər setiwatidu, bu yahxi əməs. Qanunda mən'i kilinmioqan, əmma biz hizmət ixləp, dihanlarning yər setixini tosuximiz lazim. Uning qarisi — kopiratip qurux. Dihanlarning yər

setixini tehi həmkarlik guruppisi tosalmaydu, kopiratip, qong kopiratipla tosalaydu. Qong kopiratip dihanlarni yerini ijarigə berixtinmu hali kilidu, bir - ikki yüz  yl k qong kopiratip birnəqqə  yl k yitim - yesir, y kk  - yiganil rg  qarisa, məsilə h l bolidu. Kiqik kopiratiplarmu qarixip ber l , t tkik kilix ker k. Həmkarlik guruppisimu yitim - yesir, y kk  - yiganil rg  yard m berixi lazim. Qong kopiratip kuroqili bolmisa, ottura kopiratip kurux ker k; ottura kopiratip kuroqili bolmisa, kiqik kopiratip kurux ker k; lekin ottura kopiratip kuroqili bolsila, ottura kopiratip kurux ker k, qong kopiratip kuroqili bolsila, qong kopiratip kurux ker k, qongini kərüpla hapa bolup kətməslik lazim. 1 - 2 yüz  yl k kopiratip qong kopiratip hisaplinidu, hətta 3 - 4 yüz  yl k bolsimu boliweridu. Qong kopiratipning karmioqida birnəqqə x b  kopiratip kuruxmu bir hil ijadiy t, qong kopiratipni tarkitiwetixning həjiti yok. Yahxi baxkurux digənlik h mm  jəhəttin yahxi bolsun dig n s zmu  m s. Hər hil t jribil rni kobul kilix ker k, bir kelipni h mmila y rg  ixlətməslik ker k.

Kona rayonlarda k pr k rawajlandurux ker k. Bəzi yengi rayonlarda bəzi kona rayonlaroqa karioqanda tez rawajlandurux mümkin, məsilən, Gu nzhong rayonida ximaliy Sh nxig  karioqanda tez rawajlandurux mümkin, Chengdu t zl ngligid  Fupingoqa ohxax jaylaroqa karioqanda tez rawajlandurux mümkin. Yengi rayonlarda jəzmən asta bolidu dəydioqan qaraxni buzup taxlax ker k. X rkiy ximal  miliy tt  kona rayon  m s, jənubiy

Manjuriyə rayoni iqqiridiki keyin azat boləjan jaylardın anqə pərklənməydu. Jiāngsu, Hangzhou - Jiāxing - Huzhou tərəplər Shəndong wə ximaliy Zhongguodiki taoqlıq kona rayonlardın exip ketixi mümkin, bəlki exip ketixi lazim. Yengi rayonlarda asta - asta bolsun digən gəpni omumən eytixkə bolidu, ləkin kadirli ri küqlük, ahalisi ziq jaylaxkən, yər tüzüluxi təkxi boləjan bəzi jaylarda birkanqə tip obdan yoloja koyulsa, birdinla tezrək rawajlinip ketixi mümkin.

Ximaliy Zhongguoda hazir 6 ming kopiratip bar, bir katlax — wəzipə, ikki katlax — məslihət. Wəzipini muwapıq yükləx, sanni tizginləx kerək, undak kilmi- oqanda, ixligən qaoqda kəngüldə san bolmay kalidu. Xərkiy ximalda bir katlax, bir yerim yaki ikki katlax kerək, ximaliy Zhongguodimu xundak kilix kerək. Tizginlinidiojan san bək kəp bolup kətmisun, jaylar axuruwətsimu bolidu, axurup orunlisa, kəypiyati nahayiti üstün bolidu.

Kopiratipni rawajlanduruxtimu san kəp, süpət yukuri, tənnerk təwən bolsun. Tənnerk təwən bolsun digən səz — kerəksiz məhsulat qikmisun digən səz; kerəksiz məhsulat qiksa, dihanlarning əjri bikaroja ketidu, qalduridiojan təsiri nahayiti yaman bolidu, siyasi jəhəttə ziyan bolidu, axliq kemiyp ketidu. Ahirki nətije axliq, pahta, xəkər konak, kəktat wə baxkilarni kəp ixləpqi kirix bolux kerək. Axliq kəp elinmisa, qikix yoli bolmaydu, dələtkimu, həlkkimu paydisiz.

Xəhər ətrapi rayonlirida, kəktatni kəp ixləpqi kirix kerək, kəktat kəp ixləpqi kirilmisa, ohxaxla qikix yoli

bolmaydu, dölətkimu, həlkkimu paydisiz. Xəhər ətrapi rayonlirida yərlər boluk, təkxi, uning üstigə, omumning igidarliqida, aldi bilən qong kopiratip kuruxka bolidu. Əlwəttə, inqikə ixləxkə toəra kelidu, kəktat terix axlik terixka ohximaydu, yirik ixləxkə tehimu bolmaydu. Tipik sinak ötküzüx kerək, qaramlik bilən ilgiriləxkə bolmaydu.

Xəhərləni yəkkə dihanlarning xəhərgə kəktat elip kirip setixioəa tayinip təminləxkə bolmaydu, ixləpqi-kirix jəhəttin amal tepix kerək, təminat - soda kopiratip-lirimu amal tepixi kerək. Qong xəhərlərdə kəktat jəhəttə təminləx bilən ehtiyaj otturisida hazır intayin qong ziddiyət bar.

Axlik, pahta jəhəttimu təminləx bilən ehtiyaj otturisida intayin qong ziddiyət bar, gəx, yaq jəhəttimu uzakka kəlməy intayin qong ziddiyət qikidu. Ehtiyaj zor dərjidadə exip ketip, təminləx yetixəlməy qalidu.

Təminləx bilən ehtiyaj otturidiki bundak ziddiyətni həl kilixni nəzərdə tutup, mülükqilik bilən ixləp-qikirix küqliri otturidiki ziddiyət məsilisini həl kilixka toəra kelidu. Yəkkə mülükqilik bolux kerəkmü yaki kolliktip mülükqilik bolux kerəkmü? Kapitalistik mülükqilik bolux kerəkmü yaki sotsyalistik mülükqilik bolux kerəkmü? Yəkkə mülükqilik asaidiki ixləp-qikirix munasiwətliri zor miqdarda təminləx bilən pütünləy tokunuxidu. Yəkkə mülükqilik kolliktip mülükqilikkə etüxi, sotsyalizimoəa etüxi lazim. Kopiratiplarning təwən dərjiligi bar, uningda yər pay kilip qoxulidu; ali dərjiligi bar, uningda yər omumoəa — kopiratip

digən omumoğa təwə bolidu.

Zongluxiənni mülükqilik məsilisini həl kılıx diyixkimu bolidu. Dələt mülükqiligi kengəytilidu — dələt karhaniliri yengidin qurulidu, əzgətip qurulidu, kengəytip qurulidu. Hususilar mülükqiligi əmgəkqi həlk mülükqiligi wə burzuaziyə mülükqiligidin ibarət ikki hil bolup, uni kolliktip mülükqilikkə wə dələt igiligigə əzgətkən (omum bilən hususilar xirikqiligi arkilik sotsializimoğa birlikkə kəltürgən)də, andin ixləpqikirix küqlirini əstürgili, məmlikətni sanaətləxtürüxnə orunliqili bolidu. Ixləpqikirix küqliri rawajlansa, andin təminləx bilən ehtiyaj otturisidiki ziddiyətni həl kıləqili bolidu.

2. 11-AYNING 4-KÜNİDİKİ SƏHBƏT

Hərəkəndəq ixni kılıxta, uni əmiliyətkə uyoqunlaxturux lazim, əmiliyətkə uyoqunlaxturulmisa, hata bolidu. Əmiliyətkə uyoqunlaxturux — ehtiyaj wə imkaniyətkə kərax kərək digən səz, imkaniyətkə siyasi xərt, iktisadiy xərt wə kadir xərtini əz iqigə alidu. Yeza igilik ixləpqikirix kopiratiplirini rawajlanduruxta hazir ehtiyajmu bar, imkaniyətkəmu bar, yoxurun kûq nahayiti zor. Əgər u kəzilmisa, puhta kədəmla bolup, ilgiriləx bolmaydu. Put digən mengixkə yaraləjan, midirilmay turiwerix hata bolidu. Xərtkə uyoqun kəruələjan kopiratiplar məjburi tarkitiwetilsə, natoqra bolidu, qəqanla bolmisan hata. “Aldirangoquluk kılıp kəramlik bilən ilgiriləxnə tüzitix”, hər həlda, bir xamal, bu xamal qikip, ərūwetixkə tegixlik bolmioqan bəzi yeza igilik ixləp-

qikirix kopiratiplirini ərüwətti. Hata ərüwetilgənlərni təkxürüp qikip, enik eytix, hata qilinoqanlıqini ikrar qilix kerək, undaq kilmioqanda, u yərdiki yeza kadirliri wə aktiplarəqa ələm bolidu.

Sotsiyalizim bilən xuqullinix kerək. “Hususi mülükni qing qooqdaq” — burzuaziyə idiyisi. “Kün boyi billə yürüxsimu gepi insapka darimaydioqan, uxxak-qüxxək iltipatlarni qilixka amraq adəmlərgə amal kanqə”. “Gepi insapka darimaydioqan” digənlük — gepi sotsiyalizimoqa darimaydu digən söz, sotsiyalizim bilən xuqullanmaydu digən söz. Yeza igilik kərz puli tarkitix, kütquzux axliqə tarkitix, nisbət boyiqə oqəllə-parak elix, bajni kanun boyiqə keməytix yaki almaslik, kiqik tiptiki su kuruluqi elip berix, kuduk qezix, əstəng qepix, qongkur həydəx, koyuk terix, oqutni muwapik berix, yengi tiptiki soqa, su qioqrioqi, dora pürkigüq həm dihanqilik dorilirini kengəytix wə xuningoqa ohxaxlar-ning həmmisi — yahxi ix. Lekin bu ixlar sotsiyalizimoqa tayanmay, pəkət uxxak dihan igiligi اساسida elip berilsa, u dihanlarəqa uxxak-qüxxək iltipatlarni kiləqanlıq bolidu. Bu yahxi ixlar zongluxiən bilən, sotsiyalizim bilən birləxtürülsə baxkiqə bolidu, uxxak-qüxxək iltipat bolmaydu. Sotsiyalizim bilən xuqullinip, bu yahxi ixlarni sotsiyalizim bilən birləxtürüx lazim. “Hususi mülükni qing qooqdaq”, “4 qong ərkinlik”kə kəlsək, bu tehimu uxxak-qüxxək iltipat bolidu, bəlki bay dihan wə hallik ottura dihanlarəqa iltipat kiləqanlıq bolidu. Sotsiyalizimoqa tayanmay, uxxak dihan igiligidin nəp qikirixning koyida bolup, yəkkə igilik اساسida

uxxak-qüxxək iltipatlarni kılıxka tayinip axlıkni kəp ixləpqi kırıx, axlık məsilisini həl kılıx, dələt pıani wə həlk turmuxidin ibarət qong ıxni həl kılıx ümit kılınsa, uningəra rastla “amal kənqə”!

“Tutka tutulsa, tarmaklar yürüxüp ketidu” dıgən kədimiy bir gəp bar. Tutka kələra elinsa, tarmaklar andin yürüxidu, tutka — asasiy tema. Sotsiyalizim bilən kapitalizim otturısıdiki zıddiyət wə bu zıddiyətni pəy dın - pəy həl kılıx — asasiy tema, tutka. Bu tutka kətirilsə, dihanlarəra yardəm berix yolidiki siyasi hizmət wə iktisadiy hizmətlərnıng həmmisigə igə qıkidu.

Yeza igilik ixləpqi kırıx kopiratiplirining iqidimu, sırtidimu zıddiyət bar. Həzirki yeza igilik ixləpqi kırıx kopiratipliri tehi yerim sotsiyalistik haraktirda, kopiratisırtidiki yəkkə dihanlar pütünləy hususi mülükqilik tüzümidə, bu ikkisining otturısıda zıddiyət bar. Həmkarlık guruppisi yeza igilik ixləpqi kırıx kopiratiwıəra ohximaydu, həmkarlık guruppisıda pəkət əmgəkla kollıktip bolıdu, mülükqilikkə tegilməydu. Həzirki yeza igilik ixləpqi kırıx kopiratipliri yənıla hususi mülükqilik asasiəra kuruloğan, hususilar igidarlıəıdiki yər, at - ulak, qong dihanqilik saymanlıri uningəra pəy kılıp koxuldi, kopiratisırtidiki sotsiyalistik amil bilən hususi mülükqilik otturısıdımuzıddiyət bar, bu zıddiyət pəy dın - pəy həl kılınıdu. Kəlgüsidə həzirki bundak yerim omumi, yerim hususi mülükqiliktin kollıktip mülükqilikkə ətkəndə, bu zıddiyət həl bolıdu. Bizning basıdıəan kədimimiz puhta bolıdu, sotsiyalizim bihi

boləjan həmkarlik guruppidin yerim sotsiyalistik kopiratipka, andin toluk sotsiyalistik kopiratipka  timiz (Bundak kopiratip yənila yeza igilik ixl pqi kiri  kopiratiwi d p atilidu, kolhoz d p atimaslik ker k). Omum n eytkanda, həmkarlik guruppisi — yənila yeza igilik ixl pqi kiri  kopiratiwining asasi.

Bir waqtida, birkanq  h jj tt  həmkarlixix-kopiratsiyilixix tilo a elinmio an ikən, mən bularo a, həmkarlixix - kopiratsiyilixixni rawajlandurux yaki z r r boləjan w  kilixka bolidio an siyasi hizmət, iktisadiy hizm tl rni elip berix lazim, dig n'g  ohxax gəplərni koxup koydum. Bəzilər uxxak dihan igiligidin n p qikiri ning koyida boldi, xunga dihanlaro a tolimu k p arilixixka alahid  qarxi qikti. U qa da, h kik t nmu arilixix k pr k bolup kətkən idi, yukuri orunlar “5 k p”ni sah  - sahələr boyiqə t w n'g  tengip, t w nni taza malimatang qiliw tk n idi. “5 k p” kaqanla bolsun akmaydu, yezilardila akmay kalmastin, zawutlardimu akmaydu, armiyidimu akmaydu. Zhongyang birnəqqə h jj t tarkitip, tolimu k p arilixixka qarxi turdi, buning paydisi boldi. Tolimu k p arilixix dig n nimə? Ehtiyaj bilən imkaniyətkə karimay, əmiliyət bilən hisaplxmay, zhugu nzhuyilik bilən pilan t z x; ya bolmisa pilan  miliy tk  uyo un bolsimu, lekin buyrukqilik usuli bilən ixl xning  zi tolimu k p arilixix bolidu. Zhugu nzhuyi bilən buyrukqilikning 10 ming yildin keyinmu lazimi yok. Tarkak uxxak dihan igiligi üqünla  m s, kopiratip üqünmu lazimi yok. Lekin ixl x z r r boləjan w  ixl x imkaniyiti boləjan, uning  stige,

buyruqçilik bilən ixlənmigən ixlarni tolimu kəp arilixix digili bolmaydu. Hizmətni təkxürgəndə, muxu əlqəmnı kəllinix kerək. Zhuguənzhuylıx bilən boləjan, əmilıyət-kə uyoğun bolmiojanlıki ixlarning həmmisi hata. Ixni buyruqçilik bilən ixlənxning hərkanıoçı hata. Puhta kədəm dəp turuwelip, ilgiriliməslik ongqillik bolıdu, əmilıyətə ixləxkə mümkin boləjan dərijidin exip, zormu - zor ixləx "sol"qillik bolıdu, buning hər ikkisi — zhuguənzhuylı. Karamlik bilən ilgiriləx hata, kılıxkə bolıdıojan ixlarni kılmaslıkmı hata, məjburi tarkitiwə-tix tehımu hata.

Partiyə iqi wə sirtida "Yezılarda əhwal eoçır, ix qatak, tədbirlər uxxak dihan igiligigə muwapıx kəlməywəwatıdu" dəyđiojan gəp - səzlər bar. Yezılarda əhwalning eoçırrak ikənligi rast, lekin uni əz layioçıda təhlil kılıx lazim. Əmilıyətə, yezıda əhwal unqiwalə eoçır əməs, axlıoçı yetixməyđiojan aililər 10 pirsənt qamisınıla təxkil kılıdu, ularning təng nispi yitim - yesir, yəkkə - yiganilər, əmgək küqi yoklar bolup, nahayiti tənglikdə kəliwatıdu, lekin həmkarlik guruppiliri wə kopiratiplar ularoça kərixıdu. Ularning turmuxi guomindang zamanisidikidin hər həlda kəp yahxi bolup kəldi, hər həlda yər - suluk bolup kəldi. Apətəkə uqri-ojanlarning əhwalı eoçır, lekin ularoçımu kutkuzux axlıoçı tarkitip berildi. Omumi dihanlarning turmuxi yahxi, yukuri kətiriliwatıdu, xuning üqün 80 pirsənttin 90 pirsəntkiqə boləjan dihan hoxal - horam otüwatıdu, həkümətni himayə kılıdu. Yeza ahalisi iqidə 7 pirsənt qamisidiki pomıxxik, bay dihanlar həküməttin narazi.

“Yezida əhwal eoqir, bolmay ketiwatidu” diyixidu, mən əzəldin bundak qarimay kəldim. Bəzilər yezilarda əhwalning eoqirliqini səzləp keliwatidu, yezilarning tarkakliqi yəni uxxak dihan igiligining tarkakliqinimu səzləp keliwatidu; lekin ular tarkaklik üstidə səzligəndə, kopiratip kuruxni billə səzlimidi. Yəkkə igilikni sotsiyalistik əzgərtix, həmkarlixix - kopiratsiyilixixni yoloqa koyux, kopiratip kurux — bular yənülüxla əməs, bəlki nəwəttiki wəzipə.

Zongluxiən məsilisini, 7-, 8- aylardiki maliyə - iktisat yioqini bolmioqan bolsa, nuroqun yoldaxlar həl kiliwalmioqan bolatti. 7-, 8- aylardiki maliyə - iktisat yioqini, asaslqi, muxu məsilini həl kildi. Bo Yiboni tənkit kilix dəl uning zongluxiəndin qətligən hataliqini tənkit kilix boldi. Zongluxiən, bir eoqiz səz bilən yioqinqakliqanda, məmlikətni sotsiyalistik sanaətləxtürüx wə yeza igiligi, qol sanaət, kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik əzgərtixni pəydin - pəy əməlgə axuruxtin ibarət. Bu ketim axlikni pılanlik setiwelix wə axlik bilən pılanlik təminləxning yoloqa koyuluximu sotsiyalizimoqa nahayiti qong türtkə boldi. Arkidinla bu ketimki həmkarlixix - kopiratsiyilixix yioqini qaqirildi, bumu yənə bir nahayiti qong türtkə boldi. Bu yil yerim yildin kəprək wakıt iqidə həmkarlixix - kopiratsiyilixix hərkitining qorup koyuloqanlıqini kəzdə tutup, bu ketimki yioqinda aktipraq bolux kerək. Lekin, siyasətni enik tapxurux kerək. Siyasətni enik tapxurux ixi nahayiti muhim.

“Paal rəhbərlik kilix, puhta kədəm bilən rawajlan-

durux” digen söz nahayiti yahxi. Bu yerim yildin köprək wakıt iqidə qorup qoyuldi, puhta kədəm boldiyu, ilgiriləx bolmıdı, bu anqə muwapıq əməs. Lekin, buningmu yahxi tərıpi boldi. Jəng kılıxni alsak, bir jəngni kılqandın keyin, dəm elix - tərıpkə selix bolıdu, andın ikkinqi jəng baxlinıdu. Məsılə xu yərdiki, bəzi zhendilardin qekinix köprək boldi, bəzısidın qekinix kəp bolmıdı, lekin əslidə rawajlanduruxka bolıdıqanliri rawajlandurulmıdı, rawajlanduruxka yol qoyulmıdı, təstıqlımay, qanunsız kılıp qoyuldi. Duniyada nuroqun yəngi, toqra nərsilər kəpinqə qanunsız bolup kəldi. Biz burun “qanunsız” idukku, guomindang “qanunluk” idi-öqu. Lekin bu qanunsız kopiratiplar qing turup kəlgən, yahxi yoloqa qoyuloqan tursa, sən yənə etirap kilmay turalamsən? Uning qanunluk ikənligini ahir etirap kılısən, u bəribir öqolibə kılıdu.

Yioqında paal rəhbərlik kılıx, puhta kədəm bilən rawajlandurux səzləndi, lekin yənə bəzi qataqlarning qikip kəlixinimu məlqərləx kerək. Sən paal, puhta digining bilən, ixligəndə paal rəhbərlik kılmaslıoqing yaki puhta kədəm bilən rawajlandurmaslıoqing mümkin. Paal, puhta bolux digənlik — tizginlinıdıqan san bolux, wəzipə qüxürüx, andın keyin orunlanoqan yaki orunlanmioqanlıoqini təkxürüx lazim digen söz. Orunlax imkaniyiti bar turukluk orunlimaslik yahxi əməs, bu sotsiyalizimoqa kizikmioqanlıq bolıdu. Təkxürüxlərgə karioqanda, hazır 5 pirsənttin 10 pirsəntkiqə boləqan kopiratiplarning məhsulati kemiyip kətkən, bu kopiratiplar anqə yahxi baxqurulmioqan, bu — paal rəhbərlik

kilmioqanliqning aqiwiti. Əlwəttə, az sandiki kopiratip-larning yahxi baxkurulmay kəlixidin, məhsulatning kemiyp ketixidin hali boluxmu təs. Lekin 20 pirsənt hətta uningdinmu kəp kopiratiplarning məhsulati kemiyp ketidioqan bolsa, bu məsilə bolidu.

Zongluxiən ixləpqiķirix munasiwətlirini pəydin - pəy əzgərtix diməktur. Stalin, ixləpqiķirix munasiwətlirining asasi — mülükqilik⁽¹⁾, digən idi. Yoldaxlar buni enikliwəlix lazim. Həzir hususi mülükqilik bilən sotsiyalistik omum mülükqilikning hər ikkisi qanunluk, lekin hususi mülükqilik pəydin - pəy qanunsiz bolup qalidu. 3 mo yərdə “hususi mülükni qing qoqdaq” bolsa, “4 qong ərkinlik”yoloqə qoyulsa, uning nətijisi az sanliq bay dihanlarni ronak tapquzux, kapitalizim yolioqə mengix bolidu.

Nahiyə wə rayon kadiririning hizmitini pəydin - pəy yeza igilik ixləpqiķirixida həmkarlixix - kopiratsiyilixix tərripigə, sotsiyalizim bilən xuqullinix tərripigə burax kerək. Ular sotsiyalizim ixliri bilən xuqullanmisa nimə kilidu, yəkkə igilik bilən xuqullinamdu? Xiənwey shujiliri, qūwey shujiliri sotsiyalizim ixliri bilən xuqullinixni qong ix dəp qarixi lazim. Qoqum shujilar məs’ul boluxi lazim, mən bolsam zhongyangning shujisi. Zhongyangjū shujiliri, shengwey shujiliri, diwey shujiliri, xiənwey shujiliri, qūwey shujiliri — hər dərijilik shujilarning həmmisi məs’ul bolup, əzi kol selip ixlxi lazim. Zhongyang hazır küqining 70 - 80 pirsəntini yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtix ixi bilən xuqullinixkə mərkəzləxtürdi. Kapitalistik soda - sanaətni

əzgərtixmu sotsiyalizim bilən xuoqullinix bolidu. Hər dərijilik yeza hizmiti buliridiki yoldaxlar, yioqinoqa kəlgənlər yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtixning mutəhəssisliri boluxi kerək, nəziriyini bilidioğan, luxiənni bilidioğan, siyasətni bilidioğan, usulni bilidioğan mutəhəssislər boluxi lazim.

Xəhərlərnı kəktat bilən təminləxtə, əsaslioqi, pilanliq təminləxnı yoloqa koyux lazim. Qong xəhərlər wə yengidin tərəkki kiloğan xəhərlərdə ahələ nahayiti ziq toplanoğan, yigili kəktat bolmisa bolamdu? Bu məsilini həl kilix kerək. Xəhər ətrapi rayonlirida həmkarlıq guruppilirini kurup, kəktat ixləpqikirix wə kəktat bilən təminləxnı yahxi həl kiloqili bolmisa, həmkarlıq guruppisini kurmayla, yerim sotsiyalistik kopiratiplarnı kuruxka, hətta toluq sotsiyalistik kopiratiplarnı kuruxka bolidu. Bu məsilini muzakirə kilip kərsə bolidu.

Ixləpqikirix kopiratiplirini rawajlandurux pilanı otturioqa koyuldi, bu yil kix, kelər yil ətiyazdin kelər yil küzlük yioqimoqiqə, kopiratiplardin 32 mingdin artukraoqi kurulidu, 1957- yili 700 mingoqa yətküzüxkə bolidu. Lekin bəzidə birdinla rawajlinip ketixining mümkinligini, 1 milyonoqa yetip berixi mümkinligini, bəlkim 1 milyon bilənmu qəklinip kəlmaydioğanlioqini mөлqərləx lazim. Kiskisi, həm kəp kurux, həm yahxi kurux, paal rəhbərlik kilip, puhta kədəm bilən rawajlandurux lazim.

Bu kətimki yioqin nətijilik boldi. Həzir eqilmay, kelər yil 1 - ayda eqiloğan bolsa, keqikip kəloğan bolatti, bu yil kix koldin ketip kəloğan bolatti. Kelər yil

3- ayning 26- küni yənə yiojin eqip, bu qetimki pilanning ijra qilinixining kandaq bolojanliojini təkxürux lazim. Bu qetimki yiojinda kelər qetimlik yiojinning waqti bəlgiləndi həmdə kelər qetimlik yiojinda bu qetimki yiojin qararining ijra qilinix əhwalini təkxürux qarar qilindi, bu usul nahayiti yahxi. Kelər yil küzdə yənə bir qetim yiojin eqip, kelər yil qixning wəzipisini muzakirə qilip bəlgiləp qiqix lazim.

IZAHI

(1) Stalin. «Biənzhenglik weywuzhuyi wə tarihiy weywuzhuyi toqrisida» oja qaralsun.

ZHONGHUA HƏLK JUMHURIYITI ASASIY KANUNINING LAYIHISI TOOIRISIDA*

(1954- yil 6- ayning 14- kuni)

Bu asasiy kanun layihisi kixilarning kengligə yaqqandək kərünidu. Asasiy kanun layihisining dəs-ləpki nus'hisining birkədər yahxi boləqanlıqini wə kəpqilikning koxuluxioja həm himayisigə erixkən-ligini Beyjingdiki 500 din artuq kixining muzakirisidin wə əlkə, xəhərlərdiki hərəkaysi tərəp aktiplirining muzakirisidin yəni məmlikət boyiqə wəkillik harak-tirioja igə boləqan 8 mingdin artuq kixining kəng muzaki-risidin kərüwaləqili bolidu. Bögün nuroqun kixi sezlidi, ularmu xundəq diyixti.

Nimə üqün muxundəq kəng muzakirə uyuxtu-rulidu? Buning birkanqə paydisi bar. Birinqidin, az sanlik kixilər təyyarlap qikqan nərsini kəpqilik kixilər yaqlamdu, yaqlimamdu? Muzakirə arqilik, asasiy kanun layihisining dəs-ləpki nus'hisidiki tüp madda wə tüp pirinsiplarni kəpqilikning yaqlaydioqanlıqini ispat-landi. Layihining dəs-ləpki nus'hisidiki toqra nərsi-

* Bu — yoldax Mao Zedong mərkiziy həlk həkümiti wey-yüənhuyining 30- kətimlik yioqinida sezligən nutuk.

larning h mmisi saklap kelindi. Az sanliq r hb rl rning pikri n qq  ming kixining yaklixioja erixiti, dim k, daolilik ikən, muwapik ikən, ijra kilixka bolidik n. Xundak kilip, bizdə ix nq hasil boldi. Ikkinqidin, muzakir  dawamida 5 ming 900 din artuq pikir yiojildi (soallar buning sirtida). Bu pikirl rni 3 kisimoja b l x mümkin. Buning bir kismi natoqra. Yənə bir kismi, g r q  pütünləy natoqra boluxi natayin bolsimu, lekin muwapik  m s, qobul kilmiojan yahxi. Qobul kilinmaydik n, y n  nim   q n yiojilidu? Bundak pikirl rni yiojixning nim  paydisi bar? Paydisi bar, buning bil n muxu 8 mingdin artuq kixining idiyisid  asasiy kanunoja qarita  n  xundak b zi karaxlarning barliojini bilgili bolidu, selixturmioja igü bolojili bolidu.  qinqi bir kismi — qobul kilinojanlar. Bular,  lw tt , yahxi w  z r r.  g r bu pikirl r bolmiojan bolsa, asasiy kanun layihisining d sl pki nus'hisi asasiy j h ttin toqra bolojini bil nmu, toluq bolmaytti, yetixsizliktin hali bolmaytti w   traplik bolmaytti. H zirki layihidimu y n  yetixsizlikl r w  toluq bolmiojan t r pl r boluxi mümkin, buning  q n pütün m mlik t h lkidin pikir elixka toqra kelidu. Lekin b g n bu layih  birk d r toluq bolojand k turidu, bu —  kilg  muwapik pikirl rni qobul kiliojanlikning nətijisi.

Bu asasiy kanun layihisining kixil rning k nglig  yakkanliojining səwiwi nimə? Meningqə, s w pl rning biri xuki, asasiy kanunni t yyarlaxta r hbiriyo rganning pikri bilən k ng ammining pikrini birl x-

türüx usuli qollinildi. Bu asasiy qanun layihisidə, az sanliq rəhbərlərnin pikri bilən 8 mingdin artuq kixining pikri birləxtürüldi, elan kilinoqandin keyin, yənə pütün məmlikət həlqining muzakirisidin ötküzülüp, zhongyangning pikri bilən pütün məmlikət həlqining pikri birləxtürüldi. Mana bu — rəhbərlik bilən ammini birləxtürüx, rəhbərlik bilən kəng aktiplarni birləxtürüx usuli. Burun biz muxu usulni kollanoqan iduq, buningdin keyinmu xundaq kilimiz. Barliq muhim qanunlarni qikirixta muxu usulni kollinimiz. Bu qetim biz muxu usulni kollinip, birkədə rəhbərlik bilən yəxi wə birkədə rəhbərlik bilən asasiy qanun layihisigə igə bolduq.

Bu yərdə olturoqanlar wə kəng aktiplar nimə üqün bu asasiy qanun layihisini himayə kilidu? Nimə üqün uni yəxi boptu dəp his kilidu? Buningda asasiy səwəp ikki: biri—təjribilərnin yəkünlən'gənligi, biri—pirinsipallik bilən janliklikning birləxtürülgənligi.

Birinqidin, bu asasiy qanun layihisidə tarihiy təjribilər bolupmu yəkinki 5 yildin buyanki inkilap wə quruluq təjribiliri yəkünləndi. Uningda puroletariyat rəhbərlikidə elip beriloqan jahan'girlikkə qarxi, feodalizimoqə qarxi wə guənliao kapitalizimoqə qarxi həlq inkilawining təjribiliri yəkünləndi, yəkinki birnəqqə yildin buyanki ijtimai islahat, iqtisadiy quruluq, mədiniyət quruluqi wə həkümət hizmitining təjribiliri yəkünləndi. Bu asasiy qanun layihisidə yənə Qing sulalisining ahirki yilliridin buyanki asasiy qanun məsilisi toqrisidiki təjribilər yəni Qing sulalisining ahirki yilliridiki "19 əkidə"⁽¹⁾din tartip, min-

guoning birinchi yilidiki «Zhonghua min'guoning wa-
kitlik asasiy qanuni»⁽²⁾, Beyyang jünfa hökümitining
birnəqqə asasiy qanuni wə asasiy qanun layihisi⁽³⁾,
Jiang Jieshi əksiyətqi hökümitining «Zhonghua min-
guoning xünzheng dəwridiki waqitlik asasiy qanuni»,
taki Jiang Jieshining sahta asasiy qanunioiqə boləjan
təjribilərmu yəkünləndi. Buning iqidə ijabiliri bar,
səlbilirimu bar. Məsilən, min'guoning birinchi yilidiki
«Zhonghua min'guoning waqitlik asasiy qanuni» xu
qaoqda birkədər yahxi nərsə idi; əlwəttə, u toluq əməs
idi, kəmçiligi bar idi, burzua haraktirida idi, lekin
uningda inqilawiy wə demokiratik haraktir bar idi.
Bu waqitlik asasiy qanun nahayiti addi bolup, nahayiti
aldiraxlik bilən təyyarlanəjan, təyyarlaxtin tartip
maqullanəjanəja kədər aran bir ayla waqit kətkən
ikən. Qaləjan birnəqqə asasiy qanun wə asasiy qanun
layihisi, omumən kilip eytkanda, əksiyətqil. Bizning
bu asasiy qanun layihimizdə, asasləqi, elimizning
inqilap təjribiliri wə kurulux təjribiliri yəkünləndi,
xuning bilən bir waqitta yənə əz məmlikitimizning
təjribiliri bilən həlkəra təjribilər birləxtürüldi. Bizning
asasiy qanunimiz sotsiyalistik asasiy qanun tipigə
kiridu. Biz əz təjribilirimizni asas kilduk, xuningdək
Sovet ittipaқining wə hərқaysi həlkə demokratiyisi
dələtlirining asasiy qanunidiki yahxi nərsilərdinmu
paydilanduk. Eytip kəlsək, asasiy qanunni burzuaziyə
baxlap bərgən. Ən'gliyidə bolsun, Fransiyidə bolsun,
Amerikida bolsun, burzuaziyining inqilawiylik dəwri
boləjan, asasiy qanunni ular ənə xu waqittin baxlap

pəyda kıloğan. Biz burzua demokiratiyisini, ularning asasiy qanuni tarihta orunoğa igə bolmioğan, dəp birakla yokka qikiriwetəlməymiz. Lekin, hazır burzuaziyning asasiy qanuni pütünləy yahxi əməs, əski, bolupmu jahan'gir dələtlərnin asasiy qanunliri kəp sandiki kixiləni aldaydu wə ezidu. Bizning asasiy qanunimiz yengi, sotsiyalistik tiptiki asasiy qanun bolup, burzuaziyə tipidikidin pərk kılıdu. Bizning asasiy qanunimiz ularning inqilawiylik dəwridiki asasiy qanunliridinmu kəp iloğar. Bizningki ularningkidin əwzəl.

Ikkinqidin, bizning asasiy qanun layihimizdə pirinsipallik bilən janliklik birləxtürüldi. Pirinsip asasen ikki: demokiratiyə pirinsipi wə sotsiyalizim pirinsipi. Bizning demokiratiyimiz burzua demokiratiyisi əməs, bəlki həlk demokiratiyisi, yəni puroletariyat rəhbərlik kılıdioğan, ixqi - dihanlar ittipakini asas kıloğan həlk demokiratiyisi diktaturisi. Həlk demokiratiyisi pirinsipi bizning pütkül asasiy qanunimizə singdürüldi. Yənə biri — sotsiyalizim pirinsipi. Elimizdə hazırki wəqittimu sotsiyalizim bar. Asasiy qanunda qokum sotsiyalistik əzgərtixni orunlax, məmlikətni sotsiyalistik sanaətləxtürüxnə əməlgə axurux kerəkligi bəlgiləndi. Bu — pirinsipallik. Sotsiyalizim pirinsipini yoloğa koyimiz dəp, pütün məmlikət mikyasida bir ətigəndila həmmə jəhəttə sotsiyalizimni yoloğa koyamduk? Bundaq kılıx xəkildə nahayiti inqilawiydək tursimu, lekin buningda janliklik bolmaydu - də, akmay kalidu, qarxilikkə uqraydu, məoqlup bolidu. Xuning üqün, bir dəmning iqidila kıləyli bolmaydioğan ixni pəydin - pəy

kilixka yol koyux kerək. Dələt kapitalizimini alayli, u pəydin - pəy yoloğa koyulidu, dəymiz. Dələt kapitalizimining yaloğuz omum bilən hususilar xirikqiligidin ibarət bir hilla xəkli bolup qalmastin, bəlki hər hil xəkli bar. Biri “pəydin - pəy”, biri “hər hil”. Mana bu — hər hil xəkildiki dələt kapitalizimini pəydin - pəy yoloğa koyup, sotsiyalistik omumi həlk mülükqiligigə yetix digənlik. Sotsiyalistik omumi həlk mülükqiligi — pirinsip, bu pirinsipka yetix üqün, buningoğa janliklikni birləxtürüx lazim. Janliklik — dələt kapitalizimi, uning xəkli bir hilla əməs, “hər hil”, uni əməlgə axurux bir kündila əməs, “pəydin - pəy” bolidu. Xundak bolqanda janlik bolidu. Həzir yoloğa koyuxka bolidioqanlirini yazduk, yoloğa koyuxka bolmaydioqanlirini yazmiduk. Məsilən, gongminlarning hokukini maddi jəhəttin kapalətləndürüxni alayli, kəlgüsidə ixləpqiğirix rawajlansa, həzirkidin qokum kəng bolidu, lekin həzir biz yənila “pəydin-pəy kəngəytilidu” dəp yazduk. Bumu janliklik. Yənə birlik səpni alayli, u ortak ganglingoğa yeziloqan idi, həzir asasiy kanun layihisining səz bexioqimu yezildi. Muxundak bir “demokratik siniplar, demokratik partiyə - guruhlar wə həlk təxkilatlirining kəng həlk demokratik birlik sepi” bolqanda, hərkaysi təbikilərnə, milli burzuaziyə wə demokratik partiyə - guruhları, dihanlar wə xəhər uxxak burzuaziyisini hatirjəm kilqili bolidu. Yənə az sanlik millətlər məsilisi bar, uningda ortaklik bar, alahidilikmu bar. Ortaklioqoğa ortak maddilar bap kelidu, alahidiligigə alahidə maddilar bap kelidu. Az

sanlik millətlər siyasi, iktisat və mədəniyyət jəhətlərdə özigə has alahidiliklərgə igə. Az sanlik millətlərnin iktisadiy alahidiligi nimə? Məsilən, 5 -maddida, Zhonghua həlk jumhuriyitidə ixləp qikixirix wastilirigə boləjan mülükqilikning hazır 4 hil xəkli bar, diyilgən, əmiliyətə, bizning az sanlik millətlər rayonimizda hazır yənə baxka hildiki mülükqilikmu bar. Həzir baxlanəuq gongshe mülükqiligi yənə barmu? Bəzi az sanlik millətlər iqidə, ehtimal, bar. Elimizdə yənə kuldarlar mülükqiligimu bar, feodallar mülükqiligimu bar. Həzir karioqanda, kulluk tüzümmu, feodallik tüzümmu, kapitalistik tüzümmu yahxi əməs, əmiliyətə ular tarihta baxlanəuq gongshe tüzümidin iloqar idi. Bu tüzümlər baxta iloqar idi, ləkin keyinqə bolmay kaldi, xunga baxka tüzüm ularning ornini aldi. Asasiy kanun layihisining 70 - maddisida, az sanlik millətlər rayonida “xu jaydiki millətlərnin siyasi, iktisat və mədəniyyət jəhəttiki alahidilikliri boyiqə, aptonomiyə nizamlirini və ayrim nizamlarni tüzüp qikixka bolidu” dəp bəlgiləndi. Bularning həmmisi pirinsipallik bilən janliklikning birləxtürüluxi bolidu.

Bu asasiy kanun layihisining kəpqilikning himayisigə erixkənligidə və kəpqilikning uni yahxi boptu diyixidə munu ikki səwəp bar: biri—təjribilərnin tooqra və muwapik yəkünlən'gənligi, yənə biri—pirinsipallik bilən janliklikning tooqra və muwapik birləxtürülgənligi. Əgər bundak bolmioqan bolsa, meningqə, kəpqilik uni yaklimioqan və yahxi boptu dimigən bolatti.

Bu asasiy kanun layihisini ijra kilixka tamamən

bolidu, ijra qilix kerək. Əlwəttə, u hazır yənıla layihə, birnəqqə ay ətəkəndin keyin, məmlikətlik həlk qurultiyi təripidin maqullansa, rəsmiy asasiy kanun bolidu. Būgün biz uni ijra qilixka təyyarliniwatimiz. Maqullanəqəndin keyin, pütүн məmlikət həlkining həmmisi ijra qilixi lazim, bolupmu dələt organliridiki hizmətqilər baxlamqilik bilən ijra qilixi lazim, aldi bilən, bu yərdə olturoqanlar ijra qilixi kerək. Ijra qilmaslik asasiy kanunoqə hilaplik qiləqanlik bolidu.

Bizning asasiy kanunimizning layihisi elan qilinəqəndin keyin, pütүн məmlikət həlkining birdək himayisigə erixidu, pütүн məmlikət həlkining aktipliəqini ətüridu. Bir təxkilatning nizamnamisi boluxi kerək, bir dələtningmu nizamnamisi boluxi kerək, asasiy kanun — xundak bir bax nizamnamə, tūp qong kanun. Həlk demokiratiyisi wə sotsiyalizim pirinsiplirini asasiy kanundin ibarət muxundak bir tūp qong kanun xəkli bilən muqimlaxturup, pütүн məmlikət həlkini enik yoloqə igə qiləqanda, pütүн məmlikət həlkioqə mengixka bolidioqan enik, roxən wə toqra yolning barliəqini his kilduroqanda, pütүн məmlikət həlkining aktipliəqini ətürgili bolidu.

Bu asasiy kanun layihisi elan qilinəqəndin keyin, həlkərada təsir kəzoqamdu? Demokiratiyə lagiridimu, kapitalistik dələtlərdimu təsir kəzoqaydu. Demokiratiyə lagirida kixilər bizning enik, roxən wə toqra yoloqə igə boləqanliəqimizni kərüp, hoxal bolidu. Zhongguoluklar hoxal bolsa, ularmu hoxal bolidu. Kapitalistik dələtlərdiki ezilgüqi wə ekispilatatsiyə qilinəquqi həlkələr

kəridioqan bolsa, ularmu hoxal bolidu. Əlwəttə, yənə hoxal bolmaydioqanlarmu bar, jahən'girlar, Jiang Jieshi hoxal bolmaydu. Sən Jiang Jieshini hoxal bolidu dəmsən? Meningqə, uningdin pikir almay turupmu uning hoxal bolmaydioqanliqini bilgili bolidu. Biz Jiang Jieshini taza obdan bilimiz, u hərgiz yaqlimaydu. Ezhinower zongtongmu hoxal bolmaydu həm uni yahxi əməs dəydu. Ular bizning asasiy kanunimizni enik, roxən, lekin nahayiti yaman yol, hata yol diyixi, sotsiyalizim, həlk demokiratiyisi digən nimə u, hata-laxkanlik diyixi turoqan gəp. Ular janlikliknimu yaqlimaydu. Ular bizning bir ətigəndila sotsiyalizim kurup qikiximizni taza yakturidu, jahən taza malimatang bolsa, ular hoxal bolidu. Ular Zhongguoning birlik səpni yoloqə koyuxinimu yaqlimaydu, ular bizdin "bir hillik"ni yoloqə koysikən dəp ümit kilidu. Bizning asasiy kanunimiz əzimizning milli alahidiligigə igə, lekin yənə həlkəralik haraktirmu aloqan, u — milli hədisə, xundakla həlkəra hədisiningmu bir hili. Jahən'girlik wə feodalizimning zulmioqə bizgə ohxax uqrioqan əllər nahayiti kəp, bularning aqalisi dunyada kəp sanni təktil kilidu, bizning bir inqilawiy asasiy kanunoqə, həlk demokiratiyisi asasiy kanunioqə igə boləqanliqimiz, enik, roxən wə toqra yoloqə igə boləqanliqimizning bu əllərnin həlkioqə yardimi tegidu.

Bizning omumi nixanimiz — uluq sotsiyalistik dələt kurup qikix üqün kürəx kilix. Məmlikitimiz—600 milyon aqaligə igə qong məmlikət, sotsiyalistik sanaətləxtürüxnə əməlgə axurux üqün, yeza igiligini

sotsializimlaxturuxni wə maxinilaxturuxni əməlgə axurux üqün, uluq sotsiyalistik dölət kurup qikix üqün, zadi kanqilik waqit ketidu? Həzirqə kesip eytmayli, təhminən üq 5 yillik pılan iqidə yəni 15 yil qamisida əsas saloqili bolar. Xu qaoqda nahayiti uluq bolup ketəmdük? Natayin. Meningqə, uluq sotsiyalistik dölət kurup qikix üqün, təhminən 50 yil yəni on 5 yillik pilanni bəximizdin kəqürsək bir gəp bolup qalidu, iskət kirip qalidu, həzirqədin baxkiqə bolup qalimiz. Həzir biz nimilərnəni yasiyalaymiz? Joza - bənding wə qinə - qəy-nək yasiyalaymiz, axlik teriyalaymiz, yənə un tartalaymiz həm kəşəz yasiyalaymiz, ləkin birmu aptomobil, ayrupilan, tanka wə tiraktur yasiyalmaymiz. Bək po atmaslioqimiz, kuyruoqimizni dinggaytiwalmaslioqimiz lazim. Əlwəttə, mən bu yərdə, ulardin birni yasiyalisak kuyruoqimizni səl dinggaytiwalsak bolidu, 10 ni yasiyalisak kuyruoqimizni igizrək dinggaytiwalsak bolidu, san axkanseri kuyruoqimizni tehimu igiz dinggaytiwalsak bolidu, dəwatkinim yok. Undak kilsak bolmaydu. 50 yildin keyin iskət kirip qaloqandimu, həzirkiqə ohxax kəmtər boluximiz lazim. Əgər u qaoqda həkawurlixip kətsək, həkni kəzğə ilmisak, yahxi bolmaydu. 100 yildin keyinmu həkawurluk qilmaslioqimiz lazim. Mənggü kuyruoqimizni dinggaytiwalmaslioqimiz lazim.

Bizning bu əsasiy kanunimiz — sotsiyalistik tiptiki əsasiy kanun, ləkin tehi toluq sotsiyalistik əsasiy kanun əməs, u — ətkünqə dəwrdeki bir əsasiy kanun. Biz həzir pütүн məmlikət həlki bilən ittipaklixip, ittipaklixixka bolidioqan wə ittipaklixixka tegixlik boləqan barlik

küqlər bilən ittipaklıxip, uluq sotsiyalistik dölət kurup qikix üçün kürəx kiliximiz lazim. Bu asasiy kanun muxu məksətni kəzdə tutup yeziloqan.

Ahirda, bir məsilini qüxəndürüp ötimən. Bəzi kixilər, asasiy kanun layihisidiki ayrim maddilarning qikirip taxlinixi bəzilərninq tolimu kəmtərlik kiloqanliqoidin boldi, diyixti. Bundaq qüxəndürükə bolmaydu. Bu kəmtərlik kiloqanliqtin bolqan əməs, bəlki undaq yezilixi layik bolmaydioqanliqi, əkilgə muwapik kəlməydioqanliqi wə pənni bolmaydioqanliqoidin boldi. Bizning bundaq həlk demokiratiyisi dölitimizdə, axundaq nalayik maddini yazmasliq kerək. Əslidə yezixka tegixlik bolup, kəmtərlik kiloqanliqtin yezilmay qaloqan əməs. Pəndə kəmtərlik kilix - kilmasliq digən gəp yok. Asasiy kanun tüzüx pən bilən xuqullinix diməktur. Biz pəndin baxka hiqnimigə ixənməsligimiz lazim, dimək, hurapatliq kilmasliqimiz lazim. Zhongguoluklar bolsun, qətəlliklər bolsun, əlgənlər bolsun, tiriklər bolsun, ularning toqrisini toqra diyiximiz, natoqrisini natoqra diyiximiz lazim, undaq kilmisak hurapatliq bolidu. Hurapatliqni tügitiq kerək. Məyli qədimeki zamandikisi bolsun yaki həzirke zamandikisi bolsun, toqrisioqa ixiniximiz, natoqrisioqa ixənməsligimiz, ixənməyla qalmastin, bəlki tənkit beriximiz lazim. Muxundaq kilixla ilmiy pozitsiyə bolidu.

IZAHLAR

(1) Bu Qing sulalisi həkümiti 1911- yil 11- ayda elan kiloqan

«19 qong əkidə»ni kərsitidu.

(2) «Zhonghua min'guoning waqitlik asasiy qanuni»ni Sun Zhongshən xinhəy inkilawidin keyin Zhonghua min'guoning waqitlik zongtongi bolojanda elan qiləjan.

(3) Bu Yüən Shikəy həkümitining 1913- yildiki Tientən asasiy qanun layihisini, 1914- yildiki waqitlik asasiy qanunini, Cao Kun həkümitining 1923- yildiki asasiy qanunini wə Duən Qiruy həkümitining 1925- yildiki asasiy qanun layihisini kərsitidu.

ULUOI SOTSIYALISTIK DOLAT KURUX UQUN KURAX KILAYLI*

(1954-yil 9-ayning 15-kuni)

Wekillar!

Zhonghua halk jumhuriyiti 1 - nowatlik memliketlik halk kurultiyining 1 - yiqini bugun delitimizning paytæhti Beyjingda eqildi.

Wekillarning omumi sani 1 ming 226, tizimoqa alduroqan wækil 1 ming 211, saksizlik wæ ix sæwiwidin ruhsæt sorap tizimoqa aldurmioqan wækil 15, tizimoqa alduroqan bolsimu saksizlik wæ ix sæwiwidin bugunqæ katnixalmioqan wækil 70. Bugunki yiqinoqa katnaxkan wækil 1 ming 141, bu san kanunda bælgilæn'gæn sanoqa muwapik kelidu.

Zhonghua halk jumhuriyiti 1 - nowatlik memliketlik halk kurultiyining 1 - yiqinioqa zor wæzipæ yüklændi.

Bu ketimki yiqinning wæzipisi:

Asasiy kanun tüzüx;

Birkanqæ muhim kanunni tüzüx;

Hökümæt hizmitidin doklatni makullax;

Delætning yengi ræhbiriy hadimlerini saylax.

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhonghua halk jumhuriyiti 1 - nowatlik memliketlik halk kurultiyining 1 - yiqinida sözligen eqix nutqi.

Bizning bu yiqinimiz uluq tarihiy əhmiyətə igə. Bu yiqin — həkimiz 1949 - yili dəlitemiz qurul-
oqandin buyan erixkən yengi oqəlibilər wə yengi tərəkki-
yatlarni kərsitidioqan namayəndə, bu yiqinda tüzüldi-
oqan asasiy qanun məmlikitimizning sotsiyalizim ixliri-
ni zor dərjide aloqa süridu.

Bizning bax wəzipimiz: Pütün məmlikət həlkini
ittipaklaxturup, barlik həlkara dostlarning yardimini
koloqa kəltürüp, uluq sotsiyalistik dələt kurux üqün
kürəx kilix, həlkara teqlikni qooqdax wə insaniyətning
iloqar ixlirini rawajlandurux üqün kürəx kilix.

Həkimiz tirixip ixlix, Sovet ittipakining wə kerin-
dax dələtlərnin iloqar təcribilirini tirixip üginixi, rast-
qil, səmimi boluxi, bir birigə ilham wə yardəm berixi,
hərkandaq laphorluk wə təkəbburluktin kattik saklinixi,
hazirki muxundaq bir iktisatta wə mədiniyətə arkida
kaloqan məmlikitimizni birkanqə 5 yillik pilan iqide
sanaətləxkən, yüksək zamaniwi mədiniyət səwiyisigə
igə uluq məmlikət kilip qurup qikixi lazim.

Bizning iximiz — həkkani ix. Həkkani ixni hər-
kandaq düxmən buzalmaydu.

Bizning ixlirimizə rəhbərlik kילוquqi hexin küq —
Zhongguo gongchəndangi.

Bizning idiyimizgə yetəkqilik kילוquqi nəziriyiwi
asas — Marksizim - Leninizim.

Bizdə toluk ixənq barki, barlik japa - muxəkkətlərnin
yengip, dəlitemizni uluq bir sotsiyalistik jumhuriyət
kilip kurup qikimiz.

Biz aloqa ilgiriləwatimiz.

Biz burunqılar zadi qilip baxmioqan intayin xerəp-lik, uluq ixlarni qiliwatimiz.

˘ Biz məksidimizgə qoqum yetimiz.

Biz məksidimizgə qoqum yetələymiz.

Pütün Zhongguodiki 600 milyon həlk ittipaklixip, ortak ixlirimiz üqün tirixip kürəx qilayli!

Yaxisun bizning uluq wətinimiz!

KIZIL RAWAKTIKI QÜX TƏTKİKATI MƏSILISI TOÜRISIDIKI HƏT*

(1954- yil 10- ayning 16- küni)

Yü Pingbooqa rəddiyə bərgən ikki parqə makalini koxup əwəttim, okup qikixinglarni soraymən. Bu — kizil rawaktiki qüx tətqikati bilən xuoqullinip kəlgən atalmix nopuzluk yazoquqilarning hata nuktiinəzirigə 30 nəqqə yildin buyan birinqi ketim əstayidil eqiloqan ot. Aptorlar — ikki nəpər yaxlar ittipakı əzasi. Ular dəsleptə «Ədibiyat - sən'ət zornili»oqa hət yezip, Yü Pingboni tənkit kilixka bolidioqan - bolmaydioqanliqini sorioqanda, hiqkim ilik almioqan. Ular nailaj əzlrining ana məktiwi — Shəndong daxüediki okutkuqilaroqa hət yezip, kollaxka igə boloqan wə ularning «Kizil rawaktiki qüx həkkidə kiskiqə mulahizə»gə rəddiyə digən maqalisi bu məktəpning «Ədibiyat, tarix, pəlsəpə» zornilioqa besiloqan. Məsilə yənə Beyjingoqa kaytip kəlgən, bəzilər munazirə kozoqap, tənkitni qanat yaydurux üqün, bu makalini «Renmin ribao»oqa kəqürüp besixni tələp kilsa, yənə bəzilər türlük banilar bilən (asasən “addi kixiləring maqalisi ikən”, “partiyə geziti ərkin munazirə

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhonggong zhongyang zheng-zhiyüydiki yoldaxlaroqa wə baxqa munasiwətlik yoldaxlaroqa yazoqan hət.

kilidioğan sorun əməs” dəp) qarxi qikқанliқtin, bumu əməlgə axmay қалоған; nətijədə murəssəgə kelinip, bu maқalining «Ədibiyat - sən’ət zornili»oға kəqürüp besili-xioға ruhsət қilinoğan. Keyin yənə, bu ikki yaxning Yü Pingboning «Kizil rawaktiki qüx tətқikati» digən kitawioға rəddiyə bərgən maқalisi «Guangming ribao» gezitining «Ədibiy miraslar» betigə besiloğan. Ozayidin, kilassik ədibiyat sahəsində yaxlarni 30 nəqqə yildin buyan zəhərləp kəlgən Hu Shiqilarning burzua weyxin-lunioға qarxi turidioğan bu kürəxni kanat yayduruwət-kili bolidioğan ohxaydu. Ixni ikki “addi kixi” baxlioğan, “katta kixi”lər bolsa, əhmiyyət bərməy, bəlki tosqunluk қilip kəlgən, ular burzua yazoқuқiliri bilən weyxinlun jəhəttə birlik səp tüzüp, burzuaziyigə əsir boluxқа razi boloğan, bu «Qing ordisinin siri»⁽¹⁾ wə «Wu Xünning tərjimihali» digən filimlər қoyuloğan waқittiki əhwaloға ohxap ketidu. Bəzilər tərripidin wətənpərwerlik təswirlən’gən dəp ataloğan, əmiliyəttə bolsa, wətən satқuқluk təswirlən’gən filim «Qing ordisinin siri» məmlikət boyi-qə қoyuloғandin keyin, ta həziroқiqə pipən қilinmidi. «Wu Xünning tərjimihali» gərқə pipən қilinoğan bolsi-mu, bügün’giqə sawaқ almiоғanning üstigə, Yü Pingbo-ning weyxinlunioға yol қoyidioğan wə “addi kixi”lər-ning nahayiti janliқ pipən maқalilirioға tosqunluk қilidioğan oқəlitə ixlar yənə otturioға qikti, bular bizning diққət қiliximizioға ərziydu.

Yü Pingbooға ohxax burzua ziyalilirioға, əlwəttə, ittipaқlixix pozitsiyisini tutux lazim, lekin ularning yaxlarni zəhərləydioğan hata idiyisini pipən қilix kerək,

ularoşa təslim bolmasliq lazim.

IZAҲ

(1) «Qing ordising siri» — Yihetuən wətənpərwərlik hərkitini həkəretləydiəjan, jahan'girlikkə təslim boluxni tərəp kilidiəjan əksiyətqil filim. Liu Shaoqi wətən satquqluk təswirləngən bu filimni “wətənpərwərlik” təswirləngən filim dəp mahtiojan.

ATOM BOMBISI ZHONGGUO HƏLKINI KORKITALMAYDU*

(1955- yil 1- ayning 28- küni)

Zhongguo bilən Finlandiyə — dostanə etüwatқан dölətlər. Bizning munasiwitimiz teq billə turuxning 5 pirinsipi asasioğa ornitiloğan.

Zhongguo bilən Finlandiyə otturidida əzəldin tokunux bolmioğan. Yawropadiki dölətlərdin tarihta Zhongguo bilən pəkət Ən'gliyə, Fransiyə, Germaniyə, qar Rosiyə, Italiyə, Awstriyə - Ven'griyə diguosi, Gollandiyə katarlik dölətlər otturididila urux boloğan, buning həmmisi axu dölətlər xunqə yiraqlardın kelip, Zhongguoğa tajawuz kiloğanliqidin boloğan, Ən'gliyə - Fransiyə birləxmə armiyisining wə Amerika, Yaponiyilərnı əz iqiğə aloğan 8 dölət birləxmə armiyisining Zhongguoğa kiloğan hujumliri — buning misali. Chaoxiən'gə tajawuz kilix uruxioğa 16 dölət katnaxti, bularning iqidə Türkiyə, Liuksemburg katarlik dölətlər bar. Bu tajawuzqi dölətlərnıng həmmisi əzlrini teqlikpərwər diyixti, Chaoxiən, Zhongguolarnı bolsa tajawuzqi dölətlər didi.

* Bu — yoldax Mao Zedong Finlandiyining tunji qetım Zhongguoda turuxқа təyinlən'gən bax əlqisi Sundstrom dölət heti tapxuroğanda kiloğan səhbətning muhim nuqtiliri.

Bügünki kündə dünya uruxi həwpi wə Zhongguo-
oğa bolğan təhdit, asasioği, Amerika uruxhumarlıridin
keliwatıdu. Ular Zhongguoning Təywən arilini wə
Təywən boqizini besiwaldi, yənə atom uruxi kozoği-
makqi boluwatıdu. Bizdə ikki nuқта bar: Birinqidin,
bizgə urux kerək əməs; ikkinqidin, əgər biraw bizgə
tajawuz kilidikən, biz uningoğa kət'i kayturma zərbə
berimiz. Biz gongchəndang əzalirioğa wə pütün məmli-
kət həlkiogə axundak tərbiyə berip kəlduk. Amerikining
atəm popuzisi Zhongguo həlkini korkitalmaydu. Məm-
likitimizdə 600 milyon nopus, 9 milyon 600 ming ping-
fang kilometir zimin bar. Amerikining unqilik atom
bombisi Zhongguoluklarıni yokitiwetəlməydu. Ameriki-
ning atom bombisinin küq - kudriti hərkanqə zor
bolsimu, Zhongguoogə qüxüp, yər xarini texiwətsimu,
kumpəykum kiliwətsimu, kuyax sestimisi üqün bir qong
ix bolsa bolar, əmma, pütkül aləm üqün hiqnimə əməs.

Bizdə sək bilən miltikğa tayinimiz digən gəp bar.
Amerika ayrupılan bilən atom bombisioğa tayinidu.
Lekin, ayrupılan bilən atom bombisioğa tayinidioğan
Amerika Zhongguoogə qarxi tajawuzqilik uruxi kozo-
oğaydikən, u halda sək bilən miltikğa tayinidioğan
Zhongguo qokum oğelibə kilidu. Pütün dünya həlki
bizni kollaydu. Birinqi dünya uruxi nətijsidə Rosiyidə
qar padixa, pomixxiklar wə kapitalistlar süpürüp tax-
landi. İkkinqi dünya uruxi nətijsidə Zhongguoda Jiang
Jieshi wə pomixxiklar aqdurup taxlandi, xərkiy Yaw-
ropa delətliri wə Asiyadiki bir kışim delətlərmu azat
boldi. Amerika əgər üqinqi dünya uruxini kozoğaydi-

kən, məyli uruxni 8 yil yaki 10 yil dawamlaxtursun, nətijədə Amerika wə Ən'gliyidiki xundakla ularoqa kolqomak boləjan baxka dələtlərdiki həkümran siniplar süpürüp taxlinidu, dunyadiki kəp kisim jaylar gongchəndang rəhbərligidiki dələtlərgə aylinidu. Dunya uruxining nətijisi uruxhumarlaroqa paydilik bolmastin, bəlki gongchəndangoqa wə dunyadiki inqilawiy həlkkə paydilik bolidu. Ular urux kozoqaydikən, bizdin inqilap kildi dəp yəni əzliri aqzidin qüxürməy eytip yürginidək, "aəqdurmiqilik hərkiti" bilən xuoqulandi dəp aqrinip yürmisun. Ular urux kilmisa, yər xarida uzakrak məwjut bolup turalaydu. Ular uruxni kanqə baldur kozoqisa, yər xaridin xunqə baldur yokitilidu. U qaoqda həlkning birləxkən dələtlər təxkilati kurulidu, u Shanghəydə turuxi mümkin, Yawropadiki birər jayda turuximu mümkin yaki yənə Nyu - yorkta turuximu mümkin, əgər Amerika uruxhumarliri süpürüp taxlinidiojan bolsa.

ZHONGGUO GONGCHƏNDANGINING MƏMLİKƏTLİK WƏKILLƏR YIĞINIDA SƏZLƏN'GƏN NUTUQ

(1955- yil 3- ay)

EQIX NUTKI

(1955- yil 3- ayning 21- kuni)

Zhongguo gongchəndangining məmlikətlik wəkillər yığınıoqa katnaxkan wəkil yoldaxlar:

Bizning bu ketimki məmlikətlik wəkillər yığını-
mizning küntərtiwidə 3 ix bar: Birinqi, həlk igiligini
rawajlanduruxning birinqi 5 yillik pilani toqrisida wə
bu pilan həkkidə doklat; ikkinqi, Gao Gang - Rao Shu-
shi partiyigə qarxi ittipaki toqrisida doklat; üqinqi,
zhongyang təptix weyyüənhuyini qurux toqrisida.

Zhongyang weyyüənhuy Leninning ətkünqi dəwr
toqrisidiki təlimatioqa asasən, Zhonghua həlk jumhuri-
yiti kuruloqandin buyanki təjribilərnı yəkünləp, məmli-
kitimizdə həlk igiligini əsligə kəltürux baskuqi ayak-
lixix aldida turoqan waqıtta yəni 1952- yili partiyining
ətkünqi dəwrdiki zongluxiənini otturioqa koydi. Bu
zongluxiən təhminən üq 5 yillik pilan məzgilidə, məm-
likətnı sotsiyalistik sanaətləxtüruxni pəydin - pəy əməl-
gə axurux, xuning bilən bir waqıtta yeza igiligi, qol

sanaət wə kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik əzgərtixni pəydin - pəy əməlgə axuruxtin ibarət bolup, məmlikitimizdə sotsiyalizim jəmiyiti kurup qikix məksidigə yetixni tələp kilidu. Partiyining zongluxiəning wə partiyining bu zongluxiənni əməlgə axurux üqün kollanojan türlük muhim siyasət wə qarilirining toqra ikənligi əməldə ispatlandi. Pütün partiyidiki yoldaxlarining wə pütün məmlikət həlkining tirixqanlioqi arkisida, hizmətlirimizdə intayin zor nətijələr qoloja kəldi. Lekin biz hizməttə kəmqilik wə hatalikmu etküzduk. Bizning nuroqun qarilirimizning həmmə jəhəttin intayin muwapik bəlgilinixi mümkün əməs, buni yoloja koyux dawamida yengi təjribilərgə əsasən toluklap wə tüzitip berix kerək.

Həlk igiligini rawajlanduruxning birinqi 5 yillik pilani — partiyining zongluxiəninini əməlgə axuruxning zor bir tədbiri. Bu kətimki partiyining məmlikətlik wəkillər yioqini əmiliy təjribilərgə əsasən, bu pilan layihisini əstayidil muhakimə kilip, uning məzmunini birkəder muwapik kilip, həkiki ijra kilojili bolidiojan pilan kilip qikixi kerək.

Əhqwali murəkkəp, uning üstigə, həlk igiligi əslidila nahayiti arkida qalojan bizning mundak bir qong məmlikitimizdə sotsiyalizim jəmiyiti kurup qikix asan ix əməs. Biz üq 5 yillik pilan arkilik sotsiyalizim jəmiyiti kurup qikiximiz mümkün, lekin yüksək dərjide sotsiyalistik sanaətləxkən kudrətlik bir məmlikət kurup qikix üqün, nəqqə on yil japa - muxəkkətkə qidap tirixikka toqra kelidu, eytayli, buningoja 50 yil wakit yəni muxu

əsirning pütkül keyinki yerimi ketidu. Bizning wəzipimiz bizdin məmlikitimizdə həlk iqidiki munasiwətlərni — bolupmu ixqilar sinipi bilən dihanlar otturisdiki munasiwətni qoqum yahxi bir tərəp kilixni, məmlikitimizdiki hərəkaysi millətlər otturisdiki munasiwətni qoqum yahxi bir tərəp kilixni tələp kilidu; xuning bilən bir wakitta, uluq, iloqar sotsiyalistik dələt Sovet ittipaki bilən wə hərəkaysi həlk demokiratiyisi əlliri bilən boləqan ziq həkmarlikni qoqum dawamlik həlda obdan rawajlanduruxni, kapitalizim dunyasidiki barlik teqlikpərwər əllər wə həklər bilən boləqan həkmarliknimu rawajlanduruxni tələp kilidu.

Biz daim, az hataliximiz dəydikənmiz, hizmitimizdə nətiyə bar dəp məqrurlinip öz əzimizdin qanaətinip qalmasliqimiz kerək, kəmtər pozitsiyidə bolup, iloqar dələtlərdin üginiximiz, ammidin üginiximiz, yoldaxlar ara bir birimizdinmu üginiximiz kerək, dəp keliwatimiz. Bu ketimki partiye wəkillər yioqinida bu sözlərni yənə bir ketim təkrralap etüxni zərür taptim. Gao Gang, Rao Shushilar partiyigə qarxi turoqan wəkədin qarioqanda, məqrurlinip öz əzidin qanaətinix kəypiyati partiyimiz iqidə həkikətən məwjut, bəzi yoldaxlarning wujudida bundak kəypiyat yənla eqir, bundak kəypiyat tügitilmisə, bizning sotsiyalizim jəmiyiti kuruxtin ibarət bu uluq wəzipini orunliximizəqə tosaləqə bolidu.

Yoldaxlarəqə məlumki, Gao Gang - Rao Shushi partiyigə qarxi ittipakining qikixi tasadipi hədisə əməs, u — məmlikitimizdə həzirki baskuqta boluwatqan kəskin sinipiy kürəxning bir hil etkür ipadisi. Bu partiyeqə

qarxi ittipakning jinayi məqsidi partiyimizni parqilap, süyükəstlik usullar bilən partiya və dələtning ali hokukini tartiwelir, xuning bilən əksilinkilapning tirilixigə yol eqix. Pütün partiya zhongyang weyyüenhuyning birdək ittipaklaxkan rəhbərligidə, bu partiyigə qarxi ittipakni üzül - kesil bitqit kildi, bizning partiyimiz bunun bilən tehimu ittipaklaxti və mustəhkəmləndi. Bu — bizning sotsiyalizim ixliri üçün kürəx kilix dawamidiki zor bir qəlibimiz.

Partiyimiz üçün eytkanda, Gao Gang - Rao Shushi wəkəsi muhim bir sawak, pütün partiya bunun din ibrət elip, partiya iqidə bundak wəkəning qayta yüz berixidin saklinixi lazim. Gao Gang, Rao Shushilar partiya iqidə süyükəst ixlitip, məhpi hərəkət elip bardı, yoldaxlarning arkisidin ariqə bəlgünqilik saldı, ləkin axkara sorunlarda bolsa əzlrining hərəkətlirini niqaplıdı. Ularning bundak hərkiti — pütünləy pomixxiklar sinipi və burzuaziya tarixta daim qollinip kəlgən axundak rəzil hərəkət. Marks, En'gelslar «Gongchəndang hitapnamisi»də «Kommunistlar əzlrining nuqtiinəzər və istəklirini yoxuruxni nomus dəp bilidu» digən idi. Biz — kommunistlarmiz, partiyining yukuri dərijilik kadirliiri ikənligimiz üstidə səz aqmayla koyayli, biz siyasi jəhəttə oquq - yoruk boluximiz, hər wakit əzimizning siyasi qariximizni axkara eytiximiz, hər bir zor siyasi məsiligə qarita əzimizning ya qoxulidioqan, ya qarxi turidioqanlıqimizni bildüruximiz, hərgiz Gao Gang, Rao Shushilardək süyükəstlik wastə ixlitixni ügənməsli-gimiz lazim.

Sotsiyalizim jəmiyiti kurup qıxıxtin ibarət bu məksətni közdə tutup, zhongyang weyyüənhuy, yengi, kəskin sinipiy kürəx məzgilidə, partiye intizamini küqəytix, kanun - intizaməja hilap boləjan hər hil hədisilərgə karxi kürəxni küqəytix bolupmu Gao Gang - Rao Shushi partiyeğə karxi ittipakəja ohxax partiye mənpeətigə eoqir ziyən yətküzidəjan wəqəning kayta yüz berixining aldini elix üqün, muxu pəyttə partiye nizamnamisigə asasen, burunki intizam təkxürux weyyüənhuyining ornəja zhongyang təptix weyyüənhuyi kurux zərür dəp hisaplaydu.

Türlük tarihiy sawaqlarni nəzərdə tutup, xəhsning əkil - parasiti kolliktipning əkil - parasiti bilən birləxkəndila, birkədə yəhxi rol oyniyalaydəjanliəji wə bizni hizməttə az hatalixix imkaniyitigə igə kilidəjanliəjini nəzərdə tutup, zhongyang wə hər dərijilik dangweylar kolliktip rəhbərlik pirinsipini kət'i dawamlaxturuxi, xəhs həkimmutləqlik kilix wə tarkəqiliktin ibarət ikki hil eoqixka dawamlıq karxi turuxi lazim. Bilix kerəkki, kolliktip rəhbərlik kilix bilən xəhs məs'ul boluxtin ibarət bu ikki tərəp bir birigə qarimu - karxi əməs, bəlki əzara birləxkən. Xəhs məs'ul bolux bilən kolliktip rəhbərlik kilix pirinsipəja hilap boləjan xəhs həkimmutləqlik kilix bolsa bir birigə tamamən ohximaydəjan ikki ix.

Həzirki həlkəra xarəit bizning sotsiyalistik kurulux ixlirimiz üqün paydilix. Sovet ittipakı bəxqiləjidiki sotsiyalizim lagiri kudrətlik, iqki jəhəttə ittipak; jəhəngirlik lagiri bolsa əjiz, ularda yənggili bolmaydəjan katmu - kat ziddiyət wə weyji bar. Gərqə xundəq bolsi-

mu, lekin biz qüxiniximiz kerəkki, jaħan'gir küqlər ħilimu bizni korxap turmaqta, biz yüz berix eħtimali boloħan uxtumtut özgirixlörgə taħabil turuxka təyyar turuximiz lazim. Buningdin keyin jaħan'girlar əgər urux qozqisa, ikkinqi dunya uruxi məzgilidikidək uxtumtut ħujum qilixi eħtimaloħa naħayiti yekin. Xunga, biz roħiy jəħəttin wə maddi jəħəttin təyyarlık kərüp qoyuximiz lazim, xundak qiloħanda, uxtumtut özgirix yüz berip qalsa, təmtirəp qalmaymiz. Bu — bir tərəp. Yənə bir tərəptin, məmlikət iqidiki əksilinkilawiy qalduq küqlərnin ħərkiti yənila naħayiti ədəp ketiwatidu, məmlikitimizning sotsiyalistik quruluħ ixlirininin biħətərligigə kapalət berix üqün, biz pilanlik, təħlil yürgüzgən, ħəqiqətni əmiliyəttin izligən ħalda ularoħa yənə birkanqə qetim zərbə berip, yoxurunuwaloħan əksilinkilawiy küqlərnitəhimu zor dərjidə əjizlitiximiz lazim. Əgər biz yukurida eytiloħan ikki tərəptə muwapıq tədbirlərnitə kərsək, dūxmənnin bizgə yətküzidioħan zor ziyinidin saklinip qeliximiz mümkin, undak qilmisak, biz hatalixiximiz mümkin.

Yoldaxlar! Biz ħazir yengi tariħiy dəwrdə turuwatimiz. 600 milyon aħaligə igə bir xərk məmlikitidə sotsiyalistik inkilap elip beriwatimiz, bu məmlikəttə, tariħning yənüluxini wə dələtning qiyapitini əzgərtimiz, təħminən üq 5 yillik pilan məzgilidə məmlikətni asasiy jəħəttin sanaətləxtürüx ħəmdə yeza igiligi, qol sanaət wə kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik əzgərtixni orunlaymiz, təħminən nəqqə on yil iqidə dunyadiki əng küqlük kapitalistik dələtlərgə yetixiwalimiz yaki ular-

din exip ketimiz, bularda, huddi biz demokiratik inqilap dəwridə nurojun kiyinqiliklarəja uqriojinimizəja ohxax, kiyinqiliklarəja uqrimay qalmaymiz, ehtimal, burunkidinmu qong kiyinqiliklarəja uqrap qalarmiz. Əmma, yoldaxlar, biz kommunistlar kiyinqiliktin qorkmay dang qikarəjan. Biz zhənsu jəhəttə barlik kiyinqiliklarəja jiddi qariximiz lazim. Hər bir konkirit kiyinqilikka nisbətən, əstayidil muamilə qilix pozitsiyisini tutup, zərür xarait yaritip, takabil turux usullirioja əhmiyyət berip, ularni bir - birləp, türkümlər - türkümləp yengiximiz kerək. Nəqqə on yillik təjribilirimizdin xuni kərdukki, uqriojan hər bir kiyinqilikni rastinla yəngduq. Hilmu - hil kiyinqiliklar kommunistlarəja duqkəlgəndə, qekinixkə məjbur boldi, "Taoqlar bax egidu, dəryalar yol beridu" digən mana xu. Buningdin bir təjribə hasil kildukki, kiyinqiliklarni mənəsitmisək bolidikən. Bu — zhənlüə jəhətkə, omumi jəhətkə qaritilojan səz. Hərkan-dak qong kiyinqilik bolsun, bir qarapla uning tegi - tək-tigə yetələymiz. Kiyinqilik digən, nəhayiti kətsə, jəmiyəttiki düxmənlər wə təbiət dunyasi bizgə kəltür-gən nərsə. Bizgə məlumki, jəhan'girlar, məmlikət iqidiki əksilinkilapqilar wə ularning partiyimiz iqidiki gumaxtiliri wə xuningəja ohxaxlarning həmmisi — pəkət əlü-watқан küqlər, biz bolsaq yengi küqlər, həkikət biz tərəptə. Ularning aldida biz əzəldin əjaliplarmiz. Əzimizning tarixini əsləp baksakla, bu daolini qūxiniwalalaymiz. Biz 1921-yili əmdila partiyə qurojan waktimizda, aran nəqqə on adəm iduk, ənə xundak kiqikkinə iduk, keyin rawajlanduk, ahir berip məmlikət iqidiki küqlük

düxmənni yokattuk. Təbiət dünyasi digən düxmənnimu boysunduruxning amali bar. Təbiət dünyasida bolsun wə jəmiyyətə bolsun, barlıq yengi küqlər, ularning harraktiridin aloqanda, əzəldin oqalıp küq. Barlıq kona küqlər bolsa, sanining qanqilik kəp boluxidin kət'i nəzər, haman yokitilidu. Xuning üqün, biz bu dünyada uqraydioqan hərkanadak qong kiyinqilikni mənəsitmisək bolidu həm mənəsitməsligimiz kerək, ularni "Hıq gəp əməs" digən qataroqa koyuximiz kerək. Mana bu — bizning ümitwarlioqimiz. Bundak ümitwarlıq ilmiy asaska igə. Biz Marksizim - Leninizimni tehimu kəprək bilidioqan, təbii pənni tehimu kəprək bilidioqan bolsak, bir eoziz səz bilən eytkanda, keguən dunyaning qanuniyətlirini tehimu kəprək biliwelip, zhuguənzhuylilik hatalioqini azrak etküzidioqanla bolsak, inkilawiy hizməttə wə kurulux hizmitidə qokum məksidimizgə yetələymiz.

HULASƏ

(1955- yil 3- ayning 31- küni)

Yoldaxlar:

Kəpqilik səzləp boldi. Mən təwəndiki birkanqə məsilə üstidə: bu kətimki yioqinoqa baqa, 5 yillik pılan, Gao Gang - Rao Shushi məsilisi, hazırki wəziyət wə 8 - qurultay toqrisida birkanqə eoziz səz qilimən.

1. BU KƏTIMKİ WƏKILLƏR YIÖINIÖIA BAQA

Mutlək kəp sandiki yoldaxlar, bu kətimki yioqin

nahayiti obdan otti, Yən'əndiki istil tüzitixtin buyanki yənə bir ketimlik istil tüzitix yioqini boldi, demokiratiyə jari kilindi, tənkit wə öz özini tənkit qanat yayduruldi, buning bilən bir birimizni tehimu kəp qüxənduk, idiyidə tehimu birlikkə kəlduk, ortaq tonuxka igə bolduk, dəp karidi. Biz əslidə ortaq tonuxta iduk, lekin birkanqə məsilidə arimizda yənila ohxax bolmioqan pikirlər bar idi, bu ketimki yioqin arkilik tonuximiz birlikkə kəldi. Muxu asasta, idiyə, siyasi xuningdək nuroqun siyasət jəhəttiki muxu ortaq tonux اساسida partiyimizni tehimu yahxi ittipaklaxturoqili bolidioqan boldi. Huddi yoldax Zhou Enləy eytkəndək, əgər partiyining 7- qurultiyi wə uningdin ilgirirək pütün partiyə boyiqə elip beriloqan idiyə, siyasi jəhəttiki istil tüzitix partiyimizning idiyə birligigə اساس saldi, bu asasta jahan'girlikkə, feodalizim-oqa wə guənliao kapitalizim-oqa karxi turuxtin ibarət demokiratik inkilapning oqəlibisi koloqa kəltürüldi diyilsə, u həlda, bu ketimki yioqin bizni sotsiyalizimning oqəlibisini koloqa kəltürüxkə muwəppək kilidu.

Bu ketimki yioqin partiyimizning səwiyisining zor dərijidə əskənligini, buningdin 10 yil burunki 7- qurultay məzgilidikidin zor bir kədəm ilgiriləpla qalmay, bəlki 1949- yili eqiloqan zhongyang weyyüənhuyning 2- omumi yioqini, 1950 - yili eqiloqan zhongyang weyyüənhuyning 3 - omumi yioqini məzgilidikidinmu zor bir kədəm ilgiriləngənligini ispatlidi. Bu — yahxi əhwal, bu ketimki yioqin bizning ilgiriləngənligimizni kərsitidu.

Biz mundak bir dəwrgə yəni sotsiyalistik sanaətləxtürüxkə, sotsiyalistik əzgərtixkə, dələt mudapiəsini

zamaniwilaxturuxka kirixiwatkan wə bu həktə pikir yürgüzüwatkan, tətqiqat yürgüzüwatkan həmdə atom kuwwiti tətqiqatioğa kirixixkə baxlioğan muxundak tarihiy yengi dəwrgə kədəm koyduk. Pütün partiyimizdiki yoldaxlar iqidə qongkur kirixkənlərmu, yüzə kirixkənlərmu bar, olturoğan yoldaxlar iqidimu xundak. Doh-turoğa ohxax, bəziliri operatsiyə qilalaydu, bəziliri kilalmaydu. Okulni bəziliri kək kan tomurioğa salalaydu, bəziliri salalmaydu, pəkət terə astioqila salalaydu. Bəzi dohturlar tehi terə astioğa kol təküzüxkimu petinalmay, terə üsti bilənla eytixidu. Gərqə bəzi yoldaxlar kirixmigen bolsimu, lekin kəpçilik yoldaxlar kirixiwatidu, əhwaldin kariqanda, birmünqəylən kirixip kətkəndək turidu, biraz kəsp əhli bolup qaloğandək turidu. Bu ketimki yioğindimu muxundak əhwalning barlioqini kəruwatimiz. Bu — tolimu yahxi ix. Qünki biz hazir yengi məsiligə: sotsiyalistik sanaətləxtürux, sotsiyalistik əzgərtix, yengi dölət mudapiəsi wə baxka jəhətlərdiki yengi hizmətkə duqkəlməktimiz. Bundak yengi əhwaləğa layik kirixip ketix, kəsp əhli bolux — bizning wəzikipimiz. Xuning üqün, kirixip ketəlmigənlərgə, kuruk ləyləp yürgənlərgə tərbiyə berip, ularni kəsp əhli kiliximiz kerək.

Gao Gang - Rao Shushi partiyigə karxi ittipakioğa karxi turux kürixi partiyimizni zor bir kədəm ilgirilitidu.

Biz partiyə iqi wə sirtidiki 5 milyon ziyali wə hər dərijilik kadirlarəğa biənzhenglik weywulunni təxwik kilip wə igilitip, ularni weyxinlunoğa karxi turidioğan

kiliximiz, biz küqlük bir nəziriyə qoxuni qurup qikiximiz kerək, bu biz üqün intayin zərür, yənə kelip, bu — qong yahxi ix.

Biz pılan tüzüp, xundak bir küqlük nəziriyə qoxuni ni kurup qikiximiz kerəkki, uningda Marksizimning nəziriyiwi اساسini yəni biənzhenglik weywulun bilən tarihiy weywulunni okup, hər hil weyxinlun wə jixielik weywulunoqa qarxi turidioğan birnəqqə milyon kixi bolsun. Həzir bizdə nəziriyə hizmitini ixləydioğan nuroğun kadir bar, lekin tehi nəziriyə qoxuni kılıp təkhillənmidi, bolupmu küqlük nəziriyə qoxuni tehi yok. Həlbuki, pütün partiyimizning ixliri üqün, məmlikitimizni sotsiyalistik sanaətləxtürux, sotsiyalistik əzgərtix, dölət mudapiəsini zamaniwilaxturux wə atom kuwwitini tətqiq kilix üqün, bu qoxun bolmisa bolmaydu, məsilini həl kiləqili bolmaydu. Xunga, yoldaxlarni pəlsəpə üginixkə dəwət kilimən. Həli kəp kixilər pəlsəpigə həwəs kilmaydu, ular pəlsəpə üginixkə adətlənmigən. Aldi bilən kitapqə, kışka məkalilarni okup, həwəs pəyda kılıp, andin 70-80 ming hətlik, uningdin keyin birkanqə yüz ming hətlik kitaplarni okusimu bolidu. Marksizimda Marksizimlik pəlsəpə, Marksizimlik iktisatxunaslik, Marksizimlik sotsiyalizim — sinipiy kürəx təlimatidin ibarət ilimlər bar, lekin buningda əsas nərsə — Marksizimlik pəlsəpə. Bu nərsini üginiwalmisak, bizdə ortaq til bolmaydu, ortaq usul bolmaydu, birmunqə talaxkan bilənmu birnimini enikliwaləqili bolmaydu. Biənzhenglik weywulunqə idiyigə igə boləqanda, kəp ixlar asan bolidu, hatalikmu az sadir bolidu.

2. BIRINQI 5 YILLIK PILAN TOÖIRISIDA

Yoldaxlar, 5 yillik pilanni muzakirə qiloqanda, kəp sandiki yoldaxlarning sözi nahayiti yahxi boldi, döp hisaplidi, hëmmöylən buningdin razi boldi. Buning iqidə bir kism yoldaxlarning sözi alahidə yahxi boldi, ular məsilini tegigə yətküzöp sözlidi, buningdin helila mutəhəssislik purioqi qikip turidu. Əmma, zhongyangdiki həkaysi tarmaklarning qiloqan sözliri iqidə bir kismning məzmuni naqarrak boldi, təhlil wə pipən yetərlik bolmidi; jaylardin kəlgən yoldaxlar qiloqan sözlər iqidimü bir kismi naqarrak boldi, təhlil wə pipən yetərlik bolmidi. Baxqa bir hil əhwalmu bar, u bolsimu bəzi yoldaxlar qiloqan sözliridə eoqir israpqilik məsililiri wə baxqa hatalıqlar üstidə tohtaloqanda, hāzirki hāletni pax kilipla koydi, qandak bir təröp kilixni qüxəndürmidi. Bu sözlərdin bəzi yoldaxlar narazi boldi. Meningqə, bundak narazilikning yoli bar.

Mən barlik shengwey shujiliri, shiwey shujiliri, diwey shujiliri wə zhongyangdiki həkaysi tarmaklardiki məs'ul yoldaxlarning tirixqanlik kərsitip, Marksizim - Leninizimlik səwiyisini əstürüx اساسida, özlerini siyasi hizmət wə iqtisadiy hizmətlərnü pixxik bilidioqan mutəhəssislərdin kilip qikixini ümit kilimən. Bir təröptin, siyasi - idiyiwü hizmətnü yahxi ixləx, yənə bir təröptin, iqtisadiy kuruluxni yahxi ixləx lazim. Iqtisadiy kurulux elip berixni həkiki üginiweliximiz kerək.

Bu kətimki yioqında, jaylar zhongyangning həl kilip

berixini tələp kəlojan nurojun məsililərdin zhongyangning bəlgilimisi bolojanlikilirini aktip həl kilip berix kerək. Qəlojan məsililərnı katiwat baxqarmisi təklip bərgən yoldaxlar bilən birliktə həl kilix usulini muzakirə kilip, zhongyangning bir tərəp kilixioja məlum kilixi lazim.

Zhongyangdiki hərəkaysi tarmaklarıning jaylarıning həmkarlixixini tələp kəlojan ixlirimu az əməs. Zhongyangdiki hərəkaysi tarmaklar jaylarda baxkurojan ixlarda yərlik dangweylarnı nazarət kilixkə wə yardım berixkə təklip kilixi kerək, bolupmu siyasi-idiyiwi hizmət jəhəttə. Yərlik dangweylarda zhongyangning jaylarda baxkurojan ixlirida wəzipini orunlixioja yardım berix məs'uliyiti bar. Xunga, jaylar zhongyangioja tələp koyupla qəlmay, zhongyangmu jaylarioja tələp koyidu. Zhongyangdiki hərəkaysi tarmaklar bilən yərlik dangweylar bir niyəttə həmdəmlixip, ix təksim kiliwelip həmkarlixip ixligəndila, birinqi 5 yillik pilanni toluk ixkə axurojili bolidu.

3. GAO GANG-RAO SHUSHI PARTIYIGƏ KARXI ITTIPAKI TOQRISIDA

Birinqi nukta, bəzilər, zadi muxundak ittipak barmu? yaki ittipak əməs, ikki mustəkil dələt, ikki yəkkə ailimu? dəp soraydu. Bəzi yoldaxlar, həjjət kərmiduk, ular ittipak bolsa hər həlda birər keliximi bolojan bolatti, keliximi bolidikən, yazma nərsə boluxi kerək idi, dəydu. Yazma kelixim rastinla yok, tepilmidi. Biz, Gao

Gang, Rao Shushilarda bir ittipak bar, dëymiz. Bu qaysi täräplärdin körüwelindi? 1) Gao Gang, Rao Shushilarning maliyë - iqtisat yioqini dawamida birlixip elip baroqan hërkätliridin körüwelindi. 2) Tëxkilat yioqini dawamida Rao Shushining Zhang Xiushän bilën maslixip elip baroqan partiyigë qarxi hërkätidin körüwelindi. 3) Rao Shushining sözidin körüwelindi. Rao Shushi: "Buningdin keyin zhongyang tëxkilat busi Guo Fengni hexin kilixi keräk" dëydu. Tëxkilat busida Rao Shushi buzhang, Gao Gangning yekini Guo Feng hexin bolidikän. Qältis-ku! Nahayiti yekin ittipaklixiptuqu! 4) Gao Gang, Rao Shushilarning Ən Ziwen ëziqë tëyyarlioqan zhengzhijü weyyüënliri isimligini hëmmila yërdë tarkitip yürgënligidin körüwelindi. Bu ixta Ən Ziwen'gë agahlandurux jazasi berildi. Gao Gang, Rao Shushi katarliklar bu isimlikni tëxkilat yioqinioqa katnaxqan hëmmë kixigë tarkitipla kalmay, bëlki jënuptiki ëlkilërgë tarkatqan, hëmmila yërdë muxundak tarkitip yürüxtiki oqerizi nimë? 5) Gao Gangning Rao Shushini qooqdaxni manga ikki ketim bildürgënligidin, Rao Shushining bolsa ahirda yënila Gao Gangni qooqdioqanliqidindin körüwelindi. Gao Gang manga, hazir Rao Shushi bolmay qaldi dëp, meni kutulduruwelixqa dalalät qildi. Mën, siz nimë üqün Rao Shushioqa wakalitën sözlëysiz? Mën Beyjingda tursam, Rao Shushimu Beyjingda tursa, nimë üqün ëzi toqridintoqra mening aldimoqa këlmëy sizni wëkil qilidu? Xizangda bolsimu diënbao berixkë bolattioqu, muxu Beyjingda turidioqu, uning puti baroqu, didim. Ikkinji ketim, Gao Gang pax kilinixtin bir kün burun, Gao

Gang yənıla Rao Shushini qoşdaydioqanlıqini bildürdi. Rao Shushi ta ahiroñiqə Gao Gangni qoşdap kəldi, Gao Gang üqün nalə kildi. Zhongyangning Gao Gangni pax kiliş yioqinida, mən, Beyjingda ikki silingbu bar, biri mening baxqilioqimdiki silingbu bolup, u oquq - axkara ix kəridu, yənə biri baxka biri silinglioqidiki silingbu bolup, yoxurun - hupiyənə ix kəridu, u samanning tegidin su qoyidu, didim. Pərman zadi bir yərdin qiktimu yaki nəqqə yərdin qiktimu? Yukuridiki nuroqun ixlardin qarioqanda, ularda partiyigə qarxi bir ittipak bar, ular əzara alakisi yoq ikki mustəkil dələt wə ikki yəkkə ailə əməs.

Əmdi yazma kelixim bolmioqəqka, bəzi yoldaxlarning gumanlinip, bəlkim ittipak əməstu diginigə keləyli. Bu partiyigə qarxi süyikəstqilərdin tərkip tapқан ittipakni adəttiki axkara, rəsmiy siyasi ittipak wə iktisadiy ittipak bilən bir qataroqə qoyoqanlıq, ohxax ix dəp qarioqanlıq bolidu. Ular süyikəst ixləttioqu! Süyikəst ixlitixtimu yazma kelixim tüzüx kerəkmikən? Əgər, yazma keliximi bolmisa, ittipak bolmaydu, diyilsə, u həlda, Gao Gang partiyigə qarxi guruhi bilən Rao Shushi partiyigə qarxi guruhining iqki kismini nimə digülük? Gao Gang bilən Zhang Xiushən, Zhang Mingyüən, Zhao Dezun, Ma Hong, Guo Fenglarning otturisdimu xərtname tüzülmigənoqu! Biz ularningmu yazma keliximini kərmidukku! U həlda, ularning partiyigə qarxi bu guruhinimu inkar kilişkə tooqra kelidikən-də! Yənə Rao Shushi bilən Xiang Ming, Yang Fənlər otturisdimu xərtname barlioqini kərmidukku! Xunga, yazma kelixim

bolmisa, ittipak dəp qaraxka bolmaydu, dəydiojan bundak pikir toqra əməs.

Ikkinqi nuqta, Gao Gang, Rao Shushilarning təsirigə uqriojan yoldaxlar wə ularning təsirigə uqrimiojan yoldaxlar kəndak pozitsiyidə boluxi kerək? Təsirgə uqriojanlar iqidə yüzə uqriojanlar bar, qongkur uqriojanlarmu bar. Bəzilərninğ adəttikiqə, bularoşa ular kənitini daritipla ətəp kətkən; az sandiki birkanqə yoldax təsirgə qongkurraq uqriojan, ular bilən nuroqun məsilə üstidə sezləxkən, təwəndə az - maz hərəkət elip barəjan, ularningkini tarkitixip bərgən. Bu ikkisining pərki bar. Əmma təsirgə yüzə uqriojan yaki qongkur uqriojan bolsun, bularning iqidiki zər kəp sandiki yoldaxlar bu yiojında pozitsiyə bildürdi. Bəzilərninğ bildürgən pozitsiyisi nahayiti yahxi boldi, həmməylənninğ alkixioşa erixti. Bəzilərninğ bildürgən pozitsiyisi hər həlda yahxi, yoldaxlarning kəpqiligining alkixioşa erixti, ləkin yetərsiz yeri bar. Bəzilərninğ anqə toluk bolmiwidi, bəgün toluklidi. Bəzilərninğ sezi omumi jəhəttin yahxi boldi, birak bəzi jayliri muwapik bolmidi. Kəndak bolsa bolsun, bu birnəqqə hil kixi, hər həlda, pozitsiyə bildürdi, birdək qarxi eliximiz lazim, ix kilip, pozitsiyə bildürdioju! Yənə ayrim yoldaxlar sezləxni tələp kiliwidi, wəqit yar bərməy kəldi, ular yezip qikip zhongyangəşa məlum kilsa bolidu. Səzlimigənlərninğ məsilisi eoqir əməs, bular ularning kəniti darip ətəp kətkənlər bolup, bəzi ixlarni bilətti, sezlimidi. Səzləp ətkənlər iqidimu anqə - munqə kuyruk kəldurojanlar barmu, kəndak? Əmisə, həzir bir qararəşa kələyli, məyli 5

yillik pılan toqrisida bolsun yaki Gao Gang - Rao Shushi partiyigə qarxi ittipaki məsilisi toqrisida bolsun, kiloğan səz, doklatlarning həmmisini elip ketip, tüzitixkə, səz - jümlilirini təkxürüp qikixka bolidu, 5 kün iqidə toluk bolmioğan yerini toluklap yaki muwapik bolmioğan jaylirini tüzitip qiqsun. Bu ketimki yioğinda muwapik səzlimidi dəp, kokulisidin tutuwelip, keyin uni tənglikte qaldurmayli. Tüzitip qiqsang bolidu, tüzitilgən ahirkı nus'hang olqəm kilinidu.

Bu yoldaxlaroğa karita mundak pozitsiyə tutuximiz yəni ularning hatalioğini tüzitixini ümit kiliximiz, ularoğa qarax bilənla qalmastin, bəlki yardım beriximiz kerək. Dimək, ularning tüzitix - tüzətməsligigə qarapla kalmay, bəlki ularning tüzitixigə yardım beriximiz lazim. Adəm yardıməgə muhtaj. Nilupər qiraylik bolsimu, yopurmioğining yələp turuxioğa muhtaj. Bir qaxaoğa üq tirək kerək, bir əzimətkə üq yələk. Yəkkə ixləx yahxi əməs, haman kixilərdin yardım elixka bolupmu muxundak məsilidə yardım elixka toqra kelidu. Qaraxnioqu qarax kerək, ularning tüzitix - tüzətməsligigə qarax kerək, lekin yaloquz qarapla turux — passip pozitsiyə, yənə ularoğa yardım berix kerək. Təsirgə uqrioğan kixilər məyli təsirgə qongkur uqrioğan yaki yüzə uqrioğan bolsun, ularning tüzitixini birdək qarxi eliximiz, ularoğa qarax bilənla qalmay, bəlki yardım beriximiz kerək. Mana bu — hatalaxkan yoldaxlaroğa tutulidioğan aktip pozitsiyə.

Təsirgə uqrimioğan yoldaxlar məqrurlanmaslioqi, kesəl bolup qelixtin pəhəs boluxi lazim. Bu nukta intayin

muhim. Yukurida eytiloan yoldaxlarning beziliri aldan-oan boluxi, beziliri qongkurak petip katkən boluxi mumkin, ular hatalik etkuzgenligi uqun sagəkrək bolup, buningdin keyin bu hil hatalikni kayta etkuzməsligi mumkin. Bir ketim kesəl bolsa, kesəlgə qarxi kük pəyda bolidu. Bir ketim qeqək selinsa, aldini elix rolini oynaydu. Lekin bumu ixənqlik bolup kətməydu, qeqək yənə qikixi mumkin. Xunga, əng yahxisi, 3 yil yaki 5 yilda bir ketim qeqək selip turux yəni bizning muxu yioqini-mizdək yioqinlarni eqip turux kerək. Baxka yoldaxlar məqrurlanmasliqi, hatalixixtin pəhəs boluxi lazim. Gao Gang, Rao Shushilar nimə uqun bu kixilərgə təgmidi? Buningda birnəqqə hil əhwal bar: Birinqi hili — ular əzlidirgə duxmən dəp karioan adəmlər, əlwəttə, ularoqa ukturmaydu; ikkinqi hili — ular kəzgə ilmaydioan kixilər, ularni karayiti qaoqlik, hazir-qə ularoqa ukturuxning zərüriyiti yok, kəlgüsida “jahan taza turaklaxkan”din keyin u kixilər öz əzidin əgixidu dəp karioan; uqinqi hili — ular tegixkə jür’ət kilalmioanlar, bu kixilərnin kesəlgə qarxi turux küqi küqlükrək bolsa kerək, xunga ular bir karapla ixning jayidin qikmaydioanliqini biliwaləan, gərdə bu yoldaxlarni ular əzlidirnin duxmini dəp karimioan, karayiti qaoqlik dəpmu karimioan bolsimu, lekin tegixkə petinalmioan; tətinqi hili — wakit yar bərmigənliktin təgmigən kixilər. Bu wabaning tarkilixioqimu wakit kerək, yənə birər yil pax kilinmioan bolsa, bəzi kixilər sak qalmaytti. Xunga: Mana, silər buləqinip-siləroqu, mən bolsam pak - pakiz! dəp əzənglarni kəh-

riman kərsətmənglar, yənə birər yil pax kılınmioğan bolsa, birmunqə kixi səzsiz ularning təsirigə uqriqan bolatti.

Mən, yukuridikilər—Gao Gang, Rao Shushilarning təsirigə uqriqan wə uqrimioğan ikki hil yoldaxlarning diqqət kılıxiqə tegixlik jaylar, dəp qaraymən.

Üqinqi nukta, pirinsiplik məsililərdə, yoldaxlar arisida partiyining pirinsipioğa hilap boləjan səz, hərəkətlərgə karita bir arilik qoyuxka daim diqqət kılıx kerək. Ularning sözliri, ularning hərəkətliri partiyining pirinsipioğa uyoğun kəlməydikən, bizmu yakturmaydikənmiz, bundak bir kışim məsililərdə, bundak bir kışim əhwalarda ular bilən apak - qapak bolup kətməslik kerək. Baxka məsililərdə, partiye pirinsipioğa uyoğun boləjanlirida, məsilən, 5 yillik pılan, Gao Gang - Rao Shushi partiyigə qarxi ittipaki toqrisidiki qarar, doklat xuningdək türlük toqra siyasət, partiye iqidiki toqra kaidə - nizamlarda, mana muxundak səz - hərəkətlərdə, əlwəttə, paal yar - yələk bolux, iqkoyun - taxkoyun bolux lazim. Partiyə pirinsipioğa uyoğun bolmioğanlirioğa karita bir arilik qoyux yəni qək - qegrini ayrix, dərhal dəkkisini berix lazim. Kədənas dostum, kona baxliqim, kol astimda ixligən adimim, kona hizmətdixim, sawakdixim, yurtdixim wahakaza dəp bu arilikni yok kiliwetixkə bolmaydu. Bu qətimki Gao Gang-Rao Shushi partiyigə qarxi wəkəsdimu xuningdək partiye iqidiki burunki luxiən kürəxliridimu muxundak təjribilər kəp boldi: Sən munasiwitimiz bək kona, bək qongkur, birnimə dimək təs dəp, arilik qoymisang, dəkkisini bərmisəng,

qək - qegra ayrimisang, baroǵanseri qongqur petip kalisen - də, ularning “jini” sanga qaplixivalidu. Xunga, pozitsiyə bildürüx, pirinsipta qing turux kerək.

Tətinqi nukta, bəzi yoldaxlar “Gao Gang, Rao Shushilarning bəzi yaman ixlirini biləttük, lekin ularning süyikəstini kərmigən ikənmiz” diyixidu. Meningqə, buningda ikki hil əhwal bar: Bir hili, Gao Gang, Rao Shushilarning partiyining pirinsipioǵa uyoǵun bolmioǵan nuroǵun səzlrini anglioǵan, hətta Gao Gang, Rao Shushilar ular bilən partiyigə qarxi hərkiti toǵrisidiki bəzi məsililərdə məslihətləxkən tursa, buni kərwelix kerək idi. Yənə bir hili, ularning bəzi yaman ixlirini adəttikiqə bilsimu, lekin ularning süyikəstini kərmigən, bu əjəplinərlik əməs, buni kərwelix nahayiti təs. Zhongyangmu ularning partiyigə qarxi süyikəstini 1953-yiloǵa kəlgəndə andin səzdi. Maliyə - iktisat yioǵinida, təxkilat yioǵinida, xuningdək maliyə - iktisat yioǵinidin burunqi türlük məsililərdə ularning oǵyri normal boluwatqanlıǵi kərülüp qaloǵan idi. Maliyə - iktisat yioǵini dawamida ularning oǵyri normal hərkiti sezilgən, əz nəwitidə ularoǵa pəxwa berilgən idi. Xunga, ular keyin pütünləy məhpi ix elip berixka ətti. Bu süyikəstni, bu süyikəstqilərnı, bu süyikəstqi guruhni biz 1953-yili küz wə kıxtıla seziwalduk. Gao Gang, Rao Shushilarning yaman adəm ikənligini uzakkiqə kərüwalalmioǵan iduk. Bundak ix burunmu boloǵan. Jinggangshən məzgilidə birkanqə hain qıkkən, ularning hainlik kılixı zadila hiyalimizoǵa kəlmigən idi. Hərқay-singlardimu muxundak təjribə bolsa kerək.

Biz buningdin xundak bir təjribigə igə boluximiz kerəkki, sahta kərünux aldida qaymukup qalmasliqimiz lazim. Bəzi yoldaxlirimiz sahta kərünux aldida asanla qaymukup kalidu. Hərəkandak xəy'idə, uning hadisisi bilən mahiyiti otturisida ziddiyət bolidu. Kixilər xəy-ilərnin mahiyitini hadisini təhlil wə tətqiq kilix arkilik andin bilələydu, xunga ilim - pən'gə ehtiyaj qūxidu. Undak bolmay, biwastə sezim arkilik bir karapla uning mahiyitini kərūwaləqili bolsa, ilim - pənning nimə kerigi? Tətqiq kilixning nimə həjiti? Hadisə bilən mahiyət otturisida ziddiyət boləqanlıqı üqünla tətqiq kilix kerək. Əmma sahta kərünux omumi hadisidin pərqlinidu, qünki u — sahta kərünux. Xuning üqünmu buningdin bir təjribə hasil boldiki, sahta kərünux aldida imkaniyətning beriqə qaymukup qalmaslik lazim.

Bəxiqı nuqta, məqrurluk kəybiyatining həwpi. Qəhriman boluwalmalik lazim. İxni kəp sanlik kixilər kilidu, az sanlik kixilərnin roli qəklik bolidu. Az sanlik kixilərnin rolini yəni rəhbərlik kıləuqılarnin, kadir-larnin rolini etirap kilix kerək, birak, unqiwala qong roli yok, qong rol oynaydiqini—yənila amma. Kadirlar bilən ammining toqra munasiwiti xundakki, kadir bolmisimu bolmaydu, lekin, ixni kəng amma kilidu, kadir rəhbərlik kilix rolini oynaydu, kadirning bundak rolini kəptürüwətməslilik kerək. Sən bolmisang, ix aqmay qalarmu? Tarih wə türlük pakitlar ispatlidiki, sən bolmisangmu ekiweridu. Məsilən, Gao Gang, Rao Shushilar bolmiwidi, ix aqmay qaldimu? Yənila ekiwərdioqu! Trotski bolmisimu, Zhang Guotao bolmisimu, Chen Duxiu

bolmisimu, ix yənla ekip kəldioqu! Bular—yaman adəmlər. Kongfuzi alliburunla yokaldi, bizning Zhong-guoda gongchəndang barlikka kəldi, u hər həlda Kong-fuzidin üstünrəktu, dimək, Kongfuzi bolmisimu, ix tehimu obdanrak mengiwatidioqu! Yahxi adəmlərqu, sən bolmisangmu boliweridu. Sən bolmisang yər xari aylanmay qalarmu? Yər xari öz yolida ayliniweridu, ixlar öz yolida ketiweridu, obdanrak ketər, tehi.

Ikki hil adəm bar: Bir hili — istazi uzunlar, bu yərdə olturoqanlar iqidə undaklar az əməs, ularning istazi uzun; yənə bir hili — yengi küqlər, bular—yaxlar. Bu ikki hil adəmning qaysi hildikisidin ümit kəprək? Bu məsilə üstidə yoldax Zhou Enləymu bügün tohtilip etti, əlwəttə, yengi küqlərdin ümit kəprək. Bəzi yoldaxlar, kona inkilapqimən, dəp məəqrurlinip ketidu, bu tolimu orunsiz. Selixturux toqra kəlsə, əgər məəqrurlinixka bolidu diyilsə, yaxlarning məəqrurlinip koyoquqiliqi bar. 40 - 50 yaxtin axkanlar yexi qongayoqanseri, təjribisi kəpəygənseri tehimu kəmtər boluxi kerək. Yaxlar bizning həkikətən təjribilik ikənligimizni kərüp: “Pixkədəmlirimiz həkikətən təjribilik ikən, ularni səl qaoqlimayli, ular nimə digən kəmtər” disun. 40 - 50 kə berip qaloqan turukluk, heli təjribilik bolup qaldim, dəp məəqrurlinip kətsə, bu kəmlaxmioqan ix bolmamdu? Yaxlar buni kərüp: “Silərning u təjribənglar yokka barawər, yənla kiqik balioqa ohxaydikənsilər” dəp səz-qəqək kilixidu. Kiqik balilarda məəqrurluk kəypiyati bolsa ularoqa heli yarixidu, yaxinip qaloqanlar, xunqi-wala kəp təjribigə igə turukluk, məəqrurlinip, quyruqini

unqiwala dinggaytiwalsa, qamlaxmaydu. “Kuyruoqung-ni kisip adəm bol” digən gəp bar. Adəmdə kuyruk yok tursa, yənə nimə dəp kuyruoqini kisidu? Itni alayli, uning kuyruoqini dinggaytiwalidioqan qaoqliri, kisiwalidioqan qaoqliri bolidu. Birnəqqə tayak yigən qaoqda, kuyruoqini kisiwalsa kerək, birnəqqə nətiyə yaratkan qaoqda, kuyruoqini dinggaytiwalsa kerək. Mən barlik yoldax-lirimizning, aldi bilən, pixkədəm yoldaxlirimizning kuyruoqini dinggaytiwalmaslioqini, bəlki kuyruoqini kisip, məqrurluk wə aldiraksanlıktin saklinip, kəmtərlik bilən aloqə intilidioqan rohni mənggü saklixini ümit qilimən.

Altinqi nukta, “sol”qilliktinmu, ongqilliktinmu saklinix. Bəzilər “‘sol’qillik ongqilliktin yahxi” dəydu, nuroqun yoldaxlar xundak diyixidu. Əmiliyətə, yənila nuroqun kixilər kənglidə “ongqillik ‘sol’qilliktin yahxi” disimu, ləkin aqzidin qikiralnaydu, pəkət səmimi kixilərlə aqzidin qikiralaydu. Mana muxundak ikki hil pikir bar. “Sol”qillik digən nimə? Dəwrnin exip ketix, hazırki əhwalnin exip ketix, fangzhen-siyasətlərdə, hərəkəttə qaramlik bilən ilgiriləx, kürəx kilix məsililiridə, munazirə pəyda boləqan məsililərdə qalaymikan kürəx kilix “sol”qillik bolidu, bu yahxi əməs. Dəwrning arkisida kəlix, hazırki əhwalning arkisida kəlix, kürəx-qanlıqə kəm bolux ongqillik bolidu, bumu yahxi əməs. Partiyimiz iqidə “sol”qillikni yakturidioqanlar bolupla qalmastin, ongqillikni yaki ongoqə mayil otturini yakturidioqanlarmu az əməs, bularning həmmisi yahxi əməs. Biz ikki səp boyiqə kürəx elip bərip, “sol”qillikkimu,

ongqillikqimu qarxi turuximiz kerək.

Gao Gang - Rao Shushi partiyigə qarxi ittipakı məsilisi toqrisida dəydojan pikirlirim ənə xular.

4. HAZIRKI WƏZIYƏT TOQRISIDA

Həlkara wəziyət, iqki wəziyət wə partiyə iqidiki wəziyəttin ibarət bu 3 hil wəziyət kandaq? Yorukluk tərər üstün orunda turamdu yaki qarangojuluk tərər üstün orunda turamdu? Muəyyənłəxtürüx kerəkki, məyli həlkara wəziyət, iqki wəziyət bolsun, məyli partiyə iqidiki wəziyət bolsun, həmmisidə yorukluk tərər üstün orunda turidu, qarangojuluk tərər təwən orunda turidu. Bizning muxu yiojinimizdimu xundak. Nuroqun adəmlərning ez ezini tənkit kıləjanlıoioja karap, qarangoju ikən, dəp kalmaslik kerək. Bu yoldaxlar, asaslıoı, əzlırining kəmquilik wə hatalıqlirini səzlidi, artuqquiliklırini səzlimidi, kaysi yili inkilapka katnaxkanlıoı, kəyərde uruxta oqəlibə kəzənojanlıoı, kəyərde hizməttə nətijə yaratkanlıoı toqrisida bolsa eoıız aqmidi. Ularning ezini təkxürüxigila karisak, u halda, qarangoju bilinidu. Əmiliyətə, bu bir tərər, nuroqun yoldaxlarıning wujudida bu tərər ikkinqi orunda turidu. Bu Gao Gang, Rao Shushilarningkigə wə Zhang Xiushən, Zhang Mingyüən, Zhao Dezun, Ma Hong, Guo Fengdin ibarət 5 sərkerdiningkigə ohximaydu, yorukluk tərər üstün orunda turidu, digən bu məlqər ularoja uyoqun kəlməydu. Gao Gangda üstün orunda turojudək nimə yorukluk tərər bolsun? Uning həmmə tərıpi qarangoju, həmmə

yerini karangoçuluk başkan, yoruqluqtin əsər yok. Yoldaxlirimizəyə kəlsək, u baxka gəp, səl - pəl kara bar, uni yuyuwətkili bolidu, birnəqqə qətim sopunlap yusa, qikip ketidu.

Nimə üçün uxtumtut əzgirixlərgə takabil turuxka təyyar turux, əksilinkilapning tirilixigə takabil turuxka təyyar turux, Gao Gang - Rao Shushi wəkəşining qayta yüz berixigə takabil turuxka təyyar turuxni otturiəyə koyimiz? Bu, əng yaman ehtimalni nəzərdə tutsak, haman ziyan tartmaymiz, digən söz. Hərkanədx ixni əng yaman ehtimalni nəzərdə tutup oyliximiz wə orunlax-turuximiz kerək. Hərkanədx yaman ix bolsa munular bolar: Jahan'girlar yengi dunya uruxi qozoqar, Jiang Jieshi Beyjingəyə kaytip kelip, yurt sorar, Gao Gang-Rao Shushi partiyigə karxi ittipakiningkigə ohxax wəkələr kayta yüz berər, biri əməs, oni, yüzi bolar. Xunqə kəp bolsimu, aldin təyyarlik kilip koysak, korkmaymiz. Oni qiksimu aran 5 jüp bolidu, karayiti qaoqlik, biz həmmisini məlqərləp koyduk. Jahan'girlarning bizni korkutmaqci bolup, kətirip qikkan atom bombisi wə wodorot bombisiningmu hiqkanqə korkkuqilioji yok. Duniyadiki ixlarda, haman hər nərsining bir küxəndisi bolidu, bir nərsə hujum kilsa, yənə bir nərsə uningəyə takabil turidu. «Muəkillik bangi»ni okusakla bilimiz, uningda kaysi bir “ənggüxtər”ning siri eqip taxlanmioqan? Xunqə kəp “ənggüxtər”ning siri eqip taxlanoqan. Biz ixinimizki, həlkə təyansakla, duniyada sirini eqip taxliqili bolmaydioqan “ənggüxtər” yok.

5. PARTIYINING MƏMLİKƏTLİK 8-ŞURULTIYINI ƏƏLIBİLİK QAKIRIX ÜQÜN KÜRİXƏYLI

Zhongyang 1956- yilning keyinki yerimida partiyi-ning məmlikətlik 8-şurultiyini qakirixni karar kildi. Uning küntərtiwidə 3 ix qarilidu: (1) zhongyang weyyüən- huyning hizmət dokladi; (2) partiyə nizamnami- sigə tüzitix kirgüzüx; (3) yeni zhongyang weyyüən- huyni saylax. Kelər yil 7- ayoqiqə wəkillərnı saylax wə həjjətlərnı təyyarlay ixini püttürüx kerək. Bu bir yildin köprək waqit iqidə, hərəkaysi jəhəttiki hizmətlərdə: iktisat, mədiniyət - maarip, hərbi ixlar, partiyə ixliri, siyasi - idiyə, ammiwi təxkilat, birlik səp, az sanlik millətlər hizmiti — mana bularning həmmisidə qong bir kədəm ilgiriləx tələp kilinidu.

Az sanlik millətlər hizmiti məsilisi üstidə tohtal- oyaq ketəy. Qong Hənzüqilikka qarxi turux kerək. Hənzü millitila az sanlik millətlərgə yardəm beriwatidu, dəp karimaslik lazim, az sanlik millətlərmu Hənzü millitigə nahayiti qong yardəm beriwatidu. Bəzi yoldaxlar u yər- lərdə, biz silərgə yardəm beriwatimiz, dəp həmixə po atidu, az sanlik millətlər bolmisa bolmaydioqanliqini kərməydu. Məmlikitimizning 50 pirsənttin 60 pirsəntki- qə boləjan yeridə kimlər olturaklaxkan? Hənzular oltu- raklaxkanmu yaki baxkilar olturaklaxkanmu? 50 pir- sənttin 60 pirsəntkiqə boləjan yərdə az sanlik millətlər olturaklaxkan. U yərlərdə baylik mol, nuroqun isil nər- silər bar. Həzir bizning az sanlik millətlərgə beriwatkan

yardimimiz nahayiti az boluwatidu, bəzi tərəplərdə tehi yardım bərmiduk, əksiqə, az sanlıq millətlər Hənzü millitigə yardım beriwatidu. Bəzi az sanlıq millətlərgə aldi bilən biz yardım beriximiz kerək, andin ular bizgə yardım berələydu. Az sanlıq millətlər Hənzü millitigə siyasi jəhəttin nahayiti qong yardım bərdi, ularning Zhonghua millitidin ibarət bu qong ailigə kirgənligi — siyasi jəhəttin Hənzü millitigə yardım bərgənlik. Az sanlıq millətlər bilən Hənzü milliti birdək ittipaklixiwidi, pütүн məmlikət həlki hoxal boldi. Dimək, az sanlıq millətlərnin pütүн dələtkə, pütүн Zhonghua millitigə siyasi, iqtisadiy wə dələt mudapiəsi jəhəttin nahayiti zor yardimi təgdi. Pəqət Hənzü millitila az sanlıq millətlərgə yardım beriwatidu, az sanlıq millətlər Hənzü millitigə yardım bərmidi dəydiqan, xuningdək az sanlıq millətlərgə az - tola yardım berip qoyupla, əziqə qaltis ix kilduk dəydiqan bundak nuktiinəzərlər hata.

Biz muxu bir yilda hərқaysi jəhəttiki hizmətlərdə qong bir kədəm ilgiriliximiz kerək diginimizdə, pax bolqan kəmqilik wə hatalıqni tüzitix kerəkligini kəzdə tutimiz. Bu qetimki yiqında wədə berip koyup, kelər yil 8 - qurultay qakiriloqanda yənə xunqə kəmqilik wə hatalıqni peqitini buzmay xu peti kətirip kəlməslik kerək. Xunga, 8 - qurultayni qakirix üqün kürixəyli digən söz — kəmqilik wə hatalıqni tüzitix, məsilən, buzup-qeqip israp kilix, imarətning əgzisini həxəmətlik yasaxtək ixlarni əstayidillik wə məs'uliyətlik bilən tüzitix kerək digən söz. Bu yərdə wədə berip koyup, qaytqandin keyin putunglarni uzun sunup uhlap yatmanglar.

Bəzilər, yoldaxlarni ʻzara nazarət kilip turidioʻan kilix ʻqun, hər yili yaki ikki yilda bir ketim muxundak yioʻin eqip tursak, digən təkliḡni bərdi, meningqə, oylix kərūxkə bolidu. Bizlərni kim nazarət kilidu? ʻzara nazarət kilix—yahxi qarə, buning bilən partiyə wə dələt iḡlirining tez sūr’ət bilən aloʻa besixini ilgiri sürgili bolidu. Asta - asta əməs, tez sūr’ət bilən aloʻa besix kerək. Partiyə kurultiyi eqilmioʻili 10 yil boldi. Əlwəttə, aldinki 5 yilda aqmaslik kerək idi, qünki malimanqilik boluwatatti, 7- kurultayning eqiloʻinioʻa uzak bolmioʻan idi, keyinki 5 yilda eqix mümkin bolsimu aqmiduk. Aqmioʻinimizningmu paydisi boldi: Gao Gang - Rao Shushi məsilisi eniklanoʻandin keyin aqkinimiz tüzük, undak kilmisak ular 8- kurultaydin paydiliniḡ ix teriytti. Xuning bilən bir wəqitta, 5 yillik pilanimizmu izioʻa qūxti, ətəkünqi dəwrning zongluxiənimu otturioʻa koyuldi həmdə bu ketimki wəkillər yioʻini arkilik, kəpqilik idiyidə tehimu birlikkə kəldi, partiyining 8- kurultiyini qakirix ʻqun xərt hazirlandi. Partiyining 8- kurultiyida hər bir kixi ətini təkxürüp olturmaslioʻi lazim, lekin hizmətlirimizdiki kəmqlik wə hataliklaroʻa karita yənila axkara tənkit wə ət ətini tənkit elip berilixi kerək. Marksizimning bu usulini yoloʻa koymay bolmaydu.

Tənkit ətür boluxi kerək. Meningqə, bu ketimki tənkitning bəziliri anqə ətür bolmidi, həman, baxkilar rənḡip qalarmikin, digən əndixilər boləandək boldi. Tənkiḡing undak ətür bolmisa, həkiḡi türdə təküzmisəng, uningə ətəydu - də, u dikḡət kilmaydu. Isim - pəmi-

lisining nimə ikənligini, kaysi tarmaqtin ikənligini kərsitix kerək. Sən yahxi ixlimgən ikənsən, mən razi bolmaymən, rənjisəng rənjiwər. Kixini rənjitip koyuxtın qorkux saylamda berilidiqan awazdin kuruk kelixtin, xuningdək hizməttə əp etəlməy kelixtin qorkuxtın baxqa nərsə əməs, halas. Sən manga awaz bərmisəng, aq qalarmənmu? Undak ix yok. Əmiliyəttə, səzlisəng, məsilini kəskin halda otturiqə qoysəng, u qaqda əp etələysən. Münggüzni uquruwətməslik kerək. Kalida nimə üqün ikki münggüz bolidu? Kalida xuning üqün ikki münggüz boliduki, u kürəx kilidu, birinqidin mudapıə kəridu, ikkinqidin hujumə qətidu. Mən daim yoldaxlardin bexinglarda “münggüz” barmu? dəp sorap koyimən. Yoldaxlar bexinglarni silap bekinglar. Meningqə, bəzi yoldaxlarda “münggüz” bar, bəzi yoldaxlarda “münggüz” bolsimu, əmma anqə etkür əməs, yənə bəzi yoldaxlarda zadila “münggüz” yok. Meningqə, yənə ikki “münggüz” bolqini yahxi, qünki bu Marksizimə uyoqun kelidu. Marksizimda bir usul bar, u tənkit wə əz əzini tənkit dəp atilidu.

Xuning üqün, bəlgilik muddəttə yioqin eqip, tənkit wə əz əzini tənkitni yoloqə koyux yoldaxlar əzara nəzarət kilip, partiye wə dölət ixlirining tez sür'ət bilən aloqə besixini ilgiri sürüxning yahxi qarisi. Hər kaysi shengwey, shiweylardiki yoldaxlar silərmu xundak kilsanglar bolamdu, qandak? Oylixip kərüxünglarni tək-lip kilimən. Silər zhongyangdin üginimiz digənoqu? Meningqə, bu nuqtini ügənsənglar bolidu.

Ahirda, mən yoldaxlarning diqqət kilixini,

xundaqla pütүн partiyidiki yoldaxlarning diqqət kilixini soraymən:

1956- yili partiyining məmlikətlik 8- kurultiyini oşəlibilik qakirix üqün kürixəyli!

Birinqi 5 yillik pilanni oşəlibilik orunlax üqün kürixəyli!

“JAMAƏT PIKRI BIRDƏK BOLUP KƏTTI”GƏ RƏDDIYƏ*

(1955- yil 5- ayning 24- küni)

Hu Fengning “Jamaət pikri birdək bolup kətti” digini əksilinkilapqilarning inkilapka qarxi pikir bayan kilixioja ruhsət kilmaydiojanlioqimizioja karitilojan. Bu rast, bizning tüzümimiz barlik əksilinkilapqilarda söz ərkinligining boluxioja yol qoymaydu, bundak ərkinlik pəkət həlk iqidila bolidu. Biz həlk iqidə jamaət pikri-ning birdək bolmaslioqioja yol qoyimiz, u bolsimu tənkit ərkinligi, ohxax bolmiojan türlük pikirlərni bayan kilix ərkinligi, hudakoylukni təxwiq kilix wə hudaszlikni (yəni weywulunni) təxwiq kilix ərkinligi. Bir jəmiyəttə, qaqanla bolsun, haman ilojar wə qalak ikki hil kixi, ikki hil pikir bir birigə zit həlda məwjut bolup wə kürəx kilip turidu, haman ilojar pikir qalak pikirni yengidu, “jamaət pikirini birdək kiliwetix” mümkin əməs həm undak kilmazlik lazim. Ilojar nərsilərni toluk jari kil-
durup, qalak nərsilərni tügətkəndila, jəmiyətni aloja basturoqili bolidu. Ləkin həlqarada wə məmlikət iqidə sinip wə sinipiy kürəx tehi məwjut bolup turojan dəwr-
də, dölət həkimiyitini tartiwalojan ixqilar sinipi wə

* Bu — yoldax Mao Zedong Hu Feng əksilinkilawiy guruhini pipən kilip yazojan məqala.

həlk ammisi barlık əksilinkilawiy sinip, guruh wə xəhslərnıng inkılapka boləjan karxılıoını basturuxı, ularnıng tirilix hərəkətlirini tosuxı, barlık əksilinkilapqılarnıng əzlrınıng əksilinkilawiy məksidigə yetix yolıda səz ərkinligidin paydilinixini mən'i kılıxi xərt. Bu hal Hu Fengəja ohxax əksilinkilapqılara "jamaət pikrınıng birdək bolup ketixi"ning əzlrı üqün biəp bolup kaləjanlıoını his kıldurojan. Ularınng biəp his kılıxi — dəl biznıng məksidimiz, u dəl biz üqün əplik. Bizdə jamaət pikri birdək həm birdək əməs. Həlk iqidə ilojar kixilər bilən kalak kixilərnıng biznıng gezit, zornal, münbərlirimizdin wə xuningəja ohxaxlardın ərkin paydilinix yolu bilən musabikilixixigə yol koyulıdu, buningda ilojar kixilərnıng demokiratiyə wə kayıl kılıx usuli arkilik kalak kixilərgə tərbiyə berixi, kalak idiyə wə tüzümlərnı tügitixi közdə tutulıdu. Bir hil ziddiyət tügitilsə, yənə yengi ziddiyət pəyda bolıdu, yənə xundak yol bilən musabikilixıdu. Xundak boləjanda jəmiyə üzlüksiz aloja basıdu. Ziddiyət məwjut bolup turojaqka, birdəklik bolmaydu. Ziddiyət tügitilgəndə, waqtınə birdəklik hasil bolıdu; ləkin uzak ətməylə yənə yengi ziddiyət pəyda bolıdu-də, yənə birdəklik bolmay kalıdu, uni yənə tügitixkə toqra kelıdu. Həlk bilən əksilinkilapqılar otturisidiki ziddiyəttə bolsa həlk ixqılar sinipi wə gongchəndang rəhbərligidə əksilinkilapqılara diktatura yürgüzıdu. Bu yərdə, demokiratiyə usuli əməs, bəlki diktatura yəni hakımmutləklik usuli kəlinilıdu, dimək, ularnıng tərтіplik boluxıoıla yol koyulıdu, kalaymıkan səzlixigə wə kalaymıkan hərəkət kılıxi-

oʻja yol qoyulmaydu. Bu yerdə jama’at pikrila birdĀk bolup qalmastin, kanunmu birdĀk. Bu mäsilidə, Hu Fengoʻja ohxax əksilinkilapqilar əzlrini hĀkliktĀk kərsitixti; bəzi hamakĀt kixilərmu bundak əksilinkilawiy muqamlarni anglioʻandin keyin, əzlrini tili kiska his kilixti. Karang, “Jama’at pikri birdĀk bolup kĀtti” disun yaki “jama’at pikri yok” disun wə yaki “ərkinlikni boʻqdi” disun, bu tolimu sĀt gəplər əməsmu? Ular hĀlkning iq bilən hĀlkning sirtidin ibarĀt ohxax bolmioʻan ikki fənchouni ayriyalmioʻan. HĀlk iqidə, ərkinlikni boʻqux, hĀlkning partiyə wə hĀkümĀtning hatalik-kəmquklirini tĀnkĀt kilixini boʻqux, ilim sahəsidi ki ərkin muhĀkimini boʻqux jinayi hĀrkĀt bolidu. Bu— bizning tüzümimiz. Bular kapitalistik dĀlətlərdə bolsa kanuniy hĀrkĀt bolidu. HĀlkning sirtida, əksilinkilapqilarning qalaymikan sĀzlixigə wə qalaymikan hĀrkĀt kilixioʻja yol qoyux jinayi hĀrkĀt, diktatura yürgüzüx bolsa kanuniy hĀrkĀt bolidu. Bu — bizning tüzümimiz. Kapitalistik dĀlətlərdə dĀl uning əksiqə, u yərlərdə burzuaziyə diktaturisi yürgüzülidu, inkilawiy hĀlkning əz məyliqə sĀzlixigə wə əz məyliqə hĀrkĀt kilixioʻja yol qoyulmaydu, ular tĀrtiplik boluxqila ündilidu. Ekispilatatsiyə qiləuqilar wə əksilinkilapqilar hĀrqaqan, hĀr jayda hamən az sanlik, ekispilatatsiyə kilinoʻuqilar wə inkilapqilar hamən kĀp sanlik, xuning üqün, keyin-kilirining diktatura yürgüzüxi tamamən yolluk, aldinkilirining bolsa hamən yolsiz. Hu Feng yənə: “MutlĀk kĀpquklilik kitaphanlar məlum tĀxkillik turmux kĀqüridu, u yərdiki hĀwa kixini kisip turidu” dĀydu.

Biz həlk iqidə buyrukçilik usulioğa qarxi turup, demokiratiyə, qayıllıx usulida qing turimiz, u yərdiki həwa əlwəttə ərkin bolidu, “kixini kişip turux” hata. “Mutlək kəpçilik kitaphanlar məlum təxkillik turmux kəqüridu”, bu — intayin yahxi ix. Bundak yahxi ix nəqqə ming yildin buyan bolup bakmioğan, pəkət gongchəndang həlkkə rəhbərlik kilip, uzak muddət japalik kürəxlərnı kiləndin keyinla, həlk andin əzidiki əksiyətqilərnıng ekispilatatsiyə kilixioğa wə zulum selixioğa paydilik boləğan tarkaklık halətni ittipaklık halitigə əzgərtidioğan bundak imkaniyətkə igə bolalidi, xuningdək inkilap oçələibə kəzənəndin keyinki birnəqqə yıl iqidə həlkning muxundak bəyək ittipaklıoçi əməlgə axuruldi. Hu Fengning “kixini kişip turidu” digini əksilinkilap tərəptiki kixilərnı kişip qoyəğanlıoçimizni kərsitidu. Ular həkikətən yürəkzadə bolup kət-kən, “Kelin balilardək həmixə tayak yiyixtin qorqupla yürimiz”, “Yətəlip koysimu, lentiəğa eliwalidioğanlar bar” digən hissiyatka kelixkən. Bizqə, bumu intayin yahxi ix. Bundak yahxi ixmu nəqqə ming yildin buyan bolup bakmioğan, pəkət gongchəndang həlkkə rəhbərlik kilip, uzak muddət japalik kürəxlərnı kiləndin keyinla, andin bu əbləhlər muxundak azap his kilidioğan boldi. Bir eoçiz səz bilən eytkanda, həlk ammisining kəngli eqiləğan kün əksilinkilapqılar azaplinidioğan wakıt bolidu. Biz hər yili dələt bayrimida aldi bilən muxu ixni təbrikləymiz. Hu Feng yənə: “Ədibiyat - sən'ət məsilisidimu həkikətən jixielun bilən ix kərəlsə, küq sərp kilinmaydu” dəydu. Bu yərdiki “jixielun” biən-

zhenglik weywulunoċa kilinoċan kinayĀ, “kūq sĀrp kilinmaydu” digini — karisioċa jĀylyūx. Duniyada pĀkĀt weyxinlun wĀ xing’ershaxgūedila kūq sĀrp kilinmaydu, qūnki uningda kixilĀr karisioċila jĀylyūsĀ boliweridu, keguĀn ĀmiliyĀtkĀ asasinix xuningdĀk keguĀn ĀmiliyĀtning tĀkxūrūxini qobul kilix tĀlĀp kilinmaydu. Weywulun wĀ biĀnzhengfada bolsa kūq sĀrp kilinidu, ularda keguĀn ĀmiliyĀtkĀ asasinix wĀ keguĀn ĀmiliyĀtning tĀkxūrūxini qobul kilix tĀlĀp kilinidu, kūq sĀrp kilinmiĀoċanda, weyxinlun wĀ xing’ershaxgūe tĀrĀpkĀ teyilip ketix kelip qiqidu. Hu Feng bu hetidĀ 3 pirinsipal mĀsilini otturioċa kĀyoċan, uningoċa tĀpsili rĀddiyĀ berix zĀrūr dĀp hisaplaymiz. Hu Feng bu hetidĀ yĀnĀ: “Ĥazir ĥĀmmĀ yĀrdĀ qarxilik kĀypiyati, ĥĀmmĀ yĀrdĀ tehimu kĀttik tĀlĀplĀr bar” dĀydu, u bu gĀpni 1950- yili eytkĀn. U qaoċda, kuruklukta Jiang Jiेशning asasiy ĥĀrbi kūqi Āmdila yokitiloċan idi, yĀnĀ bandit boluwaloċan nuroċun Āksilinkilawiy korallik kūqlĀr tazilinix aldida turatti, kĀng kĀlĀmlik yĀr islahati ĥĀrkiti wĀ Āksilinkilapqilarni basturux ĥĀrkiti tehi baxlanmiĀoċan idi, mĀdiniyĀt-maarip saĥĀsidimu tehi tĀrtipkĀ selix hizmiti elip berilmiĀoċan idi, Hu Fengning gĀpi ĥĀkikĀtĀn xu qaoċdiki Āĥwalni Āks Āttūridu, biraċ u toluċ eytmiĀoċan. Toluċ eytsa mundak bolatti: Ĥazir ĥĀmmĀ yĀrdĀ Āksilinkilapqilarning inkilapka qarxilik kĀrsitix kĀypiyati bar, ĥĀmmĀ yĀrdĀ Āksilinkilapqilarning inkilapka karatċan tūrlūk parakĀndiqilik selix haraktirida bolĀoċan tehimu kĀttik tĀlĀpliri bar.

«HU FENG ƏKSILINKILAWIY GURUHIQA DAIR MATIRIYALLAR»QA SÖZ BEXI WƏ TƏHRIR SÖZI

(1955-yil 5-ay, 6-ay)

SÖZ BEXI

(1955-yil 6-ayning 15-küni)

Kəng kitaphanlarning ehtiyajini közdə tutup, hazır 1955-yil 5-ayning 13-künidin 6-ayning 10-künigə kədər «Renmin ribao»da elan kılınğan Hu Feng əksilinkilawiy guruhioqa dair 3 türküm matiriyal bilən «Renmin ribao»ning 1955-yil 6-ayning 10-künidiki baxmakalisini bir kitap kılıp tüzüp, Həlk nəxriyatining nəxr kılıxioqa tapxurduk, kitapni «Hu Feng əksilinkilawiy guruhioqa dair matiriyallar» dəp atıduk. Bu kitapka, kitaphanlarni Hu Feng digən bu əksilinkilawiy ikki yüzlimiqini tətqiq kılıxta matiriyal kılısun dəp, uning «Mening özəm üstidiki pipənim» digən makalisini yənla kirküzduk, biraq buni koxumqə matiriyal kılıp, Shu Wuning hıliki “matiriyal”ining kəynigə bastuk. Biz bu 3 türküm “matiriyal”ning təhrir sözi wə izahlirioqa ədibiy jəhəttin azraq tüzitix kirküzduk. Biz 2-türküm “matiriyal”da bəzi izahlaroqa tüzitix kirküzduk, bəzi izahlarni koxtuk, yənə ikki təhrir sözi koxtuk. 1-, 2-

türküm matiriyalning mawzusidiki “partiyigə qarxi guruh” digən sözni pütünləy 3- türküm matiriyaldiki boyiqə “əksilinkilawiy guruh” dəp özgərtip, bir hil qilduk. Buningdin baxkilirining həmmisi awalki petiqə boldi.

Məlqirimizqə, bu kitap nəxrdin qıqixi bilən, huddi «Renmin ribao»da bu matiriyallar elan kilinoqan waqit-tikidək, ikki tərəptiki kixilərnin dikkitini jəlp kilidu. Bir tərəptin, əksilinkilapqilar uningoqə dikqət kilidu. Bir tərəptin, kəng həlk uningoqə tehimu dikqət kilidu.

Əksilinkilapqilar bilən bəzi əksilinkilawiy kəyppiyat-tiki kixilər Hu Fengqilarning bu hətliridin ortaq sada tapidu. Hu Feng wə Hu Fengqilar, həkikətən, barlik əksilinkilawiy siniplar, guruhlar wə xəhslərnin jarqiliri, ularning inkilapni kaqioqan səzliri wə ularning hərəkət celüeliri bu kitapka erixəlignən barlik əksilinkilapqilarni hozurlanduridu, xuningdək buningdin bəzi əksilinkilawiy sinipiy kürəx tərbiyisini alidu. Lekin kəndək boluxidin kət'i nəzər, həman əzlrini həlakəttin kutulduralmaydu. Hu Fengqilarning bu həjjətliri, huddi ularning yələnqügi — jahan'girlik wə Jiang Jieshi guomindangining Zhongguo həlkiqə qarxi barlik əksilinkilawiy həjjətlirigə ohxax, muwəppəkiyət hatirisi əməs, bəlki pəkət məqlubiyət hatirisi, ular əz guruhini həlakəttin kutuldurup qalalmidi.

Kəng həlk ammisi mundək bir matiriyaloqə nahayiti muhtaj. Əksilinkilapqilar kəndək kilip ikki yuzlimilik nəyrənglərnin ixlitidu? Ular kəndək kilip sahta kərünüxlər bilən bizni aldap, arkıda biz oylimioqan ixlarni kili-

du? Mana bularni mingliqan, tümənligən aq kəngül kixilər bilməydu. Dəl muxu səwəptin, nuroqun əksilinkilapqılar bizning qoxunimizə kiriwaldi. Bizning kixilirimizning kəzi ötkür əməs, yahxi adəm bilən yaman adəmni pərk etixkə mahir əməs. Biz adəttiki əhwalda hərəkət kilidiqan yahxi adəm bilən yaman adəmni pərk etixkə mahirmiz, lekin pəwquladdə əhwalda hərəkət kilidiqan bəzi adəmlərnə pərk etixkə mahir əməsmiz. Hu Fengqılar — nıqap bilən otturiqə qikқан əksilinkilapqılar, ular kixilərgə sah-ta kiyapitini kərsitip, həkiki kiyapitini yoxuroqan. Lekin ular inqilapka qarxi ikən, həkiki kiyapitini taza toluk yoxurup ketixi mümkin əməs. Ular bir guruhning wəkili süpitidə, azatliktin burun wə azatliktin keyin biz bilən nuroqun ketim munazirə kilixti. Ularning səzliri, hərəkətliri kommunistlarningkigə oh-ximayla kəlməstin, partiyə sirtidiki kəng inqilapqılar wə demokiratik zatlarningkigimu ohximaydu. Yekinki omumi yüzlük pax bolux pəkət ular toqrisida nuroqun həkiki dəlil - ispatlarni kələqə qüxürüwaləqanliqimiz boldi, halas. Nuroqun Hu Fengqi xəhslərnə elip eytsaq, biz xuning üqün ularəqə aldınip kəldükki, bizning partiyə təxkilatirimiz, dələt organlirimiz, həlk təxkilatirimiz, mədiniyət - maarip organlirimiz yaki karhana organlirimiz ularni kəbul kiləqanda kattik təxkürmigən. Xundakla biz ilgiri inqilapning kattik boran - qapkunluk məzgilidə turattuk, oqaliplar iduk, hər hil kixilər bizgə yekınlaxқан idi, tax bilən majanning, yahxi bilən yamanning arilixip ketixidin halı boləqili bolmaytti, biz

tehi bir nəwət üzül - kesil eniklaxka ülgürmigən iduk. Yənə xundakla yaman adəmlərnı pərk etix wə eniklax ixini rəhbiriyy organlarning tooqra yetəkqiligi bilən kəng ammining yüksək anglikliojını birləxtürüxkə tayanojandila ixligili bolatti, halbuki, burun bizning bu jəhəttiki hizmətlirimizdə kəmqilik boldi. Bularning həmmisi sawak.

Biz Hu Feng wəkəsigə xuning üqün əhmiyyət bərdükki, bu wəkə arkilik kəng həlk ammisiyoğa, aldi bilən, okux qabiliyitigə igə hizmətqi kadirloğa wə ziyaliloğa tərbiyə berix, ularoğa bu “matiriyal”ni tonuxturup, ularning ang səwiyisini yukuri kətirix lazim boldi. Bu “matiriyal” intayin etkür wə roxən bolup, kixining dikqət - etiwari bəkmü qozojaydu. Əksilinkilapqilaroğu uningə dikqət kilidu, inkilawiy həlk uningə tehimu dikqət kilidu. Pəqət kəng inkilawiy həlk bu wəkə wə bu matiriyaldin birər nərsə üginiwal-sa, inkilawiy qizojinliojını uroqutsa, pərk etix qabiliyitini əstürsə, yoxurunuwaloğan hər hil əksilinkilapqilarnı kədəmmü - kədəm eniklap qikalaymiz.

TƏHRIR SÖZI (TALLANMA)

(1955- yıl 5- ay, 6- ay)

1

Məzhəpçilik digən sözni ata - bowilirimiz “pirkiçilik” dəp atioğan, hazirki kixilər “top”mu dəydu, “tənəzə”

mu dəydu, bular—biz jik anglap kəlgən səzlər. Bundaq ix bilən xuofullanofuqilar, əzlrining siyasi məksidigə yetix üçün, kəpinqə, baxqilarda məzhəpqilik bar, məzhəpqilik kildioqanlar durus adəm əməs, biz bolsaq durus adəmlər, durus adəmlərdə məzhəpqilik bolmaydu, diyixidu. Hu Feng rəhbərlik qiloqan bir türküm kixilərninğ həmmisi “yax yazoquqilar” wə “inkilawiy yazoquqilar” imix, ularoqə “burzuaziyə nəziriyisi”gə igə, “müstəkil padixalix pəyda qiloqan” gongchəndang məzhəbi “əqmənlik” wə “ziyankəxlik qiloqan” imix, xunga, ular intikam almakqi imix. «Ədibiyat-sən’ət zornili» məsilisi “tutuwelinoqan bir yoquktinla ibarət” imix, bu “məsiləyəkkə - yiganə əməs”, buningdin “həmmə tərəpkə qetildurux”, “buning məzhəpqilik həkümranliqə məsilisi” ikənligini, yənə kelip, “məzhəpqilik wə jünfa həkümranliqə ikənligini kərsitix” bəkmü zərür imix. Məsilə muxundaq jiddi boləqəqka, tazilax üçün, ular birmunqə nərsilərnə “otturioqə qikardi”. Xundaq kilip, Hu Fengning muxu bir türküm adəmliri kixilərninğ dikkitini jəlp qildi. Birmunqə kixini əstayidil təkxürüwiduk, ularning qongmu əməs, kiqikmu əməs bir guruh ikənligi eniklandı. Ətkəndə “kiqik guruh” diyilgən, natoqra boptu, ularning adəmliri heli bar ikən. Ətkəndə bir türküm nokul mədiniyətqilər diyilgən, natoqra boptu, ularning adəmliri siyasi, hərbi, iqtisat, mədiniyət, maarip tarmaklirioqə kiriwaptu. Ətkəndə, ular bir türküm oquq - axkara ix kildioqan inkilapqilar ohxaydu diyilgən, natoqra boptu, ularning adəmlirining tolisining eçir məsilisi bar ikən. Ularning

asasiy qoxuni — yaki jahān'girlar wə guomindangning ixpiyonliri, yaki Trotskiqilar, yaki əksiyətqi jünguənlər, yaki gongchəndangning hainliri, bu adəmlərni tayanq kıləjan həlda inkilawiy lagiroja yoxurunəjan bir əksilinkilawiy guruh, yər asti mustəkil padixalik bolup uyuxkan. Bu əksilinkilawiy guruh wə yər asti padixalik Zhonghua həlk jumhuriyitini aqduruxni wə jahān'girlingar, guomindangning həkümranliəjini əsligə kəltürüxni wəzipə kıləjan. Ular buzojunqilik kılıxta bana kılıx üqün, həmmə wakıt, həmmə yərdə bizning kəmqilikirimizni izləydu. Kəyərdə ularning adəmliri bolsa, xu yərdə əjəlitə məsililər qikidu. Bu əksilinkilawiy guruh azatlıktin keyin rawajlandi, əgər qəklimisək rawajliniwəridu. Həzir Hu Fenglarning tegi - təkti enikliniwidi, nurojun hədisilər muwapik yexildi, ularning hərkitini qəkləx mümkin bolup kaldı.

2

Lu Diənniing həjum arkilik mudapiəlinix celüesini keyinqə Hu Feng rastla ixlətti, yəni Hu Feng Beyjingəja kelip hizmət tələp kildi, əzining məsilisini muhakimə kılıxni ətündi, 300 ming hətlik məktup sundi, ahirda «Ədibiyat - sən'ət zornili» məsilisini tutuwelip, top atti. Türlük ekispilatatsiyə kıləjuqi siniplarning wəkilliri əzliri paydisiz əhwaləja quxüp kaləjan wakıtta, əzliriniing həzirki həyatini koqdaq kelix, xuning bilən kəlgüsidə rawaj tepix üqün, kəpinqə, həjum arkilik mudapiəlinix celüesini kollinidu. Yaki yok yərdin putak qikirip,

karap turup pitnə - iəwa tarkitidu; yaki birқанqə yū-zəki hədisini tutuwelip, ixning mahiyitigə hujum kilidu; yaki bir kışim kixilərnı uqurup, bir kışim kixilərgə hujum kilidu; yaki gəptin gəp qikirip, “birər yoquq eqip”, bizni kiyin orunoqa qūxürüp koyidu. Kışkisi, ular məksidigə yetix üqün, haman bizgə takabil turux celüesini tətqiq kilip, “yənülüxnı küzitip” turidu. “Qayturma hujumoqa ətüx” üqün bəzidə ular “əlgən bolup yetiwelip”, pürsət kütidu. Ular uzak müddətlik sinipiy kürəx təjribisigə igə, ular hər hil xəkildiki kürəxlərnı — kanuniy kürəx wə kanunsız kürəxlərnı kilixni bilidu. Biz inkilapqılar ularni yengix üqün, ularning bu nimilirini biliximiz, ularning celüelirini tətqiq kiliximiz lazim. Hərgiz taliplik kilip, murəkkəp sinipiy kürəxnı tolimu addi qaoqlimaslıoqimiz lazim.

3

Biz inkilapqılar məoqrurlinip, kənaətlinip, bihutlixip kətəkənligimiz yaki kəsp bilənla bolup ketip, siyasini untup kaləoanlıoqimiz üqün, nuroqun əksilinkilapqılar “iq - baofri” mizoqa “qongkur kiriwaldi”. Kiriwaloqanlar iqidə hərgiz Hu Fengqılarla əməs, yənə tehimu kəp baxka ixpiyonlar yaki buzuk unsurlarmu bar.

4

Gongchəndang əzaliridiki ziyozhuyilik həhixliri pipən kilinsa, Hu Fengqılar buni “zərbə yidi” diyixti.

Əgər bu kixining “iradisi ajizrak” bolsa, yəni ziyouzhuyilik məydanda qing turuwalmay, partiyining pipənini kəbul kəlip, toqra məydanoqə ətuxni halisa, Hu Feng guruhi üqün ümit qalmaydu, ular bu kixini tartip ketəlməydu. Əgər bu kixining ziyouzhuyilik məydanda qing turux “iradisi ajizrak” bolmay, “küqlükrək” bolsa, u halda, bu kixi üqün tartilip ketix həwpə tuqulidu. Hu Fengqilar “qekip” bakidu, ular bu kixini “yoldax” dəp ataydu. Bundaq əhwaldin sawaq elix lazim əməsmu? İdiyə wə siyasi jəhəttə hatalik ətüküzgən barlik gongchəndang əzaliri tənkitkə uqrioqanda kəndak pozitsiyə tutuxi kerək? Bu yərdə talliwaliديوان ikki yol bar: Biri — hatalikni tüzitip, yahxi partiya əzasi bolux; biri — qüxkünlixip ketiwərix, həttə əksilinkilap azgilioqə qüxüp ketix. Keyinki bu bir yol həqiqətən məwjut, əksilinkilapqilar u yərdə kuqak eqip turoqandu, tehi!

5

Biz həlkaradiki wə məmlikət iqidiki sinipiy kürex küq selixturmisining wəziyitini daim məlqərləp turoqandək, düxmənlərmu bundaq wəziyətəni daim məlqərləp turidu. Ləkin bizning düxmənlirimiz — kalak, qirik əksiyətqilər, ular qoqum halak bolidu, ular keguən dunyaning kanuniyitini uqmaydu, ularning pikir yürgüzüxtə ixlitidיוان usuli — zhuguənzhuuyilik wə xing’ershəngxüelik usul, xunga ularning məlqiri həman hata bolidu. Ularning sinipiy iktidari ularni həmixə əzlrini kaltis

dəp, inkilap küqini hamən yarimas dəp oylaxka elip baridu. Ular hamən əzlrining küqini yukuri məlqərləydu, bizning küqimizni təwən məlqərləydu. Biz nuroqun əksilinkilapqilarni əz kəzimiz bilən kərduq: Qing sulasli həkūmiti, Beyyang jünfalar, Yaponiyə jün'guozhu-yisi, Mussolini, Gitler, Jiang Jieshilar bir - birləp erülup qüxti, ular idiyə wə hərəkəttə hatalik ötküzdi, hatalik ötküzməsligimu mümkin əməs idi. Həzirki barlik jahan-girlarmu qoqum muxundak hatalikni ötküzidu. Munular külkilik əməsmu? Hu Fengqilarning eytixiqə, gongchəndang rəhbərliğidiki Zhongguo həlkining inkilawiy küqliri "tin tartmay tügixip ketidu" imix, bundak küqlər pəkət bir "sarəjayoqan yopurmak" wə "qirigən jəsət"tin baxka nərsə əməs imix. Hu Fengqilar wəkillik kiləqan əksilinkilawiy küqlərqu? Gərqə "bəzi ajiz maysilar besilip əlsimu", ləkin kəpligən maysilar kandaktu bir nərsini "bəsup qikip boy tartip əsüwatidu" imix. Əgər, Fransiyə burzuaziyisining guomin yihuyida ta həziroqə baohuangdangning wəkilliri bar, diyilsə, u həlda, Jiang Jieshi handanliqi wəkillirining, barlik ekispilatatsiyə kiləquqi siniplar yər xaridin təl - təküs yokitilip boləqandin keyinmu, yənə nuroqun yillaroqə hərəkəysi jaylarda hərəkət kilip yürüxi ehtimaləqə nahayiti yəkin. Bu kixilər arisidiki əng jahil unsurlar əzlrining məəqlup boləqanliqini mənggü tən almaydu. Bu xuning üqünki, ular baxkilarni aldaxkila muhtaj bolup qalmastin, əzlrini aldaxkimu muhtaj, undak kilmisa, ular kün kəqürəlməydu.

6

Bu həttiki “Feodal yoxurun küqlər oqaljirlik bilən adəm öltürməktə” digən söz — Hu Feng əksilinkilawiy guruhining həlkimizning inkilawiy küqlirining əksilinkilawiy küqlərni basturux yolidiki uluq kürixidin wəhimə his kıloqanlıoqining ipadisi, bundak hissiyat barlik əksilinkilawiy sinip, guruh wə xəhsilərgə wəkillik kıldı. Ular wəhimə his kıloqan ixlar — dəl inkilawiy həlk ammisi hoxallik his kılidoqan ixlar. “Tarihta misli kərülmigən” diginimu toqra. Bolup etkən inkilaplardin kulluk tüzümi baxlanoquq gongshe tüzümining ornini igiligən axu bir ketimkisida ekispilatatsiyə tüzümi oqəyri ekispilatatsiyə tüzümining ornini igiligənligini hisapka almioqanda, kaloqanlirining həmmisi bir hil ekispilatatsiyə tüzümi yənə bir hil ekispilatatsiyə tüzümining ornini igiləx bilən nətijilən’gən, ularda əksilinkilapqilarni üzül - kesil basturux ixini elip berixning zərüriyiti yok idi, imkaniyitimu yok idi. Pəkət bizning inkilawimizla, pəkət puroletariyat wə gongchəndang rəhbərlik kiliwatkan həlk ammisining inkilawila hərəkəndak ekispilatatsiyə tüzümi wə hərəkəndak sinipni ahirki hisapta yokitixni nixan kıloqan inkilap, uningəya yokitiliwatkan ekispilatatsiyə kıləuqi siniplar, bəribir, əzlırining əksilinkilawiy partiyisi, guruhi yaki bəzi xəhslər arkilik qarxilik kərsitidu, həlk ammisi bolsa ittipaklixip, bu qarxilik kərsətküqi küqlərni kət’i, üzül - kesil, pakpakiz wə toluk basturuxi kerək. Pəkət muxu qaoqdila

andin bundak zəruriyət tuqulidu, bundak imkaniyətmu tuqulidu. “Kürəx təbii həlda qongkurlixip kətti”, bu gəptə bizəmu hatalıq yok. Pəkət “feodal yoxurun küqlər” digən sözlərlə hata, bu “puroletariyat wə gongchəndang rəhbərlik kilidioqan, ixqi - dihanlar ittıpakını əsas kılqan həlk demokiratiyisi diktaturisi”oqa kılinoqan kinayə, huddi ular eytkan “jixielun”ning “biənzhenglik weywulun”oqa kinayə kılinoqinioqa ohxax.

7

Yənıla muxu Zhang Zhongxiao, uning əksilinkilawiy tuyoqusi nahayiti etkür ikən, buni inqilawiy koxunimizdiki birmunqə kixilərnıng, jümlidin bir kısım gongchəndang əzalirining sinipiy ang dərıjisi, siyasi sezim səwiyisi bilən selixturoqanda, otturida pərk qong. Bu jəhəttin selixturoqanda, bizning birmunqə kixilirimiz Hu Feng guruhidikilərdin bək təwən turidu. Bizning kixilirimiz üginixi kerək, sinipiy səzgürlüğini ətürüxi, siyasi tuyoqusini axuruxi kerək. Əgər Hu Feng guruhi bizgə kandaktu birər ijabı nərsə berələydu dəydiqan bolsak, u xuningdin ibarətki, inqıləpni ahiroqıqə elip berip, uluq sotsiyalistik dələt kırıp qıkix məksidigə yetix üqün, kixini qəqütidioqan bu kətimki kürəx arkılik, siyasi engimizni wə siyasi sezimizni zor dərıjidə ətürüp, barlik əksilinkıləpqılərnı kət'i basturup, inqilawiy diktaturimizni zor dərıjidə mustəhkəmlıwalidioqan bolduk.

YEZA IGILIGINI KOPIRATSIYILƏX- TÜRÜX MƏSILISI TOÖRISIDA*

(1955- yil 7- ayning 31- küni)

1

Pütүн məmlikitimizning yezilirida yengi sotsiyalistik ammiwi hərəkətning dolquni kətirilix aldida turidu. Bəzi yoldaxlirimiz bolsa huddi kiqik put ayallardək iöanglap mengip: tez kəttinglar, tez kəttinglar, dəp baxkılardin aöqrinip yüridu. Ular həddidin oxuk söz - qəqək, orunsiz aöqrinix, pütməs - tügiməs əndixə, san = sanaksiz əmir - mərüp wə nəhi - munkirlarni yezilardiki sotsiyalistik ammiwi hərəkətkə yetəkqilik kılıxning toöqra fangzheni dəp kərawatidu.

Yak, bu toöqra fangzhen əməs, bu — hata fangzhen.

Yezilardiki kopiratsiyiləxtürüxtin ibarət ijtimai islahat dolquni hazır bəzi jaylarda kətirildi, pütүн məmlikət boyiqimu kətirilix aldida turidu. Bu 500 milyondin artuq yeza ahalisining kəng kələmlik sotsiyalistik inkilawiy hərkiti bolup, intayin uluöq dünyawi əhmiyətəkə igə. Bu hərəkətni hər hil yollar bilən arkıöqə tartmastin, bəlki uningöqə paal, kızıöqin wə pılanlik türdə

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhonggong zhongyang qakıröqan shengwey, shiwey wə aptonom rayonluk dangwey shujiliri yioqinida kılıöqan doklat.

rəhbərlik kılıxımız lazim. Hərəkəttə bəzi eçixlarning yüz berixidin hali bolıjılı bolmaydu, bu qüxinixlik, uni tüzitixmu kıyin əməs. Kadirlar wə dihanlarda sakli-niwatқан kəmçilik yaki hatalıqlarnı, ularıya paal yardım bərsəkla, tügətkili yaki tüzətkili bolidu. Kadirlar wə dihanlar partiyə rəhbərliğidə aloya besiwatidu, hərket asasiy jəhəttin saqlam ketiwatidu. Bəzi jaylarda ular hizməttə bəzi hatalıqlarnı ötküzdi, məsilən: Bir tərəptin, kəmbəşəl dihanlarnı qətkə kəkip, kopiratipka kirgüzmidı, ularning kıyinqiliklirioya etiwar bərmidi; yənə bir tərəptin, hallıq ottura dihanlarnı kopiratipka kirixkə məjbur kildi, ularning mənəpətiyə təydi. Bu əhwalni kadirlar wə dihanlaroya tərbiyə berix bilən tüzitix lazim, yeniklik kilip əyiyliməslik kerək. Ularnı yeniklik kilip əyipləx bilən məsilini həl kilıjılı bolmaydu. Aldimdin əjdiha, kəynimdin yolwas qikip qalarmikin, dəp qorkup olturmay, hərəkətə dadil yetəqçilik kılıx lazim. Kadirlar wə dihanlar əzlrining kürəx təjribiliri arkilik əzlrini əzgərtidu. Ular ixlisun, ixləx dawamida sawaq elip, kabiliyitini əstürsun. Xundak kilıjanda, nurojun munəwwər kixilər barlıqqa kelidu. Aldimdin əjdiha, kəynimdin yolwas qikip qalarmikin, dəp qorkux pozitsiyisidə turup, kadir yetixtürgili bolmaydu. Kopiratsiyiləxtürüx hərkitigə yetəqçilik kılıx wə yardım berix üqün, kiska muddət tərbiyə kərgən kadirlarnı yukuridin yezilaroya kəpləp əwətiş lazim; lekin yukuridin əwətılğən kadirlarmu hizmətni kəndak ixləxnı hərket dawamidila üginiwalalaydu. Kurslaroya kirip, okutquqılar səzləp bər-

gən birnəqqə on maddini angliwelix bilənla, hizmət kılalayıdıoğan bolup ketixmu natayin.

Qiskisi, rəhbərlik ammiwi hərəkətning kəynidə qalmaslıoıi lazim. Həzirki əhwal xuki, ammiwi hərəkət rəhbərlikning aldida ketiwatidu, rəhbərlik hərəkətkə yetixəlməywatidu. Bundak əhwalni əzgərtix lazim.

2

Həzir pütün məmlikət boyiqə kopiratsiyiləxtürüx hərkiti kəng kələmdə qanat yaymaqta, bizgə bolsa mundak məsilini: Kopiratiplarni rawajlanduroıili bolamdu, bolmamdu? Mustəhkəmligili bolamdu, bolmamdu? digən məsilini munazirə kilixka toııra keliwatidu. Bəzi yoldaxlar üqün eytkanda, ularning, həzirki nəqqə yüz ming yerim sotsiyalistik, omumən, kiqik (hər biri ottura hisap bilən 20 nəqqə ailinila əz iqigə aloğan) kopiratiplarni mustəhkəmligili bolarmu, digən əndixidə boluwatқанlıoıi məsilining mərkizidək turidu. Mustəhkəmligili bolmisa, əlwəttə, rawajlanduruxtin səz aqkili bolmaydu. Bəzi yoldaxlar kopiratsiyiləxtürüx hərkitining tərəkkiyatining ətkən birnəqqə yillik tarihini kərgən turukluk, yənila ixənməywatidu, ular yənə muxu 1955-yildiki tərəkkiyat əhwalining kəndak bolıdıoğanlıoııoıı qərap bəkməkqi boluwatidu. Ular, ehtimal, 1956-yili yənə bir yil qərap bəkar, əgər tehimu nuroıun kopiratiplar mustəhkəmlənsə, andin ular yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxning mümkinligigə həkiki ixinidu, andin ular dangzhongyangimizning fangzhenining toıırılıoıı-

oqimu ixinidu. Xunga, muxu 2 yillik hizmət nahayiti muhim.

Yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxning mümkinligini wə dangzhongyangimizning yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx həkkidiki fangzhenining toqıriloqini ispatlax üqün, məmlikitimizning yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx hərkitining tarihi üstidə tohtilip ötsək, paydisiz bolmas.

Zhonghua həlk jumhuriyiti kuruloqıqə boləqan 22 yillik inqilawiy urux dawamida, partiyimiz yer islahatidin keyin dihanlarəqə rəhbərlik kilip, yeza igilik ixləp-qikirixida sotsiyalizimning bihi boləqan həmkarlixix təxkilatirini uyuxturuxning təjribilirigə igə boləqan idi. U qaoqlarda Jiangxida əmgəktə həmkarlixix təxkili wə teriloqu düyi, ximaliy Shənxidə lapkutlixix düyi, ximaliy Zhongguo, xərkiy Zhongguo wə xərkiy ximallarda həmkarlik guruppiliri kuruloqan idi. U qaoqlarda yerim sotsiyalistik wə sotsiyalistik yeza igilik ixləp-qikirix kopiratiwi təxkilatirimu ayrim halda barlikka kəlgən idi. Məsilən, Yapon baskunqiliriəqə qarxi urux dəwridə ximaliy Shənxining Ənsəy nahiyisidə sotsiyalistik harraktirdiki bir yeza igilik ixləp-qikirix kopiratiwi barlikka kəlgən idi. Birak, bundak kopiratiplar u qaoqda tehi omumlaxturulmioqan.

Partiyimizning dihanlarəqə rəhbərlik kilip, dihanqilik ixləp-qikirix həmkarlik guruppilirini tehimu kəng kələmdə təxkillixi wə həmkarlik guruppiliri asasida yeza igilik ixləp-qikirix kopiratiplarini türkülüm-türküləp təxkilləxkə kirixixi Zhonghua həlk jumhuriyiti kurul-

oqandın keyin boldi. Həzır bumu 6 yiloğa yeqın tarihğa igə bolup kaldı.

1951- yil 12- aynıng 15- küni dangzhongyangimiz yeza igilik ixləp qikirixida həmkarlixix - kopiratsiyilixix toqrisida, aldi bilən, yərlik partiyə təxkilatlırioğa tarki-tilidioğan wə jaylarda sinəq tərıkisidə ijra kılınidioğan birinqi karar layihisini ixləp qikkən qaoqda (Bu həjjət pəkət 1953- yil 3- aydila mətbuatta rəsmiy qarar xəklidə elan kılinoğan), 300 din artuq yeza igilik ixləp qikirix kopiratiwi bar idi. Aridin 2 yil ətüp, 1953- yil 12- aynıng 16- küni dangzhongyangimiz yeza igilik ixləp qikirix kopiratiwi toqrisidiki qararnı elan kılnoğan qaoqda, yeza igilik ixləp qikirix kopiratipliri kəpiyip 14 mingdin axti, dimək, 2 yil iqidə 46 həssə kəpəydi.

Bu qararda 1953- yili kıxtin 1954- yili küzlük yi- oqimoqıqə 14 mingdin artuq yeza igilik ixləp qikirix kopiratiwini 35 ming 800 din kəprəkkə yətküzüx kərsitil- gən idi, yəni pəkət bir yerim həssə kəpəytilməqı idi, nətijidə bolsa xu yili kopiratiplar 100 mingoğa yetip, 14 mingdin artuq kopiratipning 7 həssisidin kəprəgigə təng boldi.

1954- yil 10- ayda dangzhongyangimiz 100 ming kopiratipni 5 həssə kəpəytip, 600 ming kopiratipka yətküzüxni karar kılnoğan idi, nətijidə 670 ming kopiratipka yətküzüldi. 1955- yil 6- ayoqıqə, dəslepki tərtipkə selix- tin keyin, 20 ming kopiratip kısqartılıp, 650 ming kopi- ratip kəlduruloğan idi, xundaktimu pilandiki sandın 50 ming kopiratip exip kətti. Kopiratipka kirgən dihan aililiri jəmi 16 milyon 900 ming bolup, ottura hisap bi-

lən hər bir kopiratipka 26 ailidin toqra keldi.

Bu kopiratiplarning tolisi ximaldiki baldurraq azat bolojan birnəqqə ölkidə kuruldi. Məmlikitimizning keyinrak azat bolojan kəpqilik ölkilirining hər biridə bir türküm yeza igilik ixləpqikirix kopiratipliri kuruldi, Ənhuy, Zhejiang ölkiliridə kəprək kuruldi, lekin baxka ölkilərdə kurulojanlirining sani anqə kəp əməs.

Bu kopiratiplar, omumən, kiqik; lekin bularning iqidə az sanda qonglirimu bar, bularning bəziliridə 70 - 80 ailə, bəziliridə 100 nəqqə ailə wə bəziliridə nəqqə yüz ailə bar.

Bu kopiratiplar, omumən, yerim sotsiyalistik haktirda; lekin bulardin az sandikiliri rawajlinip, sotsiyalistik ali kopiratipka aylandi.

Dihanlarning yeza igilik ixləpqikirixini kopiratsiyələxtürux hərkitining rawajlinixi bilən billə, məmlikitimizdə az sanda sotsiyalistik dölət dihanqilik məydanlirimu barliqqa keldi. 1957-yiloja yətkəndə, dölət dihanqilik məydanliri 3 ming 38 gə, teriloqu yerining kəlimi 16 milyon 870 ming mooqa yətküzüliđu. Buningdin maxinilaxturulojan dihanqilik məydanliri 141 gə (1952-yildikiliri wə birinqi 5 yillik pilan məzgilidə kəpəytilidojanlirini öz iqigə alidu), teriloqu yerining kəlimi 7 milyon 580 ming mooqa yətküzüliđu; maxinilaxturulmiojan yərlik dölət dihanqilik məydanliri 2 ming 897 gə, teriloqu yerining kəlimi 9 milyon 290 ming mooqa yətküzüliđu. Dölət yeza igiligi ikkinqi wə üqinqi 5 yillik pilan məzgiliridə kəng kələmdə rawajlandurulidu.

1955-yili ətiyazda dangzhongyangimiz yeza igilik

ixləp qikirix kopiratiplirini 1 milyonağa yətküzüxnı qarar kildi. Bu san boyiqə əslidiki 650 ming kopiratipka aran 350 ming koxuloğan yəni u aran yerim həssidin səl artukraq kəpəyğən bolidu. Meningqə, bu səl az bolup qaloğandək turidu, əslidiki 650 ming kopiratipni bir həssə ətrapida kəpəytip, yəni 1 milyon 300 ming ətrapioğa yətküzüp, pütün məmlikəttiki 200 nəqqə ming yezining, bəzi qegra rayonlardiki yezilərdin baxka, hər birini birdin birnəqqiqiqə kiqik, yerim sotsiyalistik haraktirdiki yeza igilik ixləp qikirix kopiratioğa igə kilip, nəmunə kilixka toğra kelidioğandək turidu. Bu kopiratiplar 1 - 2 yildin keyin, təjribilik bolup qalidu, kona kopiratip bolup qalidu, baxkilar ulərdin üginidioğan bolidu. Həzirdin baxlap 1956- yil 10- ayoğiqə — küzlük yiojimoğiqə yənə 14 ay bar, bu wəqit iqidə muxundək bir kopiratip qurux pilanini orunlaxni mümkin dəp hisəpləx kerək. Əlkə, aptonom rayonlərdin kəlgən məs'ul yoldəxlərdin kaytip baroğəndin keyin, muzakirə kilip, əmiliy əhwəloğa qarəp, muwəpiq pilan tüzüp qikip, 2 ay iqidə zhongyangoğa məlum kilixini ümit kilimən. Xu qəoğda yənə bir kətim muzakirə kilip, bekitip qikimiz.

Gəp kopiratiplərdi mustəhkəmligili bolux - bolmaslioğida. Bəzilər, bulturki 500 ming kopiratip qurux pilani bək qəng bolup kətkən, qəramlik bilən ilgiriləx boləğan, bu yilki 350 ming kopiratip qurux pilanimu bək qəng bolup kətti, bumu qəramlik bilən ilgiriləx boldi, dəydu. Ular, bunqiwəla nuroğun kopiratipni kuroğan bilən mustəhkəmligili bolmasmikin, dəp gumanlinidu.

Zadi mustəhkəmligili bolamdu, bolmamdu?

Əlwəttə, sotsiyalistik sanaətləxtürüxmu, sotsiyalistik əzgərtixmu asan ix əməs. Təhminən 110 milyon dihan ailisining yəkkə igiligini kolliktip igilikkə aylandurux wə yənimu ilgiriləp yeza igiligidə tehnikə islahatini orunlaxta, həkikətən, heli kəp kiyinqiliklər bolidu; əmma, ixiniximiz lazimki, bu kiyinqiliklərnə partiyimiz ammioğa rəhbərlik kilip yengip ketələydu.

Yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx məsilisidin eytkanda, meningqə, xuningoğa ixiniximiz lazimki, (1) kəmbəoqəl dihanlarning, yengilə ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlar bilən kona ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlarning iktisadiy əhwali kiyin boləoqəqə (kəmbəoqəl dihanlar) yaki iktisadiy əhwali azatliktin ilgirikigə kərioqanda birkədər yaxxilanəoğan bolsimu, ləkin yənilə həllik bolup kətmigəqkə (təwən ottura dihanlar), ularda sotsiyalizim yolioğa mengix aktiplioqi bolidu, ular partiyining kopiratsiyilixix qəkirioqioğa aktip awaz kəoxidu, bolupmu ularning iqidiki ang səwiyisi yukurirəq kixilərdə bundəq aktiplik tehimu üstün bolidu.

Meningqə, xuningoğa ixiniximiz lazimki, (2) partiyimiz pütүн məmlikət həlkini sotsiyalizim jəmiyitigə baxlap berixkə qəbil. Partiyimiz uluoq həlk demokiratik inkilawioğa oqəlibilik həlda rəhbərlik kilip, ixqilar sinipi bəxqilioqidiki həlk demokiratiyisi diktaturisini kuroqan ikən, əmdi qoqum pütүн məmlikət həlkioqə rəhbərlik kilip, təhminən üq 5 yillik pilan məzgilidə sotsiyalistik

sanaətləxtürüx wə yeza igiligi, qol sanaət, kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik əzgərtixnimu asasiy jəhəttin orunliyalaydu. Yeza igiligi jəhəttimu, baxka jəhətlərdikigə ohxax, kixilərnı qayil kıləudək küqlük asasləroja igə bolduq. Birinqi türkümdiki 300 kopiratipka, ikkinqi türkümdiki 13 ming 700 kopiratipka, üqinqi türkümdiki 86 ming kopiratipka nəzər selip bekinglar, muxu üq türkümdiki jəmi 100 ming kopiratip 1954 - yili küz pəsligiqə qurulojan idi, həmmisi mustəhkəmləndi, nimixka əmdi 1954 — 1955- yillirida qurulojan tətinqi türkümdiki kopiratiplarnı (550 ming), 1955 — 1956- yillirida qurulidiojan bəxinqi türkümdiki kopiratiplarnı (Həzirqə tizginlinidiojan san 350 ming, keyin enik bekitilidu) mustəhkəmligili bolmaydu?

Biz ammiqə ixiniximiz lazim, partiyigə ixiniximiz lazim, bu — ikki tıp pirinsip. Bu ikki pirinsiptin gumanlinidiojan bolsak, hiqkandak ixni baxka elip qikalmaymiz.

3

Pütün məmlikitimizning yezilirini pəydin - pəy kopiratsiyiləxtürüp bolux üqün, bar kopiratiplarnı əstəyidil tərtpkə selix lazim.

Kopiratiplarning süpitigə əhmiyət berixni təkitləx lazim, süpətkə qarimay, pəkət kopiratiplarning wə dihan aililirining saninila qoqlixidiojan eoixlarəja qarxi turux kerək. Xuning üqün, kopiratiplarnı tərtpkə selix hizmitigə əhmiyət berix kerək.

Kopiratiplarnı yilda bir kətim əməs, bəlki yilda

2 - 3 kətim tərtpkə selix lazim. Bu yilning birinçi yerimida bir kətim tərtpkə selinoğan bəzi kopiratiplarni (Bəzi jaylarda tərtpkə selix bək yüzə bolup kəlojandək, tərtpkə selixkə zor küq qikirlmiojandək turidu) bu yil küz wə kix pəsilliridə ikkinçi kətim, kelər yil ətiyaz wə yaz pəsilliridə üçinçi kətim tərtpkə selixni təklip kili-mən. Həzirki 650 ming kopiratipning 550 mingi bultur kix wə bu yil ətiyazda kuruloğan yeni kopiratip bolup, bularning iqidə mustəhkəmrək boləjan bir türküm “birinçi hil kopiratip”⁽¹⁾ bar. Bularəja mustəhkəmlinip boləjan ilgiriki 100 ming kona kopiratipni kəxsək, u həlda, mustəhkəmlən'gən kopiratiplar heli kəp bolup kəlidu. Tehi mustəhkəmlənmigən kopiratiplarni ənə xu mustəhkəmlinip boləjan kopiratiplarning yetəklixi bilən kədəmmu - kədəm mustəhkəmləx mümkinmu? Üzüp eytix kerəkki, mümkin.

Dihanlarning wə kadirlarning hərəkəndək bir zərri-qə sotsiyalistik aktipliojinimu kədirliximiz lazimki, sowutmasliojimiz kerək. Biz kopiratip əzaliri, kopiratip kadirliri wə nahiyə, rayon, yeza kadirliri bilən təkdir-dax, həmnəpəs boluximiz lazim, ularning aktipliojini sowutmasliojimiz kerək.

Kət'i tarkitiwetilidiojan kopiratiplar pəkət barlik əzaliri yaki barlik əzaliri digüdək dawamlaxturuxni kət'i halimiojan kopiratiplarla bolsun. Əgər birər kopiratipta pəkət bir kixilərlə kopiratipta kəlixni kət'i halimisa, ular qikip ketiwərsun, kəloğan kəpquilik kixilər kopiratipni dawamlaxturiwərsun. Əgər kəpquilik kixilər kopiratipta kəlixni kət'i halimisa, pəkət az bir kixim

kixilərlə kopiratsipta kəlixni halisa, halimioğan kəpçilik kixilər qikiş ketiwərsun, qaloğan az bir kışim kixilər kopiratsipni dawamlaxturiwərsun. Xundaq boləğan tək-dirdimu yahxi. Hebey əlkisidə aran 6 aililik kikişkinə bir kopiratsipta 3 aililik kona ottura dihan dawamlıq kəlixni kət'i halimioğan, nətijidə ular qikiş kətken; qaloğan 3 aililik kəmbəşəl dihan⁽²⁾ qandaqla bolsun dawamlaxturiweridioğanlıoşini ipadiligən, nətijidə ular kəp-qaloğan, kopiratsip təkşilimu saqlap kəlinəğan. Əmiliyəttə, muxu 3 aililik kəmbəşəl dihan ipadiligən yənülüş—pütün məmlikəttiki 500 milyön dihanning yənülüxi. Yəkkə igilik bilən xuoşulliniwatқан barlıq dihanlar, bəribir, muxu 3 aililik kəmbəşəl dihan kət'i talliwəloğan yoloşa mangidu.

Zhejiang “kət'i kışkartix” digən fangzhenni (Buni Zhejiang shengweyi bəlgiligən əməs) kollanəğanlıktin, 53 ming kopiratsiptin 400 ming aililik dihani öz iqigə aloğan 15 ming kopiratsipni biraqla tarkitiwetip, ammining wə kadirlarning naqayiti zor narazilioşini qozəşap koyəğan, bu bəkmü namuwapik. Bundak “kət'i kışkartix” fangzhenni alaqzadə bolup ketix kəşpiyatining həkümranlıoşi astida bəlgilən'gən. Muxundak qong ixni zhongyangning maqulluoşini almay turup qilixmu namuwapik. Uning üstigə, 1955 - yil 4 - aydila zhongyang: “1953-yili ətülgəndək kopiratsiplarni kəpləş tarkitiwetix hatalıqliri təkranlanmisun, təkranlansa, yənə əzini təkşürükxə toqra kelidu” dəş aqahlandıroğan idi. Əmma bəzi yoldaxlar buningəşa qulak selixni halimidi.

Oələibə aldida, meningqə, mundak ikki hil əşwalning

boluxi yahxi əməs: (1) Oləlibidin isənkirəp ketip, əshuxini yokitip, “sol”qillik hatalioqini etküzüx, bu, əlwəttə, yahxi əməs. (2) Oləlibidin qəqüp ketip, “kət”i kiskartix” yolioqa kirip, ongqillik hatalioqini etküzüx, bumu yahxi əməs. Həzirki əhwal keyinki hiloqa kiridu, bəzi yoldaxlar nəqqə yüz ming kiqik kopiratiptin qəqüp kətti.

4

Kopiratiptin qurux aldidiki təyyarlik ixlirini əstayidilik bilən obdan ixləx lazim.

Kopiratiptinlarning süpitigə baxtila əhmiyyət bərix kerək, pəkət sannila qoqlixidioqan hahixka karxi turux lazim.

Təyyarlioqi bolmioqan jəngni kilməslük, ixənqlik bolmioqan jəngni kilməslük kerək. Bu — partiyimizning etkən inkilawiy urux dəwrliridiki məxhur xoari. Bu xoarni sotsiyalizim qurux hizmitidimu kollinixka bolidu. Ixənq boluxi üqün, təyyarlik boluxi lazim, bolioqandimu toluk boluxi lazim. Bir əlkə, bir wilayət wə bir nahiyədə bir türküm yengi yeza igilik ixləpqi qirix kopiratiptinlirini qurux üqün, aldi bilən, birmunqə təyyarlik ixlirini obdan ixləx lazim. Bu ixlar, omumən, munulardin ibarət: (1) Hata idiyilərnəni pipən kilix, hizmət təjribilirini yəkünləx. (2) Dihanlar ammisi iqidə partiyimizning yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx toqrısıdiki fangzhen, siyasət wə qarilirini sestimilik həlda wə kayta-kayta təxwiq kilix. Dihanlaroqa təxwiq qiloqan qaoqda, kopiratsiyilixixning paydisinila qüxəndürüp qalməstin,

kopiratsiyilixix jeryanida uqraydioqan kiyinqiliklarni-mu kersitip, ularni toluq rohiy tayyarlikka igə kilix. (3) Əmiliy əhwaloqa karap, pütün əlkə, pütün wilayət, pütün nahiyə, pütün rayon wə pütün yeza boyiqə yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxnı rawajlanduruxning omumi yüzlük guyhualirini, jümlidin yillik guyhualirini tüzüp qikix. (4) Kısqa muddətlik kurs eqip, kopiratip quruxka kerəklik kadirlarnı tərbiyiləx. (5) Dihanqilik ixləpqi-kirix həmkarlik guruppilirini omumi yüzlük köpləp rawajlandurux, xuningdək, mümkünla bolsa, nuroqun həmkarlik guruppilirining bir biri bilən birlixixini aloqa sürüp, həmkarlik guruppiliri birləxmisini təkilləp, tehimu ilgiriligən halda birlixip kopiratip quruxka asas selix.

Muxu xərtlər boləanda, kopiratiplar tərəkkiyatidiki san bilən süpətning birligi məsilisini asasiy jəhəttin həl kiləqili bolidu; əmma bir türküm kopiratiplar quruluq boləandın keyin, dərhal tərtipkə selix hizmitigə kirixix kerək.

Bir türküm kopiratiplar quruloqandın keyin, ularni mustəhkəmligili bolidioqan - bolmaydioqanlıqı, birinqidin, kopiratip quruxtin ilgiriki tayyarlik ixlirining yahxi ixlən'gən - ixlənmigənligigə, ikkinqidin, kopiratip quruloqandın keyinki tərtipkə selix ixining yahxi ixlən'gən - ixlənmigənligigə baqlıq.

Kopiratip qurux wə kopiratipni tərtipkə selix hizmitidə partiya wə yaxlar ittipakining yeza zhibuliroqa yəlinix kerək. Xuning üqün, kopiratip qurux wə kopiratipni tərtipkə selix hizmitini yezılarda

partiyə wə ittipak təxkilatlrini kurux həm partiyə wə ittipak təxkilatlrini tərtpkə selix hizmiti bilən ziq birləxtürüx lazim.

Məyli kopiratip kurux hizmitidə bolsun, məyli kopiratipni tərtpkə selix hizmitidə bolsun, yezilardiki yərlik kadrlarni asasiy küq kılıp, ularni bu hizmətni ixləxkə riojbətləndürüx wə məs'ul kılıx lazim; yukuridin əwətilgən kadrlar yardımqi küq boluxi, u yərdə həmmə ixni öz aldioğa tartiwalmastin, yetəqkilik wə yardımqilik rolini oynixi kerək.

5

Yeza igilik ixləpqi kirix kopiratipliri ixləpqi kirix jəhəttə yəkkə dihanlar wə həmkarlik guruppiliriningkige karioqanda, ziraətlərninğ məhsulatini axuruxi lazim. Ularning məhsulati həmixə yəkkə dihanlar yaki həmkarlik guruppilirining məhsulati bilən tənğ boliwərsə, hərgiz bolmaydu, əgər tənğ boliwərsə, məoqlup boləjan bolidu, undaq boləjanda, kopiratipning nimə kerigi bar? Məhsulatni keməytiwetixkə tehimu bolmaydu. Həzir qurulup boləjan 650 ming yeza igilik ixləpqi kirix kopiratiwining 80 pirsəntidin kəprəgi ziraətlərninğ məhsulatini axurdi, bu nahayiti yahxi əhwal bolup, yeza igilik ixləpqi kirix kopiratiwi əzalirining ixləpqi kirix aktipliəqining üstün ikənlignini, kopiratiplarning həmkarlik guruppiliridin exip qüxkənlighi, yəkkə dihanlardin tehimu exip qüxkənlignini ispatlaydu.

Ziraətlərninğ məhsulatini axurux üqün, munularni kılıx kerək: (1) ihtiyariylik, əzara mənəpət yətküzüx

pirinsipida qing turux; (2) igilik baxkurux (ixləpqikirix pilani, ixləpqikirixni baxkurux, əmgək təxkili və baxkılar)ni yaxxilax; (3) teriqlik tehnikisini əstürüx (qongkur həydəp, tujüpiləp terix, kiqik oqumək kilip koyuk terix, engiz teriloqusi kəlimini kəpəytix, süpətlilik uruk ixlitix, yeni xəkildiki dihanqilik saymanlirini omumlaxturux, kesəllik və haxarət apitigə qarxi kürəx kilix və baxkılar); (4) ixləpqikirix wastiliri (yər, oqut, su kuruluxi, at - ulak, dihanqilik saymanliri və baxkılar)ni kəpəytix. Bular—kopiratipni mustəhkəmləxtə və məhsulatni axuruxka kapalət berixtə kəm bolsa bolmaydigan xərtlər.

Ihtiyariylik, əzara mənəpət yətküzüx pirinsipida qing turux üqün, nəwəttə təwəndiki məsililərnəni həl kilixka əhmiyət berix lazim: (1) teriloqu ulakliri və qong dihanqilik saymanlirini kopiratipka 1 - 2 yil keyinrək qoxux muwapik bolamdu, kopiratipka qoxkanda bahasi gongdao boldimu, pulini tələx waqti tola uzak bolup kəttimu, kandak; (2) yər həkki bilən əmgək həkkining nisbiti muwapik boldimu, kandak; (3) kopiratipka kerəklilik məbləoqni kandak toplax kerək; (4) bəzi əzalar əzlirining bir kisim əmgək küqini bəzi qoxumqə ixləpqikirixka sərp kilsa bolamdu, yok (Həzirki waqitda biz kuroqan yeza igilik ixləpqikirix kopiratipliri, omumən, tehi yerim sotsiyalistik haraktirda boləqanliktin, yukurida eytiləqan 4 məsilini muwapik həl kilixka əhmiyət berix kerək, xundak kiləqandila, kəmbəoqəl dihanlar bilən ottura dihanlar otturidiki əzara mənəpət yətküzüx pirinsipioqa hilaplik kilix əhwali tuəqulmaydu, ihtiyariy-

likni pəkət əzara mənəpət yətküzüx asacidila əməlgə axuroqili bolidu); (5) əzalarning əzigə kaldurulidioqan yər qanqilik boluxi kerək; (6) əzalarning tərkiwi məsilisi wə baxkilar.

Bu yərdə əzalarning tərkiwi məsilisi üstidila tohtilimən. Meningqə, aldimizdiki 1 - 2 yil iqidə, kopiratip tehi əmdila omumlixixka baxlioqan yaki omumlaxkinoqə anqə uzak bolmioqan barlik jaylarda yəni hazırki kəpqilik jaylarda: (1) kəmbəoqəl dihanlar; (2) yengi ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlar; (3) kona ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlar— muxu birnəqqə qisim kixilər arisidiki aktiplarni həmmidin awal təkkilləx kerək. Bu birnəqqə qisim kixiləarning iqidiki hazırqə tehi aktip əməslərnə kopiratipka zormuzor sərəp kirməslik lazim. Ularning ang - sezimi əskəndə, ular kopiratipka kizikkanda, andin ularni türkümtürkümgə bəlüp kopiratipka kobul kilix lazim. Bu birnəqqə qisim kixiləarning iktisadiy orni bir birigə yəkinrak kelidu. Ularning turmuxida hilibu qiyinqilik boləqəqə (Kəmbəoqəl dihanlar, — ular yər təkسيم kiliwəloqan, turmux əhwali azatliktin ilgirikigə kariqanda kəp yaxhi boləqan bolsimu, lekin adəm küqi, ulək küqi wə dihanqilik saymanliri yetixmigənligi üqün, turmuxta hilibu qiyinqilik his kilmakta) yaki hilibu həllik bolmioqəqə (təwən ottura dihanlar), ularda kopiratip təktil kilix aktiplioqi bolidu. Xundək bolsimu, ularning aktiplik dərjisi türlük səwəplər bilən yənəla ohxax bolmaydu, bəziliri nahayiti aktip bolidu, bəziliri hazırqə tehi anqə aktip bolmaydu, bəziliri yənəla karap bakmaqci

boluxidu. Xunga, hazırqə tehi kopiratipka kirixni halimaydiojanlaroşa, ular kəmbəoşəl dihan, təwən ottura dihan boləjan təkdirdimu, məlum wəkit tərbiyə beriximiz, ularning oyəşinixini səwriqanlik bilən kütüximiz kerək, ihtiyariylik pirinsipioşa hilaplik kəlip, ularni zormu - zor sərəp kirməsliğimiz lazim.

Yengi ottura dihanlar iqidiki yukuri ottura dihanlar bilən kona ottura dihanlar iqidiki yukuri ottura dihanlaroşa yəni iktisadiy əhwali birkədər həllik boləjan həmmə ottura dihanlaroşa kəlsək, ulardin sotsiyalizim yolioşa mengix ang - sezimigə igə boləjan wə kopiratipka kirixni həkikətən halioşanlirini kopiratipka qəbul kəloşandın taxkiri, qəloşanlirini hazırqə qəbul kilmay turux bolupmu ularni zormu - zor sərəp kirməslik kerək. Buning səwiwi xuki, ular hazır sotsiyalizim yolioşa mengix ang - sezimigə tehi igə əməs, yezilarda kəpçilik kixilər kopiratipka kirip boləjan yaki kopiratipning birlik məhsulati əzlrining birlik məhsulatioşa təng boləjan, hətta uningdinmu exip kətkən, yənə yəkkə ixləwərsə, əzlrigə hər tərəptin paydisiz bolidioşanlioşini wə pəkət kopiratipka kirgəndila paydilikrak bolidioşanlioşini səzgən qəoşda, ular andin kopiratipka kirix qararioşa kelidu.

Dimək, aldi bilən iktisadiy əhwali naqar boləjan yaki tehi həllik bolmioşan kixiləni (Bular yeza əhalisining təhminən 60 - 70 pirsəntini təxkil kəlidu) ang - sezim dərjisigə qarap, birkənqə türkümgə ayrip, birnəq-qə yil iqidə kopiratipka uyuxturux kerək, uningdin keyin həllik ottura dihanlarni qəbul kəlix lazim. Xundak

kilojanda, buyruqçılıqtin saklanojili bolidu.

Yekinki birnəqqə yıl iqidə, tehi asasiy jəhəttin kopiratsiyilixip bolmıojan həmmə jaylarda pomıxxiklar-ni wə bay dihanlarni kopiratiçka kət'i kobul kılmaslık lazim. Asasiy jəhəttin kopiratsiyilixip bolojan jaylarda, mustəhkəmlən'gən kopiratiplarda, heli burunla ekispilatatsiyidin wazkəqkən, əmgək bilən xuqullinip wə həkümətning əmir - pərmanlırioja boysunup keliwatқан əslidiki pomıxxik unsurlar wə bay dihan unsurlarni kopiratiplar türkümgə wə muddətkə belüp, xərtlik halda kobul kilip, kollıktip əmgəkkə katnaxtursa wə əmgəktə dawamlıq əzgərtsə bolidu.

6

Rawajlandurux məsilisidə hazırkisi karamlık bilən ilgiriləxni tənkitləx məsilisi əməs. Kopiratiplarning hazırki tərəkkiyatini "Əmiliy imkanıyəttin exip kətti", "Ammıning ang səwiysisidin exip kətti" diyix toqra əməs. Zhongguoning əhwalı mundak: Ahalə kəp, teriliwatқан yər yetixməydu (Pütün məmlikət boyiqə ottura hisap bilən hər bir kixigə aran 3 modin yər toqra kelidu, jənuptiki əlkiləarning nurojun jaylırida hər bir kixigə aran bir modin yaki aran birnəqqə pıngdin yər toqra kelidu), apət bolup turidu (Hər yili nurojun etizlar türlük dərijidə su, kuroqakçilik, boran, üxxük, möldür wə haxarət apətlirigə uqraydu) wə igilik baxqurux usuli qalak, xunga kəng dihanlarning turmuxi yər islahatidin keyin ilgirikigə qarıojanda birkədər yaxılanojan yaki heli kəp yaxılanojan bolsimu, əmma

ularning arisidiki nuroqun kixilərdə hīlimu qiyinqilik bar, birmunqə kixilər hīlimu hāllik əməs, hāllik dihanlar birkədər azqilikni təxkil qilidu, xuning üqün dihanlarning zor kəpqiligidə sotsiyalizim yolioqə mengix aktiplioqi bar. Məmlikitimizni sotsiyalistik sanaətləxtürüx yolidiki kuruluslar wə uning muwəppəkiyətliri dihanlarning bundaq aktiplioqini kündin - kün'gə aloqə sürməktə. Ular üqün sotsiyalizimdin baxka yol yok. Bundaq əhwaldiki dihanlar pütün məmlikət boyiqə yeza ahalisining 60 - 70 pirsəntini təxkil qilidu. Dimək, pütün məmlikəttiki dihanlarning zor kəpqiligi kəmbəoqəlliktin kutulup, turmuxini yaxxilax üqün wə apətlərgə qarxi turux üqün, pəkət birlixip sotsiyalizim yoliseri aloqə besixi kerək, xundaq qiloqandila, məksidigə yetələydu. Bundaq hissijat kəng kəmbəoqəl dihanlar wə hāllik bolmioqan dihanlar iqidə qapsan əwj elip kətti. Hāllik yaki hāllikraq dihanlar pütün məmlikət boyiqə yeza ahalisining 20 - 30 pirsəntinila təxkil qilidu, ular ikkilinip turidu, bəziliri kapitalizim yolioqə mengixka intilidu. Yukurida səzləp ətkinimizdək, kəmbəoqəl dihanlar bilən hāllik bolmioqan dihanlar iqidimu nuroqun kixilər, ang - sezimi yukuri bolmioqaqqa, hazirqə yənila qarap bakmaqqi bolidu, ulardimu ikkilinix bolidu; əmma ular, hāllik dihanlaroqə karioqanda, sotsiyalizimni asan qobul qilidu. Bu — əmiliy məwjut əhwal. Həlbuki, bizning bəzi yoldaxlirimiz bundaq əhwaloqə səl qarap, tehi əmdila kurulus qiqқан nəqqə yüz ming kiqik, yerim sotsiyalistik yeza igilik ixləpqikirix kopiratiplirini “Əmiliy imkaniyəttin exip kətti”,

“Ammining ang səwiyisidin exip kətti” dəp hisaplawatidu, bu sani azraq boləjan həllik dihanlarni kərüp, sani əng kəp boləjan kəmbəəqəl dihanlar wə həllik bolmiqan dihanlarni əstin qikirip koyəjanlik bolidu. Bu — birinqi hil hata idiyə.

Bu yoldaxlar yənə mundak bir əhwalni yəni gongchəndangning yezilardiki rəhbərlik küqini wə kəng dihanlarning gongchəndangni kizəjin himayə kilidioqanliqini yetərlik mөлqərliməwatidu. Ular, partiyimiz üqün nəqqə yüz ming kiqik kopiratipni mustəhkəmləp ketix kiyin boluwatidu, kəng kələmdə rawajlanduruxni tehimu təsəwwur kiləjili bolmaydu, dəp qaraydu. Ular partiyimizning yeza igiligini kopiratsiyiləxtürəx hizmitigə rəhbərlik kilixniki hazırki əhwalini ümitsizləngən həlda təswirləp, “Kadırlarning təjribə səwiyisidin exip kətti” dəp qaraydu. Durus, sotsiyalistik inqilap — yengi inqilap. Ilgiri bizdə pəkət burzua demokiratik inqilap təjribisila bar idi, sotsiyalistik inqilap təjribisi yok idi. Əmdi bundak təjribini qandak hasil kilix kerək? Midirlimay xük olturux usuli bilən hasil kilix kerəkmü yaki sotsiyalistik inqilap kürixi iqigə kirip, kürəx dawamida üginix usuli bilən hasil kilix kerəkmü? 5 yillik pilanni ijra kilmisak, sotsiyalistik sanaətləxtürəx hizmitigə kixixmisək, sanaətləxtürəx təjribilirini qandak kilip hasil kilalaymiz? 5 yillik pilanda yeza igiligini kopiratsiyiləxtürəx digən bir tarmak bar, biz dihanlarning hər bir yeza, hər bir kənttə birdin birnəqqiqiqə yeza igilik ixləpqi kixirix kopiratiwi quruwelixioqə rəhbərlik kilmisak, “kadırlarning təjribə səwiyisi” nədin kelidu, nədin əsi-

du? Roxənki, yeza igilik ixləpçikirix kopiratiplirining hazırki tərəkkiyat əhwalini “Kadirlarning təcribə səwiyisidin exip kətti” dəp qaraydioğan bundak idiyə — hata idiyə. Bu — ikkinqi hil hata idiyə.

Bu yoldaxlarning məsiligə karax usuli toqra əməs. Ular məsilining mahiyətlik tərripigə, asasiy ekim tərripigə karimastin, bəlki mahiyətlik tərəp bolmioğan, asasiy ekim tərəp bolmioğan nərsilərnə təkittləydu. Xuni kərsitix lazimki, mahiyətlik tərəp bolmioğan wə asasiy ekim tərəp bolmioğan məsililərgə səl karaxkə bolmaydu, ularni bir - birləp həl qilix lazim. Lekin, ularni mahiyət, asasiy ekim dəp karap, əz yənüluximizdin adixip kalmasliqimiz lazim.

Xuningoşa ixiniximiz lazimki, (1) kəng dihanlar partiyə rəhbərligidə pəydin - pəy sotsiyalizim yolioşa mengixni halaydu; (2) partiyə dihanlarning sotsiyalizim yolioşa mengixioşa rəhbərlik qilalaydu. Bu ikki nuqta — xəy’ining mahiyiti həm asasiy ekimi. Əgər bundak ixənq bolmisa, sotsiyalizimni təhminən üq 5 yillik pilan məzgilidə asasiy jəhəttin kurup qikiximiz mümkün əməs.

7

Sovet ittipakining sotsiyalizim kuruxta hasil kiloğan uluoq tarihiy təcribiliri həlkimizgə ilham bərməktə, həlkimizning məmlikitimizdə sotsiyalizim kuruxkə bolioğan ixənqini axurmakta. Lekin, ənə xu həlkəra təcribə məsilisi üstidimu hər hil qaraxlar məwjut. Bəzi yoldaxlar dangzhongyangimizning məmlikitimizdə yeza igiligini

kopiratsiyiləxtürüxning kədəm - baskuqlirini məmlikiti-mizni sotsiyalistik sanaətləxtürüxning kədəm - baskuqliri bilən əzara maslaxturux kerəkligi toqrisidiki fangzhenini yaqlımaydu, halbuki, bundak fangzhenning toqrilioqi Sovet ittipakida ispatlanoqan idi. Bu yoldaxlar, sanaətləxtürüx məsilisidə hazırki bəlgilən'gən sürətni qobul qilixka bolidu, yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx məsilisidə bolsa uning kədəm = baskuqlirini sanaətləxtürüxning kədəm - baskuqlirioqa maslaxturuxning hajiti yok, bəlki alahidə asta sür'ətni qobul qilix kerək, dəp qaraydu. Bu Sovet ittipaqining təjribilirigə etiwarsiz qarioqanliq bolidu. Bu yoldaxlar sotsiyalistik sanaətləxtürüxni yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxtin ayrip, yəkkə halda elip baroqli bolmaydioqanliqini bilməydu. Birinqidin, həmmigə məlumki, məmlikitimizning shangpin axliq wə sanaət ham əxyaliri ixləpqi kirix səwiyisi hazır nahayiti təwən, dələtning bu nərsilərgə boləqan ehtiyaji bolsa yildin - yiloqa exiwatidu, bu — bir ətkür ziddiyət. Əgər biz yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx məsilisini təhminən üq 5 yillik pılan məzgilidə asasiy jəhəttin həl qılalmisak, yəni yeza igiligini ulaq sərəydioqan dihanqiliq saymanliri ixlitilidioqan kiqik kələmlik igiliktin maxina ixlitilidioqan qong kələmlik igilikke (Dələt tərpidin adəm keqürüp uyuxturuloqan, maxina ixlitilidioqan kəng kələmlik boz yər əzləxtürüxni əz iqigə alidu; üq 5 yillik pılan məzgilidə 4-5yüz milyon mo boz yər əzləxtürülməkqi) səkritəlmisək, shangpin axliq wə sanaət ham əxyalirioqa qarita yildin - yiloqa exiwatikan ehtiyaj bilən hazırki asasiy ziraətlər məhsulatliri-

ning omumən nahayiti təwən boluwatқанliqı otturısıdı-ki zıddıyətni həl kılalmaymız, sotsıyalıstık sanaətləxtürüx iximiz oqayət zor kıyınqılıqlaroqa uqraydu, sotsıyalıstık sanaətləxtürüxni orunlıyalmay qalımız. Bu məsiligə Sovet ittipakı sotsıyalızim qurux jəryanıda duqkəlgən idi, bu məsilini Sovet ittipakı yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxkə pilanlıq rəhbərlik kılıx wə uni rawajlandurux usuli bilən həl kıldı, bizmu ənə xu usulni kollandıqlarılə həl kılalaymız. İkkinqidin, bizning bəzi yoldaxlırimız-mundak ikki ixni yəni: sotsıyalıstık sanaətləxtürüxning əng muhım tarmıqıning — eqiir sanaətning tirakturlar, baxka yeza igilik maxiniliri, huaxüe oqutliri, yeza igiligidə ixlilitidıoqan zamaniwi tiransıport qoralliri, yeza igiligidə ixlilitidıoqan kirsin, elektir quwıwiti wə baxkılarni ixləpqikıridıoqanlıqını, bularni pəkət yeza igiligidə kopiratsiyiləxkən kəng kələmlik igilik wujutka kəlgən asastıla ixlətkili bolidıoqanlıqı yaki kəng kələmdə ixlətkili bolidıoqanlıqını bir birigə baqlap oylap kərməydu. Biz hazır ijtimai tüzüm jəhəttə hususi mülükqiliktin omumi mülükqilikkə ətüx yolidıla inqılap kılıp kalmastin, bəki tehnika jəhəttə kol sanaətxləpqikırixidın kəng kələmlik, zamaniwi, maxinilaxқан ixləpqikırixka ətüx yolidimu inqılap kılıwatımız, halbuki, bu ikki inqılap birlixip kətkən. Yeza igiligi jəhəttə, məmlikitimızning xaraitıda (Kapitalistik məmlikətlərdə yeza igiligi kapitalistik yeza igiligigə aylandırulıdu); aldi bilən, kopiratsiyiləxtürüxni yoləqa koyux lazim, xuningdin keyinla qong maxinilarni ixlətkili bolidu. Buningdin məlumki, sanaətx bilən yeza igiligini — sotsi-

yalistik sanaətləxtürüx bilən yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtixtin ibarət ikki ixni hərgiz bir biridin ayrip wə yəkkə kılıp qarimaslıoqimiz, hərgiz bir tərəpnila təkittləp, yənə bir tərəpni ajizlaxturup koymaslıoqimiz lazim. Sovet ittipaqining təjribisimu bu məsilidə bizgə yөнү-lүx kərsitip bərdi, əmma bəzi yoldaxlirimiz buningoqa dikqət kılmaydu, ular bu məsililərnı həmixə yəkkə wə baolnixsiz kılıp qaraydu. Üqinqidin, bəzi yoldaxlirimiz mundaq ikki ixni yəni: məmlikətnı sanaətləxtürüx wə yeza igiligini tehnika jəhəttin əzgərtixni orunlax üqün nahayiti kəp məbləoq lazim bolidioqanlıoqini, bu məbləoqning heli zor kismi yeza igiligi tərəptin juqlinidioqanlıoqini bir birigə baolap oylap kərməydu. Bundaq məbləoqni juqlax üqün, biwastə dihanqilik beji elixtin baxqa, dihanlaroqa kerəklik nurofun turmux wastilirini ixləpqikiridioqan yenik sanaətnı rawajlandurup, uning məhsulatlirini dihanlarning shangpin axliqi wə yenik sanaət ham əxyaliri bilən almaxturuxka toqra kelidu, xundaq kılıp, ikki tərəpning — dihanlar bilən dölətning maddi ehtiyajimu təminlinidu, dölətkə məbləoqmu juqlinidu. Yenik sanaətning kəng kələmdə rawajlinixi bolsa yaləuz eoqir sanaətningla əməs, bəlki yeza igiliginingmu rawajlinixini tələp kılıdu. Qünki yenik sanaətning kəng kələmdə rawajlinixi uxxak dihanqilik igiligi اساسida əməlgə axidioqan ix əməs, buning üqün qong kələmlik yeza igiligi kerək, məmlikitimizdə bolsa sotsiyalistik kopiratsiyiləxtürülgən yeza igiligi kerək. Qünki muxundaq yeza igiligi boləqandila, andin dihanlarning setiwelix küqini həzirqioqa qarioqanda həssiləp axuroqili bolidu.

Sovet ittipakı bundak təjribə bilənmu bizni təminlidi, lekin bəzi yoldaxlirimiz buningoşa diqqət kılmaydu. Ular həmixonə burzuaziyə, bay dihan yaki kapitalistik zifalik hahixi boləon həllik ottura dihanlar məydanida turup, azoşina kixilərninq oşemini yəydu, əmma ixqilar sinipi məydanida turup pütүн məmlikətning wə barlik həlkning oşemini yiməydu.

8

Bəzi yoldaxlar yənə Sovet ittipakı gongchəndangi-ning tarihidin asas tepip kelip, məmlikitimizning həzirki yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx hizmitidiki aldirang-oşuluk kılip, karamlik bilən ilgiriləx digənni tənkit kılixidu. «Sovet ittipakı gongchəndangi (bolxewiklar) tarihi kışkiqə kursi» bizgə Sovet ittipakı gongchəndangining nuroşun yərlik təxkilatlırining kopiratsiyiləxtürüxning sür'iti məsilisidə bir məzgil aldirangoşuluk kılip, karamlik bilən ilgiriləx hatalioşini otküzgənligini kərsitip bərmigənmidi? Bizning bu həlkəra təjribigə əhmiyət beriximiz lazim əməsmu? diyixidu.

Meningqə, Sovet ittipakining bu təjribisigə əhmiyət beriximiz lazim, təyyarlik kərməydioşan, dihanlar ammisining ang səwiyisini nəzərdə tutmaydioşan aldirang-oşuluk kılip, karamlik bilən ilgiriləx idiyilirining hər-kəndioşoşa kərxı turuximiz lazim; lekin bəzi yoldaxlirimizning Sovet ittipakining bu təjribisidin əzlırining əmiləp mengix idiyisini yapidioşan pərdə süpitidə paydilinixioşa yol koymaslioşimiz lazim.

Dangzhongyangimiz Zhongguoda yeza igiligini

kopiratsiyiləxtürüxnı kandaq karar kıldı?

Bırınqı, u bu pılannı 18 yıl ıqıdə asasıy jəhəttın orunlap bolmaqı. 1949- yıl 10- ayda Zhonghua həlk jumhuriyiti kuruloqandın tartıp 1952- yılning ahırıoıqə boləan 3 yıldın kəprək waqıt məmlıkitımızning ıgilıgını əslıgə kəltürüx wəzıpısını orunlax bılən ətı. Bu waqıt ıqıdə biz yeza ıgilıgı jəhəttə, yər ıslahatını elıp berix wə yeza ıgilik ıxləpqıkirixini əslıgə kəltürüx wəzıpılırını orunlıoqandın baxqa, yənə barlık kona azat rayonlarda dihanqilik ıxləpqıkirix həmkarlık guruppılırını kəng kəlmədə omumlaxturduq həmdə yerim sotsiyalistik yeza ıgilik ıxləpqıkirix kopiratıplırını təkilləxkə kirixip, bəzi təjribılərnı hasil kılduq. Uning arkısıdınla 1953- yılı bırınqı 5 yıllik pılannı ıjra kılıxqa baxlıduq, hazır unınoqa 3 yılqə boldı, bızning yeza ıgilıgını kopiratsiyiləxtürüx hərkitımız pütün məmlıkət boyıqə omumlaxtı, təjribımızmu kəpəydi. Zhonghua həlk jumhuriyiti kuruloqandın tartıp üqınqı 5 yıllik pılan orunlınıp boləıqə jəmi 18 yıl waqıt bar. Biz muxu waqıt ıqıdə sotsiyalistik sanaətləxtürüx, kol sanaətnı wə kapitalistik soda - sanaətnı sotsiyalistik əzgərtix ıxlırını asasıy jəhəttın orunlap bolux bılən bılə, yeza ıgilıgı jəhəttiki sotsiyalistik əzgərtixnimu asasıy jəhəttın orunlap bolmaqımız. Bu mümkinmu? Sovet ittipakıning təjribısı bunıng tamən mümkin ıkənlıgını bızgə kərsitıp bərdı. Sovet ittipakı 1920 - yılı ıqkı uruxnı ayaklaxturup, 1921 - yıldın 1937- yılning ahırıoıqə jəmi 17 yıl ıqıdə yeza ıgilıgını kopiratsiyiləxtürüp boldı, unıng kopiratsiyiləxtürüx sahəsıdiki asasıy hizmiti bolsa 1929- yıldın 1934- yılning

ahiriyoqə boləjan 6 yil iqidə orunlandi. Muxu wakıt iqidə Sovet ittipakıda bəzi yərlik partiya təxkilatlıri huddi «Sovet ittipakı gongchəndangi (bolxewiklar) tarihi kiskiqə kursı»da eytiləndək, bir kətim “oqəlibidin isən-kirəp ketix” hatalioqini ötküzgən bolsimu, ləkin u naħayiti tez tüzitildi. Sovet ittipakı pütün yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtixni ahir zor tirixqanlıq bilən oqəlibilik orunlidi, bəlki yeza igiligi jəhəttə naħayiti zor tehnikə əzgərtixnimu orunlap boldi. Sovet ittipakı mangojan bu yol — biz üqün ülgə.

İkkinqi, biz yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtix jəhəttə kədəmmu - kədəm ilgiriləx qarisini kollanduk. Birinqi kədəmdə, yezilarda ihtiyariylik wə əzara mən-pəət yətküzüx pirinsipi boyiqə, dihanlarni pəkət sotsiyalizimning məlum bihliri boləjan, birnəqqə ailə yaki 10 nəqqə ailə birləxkən dihanqilik ixləpqikirix həmkarlik guruppilirinila təxkilləxkə qaqırduk. Keyin, ikkinqi kədəmdə muxu həmkarlik guruppiliri اساسida, yənila ihtiyariylik wə əzara mən-pəət yətküzüx pirinsipi boyiqə, dihanlarni yərnı pay kılıp koxux wə igilikni bir tutax baxkurux hususiyitigə igə yerim sotsiyalistik haraktirdiki kiqik yeza igilik ixləpqikirix kopiratiplirini təxkilləxkə qaqırduk. Uningdin keyin, üqinqi kədəmdə andin ənə xu yerim sotsiyalistik kiqik kopiratiplar اساسida, yənə xundəq ihtiyariylik wə əzara mən-pəət yətküzüx pirinsipi boyiqə, dihanlarni yənimu ilgiriligən halda birlixip, toluk sotsiyalistik haraktirdiki qong yeza igilik ixləpqikirix kopiratiplirini təxkilləxkə qaqırduk. Bu kədəm - baskuqlar dihanlarni öz təjribiliri arkilik sotsi-

yalistik ang - sezimini pəydin - pəy əstürüxkə, turmux usulini pəydin - pəy əzgərtixkə elip kelidu, xuning bilən ularning, turmux usulimiz uxtumtut əzgirip kətti, dəydiqan hissiyati aziyidu. Bu kədəm-baskuqlar ziraət məhsulatinin məlum wakit (məsilən, 1 - 2 yil) iqidə kemi-yip ketixidin asasiy jəhəttin saklinixkə imkaniyət beridu, bəlki hər yili məhsulatning exip turuxioqimu kapalət berixi lazim, buni orunlaxkə bolidu. Həzirki 650 ming yeza igilik ixləpqikirix kopiratiwining 80 pirsəntidin kəprəgining məhsulati axti, 10 nəqqə pirsəntining məhsulati həm axmidi, həm keməymidi, birnəqqə pirsəntin-gla məhsulati kemi-yip kətti. Keyinki ikki hil əhwal yahxi əməs, bolupmu məhsulatining kemi-yip kətkənligi tehimu yahxi əməs, bundak kopiratiplarni zor küq bilən tərtpkə selix lazim. 80 pirsənttin kəprək kopirati-pning məhsulati axti (Exix miqdari 10 pirsənttin 30 pirsəntkiqə boldi); xuningdək 10 nəqqə pirsənt kopirati-pning məhsulati birinqi yilda həm axmioqan, həm keməymigən bolsimu, əmma tərtpkə selinoqandin keyin, ikkinqi yili məhsulati exixi mümkün; nahayət, ənə xu məhsulati keməy-gən birnəqqə pirsənt kopirati-pmu tərtpkə selinoqandin keyin, ikkinqi yili məhsulatni axuruxi mümkün yaki məhsulati həm axmaydiqan, həm keməyməydiqan dərijigə yetixi mümkün. Xuning üqün, omumən eytkənda, kopiratsiyiləxtürüx hərkitimizning tərəkkiyati saqlam boluwatidu, məhsulatni keməytməy, bəlki axuruxkə asasiy jəhəttin kapalət berələydu. Bu kədəm - baskuqlar, xundakla, kadir tərbiyiləydiqan yahxi məktəp. Muxu kədəm - baskuqlar arkilik kopirati-pni baxkuridiqan

hadimlarni wə tehnik hadimlarni pəydin - pəy köpləp yetixtürgili bolidu.

Üqinqi, yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxnı rawajlanduruxta tizginlinidiojan sanni hər yili əmiliy əhwaləja qarap bir nəwət bəlgiləx wə kopiratsiyiləxtürüx hizmitini birnəqqə nəwət təkxürüx lazim. Muxundak kıləanda, əhwalning əzgirixigə, nətəjining yahxi-yamanlıəjoja qarap, hərəkaysi əlkə, nahiyə wə yezılarda hər yili kopiratiplarni konkirit rawajlanduruxning kədəm - baskuqlirini bəlgiligili bolidu. Bəzi jaylar rawajlanduruxni waqtinqə tohtitip koyup, tərtipkə selix bilən xuyullansa bolidu; bəzi jaylar bir tərəptin rawajlandurup, bir tərəptin tərtipkə salsa bolidu. Bəzi kopiratiplarning kismən əzalirining kopiratiptin qikip ketixigə yol koyuxka bolidu, ayrim kopiratiplarning waqtinqə tarkilip ketixigimu yol koyuxka bolidu. Bəzi jaylar yengi kopiratiplarni köpləp kuruxi kerək, bəzi jaylar pəkət kona kopiratiplarda ailə sanini kəpəytsə bolidu. Əlkilər, nahiyilər bir türküm kopiratip kuroqandin keyin, rawajlanduruxni tohtitip, tərtipkə selixka waqit qikirixi kerək, uningdin keyin yənə bir türküm kopiratip kuruxi lazim. Məlum waqit tohtiwelixka, dəm eliwelixka yol koymaslik idiyisi hata. Kopiratsiyiləxtürüx hərkitini təkxürüx hizmitigə kəlsək, zhongyang wə hərəkaysi shengwey, qüdwangwey, shiwey, diweylar bu hizmətni nahayiti qing tutup, yilda bir ketim əməs, bəlki birnəqqə ketim elip berixi lazim. Məsililər toplanəjandin keyin həmmisini birakla həl kilimiz dəp turmastin, məsilə kərülgən haman həl kilip turux lazim. Tənkət əz waqtida bolsun, həmixə ix

ötüp kətkəndin keyin tənkit qilixkə huxtar boliwərməslik lazim. Məsilən, bu yil 7 ay iqidə zhongyangning jaylardiki məs'ul yoldaxlarni qakirip, yezilardiki kopiratsiyiləxtürük məsilisini muzakirə qilix üçün ötküzgən yioqinila muxu nəwəttiki yioqin qoxulup 3 nəwətkə yətti. Muxundak hər bir yərning əmiliy əhwaliqə qarap ix kərük, öz waktida yetəqçilik qilix usulini əməlgə qoysak, hizmitimizdə hatalıqlarning az tuquluxiqə, hatalıq tuqulqandimu uni dərhal tüzitiwelixkə kapalet bərgili bolidu.

Yukuridiki türlük əhwallardin qariqanda, dangzhongyangimizning yeza igiligini kopiratsiyiləxtürük məsilisi toqrisidiki yetəqçi fangzheni toqra, xunga u, hərəkətning saqlam rawajlinixiqə kapalet bəreləydu, digili bolmamdu? Meningqə, xundak digili bolidu wə xundak diyix kərək, bu fangzheniqə “qaramlıq bilən ilgiriləx” dəp baqa berix tamamən hata.

9

Bəzi yoldaxlar ixqi-dihanlar ittipakidin ibarət intayin muhim bir məsilini burzuaziyə, bay dihan yaki kapitalistik zifalıq haixi bolqan halıq ottura dihanlar meydanida turup hata küzitudu. Ular, hazırki kopiratsiyiləxtürük hərkitining əhwali nahayiti həwp-lik, dəp qaraydu, ular bizni hazırki kopiratsiyiləxtürük yolida “dərhal attin qüxük”kə dəwət qilidu. Ular bizgə: “Dərhal attin qüxmigəndə, ixqi-dihanlar ittipakining buzulux həwpi tuqulidu” dəp agahlandırux beridu. Biz dəl buning əksiqə, əgər dərhal

atqa minmigəndə, ixqi - dihanlar ittipakining buzulux həwpi tuoqulidu, dəp qaraymiz. Karimakka bu yərdə pərk pəkət attin qüxüx wə atqa minix digən ikki sözdila boləjandək kərünsimu, ləkin bu sözlər ikki luxiən otturisdiki ihtilapni ipadiləydu. Həmmigə məlumki, bizdə ixqi - dihanlar ittipakı bar, bu ittipak jahan'girlikkə wə feodalizimoja karxi turux, yərnı pomixxiklarning kolidin tartiwelip, dihanlarəja təkسيم kilip berix, dihanlarni feodallik mülükqiliktin azat kilixni məzmun kiləjan bundak bir burzua demokiratik inkilap asasioja kurələjan idi. Ləkin bu inkilap ətöp kətti, feodallik mülükqilik yokitildi. Həzir yezilarda məwjut bolup turojan mülükqilik bay dihanlarning kapitalistik mülükqiligi bilən huddi bipayan dengiz - okyanoja ohxax bolup turojan yəkkə dihanlar mülükqiligidin ibarət. Kərup turupsilərki, yekinki birnəqqə yildin buyan yezilarda kapitalistik zifalik küq kündin-kün'gə əwj eliwatidu, yeni bay dihanlar həmmə yərdə digüdək pəyda boluwatidu, nurojun hallik ottura dihanlar bay dihan boluxka intiliwatidu. Nurojun kəmbəoəj dihanlar bolsa, ixləpqikirix wastiliri yetixmigəqkə, yənila namratqilikta turuwatidu, bəziliri kəzrdar bolup keliwatidu, bəziliri yər - ziminlirini setiwatidu yaki yər - ziminlirini ijarigə beriwatidu. Əgər bundak əhwalning əwj elip ketiwərixigə yol qoyulidəjan bolsa, yezilarda ikki kutupka bəlünux hədisisi jəzmən kündin - kün'gə eoirlixip ketidu. Yər - ziminliridin ayriləjan dihanlar wə dawamlik namratqilikta turuwatқан dihanlar bizdin aərinidu, əlöp ketiwətsak, kərup

turup qutkuzmidi, qiyinqiliklirimizni h l kilixip bərmidi, d ydu. Kapitalizm təripigə qarap rawajliniwatkan h llik ottura dihanlarmu bizdin narazi bolidu, q nki biz kapitalizm yolio a mengixni halimaydik nmiz, ularning t l plirini m ngg  kanduralmaymiz. Bundak  hwalda ixqilar bilən dihanlarning ittihakining dawamlık must hk mliniwerixi mümkinmu? Rox nki, mümkin  m s. Bu məsilini p k t yengi asastila h l kil jili bolidu. Dim k, sotsiyalistik sanaətləxtürüxni w  kol sanaət bilən kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik  zg rtixni pəydin - p y əməlgə axurux bilən bir wakitta pütün yeza igiligini sotsiyalistik  zg rtixni pəydin - p y əməlgə axurux, yəni kopiratsiyiləxtürüp, yezilarda bay dihan igiligi tüzümini w  y kk  igilik tüzümini yokitip, barlik yeza həlkini bird k h llik kilix lazim. Bizq , p k t muxundak kil jandila, ixqilar bil n dihanlarning ittihakini must hk mlin leydu.  g r undak kilmaydik nmiz, bu ittihakning buzulup ketix h wpi tu ulidu. Bizni "attin q x x" k  d w t kil jan yoldaxlar bu m silid  tamamen hata oyda bolöjan.

10

H zirdin baxlap k z aldimize a k lt r ximiz lazimki, yezilarda uzakka k lmayla pütün m mlik t boyiq  sotsiyalistik  zg rtix dolquni barlikka kelidu, bu muk r r. Birinqi 5 yillik pilanning ahirki yilining ayioqi w  ikkinqi 5 yillik pilanning birinqi yilining bexida yəni 1958- yili ətiyazda pütün məmlikət boyiqə 250 milyonqə

aħalə — 55 milyonqə dihan ailisi (ottura ħisap bilən 4 yerim janni bir ailə ħisaplıoanda) yerim sotsiyalistik haraktirdiki kopiratipka kiridu, bu — pütün yeza aħalisining yerimi digən söz. U qaoqda nurojun nahiyə wə birkanqə ölkidə yeza igiligini yerim sotsiyalistik əzgərtix ixi asasiy jəhəttin orunlinip bolidu, xuningdək pütün məmlikətning hərkaysi jaylirida az bir kisiim kopiratiplar yerim sotsiyalistik kopiratiptin toluk sotsiyalistik kopiratipka aylinidu. Biz ikkinqi 5 yillik pilanning aldinki yerimida yəni 1960- yili yeza aħalisining qaloqan yerimini əz iqigə aloqan yeza igiligini yerim sotsiyalistik əzgərtixni asasiy jəhəttin orunlap bolimiz. U qaoqda yerim sotsiyalistik kopiratiptin toluk sotsiyalistik kopiratipka aylanoqan kopiratiplarning sani kəpiyidu. Birinqi wə ikkinqi 5 yillik pilan məzgiliridə yezi-lardiki islahatlarda yənila ijtimai islahat asas, tehnika islahati koxumqə qilinidu; qong dihanqilik maxiniliri qokum birkədər kəpiyidu, lekin yənila anqə kəp bolmaydu. Üqinqi 5 yillik pilan məzgilidə yezilardiki islahatlarda ijtimai islahat bilən tehnika islahati təng elip berilidu, qong dihanqilik maxinilirini ixlitixmu yildin - yiloqə kəpiyidu, ijtimai islahat bolsa 1960- yildin keyin yerim sotsiyalistik kopiratiplarni pəydin - pəy, türkümgə wə muddətkə bəlüp toluk sotsiyalistik kopiratiplaroqə rawajlanduruxtin ibarət bolidu. Zhongguoda pəkət jəmiyətning iqtisadiy tüzümi jəhəttə sotsiyalistik əzgərtix təl - təküs orunlanoqanda, xuningdək tehnika jəhəttə maxina ixlitix imkaniyiti boloqan tarmak wə jaylarning həmmisi maxina ixlitidioqan boloqanda, andin

jəmiyyətning iktisadiy kiyapitini tamamən baxkığə tüşkə kirgüzgili bolidu. Məmlikitimizning iktisadiy xərt-xaraiti səwiwidin, tehnika islahatining waqti ijtimai islahatning waqtioğa qarışanda uzakraq bolidu. Məlqirimizqə, yeza igiligi jəhəttiki tehnika islahatini pütүн məmlikət mikyasida asasiy jəhəttin orunlap bolux üqün, tət - bəx 5 yillik pılan məzgili yəni 20—25 yilqə waqit ketər. Pütүн partiyə bu uluq wəzipini əməlgə axurux üqün kürəx kılıxi lazim.

11

Omumi yüzlük guyhua boluxi, yənə rəhbərlik küqəytilixi lazim.

Kopiratsiyələxtürüxni muddətkə bəlüp əməlgə axurux toqrisida pütүн məmlikət, pütүн əlkə, pütүн wilayət, pütүн nahiyə, pütүн rayon wə pütүн yeza boyiqə guyhua boluxi lazim. Xuningdək əmiliy hizmətning rawajlinix əhwalioğa qarap, bu guyhualarni dawamlıq tüzitip turux lazim. Əlkə, wilayət, nahiyə, rayon, yeza dərjilik partiyə təxkilatlıri wə yaxlar ittipakı təxkilatlıri yeza məsilisigə jiddi əhmiyət berixi, əzlırining yeza hizmitigə boləjan rəhbərliğini həkiki rəwixtə yahxilixi lazim. Hər dərjilik yərlik dangwey wə tuənweylardiki asasiy məs'ul yoldaxlar yeza igiligini kopiratsiyələxtürüx hizmitini jiddi tətqik kılıp, əzlırini xu hizmətning əhligə aylanduruxi lazim. Kiskisi, beydong bolmay, zhudong bolux; rəhbərlikni taxlap koymay, rəhbərlikni küqəytix lazim.

12

Zhongguo gongchəndangi Heylongjiang əlkilik weyyüənhuyining 1954-yil 8-aydiki dokladidila (Bu əmdi yengi həwər əməs) mundaq diyilgən: “Yezilarda kopiratsiyiləxtürüxning yüksilix wəziyitining wujutka kelixi wə rawajlinixioğa əgixip, yezilardiki türlük həmkarlıq - kopiratsiyə təxkilatlıri wə hər katlam həlkə ammisi türlük dərjide omumi yüzlük hərəkətkə kəldi. Həzirki yeza igilik ixləpqiğirix kopiratipliri əza kəpəy-tixni pılanlawatidu wə xu həktə kengixiwatidu, kopira-tip qurux düyxianği boləjan dihanqilik ixləpqiğirix həmkarlıq guruppiliri əzlırining ailə sanini kəpəy-tixni pılanlawatidu wə xu həktə kengixiwatidu, xərti toxmay-dioğan dihanqilik ixləpqiğirix həmkarlıq guruppilirimu əzini yənimu rawajlanduruxni wə əstürüxni tələp kili-watidu. Dihanlarınğ bəzisi yengi kopiratipka, bəzisi kona kopiratipka kirix tərəddutini kiliwatidu. Bu yil kopiratipka kirixkə təmxəlmigən kixilərmu həmkarlıq guruppisioğa iliniwelixka paal intiliwatidu. Hərəkətkə kelix dairisi nahayiti kəng. Bir ammiwi hərəkət xəkillən-di. Bu — yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxning kəng kələmdə rawajliniwatқанliqining bir yengi wə roxən hususiyiti. Lekin bəzi nahiyə, rayonlardiki bəzi rəhbiriy yoldaxlar bu yengi hususiyətkə layiklixalmidi, rəhbər-likni əz waktida küqəytəlmidi, xuning üqün, kismən kənt - məhəllilərdə (Əskərtix: Heylongjiang əlkisidiki kənt bir məmuri birlik bolup, iqki əlkilərninğ yezisioğa toqra kelidu; Heylongjiang əlkisidiki məhəllə məmuri

birlik əməs, u iqqi əlkillərnin kəntigə toqra kelidu) amminin əzliri düyxianq izləxtə ‘küqlüklər küqlüklərnin izləx, namrat dihanlarnin qətkə kəkix’, ‘tayanqlarnin talixix, əzalarnin talixix, əzara ittipaklıxalmaslik’, ‘tayanqlarnin qarəqlarqə topliwelix’, ‘bay dihanlar wə kapitalistik idiyisi eəqirraq boləjan hallik dihanlar pürsəttin paydilinip, təwən guruppa yaki bay dihanlar kopiratiwini uyuxturux’ka ohxax saqlam bolmiojan hadisilər pəyda boluxka baxlıoan. Bular xuni toluk qüxəndürüp beriduki, yeza igiligini kopiratsiyiləxtürux kəng kələmdə rawajliniwatқан əhwaldə, partiyə siyasetini izqil ijrə qilixni wə bu hərəkətkə rəhbərlik qilixni pəkət yengi kopiratip kurux dairisi wə nuqtisida turupla oylax kupayə qilmaydiojan bolup qaldı, pütün kənt dairisidə (əskərtix: pütün yeza dairisidə) turup wə yeza igiligini kopiratsiyiləxtürux hərkitini omumi yüzlük aloqa sürux nuqtisida turup, kona kopiratiplarnin kengəytxnimu, yengi kopiratiplarnin kuruxnimu, kopiratiplarnin rawajlanduruxnimu, həmkarlik guruppilirini estüruxnimu, bu yilki ixnimu, kelər yildiki hətta uningdin keyinki yildiki ixlarnimu kəzdə tutux lazim. Xundak qiloqandıla, partiyə siyasetini omumi yüzlük ijrə qilip, yeza igiligini kopiratsiyiləxtürux hərkitini saqlam rəwixtə aloqa rawajlanduroqili bolidu.”

Bu yərdə eytiləjan “Bəzi nahiyə, rayonlardiki bəzi rəhbiriy yoldaxlar bu yengi hususiyətkə layıqlıxalmidi, rəhbərlikni əz waqtida küqəytmididi” digən əhwal yaləquz Heylongjiang əlkisidıla kərüldimu? Yaləquz bəzi

nahiyə, rayonlardila kərüldimu? Meningqə, rəhbərlik hərəkətning arkisida qaloqan bundaq eojir əhwaloqa wəkillik kiloquqilarni pütün məmlikət boyiqə nuroqun rəhbiriy organlardin tepix mümkin.

Heylongjiang shengweyning dokladida yənə mundaq diyilgən: “Shuangcheng nahiyisining Xiqin kənti kəntni birlik qilip, rəhbərlik qilixni ammining ihtiyar qilixi bilən birləxtürəx usulini qollinip, omumi yüzlük guyhualaxni yoloqa koyoqan. Bu — kopiratsiyiləxtürəx hərkitining kəng kələmlik tərəkkiyatioqa rəhbərlik qilixniki bir yengilik. Buning muhim roli xuki, birinqidin, muxundak guyhualax arkilik, partiyining yezilardiki sinipiy luxiəni ətraplik ijra qilinoqan, kəmbəoqəl dihanlar bilən ottura dihanlarning ittirqakliqə küqəytilgən, bay dihan haixioqa qarxi kürəx küqlük qanat yayduruloqan. Tayanq küqlər yeza igiligini omumi yüzlük kopiratsiyiləxtürəxning mənəpətni kəzdə tutqan qalda muwapik orunlaxturuloqan. Kopiratip bilən kopiratipning, kopiratip bilən guruppilarning munasiwətliri tərtpkə selinoqan wə koyuqlaxturuloqan, xuning bilən yeza igiligini kopiratsiyiləxtürəx hərkiti pilanlik wə ətraplik aloqa sürülgən. Ikkinqidin, muxundak guyhualax arkilik, yeza igiligini kopiratsiyiləxtürəxni kəng kələmdə rawajlandurux hizmiti asasiy qatlam rəhbiriy orunlar wə kəng ammiojiqə konkirit orunlaxturuloqanlik-tin, partiyining kəntlərdiki zhibuliri qandaq rəhbərlik qilixni biliwaloqan, kona kopiratiplar qandaq rawajlinixni biliwaloqan, yengi kopiratiplar kopiratipni qandaq yoloqa koyuxni biliwaloqan, həkmarlik guruppiliri əsüx-

ning konkirit yönülüşini biliwaloğan, partiyining kəntlərdiki zhibuliri bilən kəng ammining zhudongluoqi wə aktiplioqi tehimu jari kilinip, partiye zhibulirioqa, ammining təjribiliri wə pəm - parasətlirigə tayinixtin ibarət toqra pirinsip toluq gəwdiləndürülgən. Üqinqidin, dəl muxundaq guyhualax arkilik, yezilarning pütün əhwali bilən tehimu obdan tonuxup, partiye siyasitini konkirit həm omumi yüzlük ijra kilix mümkün boləğan. Dimək, aldirangoquluk kilip, karamlik bilən ilgiriləxtin saklinixmu, mutəəssiplik kilip, öz məyligə koyuwetixtin saklinixmu mümkün boləğan, xuning bilən zhongyangning 'paal rəhbərlik kilix, puhta kədəm bilən ilgiriləx' digən fangzheni toqra əməlgə axuruloğan."

Heylongjiang shengweyning dokladida eytiləğan bəzi "saoqlam bolmioğan hədisilər" zadi qandaq həl kilinoğan? Shengweyning dokladida bu məsiligə biwastə jawap berilmigən. Lekin shengweyning dokladining ahirioqa Shuangcheng xiənweyning bir dokladi qoxumqə kilinoğan, bu məsiligə ənə xu doklat jawap beridu. U doklatta mundaq diyilidu: "Partiye zhibusining rəhbərlik kilixini ammining ihtiyar kilixi bilən birləxtürüp, omumi yüzlük guyhualax nətijisidə, namrat aililərnə qətkə kəqip, kopiratipka kirgüzməslik eoqixi tüzitildi, tayanqlarni artuqqa topliwelix məsilisi həl kilindi, tayanqlarni talixix, əzalarni talixix hədisiliri tügütildi, kopiratiplar bilən guruppilarning munasiwətliiri tehimu koyuqlaxti, bay dihanlar bilən həllik ottura dihanlarning bay dihanlar kopiratiwi təxkilləx yaki təwən guruppa təxkilləx oqərəzliri məoqlup boldi,

YEZA IGILIGINI KOPIRATSIYILƏXTÜ-
RÜXTƏ PARTIYƏ-ITTIPAK ƏZALIRIƏIA
WƏ KƏMBƏƏJƏL DIHAN, TƏWƏN
OTTURA DIHANLARƏIA
TAYINIX KERƏK*

(1955- yil 9- ayning 7- küni)

“Kəmbəəjəl dihanlar (Əslidə kəmbəəjəl dihan bol-
ğan barlıq yengi ottura dihanlarni öz iqigə alidu)ğa
tayinix, ottura dihanlar bilən mustəhkəm ittipaklıxix”
digən xoar hazirmu asasiy jəhəttin toqra. Lekin, (1)
yengi ottura dihanlar iqidin həllik ottura dihanlar (yəni
yukuri ottura dihanlar) qikti, bularning siyasi engi
birkədər yukuri bolğanlıridin baxkiliri kopiratipka
kirixni hazirqə tehi halimaydu; (2) kona ottura dihan-
lar iqidiki təwən ottura dihanlar, iktisadiy orun
jəhəttə əslidila həllik bolmiqanlıktin, ularning bəzi-
liri bolsa yər islahati waktida orunsiz həlda bəzibir
dəhligə uqriqanlıktin wə bularning iktisadiy orni
yengi ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlar-
ningki bilən omumən ohxax bolğanlıktin, kopiratipka
kirixkə omumən kizikidu. Yukuridiki ikki səwəpni

* Bu — yoldax Mao Zedong təyyarlıqan Zhonggong zhong-
yangning partiya iqigə karatqan yolyoruqi.

kəzdə tutup, kopiratsiyilixix tehi dolkunəja kətirilmigən, halliq ottura dihanlar tehi oyojanmiojan barliq jaylarda, həmmidin awal (1) kəmbəəjəl dihanlar, (2) yengi ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlar (Yoldax Mao Zedongning dokladining tüzitix kirgüzülgən nus'hisida, bəkmü inqikə ayriwetip, pərk etix təs bolup kəlmisun üqün, ottura hal ottura dihani diməy, ottura dihanlar yukuri ottura dihan wə təwən ottura dihan dəp ikki kisi mojila ayrilojan. Həzir təwən ottura dihan diyiliwatkanlar, əmiliyətə, ilgiri yengi ottura dihan dəp atalojanlar iqidiki təwən ottura dihan bilən ottura hal ottura dihani öz iqi gə alidu), (3) kona ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlardin ibarət muxundak 3 kisi m kixilərnı kopiratipka qəbul kili x muwapik (Xundaktimu ularni ang - sezimigə qarap, birnəqqə türkümgə bələp qəbul kili x, aldi bilən engi yukurirak boləjanlarnı qəbul kili x lazim). Omumən, həzir kopiratipka kirixni halimay turojan halliq ottura dihanlarnı yəni yengi, kona ottura dihanlar iqidiki yukuri ottura dihanlarnı zormu - zor sərəp kirməslik kərək. Həzir nurojun jaylarda halliq ottura dihanlarning teriloju ulakliri wə dihanqilik saymanlirini kəzləp (Bahəsi tolimu təwən, पुलिनि तेलख क़रैलि tolimu uzak kili wetilgən), ularni kopiratipka kirixkə zorlax boluwatidu, bu, əmiliyətə, ularning mənəpəti gə dəhli yətküzüp, "ottura dihanlar bilən mütəhkəm ittipakl ixix" pirinsipioja hilaplik kiləjanlik bolidu. Həlbuki, Marksizimning bu pirinsipioja hərkanadak wakitta hilaplik kilsak zadi bolmaydu. Halliq ottura dihanlar iqidiki kapitalistik idiyisi eəfir boləjan kixilərgə

kəlsək, hazır kopirativlar yengi kuruloqan yaki tehi üstünlükni igilimigən barlıq jaylarda ularni kopirativka sərəp kirixmu, ularning əzlrining rəhbərlik ornioqa qikiwelix niyitidə kopirativka kiriweliximu (Həkiki siyasi angəqa igə boləjanliqidin əməs), Heylongjiang əlkisi Shuangcheng nahiyisidə yüz bərginidək, təwən kopirativ kuruxka urunuximu kəmbəqəəl dihanlar bilən təwən ottura dihanlarning rəhbərlik ornini tikləx üqün bəkmə paydisiz (Adil, kəbil wə siyasi engi yukuri boləjan ayrim həllik ottura dihanlar əlwəttə bu katarəqa kir-məydu), halbuki, barlıq kopirativlarda kəmbəqəəl dihanlar bilən təwən ottura dihanlarning rəhbərlik ornini tikləx zərür. Bəzilər, hazırki gəplərgə qarioqanda, “kəmbəqəəl dihanlarəqa tayinix, ottura dihanlar bilən mustəhkəm birlixix” digən xoardin wəzkəqkəndək turimiz, diyixidu, bu toqra əməs. Biz bu xoardin wəzkəqmiduk, bəlki bu xoarni yengi əhwəloqa əsasən konkritlaxturduk, yəni yengi ottura dihanlar iqidiki həllik ottura dihanəqa kətirilgənlərnəni tayinix dūyxiangining bir kismi hisapli-may, kona ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlār-ni tayinix dūyxiangining bir kismi hisapliduk. Bu ularning iktisadiy ornioqa wə kopiratsiyilixix hərkitigə aktip pozitsiyə tutidioqan - tutmaydioqanliqioqa qarap ayrildi. Dimək, kəmbəqəəl dihanlar bilən ikki kسيم təwən ottura dihanlar kona kəmbəqəəl dihanəqa barawər bolup, tayinix dūyxiangi kılındi, ikki kسيم yukuri ottura dihanlar bolsa kona ottura dihanəqa barawər bolup, mustəhkəm ittipaklixix dūyxiangi kılındi, hazır ular bilən ittipaklixixiki qarilərnəning biri — ularni kopirativka kirixkə

zorlimaslik, ularning mənəpətiğə dəhli yətküzməslik.

Yezilarda kimlərgə tayinix məsilisi toqrisida yənə birnəqqə nuqtini aydinglaxturuwelixka toqra kelidu. Biz, həmmidin awal, partiyə-ittipak əzalirioğa tayiniximiz lazim. Qüweydin yukuri rəhbiriy organlirimiz yaki hizmətkə yetəkqilik kilix üqün yezioğa əwətilgən kadirlirimiz, aldi bilən, yezilardiki partiyə - ittipak əzalirioğa tayanmidi, bəlki ularni partiyə əzasi wə ittipak əzasi bolmioğan amma bilən bir qataroğa koydi, bu toqra əməs. Ikkinqidin, partiyisiz amma iqidiki birkədər aktiprak kixilərgə tayiniximiz lazim, bundak kixilər yeza ahalisinin 5 pirsəntqisini igilixi kerək (Məsilən, 2 ming 500 qə nopusi bar bir yezida bundak aktiplardin 125 qisi boluxi kerək), biz xundak bir türküm kixini yetixtürüp qikixka tirixiximiz, ularnimu adəttiki amma bilən bir qataroğa koymasliqimiz kerək. Üqinqidin, andin adəttiki kəmbəəqəl dihanlar bilən ikki kəsim təwən ottura dihanlardin ibarət kəng ammioğa tayiniximiz lazim. Kimlərgə tayinix wə qandak tayinix kerək digən bu məsilini enikliwalmioğanda, kopiratsiyilixix hərkitidə hatalik sadir bolidu.

YEZA IGILIGINI KOPIRATSIYILƏXTÜRÜX TOÖRISIDIKI MUNAZIRƏ WƏ HƏZIRKI SINIPIY KÜRƏX*

(1955- yil 10- ayning 11- küni)

Bizning bu qetimki yiqinimiz nahayiti qong munaziriler bilən etti. Bu munazirə — partiyimizning kapitalizimdin sotsializimğa etux ariloqidiki zongluxiani pütünləy toqrimu, yok digən muxundak bir məsilə toqrisidiki qong munazirə. Pütün partiye miqyasidiki bu qong munazirə yeza igiligini kopiratsiyiləxtüruxning fangzheni məsilisidin qozojaldi, yoldaxlarning muzakirisimu muxu məsiligə mərkəzləxti. Birak, bu munazirə qetiloqan dairə nahayiti kəng bolup, yeza igiligi, sanaət, qatnax, tiransiport, maliyə, pul muamilisi, soda, mədiniyə, maarip, ilim-pən, səhiyə katarlik tarmaklarning hizmətlirigə qetilidu, kol sanaətni wə kapitalistik soda - sanaətni əzgertixkə qetilidu, əksilinqilapqilarni basturuxkə qetilidu, yənə armiyigə qetilidu, diplomatiyigə qetilidu, kiskisi, partiye, həkümət, armiyə, həlk təxkilatlıri jəhətlirining hizmitigə qetilidu. Muxundak bir qong munazirining boluxi zərür idi. Qünki,

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo gongchəndangi 7- nəwətlik zhongyang weyyüənhuaying kengəytilgən 6- omumi yiqinida qıkarəqan huləsə.

zongluxiən elan qilinojandin buyan, partiyimizdə tehi bundaq bir munazirə bolup bakmiojan idi. Bu munazirini yezilarda kanat yaydurup, xəhərlərdimu kanat yaydurup, hərkaysi jəhətlərdiki hizmətlərnı, hizmətning sür'iti wə süpitini zongluxiəndə bəlgilən'gən wəzipilərgə maslixalaydiojan kilix kerək, omumi yüzlük guyhua boluxi lazim.

Əmdi təwəndiki birqanqə məsilə üstidə biraz pikir bayan kilip ətımən.

1. YEZA IGILIGINI KOPIRATSIYILƏXTÜRÜX BİLƏN KAPITALISTIK SODA - SANAƏTNI ƏZGƏRTIXNING MUNASIWITI

Yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx bilən kapitalistik soda - sanaətni əzgərtixning munasiwiti məsilisi — təhminən üq 5 yillik pılan məzgilidə yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtixni asasiy jəhəttin orunlap bolux bilən xu məzgil iqidə kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik əzgərtixni asasiy jəhəttin orunlap boluxning munasiwiti məsilisi, yəni yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx bilən burzuaziyining munasiwiti məsilisi.

Bizqə, yeza igiligidə sotsiyalistik əzgərtixni üzül - kesil elip berix jəryanida, ixqılar sinipining dihanlar bilən bolojan ittipakini yengi asasta yəni sotsiyalizim asasida pəydin - pəy mustəhkəmligəndila, xəhər burzuaziyisining dihanlar bilən bolojan alakisini üzül - kesil üzüp taxliqili, burzuaziyini üzül - kesil yitim qaldurqili, kapitalistik soda - sanaətni üzül - kesil əzgərtiximizgə ongayliq tuoqduroqili bolidu. Bizning yeza igiligini

sotsiyalistik əzgərtixtin məqsidimiz — yezidin ibarət əng kəng ziminda kapitalizimning mənbəsini kərutux.

Həzir, biz yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxnı tehi orunlap bolmiduk, ixqilar sinipi tehi dihanlar bilən yeni asasta mustəhkəm ittipak tüzgini yok, ixqilar sinipining dihanlar bilən boləjan ittipaki tehi turaksız. Burun dihanlar bilən yər inkilawi اساسida ornatkan ittipakimizoə əmdi dihanlar kənaət kilmaydu. Axu kətimda erixkən mənpəətni ular səl untup qaldi. Əmdi ularoə yeni mənpəət yətküzüx lazim, bu mənpəət bolsa sotsiyalizim. Həzir, dihanlar tehi birdək həllik bolup kətkini yok, axlik wə sanaət ham əxyaliri nahayiti kəmqil. Bundak əhwalda, burzuaziyə bu məsilidə bizdin kusur qikirip, bizgə hujum kilixi mümkin. Birnəqqə yil ətkəndin keyin, biz pütünləy yeni wəziyətni kərimiz: Ixqilar sinipi dihanlar bilən yeni asasta burunkidinmu mustəhkəm ittipak tüzidu.

Pomixxiklaroə kərxi turux, tuhaolarni yokitix, yər təksim kilix اساسidiki burunki ittipak wakitlik ittipak idi, u arida bir mustəhkəmləndiyu, yənə mustəhkəm bolmay qaldi. Yər islahətidin keyin, dihanlarda bəlünüx boldi. Əgər biz dihanlaroə yeni bir nərsə bərmisək, dihanlarning ixləpqikirix küqlirini əstürüp, daramitini kəpəytip, birdək həllik boluxioə yardəm kilalmisak, namratliri gongchəndangoə əgixip mengixtin nəp qikmaydikən, yər təksim kiliwaləjan bolsakmu namratlikta ətūwatimiz dəp, bizgə ixənməydu, ular yənə nimə dəp sanga əgixip mangidu? Həllikliri, bay dihan boləjanliri yaki taza həlliklirimu gongchəndang-

ning siyasiti ditimizoğa yaqmayla keliwatidu döp, bizgə ixənməydu. Nətijidə ikkila tərəp ixənməydu, namratliri ixənməydu, həlliklirimu ixənməydu, u halda, ixqi - dihanlar ittipakı taza mustəhkəm bolalmay qalidu. Ixqi - dihanlar ittipakını mustəhkəmləx üqün, dihanlarning sotsiyalizim yolioğa mengixioğa rəhbərlik kəlip, dihanlar ammisini birdək həllik kəliximiz, namratlirini həllik kəliximiz, həmmə dihanlarni həllik kəliximiz həmdə həlliklik səwiyisini həzirki həllik dihanlarningkidin zor dərjidə axuruwetiximiz lazim. Kopiratsiyiləxtürülgəndila, pütün yeza həlki yildin -yiloğa həllik bolup qalidu, shangpin axlik wə sanaət ham əxyaliri kəpiyidu. U qaşda, burzuaziyening aqzi tuwaklinidu, burzuaziyə özining pütünləy yitim həloğa qüxüp qəloqanlıqini baykaydu.

Bizdə həzir ikki ittipak bar: Biri — dihanlar bilən boləqan ittipak, biri — milli burzuaziyə bilən boləqan ittipak. Bu ikki ittipakning hər ikkisi bizgə nahayiti zərür, yoldax Zhou Enləymu bu məsilini sezləp etti. Burzuaziyə bilən boləqan ittipakning nimə paydisi bar? Biz tehimu kəp sanaət buyumlirioğa igə bolup, uni yeza igilik məhsulatlirioğa almaxturalaymiz. Əktəbir inkilawidin keyinki bir məzgil iqidə, Lenin muxu pikirdə boləqan idi. Almaxturuxka dələtning qolida sanaət buyumliri bolmioşaqqa, dihanlar axliqini bərmigən, puloqla alimən digən bilən setixka unimioqan, xunga Lenin sanaət buyumlirini kəpəytix yoli bilən yezilardiki zifalik küqlərgə takabil turuxni kəzdə tutup, puroletariyat dələt həkimiyitini dələt kapitalizimi bilən ittipak

tüzüxkə ündiməkqi boləjan idi⁽¹⁾. Bizmu tehimu kəp sanaət buyumlirioğa igə bolup, dihanlarning ehtiyajini qandurux, xu yol bilən dihanlarning axliq hətta bəzi baxka sanaət ham əxyalirini setixka kıymasliq kiliklirini əzgərtixni kəzdə tutup, hazır burzuaziyə bilən ittipak tüzüp, kapitalistik karhanilarni hazırqə musadirə kılmay, uningə qarita paydilinix, qəkləx, əzgərtix fangzhenini kollanduk. Bu, burzuaziyə bilən boləjan ittipaktin paydilinip, dihanlardiki setixka kıymasliqni tügütix bolidu. Xuning bilən bir waqıtta, biz dihanlar bilən boləjan ittipakka tayinip, axliq wə sanaət ham əxyalirioğa igə bolux yoli bilən burzuaziyini boysundurimiz. Ham əxya kapitalistlarda bolmaydu, dələttə bolidu. Ular ham əxya alimən disə, sanaət buyumlrini elip qikip dələtkə setip berixkə toqra kelidu, dələt kapitalizimini yoloğa koyuxka toqra kelidu. Ular bundak kilixka unimisa, biz ham əxya bərməymiz, hamini boqup koyimiz. Xundak kilip, burzuaziyə ərkin bazarni yoloğa koyidiojan, ham əxyani ərkin alidiojan, sanaət buyumlrini ərkin satidiojan kapitalizim yoli tosulidu həmdə burzuaziyə siyasi jəhəttə yitim qaldurulidu. Bu ikki ittipakning əzara təsiri ənə xundak bolidu. Bu ikki ittipak iqidə dihanlar bilən boləjan ittipak muhim, esasliq, birinqi orunda turidu; burzuaziyə bilən boləjan ittipak waqitlik, ikkinqi orunda turidu. Bizning muxundak iqtisatta arkida qalojan məmlikitimizdə hazır bu ikki ittipakning hər ikkisi zərür.

Yər islahati bizni demokiratiyə اساسida dihanlar

bilən ittipak tüzüxkə, dihanlarni yərgə erixtürdi. Dihanlarning yərgə erixixi — burzua demokiratik inki-lawi haraktirioğa yatidioğan ix, u pəkət feodallik mülük-qiliknila buzidu, kapitalistik mülükqilikni wə yəkkə mülükqilikni buzmaydu. Bu kətimki ittipak burzuaziyini tunji ketim yitimsiratti. 1950 - yili, zhongyang weyyüənhuyning 3 - omumi yioqinida, həmmə tərəpkə təng hujum kılmaslik lazim, digən idim. U qaoqda, məmləkətning zor bir kışim jaylirida yər islahati tehi yürgüzülmigən, dihanlar tehi biz tərəpkə toluk ətüp bolmioğan idi, bundak əhwalda burzuaziyigə ot eqilsa bolmaytti. Yər islahatidin keyin, dihanlar biz tərəpkə toluk ətüp boldi, xuning bilən bizdə “3 kə qarxi”, “5 kə qarxi” hərəkətni elip berixning imkaniyiti wə zərüriyiti tuoquldi. Yeza igiligining kopiratsiyiləxtürüluxi arkisida, biz dihanlar bilən boləjan ittipakni burzuaziyə demokiratizimi اساسida əməs, bəlki puroletariyat sotsiyalizimi اساسida mustəhkəmliduk. Bu həl burzuaziyini üzül - kesil yitim qaldurup, kapitalizimni üzül - kesil yokitixka ongaylik tuoqdurup beridu. Bu ixta biz tolimu insapsiz! Marksizim axundak yaman, uningda insap kəp əməs, u jahan'girlikning tuhumini kurutidu, feodalizimning tuhumini kurutidu, kapitalizimning tuhumini kurutidu, uxxak ixləpqikirikixningmu tuhumini kurutidu. Bu jəhəttə insapning azrak boləjini yahxi. Bizning bəzi yoldaxlirimiz kattik kol əməs, bək rəhimdil, dimək, anqə Marksizimqi əməs. 600 milyon ahaligə igə Zhongguoda burzuaziyining, kapitalizimning tuhumini kurutux — ajayip yahxi ix, nahayiti əhmiyətlik yahxi ix.

Bizning məksidimiz kapitalizimning tuhumini kuru-tup, uni yər xaridin kurutup, tarihiy nərsə kılıp qoyux. Tarihta pəyda boləjanliki nərsə haman yokilidu. Dun-yadiki xəy'ilərnəng tarihta pəyda bolmioqini yok, tuoquloqan ikən, qokum əlidu. Kapitalizim digən nərsə tarihta pəyda boləjan, umu halak bolidu, u obdanla bir jayoqa baridu, yəni yərning astioqa kirip "uhlaydu".

Hazirki həkara muhit ətkünqi dəwrdiki bax wəzipi-ni orunliximiz üçün paydilik. Biz üç 5 yillik pılan məz-gili iqidə sotsiyalistik sanaətləxtürüxnə wə sotsiyalistik əzgərtixni əsasiy jəhəttin orunlap bolimiz. Biz bu teq kurulux məzgilini qokum koloqa kəltürüximiz lazim. 15 yilning 3 yili ətup kətti, yənə 12 yil bolsila boldi. Karioqanda, koloqa kəltürüxkə bolidioqandək turidu, koloqa kəltürüxkə tirixix lazim. Biz taxki ixlar hizmiti jəhəttə, dələt mudapiəsi kuruluxi jəhəttə kattik tirixixi-miz lazim.

Bu 15 yil iqidə, həkara wə məmlikət iqidə sinipiy kürəx nahayiti jiddi bolidu. Nahayiti jiddi boluwatkan-liqini kərüp turuptimiz. Sinipiy kürəxtə, biz nuroqun oqəlibigə erixtuk, yənə dawamlıq eriximiz. Ətkən bir yilda məmlikət iqidə bolup ətkən sinipiy kürəxni əlip eytsak, biz əsasən 4 ixni kilduk: Biri, weyxinlunoqa karxi kürəx kilduk, biri, əksilinkilapqilarni basturduk, biri, əxliq məsilisini həl kilduk, biri, yeza igiligini kopi-ratsiyiləxtürüx məsilisini həl kilduk. Bu 4 məsilə üstidiki kürəxlər burzuaziyigə karxi kürəx kilix haraktirini aloqan bolup, burzuaziyigə kattik zərbə bərdi wə yənə dawamlıq tarmar kiləjuq zərbilərnəni bərməktə.

Weyxinlunoğa qarxi turux kürixi «Qizil rawaktiki qüx» məsilisidin baxlandi, yənə «Ədibiyat - sən'ət zornili» tənkit qilindi, keyin yənə Hu Shi pipən qilindi, Liang Shuming pipən qilindi, bu ix bir yil elip berildi. Biz weyxinlunoğa həqiqi türdə qarxi turuxni üq 5 yillik pılan tügigiqə elip barmaqqimiz. Weyxinlunoğa qarxi kürəx dawamida, Marksizimqə biənzhenglik weywulun bilən xuqullinidioğan kadirilar qoxunini bərpa qilip, kəng kadirilirimiz bilən həlkimizni Marksizimning asasiy nəziriyisi bilən qorallanduruximiz lazim. Əksilinkilapqilarni basturuxni bu yil wə kelər yil bir yil elip barimiz, dölət igiligidiki zawut, dölət igiligidiki soda, kopiratip, nahiyə, rayon, yeza qatarlik türlük təxkilatlarni, yənə armiyə kadiriliri, zawut ixqilirini öz iqigə aloğan 12 milyonqə kixi dairisidə, əksilinkilapqilarni tazilax hizmitini elip barimiz. Əksilinkilapqi diyilsə, ular unqə kəp əməstək sezilidu, kəzginu kərünməydu, təxkürüldioğan bolsa, həqiqətən qıqıdu, hazırning əzidila bir türkümi təxkürüp tepildi. Axliq məsilisidimu bir qong jəng kilduk. Burzuaziyə axliq məsilisini bana qilip, bizgə hujum kildi, partiyimizdimu pitnə - pasat xamili qikti, xunga biz tənkitni qanat yaydurduk. Yeza igiligini kopiratsiyiləxtürəx məsilisidə nuroğun kürəxlərni kilduk, bu ketimki yioqindimu bu məsilə mərkəzlik həlda muzakirə qilindi. Bu 4 məsilidə biz oqayət zor kürəxlərni elip berip, burzuaziyening qarxilioqi wə hujumioğa zərbə berip, zhudonglukni qoloğa kəltürduk.

Burzuaziyə bizning bu birnəqqə məsilidə əzlrigə qarxi kürəx elip beriximizdin qorqıdu, bolupmu əksil-

inkilapqilarni basturuximizdin qorkidu. Əksilinkilapqilarni basturux hizmitimiz obdan ixləndi. Bu hizməttə əlqəmgə riayə qilixkə əhmiyyət berix lazim, əlqəmning bolmasliqi nahayiti həwpplik. Əlqəmgə toxkannila əksilinkilapqi diyix kerək, yəni ja əksilinkilapqini tepip qikmay, jing əksilinkilapqini tepip qikix lazim. Ja əksilinkilapqining qikip kelix ehtimalinimu hisapka elix lazim, qikmaydu diyix nahayiti təs. Lekin, biz ja əksilinkilapqining azrak qikixini, mümkün kədər qikmasliqini tələp qilimiz. Əlqəmgə toluk toxuxi, dəl əzi boluxi, jəzmən jing əksilinkilapqi boluxi kerək, yahxi adəmgə uwal bolup qalmisun. Xuning bilən billə, bəzi jing əksilinkilapqilar qüxüp keliximu mümkün. Muxu ketimda xunqə pakiz bolup ketidu dəmsən, bunisi natayin, qüxürüp qoyuxtin hali bolqili bolmaydu, lekin qüxürüp qoyux mümkün kədər az bolsun.

2. KOPIRATSIYILƏXTÜRÜX MƏSILISIDIKI TALAX-TARTIX ÜSTIDƏ HULASƏ

Yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx məsilisidə ammining nuroqun kəxpiyatlıri nuroqun hurapatlikni wə nuroqun hata kəzkaraxni tügətti. Bu ketimki muzakiridə buningdin birnəqqə ay ilgiri nahayiti jik kixilər qüxinəlməy kəlgən nuroqun məsilə həl boldi.

Birinqi, kəp rawajlanduroqan yaxximu yaki az rawajlanduroqan yaxximu digən məsilə. Bu — muhim bir məsilə, buning üstidə nahayiti qong talax - tartix bolqan idi, hazır həl boldi. Amma kəp rawajlanduruxni tələp qilidu, ətkünqi dəwrdiki bax wəzipə yeza igiligi-

ning sanaətkə uyoqunlixixini təlöp qilidu, xunga az rawajlanduruxni təxəbbus qilix kəzqarixi hata.

Ikkinqi, keyin azat boləjan rayonlarda rawajlanduruxka bolamdu, yoq digən məsilə, taqlıq rayonlarda, qalak yezilarda wə apətkə uqriojan jaylarda rawajlanduruxka bolamdu, yoq digən məsilə hazır həl boldi, həmmisidə rawajlanduroqili bolidu.

Üqinqi, az sanlıq millətlər rayonlirida kopiratip kuruxka bolamdu, yoq digən məsilə. Hazır xərti pixip yetilgənliki jaylarning həmmisidə kopiratip kuruxka bolidiojanlıqi ispatlandi. Qismən jaylarda, məsilən, Xizang, qong Liangshən wə kiqik Liangshən'gə ohxax jaylarda xərt hazır tehi pixip yetilmigəqkə, kuruxka bolmaydu.

Tətinqi, məbləş, hərwa, kala bolmisa, həllik ottura dihanlar qatnaxmisa, kopiratip kuruxka bolamdu, yoq digən məsilə. Bundaq əhwaldimu kuruxka bolidiojanlıqi hazır ispatlandi.

Bəxinqi, “kopiratipni kurux asan, mustəhkəmləx təs” dəydiojan hurapatlıkmı tügıtildi. Kopiratip kurux unqə bək asanmu əməs, mustəhkəmləx unqə bək təsmu əməs. Kopiratip kurux asan, mustəhkəmləx təs dəp turuwelix, əmiliyətə, kopiratip kurmaslıq kerək yaki az kurojan yahxi digənni təxəbbus kilojanlıq bolidu.

Altinqi, yeza igilik maxiniliri bolmisa kopiratip kuruxka bolamdu, yoq digən məsilə. Qoqum yeza igilik maxiniliri boluxi kerək, andin kopiratip kuroqili bolidu dəydiojan kəypiyat hazır pəsiyip qaldı, əmma bu kəzqarax tehi bar. Bu hurapatlıqnımu tamamən tügətkili

bolidu.

Yəttinçi, baxkuruluxi naqar boləjan kopiratiplarning həmmisini tarkitiwetix kerəkmü, yox digən məsilə. Əlwəttə, rastla baxkurup kətikli bolmaydiojan az sandiki kopiratiplarni həmkarlik guruppisiəqə qekindürüxkə bolidu, lekin, omumən, naqar diyilgən kopiratiplarni tarkitiwətməslik kerək, tərtipkə selix arkilik yaxhi kiliwaləjili bolidu.

Səkkizinçi, “Dərhal attin qüxmigəndə, ixqi - dihanlar ittipakı buzulidu” digən gəp zhongyang yeza hizmiti busidin tarkələjan “pətiwa” bolsa kerək. Zhongyang yeza hizmiti busidin pitnə - pasat xamilila qikip qalmas-tin, yənə nuroqun “pətiwa”larmu qikti. Meningqə, bu gəp omumən “toqra”, pəkət “qüxüx” digən birla söz “minix” digən sözgə əzgərtip qoyulsila bolidu. Silər yeza hizmiti busi ümitsizlinipmu kətmənglar, silərnin xunqə kəp sözünglarni qəbul kildim, pəkət birla sözünglarni əzgərttim. Pərk pəkət birla sözdə, bizning talax-tartiximizmu dəl muxu bir söz üstidə boluwatidu, sən attin qüx dəysən, mən atka min dəymən. “Dərhal atka minmigəndə, ixqi - dihanlar ittipakı buzulidu”, həkikə-tən buzulidu.

Tokkuzinçi, “Qox kalilirining əlöp ketixi kopiratipning kasapitidin boldi” digən gəp əmiliy əhwaləqə toluk uyoqun kəlməydu. Qox kalilirining əlöp ketixidiki asasiy səwəp kopiratipta əməs, bəlki u su apitidin, kala terisi bahasining bək yukuri boləjanliəqidin, yəm - həxəkning yetixmigənligidin boldi, yənə bəziliri qerip kətəkəqə soyuwetildi.

Oninçiqi, “Yezilardiki jiddilikning tüp səwiwi—kopi-ratipning tolimu kəp qurulup kətkənligi” digən gəp hata. Bu yil ətiyaz yezilirimizda bolup ətken jiddi əhwaləja, asasən, axlik məsilisi səwəp boldi. Axlik yetixmidi di-gən gəplərninq kəpinqisi yaləjan, u—pomixxik, bay dihan xuningdək həllik ottura dihanlar kətərgən quқан. Bu məsilidə biz kəng dihanlar arisida toluq tərbiyə elip berixka ülgürəlmiduk, xuning bilən bir wakıtta bizning axlik hizmitimizdimu kəmquilik boldi. Bultur zadi qanqi-lik setiwelinsa muwapik bolidiəjanliəjiəja kəlsək, u qaoj-da əhwalni ukmay turupla, 7 milyart jing artuk setiwal-duk. Əmdi biz buni təngxəp, 7 milyart jing kəm setiwalmaqqi boluwatimiz, uning üstigə, bu yil mol həsul elindi, buning bilən yezilardiki əhwalmu onglinip qalidu.

On birinçiqi, yənə kəndaktu “Kopiratip pəkət 3 yillik əwzəllikkila igə” digən gəpmu bar, bu — ümitsizlik. Me-ning qariximqə, kopiratipning əwzəlligi hərgizmu 3 yil bilən qəklinip qalmaydu, sotsiyalizim nahayiti uzak wakitkiqə dawamlixidu. Kəlgüsidə sotsiyalizim əwzəl-likkə wəkillik qilalmaydiəjan bolup qaləjan qaojda, uning ornini yənə kommunistimning əwzəlligi basidu.

On ikkinçiqi, yekinqi bir məzgil iqidə bir kəsim ali kopiratiplarni kurux kerəkmü, yok? Bu məsilə ilgiri enik əməs idi, bu kətim kəpqilik otturiəja koydi. Bir türküm ali kopiratiplarni kurux kerək. Qanqilik qursa bolidi-əjanliəjini əzənglar muhəkimə qilinglar.

On üçinçiqi, “Kemiqlik, hərwikəxlik boyiqə kopira-tip quroqili bolmaydu” digən gəpmu toəjra əməs. Həziz

əhwaldin kariojanda, kemiqilik, hərwikəxlikkə ohxax tiransiport ixliri bilən xuqullinidiojan nəqqə milyon əmgəqimu kopiratip təxkil qilixi kerək.

Biz kəpqilikning muzakirisigə اساسən, muxu nur-qun məsililərnə həl kilduk, bu — bu kətimki zhongyang omumi yioqinining qong utuoqi.

3. OMUMI YÜZLÜK GUYHUALAX, RƏHBƏR- LIKNI KÜQƏYTIK MƏSILISI TOQRISIDA

Omumi yüzlük guyhualax munularni öz iqigə elixi kerək: Birinqi, kopiratiplarning guyhuasi; ikkinqi, yeza igilik ixləpqikirixining guyhuasi; üqinqi, pütün igilik guyhuasi. Yezilarda pütün igilik guyhuasi koxumqə kəsp, qol sanaət, kəp hil igilik baxkurux, omumlaxkan igilik baxkurux, yəkin ətrapta boz yər əzləxtürük wə u yərgə ahalə kəqürük, təminat - soda kopiratiwi, amanət-kərz kopiratiwi, banka, tehnika kengəytix ponkiti katarliklarni, yənə kəkəs taoq wə məhəllilərnə kəkərtixni öz iqigə alidu. Meningqə, bolupmu ximaldiki kəkəs taoqlarni kəkərtix kerək həm kəkərtix tamamən mümkin. Ximallik yoldaxlarda muxundak jasarət barmu? Jənuptimu nuroqun jaylarni yənə kəkərtix lazim. Jənup bilən ximaldiki jaylarning birkanqə yil iqidə kəkərtilgənligini kərəlisək yahxi bolatti. Bu ix yeza igiligi, sanaət wə hərəkəysi tərəplər üqün paydilik.

Yənə kəndək guyhualar boluxi kerək? Yənə mədi-niyət - maarip guyhuasi boluxi kerək, bu sawatsizlikni yuyux, baxlanoquq məktəp eqix, yezilarning ehtiyajioqa mas kelidiojan ottura məktəplərnə eqix, ottura məktəp-

lərdə yeza igilik dərslirini səl kəpəytix, dihanlarning ehtiyajioğa mas kelidioğan ammibap oquxluklarni wə kitaplarni nəxr kilix, yeza radiyo torliri wə kino qoyux düylirini rawajlandurux, mədini kəngül eqix ixlirini uyxturux qatarliklarni öz iqigə alidu. Yənə partiyini tərtpkə selix - partiyə qurux, ittipakni tərtpkə selix - ittipak qurux, ayallar hizmitimu bar, əksilinkilapqilarni basturuxmu bar. Pütkül guyhuaning iqidə muxularning həmmisi boluxi lazim.

Guyhua mundak birnəqqə hil boluxi kerək: (1) Yeza kopiratiplirining guyhuasi. Hər bir kopiratiplirning guyhuasi boluxi, kiqik bolsimu bir guyhuasi boluxi kerək, ular bu ixni kilixni üginiwalsun. (2) Pütün yezi-ning guyhuasi. Məmlikitimiz boyiqə 220 mingdin artuk yeza bar, bu 220 mingdin artuk yezining guyhuasini ixlöp qikix kerək. (3) Pütün nahiyining guyhuasi. Biz hər bir nahiyining birdin guyhua ixlöp qikixini ümit kilimiz. Həzir bəzi nahiyilər nahayiti yahxi guyhualar-ni ixlöp qikti, kərsə kixining zoki kelidu. Ular idiyidə azat boləğan, asmandinmu, yərdinmu qorkmioğan, hiqkəndak kixən - koyza ularning put -qolini qüxəp koyalmioğan, guyhuani nahayiti janlik ixligən. (4) Pütün əlkə (yaki aptonom rayon, hərəkaysi xəhər ətrapi rayonliri)ning guyhuasi. Buning iqidə dikqət - etiwarni pütün yezining guyhuasi, pütün nahiyining guyhuasioğa karitix kerək. Bu ikki həlkini tutup, tezdin bir türkümi-ni, məsilən, bir əlkidə 3 - 4 nahiyining guyhuasini ixlöp qikip, jaylaroğa təklit kilip ixlax üqün tarkitip berix lazim.

Kopiratsiyiləxtürüxning guyhuasida tərəkkiyat sür'itini ohxax bolmioğan rayonlarni pərkləndürgən halda bəlgiləx lazim. Rayonlar 3 hiloğa bəlünidu. Birinçi hili — kəp sanliq rayonlar, ikkinçi hili — bir kisiim az sanliq rayonlar, üçinçi hili — yənə bir kisiim az sanliq rayonlar. Kəp sanliq rayonlarda 3 kix, 3 ətiyazda 3 dolqun boluxi lazim. 3 dolqun: Bu yil kix, kelər yil ətiyaz, kelər yil kix, yandurki yil ətiyaz, yənə bir kix, yənə bir ətiyazda bolidu. 3 kix, 3 ətiyazning əzi 3 dolqun bolidu, bir dolqun pəsəygiqə yənə bir dolqun kətirilidu, arilikta dəm elix bolidu. Ikki taqı otturisida jiloğa bolidu, ikki dolqun otturisida tiloğa bolidu. Bundak rayonlarda yerim sotsiyalistik kopiratsiyiləxtürüxni 1958 - yili ətiyazoqiğə asasiy jəhəttin orunlap boloqili bolidu. Ikkinçi hildiki rayonlarda 2 kix, 2 ətiyaz, 2 dolqun bolsa kupayə kiledu, məsilən, ximaliy Zhongguo, xərkiy ximal wə bəzi xəhər ətrapi rayonlirida. Bu bir kisiim rayonlardiki ayrim jaylar kelər yil ətiyazoqiğə asasiy jəhəttin kopiratsiyilixip bolidu, birla dolqun bilənla orunliwalidu. Üqinçi hildiki rayonlaroğa yəni azrak sandiki baxka bir kisiim rayonlaroğa 4 - 5 hətta 6 kix, 6 ətiyaz ketidu. Bu yərdə yənə bir kisiim az sanliq millətlər rayonliri yəni qong Liangshən, kiqik Liangshən, Xizang, xuningdək xərti pixip yetilmigən baxka bəzi az sanliq millətlər rayonlirini qoyup turux kerək, xərti pixip yetilmigənliridə quruxqa bolmaydu. Yerim sotsiyalistik kopiratsiyiləxtürüxni asasiy jəhəttin orunlap bolux digən nimə? Bu — yeza aqalisining 70 - 80 pirsənti yerim sotsiyalistik kopiratipka kirip bolux digən səz. Bu yərdə bir boxluk

qalduruloqan, 70 pirsənt bolsimu bolidu, 75 pirsənt bolsimu bolidu, 80 pirsənt bolsimu yaki uningdin səl exip kətsimu bolidu, mana muxundaq bolsa, yerim sotsiyalistik kopiratsiyiləxtürüx asasiy jəhəttin orunlinip boluqan bolidu. Qaloqini — keyinki ix. Sərəlmilik yahxi əməs, aldirangoqululukmu yahxi əməs, sərəlmilikmu, aldirangoqululukmu jihuyzhuyi. Jihuyzhuyi ikki hil bolidu, bir hili — sərəlmə jihuyzhuyi, yənə bir hili — aldirangoqu jihuyzhuyi. Muxundaq disək laobəyxinglar ongayraq qüxinidu.

Əlkə (xəhər, aptonom rayon) dərijilik, wilayət dərijilik wə nahiyə dərijilik orunlar hərəkətning tərəkkiyat əhwalini hər daim igəlləp turuxi, məsilə kərülgən haman həl kilixi kerək. Toydin keyin naqra qaloqandək, hərgiz məsilə dəwilinip qaloqanda, andin yəkünləymən diməslik kerək. Burun bizning nuroqun hizmətlirimiz xundaq ixləndi, arilikta məsilə kərülsə həl kılmay, ularni dəwiləp turup, ix tügəy dəp qaloqanda yəkün qikiridiqan, tənkit kilidiqan iqlar boluqan idi. Bəzi yoldaxlar “3 kə karxi”, “5 kə karxi” hərəkəttə muxundaq hatalikni ötküzdi. Pəkətlə ixtin keyin tənkit kilixkə huxtar boliwərməslik lazim. Ixtin keyinmu tənkit kilix kerək, əng yahxisi ix kərülgən haman tənkit kilix kerək. Pəkətlə ixtin keyin tənkit kilixkə huxtar boliwərix, pəytkə layiklaxkan yetəkqilik bolmaslik yahxi əməs. Əgər baxkiqə əhwal yoluxsa qandaq kilix kerək? Baxkiqə əhwal bolsa, dərhal maxinioqa tormuz berix yəni tohtitix lazim. Maxina bilən dawandin qüxüwatqanda hətərgə yoluxup qalsak, dərhal tormuz bərginimizgə ohxax. Əlkə, wilayət wə nahiyilər-

ning maxinioğa tormuz berix hokukı bar. “Sol”qillıktın saklinixka dikkət kilix lazim. “Sol”qillıktın saklinix jihuyzhuyi əməs, Marksizim. Marksizimda “sol”qillik kilix kerək digən gəp yok, “sol”qil jihuyzhuyi Marksizim əməs.

Buningdin keyin kopiratipni rawajlandurux hizmitidə, biz nimilərnı selixturuximiz kerək? Süpətnı selixturuximiz, əlqəmni selixturuximiz kerək. San yaki sür’ət yukurida eytiləjan bəlgilimidikidək bolsila boldi, muhim nukta — süpətnı selixturux. Süpətnıng əlqimi nımə? Süpətnıng əlqimi — ixləpqikirixni axurux wə ulaklarnı ɵltürüp qoymaslik. Qandak kiloqanda ixləpqikirixni axuroqili, ulaklarnı ɵltürüp qoyuxtin saklanoqili bolidu? Buning üçün ihtiyariylik wə əzara mənpeət yətküzux pirinsipioğa əməl kilix, omumi yüzlük guyhua bolux wə janlik yetəkqilik kilix lazim. Muxular orunlansa, meningqə, kopiratiplarning süpitini birkədər yaxhiloqili, ixləpqikirixni axuroqili wə ulaklarning əlüxidın saklanoqili bolidu. Biz Sovet ittipaki ɵtküzgən ulaklarnı kəpləp soyuwetix hatalioqidin jəzmən sakliniximiz lazim. Aqquq keyinki 2 yilda, asasioqi keyinki 5 ayda, yəni bu yil kix, kələr yil ətiyazda. Dikkət kilixinglarnı soraymənki, bu yil 11 - aydin kələr yil 3 - ayoqiə, zadi qong məsilə qikip qalmisun, bir türküm kalini ɵltürüp qoyidiojan ix tuoqulmisun. Qünki hazir bizdə tiraktur tehi nahayiti az, kala nahayiti ətiwa, u — yeza igilik ixləpqikirixida asasiy koral.

Buningdin keyinki 5 ay iqidə, əlkə dərijilik, wilayət dərijilik, nahiyə dərijilik, rayon dərijilik wə yeza dəriji-

lik — muxu 5 dərjilik orunlardiki esaslıq kadrlar, aldi bilən, shuji, fushujlar jəzmən kopiratip məsilisini tətqiq kılıxka kirixixi, kopiratipka ait türlük məsililər bilən pixxik tonuxuxi lazim. Waqit bək kışka bolup kaldimu? Meningqə, həkiki kirixsə, 5 aymu bolidu. Əlkə dərjilik orunlardiki yoldaxlarning tətqiq kılıxka əstayidil kirixixi, əlwəttə, nəhayiti zərür, bolupmu nəhiyə, rayon wə yezilardiki yoldaxlar kirixmisə, nuroqun kopiratipni kurup koyup əzi yənə bilmisə, bu nəhayiti həwplik. Əgər kirixip ketəlməy yüriwərsə qandaq kılıx kerək? U halda hizmitidin almacturuwetix kerək. 5 aydin keyin yəni kelər yil 3- aydin keyin, zhongyang yənə hazirkidək muxundak bir yioqin eqixi mümkün. U qaoqda biz süpətni selixturimiz, kəpqilik səzgə qikkanda bu ketim yazoqan səzini təkrar oqumay, yengi nərsiləni koyuxi yəni omumi yüzlük guyhualax məsilisi, igilik baxkurux məsilisi, rəhbərlik usuli məsilisini muhım nuqta kılıp səzlixij lazim. Qandaq yahxi qariləni qollanoqanda kopiratiplarni həm tez, həm kəp, həm yahxi quroqili bolidioqanliqini səzləx kerək. Dimək, süpət məsilisini səzləx lazim.

Rəhbərlik usuli nəhayiti muhım. Hatalıq etküzməslik üqün, rəhbərlik usulioqa dikqət kılıx, rəhbərlikni küqəytx lazim. Rəhbərlik usulioqa dair birqanqə təklip bar, yoloqa koyuxka bolarmikin. Bularni həmmimiz kiliwatimiz, bir yilda birqanqə ketim qong yaki kiqik yioqin etküzüp, nəwəttə yüz bərgən məsililəni həl kılıx kerək. Əgər məsilə bolsa, ayrimliktin omumliqni kəruwelix kerək. Quxkaqlarning həmmisini tutup kelip karnini yerip, andin “quxkaqning əzi kiqik bolsimu, iq - baqri to-

luk" ikənligini ispatlaxning həjiti yok. Əzəldin buyanki alimlar bundak kiləjan əməs. Birnəqqə kopiratipning əh-wali aydinglaxturuwelinsila, muwapik yəkün qikarəjili bolidu. Yiojin eqix usulidin baxka, yənə diənbao berix, diənhua berix wə berip kəzdin kəqürux qatarlik usullar-mu nahayiti muhim rəhbərlik usuli. Buningdin taxkiri, hərkaysi əlkilər layik adəm tallap, zornallarni yaxhi qikirip, zornallarni yaxxilap, təjribilərnə tezdin almax-turuxi kerək. Yənə bir təkliپ bar, silər sinap baksang-lar. Mən 11 kün wakit sərپ kilip, 120 nəqqə parqə dok-latni kərüp qiktim, jümlidin makalilarni tüzəttim wə ularəja təhrir səzi yazdim, mən "bəgliklərnə kezip", Kongfuzidinmu kəp mengip, Yünnən, Xinjianglarəjiqə "berip" kəldim⁽²⁾. Hərکaysi nahiyilərnə təjribisini almaxturux üqün, hərکaysi əlkə, aptonom rəyonlar bir yil yaki yerim yilda hər bir nahiyidin birdin makala elip bir kitap tüzüp qiksanglar kəndak, buning kopirat-siyiləxtürux hərkitini tezdin kəngəytixkə paydisi bar. Yənə bir usul bar, u bolsimu jənbao qikirix. Kopiratip kuruxning sür'iti kəndak boluwatkanlioji, kəndak məsililər yüz bərgənligi həkkidə xiənweylər diweylarəja, diweylar shengwey, qüdəngweylarəja, shengwey, qü-dangweylar zhongyangoja jənbao əwətip, doklat kilip turuxi lazim. Hər dərjilik rəhbərlik bundak jənbaoni tapxuruwaləjəndin keyin, əhwalni igəlləp turidu, məsilə bolsa, uni həl kilixka qarə tapalaydu. Bular rəhbərlik usulioja dair birkənqə təkliپ, yoldaxlarning oylixip bəkiğini soraymən,

4. IDIYIWI KÜRƏX TOÖIRISIDA

Ətkənki təjribilər mundak bir nuqtini ispatlidi: Idiyiwi kürəx dəl jayida boluxi kerək. Həzir, idiyə jəhəttə elixix kerək, digən bir eəiz səz bar. Uruşni alayli, sən birni qapsang, mən birni qapimən, ikki tiəq uqrixidu, elixix digən xu. Idiyə jəhəttə elixix bolmisa, eniklik wə üzül - kesillik bolmaydu, bu yahxi əməs. Bu kətimki yioqında, biz idiyə jəhəttə elixip, eniklikka, üzül - kesillikkə igə bolduk. Bu usulning birinqi paydisi xu boldiki, u kəp sanlik yoldaxlarning məsililərnə aydinglaxturuwelixioğa yardəm bərdi, yənə bir paydisi xu boldiki, u hatalik ətküzgən yoldaxlarning hatalioqini tüzitiwelixioğa yardəm bərdi.

Hatalik ətküzgən yoldaxlaroğa kəlsək,ikkila nuqta bar dəp oylaymən: Biri, u əzi inkilap kilixni halixi kerək; yənə biri, baxkilar mu uning dawamlik inkilap kilixioğa yol koyuxi kerək. Əzi dawamlik inkilap kilixni halimaydioşanlarmu bar, məsilən, Chen Duxiu dawamlik inkilap kilixni halimidi, Zhang Guotao dawamlik inkilap kilixni halimidi, Gao Gang, Rao Shushilar dawamlik inkilap kilixni halimidi, undaklar nahayiti az sanlik. Zor kəpçilik kixilər dawamlik inkilap kilixni halaydu. Ləkin yənə bir nuqtimu bar, u bolsimu baxkilarning inkilap kilixioğa yol koyux lazim. Biz «A Q ning həkiki təjimi-hali»diki yaloşan əjnəbi alwasti bolmaslioqimiz lazim, u A Q ning inkilap kilixioğa yol koymaydu; «Su boyida» romanidiki aq yəktək molla Wang Lunmu bolmaslioqimiz kerək, umu həkning inkilap kilixioğa yol koymaydu.

Omumən həkning inqilap kılıxiəja yol qoymaslık naħayiti hətərlik. Aq yəktək molla Wang Lun həkning inqilap kılıxiəja yol qoymaydu, nətijidə həklər inqilap kılıp uni örüwetidu. Gao Gang həkning inqilap kılıxiəja yol qoymioğan idi, nətijidə baxkılar inqilap kılıp uning ezini örüwətmidimu?

Tarihiy təjribilər ispatlıdiki, jiaotiaozhuyi hatalioqi wə təjribiqilik hatalioqi etküzgənlərnin mutlək kəpqi-ligi tüzitip ketələydu. Buningda ikki nuqta boluxi lazim: Bir tərəptin, jiddi tənkit boluxi lazim, yənə bir tərəptin, kəngqilik kılıx pozitsiyisi boluxi lazim. Keyinki nuqta bolmisa, yahxi bolmaydu, munasi-wət normal bolmaydu. Azraqmu hatalik etküzməydi-oğan kim bar? Məyli kim bolsun, ħaman bəzi qong-kıqik hatalıqlarni etküzüp qoyidu. Qutkuzuwaloqili bolmaydioğanlar ħaman naħayiti az bolidu, məsilən, Chen Duxiu, Zhang Guotao, Gao Gang, Rao Shushilar, yənə Chen Guang, Dəy Jiyinglar. Axundak naħayiti az sandiki kixilərdin baxkılırining ħəmmisini qutkuzuwaloqili bolidu, ularning ħəmmisi yoldaxlarning yardimi arkilik öz hatalioqini tüzitip ketələydu. Biz axundak kılıximiz kerək, bizdə axundak ixənq boluxi kerək. Hatalik etküzgənlərnin özidimu axundak ixənq boluxi kerək.

Zhongyang yeza hizmiti busidiki bir kısım yoldax-lar, aldi bilən, yoldax Deng Zihuy hatalik etküzdı. Uning bu ketim etküzgən hatalioqi haraktir jəħəttin ongqillik hatalioqioja yatidu, təjribiqilik haraktiridiki hatalıqqa yatidu. Yoldax Deng Zihuy öz ezini tənkit

kildi, gərqə guruppa məjlisliridə bəzi yoldaxlar uning sözini tehi üzül - kesil bolmidi dəp his kilixkan bolsimu, lekin biz zhengzhijüdeki yoldaxlar wə yənə bəzi yoldaxlar səzlixip kərüp, asasiy jəhəttin yahxi boldi dəp his kiliduk. Mana muxu kəmdə uningda muxundak tonuxning boləjanlioji — yahxi boləjini. Yoldax Deng Zihuy ötkənki uzun muddətlik inqilawiy kürəxlər dawamida nuroqun ixlarni kəlojan, nətijisi bar, buni etirap kilix kerək. Lekin nətijini bopa kiliwelixka bolmaydu. Bu həktə uning əzi salahiyitini pəx kilip kəlgənligini eytti. Adəm kəmtərrək boluxi lazim. Kəmtər bolup, yoldaxlarning yardimini qəbul kilixni halisila, uning əz hataliojini tüzitip ketəloydiojanliojoğa ixinimiz.

Ilgiri yoldax Deng Zihuy sodigərlərgə tayinix (yəni burzuaziyigə tayinix) wə “4 qong ərkinlik” digən gangling haraktirlik sözlərnı otturioğa koyəjan idi, u hata idi, puroletariyat haraktiridiki gangling əməs, həkikətənmu burzua haraktiridiki gangling, kapitalizim haraktiridiki gangling bolup, 7- nəwətlik zhongyang weyyüənhuy 2- omumi yiojinining burzuaziyini qəkləx toqrisidiki qararioğa hilap idi. Biz hazır xəhər burzuaziyisi wə yeza burzuaziyisi (bay dihanlar)gə karita qəkləx siyasi-tini qolliniwatimiz. Əmgək küqi yallax, soda, kərz berix, yər ijarigə berixni qəkliməydiojan bundak “4 qong ərkinlik”tə məsilə bar. Mən “4 kiqik ərkinlik” dəymən. Buningda qong - kiqiklik pərki bar. Qəkləx arkisida burzuaziyining bu ərkinligi xunqilikla kaldiki, u nəhayiti kiqik. Biz xərt hazirlap, burzuaziyining bu kiqik ərkinligini yokitiximiz lazim. Xəhər burzuaziyisigə ka-

ratkənimizni paydilinix, qəkləx, əzgərtix dəp ataymiz. Paydiliniximiz kerək, ləkin uning dələt pilaniyə wə həlk turmuxiyyə paydisiz kəsimini qəkləximiz kerək. Bunday siyasət “sol”qillikmu əməs, onqqillikmu əməs. Zadi qəkləmisək, u tolimu onqqillik bolidu. Qippida qəkləliwetip, ularning birer ix kəlixiyyə zadi yol qoymisak, u tolimu “sol” qillik bolidu. Lenin, bir partiyyə əgər milyonliqan uxşak ixləpqişarəuqular məwjut bolup turuwatqan xaraitta, kapitalizimni birakla yokitiwetix koyida bolidikən, u əhməklik bolupla qalmastin, bəlki özini əltürəx bolidu, digən idi⁽³⁾. Ləkin yoldax Deng Zihuyning digini toqra əməs, qünki u qəkləxni tiləyə almidu, bu zhongyangning diginigə ohximaydu, zhongyang weyyüənhuyning 2-omumi yiqinining diginigə ohximaydu.

Bəzi yoldaxlar partiyning qərarı wə partiyning uzaktin buyan təxəbbus kəlip kəliwatqan siyasətlirini, goya kərup bəkmioqan wə anglapmu bəkmioqandək, pütünləy digüdək pisəntigə almaywatidu, daolisi nimə ikən, tang. Həmkarlixix - kopiratsiyilixix hərkitini alsak, bu ix kəp yillardin buyan mərkəziy inkilawiy genjüdidə, Yən'əndə wə genjüdilərnig həmmisidə yoloqə koyuloqan turukluk, kərmigəndək, anglimioqandək yürəwatidu. Zhongyang 1951- yili kixtila yeza igilik ixləpqişirixida həmkarlixix - kopiratsiyilixix toqrisida qərar qiqəroqan idi, unimu kərmigən qeoqi. Ta 1953- yiloqə kəlgəndimu yənıla gepi insapqə darimaslik, uxşak - qüxxək iltipatlarni kəlixqə amraq bolux boldi. Gepi insapqə darimaslik digənlik gepi sotsiyalizimoyə darimaslik digən

bolidu; uxxaƙ - qüxxək iltipatlarni ƙilixƙa amraƙ bolux digənlik “4 qong ərkinlik” uxxaƙ - qüxxək iltipatlrini ƙilixƙa amraƙ bolux digən bolidu. Dimək, bəzi yoldaxlar partiyining ƙararioƙa yaki partiyining uzaktan buyan təxəbbus ƙilip keliwatƙan bəzi siyasətlirogə, bəzi ganglinglirioƙa zadi pisənt ƙilmay, öz aldioƙa baxƙa yol tutup ƙəldi. Ular muxuningoƙa ohxax haraktirdiki məsililərnə ilgiri baxƙılarning zadi səzləp ətƙən - ətmiğənligini, ƙandaƙ səzligənligini təƙxürüpmu baxmidi. Bəzi tarixunaslar taxpaƙa ƙepioƙa, metal wə taxƙa oyuloƙan hətlər həm yər astidin ƙeziwelinoƙan baxƙa ƙədimiy nərsilərnimə təƙxüridu, bu yoldaxlar bolsa bizning waƙti uzak bolmioƙan nərsilirimizgimə zadi pisənt ƙilmidi, təƙxürüxtin erindi. Ƙiskisi, ƙulioƙini yopuruwelip, taladiki ixlar bilən ƙari bolmay, axundak yeziwərdi, axundak səzləwərdi, məsilən “4 qong ərkinlik” digən’gə ohxax birnimilərnə səzlidi, obdan boldi, tamoƙa üsüwaldi.

Yənə bəzi yoldaxlar daim tarkaƙqilik ƙilixni, mustəƙillik dəwasi ƙilixni, həttə mustəƙil padixalik dəwasi ƙilixni nəhayiti yahxi ƙeridu, ƙakimmutləƙlikni nəhayiti ləzzətlik his ƙilidu. Awal rahət ƙərimən dəp bir padixalik tikləp, əzi padixa boluwalidu. Aƙiwəttə ƙandaƙ bolidu? Aƙiwəttə əzini taze əzapƙa selip ƙoyidu, tənƙitkə uqraydu. «Ordioƙa təntənə bilən ƙirix» digən tiyatir bar əməsmidi? Uningdiki Xüə Pingguy padixa bolup nəhayiti rahət ƙeridu, u qaoƙda əzini tənƙit ƙilmaydu. Bu yeri yahxi əməs. Nuroƙun ƙixilər baxƙılar bilən məsilətlərxni zadi yaƙturmaydu. Nuroƙun yoldaxlar aƙzida kolliktip rəhbərlik ƙilixni yaƙlay-

du, əmiliyətə, goya hakimmutləklik kilmisa bir rəhbər-gə ohximay kalidioqandək, xəhsi hakimmutləqlikni tolimu yahxi kəridu. Bir rəhbər hakimmutləqlik kilmi-simu bolidu, bilip qoyung! Burzuaziyining burzua demokiratiyisi bar, u sinipiy hakimmutləqlikni təkit-ləydu. Puroletariyat bilən gongchəndangmu sinipiy hakimmutləqlikni yoloğa koyidu, əgər xəhsi hakim-mutləqlik yoloğa koyulsa, yahxi bolmaydu. Ixta haman baxkilar bilən məslihətləxix kerək, kolliktipning aldi-din ötküzülsə, kəp sanlik kixilərnin əkil - parasiti mərkəzləxtürülsə yahxirək bolidu.

Səzləp ötükə tegixlik yənə bir əhwalmu bar. Nuroqun yoldaxlar həmixə ix dəwisi iqigə kirip ketidu, məsililərnə tətqiq kilmaydu. Ixni bejirix kerəkmü? Əl-wəttə bejirix kerək. Ixni bejirmisə bolmaydu, ləkin, ix bejirix bilənla bənt bolup ketip, məsililərnə tətqiq kilməslə həwpləlik. Kadirlar bilən uqraxmay, amma bilən uqraxmay yaki ular bilən uqraxkanda “səzqə mənəng oylioqanlirim zadi toqrimu, yok, pikringizni eytip bə-king” dəp ular bilən məslihətləxməy, pikir alməxturməy, həmixə tənbiq beridu. Bunday boləqanda, siyasi hawani səzməydu, burni ixliməy kalidu, siyasi zukəmoğa giriptar bolidu. Burun pütüp kəlsa, kəysi wəqəttə kəndəq hawə-ning bolidioqanlioqini sezəlməydu. Būgün yoldax Chen Yi, xəy'ilərnə bəx kətərgən haman tutuwəlix kerək, didi. Xəy'ilər kəp mikiqarda omumi yūzlük məwjut bolup tu-ruwətsə, yənə uni kərməslə tolimu həngwəktilik boli-du. Bunday əhwəloğa dikqət kilix zərür. Yalang ix bilənla bolup ketip, məsililərnə tətqiq kilixkə əhmiyət

bərməslik, amma bilən wə kadirilar bilən uqrixixka əhmiyət bərməslik, ularoşa qarita məslihətlixix pozitsiyisini tutmaslik bəkmü yahxi əməs.

5. BAXKA BIRKANQƏ MƏSİLƏ

Təwəndə bəzi məsililər üstidə tohtilimən, uning tolisini yoldaxlar otturioşa koyoşan.

Birinqi, həllik ottura dihanlarni kopiratiptiki rəhbərlik ornidin almxturuwetix ixida qədəm - baskuqka diqqət kilix, usuloşa diqqət kilix kerək, ularni bir xamal bilən bir waqittila qüxürüwətməslik kerək. Həllik ottura dihanlar gərqə rəhbər boluxka muwapik bolmisimu, lekin ular — əmgəkqi. Əhwalni pərkləndürüx, ularning hizməttiki ipadisining zadi qandak ikənligigə qarax kerək. Bəzilirini qoqum wəzipisidin eliwetix kerək, qünki ular dawamlıq ixləwərsə, rastla qamlaxmay qalidu. Xundaktimu ularning dawamlıq rəhbər boluxka həkikətən muwapik kəlməydiyənlişini ammioşa (məsilən kopiratip əzalirioşa) wə həllik ottura dihanlarning əzigə qüxəndürüx kerək. Yənə bir xərt bar, u bolsimu ornioşa dəsəydiyən birkədər yahxi kixini təyyarlah, ornini basidyən birkədər yahxi kixini yetixtürüx, andin ularni hizməttin almxturuwetix. Bəziliri, öz əzini tənkit kilip hatalioşini tüzətkəndin keyin, əslidiki hizmitini ixləwərsə bolidu, bəzilirini muawinlikka yaki weyyüənlikkə almxturup qoysimu bolidu. Yahxi ixləp kəlgənlərgə kəlsək, ular gərqə həllik ottura dihan bolsimu, əlwəttə, almxturuwetidyənlar katarioşa kirməydu. Həllik ottura dihanlaroşa bay dihanlar katarida muamilə kilixka

bolmaydu, həllik ottura dihan bay dihan əməs. Ularning həmmisini birakla almasturuwətməslik kerək. Bu məsilidə ehtiyatqan bolup, uni obdan həl kilix lazim. Yukurida eytiloqan birkanqə hil qarə bolamdu, yok, hərəkaysi əlkilər, jaylar tətqiq kilip baksun.

Ikkinqi, zhibuda wə amma arisida qüxəndürüx kerəkki, bu ketim bizning təwən ottura dihanlar bilən yukuri ottura dihanlarni ohxax bolmioqan ikki təbikə diyiximiz yengiwaxtin bir ketim sinip ayrioqanlik əməs, bəlkə əmiliyətə hərəkaysi təbikilərnin kopiratsiyiləxtürüxkə tutqan pozitsiyisidə aktiplik wə passiplik pərki boləqliqəidin boldi, bir təbikinin iqidiki xəslərdimu xundak pərək bolidu. Məsilən, kəmbəoqəl dihanlar iqidimu waqtinqə kopiratipka kirməydioqanlar bolidu. Bu arkilik, karanglar, kəmbəoqəl dihan, təwən ottura dihanlar iqidimu birkədər passiplar bar, ular kirixni halimioqan idi, ularnimu almiduk, silər həllik ottura dihanlarmu hazir kirixni halimisanglar, kirmisənglar bolidu, dəp bu həllik ottura dihanlarni qayil kilixka bolidu. Biz aldi bilən kizikidioqanlarni qobul kilimiz, uningdin keyin 2- kism kixilərgə təxwiq kilip, ularni kizikkəndin keyin qobul kilimiz, uningdin keyin yənə 3- kism kixilərgə təxwiq kilimiz. Müddət wə türkümgə bəlūx kerək. Kəlgüsida həmmə kixi kopiratipka kiridu. Xuning üqün, bu kandaqtu yengiwaxtin sinip ayrioqanlik əməs.

Üqinqi, pomixxik, bay dihanlarning kopiratipka kirix məsilisi toqrisida. Bu mundak bolsa kandaq: Nahiyə wə yezini birlik kilip (Nahiyə birlik kilinsa, tehi

kupayə kilmaydu, çünki bir nahiyə asasiy jəhəttin kopiratsiyilixip boləjan bolsimu, lekin bəzi yezilarda kopirativ qurulmıoğan boluximu mümkin), bir nahiyə, bir yeza asasiy jəhəttin kopiratsiyilixip bolsa, yəni 70 - 80 pirsənt dihan aililiri kopirativka kirip boləjan bolsa, xu jaydiki mustəhkəmlən'gən kopirativlar pomixxik, bay dihanlarni, ularning ipadisining qandakliqioğa qarap, muddətkə, türkümgə belüp bir tərəp kilixka kirixsə bolidu. Bəzi ipadisi yahxi bolup kəlgən, yuwax, dələt qanunioğa boysunəjanlirioğa kopirativ əzasi digən nam berilsə bolidu. Bəziliri kopirativta əzalar bilən billə əmgək kilsa, hək alsa bolidu, lekin kopirativ əzasi dəp atimaslik lazim, əmiliyəttə ular kopirativning kandidat əzasi; əgər ular obdan ixligen bolsa, ularni ümitləndürüx üqün, kopirativ əzasi kilsimu bolidu. 3- kism kixilərnə waqtinqə kopirativka kirgüzməy, keyinqə əhwaləğa qarap ayrim - ayrim həl kilix kerək. Bu pomixxik, bay dihanlarni kopirativka aloğandin keyin, kopirativta wəzipigə qoymaslik kerək. Təxürüxtin ötkən, pomixxik, bay dihan ailisidin kelip qikқан bəzi yax ziyaliləroğa kəlsək, yezilarda ularning bəzilirini mədiniyət oqutquqisioğa ohxax hizmətlərgə qoyuxka bolamdu? Bəzi jaylarda baxka ziyalilar bək az bolup, axundak ehtiyaj qüxsə, partiyə zhibusining, kopirativ baxkurux weyyühuyining rəhbərliqi wə nazariti astida ularni mədiniyət oqutquqisi hizmitigə qoysa bolidu. Həzir baxlanəuq məktəp oqutquqiliri iqidə bundaklar az əməs. Pomixxik, bay dihan ailisidin kelip qikқан yaxlar aran 17 - 18 yaxlarda bolup, toluk baxlanəuq məktəpni yaki

toluksiz ottura məktəpni püttürgən, ularni mədəniyyət okutquqisimu kılmay turuwelixning, meningqə, həjiti yok, biz ulardin paydilinip dihanlaroğa hət ügitip, sawatsizlikni yusak bolidu. Muxundak kılsak bolamdu, muzakirə kılip bekinglar. Kuəyjilikkə ohxax ixlaroğa koyux həwplikrək.

Tətingi, ali kopiratipning xərtliri wə qanqilik ali kopiratip qurux kerəkligi toqrisidimu bügün səzliməy, uning xərti məsilisini yənla kəpqilik muzakirə kılip bekinglar, kelər yil səzlixəyli, jaylar əhwaloğa karap, əmiliyətə ixlisə bolidu. Kıskisi, xərt pixip yetilgən bolsa, qursa bolidu, xərt pixip yetilmigən bolsa, kurmaslik kerək, baxta az qurux, keyinqə pəydin - pəy kəpəytix kerək.

Bəxinqi, kopiratip qurux waqtini hər yilning kix wə ətiyaz pəsillirigila mərkəzləxtürüp koymaslikni oylixip baksak, yaz, küz pəsilliridimu bizə quruxka bolidu, hazır bəzi jaylar əmiliyətə xundak kıliwatidu. Ləkin, kərsitip ətux kerəkki, ikki dolqun arilioqida bir dəm elix wə tərtipkə selix waqti boluxi kerək, bir türkümini qurojandin keyin uni tərtipkə selip, uningdin keyin yənə bir türkümini qurux kerək, buningdimu, urux kılojanoğa ohxax, ikki urux arilioqida dəm elix wə tərtipkə selix boluxi kerək. Tərtipkə salmaslik, aram almaslik, dəm almaslik tamamən hata. Armiyidə tərtipkə salmay, dəm almay, tohtimay ilgiriləp, uruxuwerix kerək dəydiqan pikirlər bolqan idi, undak kılix əmiliyətə mümkin əməs. Adəm digən uhlaydu. Bügünki muxu yioqinimizni tohtatmay muxundak dawamlaxturuwər-

sək, həmməylən qarxi turidu, mənmu qarxi turimən. Adəm hər küni bir ketim uzakraq dəm alidu, 7 - 8 saət, az digəndə 5 - 6 saət uhlaydu, ariliqtiki kalta dəm elixlar tehi buningoşa kirməydu. Kopiratip quruxtək bundak qong ixta dəm elix, tərtpkə selix bolmisimu bolidu diyix nahayiti gədəklik.

Altinqi, “kopiratipni tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxqurux” digən xoar nahayiti yahxi. Buni təwəndikilər otturioşa koyoşan. Iktisat kilixni kattik yoloşa koyux, israpqilikka qarxi turux kerək. Həzir xəhərlərdə israpqilikka kattik qarxi turux boluwatidu, yezilardimu israpqilikka qarxi turux boluwatidu. Əyni tirixqanlik - iktisatqillik bilən tutux, kopiratipni tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxqurux, wətənni tirixqanlik - iktisatqillik bilən gülləndürüxni təxəbbus kilix lazim. Bizning məmlikitimizgə, birinqidin, tirixqanlik, ikkinqidin, iktisatqillik kerək, hōrunluk, həxəmətqilik kerək əməs. Hōrunluk qūxkūnlūkkə elip baridu, yahxi bolmaydu. Kopiratiplarni tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxqurux üqün, əmgək ünümdarlıqini əstürüx, iktisat kilixni kattik yoloşa koyux, tənnerkni təwənlitix, igilik hisawatini yoloşa koyux, buzup - qeqip israp kilixka qarxi turux lazim. Əmgək ünümdarlıqini əstürüx, tənnerkni təwənlitix — hərəkəndə kopiratipning ixlix zərür boləşan hizmət. Igilik hisawatini bolsa pəydin - pəy yoloşa koyux kerək. Kopiratip qongayoşanda igilik hisawati bolmisa bolmaydu, igilik hisawatini pəydin - pəy üginiwelix kerək.

Yəttinqi, bu nəwət dələt dihanqilik məydanliri məsilisi üstidə hiqkim tohtalmidi, bu — bir kəmçilik.

Zhongyang yeza hizmiti busi bilən yeza igilik busining dölət dihanqilik məydanlıri məsilisini tətqiq kilixini ümit kilimiz. Kəlgüsüdə dölət dihanqilik məydanlırining salmoqi yildin - yiloqa exip baridu.

Səkkizinqi, qong Hənzüqilikğa dawamlik qarxi turux lazim. Qong Hənzüqilik — bir hil burzuaziyə idiyisi. Hənzular xunqə kəp boləjaqqa, az sanlik millətləni asanla kəzgə ilmay koyidu, ularəja qin kəngül, səmimi niyət bilən yardəm bərməy koyidu, xunga qong Hənzüqilikğa kattik qarxi turux kerək. Əlwəttə, az sanlik millətlər iqidə tar millətqilik yüz beriximu mümkün, buningəqimu qarxi turux kerək. Lekin bu ikki nərsə iqidə, asaslıqi, həmmidin awal qarxi turux lazim boləjini — qong Hənzüqilik. Hənzü yoldaxlarning pozitsiyisi toqra bolsa, az sanlik millətlərgə muamilə kilixta həqiqətən adil bolsa, milli siyasət jəhəttə, milli munasiwəttiki məydan jəhəttə nuqtiinəziri burzuaziyiqə bolmay, pütünləy Marksizimqə bolsa, dimək, qong Hənzüqilik bolmisila, az sanlik millətlər iqidiki tar millətqilik nuqtiinəzirini heli asan tügətkili bolidu. Həzir qong Hənzüqilik yənila az əməs, məsilən, həmmigə qat keriwelix, həkning ərpadətlirigə hərmət kilmaslik, əziningkinila rast kilix, həkni kəzgə ilmaslik, həkni undak kalak, bundak kalak diyix wə baxkilar. Bu yil 3- ayda partiyining məmlikətlik wəkillər yiqinida eyitkan idim, Zhongguoda az sanlik millətlər bolmisa bolmaydu. Zhongguoda nəqqə on millət bar. Az sanlik millətlər olturaklaxkan jaylarning kəlimi Hənzular olturaklaxkan jaylarning kəlimidin qong, u yərlərdə kəmülüp yatkan hər hil maddi baylik-

lar intayin mol. Həlk igiligimizdə az sanlıq millətlərnıng igiligi bolmisa bolmaydu.

Tokkuzinqi, sawatsizlikni yuyux hərkitini, mening-qə, yürgüzsək yahxi bolatti. Bəzi jaylar sawatsizlikni yuyux hərkitini yuyuwətti, bu yahxi əməs. Kopiratsiyiləxtürüx jəryanida sawatsizlikni yuyux hərkitini yuyuwətməy, sawatsizlikni yuyux, sawatsizlikni yuyuxni yuyuwətməy, sawatsizlikni yuyux lazim.

Oninqi, bəzilər: “Sol”qillik digən nimə, ongqillik digən nimə? dəp soraydu. Burun biz, xəy’ilər makan, zaman iqidə hərket kilidu, digən iduk. Bu yərdə, əsaslıqı, zaman kəzdə tutulidu, kixilər xəy’ilər hərkitini əmiliy əhwaloğa uyoğun küzətməy, zamanəğa qarimay, aldioğa etüp kətsə, “sol”qillik bolidu, kəynidə kalsa, ongqillik bolidu. Kopiratsiyiləxtürüx hərkitini əlayli, əslidə əmining aktiplioği, həmkarlık guruppilirining omumi yüzlük məwjutluoği wə partiyining rəhbərlik küqigə ohxax mundak pixip yetixkən xərtlər tursimu, lekin bəzi yoldaxlar bularni yok dəydu; kopiratsiyiləxtürüx hərkitidin ibarət bu xəy’ini mana muxu wakitta (bir-nəqqə yil burun əməs, bəlki hazır) zor dərijidə rawajlandırux mümkin bolsimu, ular buni mümkin əməs dəydu, mana bularnıng həmmisi ongqillik bolidu. Dihanlarnıng əng - sezimi wə partiyining rəhbərlik küqigə ohxax xərtlər tehi pixip yetixmigən tursa, kışkıoğina bir wakıt iqidə, məmlikətning 80 pirsəntini kopiratsiyiləxtürükə bolidu diyix “sol”qillik bolidu. Zhongguoda: “Kooğun pixsa sapioğida turmas”, “Su kəlsə erik hasil bolur” digən gəp bar. Biz konkirit xərtkə qarap ix kilixi-

miz, öz məqsidimizgə zormu - zor əməs, bəlki təbii həlda yetiximiz lazim. Məsilən, bala 9 ayda tuoqulidu, 7 aylıq bolqanda dohtur bir besipla qüxürüwətse, yahxi bolmaydu, u "sol"qillik bolidu. Əgər 9 ay toxup, bala əzi rastla qüxməkqi bolsa, sən qüxkili qoymisang, bu onq-qillik bolidu. Yioqip eytkanda, xəy'i zaman iqidə hərket kilidu, wakti - saiti kəlgəndə, kilixka tegixlik ixni kilix kerək, kilofili qoymisang, onqqillik bolidu; wakti - saiti kəlmigən qaşda, zormu - zor kilməkqi bolsang, "sol" qillik bolidu.

On birinqi, bəzilər: "Sol"qillik hatalioqi yüz berixi mümkinmu? dəp soraydu. Biz: pütünləy mümkin, dəp jawap berimiz. Məlum bir jayning rəhbərliqi, məyli yeza zhibusi, qüwey, xiənwey, diwey, shengwey bolsun, ammining ang - sezimini etiwaroqa almisa, həmkarlık guruppilirining tərəkkiyat əhwalini etiwaroqa almisa, uning üstigə, guyhuamu bolmisa, tizginlənmə bolmisa, muddət wə türkümgə bəlməy, sanqıla kiziksa, süpətkə kəngül qoymisa, qokum eoqir "sol"qillik hatalioqi kelip qikidu. Ammining kizoqinliqi kətirilip, kəpqilik kopiratipka kirixni tələp kiləjan qaşda, türük kiyinqilik wə yüz berix ehtimali boləjan bərlük paydisiz əhwalni təsəwwur kilip, ammioqa oquk eytix kerək, amma toluq oylansun, korkmisa kirsun, korksa kirmisun. Əlwəttə, kixilərnı korkitiwetixkimu bolmaydu. Bügün mən silərnı korkitiwətmigən bolsam kerək dəp oylaymən, qünki biz xunqə kəp wakıt məjlis aqtuq. Muwapik pəyttə kixilərnıng kallisini korup qoyup, bu kallini bək kəpüp kətməydiəjan kilip koyux zərür.

Biz tügiməs əndixilərgə qarxi turimiz, san - sanaksiz əmir - mərup, nəhi - münkirlərgə qarxi turimiz, undağ bolsa zadila əndixə kılmaslik kerəkmu? Birərmu əmir - mərup, birərmu nəhi - münkir lazim əməsmu? Əlwəttə undağ əməs. Zərür boləjan əndixilər, tegixlik boləjan əndixilər kimdə bolmaydu? Zərür boləjan əmir - mərup, nəhi - münkirmu kerək. Az - tola əmir - mərup bolmisa, az - tola nəhi - münkir bolmisa kandağ bolidu? Zərür boləjan əndixilər, zərür boləjan əmir - mərup, nəhi - münkirlər, zərür boləjan tohtax, aram elix, tormuz kılax, toma tutuxlar tamamən boluxka tegixlik.

Mundağ bir qarə bar: Kixilər məoqrurlinay dəp turoğanda, kuyruoqini əmdila dinggaytay dəp turoğanda, uningoğa yengi wəzipə tapxurup (Məsilən, hazır biz süpətni selixturuxni otturioğa koyduk, kelər yili süpət selixturulidu, u qaoğda san məsilisi ikkinqi orunoğa qü-xüp qalidu), məoqrurlinixka ülgürəlməydiğan, qolisi təgməydiğan kılıp koyux kerək. Bu qarini ətkəndə sinak kılıp kərgən iduk. Armiyə bir uruxta oqəlibə kıl-oğandin keyin, bəzi yoldaxlar əp - qərisidikilərgə zoq - xoki bilən səzləp beriwatkanda, kuyruoqini taza igiz dinggaytiwaləjan qaoğda, uningoğa ikkinqi bir uruxni kıldioğan yengi wəzipini tapxurisən. Yengi wəzipə tapxuruloğan haman, u dərhal məsilə üstidə oylinidu, təyarlıq hizmitigə kirixidu - də, dinggaytiwaləjan kuyruoqi jayioğa qüxidu, məoqrurlinixka ülgürəlməydu.

On ikkinqi, bəzi yoldaxlar nəhiyə dərjilik orunda 10 pirsənt janlik ix kerüx hokuki boluxka yol koyulsa bolamdu? Kopiratip kuruxni alayli, 10 pirsənt az bolsa

bolamdu, 10 pirsənt kəp bolsa bolamdu digənni otturiəja köydi. Meningqə, bu təklipni kəbul kilixka bolidu, bu yaxxi, unqiwala əlük kiliwətməslik kerək. Yənə oylixip bekinglar.

On üqinqi, ənzə aqduridojanlar qikip kalarmu? Ənzə aqdurmaqqi boluwatkanlar az əməs. Ular, kopi-ratiplar əy bolmaydu, silər kiliwatkan nimilər kəlgüsidə birimu kəlməy aqdurulidu, dəp qaraydu, bizni Marks-izimqi əməs, jihuyzhuyiqi dəydu. Lekin, mening qariximqə, wəziyət təkəzza kiliwatidu, bu ənzini aqduralmaydu.

On tətinqi, bəzilər: Kəlgüsidiki yüzlinix kandaq bolidu? dəp soraydu. Yüzlinix xundaq boliduki, təhminən üq 5 yillik pılan məzgilidə sotsiyalistik sanaətləxtürüx wə yeza igiligini, kəl sanaətni, kapitalistik soda-sanaətni sotsiyalistik əzgərtix asasiy jəhəttin orunlinip bolidu. Mening qariximqə, yüzlinix ənə xundaq bolidu. Xundaktimu yənə bir nuqtini koxup koyuxka bolidu, ətkən ketimki partiye wəkillər yioqinidimu səzləp ətkən iduk, təhminən 50 yildin 75 yiloqiqə boləjan wakit iqidə yəni on 5 yillik pilandin on bəx 5 yillik pilanoqiqə boləjan wakit iqidə kudrətlik sotsiyalistik dələt kurup qikix mümkin.

50 yildin 75 yiloqiqə boləjan arilikta, həlkarada, məmlikət iqidə, partiye iqidə qokum nuroqun jiddi, murəkkəp tokunuxlar wə kürəxlər bolidu, biz qokum nuroqun kiyinqiliklarəja duqkelimiz. Bizning kəqürmix-lirimizdin qarioqanda, bu əwlat kixilər nuroqun tokunuxlarni — korallik yol bilən, teq yol bilən, kan təküx yoli

bilən, kan təkməslük yolu bilən boləjan tokunuxlarni baxtin kəqürduk, buningdin keyin undak bolmaydu, dəp eytalamsən? Qokum bolidu, kəp bolsa boliduki, az bolmaydu. Buning iqidə, dunya uruxi bolidu, beximizəja atom bombisi qüxidu, Beriyə qikidu, Gao Gang qikidu, Zhang Guotao, Chen Duxiular qikidu. Birmunqə ixlarni hazır təsəwwur kəlojili bolmaydu. Lekin, biz Marksizimqilarning kərixiqə, səzsizki, barliq kəyinqiliklarni yengip kətkili bolidu, kudrətlik sotsiyalistik Zhongguo qokum barliqkə kelidu. Xundak boluxi qokummu? Meningqə, qokum. Marksiziməja asaslanəjanda, bu qokum. Burzuaziyə əzining gərkarini hazirlap koydi, uning gəri kəzilip boldi, u əlməmdikən? Yüzlinixtin səz aqkanda, yüzərək kilip eytkanda, yüzlinix ənə xundak bolidu.

On bəxinqi, silər kərar wə nizamnamidin ibarət ikki həjjətkə birmunqə tüzitix pikringlarni bərdinglar, nahayiti yaxsi, ularni toplap oylixip bakayli. Kərar bügün maqullanəjandin keyin, uni birkanqə kün iqidila zhengzhijü tüzitip elan kilidu. Nizamnamə səl asta bolidu, demokiratik zatlar bilən məslihətlixixkə toəra kelidu, kanun qikirix rəsmiyitidin ətküzüldü, bəlkim, hərbi hizmət ətəx kanunioə ohxax, aldi bilən həlk qurultiyi daimi weyyüənhyi muzakirə kilip, guowuyüəning elan kilip pikir elixioə tapxuruxkə, jaylar xu boyiqə bir məzgil sinak kilip ixlisə, kələr yil yənə həlk qurultiyi-ning maqullixioə sunuxkə toəra kələr.

Ahirda, silərninğ maqala yazəjanda dikqət kilixinglarəja tegixlik boləjan məsilə üstidə səzligəq kətəy. Bu yərdə olturoqanlarning “til okutkuqisi” bolup qiki-

xini ümit qilimən. Siləning maqalanglar heli yaman əməs yeziliptu, səl - pəl kəmquiliği bardəkmu turidu. Silər baxqilarning maqala yezix istilini əzgərtiwelioxə yardəm berixkə kəngül bəlunqlar. Həzir birmunqə yoldaxlarning maqaliliridin quruk gəp bilən tolup kətkənlirimu bar, əmma azrak; asasiy kəmquiliği kədimiy səzlər kəp, yerim koniqə, yerim yengiqə ədibiy til puriofi bək küqlük. Maqala yazoxanda, logikioxə diqqət kilix kerək. Dimək, pütүн maqala, pütүн səzning qurulumisioxə diqqət kilix kerək, uning bexi, otturisi, ahiri muna-siwətlik boluxi, iqki baqlinixi boluxi kerək, bir birigə tokunuxup qalmaslioxi kerək. Giramatikioximu diqqət kilix lazim. Birmunqə yoldaxlar quxürüp qoyuxkə te-gixlik bolmioxan igini, tolduroquqilarni quxürüp koyidu, yaki rəwixni peil qatarida ixlitidu, hətta peilnimu quxürüp koyidu, bularning həmmisi giramatikioxə uyoxun kəlməydu. Yənə istilistikioxə, qandaq kilip janliq-rak yezixkimu diqqət kilix kerək. Qiskisi, logikioximu uyoqun boluxi, giramatikioximu uyoqun boluxi, istilistika jəhəttin yahxirak boluxi lazim, maqala yazoxining-larda muxu 3 nuqtioxə diqqət kilixinglarni səraymən.

IZAHLAR

(1) Lenin. «Axliq beji tooqrisida»oxə qaralsun.

(2) Bu yərdə yoldax Mao Zedong jaylarning yeza igiligini kopiratsiyiləxtürux tooqrisidiki doklatlirini kərüp «Yeza igilik ixləpqikirix kopiratiplirini kandaq baxqurux kerək»ni tüzgən ix kəzdə tutulidu. Muxu tomdiki ««Zhongguo yeziliridiki sotsiya-listik dolqun»oxə kirix səz»gə qaralsun.

(3) Lenin. «Axliq beji tooqrisida»oxə qaralsun.

«ZHONGGUO YEZILIRIDIKI SOTSIYALISTIK DOLQUN»DIA SÖZ BEXI

(1955- yil 9- ay, 12- ay)

SÖZ BEXI I

(1955- yil 9- ayning 25- küni)

Kapitalizimdin sotsiyalizimöiqə boləjan ötkünqi dəwrdə Zhongguo gongchəndangining zongluxiəni məmlikətni sanaətləxtürüxnı asasiy jəhəttin orunlax, xuning bilən bir waqıtta yeza igiligi, qol sanaət wə kapitalistik soda - sanaətni sotsiyalistik əzgərtixni asasiy jəhəttin orunlaxtin ibarət. Bu ötkünqi dəwr üqün, əsligə kəltürüx dəwri boləjan 3 yiloğa üq 5 yillik pılan waqti qoxulup, təhminən 18 yil ketidu. Partiyimiz iqidə bu zongluxiəning qoyuluxioğa wə waqit bəlgilimisigə kərünüxtə həmməylən qoxulojandək turidu, əmma, əmiliyətə, ohxax bolmiojan pikirlər bar. Bunday ohxax bolmiojan pikirlər hazır, asaslıqi, yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtix yəni yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx məsilisi üstidə ipadilənməktə.

Bəzilər, yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx məsilisidə, birnəqqə yildin buyan, mundaq bir kanuniyət yəni qıxta rawajlandurux təxəbbus qilinidiojan,

ətiyaz kelixi bilənla karamlik bilən ilgiriləxkə qarxi turidioqanlar qikidioqan bir qanuniyət xəkillinip qaloqandək turidu, diyixidu. Bundək diyixning səwiwi bar, qünki ular atalmix karamlik bilən ilgiriləxkə birnəqqə qetim qarxi turuloqanliqini kərgən. Məsilən, 1952- yil kixta rawajlandurux boluwidi, 1953- yil ətiyazda karamlik bilən ilgiriləxkə qarxi turux boldi; 1954- yil kixta rawajlandurux boluwidi, 1955- yil ətiyazda karamlik bilən ilgiriləxkə qarxi turux yənə boldi. Qaramlik bilən ilgiriləxkə qarxi turux digənlik rawajlanduruxni tohtitix bilənla qalmaq, bəlki quruluq boluqan kopiratiplarni türkümləp məjburi tarkitiwetix (yənə bir hil atilixi “kirkiwetix”) digənlik bolup, u kadirlarning wə dihanlar ammisining naraziliqini kəzəqidi. Bəzi dihanlar aqqioqida tamək yimigən, ya yetiwəloqan, ya 10 nəqqə kün’giqə ixka qikmioqan. Ular: “Qurunglar digənmu silər, tarkitinglar digənmu silər” diyixkən. Tarkitinglar digən gəpni anglap, həllik ottura dihanlar hoxal boluqan, kəmbəoqəl dihanlar qay-oquroqan. Hubeydiki kəmbəoqəl dihanlar tohtitix yaki tarkitix digən həwərnəni anglap “lassida” bolup qəloqan, bəzi ottura dihanlar bolsa, “Bir qetim Mulənsən’gə bar-oqandək bolduk” diyixkən (Hubey əlkisining Huangpi nahiyisidə Mulənsən digən taoq bolup, taoqning üstidə dihanlar koyi tutqanda bərip tawap kilidioqan Mulən buthanisi bar).

Nimə üqün bəzi yoldaxlarda adəttiki kixilərninğ nəziridimu boluxka pütünləy tegixlik bolmioqan muxundək ikkilinix yüz bəridu? Xuning üqünki, ular bəzi

ottura dihanlarning təsirigə uqrioqan. Bəzi ottura dihanlar bolupmu kapitalistik haqixi eoqir bolooan qalliq ottura dihanlar kopiratsiyil xt r xning dəsləpki m zgilid  sotsiyalistik əzgərtix ixioqa karxi k yppiyatta boldi. Bu y rd  g p kopiratsiyil xt r x h rkitid  partiyining ottura dihanlaroqa karatqan siyositig  w  hizmət usulioqa berip taqilidu. Biz kəmbəoqəl dihanlaroqila paydilik, ottura dihanlaroqa paydisiz bolooan siyasetni  m s, b lki kəmbəoqəl dihanlar bilən ottura dihanlardin ibarət ikki t biki-ning hər ikkisigə mənpəət y tk zididoqan siyasetni yoloqa koyididoqan bolsaq, uning üstigə, hizmət usulimiz yahxi bolididoqan bolsa, iqtisadiy orni t w nr k, siyasi engi yuqurirak bolooan nuroqun ottura dihanlar, asasen, yengi ottura dihanlar iqidiki t w n ottura dihanlar w  kona ottura dihanlar iqidiki t w n ottura dihanlar kopiratipka kirixni halaydu. Lekin muxundak siyaset yoloqa koyuloqan təkdirdimu, bəzi ottura dihanlar yənə waqtinqə kopi-ratipning sirtida turup, “Bir - ikki yil bolsimu  rkin y r waloqinimiz kalidu” d p oylaydu. Bunday  hwal tamamən qüxinixlik, q nki kopiratsiyil xt r x dihanlarning ixləpqi-kirix wastilirigə bolooan hususi mülükqilik tüzümini w  p tk l igilik baxkurux usulini əzgərtidu, bu — ular  q n bir t p  zgirix, ular, əlwəttə, ehtiyat bilən oylinidu, bir m zgil asanliq  bir qararoqa kel lm ydu. Bizning bəzi yoldaxlirimiz məsilini partiyining siyasiti w  hizmət usuli jəhəttin h l kilmaydu, h llik ottura dihanlarning quqanlirini anglisa, uning üstigə, hizməttə bəzi eoqixlar k r ls , alakzad  bolup ketidu, “karamliq bilən ilgiriləx”k  h  d p karxi turidu, h 

disila kopiratipni “kırkıp taxlax”ka urunidu, goya bu mərəz dərhal kesip taxlanmisa, adəm əlöp ketidioğandək. Əmiliy əhwal tamamən undağ əməs. Bizning hizmitimizdə kəmçilik bar, əmma pütkül həkət saqlam ketiwatidu. Kəng kəmbəoğəl dihan wə təwən ottura dihanlar kopiratipni qarxi alidu. Bir kəsim ottura dihanlar qarap bekixni zərür tapsa, ularning qarap bekixioğa yol qoyuximiz lazim. Ihtiyar kıləlanlirini hisapka almioğanda, hallik ottura dihanlarning uzunrak waqit qarap bekixioğa tehimu yol qoyuximiz kerək. Nəwəttə bu məsilidiki asasiy kəmçilik xuki, nuroğun jaylarda partiyə rəhbərliyi yetixəlməywatidu, ular pütün həkətkə boləjan rəhbərlikni öz kəlioğa aloğini yok, ularda bir əlkə, bir nahiyə, bir rayon wə bir yezining mukəmməl guyhuali yok, urup - sokupla yürüwatidu, ularda zhudong bolux, aktip bolux, kizəjin bolux, qarxi elix, pütün küq bilən atlinix rohi kəm. Xundak kilip, qong bir məsilə tuoğuldi, təwəndə həkətning dairisi nahayiti kəng boluwatsa, yukurida unioğa əhmiyət berix yetərlik bolmisa, bəzibir qataklarning qikixi təbii. Biz bu qataklarni kərup, rəhbərlikni wə pilanqanlikni küqəy-tixning ornioğa passip halda həkətning ilgirilixini tosuxka yaki bəzi kopiratiplarni dərhal “kırkiwetix”kə urunduk. Bundak kilsak, əlwəttə, tooğra bolmaydu, tehimu kəp qataklarning qikixi qokum.

Biz hazir «Yeza igilik ixləpqiğirix kopiratiplirini kandağ baxkurux kerək»⁽¹⁾ digən bir kitap tüzüp qiktuk. Bu kitapka hərkaysi əlkə, xəhər wə aptonom rayonlarning əmiliy misalliridin elioğan 120 nəqqə parqə

matiriyal kirküzduk. Buning mutlak kóp kismi — 1955 - yil 1- aydin 8- ayoiqé bolóan matiriyallar, az kismi— 1954- yilning keyinki yerimidiki matiriyallar. Bu matiriyallarning mutlak kóp kismi hárkaysi ólké, xéhér wé aptonom rayonlardiki partiyining iqki zornalliridin elindi, birnéqqisi gezitlêrdin elindi, birnéqqisi — tówén dêrijilik dangweylarning yaki hizmêtqi yoldaxlarning yúkuri dêrijilik dangweylaroqa yollioqan dokladi, biri — bir kopiratip baxlioiqining tákliip boyiqé Beyjingoqa kelip eytkan sézlrining hatirisi. Bu matiriyallaroqa pékét édbiy jéhêttinla bézi tüzitixlêrni kirküzduk, mæzmunini éynén saklap kálduk. Bir kism matiriyallaroqa ázrak têhrir sézi yazduk. Bézi matiriyallaroqa éslí zornallarning têhrirliri têripidin yeziloqan têhrir sézidin pérkéndürüx úqún, biz ézimiz yazoqan têhrir sézigé “muxu kitapning têhriridin” digén namni kollanduk. Bizqé, bu matiriyallarning aptorliri ipadiligén kézqaraxlar toqra yaki asasiy jéhêttin toqra. Kitaphanlar bu matiriyallardin mæmlikét boyiqé kopiratsiyilêxtürüx hêrkitining kélimi, yénilúxi wé têrékqiyat mænzerisini kêrúwalalaydu. Bu matiriyallar bizgé ukturdiki, hêrkét saqlam ketiwatidu. Bézi jaylarda qatakning qikixi dangweylarning obdan yetékqilik kílmioqanlioiqidin bolóan. Dangweylar zhongyangning fangzhenioqa asasén tez berip muwapik yetékqilik kíldioqanla bolsa, u yêrdiki mæsíliler dêrhal hál bolidu. Bu matiriyallar taza kayil kilix kúqigé igé, bu matiriyallar bu hêrkêtké ta háziroiqé passip pozitsiyé tutuwatqan kixilêrni aktiplaxturidu, háziroiqé kopiratipni kándaq kuruxni bilêlméywátqan kixilêrni kopiratip

kuruxning usulioğa igə kilidu, bolupmu hə disila kopiraptiplarni “kirkiwetix”kə amraq kixilərnin aqzini tuwəklap qoyidu.

Nəqqə yüz milyon dihan iqidə yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtixni elip berix — kaltis bir ix. Məmləkət boyiqə eytkanda, waqit bək uzak bolmidi, təjribə bək kəp əməs. Hususən, biz pütүн partiyə boyiqə tehi bir ketim kəng kələmlik, küqlük təxwikat hizmiti elip barmiduk, xu wəjidin nuroqun yoldaxlar bu məsiligə qarita dikqət - etiwarini kəzoqimidi, bu hərəkətnin fangzhen, siyasət wə usullirini quxənmidi, xu wəjidin partiyə iqidə tehi iradə birliqi bolmidi. Partiyimizning zhongyang weyyüenhuyi pat arida 6 - omumi yioqin qaqirip, muxu məsilini muzakirə kilip, bu məsilə üstidə yeni karar qikarmaqqi. Biz muxu kararoğa asasən bir ketim kəng kələmlik, küqlük təxwikat hizmiti elip berip, pütүн partiyinin iradisini birlikkə kəltürüximiz kerək. Bu kitapning nəxr kilinixinin bu ketimki təxwikat hizmitigə yardimi tegər.

SÖZ BEXI II

(1955- yil 12- ayning 27- küni)

Bu kitap matiriyallar toplimi bolup, yezilarda hizmət kiliwatkan kixilər üqün təyyarlandi. Əslidə bu kitapka 9- aydila bir parqə söz bexi⁽²⁾ yazoqan idim. Həzir aridin 3 ay etti, u söz bexinin waqti etüp ketti,

yengiwaxtin yezixka toqra keldi.

Ix mundax boldi: Bu kitap ikki ketim yəni 9- ayda bir ketim, 12- ayda bir ketim tüzüldi. Birinchi ketim tüzgəndə, 121 parqə matiriyal kirküzüldi. Bu matiriyallarning tolisi 1955- yilning aldinkı yerimidiki əhwalni, azraqi 1954- yilning keyinki yerimidiki əhwalni əks əttürətti. Xu qaqda, bu matiriyallarning əwrıxkisi 1955- yil 10- ayning 4- künidin 11- künigiqə ətküzülgən Zhongguo gongchəndangi 7- nəwətlik zhongyang wey-yüənhuyining 6-omumi yioqinioqa (kengəytilgən) shengwey, shiwey, aptonom rayonluk dangwey wə diweylardin katnaxkan məs'ul yoldaxlaroqa okup qikip pikir berix üqün tarkitip berilgən idi. Ular bəzi matiriyallarni koxuxni zərür tapti. Yioqindin keyin, kəp sandiki əlkə, xəhər wə aptonom rayonlar koxuxka tegixlik matiriyallarni əwətti. Bu matiriyallarning birmunqisida 1955- yilning keyinki yerimidiki əhwal əks əttürülgən. Xuning bilən bu kitapni kaytidin tüzüxkə toqra keldi. Ilgiriki 121 parqə matiriyaldin 30 parqini qikiriwetip, 91 parqini qaldurduk, yengi toplanoqan matiriyallardin uningoqa yənə 85 parqini tallap koxtuk, matiriyal jəmi 176 parqə, hət sani təhminən 900 mingoqa yetip, hāzirkı muxu hālətkə keldi. Bu kitapka kirküzülgən həmmə matiriyallaroqa təhrirlik kilixka məs'ul boləqan birnəqqə yoldax ədibiy jəhəttin bəzi tüzitixlərni kirküzdi; qüxinix kiyin boləqan bəzi ataloqlaroqa izahat bərdi; yənə məsilining haraktirioqa karap tür kərsətküqi ixləp qikti. Buningdin baxka, bəzi hata idiyilərni pipən kilix wə bəzi ixlar üstidə təklip berix üqün, bir kisisim matiriyallaroqa azrak

təhrir sözi yazduk. Bəzi matiriyallaroğa əsli zornallarning təhriri tərpidin yeziloğan təhrir sözliridin pərkləndürüş üçün, biz özimiz yazoğan təhrir söziyə “muxu kitapning təhriridin” digən namni qollanduk. Bu təhrir sözliri 9- ayda bir ketim, 12- ayda bir ketim yeziloğağa, sözlərnin oramidimu bəzi pərklər boldi.

Gəp yaloğuz matiriyal jəhətilə əməs. Gəp 1955- yilning keyinki yerimida Zhongguoning əhwalida tüz özgirix boləjanliqida. Zhongguodiki 110 milyon dihan ailisining haziroğiqə — 1955- yil 12- ayning ahiroğiqə — 60 pirsənttin kəprəgi yəni 70 nəqqə milyoni Zhonggong zhongyangning qəkirioğiqə awaz koxup, yerim sotsiyalistik yeza igilik ixləpəqirix kopiratiwioğa kirdi. Mən 1955- yil 7- ayning 31- küni qiloğan yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüş məsilisi toğrisidiki dokladimda, kopiratiplaroğa kirgən dihan aililirining sani 16 milyon 900 ming boldi, digən idim, xuningdin keyinki birnəqqə ay iqidila 50 nəqqə milyon dihan ailisi kopiratiqə kirdi. Bu — qaltis qong ix. Bu ix bizgə 1956 - yili bir yildila yeza igiligini yerim sotsiyalistik kopiratsiyiləxtürüşni asasiy jəhəttin orunlap boluxkə bolidioğanliqini, yənə 3 yildin 4 yiloğiqə yəni 1959 - yiloğiqə yəki 1960 - yiloğiqə, kopiratiplarni yerim sotsiyalistik kopiratiptin toluk sotsiyalistik kopiratiqə aylanduruxni asasiy jəhəttin orunlap boluxkə bolidioğanliqini ukturidu. Bu ix bizgə Zhongguoda kol sanaət wə kapitalistik soda-sanaətni sotsiyalistik özgərtixnimu baldurraq orunlap bolux kerəkligini, xundək qiloğandila, yeza igiligining tərəkkiyat ehtiyajioğa maslaxkili bolidioğanliqini ukturi-

du. Bu ix bizgə Zhongguoni sanaətləxtürüxning kəlimi wə sür'itini, ilim-pən, mədiniyət, maarip, səhiyə katarlik ixlarning tərəkkiyat kəlimi wə sür'itini pütünləy ilgiriki oyimiz boyiqə kılsak bolmaydioqanlıqini, bu ixlarni muwapik halda kengəytiximiz wə qapsanlitiximizning lazimliqini ukturidu.

Yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxning sür'itining mundak tez boluwatqanlıqı saqlam haləttə boluwatamdu? Həə, pütünləy xundak. Barlik jaylardiki partiye təxkilatlıri bu həkətkə omumi yüzlük rəhbərlik kiliwatidu. Dihanlar bu həkətkə xunqə kizojin wə xundakla yənə nahayiti tərteplik halda katnixiwatidu. Ular-ning ixləpqi kirix aktipliqi mislisiz dərjide yukuri ketiriliwatidu. Əng kəng amma öz keliqigini tunji ketim roxən kərđi. Üq 5yillik pılan orunlinip bolojan qaoqda, yəni 1967-yiloja yətkəndə, axlik wə baxka nuroqun ziraətlərnıng məhsulati həlk jumhuriyiti quruluxtin ilgiriki əng yukuri yillik məhsulatka qarioqanda 100 pirsənttin 200 pirsəntkiqə exixi mümkin. Sawatsizlikni birkədər kiska wakıt iqidə (məsilən, 7-8 yilda) yuyuxka bolidu. Həlkəə əng eoqır həwp selip kəlgən nuroqun kesəlliklərgə, məsilən, kan xorioquq kurut kesəlligi wə xuningoja ohxax kesəlliklərgə ətmüxtə kixilər ilaj yok dəp karaytti, mana əmdi uningojimu ilaj tepildi. Kiskisi, amma əzining uluq istikbalini kərđi.

Həzir pütün partiye wə pütün məmlikət həlkining aldioja koyulojan məsilə yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtixning sür'iti jəhəttiki ongqil konilikni saklax idiyisini pipən kilix məsilisi əməs, bu məsilə həl bolup boldi.

Xuningdək kapitalistik soda - sanaəttə kəsplər boyıqə omumi yüzlük omum bilən hususilar xirikqiligini yoloqa koyuxning sür'iti jəhəttiki məsilimu əməs, bu məsilimu həl bolup boldi. Qol sanaətni sotsiyalistik əzgərtixning sür'iti məsilisi üstidə 1956- yilning aldinki yerimida tohtilixka toqra kelidu, bu məsilimu ongay həl bolidu. Həzirki məsilə bu jəhətlərdə əməs, bəlki baxka jəhətlərdə. Bu yərdə yeza igilik ixləpqi kirixi, sanaət (Dələt igiligidiki, omum bilən hususilar xirikqiligidiki wə kopiratip igiligidiki sanaətni əz iqigə alidu) wə kol sanaət ixləpqi kirixi, sanaət wə katnax - tiransiport asasiy kuruluxlirining kəlimi wə sür'iti, sodi-ning baxka igilik tarmakliri bilən maslixixi, ilim - pən, mədiniyət, maarip, səhiyə hizmiti katarliq hizmətlərləning türlük igilik ixliri bilən maslixixi wə xuningə ohxax jəhətlər bar. Bu jəhətlərdə əhwalni yetərlik məlqərliməslik kəmqiligi saklanmakta, pipən kilip wə tūgitip, ularni pütün əhwalning tərəkkiyatiqə uyoqunlaxturux lazim. Kixilərləning idiyisi əzgərgən əhwaləqə maslixixi lazim. Əlwəttə, hərəkəndə kixi asassiz həlda kuruk hiyalləqə berilməsliqi, əz paaliyitini keguən əhwal yar bərgən xarəttin qətkə qikkən həlda pilanliməsliqi, əməldə orunliqi zadi bolmaydiqən ixlarni orunlaymən dəp zorukməsliqi kerək. Əmma həzirki məsilə xu yərdiki, yənila onqil konilikni saklax idiyisining nuroqun jəhətlərdiki kasapitidin nuroqun jəhətlərdiki hizmətlər keguən əhwalning tərəkkiyatiqə maslixalmaywatidu. Həzirki məsilə — tirixsila orunliqi bolidiqən ixlarni nuroqun adəmlərləning

orunliqili bolmaydu dəp qarawatkanliqi. Xuning üqün, həkikətənmü məwjut bolup turojan onqil konilikni saqlax idiyilirini üzüksiz pipən qilix tamamən zərür bolup kaldi.

Bu kitap yezilarda hizmət qiliwatkan yoldaxlar üqün təyyarlandi. Buni xəhərlərdiki kixilər okusimu bolamdu? Bolidula əməs, bəlki okuxi lazim. Bu—yengi ix. Huddi xəhərlərdə hər küni, hər saat sotsiyalizim ixlirioja ait yengi ixlarning pəyda bolup turojinidək, yezilardimu hər küni, hər saat pəyda boluwatidu. Di-hanlar nimilərnə qiliwatidu? Dihanlar qiliwatkan ixlar-ning ixqilar sinipi, ziyalilar wə barliq wətənpərwər zat-lar qiliwatkan ixlar bilən qandaq munasiwiti bar? Bu-larni qüxinix üqün, yezilaroja ait matiriyallarni okup beqix paydilik.

Hazirki yeza əhwalidin tehimu kəp kixilərnə həwərdar qilix üqün, 176 parqə matiriyaldin 44 parqini ayri-welip, təhminən 270 ming hətlik bir kitapqə qiqirip, pütün kitapni okup qikalmaydiojan kixilərnəngmu bu məsilə bilən uqrixixioja imkaniyət tuqdurmaqimiz.

IZAHLAR

(1) Bu kitap axkara nəxr qilinoqanda, nami «Zhongguo yeziliridiki sotsiyalistik dolkun»oja əzgərtilgən.

(2) Yəni «Səz bexi I».

«ZHONGGUO YEZILIRIDIKI SOTSIYALIS- TIK DOLKUN»¹ OIA TƏHRIR SƏZI*

(1955- yil 9- ay, 12- ay)

1

Bu makala nahayiti yahxi yezilojan, muxu kitapning birinqi makalisi sūpitidə kitaphanlaroja təwsiyə kilixka ərziydu. Huddi muxu makalining bexida təswirlən'gəndək, əzi ukmiojaqqa, baxkilar sorap qalarmikin dəp, “kopiratiptin qətləp mangidiolan” kixilər hazır jaylarda yənila az əməs. “Kət'i kışkartix kerək” diyix, buyruq qüxürüp kopiratiplarni köpləp tarkitiwetix kiliklirimu “kopiratiptin qətləp mengix”ning bir hil ipadisi. Birak ular passip halda əzini qaqurmidi, bəlki birmunqə kopiratiplarni ojaqqida “kırkiwetip” (Bu — xularning səzi), nahayiti aktip pozitsiyə tutti, halas. Ular kolioja tioj

* Yoldax Mao Zedong «Zhongguo yeziliridiki sotsiyalistik dolkun» digən kitapni tüzgən waqıtta, 104 parqə təhrir səzi yazojan idi, bu yərdə 43 i talliwelindi. 1958- yil 3- ayda, Chengduda qakirilojan Zhonggong zhongyang zhengzhijüyuning kengəytilgən yiojinida, bir kisim təhrir səzi kaytidin besilojan, xu munasiwət bilən yoldax Mao Zedong 1958- yil 3- ayning 19- küni bir izah yazojan idi. Bu izahning toluq tekisti təwəndikiqə:

“Bu təhrir səzliri «Zhongguo yeziliridiki sotsiyalistik

aloqan, oqagqida kirkiwətsə, awariqilik tuoqduridioqan məsililərdin qətligən bolidu. Ular kopiratip kuruxta undak kiyinqilik bar, mundak kiyinqilik bar dəydu, hətta kiyinqilik təsəwwur kiloqili bolmaydioqan dərijidə imix. Məmlikət boyiqə san-sanaksiz misallar bundak səzni rət qilip taxlidi. Hebey əlkisi Zunhua nahiyisining təjribisi pəkət axu misallarning biri. 1952-yili bu yərdikilər kopiratipni qandak kuruxni uqmaytti. Ularning qarisi uginix boldi. Ularning xoari “shuji kol selip ixləx, pütүн partiyə kopiratip kurux” boldi. Uning nətijisi “uqmasliqtin uqidioqan bolux”, “azqilik bilixtin kəpqilik bilidioqan bolux”, “kopiratiplarni rayon kadirliri kurux-tin amma kuridioqan bolux” boldi. Hebey əlkisi Zunhua nahiyisining 10-rayonida 11 yeza, 4 ming 343 ailə bolup, bu rayon 1952-yildin 1954-yiloqiqə jəmi 3 yil iqidə, kopiratsiyiləxtürüxnü yerim sotsiyalistik haraktirdiki baskuqta asasiy jəhəttin orunlap boləqan, kopiratipka kirgən dihan aililiri pütүн rayondiki dihan aililirining 85 pirsəntini təxkil kiloqan. Bu rayonning dihanqilik, ormanqilik, qarwiqilik qatarliq ixləpqikirixning məhsulatinı alsak, 1954-yili 1952-yildikigə qarioqanda,

dolkun» digən kitaptin elioqan bolup, 1955-yil 9-wə 12-aylarda yeziloqan idi, buning bəziliri hazirmu əz əh-miyitini yokatkini yok. Buningda, 1955-yili sotsiyalizim kapitalizim bilən boləqan həl kiloquq jəngdə asasiy oqəlibigə erixkən bir yil boldi, diyilgən, bundak diyix muwapik əməs. Buni, 1955-yili ixləpqikirix munasiwətliridiki mü-lükqilik jəhəttə asasiy oqəlibə koloqə kəltürülgən bir yil boldi diyix kerək, ixləpqikirix munasiwətlirining baxka jəhətliridə, xuningdək üstkurulmining bəzi jəhətliridə

axliq 76 pirsent k p yɡen, orman 56.4 pirsent k p yɡen, miwilik d r h 62.87 pirsent k p yɡen, koy 463.1 pirsent k p yɡen.

Hazir biz kixilerg  mundak bir soalni koyuxka h klikimiz: Nimixka bu yerd  xundak kilixka bolidik nu, baxka yerlərdə xundak kilixka bolmaydikən? Əgər bolmaydu dis nglar, asasinglar nədə? Meningqə, p k t birla asasinglar bar, u bolsimu awariqiliktin kor-kux yaki t p - t zla eytsak, onqqil jihuyzhuyilik kilix. Xu səwəptin “kopiratiptin qətləp mengix” yüz beridu, shuji kol selip ixlim slik, pütün partiya kopiratip kur-maslik yüz beridu, ukmaslik ukmaslik peti keliwerix, azqilik bilix azqilik bilix peti keliwerix, rayon kadirliri kurux rayon kadirliri kurux peti keliwerix yüz beridu. Yaki bolmisa, kolioqa tioq elip, awariqilik tuoqduridioqan kopiratipni kerg n haman kirkiwetix yüz beridu. Asas axula bolidik n, hiqkandak ixni wujutka qikarqili bolmaydu. Biz “paal rəhbərlik kilix, puhta k d m bilən ilgiriləx”, “omumi y zl k guyhualax, rəhbərlikni k q ytix” dig n xoarlarni otturioqa koyduk h md  Zunhua nahiyisidiki yoldaxlar otturioqa koyoqan

yəni idiyiwi s p jəhəttə w  siyasi s p jəhəttə bolsa, oqolibə tehi asasiy jəhəttin koloqa k lt r lmidi yaki toluk koloqa k lt r lmidi, bu tehi keyinki tirixqanliqqa baqlik. Biz 1956- yili həlkəra jəhəttə  n  xundak kattik boran - qapkunlarning bolidioqanliqini oylimioqan iduk, 1956- yili iqki jəhəttə ammining aktiplioqoqa zərbə beridioqan ‘karamlik bilən ilgiril xka karxi turux’ wəkəsining yüz beridioqanliqinimu oylimioqan iduk. Bu ikki w k  onqqilarning oqaljirlik bilən

“shuji qol selip ixləx, pütün partiyə kopirativ kurux” digen muxu tamamen toqra xoarni kuwwatliduk. Zunhua nahiyisidə “paal rəhbərlik kilix, puhta kədəm bilən ilgiriləx” bolmidimu? “Omumi yüzlük guyhualax, rəhbərlikni küqəytix” bolmidimu? Əlwəttə xundak boldi. Bu həwplikmu? “Qaramlik bilən ilgiriləx”mu? Həwp “kopirativtin qətləp mengix”ta, Zunhua nahiyisidiki yoldaxlar buni tügətti. Həwp yənə “qaramlik bilən ilgiriləx” digənni bana kilip, kopirativlarni kəpləp “kirkiwetix”tə, Zunhua nahiyisidə bu ix kərülmigən. “Kopirativlarning tərəkkiyat sür’iti ammining ang səwiyisidin wə kadirlarning rəhbərlik iktidari səwiyisidin exip kətti” diyilsə, Zunhua nahiyisining əhwalini qandak qüxəndürgili bolidu? U yərdiki amma kopiratsiyiləxtürüxnü tələp kiləjan, u yərdiki kadirlar uqmasliktin ukidijəjan boləjan. Həmmə adəmning kəzi bar, Zunhua nahiyisidə birər həwpning barliqini kim kərüptü? 3 yil iqidə, kopiratsiyiləxtürüx kədəmmu - kədəm əməlgə axurulojanliktin, axlikning 76 pirsənt kəpəygənligi, ormanning 56.4 pirsənt kəpəygənligi, miwilik dərəhning 62.87 pirsənt kəpəygənligi, koyning 463.1 pirsənt kəpəy-

hujum kilixioqə helila təsir kərsətti. Buningdin mundak sawak alduk: Sotsiyalistik inkilap wə sotsiyalistik kurulus onguxluk boliwərməydu, biz həlkəra wə iqki jəhəttə yüz berix ehtimali boləjan nuroqun zor kiyinqilikka taqabil turux üqün təyyar turuximiz lazim. Məyli həlkəra jəhəttin elip eytkanda bolsun yaki iqki jəhəttin elip eytkanda bolsun, omumi wəziyət paydilik, bunisi enik; əmma qoqum nuroqun zor kiyinqiliklar yüz beridu, biz taqabil turuxka təyyar turuximiz lazim.”

gənligimu həwp hisaplinamdu? “Karamlik bilən ilgiriləx” hisaplinamdu? “Ammining ang səwiyisidin wə kadirlarning rəhbərlik iktidari səwiyisidin exip kətkən” hisaplinamdu?

Zunhua nahiyisidiki kopiratsiyiləxtürüx hərkitidə, Wang Guofən kopiratiwi digən bir kopiratip kuruloğan bolup, uningdiki 23 öylük kəmbəoşəl dihanəqa aran bir ixəkning üq putila tən idi, uni kixilər “namratlar kopiratiwi” dəp atioğan. Ular öz tirixqanlioşi arkilik 3 yil iqidə nuroqun ixləpqi kixirix wastilirini “taoşdin elip kəlgən”, ekiskursiyigə kəlgən bəzi kixilər buningdin təsirlinip, kəzigə yax aloğan. Meningqə, bu — pütün məmlikitimizning obrazi. 600 milyon namrat öz tirixqanlioşi arkilik, birnəqqə on yil iqidə məmlikitimizni həm bay, həm kudrətlik bir sotsiyalistik məmlikətkə aylanduralmasmu? Jəmiyətning baylioşini ixqilar, dihanlar wə əmgəkqi ziyalilar əzliri yaratқан. Muxu kixilər öz təkdirini öz kolida tutidioğan, uning üstigə, Marksizim - Leninizimlik luxiən'gə igə bolidioğan, məsilidin qaqmastin, məsilini aktiplik bilən həl kilidioğan bolsila, bu aləmdiki hərқандақ kiyinqilikni haman həl kilip ketələydu.

Ahirda, biz muxu maқalining imza koymioğan aptorioqa rəhmət eytimiz. U, bir rayonning kopiratsiyilixix jəryanini tolup taxқан kizoşinlik wə janlik səzlər bilən təpsili bayan kilioğan, bu pütün məmlikətning kopiratsiyiləxtürüx ixioqa helila təhpə koşidu. Biz hər bir əlkə, hər bir wilayət, hər bir nahiyidin birdin birқanqioşiqə muxundak maқala qikixini ümit kilimiz.

(«Shuji kol selip ixləx, pütün partiye kopiratip kurux» digən maқalioqa təhrir səzi)

2

Zhongguoda, nuroqun kixilər üqün, 1955 - yilni hurapatlıq tügitilgən bir yil boldi diyixkə bolidu. 1955 - yilning aldinki yerimida, birmunqə kixilər bəzi ixlarda əzining əkidisidə xunqə qing turuwaloqan idi. Xu yilning keyinki yerimioqə kəlgəndə, qing turalmidi, yengi xəy-ilərgə ixinixkə məjbur boldi. Məsilən, ular mundaq dəp qaridi: Amma arisida otturioqə koyuloqan “3 yilda kopiratsiyilixip bolux” xoari pəkətlə ham hiyal; kopiratsiyiləxtürüx ximalda teZRək bolar, jənupta tez boluxi mümkin əməs; kalak yezilarda kopiratip kuroqili bolmaydu; taqlıq rayonlarda kopiratip kuroqili bolmaydu; az sanlıq millətlər rayonida wə millətlər arilixip oltu-raklaxqan rayonlarda kopiratip kuroqili bolmaydu; apətkə uqrioqan rayonlarda kopiratip kuroqili bolmaydu; kopiratipni kurux asan, mustəhkəmləx təs; dihanlar nahayiti namrat, məbləoq toploqili bolmaydu; dihanlar sawatsiz, kuəyji tapkili bolmaydu; kopiratip kanqə kəp kurulsa, qataq xunqə kəp qikidu; kopiratiplarning tərəkkiyat sür’iti ammining ang səwiyisi wə kadirlarning təjribə səwiyisidin exip kətti; partiyining axlıqni bir tutax setiwelix, bir tutax setip berix siyasiti wə kopirat-siyiləxtürüx siyasiti dihanlarning ixləpqikirix aktipli-qini təwənlitiwətti; kopiratsiyiləxtürüx məsilisidə, gongchəndang əgər dərhal attin qüxmisə, ixqi - dihanlar ittipaqining buzulux həwpi tuoqulidu; kopiratsiyiləx-türüx arkisida kəpligən oxukqə əmgək küqi pəyda bolidu, buningoqə qikix yoli tapkili bolmaydu, wəha-

kazalar. Bundaq misallardin yənə birmunqini kəltürüx mümkin. Kiskisi, bularning həmmisi — hurapatlik. Bu hurapatliklar Zhongguo gongchəndangi 7-nəwətlik zhongyang weyyüenhuyining 1955 - yil 10 - aydiki 6 - omumi yiojini (kengəytilgən)da pipən kilinojandin keyin, tamamən tügitildi. Həzir pütүн məmlikət yeziliri - da sotsiyalistik əzgərtix dolkuni barlikka kəldi, amma hoxal - hōramlikka qəmdi. Bu ix həmmə kommunistlar - oja bir qongkur sawak boldi: Amma iqidə xunqə zor sotsiyalistik aktiplik saklanojan tursa, nimə üqün birmunqə rəhbiriy organlar birkanqə ay ilgiri uni səzmidi yaki xunqə az səzdi? Rəhbərlik kiləuqilarning oyliojini nimə üqün kəng ammining oyliojini bilən bir yərdin qikmidi? Buni sawak kiləjanda, buningdin keyin xuningoja ohxap ketidiojan wəkələr wə məsililər kərülgəndə kəndak həl kiləjan yahxi? Buningoja, ammidin ayrilmaslik, ammining aktipliojini mahiyət jəhəttin baykaxka mahir bolux kerək, digən bir eoiz söz bilən jawap berimiz.

(«Kalak diyilgən yezilar həmmidila kalak əməs» digən maqalioja təhrir sözi)

3

Baxlanəuq xəkildiki kopiratsiyilixixni, ayrim - ayrim jaylar boyiqə eytkanda, 3 yil iqidə əməlgə axuruxka bolidiojanliojoja ixənməyidiojan kixilər (3 yilda kopiratsiyilixip bolux xoari amma tərpidin otturioja koyulojan, jihuyzhuyiqilarning tənkidigə uqriojan), keyin azat boləjan rayonlarda kopiratsiyilixixni kona azat

rayonlar bilən bir wəqıttə əməlgə axuruxkə bolidiojan-liqioja ixənməydiojan kixilər Jiangsu əlkisining Kunshən nahiyisidiki muxu yezioja qarap bekinglar! Bu yər 3 yilda əməs, 2 yildila kopiratsiyilixip boləjan. Bu yər kona azat rayon əməs, nəq keyin azat boləjan rayon. Keyin azat boləjan bu rayon nuroqun kona azat rayonlarning aldioja ətüp kətkən. Nimə amaling bar? Uni kəynigə kayturalayttingmu? Əlwəttə kayturalmaysən, jihuyzhuyiqılarda tən berixtin baxkə amal yok. Amma iqidə bir türlük nahəyiti zor sotsiyalistik aktiplik saklanmakta. Inkilap məzgilidimu kona pədidila mangidiojan kixilər bundak aktiplikni zadi kərəlməydu. Ular karəju, ularning aldidə pəkət karangojulukla turidu. Ular bəzi qaqlarda hətta hək bilən nahəkni astin - üstün kiliwetix, aq bilən qarini arilaxturuwetix dərijisigiqə berip yetidu. Bundak kixilər bizgə az uqidimu? Pəkət kona pədidila mangidiojan bu kixilər həlkning aktipliqini həmixə tolimu təwən mөлqərləydu. Bir hil yengi xəy'i məydanəja qiksa, ular haman yaklimaydu, awal qarxi turup ketixidu, keyin tən berip, əzini anqə - munqə tənkitləp koyuxidu. İkkinqi bir hil yengi xəy'i məydanəja qiksa, ular yənə xu ikki hil pozitsiyini bir kur təkrralaydu. Keyin hər hil yengi xəy'ilər məydanəja qiksa, muxu kəlip boyiqə bir tərəp kilidu. Bundak kixilər həmixə beydong bolidu, jiddi pəytlərdə həmixə aləja basmay turuwalidu, həmixə baxkılar kəynidin kattik bir ittirip koyəjandila, andin bir kədəm ilgiri siljiydu. Bundak kixilərnə kaysi yili əzi amal tepip mangidiojan, mangojandimu tüzükrək mangidiojan kiləjili bolidikin?

Bundak kesəlni saqaytixning bir amali bar, u bolsimu az-tola wakıt qikırip amma ıqıgə berıp aylinıp bekıx, ammining nimilərnı oylawatqanlıqını, nimilərnı kiliwatqanlıqını bilıp bekıx, unıngdin ilojar təcıribilərnı tepıp qikıp kengəytıx. Bu—ongqıl jahıllık kesilini saqaytixning xı-palıq dorisi, kixilərnı sinak kılıp kərüxkə dalalət kılımən.

(«Bu yeza 2 yildıla kopiratsiyilixip boldı» digən maqalıqa təhrir səzi)

4

Bu — bir yahxi maqala. Bu maqalini okusa, kixi Uyoqur dihanlırining kopiratsiyilixix yolıqa mengix aktıplıqining nahayiti yukuri ikənligini bilidu. Ular yerim sotsiyalistik kopiratsiyilixixni əməlgə axurux üqün kerəklık kadirłarnımu yetıxtürüp qıqqan. Bəzilər, az sanlıq millətlər ıqıdə kopiratsiyiləxtürüxni əməlgə axuroılı bolmaydu, dəydu. Bu toqra əməs. Biz Mongoqul, Huyzu, Uyoqur, Miaozu, Zhuangzu wə baxka bəzi millətlərnıng birmunqə kopiratıp kuroqanlıqını yaki birkənqə millət həlki birlıxıp kuroqan kopiratıplarnı həmdə nətıjisining nahayiti yahxi boləqanlıqını kərduq, mana bular—az sanlıq millətlərgə karita kəmsitix pozitsiyisini tutıdıqan kixilərnıng hata qaraxlırıqə berilgən rəddiyə.

(«Yeza - kənt kadirli kopiratıp kuruxka rəhbərlik kılıx ıktıdarıqə ıgə» digən maqalıqə təhrir səzi)

5

Bu maqala nahayiti yahxi, nuroqun kixini kayil

kilidu. Bu yərdiki partiyə təxkilati kopiratsiyiləxtürüş məsilisidə zadila ikkilənmigən. U namrat dihanlarning kopiratip kurux təliwini kət'i kolliqan, ularni həllik ottura dihanlar bilən boləjan musabikidə qələbigə erix-türgən, kiqik kopiratipni qong kopiratipka aylandur-əjan, məhsulatni yilmu - yil axuroqan, pütün kəntni 3 yiloqə qalmay kopiratsiyiləxtürüş boləjan. Həllik ottura dihanlar: “Yalangtəxlər kopiratip kurmaqci imix, tohu peyining asmanqə qikalioqanliqi kərülüş bəkmioqan” diyixkən. Lekin tohu peyi asmanqə qikkən. Bu — sotsiyalizim yoli bilən kapitalizim yolidin ibarət ikki yol otturisdiki kürəx. Zhongguoda bay dihanlar igiligi nəhayiti əjiz (Yər islahəti məzgilidə ularning yərlirining yerim feodallıq kismi yioqiwelindi, kona bay dihanlarning zor kəpqiligi əmgək küqi yallaxtin qaldı, ularning jəmiyəttiki namimu nəhayiti yaman), həllik wə həllikraq ottura dihanlarning küqi bolsa heli zor, ular yeza əhalisining 20 - 30 pirsəntini təxkil qilidu. Zhongguo yezilirida ikki yol otturisdiki kürəxning muhim bir tərifi kəmbəqəl dihanlar wə təwən ottura dihanlarning həllik ottura dihanlar bilən teq musabikə qilixi arkilik ipadilini. 2 - 3 yil iqidə, qeni, kim məhsulatni axuridikin: Yəkkə ixləydiqan həllik ottura dihanlarmu yaki kəmbəqəl dihanlar bilən təwən ottura dihanlardin təxkillən'gən kopiratiplarmu? Dəsləptə, pəkət bir kəsim kəmbəqəl dihan wə təwən ottura dihanlardin təxkillən'gən kopiratiplar yəkkə ixləydiqan həllik ottura dihanlar bilən musabikiləxti, zor kəpqilik kəmbəqəl dihan wə təwən ottura

dihanlar qarap turdi, bu hər ikki tərəpning ammini talixiwatқанliқi idi. Ҳаллиқ ottura dihanlarning arkisida pomixxiklar bilən bay dihanlar turatti, ular һаллиқ ottura dihanlarni bəzidə axkara, bəzidə yoxurun қоллайtti. Kopiratip tərəptə gongchəndang turatti, kommunistlar Ənyang nahiyisining Nəncuyzhuang kəntidiki kommunistlardək kopiratipni kət'i қоллиxi lazim idi. Əmma, əpsuski, yeza - kəntlərdiki partiyə zhibulirining һəmmisila xundak kilip kətkini yok. Mana xundak əhwal astida қалаymikanқilik yüz bərdi. Aldi bilən, jamaətqiliktə, tohu peyi asmanоја қикаlamdu, қикаlmamdu, digən məsilə tuојuldi. Bu, əlwəttə, jiddi məsilə. Birnəqqə ming yildin buyan tohu peyining asmanоја қикаlioқanlıқini kim kəruptu? Bu goya bir һəқikəttək tuyulidu. Əgər partiyə tənkit қilmisa, bu məsilə nuroјun kəmbəoјəl dihan wə təwən ottura dihanlarni ganggiritip ko-yuxi mۈmkin. Uningdin қalsa, kadirlar jəһəttə, uningdin keyin, maddi kۈq, məsilən, kərz pul bərix jəһəttə, kopiratip əgər partiyə wə dələtning yar - yəligigə erixəlmisə, nahayiti zor қiyinқilikta қalidu. Ҳаллиқ ottura dihanlarning, tohu peyi asmanоја қикаlmaydu, digən'gə ohxax қədimdin tartip keliwatқан һəқikətni təxwiқ қilixқа јۈr'ət қilalixining səwiwi — kopiratiplarning tehi məһsulatni axurmioқanlıқi, kəmbəoјəl kopiratiplarning tehi bay kopiratipқа aylanmioқanlıқi, kopiratiplarning tehi minglioқan - tۈmənligən sanoја yətməy, ayrim wə yəkkə һaləttə turuwatқанliқi; xuningdək partiyining kopiratsiyilixixning paydisini tehi pۈtۈn məmlikət dairisidə daoјduoјilik təxwiқ қilmioқan-

liqi; “Tohu peyi asmanoja qikalmaydu” digen bu qadimki haqiqatning sotsiyalizim davrida haqiqat bolmay qalqanliqini tehi enik kersitip barmigənligi. Kəmbəoqlər kəddini kətiridu. Kona tüzüm yokilip, yengi tüzüm dunyaoja kelidu. Tohu peyi, haqiqətn, asmanoja qikidu. Sovet ittipakida asmanoja qikti. Zhongguoda asmanoja qikiwatidu. Pütün dunyaning həmmə yerida asmanoja qikidu. Bizning nuroqun yərlik partiyə təxkilatirimizning namrat dihanlaroja kət'i yar - yələk bolalmioqanliqini pütünləy ulardin kərgilimu bolmaydu, bu yukurining jihuyzhuyilik idiyilərgə tehi əjəllik zərbə bərmigənligi, kopiratsiyiləxtürəx haqqida tehi omumi yüzlük guyhua ixləp qikmioqanliqi xuningdək bu hərəkətkə boləjan rəhbərlikni pütün məmlikət dairisida küqəytmigənligi bilənmə munasiwətlik. 1955-yili biz bu hizmətlərnə ixləgən iduk, birnəqqə ay iqidila wəziyət tamamən baxkiqə bolup kətti. Qəttə qarixip turojan kəng amma türküm - türkümləp kopiratsiyilixix tərəpkə ətti. Həllik ottura dihanlarmu muqamini əzgərtti. Bəziliri kopiratipka kirixni tələp kildi, bəziliri kirixkə təmxiliwatidu. Əng jaħillirimu tohu peyi asmanoja qikaləmdü, qikaləmmə digən məsilə üstidə səz - qəqək kilixka petinalmaydiojan bolup kaldi. Pomixxiklar bilən bay dihanlarning kilqimu həywiti qalmidi. Bu həlk həkumitining amənlikni buzojan wə kopiratsiyiləxtürəxkə buzojunqilik qiləjan bir türküm əksilənkiləp qilərnə jəzəliqanliqi bilənmə munasiwətlik. Kiskisi, 1955 - yilning keyinki yerimida, məmlikitimizdiki sinipiy küqlər selixturmisida tüp əzgirix boldi, sotsiyalizim zor

dərjidedə yukuri ərliidi, kapitalizim zor dərjidedə ajizlaxti. 1956 - yili yənə bir yıl tirixsak, ətəkünqi dəwrdiki sotsiyalistik özgərtixning ulini asasiy jəhəttin seliwal-
oqili bolidu.

(«Tohu peyi asmanoqa qikalmaydu dəp kim eytidu» digən maqalioqa təhrir səzi)

6

Nuroqun jaylarda omumi yüzlük digüdək saklini-
watkan, kəng kəmbəoqəl dihanlar wə təwən ottura
dihanlar ammisining kopiratsiyilixix yolioqa mengixioqa
tosaloqu boluwatkan partiyə iqidiki ongqil jihuyzhuyi-
qilar jəmiyəttiki kapitalizim küqliri bilən əzara dos
tartixmaqta. Muxundak əhwal bu maqalida nahayiti
jayida təswirlən'gən dəp hisaplxka bolidu. Aptor
jihuyzhuyiqilarni intayin kattik oqəzəp bilən səkkən,
namrat dihanlarni qollioqan. Bəzi kixilər kommunistiqi
digən namni ketiriwaloqini bilən, hazır ixləxkə tegixlik
sotsiyalizim ixlirioqa anqə kizikmaywatidu. Ular kizojin
ketiwatkan ammini kollax u yakta tursun, əksiqə, ammi-
ning bexioqa sooqak su sepiwatidu. 1955- yıl Zhongguoda
dəl sotsiyalizim bilən kapitalizim otturisidiki yengix-
yengilixni həl kilidioqan bir yıl boldi. Bu həl kiloquq jəng
aldi bilən Zhongguo gongchəndangi zhongyang wey-
yühənhuyi 5-, 7- wə 10- aylarda qakiroqan 3 qetimlik
yioqinda ipadiləndi. 1955 -yilning aldinkı yerimida ja-
hənni xundak is - tütək wə qang - tozang kaplap kətkən
idi. 1955- yilning keyinki yerimida bolsa əhwal
pütünləy əzgirip, baxkiqə bir həwa pəyda boldi, nəqqə

on milyon öylük dihanlar ammissi hərəkətə kelip, dangzhongyangning qakiriqioqə awaz koxup, kopi-ratsiyilixixni yoloğa koydi. Təhrir muxu kurlarni yeziwatkan qaoqda, məmlikət boyiqə 60 milyon-din artuq dihan ailisi kopiratipka kirip boldi. Bu— dengizning qəzəplik dolkuni, u barlik yalmawuz-alwastilarni ekitip kətti. Jəmiyəttiki hər hil kixilə-ning əpti - bəxirisi op - oquq ayriwelindi. Partiyə iqidimu xundak boldi. Bu bir yilning etüxi bilən sotsiyalizimning qəlibisi zor kapalətkə igə boldi. Əlwət-tə, nuroqun jənglər tehi aldimizda, yənə tirixip jəng kəlixkə toqra kelidu.

(«Jihuyzhuyilik yaman kəypiyat yimirildi, sotsiyalistik toqra kəypiyat əwj aldi» digən məqalioğa təhrir səzi)

7

Bumu kixini nahayiti kizikturidioqan bir ma-kala. Ekimni tosmakqi boləjan jihuyzhuyiqilar gərqə həmmila yərdə digüdək bar bolsimu, ekimni bəri-bir tosalmaydu, sotsiyalizim həmmila yərdə qəlibə bilən aloğa ilgiriləydu, barlik putlikaxanglarni əzi-ning arkisioğa qerüwetidu. Jəmiyət ənə xundak hər küni aloğa ilgiriləydu, kixiləarning idiyisi əz-gərtilip baridu, bolupmu inkilap ərligən qaoqda xun-dak bolidu.

(«Kopiratsiyiləxtürük hərkitidə ixqilar ailə təwəlirining aktiplioqi intayin yukuri boldi» digən məqalioğa təhrir səzi)

8

Bu — kixini təsirləndürədiqan bir bayan, kitaphanlarning obdan oqup qikixini ümit kilimiz. Hususən, kəng dihanlar ammisida sotsiyalizim yolioqa mengix aktiplioqi barlioqioqa ixənməydiqan yoldaxlarning wə hə disila qolioqa tiq elip, kopiratiplarni “kirkiwetix”ning koyida yürgən yoldaxlarning obdan oqup qikixini soraymiz. Həzir pütүн məmlikət yezilirida sotsiyalizim amilliri hər küni, hər səttə əsüwatidu, kəng dihanlar ammisi kopiratip təxkil kilixni tələp kiliwatidu, amma iqidin kəpligən zirək, qabil, adil, aktip yolbaxqilar qikti, bu əhwal kixini bəkmü hoخال kilidu. Əng qong kəmqilik — nuroqun jaylarda partiyə rəhbərliğining hərəkətke tehi zhudongluk bilən yetixip ketəlməywatқанliqi. Həzirki wəzipə hər dərjilik yərlik dangweylarni muxu məsilidə Marksizim - Leninizimlik zhudong məydanda turup, pütkül yeza igiligini kopiratsiyiləxtürük wəzipisini öz qolioqa elip, bu hərəkətke aktip bolux, kizojin bolux, qarxi elix, pütүн küq bilən atlinix pozitsiyisi bilən rəhbərlik kilidiqan kilix. Yegongning əjdihani yahxi kərüp kəlix digən hikayidiki wəqəni təkrarlimaslik, uzun yillardin buyan sotsiyalizim, sotsiyalizim dəp yürüp, sotsiyalizim aldiqə kəlgəndə, kərkup kətməslik lazim.

(«Rəhbərlikning arzusioqa hilap həlda amma əzi kuroqan bir kopiratip» digən məkalioqa təhrir səzi)

9

Bu jayning luxiani toqra. Bu yezida 5 yeza igilik ixləp qikix kopiratiwi, 7 birləxmə həkmarlik guruppisi, 3 daimlik həkmarlik guruppisi, 14 wakitlik həkmarlik guruppisi bolup, uningəja kirgənlər təkhillinixkə tegixlik dihanlar ailisining 98.4 pirsəntini təkhillidü. 1954- yil 12- aydin ilgiri bu yezidiki partiyə zhibusi əzining rəhbərlik hizmitining eəqirlik mərkizini həkmarlixix - kopiratsiyilixix tərəpkə koymioqan, partiyə əzaliri həkmarlik guruppiliriəja rəhbərlik kilix hizmitidə kiyinqiliktin qorqqan. Zhibu "shuji kol selip ixləx, pütün partiyə kopiratip kurux"ka tayanmay, hizmət guruppisioqə (Yukuridin xu yərgə əwətilgən hizmət guruppisidək turidu) tayanqan. Yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüx məsilisidə partiyining yezilardiki zhibuliri iqidə bundak ajiz - iktidarsiz həloqə qüxüp kəloqanliri hazır məmlikət boyiqə tehi az əməs. Yaloquz zhibula əməs, bəzi yukuri dərijilik dangweylarmu xundak bolsa kerək. Məsilə dəl ənə xu yərdə. Məmlikitimizdə yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtixning məmlikətni sanaətləxtürüx sür'itigə maslixix - maslixalmasliəqi, kopiratsiyiləxtürüx hərkitining jik nuqsan qikmay, məhsulatning exixioqə kapalət berip, saqlam rawajlinix - rawajlinalmasliəqi, yərlük hər dərijilik dangweylarning rəhbərlik hizmitining eəqirlik mərkizini xu tərəpkə qapsan wə toqra yətkəx - yətkiyəlməsligigə baqlık. Hizmət guruppilirini əwətxiku zərür, ləkin ularning berixi xu yərdiki partiyə

təxkilatlırining ornini besip, ularni əzi bax katurup ixliməy, hizmət guruppisiöjila yəliniwalıdıöjan kılıp köyux üqün əməs, bəlki xu yərlərdiki partiyə təxkilatlırıöja yardəm berix üqün ikənligini enik eytix kerək. Guyzhou əlkisidiki bu yeza 1954- yil 12- aydin baxlap hizmət pozitsiyisini əzgərtkəndin buyan, 5 aydin kəp-rək wakit iqidila nahayıti zor nətijigə erixkən. Ular hizmət guruppisiöja yəliniwalmastin, əzi kəl selip ixləydiöjan bolöjan, partiyə əzalirimu kıyinqiliktin kərkmaydıöjan bolöjan. Bundak əzgirix, həmmidin awal, hər dərijilik dangweylarning shujiliriöja—shengwey wə aptonom rayonluk dangwey shujiliriöja, diwey wə aptonom oblastlik dangwey shujiliriöja, xiənwey wə aptonom nahiyilik dangwey shujiliriöja, qüwey shujiliri wə zhibu shujiliriöja baöjlik, ular pütün yeza igiligini kopiratsiyiləxtürük wəzipisini əz ilkiğə elixi kerək. Awariqiliktin kərkux, kıyinqiliktin kərkux, xundak uluöj wəzipining aldida əzi kəl selip ixliməy, yeza igilik hizmiti busiöjila yaki hizmət guruppisiöjila tapxurup köyux pozitsiyisidə bolöjanda, wəzipini ada kılıx mümkin bolmayla kalmastin, bəlki nurojun qalaymıkanqilik kelip qikidu.

(«Fenggang nahiyisining Chongxin yezisi partiyə zhibusining rəhbərliğidə həmkarlıxix - kopiratsiyilixix hərkitini kəndak kənat yay-durdi» digən məkəliöja təhrir səzi)

Bu məkəlining aptori, bu kopiratip, nahiyidə kopi-ratip zhurenlırining birləxmə yiojini eqilojandin keyin,

wakitlik ix ketirə berix اساسida, pəsillik ix ketirə berix tüzümini yoloğa koydi, dəydu. Buningdin nahiyə rəhbərliğining nahayiti muhimliqini kərgili bolidu. Biz pütün məmlikəttiki 2 ming nəqqə yüz nahiyening nahiyə dərjilik rəhbiriy organlirining pütün nahiyidiki kopiratsiyiləxtürüx hərkitining tərəkkiyat əhwaliqə yekindin dikqət kilip, məsililərnı tepip, məsililərnı həl kilixning qarisini muzakirə kilip, nahiyə boyiqə kopiratip zhurenlirining yioqinini yaki nahiyə boyiqə nuqtilik kopiratiplar zhurenlirining yioqinini öz waqtida qakirip, karar qikirip, tezdin yoloğa koyuxini ümit kilimiz. Məsilə dəwilixip nuroqun qataq qikkanda andin həl kilimən dəp kütüp turmaslik lazim. Rəhbərlər qoqum hərəkətning aldida mengixi lazim, hərəkətning kəynidə qalmasliqı kerək. Bir nahiyə dairisidə partiyining xienweyi اساسiy rəhbərlik rolini oynixi lazim.

(«Pəsillik ix ketirə berix» digən məqalioğa təhrir səzi)

11

Bu matiriyal nahayiti qong qayil kilix küqigə igə. Birər jayni saqlam halda kopiratsiyiləxtürüx məsilisi— partiyə siyاسiti wə hizmət usuli məsilisi. Partiyimizning kopiratsiyiləxtürüx məsilisini həl kilixtiki siyasətliri toqra bolsila, partiyimizning ammini kopiratipka kirixkə hərəkətləndürgən qaoqda qollanoqan hizmət usuli buyruqqilik yaki addi ix kəruş usuli bolmay, ammioqə daolini qüxəndürüx, təhlil kilip berix, pütünləy ammining anglikliqı wə ihtiyariyliqioqə tayinix usuli bolsila,

u halda, kopiratsiyələxtürüxni orunlax, xuningdək məhsulatni axurux anqə kiyinoğa qüxməydu. Hebey əlkisi Xingtəy nahiyisining Dongchuənkou kənti kona azat rayon bolup, kənt boyiqə 70 ailining həmmisi 1952- yildin burun həmkarlıq gurupplirioğa kirip bol- oğan, bu yərdə küqlük bir partiyə zhibusi bar, uning üstigə, Wang Zhiqioğa ohxax ammining ixənqigə erixkən yolbaxqi bar, hər jəhəttiki xərtlər pixip yetix- kən. Xunga bu kənt 1952- yili bir aydin kəprək waqit iqidila kopiratip qurup, yerim sotsiyalistik kopiratsiyi- lixixni orunlap boləjan. Xərti bu kəntningkidək toluk bolmioğan jaylar qandak qilix kerək? Xərt hazirlax kerək, buningoğa birnəqqə ay yaki bir yil yaki uning- dinmu kəprək waqit bolsila bolidu. Xərti ixligəq hazir- laxka bolidu. Bəzi kiqik kopiratiplarni quruxning əzi pütün kəntni, pütün yezini, pütün rayonni kopiratsiyi- ləxtürüx üqün xərt hazirlax bolidu. Dongchuənkou toqrisidiki bu matiriyalda yənə partiyə zhibusining ammioğa təxwiq - tərbiyə hizmitini qandak elip barəjan- liqi, kopiratip quruxta ammining anglikliqi wə ihtiya- riyliqiə qandak tayanəjanliqi məsilisi alahidə qüxən- dürülgən. Uningdiki “tətür təxwiq”⁽¹⁾ digən nuqta dikqət qilixka bəkmü ərziydu. Bu matiriyalda əmgəkni təxkilləx wə əmgəkni baxqurux məsilisidə, pütün əgri- tokay əzgirix jəryani, nətijidə məhsulat yildin - yiloğa exixtək oqayət zor utuqlar qoloğa kəlgənligi təswirlən- gən. Pakitlar bu kopiratipning mukəmməlləxkənligini ispatlidi. Həmmə kopiratiplar əzlrining mukəmməlləx- kən - mukəmməlləxmigənligini təkxürgəndə, məhsulatni

axurojan - axurmiojanliqi wə məhsulatni qanqilik axur-
oqanliqini asasiy əlqəm kilixi kerək.

(«Bir aydin artukraq waqit iqidila pütün kənt
kopiratsiyiləxtürülüp boldi» digən məqalioqa
təhrir səzi)

12

Bu matiriyalda bir həkikət yəni qalaymikan əh-
waloqa qüxüp qaloqan hərəkəndə kopiratipni tərtpkə
saloqili bolidioqanliqi kərsitilgən. Kopiratipka kirgənlər-
ning həmmisi əmgəkqi dihanlar boləoqanliqi üqün, ular-
ning hərəkəysi təbikiliri pikirdə hərəkəndə kelixəlmisimu,
bərəbir qüxinix hasil kılalaydu. Bəzi kopiratiplar bir
məzgil həkikətənmü qalaymikanlixip kətti, buning
birdin - bir səwiwi — partiyining rəhbərligigə erixəl-
migənligi, partiyining ammiqə əzining siyasitini wə
qarisini oquq qüxəndürmigənligi. “Kopiratip kuruxning
yahxi ix ikənligini bilimiz. Əmma kopiratip kursak
xiənwey, qüwey, zhibularning biz bilən kari bolmidi.
Ular bizning məhəllimizni gaday, tamioqimizni məzisiz,
əyimizni tayini yok dəp, kopiratiwimizə kəlmigən
qeoqi”. Qalaymikanqilikning səwiwi mana muxu,
baxka səwiwi yok. Partiyə rəhbərligigə erixəlmigəndin
keyin, əlwəttə qalaymikanqilik qikidu. Rəhbərlik kilin-
sila, qalaymikanqilik dərhal tohtaydu. Bu matiriyalda
yənə, qalak yeza - kəntlərdə kopiratip kuruxka bolam-
du, bolmamdu, digən məsilimu otturioqa qoyuloqan.
Bolidu dəp jawap berilgən. Bu məqalining aptori toh-
taloqan kopiratipning əzi qalak bir kəntkə jaylaxkan.

Məmləkət boyiqə təhminən 5 pirsəntqə qalak yeza - kənt bar, bu yərlərdə kopiratip kuruximiz, bu yərləarning qalaklıq həlitini kopiratip kurux kürixi dawamida yokitiximiz lazim.

(«Qalaymikanlixip kətkən kopiratip ongxaldi» digən məqalioqa təhrir səzi)

13

Bu — omumi yüzlük jiddi bir məsilə. Hər dərjilik dangweylar wə kopiratsiyiləxtürüx hizmitigə yetəqkilik kılıx üqün yezilaroqa əwətilgən yoldaxlar bu məsiligə toluk əhmiyət berixi kerək. Kopiratiplarning rəhbiriy organliri hazırki kəmbəoqəl dihanlar bilən yengi təwən ottura dihanlarning rəhbiriy organlardiki üstünlüğini tiklix, kona təwən ottura dihanlar bilən yengi wə kona yukuri ottura dihanlarni yardımqi küq kılıxi lazim, xundak kiloqandila, partiyining siyasiti boyiqə, kəmbəoqəl dihanlar bilən ottura dihanlarni ittipaklaxturoqili, kopiratiplarni mustəhkəmligili, ixləpqikirixni rawajlanduroqili wə pütkül yezidiki sotsiyalistik əzgərtixni toqra orunlioqili boldu. Bu xərt bolmisa, ottura dihanlar bilən kəmbəoqəl dihanlarni ittipaklaxturoqili bolmaydu, kopiratiplarni mustəhkəmligili bolmaydu, ixləpqikirixni rawajlanduroqili bolmaydu, pütkül yezidiki sotsiyalistik əzgərtixni əməlgə axuroqili bolmaydu. Nuroqun yoldaxlar bu daolini qüxənməydu. Ular kəmbəoqəl dihanlarning üstünlüğini tikləx məsilisi yər islahati məzgilidə zərür idi, qünki u qaoqda, yeza əhalisining 50, 60 hətta 70 pirsəntini təkil kılıdioqan kəmbəoqəl dihan-

lar tehi ottura dihanlikka kətirilmigən idi, ottura dihanlar bolsa yər islahatioğa karita ikkilinip turatti, xunga u qaoqda kəmbəoqəl dihanlarning üstünlüğini tikləx həkikətən zərür idi, hazır bolsa yeza igiligidə sotsiyalistik əzgərtix yoloğa koyuloğan məzgil, ətmüxtiki kəmbəoqəl dihanlarning kəp kismi yengi ottura dihanlikka kətirildi, uning üstigə, kona ottura dihanlarning ixləpqi kəp, kona ottura dihanlarni qatnax turup, kopiratiplardiki ixləpqi kəp wastiliri yetixməslük məsilisini həl kiləyili bolmaydu, dəp qaraydu. Xunga, bu yoldaxlar, hazırki wakitta kəmbəoqəl dihanlaroğa tayinix yaki kəmbəoqəl dihanlarning üstünlüğini tikləx xoarini otturioğa koymaslık kerək, bundak xoar kopiratsiyiləxtürüx ixioğa paydisiz bolidu, dəp qaraydu. Bizqə, bundak pikirlər hata. Ixqilar sinipi wə gongchəndang pütkül yezilardiki ixləpqi kəp wastilirigə boləğan uxxak dihan hususi mülükqiligini sotsiyalistik roh wə sotsiyalistik tüzüm arkilik üzül - kesil əzgərtməkqi bolidikən, pəkət ətmüxtə yerim puroletar boləğan kəng kəmbəoqəl dihanlar ammisioğa tayinixi lazim, xundak kiləyandila, andin onquxlukrak orunliyalaydu, undak kilmiqanda, nahayiti təs bolidu. Qünki yezilardiki yerim puroletarlar — ixləpqi kəp wastilirigə boləğan uxxak dihan hususi mülükqiligigə anqə qing esiliwalmaydioğan, sotsiyalistik əzgərtixni asanrak kobul kilidioğan kixilər. Həzir ularning kəp kismi yengi ottura dihanoğa aylinip kaldı, lekin bir kism yengi həllik ottura dihanlarni hisapka almioqanda, kəp qiligi kona ottura dihanlaroğa kariqanda siyasi

jəhəttə birkədər yukuri angəja igə, ular əzlrining ət-müxtiki namrat turmuxini hīlimu ongay əskə alalaydu. Yənə kona ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlarmu bar, ularning iktisadiy orni wə siyasi pəzitsiyisi yengi ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlarningkigə yekīnraq kelidu, əmma yengi wə kona ottura dihanlar iqidiki yukuri ottura dihanlarningkigə yəni hallik wə hallikraq ottura dihanlarningkigə ohxi-maydu. Xuning üqün, kopiratsiyiləxtürüx jəryanida, biz sotsiyalistik əzgertixni asanraq kəbul kilidiojan mundak 3 kīsim kixiləni: (1) hāzirmu kiyin əhwalda turuwatқан kəmbəəjəl dihanlar, (2) yengi ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlar, (3) kona ottura dihanlar iqidiki təwən ottura dihanlarni, aldi bilən, türkümgə wə muddətkə belüp kopiratipka kirgüzüxkə xuningdək ularning iqidin ang sezimi üstürək, təxki-latqilik kəbiliyiti küqlükrək boləjan birkanqə kixini talliwelip, tərbiyiləp, kopiratiplarning rəhbiriy tayanqliri kilip qikixka əhmiyət beriximiz, bundak tayanqlarni hāzirki kəmbəəjəl dihanlar bilən yengi təwən ottura dihanlar iqidin tallaxka alahidə əhmiyət beriximiz lazim. Bu yezilarda sinipiy tərkipləni yengiwaxtin yənə bir kətim ayrix əməs, bəlki kopiratsiyiləxtürüx jəryanida partiye zhibuliri wə yetəqçilik hizmitini ixləx üqün yezilarəja əwətəlgən yoldaxlar igəlləxkə dikqət kilixi lazim boləjan bir fangzhen, bu fangzhenni dihanlar ammisioja axkara eytix kerək. Biz, hallik ottura dihanlarni kopiratipka kirgüzüxkə bolmaydu, dəwatki-nimiz yok, bəlki hallik ottura dihanlarni sotsiyalistik

engi yukuri kətirilgən, kopiratipka kirixni halaydi-
oqanlıqini bildürgən xuningdək kəmbəoqəl dihanlar (hə-
zirki kəmbəoqəl dihanlar bilən əslidə kəmbəoqəl dihan
boloqan barliq yengi təwən ottura dihanlar)ning rəh-
bərliqigə boysunuxni halioqan qaoqda, andin kopiratipka
kəbul kilix kerək, kox kaliliri wə dihanqilik saymanli-
rini dəp, ularni, kopiratipka kirixni halimaywatkan
qaoqda, kopiratipka kirixkə zorlimasliq kerək, dəwati-
miz. Kopiratipka kirip boloqan wə kopiratipta kelixni
halaydioqanliri dawamlıq kəliwərsun. Kopiratiptin qikiq
ketixni təlöp kiləqanlarning qüxənqə berilgəndin keyin
kelixni halioqanlirimu kopiratipta qalsə bolidu. Ixləpqi-
kirix wastiliri azraq bolsimu kopiratip təxkil kilixka bo-
lidu, kəmbəoqəl dihanlar wə təwən ottura dihanlar təxkil
kiləqan nuroqun kopiratiplar buni ispatlidi. Biz, birmu
həllik ottura dihan kopiratip kadiri bolmisun, dəwat-
kinimizmu yoq. Sotsiyalistik engi yukuri, adil wə qabil
boloqan, kopiratiptiki zor kəpqiqlik kixilər qayil boloqan
ayrim həllik ottura dihanlarmu kadir bolsa bolidu.
Lekin kopiratiplarda kəmbəoqəl dihanlarning (Yənə bir
ketim eytayli, ular həzirki kəmbəoqəl dihanlarni wə
əslidə kəmbəoqəl dihan boloqan barliq yengi təwən
ottura dihanlarni öz iqigə alidu, ular yeza əhalisining
kəpqiqligini yaki zor kəpqiqligini təxkil kilidu) üstünlü-
gini tikləx kerək. Təxkiliy tərkip jəhəttə ular təhmi-
nən üqtin ikkisini igilixi lazim, ottura dihanlar (Jümlü-
din kona təwən ottura dihanlar bilən yengi wə kona
yukuri ottura dihanlarni öz iqigə alidu) təhminən
üqtin birinila igilisə bolidu wə igilixi lazim. Kopiratip-

larning yetəkqi fangzheni jəhəttə kəmbəoqəl dihanlar bilən ottura dihanlar əzara mənəpəət yetküzüx siyasitini yoloqa koyux, hərəkəndə kixining mənəpəətiğə ziyan yetküzməslək kerək. Buni orunlax üqünmu, kəmbəoqəl dihanlarning üstünlüğini tikləx lazim. Ottura dihanlar üstünlükni igiligən kopiratiplarda haman kəmbəoqəl dihanlar qətkə kekilidu wə ularning mənəpəətiğə ziyan yetküzüp koyulidu. Hunən əlkisi Changsha nahiyisi Gaoshən yezisining təjribiliri bizgə kəmbəoqəl dihanlarning üstünlüğini tikləxning wə xu arkilik ottura dihanlar bilən mustəhkəm ittipaklixixning zərürlüğü wə mümkinligini, əgər undək kilinmisa, uningdin keli-dioqan həwpning kəndək bolidioqanlıqini toluk kərsitip bərdi. Bu məqalining aptori partiyining luxiənini toluk qüxinidikən. Ularndə usulimu toqra boləqan, awal ixləpqikirixni axuruxtin ibarət jiddi wəzipini orunlap, andin kəmbəoqəl dihanlar üstünlük kəzənəqan rəhbərlikni tikligən. Nətijidə kəmbəoqəl dihanlar eqilip - yayrap kətkən, ottura dihanlarmu iq - iqidin kəyil boləqan. Bu məqalining aptori bizgə yənə, kəlaymikan əhwaləqə qüxüp kələqan bir kopiratipni zadi tarkitiwətkən yaximu? Yaki tərtipkə selip, kəlaymikan əhwalidin saqlam əhwaləqə kəltürgən yaximu? Bunde kə kopiratiplarni tərtipkə selip mustəhkəmləx mümkinmu, mümkin əməsmu? digən qong bir ixni eytip beridu. Bu məqalining aptori bizgə “üqinqi dərjilik kopiratip”ni tarkitiwətməy, tərtipkə selix kerəkligini; hizmət ixləx arkilik üqinqi dərjilik kopiratipni birinqi dərjilik kopiratipkə aylanduruxning pütünləy müm-

kinligini qayil kılarlik dərjide eytip beridu. Bunday təjribilər Changsha nahiyisining Gaoshən yezisi-dila əməs, pütün məmlikitimizning hərkaysi jayliridimu heli bar.

(«Changsha nahiyisining Gaoshən yezisidiki Wutang yeza igilik ixləpqikirix kopiratiwi kandaq kilip ottura dihanlar üstünlükni igiligən kopiratiptin kəmbəoqəl dihanlar üstünlükni igiligən kopiratipka aylandi» digən məkalioqa təhrir səzi)

14

Bu yərdə eytiloqan məsililər omumi haraktir aloqan. Ottura dihanlar bilən ittipaklixix lazim, ottura dihanlar bilən ittipaklxmaslik hata. Lekin ixqilar sinipi wə gongchəndang ottura dihanlar bilən ittipaklixip, pütkül yezilardiki sotsiyalistik əzgərtixni əməlgə axuruxta yezilarda kimlərgə tayinidu? Əlwəttə, kəmbəoqəl dihanlaroqila tayinidu. Ətmüxtə, pomixxiklaroqa qarxi kürəx elip beriloqan, yər islahati yürgüzülgən qaoqlarda xundak kiloqan idi, hazır bay dihanlaroqa wə baxka kapitalistik amillaroqa qarxi kürəx elip berilip, yeza igiligide sotsiyalistik əzgərtix yürgüzülüwatқан qaoqdimu xundak kilidu. Ottura dihanlar ikki inkilap dəwrining dəslepki baskuqida ikkilinip turidu. Ular omumi wəziyətni enik kərgən wə inkilap oqəlibə kilay dəp qaloqan qaoqda, andin inkilap tərəpkə etidu. Kəmbəoqəl dihanlar, ahirki oqəlibini koloqa kəltürgən'gə kədər, ottura dihanlaroqa karita hizmət ixləp, ularni öz təripigə uyux-

turup, inkılapni künden - kün'gə kengəytixi lazim. Hazirki yeza igilik ixləpqikirix kopiratiplirining kopiratiptı baxkurux weyyüənhuyioja, huddi ət müxtiki dihanlar jəmiyətlirigə ohxax, kona təwən ottura dihanlarni wə engi birkədər yukuri həm wəkillik haraktirioja igə boləjan bir kisim yengi, kona yukuri ottura dihanlarni katnaxturux lazim, lekin ularning sani bək kəp bolup kətmisun, təhminən üqtin birini təxkil qılsa muwapik bolidu. Kəmbəoqəl dihan (Hazirki kəmbəoqəl dihanlar wə əslidə kəmbəoqəl dihan boləjan yengi təwən ottura dihanlarni öz iqigə alidu) weyyüənlərnin sani təhminən üqtin ikkisini təxkil kilixi kerək. Kopiratiptin asasiy rəhbiriy kadirli, kona təwən ottura dihanlar wə engi nahayiti yukuri, həkikətən adil wə qabil boləjan birkanqə yengi, kona yukuri ottura dihan dawamlıq boliwərsə bolidiojanliojini hisapka almiəjanda, omumən kəmbəoqəl dihanlar (Yənə bir ketim eytayli, hazirki kəmbəoqəl dihanlarni wə əslidə kəmbəoqəl dihan boləjan barlik yengi təwən ottura dihanlarni öz iqigə alidu)din boluxi lazim. Biz Fujiən əlkisi Fu'ən nahiyisidiki kəmbəoqəl dihanlar rəhbərlik kiliwatkan kopiratiptı bilən ottura dihanlar rəhbərlik kiliwatkan kopiratiptin sotsiyalizim ixioja ohxax bolmiəjan pozitsiyidə boluwatkanliojidək bu əhwalni ayrim hadisə dəp qarimasliojimiz kerək, u, omumi haraktir alojan.

(«Fu'ən nahiyisidə "ottura dihanlar kopiratiwi" wə "kəmbəoqəl dihanlar kopiratiwi"ning pəyda boləjanliojidin sawaqlar» digən məqalioja təhrir səzi)

Bu matiriyal yaraydu, omumi yüzlük əhmiyyət berixkə ərziydu. Bu matiriyalda yezilardiki hərəkəysi təbikinə haliti təswirlən'gən. Kəmbəoqəl dihanlar kopiratsiyiləxtürüxkə həmmidin bək aktip. Nuroqun ottura dihanlar bolsa, “yənə qarap bakmaqçı” bolidu, ular “taxkırıda azadə yürüx”ni yahxi kəridu, ular, əsaslıqı, ixləpqi kırıx wastiliri kopiratipkə qoxuloqandın keyin, kopiratipning əzlini ziyan tartmaydioqan kılıx - kılmaslıoqıya qaraydu, ular bundaq kılıximu mümkün, undaq kılıximu mümkün. Nuroqun hallik ottura dihanlarda kopiratsiyilixixkə helila eoqır qarxi kəypiyat bar; ulardın pozitsiyisi əng yamanlıri u yərlərdə ixləpqi kırıx wastiliri satmaqta, məbləoqlirini tikip koymaqta, yaloqan kopiratip tək illiməktə, ayrimlıri həttə pomıxxik, bay dihanlar bilən til biriktürüp yaman ixlarni kılmaqta. Əhwalıya muwapıq siyasət kollinix üqün, biz jaylarda yeza hizmiti bilən xuqulliniwatqan yoldaxlarning öz jayidiki hərəkəysi təbikinə halitini küzitixkə wə təhlil kılıxkə əhmiyyət berixini ümit kılımız. Bu matiriyalda kopiratiplarıya əhmiyyət berip, həmkarlıq guruppiliriyoqə səl qaraydioqan hata hahıx kərsitilgən, bir tutax pılanlap, təng etiwar berix kerək digən pikir otturiyoqə koyuloqan, bu toqıra. “Həmkarlıxix - kopiratsiyilixix tori”ni tək kilix — yahxi qarə, dimək, kopiratipkimu, həmkarlıq guruppiliriyoqımı təng etiwar berix lazim, kopiratiplar həmkarlıq guruppiliri bilən yəkkə dihanlarning nəwəttiki

ixləp qikirixniki kiyinqiliklərini həl kilixioğa həkiki yardım berixi kerək. Kəmbəoşəl dihanlar fondini tezdin tarkitix lazim. Həzirişiqə kopiratipka kirmigən kəmbəoşəl dihanlaroğa kağan kopiratipka kirsə, xu qaşda bu fondin bəhrimən bolalaydişanlişini eytix lazim.

(«Yengi əşwal wə yengi məsilə» digən maşalıoğa təhrir səzi)

16

Bu kopiratipning fangzheni toşra. Barlik kopiratip-larning həmmisi xundaş kilixi kerək. Hərkaşsi əlkişer əzining kopiratsiyiləxtürüş məsilisi toşrisidiki kararida yaki yolyoruşida, həmmə kopiratiplarning əmgək küqi bəlmioşan yitim - yesir, yəkkə - yiganə əzalaroğa (Uların kopiratipka kəbul kilix kerək) wə əmgək küqi bolsimu, turmuxi intayin kiyin boləşan əzalaroğa yardım berip, ularning kiyinqilişini həl kilip berix məs'uliyiti barlişini kərsitixi kerək. Həzir nuroşun kopiratiplarda kiyinqilikta şaloşan aililərgə yardım beridişan sotsiyalistik roş kəm boluwatidu, hətta kəmbəoşəl dihanların pütünləy qətkə kəkiş yüz beriwatidu, bu tamamən hata. Həzir həkümət kəmbəoşəl dihanlar fondi ajratti, uning bilən kəmbəoşəl dihanlaroğa yardım berip, koş kalisi, dihan-qilik saymanlıri jəhəttiki kiyinqilişini həl kilip bərgili bolidu, lekin kəmbəoşəl dihanların bəzi aililərnin əmgək küqi yetixməslilik kiyinqilişini tehi həl kiloşili bolmaydu, bəzi aililərnin seriktal məzgilidə turmux wastiliri yetixməslilik kiyinqilişinimu toluş həl kilip

bərgili bolmaydu, buni kopiratiptiki kəng ammining kü-gigə tayanəqandila, andin həl qılıqlı bolıdu.

(«Xiangtən nahiyisi Qingfeng yezisidiki parti-yə zhibusi namrat əzalarning kıyinqılıqlıni həl qılıwelixioğa yardım bərdi» digən maqə-lioğa təhrir səzi)

17

Bu nahayiti kizik hikayə ikən. Sotsiyalizimdin ibarət bu yengi xəy'i kona xəy'ilər bilən jiddi kürəx kılıx arķisidila tuəulıdu. Jəmiyətə bir kısımlar bir məzgil əzining kona yolida xunqə jəhillik bilən mangı-du. Yənə bir məzgildə bolsa yənə xu kixilər pozitsiyisini əzgərtip, yengi xəy'ilərnı yaklaydıəanliəini bildürıdu. Həllik ottura dihanlarning zor kəpqlıgi tehi 1955-yılning əldıki yerimida kopiratsiyiləxtürəxkə qarxi turoəan idi, keyinki yerimida, bir kısımlar pozitsiyisini əzgərtip, kopiratiptıka kiridıəanliəini bildürdi, gərqə bularning bəziliri kopiratiptıning rəhbərlik həkukini kəlioğa kirgü-züwelix məksidi bilən kopiratiptıka kirməkqi boləan bolsımu. Yənə bir kısımlar əqzida kirimən disımu, kənglidə ənqə halımay, nahayiti kattıq ikkiləndi. Üqinqi bir kısımlar kixilər yənə jəhillik bilən qarap turuwatıdu. Bu məsilidə yezilərdiki parti-yə təxkilatlıri bu təbikini səwri - təkət bilən kütüp turuxi kərək. Kəmbəəqəl dihan-lar bilən yengi təwən ottura dihanlarning rəhbərlik jəhəttiki üstünlüğini tikləx üqün, bəzi həllik ottura dihanlarning kopiratiptıka keyinrək kirginımu paydilik.

(«Ular kopiratsiyilixix yolini kət'i tallıwalıdi» digən maqəlioğa təhrir səzi)

18

Siyasi xizmat — barlik iqtisadiy xizmatlarning jan tomuri. Ijtimai - iqtisadiy tuzum tuptin ezigargan mazgilde tehimu xundak. Yeza igiligini kopiratsiyilexturux harkiti baxlinixtin tartipla bir hil jiddi idiyiwi we siyasi kurex bolup kaldi. Harkandak bir kopiratip xundak bir hil kurexni baxtin kexurmey turup barlikka kelalmeydu. Yep - yengi bir ijtimai tuzum kona tuzumning orni oja qurulidu, xunga u bu orunni taziliwetixi lazim. Kona tuzumni eks etturidigan kona idiyining qaldukliri haman kixilarning mingiside uzakkiqe turuwalidu, asanliqqa qikip ketixni halimaydu. Kopiratiplar quruloqinidin keyinmu, nuroqun kurexlarni bexidin kexuruhi kerak, xu qaoqdila ezini mustahkamliyelaydu. Mustahkamligandin keyin, boxixip qalidiganla bolsa, erulup ketiximu mumkin. Senxi elkisi Xieyu nahiyisidiki Senlousi kopiratiwi mustahkamlan'gandin keyin, boxixip qaloqanliqtin, erulup ketixke tas qaloqan. Peket xu yerdiki partiye texkilati ez hataliklirini pipen qilogan, kopiratip ezaliri ammisioja kapitalizimoja qarxi turup, sotsiyalizimni kuqoytix toqrisida yengiwaxtin tarbiye bergan we siyasi xizmatni eslige kelturgandin keyinla, bu kopiratip hawpni tugitip, dawamlilik rawajlinix yolioja quxken. Xehsi menpaxetni kezlaydigan kapitalistik zifalik haxikka qarxi turup, kolliktipping menpaxeti bilen xehsning menpaxetini birlaxturux pirinsipini barlik sez - harkatlarning olqimi qilogan sotsiyalistik rohni taxabbus qilix — tarkak, uxxak dihan igiligini paydin -

pəy zor kələmlik kopiratsiyiləxkən igilikke ötküzüxning idiyiwi wə siyasi kapaliti. Bu — nahayiti jəpalik hizmət, uni dihanlarning turmux təjribilirigə asasən, nahayiti konkirit wə nahayiti inqikə ixləx lazim, kopal pozitsiyə wə addi usul kollinixka bolmaydu. Uni yəkkə həlda əməs, iqtisadiy hizmət bilən birləxtürüp ixləx lazim. Bunday hizmətlər toqrisida pütün məmlikət boyiqə heli mol təjribigə igə bolup qalduk. Bu kitapka kirgüzülgən əsərləarning hər bir parqisida digüdək muxu hususiyət ipadilən'gən.

(«Kattik sawak» digən məkalioja təhrir səzi)

19

Bu məkalining nuqtiinəziri toqra. Kopiratiplar siyasi hizmətni yahxi ixləxni təkittixi kerək. Siyasi hizmətning asasiy wəzipisi üzüksiz türdə dihanlar ammisioja sotsiyalizim idiyisini singdürüx, kapitalistik həhixlarni tənkit kilixtin ibarət.

(«Zhangguozhuang kopiratiwining siyasi hizmiti» digən məkalioja təhrir səzi)

20

Bunday əhwal diqqət kilixka ərzydu. Həllik dihanlarda kapitalistik həhix eçir bolidu. Biz kopiratsiyiləxtürüx hərkiti dawamida, hətta buningdin keyinki nahayiti uzak bir məzgil iqidə dihanlaroja qaritilojan siyasi hizmətni səlla boxaxturup qoysak, kapitalistik həhix yamrap ketidu.

(«Kapitalistik həhixka qarxi kət'i kürəx elip berix kerək» digən məkalioja təhrir səzi)

21

Bu maqalida kopiratipni tertipke selixning yahxi tajribiliri tonuxturuloqan, tawsiyə kilixka ərzydy. Yengi bir ijtimai tüzümning məydanəja kelixi haman gukan - sürən bilən bolidu, yəni yengi tüzümning əwzəlligi təxwiq kilinidu, kona tüzümning kalaklioqi pipən kilinidu. Məmlakitimizdiki 500 milyondin artuk dihani sotsiyalistik əzgərtix elip berixka tartixtək bundak yər - jahanni zilziligə kəltüridioqan ixning tip - ting əhwalda məydanəja kelixi mümkün əməs, u biz kommunistlardin dümbisigə kona tüzüm bokqisini yüdūwaloqan kəng dihanlar ammisiəja səwriqanlik bilən, ular asan qūxinələyidioqan, janlik təxwiq - tərbiyə hizmitini ixləxni tələr kilidu. Həzir bu hizmət məmlakiti-mizning hərkaysi jaylirida ixliniwatidu, təxwiq kilixka mahir boləjan nuroqun yeza hizmitini ixligūqi yoldaxlar barlikka kəldi. Bu maqalida təswirlən'gən "4 ni selixturuq, 5 ni hisaplax"—dihanlarəja ikki hil tüzümning kaysisi yahxi, kaysisi yaman ikənliginə qūxəndüridioqan, kixilər birlə anglisa qūxiniwalidioqan nahayiti yahxi usul. Bu usul nahayiti küqlük kayil kilix küqigə igə. Bu usulda təxwiq kilixka mahir bolmioqan bəzi yoldaxlarning kiləjinidək, kolida kixini təsirləndürgüdək bir-nimisi yok turukluk, addi həldila, "Gonghəndangning yolida mangamsilər ya Jiang Jiəshining yolida mangamsilər" dəp angliəjuqilarni qong kalpak bilən besixkila urunmay, bəli xi yərdiki dihanlarning əz tajribiliri arkilik dihanlarəja əhwal inqikə təhlil kilip

berilidu, xunga u nahayiti küqlük kayil kilix küqigə igə bolidu.

(«Kopiratipni tərtpkə selixning bir yahxi təjribisi» digən maqalioğa təhrir səzi)

22

Əksilinkilapqilarning kopiratsiyiləxtürüx hərkitigə buzoqunqilik kiloanliqi məsilisi yaloquz Guyzhou əlkisi Duyün nahiyisi 5-rayonidikila məsilə əməs, omumi yüzlük bir məsilə, lekin baxka əlkilləning xu hildiki zornallirida bu məsilə toqrisidiki sözləni nahayiti az uqritiwatimiz. Kopiratsiyiləxtürüx jəryanida yeza hizmiti bilən xuqulliniwatkan barlik yoldaxlar əksilinkilapqilarning buzoqunqilik hərketlirigə qarxi kürəx kilix məsilisigə toluq əhmiyət berixi lazim. Duyün nahiyisining bu rayonidin üginip, kopiratiplarda partiya, ittipak əzalirini tayanq kilip, koqdaq təxkilatlrini kurux lazim. Xiənweyning rəhbərliqi wə nazariti astida, partiyining qüweylirining əhwalni tətqiq kilip, partiya iqidə wə sirtida təxwikat wə qüxəndürüx ixini yahxi ixləp, ammining əksilinkilapqilarning buzoqunqilik hərkitigə boləjan huxyarliqini əstürgəndin keyin, kopiratiplarning rəhbərlik organlirioğa kəz boyap kiriwəlojan əksilinkilapqilar wə baxka buzuk unsurlarni təkxürüxi, tazilixi wə bir tərəp kilixi tamamen zərür. Lekin tazilinidiojanlar həkiki əksilinkilapqilar wə həkiki buzuk unsurlar boluxi kerək, yahxi adəmləni yaki pəkət məlum kəmqilikliri bar kixiləni yaman adəm diyixkə bolmaydu. Bolupmu bir tərəp kilix muwapik

boluxi, nahiyining testikidin ötküzüluxi lazim.

(«Əksilinkilapqilarning buzojunqilik hərketlirigə qarxi kət'i kürəx kilix lazim» digən maqalıoqa təhrir sözi)

23

Uluoq sotsiyalizim jəmiyiti kurux üqün kəng ayal-lar ammisini ixləpqi-kirix paaliyitigə katnixixka hərket-ləndürüx intayin zor əhmiyətkə igə. Ixləpqi-kirixta ə-ryal diməy, ohxax ixka ohxax hək berixni əməlgə axurux lazim. Ər - ayallarning həkiki barawərligini pəkət pütün jəmiyətni sotsiyalistik əzgərtix jəryanidila əməlgə axuroqili bolidu.

(«Ayallar əmgək sepigə atlandi» digən maqalıoqa təhrir sözi)

24

Bu maqala nahayiti yahxi, jaylar paydilansa bolidu. Yaxlar — pütün ijtimai küqlər iqidə bir kism əng aktip wə əng janlik küq. Ular üginixkə taza berilidu, ularda konilikni saqlax idiyisi əng az bolidu, bolupmu sotsiya-lizim dəwrədə xundak bolidu. Jaylardiki partiye təxki-latirining yaxlar ittipaki təxkilatli bilən birlikte yax-larning küqini qandak kiloqanda alahidə jari kilduroqili bolidioqanlıoqini tətqiq kilixka əhmiyətkə berixini, yaxlar-oqa adəttikiqə qarimasliqini, ularning alahidiliklirigə kəz yummasliqini ümit kilimiz. Əlwəttə, yaxlar yaxanoqanlar wə kiranlardin üginixi, türlük paydilik paaliyətləni elip berixta imkaniyətkə bəriqə ya-

xanojanlar wə kıranlarning razılığını elixi kerək. Yaxanojanlar wə kıranlarda konilikni saxlax idiyisi köprək bolidu, ular köpinçə yaxlarning iloqar paaliyət-lirini basidu, yaxlar birər nətiyə kərsətkəndə, ular andin kayıl bolidu, bundak əhwal muxu makalida nahayiti yahxi təswirlən'gən. Konilikni saxlax idiyisi bilən, əlwəttə, murəssə kılmaslıq kerək, hop, undak bolsa sinak kilip kərəyli, nətiyə kərəlsə, ularmu razi bolidu.

(«Zhongshən nahiyisi Xiping yezisidiki 9-yeza igilik ixləpqiğirix kopiratiwining yax zərbidarlar düyi» digən makalıoğa təhrir səzi)

25

Bumu bir yahxi makala, jaylar paydilansa bolidu. Buningda ottura məktəp okuquqilirini wə toluq baxlan-oquq məktəpni püttürgən okuquqilarni kopiratsiyiləxtürüx hizmitigə katnixixka uyuxturux otturiğa koyul-oqan, bu alahidə əhmiyət berixkə ərziydu. Yezilaroğa berip hizmət kılıxi mümkin boləjan xundak ziyalilarning həmmisi hoxallıq bilən yezilaroğa berixi lazim. Yeza — bipayan zimin, u yərdə ni - ni ixlarni kiləjili bolidu.

(«Bir yezida kopiratsiyiləxtürüxni guyhualax-ning təjribisi» digən makalıoğa təhrir səzi)

26

Mana bu yərdə Chen Xüemeng qikiptu. Zhongguoda bundak kəhrimanlar minglap, tümənləp qikiwatidu, əpsuski, ədiplər tehi ularni izliməywatidu, yezilaroğa

berip kopiratsiyiləxtürüx hizmitigə yetəkqilik kıliwat-
kan kixilərnıngmu kərgini kəp, yazoını az boluwatıdu.

(«Kopiratsiyiləxtürüxning baxlamqısı — Chen
Xüemeng» digən maqalıoqa təhrir sözi)

27

Bu maqala nahayiti yahxi yeziloıan, partiyə wə
ittipakning xiənwey, qüweylirioıa wə yeza zhibulirioıa
təwsiyə kilixka əziydu, kopiratiplarning həmmisi
muxundaq kilixi kerək. Bu maqalining aptori partiyə-
ning luxiənini qüxinidikən, u pütünləy jayıda eytkən.
Ədibiy jəhəttinmu yahxi, bir kərüx bilənla qüxiniwal-
oıili bolıdu, partiyə bagusi purioıi yok. Bu yərdə kitap-
hanlarning xuningoıa dikket kilixini soraymızki, bizning
nuroıun yoldaxlirimiz maqala yazoıanda, partiyə bagu-
sioıa tolimu berilip ketıdu, yazoıan maqalisi jansız,
obrazsız, okusa kixining bexi aqrıydu. Gırammatikioıi-
mu, istelistika təripigimu əhmiyət bərməydu, yerim koni-
qə, yerim yengiqə ədibiy til bilən yezixka amrak, kitap-
hanlarnı ətəy kiynioıusi kelip kəloıandək, gayıda maqalı-
sini baxtin ayak tutruksız səzlər bilən toxkuzuwetıdu,
gayıda yənə ilaji bar kona səzlərnı ixlitixkə tirixıdu.
Bu kitapka kirgüzülgən 170 nəqqə parqə maqalining
birmunqısıda partiyə bagusining purioıi küqlük idi.
Birkanqə ketim tüzitilgəndin keyin, andin heli okuxluk
bolup kaldı. Xundaq bolsimu, yənə bəzi əsərlər yənıla
tutuk, qüxiniksız. Bu maqalılar məzmuni muhım bol-
oıanlıoıi üqünla elindi. Adəmning bexini aqrıtıdıoıan
partiyə bagusini qaıanmu azrak uqrıtıdıoıan bolarmız-

kin? Buning üçün gezit, zornallirimizdiki təhrir yoldaxlarning bu ixka diqqət kilixi, aptorlaroqa maqalilarni janlik wə rawan kilip yezix təliwini koyuxi wə ularning maqalilirini əzliri qol selip tuzitip berixi tələp kilinidu.

(«Kopiratipning siyasi hizmiti» digən maqalioqa təhrir səzi)

28

Bu yərdə tonuxturuloğan kopiratip — Wang Guofən rəhbərliğidiki “namratlar kopiratiwi”. Igilikni tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxkurux pütün məmlikəttiki barlıq yeza igilik ixləp qikirix kopiratiplirining fangzheni boluxi lazim, yak, barlıq igilik ixlirining fangzheni boluxi lazim. Zawutlarni tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxkurux, soda dukanlirini tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxkurux, barlıq dələt igiligidiki ixlarni wə kopiratsiyə ixlirini tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxkurux, baxka həmmə ixlarni tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxkurux, hərəkəndə ixta tirixqanlik - iktisatqillik pirinsipini ijrə kilix lazim. Bu — iktisat kilix pirinsipini, iktisat kilix — sotsiyalistik igilikning tıp pirinsiplirining biri. Zhongguo — qong bir məmlikət, əmma hazır tehi nahayiti kəmbəqə, Zhongguoni bay kilix üçün, birnəqqə on yil wəqit kerək. Nəqqə on yildin keyinmu tirixqanlik - iktisatqillik pirinsipini ijrə kilixka toqra kelidu, lekin aldimizdiki muxu birnəqqə on yil iqidə, aldimizdiki muxu birnəqqə 5 yillik pılan məzgilidə tirixqanlik - iktisatqillikni alahidə təxəbbus kilix, iktisat kilixka alahidə əhmiyyət berix lazim. Həzir nuroqun

kopiratlarda iktisat kilixkə əhmiyət bərməydiyən bir hil naqar istil məwjut, buni qapsan tüzitix lazim. Kopiratipni tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxkuruxning ülgilirini hər bir ölkidinmu, hər bir nahiyidinmu tapkili bolidu, xundak ülgiləni təröjip kilix lazim, həmməylən xundak kilsun. Tirixqan - iktisatqil boləjan, məhsulati yukuri, hər tərəptin yahxi yoloja koyulojan kopiratiplarni mukapatlax lazim, israpqilik kilojan, məhsulati təwən boləjan, hər jəhəttin yahxi ixlimiğən kopiratiplarni tənkit kilix lazim.

(«Kopiratipni tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxkurayli» digən məkalioja təhrir sezi)

29

Bu — yeza boyiqə mingdin artuk ailidin kurulojan bir qong kopiratip (Ular kolhoz dəp ataydu, yənila kopiratip)ning 7 yillik uzak kəlgüsi pilani, buningdin jaylar paydilansa bolidu. Nimə üqün muxundak uzak muddətlik pilanning boluxi kerəkligini kixilər uning məzmunioja karap baksila biliwalidu. İnsaniyətning tərəkkiyatioja nəqqə yüz ming yil boldi, Zhongguo digən bu yərdə öz igiligimizni wə mədiniyitimizni pilan boyiqə rawajlandurux xaraitioja tēhi əmdila igə bolduk. Muxu xaraitkə igə boləjandin keyin, məmlikitimizning kiyapiti yildin - yiloja əzgirip baridu. Hər 5 yilda bir qongrak əzgirix bolsa, birkanqə 5 yil ötkəndin keyin tehimu qong əzgirix bolidu.

(«Kizil yultuz kolhozining uzak kəlgüsi guyhua-si» digən məkalioja təhrir sezi)

30

Bu — yahxi bir maqala, həmməylənniŋ oqup qikixioŋa ərziydu, jaylardiki kopiratiplar uzak muddətlik pilan tüzüxtə paydilansa bolidu. Bu maqaliniŋ aptori “Ixləpqiŋirix guyhuasi tüzüxninŋ pütün jeryani — iloŋar idiyining konilikni saklax idiyisi bilən kürəx kilix jeryani” dəp nahayiti toŋra eytkan. Konilikni saklax idiyisi hazır həmmila jayda digüdək putlikaxang boluwatidu. Bundaŋ konilikni saklax idiyisini tügitip, ixləpqiŋirix küqlirini wə ixləpqiŋirixni zor bir kədəm rawajlandurux üqün, barlik jaylar, barlik kopiratiplar özining uzak muddətlik pilanini tüzüp qikixi kerək.

(«Bir kopiratipning 3 yillik ixləpqiŋirix guyhuasi» digən maqalioŋa təhrir səzi)

31

Bu yeza kopiratsiyiləxtürüx, məhsulatni axurux tədbirliri, su quruluŋi, partiye wə ittipakni tərtipkə selix, mədiniyət-maarip qatarlik ixlarning 2 yillik pilanini tüzüp qikikan, pütün məmlikəttiki yezilarmu xundaŋ kilixi kerək. Bəzi kixilər pilan tüzüx təs dəydu, nime üqün bu yeza tüzüp qikalidi? 1956- yili pütün məmliketimizdiki nahiyə, rayon wə yezilarning həmmisi omumi yüzlük pilan tüzüp qikixi, pilanoŋa kirgüzüldioŋan ixlar axu pilandikidinmu köprək boluxi, məsilən, koxumqə kəsp, soda, pul muamilisi, kəkərtix, səhiye qatarlik ixlar kirgüzülüxi kerək. Yirikrək bolup qalsimu, əmiliyətke

anqə uyoqun bolmisimu, hər halda, yoktin yahxi. Bir əlkidə bir - ikki nahiyə, bir - ikki rayon, bir - ikki yeza tüzükrək pılan tüzüp qıqsıla, uni tezdin kengəytip, baxka nahiyə, baxka rayon, baxka yezilaroqimu xundak kilixka tapilisa bolidu. Undak təs, mundak təs diyilidu, əmiliyətə unqiwala təs əməs.

(«Yitao yezisining omumi yüzlük guyhuasi» digən məkalioqa təhrir səzi)

32

Bu makala heli yaraydu, nahiyilər paydilansa bolidu. Hər bir nahiyining omumi yüzlük guyhuasida muwapıq bir su kuruluxi guyhuasi boluxi kerək. Su kuruluxi elip berix — yeza igiligidə məhsulatni axuruxni kapalətləndüridioqan qong ix, kiqik tiptiki su kuruluxini nahiyə, rayon, yeza wə kopiratiplarning həmmisi qılalaydu, qarxi turoqili bolmaydioqan pəw - kuladdə eoqir su wə kuroqəqilik apitini hisapka almi - oqanda, birkanqə yil iqidə, muddətkə bəlüp elip berilidi - oqan, kuroqəqilik boləqanda, suning boluxioqa, həlqilik boləqanda, suni qikiriwetixkə kapalətlük kılindioqan guyhua tüzüp qıqix bəkmü zərür. Buni tamamen orunlioqili bolidu. Kopiratsiyilixix اساسida amma nahayiti zor küq - kuwwət tapti. Nəqqə ming yildin buyan həl qilix mümkin bolmay keliwatқан adəttiki su apiti, kuroqəqilik apiti məsilisi birkanqə yil iqidə həl kılınixi mümkin.

(«Hər bir kixini bir modin əlkə yətgə igə kilitə lazim» digən məkalioqa təhrir səzi)

33

Qoxka bekiş — oqutka, gəxkə wə chukou kilip wəyhuy almaxturuxka munasiwətlik qong məsilə, barlik kopiratiplar qoxka bekişni öz pilaniqə kirgüzüxi kerək, əlkə, wilayət, nahiyə wə rayonlarning öz pilani boluxi lazim, əlwəttə. Qoxkining yəm - həxiğini həl qilix asan, bəzibir otlar, bəzibir dərəh yopurmakliri, tatlik yangyuning piligi wə tatlik yangyuning əzi yəm - həxək bolidu, əla boquz bolmisimu bolidu, kəpləp əla boquz ixlitixning tehimu hajiti yok. Kopiratiپ bakqandin taxkiri, hər bir dihan ailisini birdin birkanqioiqə qoxka bekişka dəwət qilix, birkanqə yil iqidə bu məxsətkə yetix lazim. Qoxka bekişni mən'i qilidoğan bəzi az sanlik millətlər wə diniy adət tüpəylidin qoxka bekişni halimaydiğan ayrim aililər əlwəttə buning iqigə kir-məydu. Qoxkiqilikni rawajlanduruxta bir yürüş mukapatlax qarisi boluxi kerək, Zhejiang əlkisidiki Shanghua kopiratiwining təjribisidin jaylar paydilansa bolidu.

(«Bu yərdə zor bir türküm qoxka bekişkan» digən məqalioqə təhrir səzi)

34

Kopiratsiyilixixtin ilgiri məmlikətning birmunqə jaylirida əmgək küqi oxuqçilioqi məsilisi məwjut idi. Kopiratsiyiləxkəndin keyin, nuroqun kopiratiplar əmgək küqining yetixməywatkanlioqini, ətmüxtə etiz - erik əmgigigə katnaxmaydiğan kəng ayallar ammisini əmgək sepigə katnixixka hərəkətləndürüxning zərürlüğini his

kilixti. Bu — nuroqun kixilərnin oylimioqan yeridin qikqan bir qong ix. Ilgiri kixilər haman, kopiratsiyiləxkəndin keyin, əmgək küqi oxuqçiloiqi qokum yüz beridu, dəp hisaplioqan idi. Əslidə oxuqçilik bar idi, əmdi yənə oxuqçilik yüz bərsə, kandaq kilix kerək! Nuroqun jaylarda kopiratsiyilixixning əmiliyiti kixilərdiki bu əndixini tügətti, əmgək küqi oxuqçilik kiliwatmaydu, bəlki yetixməywatidu. Bəzi jaylar kopiratsiyiləxkəndin keyin, bir məhəl əmgək küqi oxuqçiloiqini his kildi, bu ixləpçikirix kəliminin tehi kengəytilmigənligi, kəp hil igilikning tehi yoloqa koyulmioqanlıoiqi, terikçilikningmu tehi inçikə kilinmioqanlıoiqidin boləjan. Nuroqun jaylarni elip eytsak, ixləpçikirixning kəlimi kengəysə, igilik tarmaklıri kəpəysə, əmgəkning dairisi təbiət dunyasiəqa qarap kengəysə wə qongkurlaxsa, hizmətlər inçikə ixlənsə, əmgək küqi yetixməslilik his kilinidu. Bundaq əhwal tehi əmdi baxliniwatidu, kəlgüsidadə yildin - yiloqa kəpiyidu. Yeza igiligi maxinilaxturuloqandin keyinmu xundaq bolidu. Kəlgüsidadə kixilər əzəldin hiyalioqa kəltürüp bakmioqan hilmu - hil ixlər qikidu, ziraətlərnin məhsulati hazirqidin birnəqqə həssə, on nəqqə həssə hətta birnəqqə on həssə yukuri bolidu. Sanaət, katnax wə almaxturux ixlirininin tərəkçiyati bolsa əjdatlirimiz təsəwwur kilipmu bakmioqan dərijidə rawajlinidu. Ilim - pən, mədəniyə, maarip, səhiyə qatarlıq ixlarnu xundaq bolidu. Zhongguo ayalliri — adəm küqi jəhəttin uluoq bir baylık. Məmlikitimizni uluoq sotsiyalistik məmlikət kilip kurup qikix yolida kürəx kilix üqün, bu baylıkni eqix kerək.

Ayallarni əmgəkkə katnixixka hərketləndürüx üçün, ər - ayal diməy, ohxax ixka ohxax hək berix pirinsipini yoloğa koyux lazim. Zhejiang əlkisi Jiənde nahiyisinin təjribisini həmmə kopiratiplar kollansa bolidu.

(«Ayallar ixləpqiixka katnixixka hərketləndürülüp, əmgək küqi yetixməslük kıyinqiloqi həl kilindi» digən makaliğa təhrir səzi)

35

Bumu omumi haraktir aloğan bir məsilə. Bu ikki kopiratipling əhwalidin karioğanda, hazırki ixləpqiix xaraiti boyiqə, əmgək küqidin üqtin biriğə exip kəloğan. Ilgiri 3 adəm kilidioğan ixni kopiratsiyiləxkəndin keyin 2 adəm kilidioğan boldi, bu sotsiyalizimning əwzəlligini kərsitidu. Exip kəloğan üqtin bir hətta uningdinmu kəp əmgək küqi kəyərdin qikix yoli tapidu? Asasən, yənila yezidin tapidu. Sotsiyalizim kona jəmiyəttin əmgəkqilərni wə ixləpqiix wastilirini azat kilipla kəlməstin, kona jəmiyəttə paydilinix mümkin bolmioğan kəng təbiət dunyasini azat kildi. Həlk ammisi qəksiz ijadiy küqkə igə. Ular təxkillinip, əzlrining küqini jari kilalaydioğan barlik jaylar wə tarmaklarğa yürüx kilip, ixləpqiixni qongkurlaxturuxka wə kəngəytixkə yürüx kilip, əzliri üçün kündin - kün'gə kəp parawanlik yaritalaydu. Bu yərdə tehi yeza igiligini maxinilaxturux eytilmioğan. Maxinilaxturuloğandin keyin, əmgək küqi tehimu kəp tejlidu, u qəoğda qikix yoli bolamdu? Maxina bilən terikqilik kilidioğan bəzi dihanqilik məydanlirining təjribiliridin karioğanda, yənila qikix yoli bolidu, qünki

ixləp qikirixning dairisi kengiyidu, tarmakliri kəpiyidu, ix inqikilixidu, xunga küqni ixlitidioqan jay tapalmasliktin qorkmaymiz.

(«Oxuk əmgək küqliri qikix yoli taptı» digən maqalıoqa təhrir sözi)

36

Bu nahiyining əhwalimu bizgə yezilardiki oxukqə əmgək küqining yezilardin qikix yoli tapalaydioqanlıoqini qüxəndüridu. Hər bir ər - ayal əmgək küqining bir yillik ix künini igilik baxkurux usulining yaxxilini-xioqa, ixləp qikirix yolining kengiyixigə qarap yənə kəpəytixkə bolidu, bu maqalida eytiloqandək, ərləning ix künini 100 nəqqə kündin, ayallarning ix künini birkanqə on kündin əməs, bəlki ərləningkini 200 nəqqə kündin, ayallarningkini 100 nəqqə kündin kiloqili yaki tehimu kəprək kiloqili bolidu. Baxka jaylardiki bəzi kopi-ratiplar hazır bu sanoqa yətküzdi. Qoxumqə kəsp həkiki bazaroqa igə boluxi kerək, qarəularqə rawajlanduruwərgili bolmaydu, bu tooqra. Məmlikət boyiqə eytkanda, yeza qoxumqə kəspining nahayiti zor bir qismi yezilar üqün hizmət qilidu, lekin heli bir qismi xəhərlər üqün wə chukou üqün hizmət qilixi kerək, kəlgüsidə bu qismi kengəytilixi mümkin. Gəp xu yərdiki, dələtning bir tutax pilani boluxi, qarəuluk qədəmmu - qədəm tügiti-lixi lazim.

(«Xiangyin nahiyisi oxukqə əmgək küqining qikix yoli məsilisini həl kildi» digən maqalıoqa təhrir sözi)

37

Bu makala nahayiti yahxi, jaylar təklit kilip ixlisə bolidu. “Kuəyji yok” diyix kopiratsiyilixixning tez rawajlinixioja karxi kixilərnin banalirining biri. Pütün məmlikət kopiratsiyiləxtürülsə, nəqqə milyon adəm kuəyji boluxka toqra kelidu, uni nədin tapimiz? Əmiliyətə, adəm bar, toluq baxlanojuq məktəp wə toluqsiz ottura məktəpni püttürgən zor türkümdiki okuquqilarni səpərwər kilip bu ixka koysa bolidu. Gəp tezdin tərbiyləx həmdə hizmət dawamida ularning bilim səwiyisi wə tehnika səwiyisini əstürüxtə. Rayonni birlik kilip, ixləpqikirix kopiratiwi, təminat - soda kopiratiwi wə amanət - kərz kopiratiwining kuəyjiliridin kuəyjilik həmkarlik tori təxkil kilix — kuəyjilərnin bilim səwiyisi wə tehnika səwiyisini əstürüxning yahxi qarisi. Zhangwu nahiyisining 3- rayonidiki kuəyjilik tori kuəyjilərgə yardım berip ularning bilim səwiyisi wə tehnika səwiyisini əstürüpla kəlməstin, bəlki nuroqun iktisadiy hizmət wə siyasi hizmətlərnin ixligən. Nahiyə wə rayonlardiki partiya təxkilatlıri bu hizmətkə rəhbərlik kilixka əhmiyət berixi lazim.

(«Yeza igilik ixləpqikirix kopiratiwi, təminat - soda kopiratiwi wə amanət - kərz kopiratiwining kuəyjiliridin kuəyjilik həmkarlik tori təxkil kilixning təjribiliri» digən maqalioja təhrir səzi)

38

Bu təjribini omumi yüzlük kengəytilmə lazim. Lənin: "Sawatsızlıq toluq yatkan bir məmlikəttə kommunizim jəmiyitini kuroqili bolmaydu"⁽²⁾ digən idi. Məmlikitimizdə hazır sawatsızlar xunqə kəp, uning üstigə, sotsiyalistik kuruluşni sawatsızlıq tūgətilgəndin keyin baxlaymiz digili bolmaydu, buningdin ətkür ziddiyət pəyda boldi. Hazır məmlikitimizdə oqux yexioqə toloqan nuroqun balilar üqün okuydioqan məktəp yoq bolupla qalmastin, bəlki oqux yexidin exip kətkən zor bir türküm əsmürlər wə yaxlar üqünmu okuydioqan məktəp yoq, qiranlar toqrisida səzləxning tehimu həjiti yoq. Bu jiddi məsili ni yeza igiligini kopiratsiyiləxtürük jəryanida həl kilix lazim, xundakla yeza igiligini kopiratsiyiləxtürük jəryanidila həl kiləqili bolidu. Dihanlar kopiratip təxkil kildi, iktisadiy jəhəttiki ehtiyaj səwiwidin sawat qikirixni jiddi tələp kilidu. Dihanlar kopiratip təxkil kildi, kolliktip kükə igə boldi, xuning bilən əhwal tamamen əzgərđi, ular sawat qikirixni əzliri uyuxaturalaydu. Birinqi kədəmdə gong hatiriləxning ehtiyajini kəzđə tutup, əz yezisi, əz kəntidiki adəm, yər - jay, qoral - sayman, dihanqilik ixlirining isimliri wə bəzi zərür səzlər bolup təhminən 200 - 300 hətni ügənsə bolidu. İkkinqi kədəmdə yənimu ilgiriləp hət wə səzlərnəni yezixni ügənsə bolidu. Muxundak ikki hil dərslük tüzüp qikix lazim. Birinqi hil dərslükni kopiratsiyiləxtürükə yetəqilik kilix hizmiti bilən xuoqulliniwatқан yoldaxlarning yərdimi bilən xu yərdiki ziyalilar əz jayidiki kopiratiplar-

ning ehtiyojiga asasen tuzup qikixi lazim. Hər bir jay öz aldioja tuzuxi kerək, bir tutax dərslük kollinixka bolmaydu. Bundak dərslükni təkxürmisimu bolidu. Ikkinji hil dərslükni kopiratsiyiləxtürükə yetəkqilik kilix hizmiti bilən xuqulliniwatkan yoldaxlarning yardimi bilən xu yərdiki ziyalilar dairisi kiqikrək bir jaydiki (məsilən, bir nahiyə yaki bir wilayəttiki) xəy'ilər wə səzlərgə asasinip, uningoja pütün əlkə (xəhər, aptonom rayon) wə pütün məmlikət haraktirlik bir kışim xəy'ilər wə səzlərləni koxup tuzup qikixi lazim, bumu birnəqqə yüz həttin axmisun. Bundak dərslükni jaylar birlikkə kəltürmisimu bolidu, nahiyə, wilayət yaki əlkə (xəhər, aptonom rayon) dərjilik maarip organliri tezdin təkxürüp qikixi kerək. Bu ikki kədəm tügigəndin keyin, üqinqi kədəmdə əlkilik (xəhərlik, aptonom rayonluk) maarip organliri daim kollinilidiojan 3- hil dərslükni tuzup qikixi lazim. Uningdin keyin yənə səwiyini dawamlık əstüridiojan dərslük boluxi lazim. Zhongyangdiki mədiniyət, maarip organliri bu ixka muwapik yetəkqilik kilixi lazim. Shəndong əlkisi Jünən nahiyisining Gaojialiugou kəntidiki yaxlar ittupakı zhibusi bir ijadiy hizmət ixligən. Bu əhwalni kərsə, kixi bəkmü hoxal bolidu. Okutkuqi təyyar, ular—xu yezida toluk baxlanojuq məktəpni püttürgən okuqçuqilar. Sür'iti tez, 2 yerim ay iqidila 100 din artuq yax wə ottura yaxliklar 200 din artuq hət üginip, əzlirining gong hisawatini yazalaydiojan boləjan, bəziliri kopiratipning hisapqisi boləjan. Gong hatiriligüqilər kursi digən nammu nahayiti yahxi. Bundak kurslarni jaylar omumi yüzlük eqixi lazim. Hər dərjilik

yaxlar ittipakı təxkilatlırı bu ixka rəhbərlik kılıxi, barlık partiyə, həkümət organlırı buni kəllixi kerək.

(«Jünən nahiyisining Gaojialiugou kəntidiki yaxlar ittipakı zhibusining gong hatirilügüqilər kursi eqix təjribisi» digən makalıoqa təhrir səzi)

39

Bu yərdə eytilöjini — Li Shunda rəhbərliğidiki Altun yultuz dihanqilik - ormanqilik - qarwiqilik ixləp-qikirix kopiratiwi. Bu kopiratip kurulup 3 yil iqidə 283 aillilik qong kopiratipka aylanojan. Bu kopiratip Təyhangshən teoqidiki namrat bir yərgə jaylaxkan bolsimu, kəpqilikning tirixixi arkisida, 3 yil iqidə kiyapitini əzgərtixkə baxlıojan. Əmgək küqliridin paydilini xünümü Yapon baskunqiliriyoja qarxi uruxtin ilgiriki yəkkə ixləgən qaoqlardikigə kariojanda 110.6 pirsənt əskən, kopiratip kuruluxtin ilgiriki həkmarlik guruppisi waqtidikigə kariojandimu 74 pirsənt əskən. Kopiratipning jamaət juoqlanmisi birinqi yildiki 120 yüəndin kəpiyip, 11 ming yüəndin kəprəkkə yətkən. 1955-yili kopiratip əzalirining hər biri ottura hisap bilən 884 jing axlik kırım kılıojan, Yapon baskunqiliriyoja qarxi uruxtin burunkioja kariojanda 77 pirsənt, kopiratip kuruluxtin burunkioja kariojanda 25.1 pirsənt axkan. Bu kopiratip 5 yillik pilan tüzüp qikkan, buni 3 yil ijra kılıx nətijisidə ixləp-qikirixning omumi kimmitti 5 yillik pilandikining 100.6 pirsəntigə yətkən. Bu kopiratipning təjribiliri bizgə xuni ukturiduki, təbii xaraiti naqarrak yərlərdə məhsulatni kəpləp axurojili boləjan ikən, təbii xaraiti yahxirak yər-

lərdə nimə üçün məhsulatni tehimu köpləp axurojili bolmaydikən?

(«Kopiratipni tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxkurup, taqlıq rayonni gülləndürəyli» digən məkalioja təhrir səzi)

40

Bu—nahayiti obdan yoloja koyulojan bir kopiratip, buningdin nurojun paydilik təjribə alojili bolidu. Qüfu nahiyisi — Kongfuzining yurti, u janap bu yərdə nurojun yillar məktəp eqip, nurojun kabilyətlik okuquqilarni tərbiyiləp qikkan, bu ixning dangki qikkan. Ləkin u həlkning iktisadiy turmuxioja anqə kəngül bəlmigən. Uning okuquqisi Fən Chi uningdin dihanqilik bilən kandaq xuoqullinixni soriojanda, u jawap bərməyla qalmastin, tehi Fən Chini “tegi pəs adəm”⁽³⁾ dəp kəynidin tilliojan. Həzir uning yurtidiki həlk sotsiyalistik kopiratip kuruwalojan. 2 ming yildin artuk wakitin baxtin kəqürüpmu yənila xunqə namrat yaxap kəlgən həlk kopiratip kurojinijoja 3 yil etüxi bilənla, iktisadiy turmux wə mədiniyət turmuxi jəhəttə kiyapitini əzgərtixkə baxliojan. Mana bu həzirki sotsiyalizimning həkikətən kədimkilər kilip baxmiojan ix ikənligini ispatlaydu. Sotsiyalizim Kongfuzining kitawioja kariojanda kürming həssə yahxi. Kongzi buthanisi, Kongzi zaratkaliqini kərüxkə kizikip barojan kixilərnə muxu kopiratipni kərgəq kelixkə dalalət kilimən.

(«3 yilda məhsulatni 67 pirsənt axurojan bir yeza igilik ixləpqiqririx kopiratiwi» digən məkalioja təhrir səzi)

41

Bu makala nahayiti yahxi yezilojan, bir korup qikixka arziydu. Kopiratipni ongayrak kurup qikixni, kadir-lar bilan ammini qapsanrak tajribiga igə kilixni kezde tutkanliktin, hazir kurulojan yerim sotsiyalistik kopira-tiplar iqide 20 - 30 ailidin tarkip tapkan kiyik kopiratip-lar kep boldi. Lekin kiyik kopiratiplarda adəm az, yer az, mebləq az boləjanliktin, igilikni kəng kələmdə yoləqə koyəjili bolmaydu, maxina ixlətkili bolmaydu. Bunday kiyik kopiratiplar ixləpqikirix küqlirining tərəkkiyatini yənila boəqup koyuwatidu, xu halitidə uzakkiqə turi-wərsə bolmaydu, ularni pəydin - pəy birləxtürəx lazim. Bəzi jaylarda bir yeza bir kopiratip kilinsa, az sandiki jaylarda birkanqə yeza bir kopiratip kilinsa bolidu, dər-wəkə, kəpligən jaylarda bir yezida birkanqə kopiratip boluxi mümkin. Tüzləng rayonda qong kopiratip kurux mümkin bolupla qalmastin, taqlik rayondimu qong ko-piratip kuruxka bolidu. Ənhuy əlkisining Foziling su ambiri jaylaxkan bir yezisi pütünləy taqlik yer bolup, uzunisi wə toəqrisi nəqqə on qakirim kelidu, bu yərdə dihanqilik, ormanqilik, qarwiqilik omumlaxturup bax-kurulojan bir qong kələmlik kopiratip kurulojan. Əlwət-tə, bundak birləxtürəx üqün kədəm - baskuq boluxi, muwapik kadir boluxi, ammining razilioji boluxi lazim.

(«Qong kopiratipning əwzəlligi» digən makalioja təhrir sezi)

42

Qong kopiratip wə ali kopiratip kuruxning əng paydilik ikənligini Həynəndao arilidiki Kızıl bayraq kopiratiwining təjribisimu ispatlıdı. Bu qong kopiratip pəkət bir yillik tarihka igə bolsimu, ali kopiratipka ətüxkə təyyarlanoğan. Əlwəttə, bu həmmə kopiratiplar xundak kilsun digən söz əməs, baxka kopiratiplar zadi qaysi waqıtta koxsulsa wə dərijisini kətərsə muwapıq bolidi-əjanlıoğini yənıla əzining xərt - xaraitining pixip yetilgən - yetilmigənligigə qarap bəlgilixi kerək. Lekin, omumən kilip eytkanda, 3 yil waqıt bolsila kupayə kilidu. Muğimi dihanlaroğa ülgə kərsitix lazim. Dihanlar qong kopiratip wə ali kopiratip kuruxning kiqik kopiratip wə təwən kopiratip kuruxka qaridoğanda tehimu paydilik bolidiəjanlıoğini kərgən qaoğda, kopiratiplarni koxsuxni wə dərijisini kətirixni tələp kilidu.

(«Qiongshən nahiyisining birinqi rayonidiki Kızıl bayraq yeza igilik ixləpqikirix kopiratiwi təbii apətkə wə kapitalistik idiyigə qarxi kürəx kilix dawamida mustəhkəmləndi» digən maqalioğa təhrir səzi)

43

Ixləpqikirix küqlirini wə ixləpqikirixni yənimu rawajlandurux üqün, xərti pixip yetilgən kopiratiplarni baxlanoquq xəkildin ali xəkilgə ətüzüxni oylap kərüx kerək. Baxlanoquq xəkildiki kopiratiplarda yerim hususi mülükqilik saklanoqaqqa, məlum waqıtka yətkəndə,

bundak yerim hususi mülükqilik ixləpqi kirix küqlirining rawajlinixini boqup koyidu, kixilər bundak tüzümnı özgərtip, kopiratipni ixləpqi kirix wastiliri tamamən omumning boləjan, kollıktip baxqurıdıəjan igilik təxkilatıə aylanduruxni tələp kılıdu. Ixləpqi kirix küqliri yənimu ilgiriləp azat bolsila, ixləpqi kirix tehımu zor dərıjıdə rawajlinıdu. Ətux waqti bəzi jaylarda tezrək, bəzi jaylarda astıraək boluxı mümkin. Quruləjınıə 3 yılqə boləjan baxlanəuq kopiratipta bundak xərt asasiy jəhəttin hazırlanəjan bolıdu. Əlkilər, xəhərlər wə aptonom rayonlardiki partiyə təxkilatlıri bunı muhakimə kılıp wə orunlaxturup, 1956 -, 1957 - yilliri iqidə amma maqul kərgən xərt astıda sinək haraktirıdiki bəzi ali kopiratiplarnı kuruxı kerək. Hazırkı kopiratiplar omumən kiqik, ularni ali kopiratipqə ətküzux waqtıda ammining razılıəjını elip, nuroqun kiqik kopiratiplarnı koxup qong kopiratipqə aylandurux kerək. Əgər muxu 2 yil iqidə hər bir rayonda birdin birnəqqıgıqə ənə xundak kopiratipni barlıkka kəltürux mümkin bolsa həmdə bu kopiratiplar amma iqidə baxlanəuq kopiratipqə karioqanda tehımu qong əwzəllıkkə igə ikənligini kərsətsə, u halda, keyinki birnəqqə yil iqidə kopiratiplarnı koxux wə dərıjisini kətirix hizmitini paydılik xərtkə igə kıləjili bolıdu. Bu hizmətnı ixləpqi kirixni rawajlanduruxning omumi yüzlük guyhuasi bilən maslaxturux kerək. Kixilər qong kopiratip wə ali kopiratipning kiqik kopiratip wə baxlanəuq kopiratiptinmu paydılik ikənligini kərgən qaoqda, uzak müddətlik guyhuaning əzlırigə hazırkıə karioqanda kəp

yukuri səwiyilik maddi wə mədini turmux elip kelidi-
oqanliqini kergən qaoqda, kopiratiplarni qoxux wə dəri-
jisini kətirixkə maqul bolidu. Xəhər ətrapi rayonlirida
dərijisini kətirix tezrək bolidu. Beyjingdiki muxu kopi-
ratipning təjribisidin əhwali ohxixip ketidioqan baxka
kopiratiplar paydilansa bolidu.

(«Baxlanoquq xəkildin ali xəkilgə ətken bir
kopiratip» digən maqalioqa təhrir səzi)

IZAHLAR

(1) Bu yərdə eytiloqan “tətür təxwik” amma omumi yüzlük
hərkətlinip, kopiratipka kirixni arka - arkidin tələp kiliwatqan
qaoqda, həmməylənnəng toluq oylinip, kopiratipka ihtiyariy ki-
rixini qoloqa kəltürüx üqün, ammioqa kopiratip təxkil kilixning
yahxilioqini wə uning paydilik xərtini təxwik kiləqandin taxkiri,
yənə duqkelix ehtimali boləqan türlük kiyinqilik wə paydisiz əh-
wəlnimu oquq qüxəndürüx kerəkligini kərsitidu.

(2) Lenin. «Yaxlar ittipaqining wəzipiliri»gə qaralsun.

(3) «Muhakimə wə bayan. 13- bap — Zilu»oqa qaralsun.

YEZA IGILIGIGƏ DAIR 17 MADDA TOOIRISIDA PIKIR SORAX*

(1955-yil 12-ayning 21-küni)

Yoldax Mao Zedong bu yil 11-ayda Hangzhou wə Tjənjinlərdə ayrim-ayrim ھalda 14 shengwey shujisi wə Iqki Mongoul aptonom rayonluq dangweyning shujisi bilən məslihətlixip birliktə tüzüp qikқан 17 maddini zhongyang 1956-yillik pilanoqa kirgüzüp, əstayidil yoloqa koyux üqün, 1-ayning 10-küni zhongyang qakiridioqan, shengwey, shiwey wə aptonom rayonluq dangwey shujiliri katnixidioqan yioqinda bekitix kerək, dəp qaraydu. Muxu məksəttə, silərninɡ diənbaoni tapxuruwaloqandin keyinla, özənglaroqa qaraxliq hərқaysi diweylarning shujilirini wə bir қisim xienweylarning shujilirini qakirip munularni təpsili muzakirə kilixinglarni soraymiz: (A) zadi buning həmmisini əməlgə axuruxқа bolamdu, yaki bir қismini əməlgə axuruxқа bolmay қalamdu, hər bir maddini əməlgə axuruxta asalar toluқmu; (B) 17 maddidin taxkiri, yənə қoxuxқа tegixlikliri barmu (Yoloqa koyuxқа bolsila, қoxuxқа bolidu);(C) silər buni dərhal

* Bu — Yoldax Mao Zedong təyyarlioqan Zhonggong zhongyangning Shanghəyjü, hərқaysi shengweylar wə aptonom rayonluq dangweylaroqa əwətkən uқturuxi.

1956- yillik pilanlarğa kirgüzüp yoloğa qoymaqçimu. Yukuridiki nuktilarni 1956 - yil 1 - aynıng 3 - künigiqə muzakirə kılıp bolup, pikir təyyarlıxınglarni soraymız.

17 maddıng məzmuni təwəndıkiqə:

(1) Yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxning sür'iti: Baxlanoquq xəkildiki kopiratiplarni qurux hizmitini 1956 - yilning keyinki yerimida asasiy jəhəttin orunlap bolux, əlkə, xəhər wə aptonom rayon (Xinjiang buning sirtida)larning kərsətküqidə dihan aililirining 75 pirsəntini kopiratipka kirgüzüp bolux tələp kılinsa muwapik, təwən uni biraz axurup 80 - 85 pirsənt ətrafıqə yətküzsun.

Kopiratsiyilixixning ali xəklini 1960 - yili asasiy jəhəttin orunlap boluxni qoloğa kəltürməkqi iduk, bir yil kıskartip, 1959 - yili asasiy jəhəttin orunlap boluxni qoloğa kəltürgili bolamdu. Buning üqün, 1956- yili nahiyilər, əng yahxisi, rayonlar biwastə tutup hər bir nahiyə yaki hər bir rayonda birdin birnəqqiqiqə qong (100 din artuq ailini öz iqigə alojan) ali kopiratip kuruxi, 1957 - yili yənə bir türkümini kuruxi, bu ikki türkümdə kirgənlər dihan aililirining 25 pirsəntqisini təxkil kılıxi, buning bilən ülgə kərsitixi kerək. Muxundak kılıx mümkinmu. Xuningdək, kiqik kopiratipni qong kopiratipka aylandroqanda, kəlimi qanqilik boluxi kerək. Bir yeza birnəqqə kopiratip bolux, bir yeza bir kopiratip bolux wə birnəqqə yeza bir kopiratip boluxtək 3 hil xəkilning qaysisi bolsa bolıwerəmdü. Məmlikət boyiqə kopiratiplarning omumi sanini 300 ming yaki 400 ming wə yaki 500 mingoğa yətküzüxning zadi qaysisi muwa-

pik. Sovet ittipakida 100 ming kopiratip bar, məmlikiti-mizdə 300 nəqqə ming yaki 400 ming bolsa muwapik bolarmikin. Xuningdək aldi bilən kopiratiplarni qoxup andin dərijisini kətərgən yaximu, yaki kopiratiplarni koxux bilən dərijisini kətirixni bir wakıtta elip barəjan yaximu, yaki bolmisa aldi bilən dərijisini kətirip andin koxkan yaximu. Yukuridiki nuktilarni birləxtürüp muzakirə kılsanglar.

(2) Pomixxik, bay dihanlarning kopiratipka kirixi: Buningda 1956 -yili Ənhuy, Sənxi, Həylongjiang əkilirining pikri boyiqə ix kərülsə bolamdu, yəni yaxilirining kopiratipka kirixigə ruhsət kılix, yaximu əməs, yamanmu əməslirining kopiratipta ixləpqikirix bilən xuəqullinixioğa ruhsət kılix, kopiratip əzasi dəp nam bərməslik, yamanlirini kopiratipning rijimi astida ixləpqikirix bilən xuəqullandurux, kadirli kəqlük boləjanliki kona kopiratiplar muxundak kılsa bolidu. Bunday kılixning paydisi nahayiti kəp, əmma bir kəmqiligi barki, bundak kıloğanda, hazırqə kopiratipka kirixni halimaywatkan yukuri ottura dihanlar mukərrər halda kopiratipka ilajsiz kirixkə məjbur kılip koyulidu, xuningdək kopiratipka awal ularni kirgüzüp, andin keyin pomixxik, bay dihanlarni kirgüzgəndə, andin ularning yüzi kətməydu. Muxundak kılix paydilikmu. Ya bolmisa bu usulni bir yil keqiktürüp, 1957- yiloğa barəjanda qollansak. Bu 2 hil usulning kəysisi paydilikrak, muzakirə kılsanglar.

(3) Kopiratip rəhbərligining tərkiwi: Həzirki kəmbəoəl dihanlar bilən əslidə kəmbəoəl dihan boləjan

barlik yengi t w n ottura dihanlar  qtin ikkini, kona t w n ottura dihanlar bilən kona w  yengi yukuri ottura dihanlar  qtin birini təxkil qilsa.

(4) M hsuladni axuruxning x rti: (A) birnəqqə asasiy tədbirni yolo a koyux (M zmunu m slih tlixip ker xk  qalduruldi, jaylar ara biraz p rk bolsa bolidu); (B) ilo ar t jribil rni keng ytix (h r yili tipik  lgil rni yio ip, h r bir  lk  birdin toplam qikirix).

(5) 1956 - yili barlik  lk , wilay t, nahiy , rayon w  yezilar bolupmu nahiy  w  yezilar barlik z r r xiangmularni öz iqig  alo an omumi yüzlük h m uzak mudd tlik pilan ixl p qikixi, pilanning d sl pki nushisini aldinkı yerim yilda təyyarlap qikip, keyinki yerim yilda bekitixi ker k, bularni keyin t zitixkimu bolidu. Pilan  z iqig  alo an wak t az bolo anda 3 yil,  ng yaxisi 7 yil boluxi ker k, 12 yil bolsimu bolidu. Bu ixni qing tutup ixl x ker k, sil rd  bu jəhəttə orunlaxturux boldimu. Təjribə bolmio anliktin, birmunqisi nahayiti yirik bolup qelixi mümkin,  mma, keng ytixk  paydilik bolsun  q n, az sandiki nahiyə w  yezilarning pilanining  miliy tk  yeqinrak boluxini ko o a k lt r x lazim.

(6) Kala, at, heqir, ix k, qoxka, koy -  qk , tohu,  d kl rni asrax w  kep ytixni bolupmu yax mallarni asraxni omumi y zl k guyhualax ker k. Kep ytix pilani məslihətlixip ker xk  qalduruldi, pikir t yyarlanglar.

(7) Dərya wadilirini guyhualaxka birləxtürüp,

kiçik tiptiki su kuruluxini köplöp elip berip, adəttiki su apiti wə kurojaqçilik apitini 7 yil iqidə asasiy jəhəttin tügitixkə kapalətlik kilix.

(8) 7 yil iqidə ziraətlərgə paydisiz boləjan 10 nəqqə hil həxarət wə kesəllikni asasiy jəhəttin tügitix.

(9) 12 yil iqidə asasiy jəhəttin kəkəs yər wə kəkəs taoj kəldurmaslik, barlik həyla - aram ətrapi, kənt ətrapi, yol boyi, su boyi həm kəkəs yər wə kəkəs taojlar-ni yəni mümkün boləjan barlik jaylarni əlqəm boyiqə jirim tikip kəkərtix kerək.

(10) 12 yil iqidə kəp jaylarda oqutning 90 pirsəntini, bir kəsim jaylarda oqutning həmmisini yərlik orunlar wə kopiratiplar əzliri həl kiləlaydiəjan bolux.

(11) 12 yil iqidə ottura hisap bilən hər mo yərdin elinidiəjan axlik məhsulatini Huanghe dəryasi, Qinling taojliri, Bəylongjiang dəryasi, Huanghe dəryasi (Qinghəyning iqidiki kəsimi)ning ximalidiki jaylarda 400 jingoja yətküzüx, Huanghe dəryasining jənubi, Huəyhe dəryasining ximalidiki jaylarda 500 jingoja yətküzüx, Huəyhe dəryasi, Qinling taojliri, Bəylongjiang dəryasining jənubidiki jaylarda 800 jingoja yətküzüx tələp kilinidu. Pahta, maylik dan, serik purqak, yipək, qay, serik kəndir, xəkər kənak, miwə katarliklarning kərsətküqi həkkidə pılan sanini otturiəja kəyunglar, məslihətlixip kəreyli.

(12) 7 yil iqidə həlkkə wə qarwa mallarəja əng eoçir ziyan yətküzidiəjan birnəqqə hil kesəllikni, məsilən, kan xorioquq kurut kesəlligi, kil kurut kesəlligi, quma, mingə yalluoçi, kala wabasi, qoxka wabasi katarliklarni

asasiy jəhəttin tūgıtix. Hər kaysi əlkə wə aptonom rayonlardiki yərlik kesəlliklərnıng kaysilirini 7 yil iqidə asasiy jəhəttin tūgətkili bolıdıoıanlıoıı, kaysilirini unıngdin uzakraq wakıtta tūgətkili bolıdıoıanlıoıı, kaysilirini hāzırqə tūgətkili bolmaydıoıanlıoıını əzənglar muzakirə kılıp kərūnglar.

(13) 4 ziyandaxni yokıtix, yəni 7 yil iqidə qaxkan (wə baxka ziyandax haywanlar), kuxkaq (wə baxka ziyandax kuxlarnı yokıtix, lekin kaıını yokıtix muwapıkmı, muzakirə kılarmız), qıwin, paxını asasiy jəhəttin yokıtix⁽¹⁾.

(14) 7 yil iqidə sawatsızlıknı asasiy jəhəttin yuyup bolux, hər bir kixi 1 ming 500 din 2 mingoııqə hət tonuyalaydıoıan bolux.

(15) 7 yil iqidə əlkə, wilayət, nahıyə, rayon, yezi-larda zərūr boləoıan hər hil yollarnı əlqəm boyıqə yasap bolux (Buning bəziliri taxyol, bəziliri qong yol, bəziliri kıqıq yol).

(16) 7 yil iqidə simlik radiyo torlirini kurup, hər bir yeza wə hər bir kopıratıpnı simlik radiyo angliyalaydıoıan kılıx.

(17) 7 yil iqidə yeza wə qong kopıratıplarda dıənhua torlirini kurup bolux.

Yukurki maddılarnı munasiwətlik yoldaxlar bilən muzakirə kılıp, pikınglarnı 1 - aynıng 3 - künıgıqə təyyarlap bolsanglar. 1 - aynıng 10 - künü eqıldıoıan yoıınoıa pikir təyyarlıx üqün, zhongyang 1 - aynıng 4 - künü ətrapıda aldi bilən bırnəqqə shengwey shujilirini qakırıp yoıın eqıp bırnəqqə kün muzakirə kılıxi

mümkün.

IZAH

(1) 1960- yili 3- ayda yoldax Mao Zedong təyyarlıoan Zhonggong zhongyangning səhiyə hizmiti toqrisidiki yolyoru- oqida: “Yənə bir ix, kuxkaqni yokaatmay, uning ornioqa qusini yokitix koyulsa, xoar ‘qaxkan, qusa, qiwin, paxilarni yokitix’ bolsa” diyilgən.

KOL SANAA'TNI SOTSIYALISTIK ÖZGƏRTIXNI TEZLITIX TOÖRISIDA*

(1956- yil 3- ayning 5- küni)

(1) Yəkkə kol sanaətni sotsiyalistik özgərtixning sür'iti, meningqə, astirək bolup kaldı. Bu yil 1 - aydiki shengwey, shiwey shujiliri yioqini waqtidila astirək boluwatkanlioqini eytkan idim. 1955- yilning ahiriyoqə aran 2 milyon adəm təxkillən'gən idi. Bu yilning dəs-ləpki 2 eyidila 3 milyon adəm təxkilləndi, bu yil asasiy jəhəttin orunlinidu, bu nahayiti yahxi. Kol sanaətning omumi məhsulat kimmitini üq 5 yillik pilan məzgilidə ottura hisap bilən hər yili 10.9 pirsənttin axuruxni pərəz kilipsilər, təwən-rək bolup kaloqandək turidu. Birinqi 5 yillik pilanda təwən-rək kilip koyup, biraz ziyan tart-tuk, əmdi özgərtilmisimu bolidu, buni hizmət dawamida igəllənglar.

(2) Kol sanaət kopiratiwining kəlimi, omumən, 100 kixi ətrapida bolsa muwapik, bəziliri birnəqqə yüz kixilik, bəziliri birnəqqə on kixilik bolsimu bolidu.

(3) Təmürqilik, yaoqəqqilik kopiratiplirini yeza igilik ixləpqi-kirixi üqün hizmət kilixka, yezilaroqa

* Bu — yoldax Mao Zedong guowuyüənniŋ munasiwətlik tarmakliri kol sanaət hizmitining əhwalini huybao kiləjan-da bərgən yolyorukning bir kismi.

berip dihanqilik saymanlirini remont kilixka uyuxturux — nahayiti yahxi qarə, dihanlar qokum karxi alidu. Zhongguo qol sanaitidin nəqqə ming yildin buyan muxundaq kilip keliwatkanliri bar. Kopiratip bolup təxkillən'gəndin keyin, tehnikisi əssə, dihanlar üçün tehimu yahxi hizmət kilip berələydu.

(4) Silər, qol sanaətni əzgərtix dolqunida, remont kilix wə turmuxka hizmət kilix kəspidikilər toplixip ixligəqkə, dukanlar kəprək elip taxlandi, buningdin amma narazi boldi, didinglar. Bu kamlaxmaptu! Əmdiki kandaq kilix kerək? "Aləmdiki ixlar xundakki, ayrilmakning qoxulmioqi bar, qoxulmakning ayrilmioqi".

(5) Qol sanaət ixləpqi kixirixining əmgək ünümdarlioqini yerim maxinilaxkan wə maxinilaxkan ixləpqi kixirix bilən selixturojanda, əng yukurisi bilən əng təwinining pərki 30 nəqqə həssigə yetidu. Ottura hisap bilən hər bir kixining yillik məhsulat kimmiti dələt igiligidiki zamaniwilaxkan sanaəttə 20 ming yüəndin 30 ming yüən'giqə bolidu, yerim maxinilaxturulojan wə maxinilaxturulojan kopiratiplarda 5 ming yüən, 100 din artuq adimi bar qong kopiratiplarda 2 ming yüən, kiqik kopiratiplarda 1 ming 500 yüən, yəkkə qol sanaəttə 800 yüəndin 900 yüən'giqə boluwatidu. Əmgək ünümdarlioqini selixturup baksak enik boliduki, qol sanaət yerim maxinilixix wə maxinilixix yөнүlүxigə qarap rawajlinixi kerək, əmgək ünümdarlioqini estürüxi lazim.

(6) Qol sanaətning hərkaysi sahə, hərkaysi kəspi paydilix ix kilidu. Yimək - iqmək, kiyim - keqək wə lazimətliklərninğ həmmisi xulardin qikidu. Jingtəylən

buyumliri, “üzüm yasioquqi Chang ailisidiki 5 kız”⁽¹⁾ ning üzümü digən’gə ohxax hünər - sən’ət buyumlirimu bar. Yənə ədək kawıwi pixurux tehnikisini chukou kılıx-ka bolıdu. Turmuxka hizmət kılıdioqan bəzi kəsptikilər koqimu - koqa, yezimu - yeza arılap yürüp, Wang momayning küpini qadioqandək onglax - tüzəx, yamax - təməx ixlirini kılıdu, bu adəmlərnıng baroqan yərliri jik, kərgən - bilgənliri tola. Beyjingning xərkiy ətigənlık bazırıda 6 ming hildin artuk məhsulat bolatti.

Esinglaroqa selip koyayki, qol sanaəttiki nuroqun yahxi nərsilərnı yok kiliwətmənglar. Wang mazi, Zhang Xiaoqüənlərnıng qayqa - piqaklırını 10 ming yildin keyinmu yok kiliwətmənglar. Millitimızning yahxi nərsiliridin yok kiliwetilgənlirini qoqum əsligə kəltürüx, bəlkı tehımu yaxxırak kılıp ixləx kerək.

(7) Hünər - sən’ət buyumlirining səwıyisini əstürüx wə həlk iqidiki pixkədəm hünərwənlərnı asrax qarisi nahayıti yahxi boptu, buni dərhal yoloqa koyunglar, tezrək bolsun. Əzənglar organ təsis kilinglar, xüeyüən eqinglar, yioqin qakiringlar. Yang Shihuy—pil qixioqa nəkix oyıdioqan adəm, əmilıyətə u nahayıti usta sən’ətkar. U mən bilən bir jozıda tamak yisə, u mangu qarap turupla süritimni oyup qikalaydikən. Mən unıngoqa birnəqqə kün qarap turupmu sizalasmən.

(8) Dələt kopiratiplaroqa yətkəp bərgən maddı əxyalaroqa muwapik baqa koyux kerək, dələt yətkəp bərgən baqa boyiqə baqa koyuxka bolmaydu. Kopiratiplar dələt karhanilıroqa ohximaydu, sotsiyalistik kollıktip mülükqilik bilən sotsiyalistik omumi həlk mülük-

qiliginin pərki bar. Dəsləpki məzgildə, kopiratiplarning iktisadiy asasi küqlük bolmaydu, dələtning yardəm berixigə muhtaj bolidu. Dələt yənggüxliwətkən kona maxinilarni wə omum bilən hususilar xirikqiligi yoloğa koyulup, zawutlar koxuloğandin keyin exip kələjan maxina, zawut binalirini təwən bahada kopiratiplaroğa beriptu, nahayiti yahxi. “Alimən disəng, awal bər”. Kopiratiplarning asasi küqəygəndin keyin, dələt uningdin kəprək baj alidu, ham əxyalarningmu bahasını ketiridu. U qaoğda, kopiratiplar xəkildə kolliktıp mülükqiliktə bolsimu, əmiliyətə omumi həlk mülükqiligidə bolidu.

Dələt kopiratiplarning yerim maxinilixixi wə maxinilixixioğa yardəm berixi, kopiratiplarning əzimu yerim maxinilixix wə maxinilixixka tirixixi lazim. Maxinilixix sür’iti qanqə tez bolsa, kol sanaət kopiratiwinglarning əmri xunqə kışka bolidu. Silərnin “dəlitinglar” tarayojanseri, bizning ixlirimiz asanlixidu. Tirixip tezrək maxinilaxturup, dələtkə kəprək həssə koxunglar.

(9) Kol sanaətnin məhsulat kimmiti məmlikət boyiqə sanaətnin omumi məhsulat kimmitining tətlin birini təxkil kilidu, kol sanaət jəhəttiki təminləx, ixləpqikirix, setix ixliri nimə üqün dələt pilanioğa kirküzülməydu? Muxundak qong kol sanaətni əlwəttə dələt pilanioğa kirküzüx kerək.

(10) Bəzi jaylardiki dangweylar aldirax bolup ketip, kol sanaətni tegixlik orunoğa koymioğan, bu yahxi əməs. Bəzi kadrlar nimə üqün kol sanaət hizmitini ixləxni

anqə halimaydu? Mən bolsam muxundaq ixni qilixni nahayiti halaymən, nahayiti muhim - də!

(11) Silər 60 mingdin artuq kol sanaət kopiratiwi təxkilatidin gəwdilik misallarni tallap, tipik matiriyal yezip qıqınglar. Hər kaysi jay, hər sahə, hər kəspning həmmisidin bolsun; yaxiliri, naqarliri, qongliri, kiqikliri, yiojınqaklıri, tarkaklıri, yerim maxinilaxkanlıri, maxinilaxkanlırining həmmisidin bolsun. «Zhongguo yeziliridiki sotsiyalistik dolqun» digən kitapka ohxax bir kitap qıqirix kerək.

IZAH

(1) Bu — püdəx yoli bilən xixə üzüm yasaxta dang qıqar-ojan Beyjinglik kol sanaətqi hünər wən Chang ailisidiki 5 ayalni kərsitidu.

10 QONG MUNASIWƏT TO՞IRISIDA*

(1956- yil 4- ayning 25- kuni)

Yekinki birnəqqə aydin buyan, zhongyang zhengzhijü zhongyangdiki sanaət, yeza igiligi, tiransiport, soda, maliyə katarlik 34 tarmakning hizmət huybaosini anglidi, buningdin sotsiyalistik kurulus wə sotsiyalistik əzgərtixkə munasiwətlük bəzi məsililərnü baykidi. Yi-qiñqakliojanda, jəmi 10 məsilə yəni 10 qong munasiwət bar.

Bu 10 məsilə bir asasiy fangzhenni yəni məmlükət iqi wə sirtidiki barlik aktip amillarnü ixka selip, sotsiyalizim ixliri üqün hizmət kilduruxni qəridəp otturioja koyuldi. Ətmüxtə jahan'girlik, feodalizim wə guənliao kapitalizimning həkümranlıojioja hatimə berix üqün, həlk demokiratik inkilawining oğlibisi üqün, biz barlik aktip amillarnü ixka selix fangzhenini yoloja koyoqan

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhonggong zhongyang zhengzhijüyining kengəytilgən yioqinida səzligən sez. Yoldax Mao Zedong bu sezidə, Sovet ittipakining təjribilirini əynək kilip, məmlükitimizning təjribilirini yəkünligən, sotsiyalistik inkilap wə sotsiyalistik kurulusniki 10 qong munasiwətnü xərhiligən, məmlükitimizning əğwəliojə uyoqun kelidioqan kəp, tez, yahxi, tejəxlik ixləp sotsiyalizim kurux zongluxiəni toqrisidiki asasiy idiyini otturioja koyoqan.

iduk. Həzır, sotsiyalistik inkılap elıp berix, sotsiyalistik dölət qurux üqünmu, ohxaxla muxu fangzhenni yoloğa koyimiz. Əmma, hizmitimizdə sözlöp etüxkə tegixlik bəzibir məsilələrmu bar. Alahidə dikket kilixka ərziy-dioşini xuki, yekında Sovet ittipaki tərəptə ularning sotsiyalizim qurux jəryanidiki bəzi kəmçilik wə hata-likliri axkarilandi, ular mangoşan əgri yolda sən yənə mangmaqşimu? Ilgiri ularning təjribə - sawaklıridin ibrət aloşanlıoşimiz üqün, əgri yolda azrak mangduk, həzır tehimu ibrət eliximiz kerək, əlwəttə.

Məmlikət iqi wə sirtidiki aktip amillar kəşsilar? Məmlikət iqidə, ixqılar bilən dihanlar — asasiy küq. Arılıktiki küqlər — koloğa kəltürüxkə bolidioşan küq. Əksiyətqi küqlər gərqə bir hil passip amil bolsimu, lekin biz yənıla hizmətni yahxi ixlöp, passip amilni aktip amiloğa aylandurux üqün küqning beriqə tirixiximiz lazim. Həlkarada, ittipaklixixka bolidioşan barlik küqlər bilən ittipaklixix kerək, bitərəp turmioşan küqlərləning bitərəp turuxini koloğa kəltürüxkə bolidu, əksiyətqi küqlərnimu parqılaxka wə ulardin paydilinixka bolidu. Kışkisi, biz barlik biwəstə wə wastilik küqlərni ixka selip, dölitimizni kudrətlik sotsiyalistik dölət kilip kurup qikix üqün kürəx kiliximiz kerək.

Təwəndə 10 məsilə üstidə sözləymən.

1. EƏİR SANAƏT BİLƏN YENIK SANAƏT WƏ YEZA IGILIGINING MUNASIWITI

Eəir sanaət—məmlikitimizning quruluşidiki mu-

him nuқта. Ixləpqikirix wastilirini ixləpqikirixni həm-midin awal rawajlandurux lazim, bu bəlgilinip boləjan. Lekin buninglik bilən, turmux wastilirining hususən axliqning ixləpqikirilixioğa səl karaxka hərgiz bolmaydu. Əgər yetərlik axliq wə baxqa turmux lazimətlikliri bolmisa, aldi bilən ixqilarni baqqili bolmaydu, eoqir sanaətni rawajlanduruxtın kandaqmu eoqiz aqkili bolsun? Xunga, eoqir sanaət bilən yenik sanaət wə yeza igiligining munasiwitini obdan bir tərəp kilix kerək.

Əoqir sanaət bilən yenik sanaət wə yeza igiligining munasiwitini bir tərəp kilixta biz pirinsipal hatalik ətküzmiduk. Biz Sovet ittipakidin wə bəzi xərkiy Yawropa əlliridin yahxiraq ixliduk. Sovet ittipakidikidək axliq məhsulatining uzakkiqə inkilaptin ilgiriki əng yukuri səwiyigə yetəlməslik məsilisi, bəzi xərkiy Yawropa əlliridikidək yenik sanaət bilən eoqir sanaətning tərəkkiyati bəkmü təngpung bolmioqanlıoqi tūpəylidin yüz bərgən eoqir məsililər bizdə məwjut əməs. Ular bir tərəplimə halda eoqir sanaətkə əhmiyət berip, yeza igiligi wə yenik sanaətkə səl qaridi, xunga bazirida mal yetixməywatidu, pulining qimmiti mukim bolmaywatidu. Biz yeza igiligi wə yenik sanaətkə birkədər əhmiyət berip kəlduk. Biz izqil türdə yeza igiligini tuttuk, yeza igiligini rawajlandurduk, buning bilən, sanaətni rawajlandurux üqün zərür boləjan axliq wə ham əxyani heli dərijidə kapalətkə igə kilduk. Bizdə həlk turmuxioğa kerəklik boləjan kündilik istimal shangpinliri heli mol, mal bahasi wə pulning qimmiti mukim.

Həzir bizdiki məsilə eoqir sanaət bilən yeza igiligi

wə yenik sanaətkə selinidioğan məbləoqning nisbitini yənə muwapıq türdə təngxəp, yeza igiligi wə yenik sanaətni tehimu köprək rawajlanduruxtin ibarət. Bunday kılqanda, eoqır sanaət asasiy orunda turmamdu? U yənıla asasiy orunda turidu, yənıla məbləoq selixning muhım nuqtisi bolidu. Lekin, yeza igiligi wə yenik sanaətkə selinidioğan məbləoqning nisbitini biraz axurux kerək.

Axuruxning nətijisi kandaq bolidu? Axurux nətijisidə, birinqidin, həlkning turmux ehtiyajini tehimu obdan kamdioqili bolidu, ikkinqidin, məbləoq juoqlanmısını tehimu tez köpəytkili bolidu, buning bilən eoqır sanaətni tehimu kəp, tehimu yahxi rawajlanduroqili bolidu. Məbləoqni eoqır sanaəttinmu juoqlioqili bolidu, lekin, hazırki iktisadiy xaraitimizda, yenik sanaət wə yeza igiligidin tehimu köprək, tehimu tezrək juoqlioqili bolidu.

Bu yərdə mundaq bir soal tuoqulidu: Sən zadi eoqır sanaətni rawajlanduruxni rast halamsən yaki yaloğan halamsən, taza halamsən yaki boxraq halamsən? Əgər yaloğan halaydikənsən yaki boxraq halaydikənsən, u həlda, yeza igiligi wə yenik sanaətkə zərbə berisən, ularoqa azraq məbləoq salisən. Əgər rast halaydikənsən yaki taza halaydikənsən, u həlda, yeza igiligi wə yenik sanaətkə əhmiyət berisən, buning nətijisidə axlik wə yenik sanaət ham əxyaliri tehimu köprək bolidu, juoqlanma tehimu köprək bolidu, kəlgüsidə eoqır sanaət tərəpkə selinidioğan məbləoqmu tehimu köprək bolidu.

Həzir eoqır sanaətni rawajlanduruxta ikki hil qari-

ni kolliniximiz mümkün, biri — yeza igiligi wə yenik sanaətni azraq rawajlandurux, yənə biri—yeza igiligi wə yenik sanaətni köprək rawajlandurux. Yirakni közdə tutux nuqtiinəziridin qarioqanda, aldinki qarə boyiqə bolqanda, eoqir sanaət azraq wə astirək rawajlinidu, kəm digəndə, uning asasi taza puhta bolmay qalidu, nəqqə on yildin keyin omumi hisap - kitap kilqanda, u paydisiz bolup qikidu. Keyinki qarə boyiqə bolqanda, eoqir sanaət köprək wə tezrək rawajlinidu, uning üstigə, həlkning turmux ehtiyaji kapalətləndürülgənligi üqün, uning rawajlinix asasi tehimu puhta bolidu.

2. DENGIZ BOYI RAYONLIRIDIKI SANAƏT BILƏN IQKI JAYLARDIKI SANAƏTNING MUNASIWITI

Məmlikitimizning sanaiti ilgiri dengiz boyi rayonlirioqa mərkəzləxkən idi. Dengiz boyi rayonliri digəndə, Liaoning, Hebey, Beyjing, Tienjin, Henəning xərkiy kismi, Shəndong, Ənhuy, Jiangsu, Shəngəy, Zhejiang, Fujien, Guangdong, Guangxilar közdə tutulidu. Məmlikitimizdə pütün yenik sanaətningmu, pütün eoqir sanaətningmu təhminən 70 pirsənti dengiz boyi rayonlirioqa jaylaxkan, 30 pirsəntila iqki jaylaroqa jaylaxkan. Bu — tarihta xəkillən'gən bir hil namuwapik əhwal. Dengiz boyi rayonliridiki sanaət jidiliridin toluk paydilini kerək, lekin, sanaətni rawajlanduruxta uning jaylixixini təkxiləx üqün, iqki jaylardiki sanaətni zor küq bilən rawajlandurux kerək. Bu ikkisining munasiwiti məsi-

lisidimu biz qong hatalik  tk zmiduk, p k t yekinki birnəqqə yilda, dengiz boyi rayonliridiki sanaət anq  yetərlik d rijid  m lq rl nm y k ldi, uni rawajlanduruxka taza digəndək əhmiyət berilm y k ldi. Buni  zg rtix ker k.

 tk nd  Chaoxiəndə urux boluwatatti, həlkəra wəziyət yənila nahayiti jiddi idi, bu hal bizning dengiz boyi rayonliridiki sanaətkə boləjan kariximizo a təsir kərsətməy kəlmidi. H zir, Zhongguo a tajawuz kilidiəjan yengi urux w  yengi dunya uruxi, qamamq , kiska wakit iqid  bolmaydio and k turidu, 10 yil yaki uningdinmu uz krak teqlik məzgili boluxi mümkin. Bundak  hwaldimu dengiz boyi rayonliridiki sanaətning  sk n  iktidari w  tehnika k qidin toluk paydilanmaydio an bolsak, to ra bolmaydu. 10 yil  m s, 5 yil d p turayli, xundaktimu dengiz boyi rayonlirida sanaətni 4 yil obdan yolo a koyuximiz ker k, 5-yili urux bolup k lo anda andin kəqürüp k ts kmu bolidu. H zir bar matiriyallardin qario anda, yenik sanaət zawutlirining kuruluxi w  m bl o  juo lixixi, omumən, nahayiti tez bolidu, toluk ixləpqi-kirixka kirixk ndin keyin, 4 yil iqid ,  zig  selino an m bl o ni t liwalo andin baxka, yənə 3 zawut, 2 zawut, 1 zawut, az digəndə yerim zawut kuro ud k m bl o ni  nd r walalaydu. Bundak obdan ixni nimixka kilmaymiz? W ziy tni m lq rl xt , atom bombisi  stimizdila turidu, birnəqqə sekunt iqidila q xidu, d p qarax  miliy tk  uy jun  m s, axundak qarax arkisida dengiz boyi rayonliridiki sanaətkə passip pozitsiyə tutux

toqra əməs.

Bu, yengidin qurulidioqan zawutlarning həmmisini dengiz boyi rayonlirioqə qurux kerək, digənlik əməs. Yengi sanaətning kəp kismini iqki jaylaroqə orunlaxturup, sanaətning jaylixixini pəydin - pəy təkxiləx həm uni urux təyyarlioqioqə əplik kəlix kerək, buningda kəlgə xək yok. Lekin dengiz boyi rayonliridimu bəzi yengi zawut - kanlar kurulsa bolidu, uning bəziliri qong tipta bolsimu bolidu. Dengiz boyi rayonliridiki baldurki yenik sanaət bilən eoqir sanaətne kengəytip kurux wə əzgərtip kuruxka kəlsək, bu ixni ilgiri anqə - munqə ixliduk, buningdin keyin yənə kəpləp ixliximiz lazim.

Sanaətning dengiz boyi rayonliridiki kona asaidin obdan paydilansak wə uni obdan rawajlandursak, iqki jaylardiki sanaətne rawajlandurux wə uningəqə mədət berixtə tehimu zor kükqə igə bolimiz. Əgər passip pozitsiyə tutsak, iqki jaylardiki sanaətning tez rawajlinixioqə toskunkuk kəlip koyimiz. Xunga, bumu iqki jaylardiki sanaətne rawajlanduruxni rast halax yaki yaloqan halax məsilisi. Əgər yaloqan əməs, rast halaydikənmiz, dengiz boyi rayonliridiki sanaəttin bolupmu yenik sanaəttin tehimu kəprək paydilinximiz wə uni tehimu kəprək rawajlanduruximiz lazim.

3. İKTISADİY KURULUX BİLƏN DƏLƏT MUDAPİƏSİ KURULUXİNİNG MUNASİWİTİ

Dələt mudapiəsi bolmisa bolmaydu. Həzir biz

muəyyən dölət mudapiəsi küqigə igə bolup kalduk. Amerika jahān'girligigə qarxi turux - Chaoxiān'gə yarıdām berix wə birnəqqə yillik tərtpkə selix - təlīm berix arkilik, armiyimiz küqəydi, ikkinqi dunya uruxidin ilgiriki Sovet ittipaki kızil armiyisidinmu küqlükrək bolup qaldi, qoral - yaraqlırimu yahxilandi. Bizning dölət mudapiəsi sanaitimiz bərpa kiliniwatidu. Əlmisak-tin buyan, ayrupilan yasaxni, aptomobil yasaxni bilməyttuk, əmdi yasiyalaydioqan boluxka baxliduk.

Bizdə hazır tehi atom bombisi yok. Lekin, etkəndə bizdə ayrupilan wə zəmbirəkmu yok idi, biz sək bilən miltikqa tayinip Yapon jahān'girligini wə Jiang Jieshini məoqlup kilduk. Biz hazır burunkidin küqəyduk, buningdin keyin hazırkıdinmu küqiyimiz, bizdə tehimu kəp ayrupilan wə zəmbirəkla bolup qalmastin, bəlki atom bombisimu bolidu. Būgünki dunyada baxkilaroqa bozək bolmaymiz disək, bu nərsə bolmisa bolmaydu. Qandak kilix kerək? İxənqlik qarə — hərbi wə məmuri hirajətləni muwapik nisbətke qūxürux, iktisadiy kurulux hirajitini kəpəytix. İktisadiy kurulux tehimu tez rawajlansila, dölət mudapiəsi kuruluxida andin tehimu zor ilgiləx bolidu.

1950- yili, biz partiyə 7- nəwətlik zhongyang wey-yüənhuyining 3- omumi yioqinida, dölət aparatlırini ihqamlax, hərbi wə məmuri hirajətləni azaytix məsilisini otturioqa koyoqan həmdə uni məmlikitimizning maliyə - iktisadiy əhwalining tüptin yahxilinixini koloqa kəltürüxtiki 3 xərtning biri dəp hisaplioqan iduk. Birinqi 5 yillik pilan məzgilidə, hərbi wə məmuri

hirajətlər dələt yüsünidiki pütün qikimning 30 pirsən-tini igiligən idi. Bu nisbət bək qong bolup kətkən idi. İkkinqi 5 yillik pılan məzgilidə, tehimu kəprək məbləo ajritip, kəprək zawut kurux, kəprək maxina yasax üqün, uni 20 pirsənt əpqərisigə qüxürüx kerək. Bir məzgil ötkəndin keyin, nəhayiti nurojun ayrupılan wə zəmbirəkkila igə bolup qalmastin, bəlki özimizning atom bombisiojimu igə boluximiz mümkin.

Bu yərdimu mundak bir soal tuoqulidu: Atom bombisioja igə boluxni həkiki halamsən, bək halamsən yaki bək halimay, anqə - munqə halamsən? Həkiki halaydikənsən, bək halaydikənsən, hərbi wə məmuri hirajətlərləning nisbitini qüxürüp, iktisadiy kurulus bilən kəprək xuoqullinisən. Həkiki halimisang, bək halimisang, kona nizamnamə boyiqə ixləwerisən. Bu — zhənlüelik fangzhen məsilisi, jünweyning muzakirə kilip beqixini ümit qilimən.

Həzir əskərlərnə koymay kışkartiwətsək bolamdu? Undak kilsak bolmaydu. Qünki düxmənlər tehi bar, düxmənlər bizni tehi bozək kiliwatidu wə muhasirə kilip turuwatidu - də! Biz dələt mudapiəsini qoqum küqəytximiz lazim, buning üqün, qoqum aldi bilən iktisadiy kurulusni küqəytximiz lazim.

4. DƏLƏT, IXLƏPQIKIRIX ORUNLIRI WƏ IXLƏPQIKARQIUQI XƏHSLƏR- NING MUNASIWITI

Dələt bilən zawut wə kopiratiplarning munasiwiti,

zawut wə kopiratiplar bilən ixləpqi qarəuqi xəhslərning munasiwitidin ibarət bu ikki munasiwətning hər ikkisini yahxi bir tərəp qilix kerək. Xunga, bir tərəkila etiwar berilip kətsə bolmaydu, dələtkimu, kolliktipki-mu, xəhskimu təng etiwar berix kerək, bu biz burundin dəp kəlgən “armiyə bilən həlkə təng etiwar berix”, “omum bilən hususilarəja təng etiwar berix”ning əzi xu. Sovet ittipaqining wə əzimizning təjribilirini nəzərdə tutup, bu məsilini buningdin keyin qoqum tehimu obdan həl qiliximiz kerək.

Ixqilarni alsak, ixqilarning əmgək ünümdarlıoqi əssə, ularning əmgək xaraitini wə kolliktip parawanlıoqini pəydin - pəy yahxilap berixkə toqra kelidu. Biz əzəldin japa - muxəkkətə qidap kürəx qilixni təxəbbus qilip, xəhsning maddi mənəpəətini həmmidin üstün qoyuxkə qarxi turup kəldük, xuning bilən bir waqitta, biz yənə əzəldin ammining turmuxioja kəngül bəlxni təxəbbus qilip, ammining dərt - əhwalidin həwər almaydiojan guənliaozhuyioja qarxi turup kəldük. Pütkül həlk igiligining rawajlinixioja əgixip, ix həkkinimu muwapik təngxəp turuxkə toqra kelidu. Yekinda, ix həkkinini biraz axurux bəlgiləndi, yukuri bilən təwən otturisidiki pərqnə azaytix üqün, əsasən, təwəningki, ixqilarningki axurulidu. Bizdə ix həkki omumən alojanda tehi yukuri əməs, lekin ixkə orunlaxkanlar kəpəygənligi, mal bahasi təwən wə mukim boləjanlıoqi, uning üstigə, baxkə türlük xərt - xaraitlar boləjanlıoqi üqün, ixqilarning turmuxi etmüxtikigə kariojanda yənə kəp yahxilandi. Puroletariyat hakimiyiti xaraiti-

da, ixqilarning siyasi engi wə əmgək aktiplioji nahayiti yukuri bolup kəldi. Bultur yil ahirida zhongyang onqil konilikni saqlaxka qarxi turuxni qakirik kilojan idi, ixqilar ammisi kizojin himayə kilip, 3 ay pidakarlik bilən kürəx kilip, bu yilki birinqi pəsillik pilanni mislisiz dərjide axurup orunlidi. Biz ularning bundak japa - muxəkkətkə qidap kürəx kilix rohini zor küq bilən jari kilduruximiz, xundakla ularning əmgək wə turmux jəhəttiki jiddi məsililirini həl kilixka tehimu kəp əhmiyət beriximiz kerək.

Bu yərdə yənə zawutlarning bir tutax rəhbərlik astidiki mustəkillioji məsilisi üstidə tohtilimən. Həmini pütünləy zhongyangoja yaki əlkə, xəhərlərgə mərkəzləxtürüwelip, zawutlaroja azrakmu hokuk bərməslik, azrakmu janlik ix kerux imkaniyiti qaldurmaslik, azrakmu mənpeət bərməslik muwapik bolmisa kerək. Zhongyang, əlkə, xəhər wə zawutlarning hərqaysisida zadi qanqilik hokuk - mənpeət bolsa muwapik bolidiojanlioji həkkidə bizdə təjribə kəp əməs, yənə tətqiq kilixka toqra kelidu. Pirinsip jəhəttin eytkanda, birlik bilən mustəkillik—karimu-qarxilikning birligi, birlik boluxi kerək, mustəkillikmu boluxi kerək. Məsilən, bizning hazır yiojin etküzwatqanliojimiz — birlik, yiojindin tarkalojandin keyin, bəzilər səylə kilidu, bəzilər kitap okuydu, bəzilər tamak yaydu, bu — mustəkillik. Biz əgər hər bir kixigə yiojindin tarkalojandin keyinki mustəkillikni bərməy, yiojinni tohtatmay eqiwərsək, həmmə adəm əlup tügiməmdü? Xəhslər üqün xundak, zawut wə baxka ixləpqi kirix orunliri üqünmu

xundak. Hərқaysi ixləpқikirix orunlirida birlik bilən baolnixlik boləjan mustəkillik boləjandila, andin tərək-қiyat tehimu janlik bolidu.

Əmdi dihanlarəja keləyli. Bizning dihanlar bilən boləjan munasiwitimiz əzəldin yahxi bolup kəldi, lekin axlik məsilisidə bir hatalik ətküzduk. 1954- yili məmli-kitimizning kismən jaylirida su apiti tūpəylidin məhsulat kemiyip kətti, biz bolsak 7 milyart jing axlikni artuk setiwalduk. Muxundak bir kemiyx, bir kəp bolux nətijisidə, bultur ətiyazda, nuroqun jaylarda, həmmila kixi digüdək axlik üstidə gəp қilidioqan, həmmila ailə digüdək bir tutax setip berix üstidə parang salidioqan əhwal kelip қikti. Dihanlarda pikir tuoquldi, partiye iqi wə sirtidimu birmunqə pikir tuoquldi. Gərqə birmunqə kixilər kəstən kəptürüp, pursəttin paydilinip hujum қiloqan bolsimu, lekin bizdə kəmqilik yoқ digili bolmaydu. Yetərlik dərijidə təkxürmigəqkə, əhwalni enik uқmay, 7 milyart jing axlikni artuk setiwalduk, buning əzi kəmqilik. Biz kəmqiligimizni sezip, 1955- yili 7 milyart jing axlikni kəm setiwalduk həm məhsulatni bekitix, setiwaldidioqan sanni bekitix, setip beridioqan sanni bekitixtin ibarət “3 bekitix”ni yoloja қoyduk, uning üstigə mol hosul elindi, bir kəm bolux, bir exix nətijisidə, dihanlarning қolidiki axlik 20 nəqqə milyart jing kəpəydi. Xuning bilən, burun pikri boləjan dihanlarmu “gongchəndang rastla yahxi jumu” diyixti. Bu sawakni pütүн partiye əstə tutuxi kerək.

Sovet ittipaqining qarisi dihanlarni nahayiti қah-xitiwətti. Ular atalmix setip berix məjburiyiti

tüzümi⁽¹⁾ digən'gə ohxax qarilərnı kollıni, dihanlar ixləpqikarəjan nərsilərnı bək kəp eliwalidu, uning bədiligə beridiəqini bolsa intayin az. Ular muxu yol bilən məbləəq juəqlap, dihanlarning ixləpqikirix aktipliəqini intayin qong ziyanəja uqratti. Sən mikiyinim kəprək tuəqsikən dəysənu, uningəja dan bərməysən, həm etim tevrək qapsikən dəysən, həm etim ot yimisikən dəysən. Dunyada nədimu bundak daoli bolsun!

Bizning dihanlarəja karatқан siyasitimiz Sovet ittipakiningkidək siyasət əməs, bəlki dələtning mənəpəti bilən dihanlarning mənəpətigə təng etiwar beridiəjan siyasət. Bizning dihanqilik bejimiz əzəldin yenikrək bolup kəldi. Sanaət məhsulatliri bilən yeza igilik məhsulatlirining almaxturuluxida, biz kayqa pərkni kiqikliti, təng kimməttə almaxturux yaki təng kimməttirək almaxturux siyasitini kollanduk. Biz yeza igilik məhsulatlirini bir tutax setiwelixta normal baħa boyiqə setiwəlimiz, dihanlar ziyan tartmaydu, uning üstigə, setiwəlix bahəsi yənə pəydin - pəy əsüp baridu. Biz dihanlarnı sanaət buyumliri bilən təminləx jəhəttə az payda elix, kəp setip berix, mal bahəsini muqimlaxturux yaki bahəni muwapik ħalda qūxürux siyasitini kollanduk, axliəqi yetixməydiəjan rayonlardiki dihanlarnı axlik bilən təminləx jəhəttə, omumən, ularəja az - tola koxumqə yardəm berip kəlduk. Lekin, xundak bolsimu, bipərwəlik kilidiəjan bolsak, yənila ya bundak, ya undak hatalıqlarnı ətküzüp koyimiz. Sovet ittipakining bu məsilidə eəjir hatalik ətküzgənligini nəzərdə tutup, dələtning dihanlar bilən boləjan munasiwitini obdan bir

tərəp kılıxka tehimu kəp əhmiyət beriximiz kerək.

Kopiratiplarning dihanlar bilən boləjan munasiwitinimu obdan bir tərəp kılıx kerək. Kopiratipning daramitidin dölətning qanqilik alidiojanliəji, kopiratipning qanqilik alidiojanliəji, dihanlarning qanqilik alidiojanliəjini həm qandaq alidiojanliəjini muwapik bəlgiləx kerək. Kopiratip aləjan kismi toqridin - toqra dihanlar üqün ixlitilidu. Ixləpqikirix hirajiti üstidə gəp kılıxning hajiti yok, baxkurux hirajitimu zərür, jamaət fondi kengəytilgən təkrar ixləpqikirix üqün ixlitilidu, parawanlik fondi dihanlarning parawanliəji üqün ixlitilidu. Lekin, bularning hərkaysisi qanqilik boluxi kerəkligi həkkidə dihanlar bilən birliktə muhakimə kilip, əkilgə muwapik bir nisbətne bəlgiləp qikix kerək. Ixləpqikirix hirajitidimu, baxkurux hirajitidimu iqtisat kılıxka tirixix kerək. Jamaət fondiningmu, parawanlik fondiningmu bir qeki boluxi kerək, yahxi ixlarning həmmisini bir yildila kilip boluxni ümit kılıxka bolmaydu.

Pəwkuladdə eəjir təbii apətkə uqriojan yillarni hisapka almioqanda, yeza igilik ixləpqikirixini axurux اساسida, əzalarning 90 pirsəntining hər yillik daramitining aldinki yildikidin exixini, 10 pirsəntining daramitining axmiojan təkdirdimu kemiyip kətməsligini koloqa kəltürüximiz, kemiyip kətkən təkdirdimu burunraq amal kilip həl kılıximiz kerək.

Qiskisi, dölət bilən zawutlar, dölət bilən ixqilar, zawut bilən ixqilar, dölət bilən kopiratiplar, dölət bilən dihanlar, kopiratip bilən dihanlaroqa təng etiwar berix

kerəkki, bir tərəpkila etiwar berilip kətsə bolmaydu. Məyli kaysi tərəp bolsun, bir tərəpkila etiwar berix sotsiyalizimoğa paydisiz, puroletariyat diktaturisioğa paydisiz. Bu — 600 milyon həlkkə munasiwətlik qong məsilə, bu həktə pütün partiyidə wə pütün məmlikət həlki iqidə kayta - kayta tərbiyə elip berix kerək.

5. ZHONGYANG BİLƏN JAYLARNING MUNASIWITI

Zhongyang bilən jaylarning munasiwitimu bir ziddiyət. Bu ziddiyətni həl kilixta, nəwəttə zhongyangning bir tutax rəhbərliğini mustəhkəmləx xərti astida, jaylarning hokukini biraz kengəytip, jaylaroğa tehimu kəp mustəkillik berixkə dikket kilix kerək, jaylar tehimu kəp ixlarni kilsun. Bu bizning kudrətlik sotsiyalistik dələt kuruximiz üçün birkədər paydilik. Xunqə qong, ahalisi xunqə kəp, əhwali xunqə murəkkəp boləjan məmlikitimizdə, zhongyangning aktiplioji bilən jaylarning aktipliojidin ibarət ikki aktiplikning boluxi birlə aktiplikning boluxioğa karioğanda kəp yaxxi. Biz Sovet ittipakioğa ohxax həmmiini zhongyangoğa mərkəzləxtürüwelip, jaylarni kattik kisip, ularni birazmu janlik ix kerux hokuki yok kilip koymasliojimiz kerək.

Zhongyang sanaətni rawajlanduruxi kerək, jaylar mu sanaətni rawajlanduruxi kerək. Zhongyangoğa biwastə karaxlik sanaətlərdimu yənila jaylarning həmkarlixioğa tayinixka tooğra kelidu. Yeza igiligi wə so-

dida bolsa, jaylaroƣa tayinix tehimu zərür. Kiskisi, sotsiyalistik quruluşni rawajlandurux üqün, jaylarning aktipliƣini jari kildurux kerək. Zhongyangning rəhbərliƣini mustəhkəmləymiz disək, jaylarning mənpeətiƣe əhmiyət beriximiz kerək.

Hazir nəqqə on kol jaylaroƣa tikilip, jaylarning ixini təs kilip koydi. Bir bu təsis kilinoƣan ikən, u inki-lap kilidu, inki-lap kilidikən, buyruk qüxüridu. Hərkaysi bularning shengweylaroƣa, əlkillik həlk weyyüənhuylirioƣa buyruk qüxürüxi biəp boləƣanliktin, ular əlkə wə xəhərlərdiki nazarət, idarilər bilən bir liniyə boluwelip, nazarət, idarilərgə hər küni buyruk qüxüridioƣan bolup kətti. Bu buyruqlardin dangzhongyangning, guowuyüənning həwiri bolmisimu, lekin bu buyruqlar zhongyangdin kəlgən dəp qaraloƣaqka, jaylaroƣa nahayiti zor besim bolidu. Məlumat jədwəllirining kəplügi apət bolup kaldı. Bundak əhwalni tüzitix kerək.

Biz jaylar bilən baməslihət ix kilix istilini təxəbbus kiliximiz kerək. Dangzhongyang ix kilixta həmixə jaylar bilən məslihətlixip kəldi, əzəldin jaylar bilən məslihətlexməy qarisiəƣa buyruk qüxürüp bakkini yok. Bu jəhəttə zhongyangdiki hərkaysi bularning obdan dikkət kilixini ümit kilimiz, jaylar bilən aləqidarliki ix bolidikən, awal jaylar bilən məslihətlixix, məslihətlixiwelip andin buyruk qüxürüx kerək.

Zhongyangdiki tarmaqlarnı ikki hiləƣa ayrix mümkin. Bir hildikiliri taki karhanilaroƣiqə rəhbərlik kilidu, ularning jaylardiki baxkurux aparatlıri wə karhanilirioƣa jaylar nazarət kilidu; yənə bir hildikilirining wə-

zipisi yetəkqi fangzhenni otturiqqa koyux, hizmet guyhuasini tüzüp berixtin ibarət, ix jaylarqqa tayinip ixlididü, jaylar tərripidin bir təröp qilinidu.

Zhongyang bilən jaylarning munasiwitini obdan bir təröp qilix—bizning muxundak qong dölitimiz, qong partiyimiz üqün intayin muhım məsilə. Bu məsiligə bəzi kapitalistik dölətlərmu nahayiti əhmiyət beridu. Ular-ning tüzümi bizning tüzümimizgə əsla ohximaydu, lekin ularning tərəkkiyat təcribiliri yənila bizning tətqiq qiliximizqqa ərziydu. Əz təcribilirimizdin eytsak, döliti-
miz kuruloqan dəslepki qaoqlarda yoloqqa koyuloqan qong rayon tüzümi xu qaoqda zərür idi, lekin kəmqiligimu bar idi, keyinki qaoqlarda Gao Gang - Rao Shushi partiyigə karxi ittipaqi bu kəmqiliktin azdur - köptur paydilinip kətti. Keyin qong rayonlarni əməldin kaldurup, əlkilləni zhongyangqqa biwastə karaydioqan kilduk, bu tooqra idi. Lekin buning bilən jaylarning zərür boləqan mustəkillioqini bikar qilixqa qarap ketip kalduk, buning nətijisimu anqə yahxi bolmidi. Bizning asasiy qanunimizda, kanun qikirix hokuki zhongyangqqa mərkəzləxtürülidu, dəp bəlgilən'gən. Lekin zhongyangning fangzhenliriqqa hilaplik kilmaslik xərti astida, əhwaloqqa wə hizmet ehtiyajioqqa qarap, jaylar nizamnamə, nizam wə qariləni ixləp qiqsa bolidu, bu asasiy qanunda qəklən-
gən əməs. Bizgə birlik kerək, alahidilikmu kerək. Qudrətlik sotsiyalistik dölət kurux üqün, zhongyangning küqlük bir tutax rəhbərligi boluxi, pütün məmlikət boyiqə birlikkə kəlgən pilan wə birlikkə kəlgən intizam boluxi kerək, bundak zərür birlikni buzuxqa yol qoyul-

maydu. Xuning bilən bir waqıtta, yənə jaylarning aktipliǝini toluk jari kildurux kerək, jaylarda xu jayning əhwaliǝa uyoǝun kelidiǝan alahidilik boluxi kerək. Bundak alahidilik Gao Gangningkidək alahidilik əməs, bəlki bir pütün mənǝət üqün, məmlikət boyiqə birlikni küqəytix üqün zərür bolǝan alahidilik.

Jaylar bilən jaylarning munasiwiti məsilisimu bar, bu yərdə kəzdə tutulǝini, asasən, jaylardiki yuquri bilən təwəning munasiwiti məsilisi. Əlkə, xəhərləring zhongyangdiki tarmaklarǝa pikri bolǝan yərdə, wilayət, nahiyə, rayon, yezilarning əlkə, xəhərlərgə pikri bolmasmu? Zhongyang əlkə, xəhərləring aktipliǝini jari kilduruxka dikqət kilixi kerək, əlkə, xəhərlərmu wilayət, nahiyə, rayon, yezilarning aktipliǝini jari kilduruxka dikqət kilixi kerək, hiqkaysisini bək kattik qəkliwetixkə bolmaydu. Əlwəttə, təwəndiki yoldaxlarǝa qaysi ixlarni birlikkə kəltürüx kerəkligini, kəlsə-kəlməs ixləxkə bolmaydiǝanliǝinimu eytip qoyux kerək. Qiskisi, birlikkə kəltürüxkə mümkin həm tegixlik bolǝanlirini birlikkə kəltürüx kerək, birlikkə kəltürüxkə mümkin bolmiǝan həm tegixlik bolmiǝanlirini zormu - zor birlikkə kəltürüxkə bolmaydu. Normal mustəkillik, normal hǝkuk əlkə, xəhər, wilayət, nahiyə, rayon, yezilarning həmmisidə boluxi, ular uni talixixi kerək. Məmlikətning bir pütün mənǝətini kəzdə tutkan bundak hǝkuk talixixni, əz ornining mənǝətini kəzdə tutmiǝan bundak hǝkuk talixixni məhəlli wazlik digili bolmaydu, mustəkillik dəwasi kilǝanlik digili bolmaydu.

Əlkə, xəhərlər bilən əlkə, xəhərlər otturisdiki munasiwətmu jaylar bilən jaylar otturisdiki bir hil munasiwət, unimu obdan bir tərəp kilix kerək. Bizning əzəldin buyanki pirinsipimiz omumilikni kəzdə tutuxni, əzara həmkarlixix - əzara yol koyuxni təxəbbus kilixtin ibarət.

Zhongyang bilən jaylarning, jaylar bilən jaylarning munasiwiti məsilisini həl kilix jəhəttə bizning təjribimiz tehi kəp əməs, tehi pixkan əməs, silərnin obdan tətqiq kilip wə muhəkimə kilip kəruxünlarni həmdə hər bir məzgildin keyin təjribilərnə yəkünləp, utuqlarni jari kildurup, kəmqiliklərnə tügitişinglarni ümit kilimiz.

6. HƏNZU MILLITI BİLƏN AZ SANLIK MILLƏTLƏRNING MUNASIWITI

Hənzü milliti bilən az sanlik millətlərnin munasiwitidə, bizning siyasetimiz heli salmaklik boldi, az sanlik millətlərnin heli yaqlixioja erixiti. Biz nuqtilik həlda qong Hənzüqilikka qarxi turimiz. Yərlük millətqilikkimu qarxi tuxux kerək, lekin u, omumən, muhim nuqta əməs.

Məmlikitimizdiki az sanlik millətlərnin ahalisi az, igiligən yeri qong. Ahalə jəhəttin alsak, Hənzü milliti 94 pirsəntni təxkil kilidu, mutlək üstünlüktə turidu. Əgər Hənzular qong Hənzüqilik kilip, az sanlik millətlərnə kəmsitə, tolimu yahxi bolmaydu. Kimning yeri kəp? Az sanlik millətlərnin yeri kəp, 50 - 60

pirsəntni igiləydu. Biz, Zhongguoning zimini kəng, bayliqı mol, ahalisi kəp, dəymiz, əmiliyətə Hənzü millitining “ahalisi kəp”, az sanlıq millətlərnıng “zimini kəng, bayliqı mol”, hiq bolmioqanda yər asti bayliqı jəhəttə az sanlıq millətlərnıng “bayliqı mol” boluxi ehtimaloqa nahayiti yekın.

Az sanlıq millətlərnıng həmmisi Zhongguo tarihoqa təhpə koxkan. Hənzü millitining ahalisining kəp boluximu uzak waqıtlar dawamida birmunqə millətlərnıng kan koxuluxidin boləjan. Tarihta etkən əksiyətqi həkümranlar, asasən, Hənzü milliti iqidin qıkkən əksiyətqi həkümranlar biz hərkaysi millətlər arisida türlük ayrimiqliklarnı pəyda kilip, az sanlıq millətlərnı bozək kilojan. Muxundak əhwal kəltürüp qıkarəjan təsirlərnı əmgəkqi həlk arisidimu nahayiti tezla tügıtix asan əməs. Xuning üqün məyli kadırlarəqa bolsun yaqi həlk ammisioqa bolsun, puroletariyatlıq milli siyasət tərbiyisini kəng wə uzakkiqə elip beriximiz həmdə Hənzü milliti bilən az sanlıq millətlərnıng munasiwiti təkxürüp turuxka daim əhmiyət beriximiz kerək. Buningdin ikki yil burun bir ketim təkxürülgən idi, əmdi yənə bir ketim təkxürüx kerək. Əgər munasiwət normal bolmioqan bolsa, eojizdila səzləp koymay, əstaidil həl kilix kerək.

Az sanlıq millətlər rayonlırıda igilik baxkürux tizhisi bilən maliyə tizhisining zadi kandak boləqanda muwapıq bolidioqanlıqini obdan tətqiq kilip kərüx kerək.

Biz az sanlıq millətlərnıng iktisadiy kuralux wə

mədiyyəti quruluşunu rəvayətləndürməyə qin kəngül-
səmiyyəti niyyət bilən aktiv yardım bəriximiz kərək. Sovet
ittipakıda, Rus milliti bilən az sanlıq millətlərnin
munasiyyəti tolimu oğeyri normal boluwa tidu, biz bu
sawakni kəbul kiliximiz kərək. Asmandiki hawa, yərdiki
orman, yər astidiki baylıqlarınin həmmisi sotsiyalizim
kuruxta zərür boləjan muhim amillar, halbuki, barlıq
maddi amillarni adəm amili arqılıqla aqkili wə ulardin
paydilanəjili bolidu. Biz Hənzü milliti bilən az sanlıq
millətlərnin munasiyyəti niyyəti yaxşı yələyə koyup, millət-
lər ittipaklıqini mustəhkəmləp, uluq sotsiyalistik
wətinimizni gülləndürək yolida birlikte tirixiximiz
kərək.

7. PARTIYIMIZ BİLƏN BAXKA PARTIYƏ- GURUHLARINING MUNASIYITI

Zadi bir partiyyə boləjini yaxşımı yaki birqanqə
partiyyə boləjini yaxşımı? Həzirki əhwaldin kəri-
qanda, birqanqə partiyyə boləjini yaxşidək turidu.
Burunəju xundak boləjan, kəlgüsidimu xundak bolsa
bolidu, uzak muddət billə turux, əzara nəzarət kilix
digən ənə xu.

Məmlikitimizdə, Yapon baskunqiliriyyə wə Jiang
Jieshiyyə qarxi kürex dawamida xəkillən'gən, milli
burzuaziyini wə uning ziyalilirini əsas kilejan birmunqə
demokratik partiyyə - guruhlar həzirmu məwjud bolup
turuwatidu. Bu jəhəttə biz Sovet ittipakıyyə ohximay-
miz. Biz məksətlik halda demokratik partiyyə - guruh-

larni saqlap qalduk, ularoʻja pikir bayan qilix pursiti bərduk, ularoʻja karita həm ittipaklixix, həm k r x qilix fangzhenini qollanduk. Bizg  yahxi niy t bilən pikir beridioʻan demokiratik zatlarning h mmisi bil n ittipakliximiz. Biz guomindangning Wey Lihuang, Weng Wenhaod k w t n s y x niyiti boloʻan h rbi - m muri hadimlirining aktiplioʻqini dawamliq ixka seliximiz ker k. Bizni tillaydioʻan Long Y n, Liang Shuming, Peng Yihuoʻja ohxaxlarnimu bekiximiz ker k, ular tillaw rsun, tillixi yolsiz bolsa, r ddiy  berimiz, tillixi yolluk bolsa, qobul qilimiz. Bu partiyig , h lkk , sotsiyalizimoʻja birk d r paydilik.

Zhongguoda hazir y nila sinip w  sinipiy k r x m wjut ik n, h r hil x kildiki qarxi guruhlar bolmay k lmaydu. Barlik demokiratik partiy -guruhlar w  partiy  - guruh siz demokiratik zatlar g r q  Zhongguo gongch ndangining r hb rligini qobul kilidioʻanliqini bild rg n bolsimu,  mma ularning iqidiki nuroʻun kixil r,  miliy tt , ohxax bolmioʻan d rijid  qarxi guruhka yatidu. "Inkilapni ahioʻriq  elip berix", Amerika jahangirligig  qarxi turux - Chaoxiən'g  yard m berix, y r islahati w  xuningoʻja ohxax m silil rning həmmisidə ular həm qarxi turdi, həm qarxi turmidi.  ksilinkilapqilarning basturuloʻanliqioʻja ularning ta haziroʻriq  pikri bar. Ular ortaq ganglingni kaltis yahxi diyixip, sotsiyalistik tiptiki asasiy kanunni t z xn  halimioʻan idi,  mma asasiy kanun t z p qikiliwidi, ularning həmmisi yənə qollirini k tirixip yaqlidi. X y'il r daim  zining əks təripigə karap mangidu, demokiratik

partiyə - guruhlarıning nurojun məsililərgə tutkan pozit-siyisimu xundak bolidu. Ular karxi guruh həm karxi guruh əməs, daim karxi turuxtin karxi turmaslikka karap mangidu.

Gongchəndangmu, demokiratik partiya-guruhlar-mu tarihta pəyda boləjan. Tarihta pəyda boləjanliki nərsilərninğ həmmisi tarihta yokilidu. Dimək, gongchəndang ahir bir kuni yokilidu, demokiratik partiya-guruhlarmu ahir bir kuni yokilidu. Yokilix xunqi-wala kəngülsiz ixmu? Meningqə, nahayiti kəngüllük ix. Gongchəndang, puroletariyat diktaturisi kaysibir kuni həjətsiz bolup qalsa, meningqə, taza yahxi boləjan bolatti. Bizning wəzipimiz — ularning baldurraq yokilixini ilgiri sürüx. Bu daolini biz burun kəp kətim səzligən iduk.

Lekin, puroletariyat partiyisi bilən puroletariyat diktaturisi hazır bolmisa bolmaydu, boləjandimu uni dawamlıq küqəytməy bolmaydu. Undak bolmaydiəjan bolsa, əksilinkilapqılarni basturoqili bolmaydu, jəhangirlarəja karxilik kərsətkili bolmaydu, sotsiyalizimni kuroqili bolmaydu, kurojandimu uni mustəhkəmligili bolmaydu. Leninning puroletariyat partiyisi wə puroletariyat diktaturisi toqrisidiki nəziriyisini bəzi kixilər “wakti ətüp kətti” dəydu, hərgiz undak əməs. Puroletariyat diktaturisining nahayiti zor məjburlax haraktiri bolmisa bolmaydu. Əmma, guənliəozhuyiəja karxi turux, aparatlarni bəkmü qong kilivetixkə karxi turux kerək. Adəmmü əlməslik, ixmu tohtap kalmaslik xərti astida, partiya, həkümət aparatlirini zor

dərijidə ihqamlaxni, uning üqtin ikki qismini kırkıwə-tixni təkliپ kılımən.

Əsli gepimizgə keləyli, partiyə, həkümət aparat-lirini ihqamlax kerək digənlik demokiratik partiyə - guruhlarını kerigi yok digənlik əməs. Silərning birlik səp hizmitini tutux arkilik, ular bilən bizning munasi-witimizni yahxilap, mümkün kədər ularning aktiplioqini ixka selip, sotsiyalizim üqün hizmət kılduruxunglarni ümit kılımən.

8. İNKILAP BİLƏN ƏKSİLİNKILAPNING MUNASIWITI

Əksilinkilap kəndək amil? Passip amil, buz-oqunqi amil, aktip amiloğa qarxi küq. Əksilinkilapqılar əzgirəmdü, əzgərməmdü? Əlwəttə, bəzi jahil əksilinkilapqılar əzgərməydu. Lekin, məmlikitimizning xaraitida, ularning zor kəpquiligidə kəlgüsidə ohxax bolmioğan dərijidə əzgirix bolidu. Biz toqra siyasət kollanoğanliqimiz üqün, hāzirmu birmunqə əksilinkilapqılar əzğertilip inkilapka qarxi turmaydioğan kılındi, bəziliri az - tola paydilik ixlarnimu kildi.

Muəyyənləxtürüxkə tegixlik birnəqqə nukta bar:

Birinqi, muəyyənləxtürüx kerəkki, 1951 - yili wə 1952 - yili elip beriloğan əksilinkilapqılarni basturux həkiti zərür idi. Axu kətimki əksilinkilapqılarni basturux həkiti elip berilmisimu bolatti, dəydioğan pikir bar. Bunday pikir hata.

Əksilinkilapqıloğa muamilə kılıxning qarisi:

ʻltürüx, kamax, rijimoja elix, koyup berix. ʻltürüxning qandaq ix ikənligi həmmigə məlum. Kamax — kamakka elip əmgək bilən əzgərtix digən səz. Rijimoja elix — jəmiyətə koyup ammining nazariti astida əzgərtix digən səz. Koyup berix koloja alsimu, almisimu bolidiojanlirini omumən koloja almaslik yaki koloja alojandin keyin, ipadisi yahxi bolojanlirini koyup berix digən səz. Ohxax bolmiojan əhwaloja qarap, əksilinkilapqilarni pərklik bir tərəp kilix zərür.

Əmdi ʻltürüx üstidila tohtilimən. Axu ketimki əksilinkilapqilarni basturuxta ʻltürülgən bir türküm adəm qandaq adəmlər idi? Ular laobəyxinglar intayin əq bolojan, qan kərzgə boqulojan əksilinkilapqilar idi. 600 milyon həlkning uluoq inkilawida, “xərk zomigiri”, “ojarp zomigiri” ʻltürülmisə, həlk kozoqilalmaytti. Əgər xu ketimki basturux bolmiojan bolsa, bügünki kündə biz kollanojan kəngqilik kilix siyasitini laobəyxinglarning kollixi mümkin əməs idi. Həzir bəzi kixilər Stalin bəzi adəmlərnəni hata ʻltürgən digən gəpni anglapla, biz ʻltürgən axu bir türküm əksilinkilapqilarnimu hata ʻltürüldi diyixməktə, bu toqra əməs. ʻtkəndiki ʻltürüxning tıp asasidin toqra bolojanlioqini muəyyənləxtürüxning həzir əmiliy əhmiyiti bar.

Ikkinqi, muəyyənləxtürüx kerəkki, əksilinkilapqilar tehi bar, əmma kəp azaydi. Hu Feng məsilisi qikkəndin keyin, əksilinkilapqilarni təkxürüp eniklax zərür bolup qaldi. Təkxürüp eniklanmiojanlirini yənə dawamlıq təkxürüp eniklax kerək. Həzirmu yənə az sanlik əksilinkilapqilarning barlioqini muəyyənləxtürüx kerək,

ular yənıla türlük əksilinkilawiy buzoqunqilik hərəkət-liri bilən xuoqulliniwatidu, məsilən, kalilarni ɵltürüwe-tix, axliqni kɵydürüwetix, zawutlarɵja buzoqunqilik kılıx, ahbarat oqrilax, əksiyətqil xoar qaplxax waha-kazalar. Xunga, əksilinkilapqılar yɵkıtılıp boldi, yastukni igiz koyup bimalal yatsak bolidu, diyix toqra əməs. Pəkət Zhongguoda wə dunyada yənıla sinipiy kürəx məwjut bolup turidikən, hərəkəndə wə wakıtta huxyarlikni boxaxturup koyuxka bolmaydu. Əmma, hazırmu əksilinkilapqılar nahayıti kɵp, diyixmu toqra əməs.

Üqinqi, buningdin keyin jəmiyətiki əksilinkilap-qılarni basturuxta, az kɵlɵja elix, az ɵltürüx lazim. Jəmiyətiki əksilinkilapqılar laobəyxinglarning biwastə duxmini boləjanlıqı üqün, laobəyxinglar ularɵja iq-iqidin əq, xunga az sandikilirini yənıla ɵltürüxkə toqra kelidu. Ularning tolisini yeza igilik kopiratiplirining rijim astida ixləpqıqıraxka selip, əmgək bilən əzgərtixigə tapxurup berix lazim. Əmma, biz tehi birimu ɵltürül-məydu dəp jakaliyalmaymız, ɵlüm jazasını bikar kılal-maymız.

Tətinqi, idarə, məktəp, kısımlarda əksilinkilapqi-larni təkxürüp eniklaxta, dəslep Yən'əndə yoloja koyul-əjan birinimu ɵltürməslık, kɵp kısımini kɵlɵja almaslık fangzhenida qing turux lazim. Həkiki dəlil-ispati boləjan əksilinkilapqılarni idarilər təkxürüp enik-laydu, əmma jamaət həwpsızlıgı idarısı kɵlɵja almaydu, jəncha organlırı əyipliməydu, fayüənmu sorakka tartmaydu. 100 əksilinkilapqining 90 nəqqısı muxun-

dağ bir tərəp kilinidu. Kəp kismini koloğa almaslıq digən ənə xu. Öltürüxkə kəlsək, birimu öltürülməydu.

Qandak adəmlər öltürülməydu? Hu Feng, Pən Hənniən, Rao Shushioğa ohxax adəmlər öltürülməydu, hətta əsir elinoğan urux jinayətgiliridin Xüəntong hani-oğa, Kang Zeoğa ohxax adəmlərmu öltürülməydu. Bular öltürülgüdək jinayiti yokluoqidin əməs, bəlki öltürülsə paydisiz bolidioğanlioqidin öltürülməydu. Xundak adəmlərdin birəri öltürülsə, ikkinqi wə üqinqisini selixturuxka tooqra kelidu - də, xuning bilən nuroğun adəmnin kallisi elinip ketidu. Bu birinqisi. İkkinqi, hata öltürülüp kelixi mümkin. Bir kalla yərgə qüxsə, tarix guwaki, uni ornioğa kəltürgili bolmaydu, bir ketim orsa arkidın yənə əsüp qikidioğan jusəyginu ohximaydu, hata orulsa, hatalıqni tüzitimən digən bilənmu uningoğa amal bolmaydu. Üqinqi, dəlil - ispat yokilip ketidu. Əksilinkilapqilarni basturuxta dəlil - ispat boluxi kerək. Bir əksilinkilapqi, kəpinqə, yənə bir əksilinkilapqining tirik dəlil - ispati bolidu, dəwa bolup qalsa, uningdin sorioqili bolidu. Sən uni yokitiwətsəng, keyin dəlil - ispat tapalmay kelixing mümkin. Bu hal əksilinkilapqila paydilik, inkilapka paydisiz. Tətinqi, ular öltürülsə, birinqidin, ixləpqikirix exip kətməydu, ikkinqidin, ilim - pən səwiyisi əsüp kalmaydu, üqinqidin, tət ziyandaxni yokitixka yardimi tegip kətməydu, tətinqidin, dələt mudapiəsi küqiyip kətməydu, bəxinqidin, Təywən qayturuwelinip kalmaydu. Ularni öltürsəng, əsirlərnı öltürdi digən atakka qalisən, əsirlərnı öltürgüqining əzəldin nami yahxi boləğan əməs. Yənə biri,

idarilərdiki əksilinkilapqılar jəmiyəttiki əksilinkilapqı-laroğa ohximaydu. Jəmiyəttiki əksilinkilapqılar həlkning xillisigə miniwaləjan, idarilərdiki əksilinkilapqılar bolsa həlktin yıraqlak, həlk ularni omumi yüzlük düxmən hisaplaydu, əmma biwastə düxmən hisaplay-diəjini kəp əməs. Bularning birinimu əltürməslilikning nimə ziyini bar? Əmgək bilən əzgərtixkə bolidioqanli-rini əmgək bilən əzgərtix, əmgək bilən əzgərtixkə bolmaydioqanlirini bekiş kerək. Əksilinkilapqılar — kerəksiz nərsilər, ziyandaxlar, birak qoloğa qüxürülgən-din keyin, ularoğa həlk üqün anqə - munqə ix kildurojili bolidu.

Lekin, idarilərdiki əksilinkilapqılarning birimu əltürülməydu, dəp birər kanun tüzüp qikix kerəkmü? Bu bizning iqki kışimdiki siyasitimiz, elan kilixning hə-jiti yok, əmiliyəttə imkan kədər xundak kışlaq boldi. Mubada biraw bomba taxlap, muxu əydikilərninğ hēm-misini yaki yerimini yaki üqtin birini əltürsə, seningqə, uni əltürüş kerəkmü, yok? Qokum əltürüş kerək.

Idarilərdiki əksilinkilapqılarni yokitixta birinimu əltürməslilik fangzhenini yoloğa koyux əksilinkilapqılar-oğa karita jiddi pozitsiyə tutuximizə kaxila bolmaydu. Əmma, u tüzitiwaləjili bolmaydioqan hatalik ətküzüp koyomaslikni kapalətləndüridu, hatalik ətküzüp koyoqan təkdidimu, uni tüzitiwelix pursiti bolidu, nuroqun adəmnı hatirjəm kiləjili bolidu, partiya iqidə yoldaxlar ara bir birigə ixənməsliktin hali boləjili bolidu. Kallisi elinmioqan ikən, tamak berixkə toqra kelidu. Barlik əksilinkilapqılarə turmuxta qikix yoli berip, ularni

yengidin adəm bolux pursitigə igə kilix kerək. Bundak kilix həlk ixliriojimu, həlkara təsir jəhəttimu paydilik.

Əksilinkilapqilarni basturuxta yənə japalik hizmətlərni ixləxkə toojra kelidu, kəpçilik boxixip kalmaslioji kerək. Buningdin keyin, jəmiyəttiki əksilinkilapqilarni yənə dawamlik basturojandin taxkiri, idarə, məktəp wə kismilaroja kiriwalojan barlik əksilinkilapqilarni dawamlik təxürüp eniklax kerək. Qokum düxmən bilən əzni enik ayrix kerək. Əgər düxmən koxunimizoja kiriwalidiojan bolsa, həтта bizning rəhbiriy organlirimizoja kiriwalidiojan bolsa, uning sotsiyalizim ixlirioja wə puroletariyat diktaturisioja kəncilik eoçir həwp tuojduridiojanlioji kəpçilikke ayan.

9. HƏK - NAHƏK MUNASIWITI

Partiyə iqidimu, partiye sirtidimu hək - nahəkni enik ayrix lazim. Hatalaxkan kixilərgə kəndak muamilə kilix — muhim bir məsilə. Toojra pozitsiyə hatalaxkan yoldaxlaroja karita “ətmüxtikidin sawaq elip, keyinkigə ibrət kilix, kesəlni dawalap, adəmnə kətkuzux” fangzhenini kollinip, ularning hataliojini tüzitowelixioja yardəm berix, ularning dawamlik inkilap kilixioja yol koyux boluxi lazim. Ətkəndə, Wang Ming baxqiliojidiki jiaotiaozhuyiqilar hokuk tutup turojan qaojda, partiyimiz muxu məsilidə hatalik ətküzgən idi, Stalinning istilidiki naqar tərəpni doriojan idi. Ular jəmiyətə ariliktiki küqlərni taxlap koyojan, partiye iqidə kixilərnin hataliojini tüzitowelixioja yol koymiojan, inki-

lap kilixioğa ruhsət kılmioğan idi.

«A Q ning həkiki tərjimiħali» — obdan bir hikayə, mən uni okuğan yoldaxlaroğa yənə bir kətim okup qikixni, okumioğan yoldaxlaroğa obdan okup qikixni təwsiyə kılimən. Luxün bu hikayisidə, əsasən, kalak, əngsiz bir diħanni təswirləydu. U “inkilap kilixka yol koymaslik” digən məhsus bir bapni yezip, yaloğan əjnəbi əlwastining A Q ning inkilap kilixioğa yol koymioğanlıoğini təswirləydu. Əmiliyəttə, A Q ning xu wakitta kılməqci boluğan inkilawi bəxkilaroğa ohxax az - paz bir nərsigə igə boluxnila kəzligən inkilap idi, halas. Biraq muxundəq inkilapkımu yaloğan əjnəbi əlwasti yol koymioğan. Meningqə, bu jəħəttə bəzi kixilər yaloğan əjnəbi əlwastioğa helila ohxap ketidu. Ular hatalaxkən kixilərnin inkilap kilixioğa yol koymidi, hatalaxkənlar bilən əksilinkilapqilarning qək-qegrisini ajratmidi, hətta bəzi hatalaxkən kixilərnəni ɵltürüwətti. Biz bu sawakni əstə tutuximiz lazim. Məyli jəmiyəttə kixilərnin inkilap kilixioğa yol koymaslik bolsun, məyli partiyə iqidə hatalaxkən yoldaxlarning hatalioğini tüzitiwelixioğa yol koymaslik bolsun, ikkilisi yahxi əməs.

Hatalaxkən yoldaxlar toqrisida, bəzi kixilər, ularning tüzətkən - tüzətmigənligigə qarax kerək, dəydu. Meningqə, qaraxla kupayə kılmaydu, yənə ularning tüzitiwelixioğa yardəm berix kerək. Dimək, birinqidin qarax, ikkinqidin yardəm berix kerək. Adəm yardəmgə muħtaj, hatalaxmioğan kixilər yardəmgə muħtaj, hatalaxkən kixilər yardəmgə tehimu muħtaj. Hatalik ɵtküz-

məydiqan adəm bolmisa kerək, adəm azdur - kəptur hatalıq ətüzüp koyidu, hatalıq ətüzəsə yardəm berixkə toqra kelidu. Qarapla turux — passip pozitsiyə, türlüq xaraitlarni yaritip, uning tüzitixigə yardəm berix kerək. Hək - nahəkni qoqum eniklax kerək, qünki partiyə iqidiki pirinsipal talax - tartixlar jəmiyətiki sinipiy kürəxning partiyə iqidiki inkasi, buningda bipərwalıq kilixka yol qoyulmaydu. Hatalaxkan yoldaxlar üstidə, əhwaləja karap, əz layioqida, əmiliyətke uyoqun boləjan tənkitni elip berix, hətta zərür boləjan kürəxlərnə elip berix — normal ix, bu ularning hatalioqini tüzitixigə yardəm berix üqün kilinidu. Hatalaxkan yoldaxlarəja yardəm bərməy, əksiqə iqi qarilik kilix — məzhəpqilik.

Inkilap üqün haman adəmning kəprək boləjini yaxxi. Hatalaxkan kixilərnə, hatalioqida qing turuwalidəjan, kayta - kayta tərbiyə bərsimu əzgərməydiqan intayin az sandikilirini hisapka almiqanda, zor kəpqiligi hatalioqini tüzitip ketələydu. Huddi kezik boləjanlar yənə kezik boluxtin hali bolalioqinidək, hatalaxkan kixilər hatalioqidin sawak elixka mahir bolsila, az hatalixixi mümkin. Əksiqə, hatalaxmioqan kixi asan hatalixidu, qünki u asanla quyruoqini dinggaytiwalidu. Dikkət kiliximiz kerəkki, hatalaxkan kixilərnə ədiwini həddidin ziyadə beriwətsə, kəp hallarda, ədiwini yiyix əz bexioqə kelip qalidu. Gao Gang əslidə baxqilarnə putioqə palta qapmaqci boləjan idi, nətijidə əzini yoqatti. Hatalaxkan kixilərgə yaxxi niyət bilən muamilə kiləjanlar kixilərnə kənglini alalaydu, kixilər bilən ittipak-

lixalaydu. Hatalaxkan yoldaxlaroqa zadi yardəm berix pozitsiyisini tutux kerəkmü yaki duxmənlik pozitsiyə tutux kerəkmü, bu — bir adəmning yahxi niyətlik yaki yaman niyətlik ikənligini pərkləndüridioğan bir əlqəm.

“Ətmüxtikidin sawaq elip, keyinkigə ibrət kilix, kesəlni dawalap, adəmni kutkuzux” fangzheni pütүн partiyini ittipaklaxturidioğan fangzhen, biz bu fangzhenda qing turuximiz kerək.

10. ZHONGGUO BİLƏN QƏT’ƏLLƏRNING MUNASIWITI

Biz qət’əllərdin üginix xoarini otturioqa koyduk, meningqə, tooqra kilduk. Həzir bəzi dələtlərnin rəhbərliri bu xoarni otturioqa koyuxni halimaywatidu, hətta otturioqa koyuxka jür’ət kilalmaywatidu. Bundak kilix üqün biraz jasarət boluxi kerək, səhnidiki hiliqidək jazini taxlax kerək.

Etirap kilix kerəkki, hər bir millətning əzining artuqqilioji bolidu, bolmisa u kandak məwjut bolup turalaydu? Qandak rawajlinalaydu? Xuning bilən billə, hər bir millətning əzining yetixsizligimu bolidu. Bəzilər, sotsiyalizim qaltis, uningda bizəmu kəmçilik yok, döp karaydu. Nədə bundak ix bolsun? Etirap kilix kerəkki, haman utuk bilən kəmçiliktin ibarət ikki nukta bolidu. Partiyimizning zhibu shujilirimu, kişimlirimizning liənzhang, pəyzhanglirimu buni bilidu, ular dəptirigə, bögün təjribilərnəni yəkünliginimizdə ikki nukta bar, biri — utuk, biri — kəmçilik, döp

yazidu. Ular ikki nukta bolidiojanlioqini bilgən yərdə, biz nimixka birla nukqtini tiloqa alimiz? 10 ming yildin keyinmu ikki nukta bolidu. Kəlgüsidə kəlgüsining ikki nukqtisi bolidu, hazir hazirning ikki nukqtisi bar, hər bir kixining əzigə has ikki nukqtisi bolidu. Kiskisi, bir nukta əməs, ikki nukta bolidu. Birla nukta bolidu diyix bir tərəpni bilip, yənə bir tərəpni bilməslik dəp atilidu.

Bizning fangzhenimiz—barlik millətlərləning, barlik dələtlərləning artuqçilioqini üginix, siyasi, iktisat, ilimpən, tehnika, ədibiyat wə sən'ət jəhəttiki həkiki yahxi nərsilirining həmmisini üginix. Lekin, təhlil kilix, pipən kilix اساسida üginix xərt, kəroqlarqə ügənməslik kerək, həmmi öz petiqə kəqürüwalməslik, əlük halda kəqürüp kəlməslik kerək. Ularning yetixsizligi wə kəmçiligini ügənməslik kerək, əlwəttə.

Sovet ittipakı wə baxka sotsiyalistik dələtlərləning təjribilirigə qaritamı xundak pozitsiyə tutux kerək. Ilgiri bəzi kixilirimiz buni enik qüxənməy, həkning yetixsizliginimu ügəndi. Üginip kaltis bolup kəttuk dəp yürgən qaoqda, hək uni allıkaqan taxliwətkən idi, nətijidə mollak atti-də, Sun Wukongoqə ohxax öz jayioqə kaytip kəldi. Məsilən, etkəndə bəzilər Sovet ittipakining kino filim busi, mədiniyət idarisi təsis kילוanlioqini, bizning mədiniyət busi, kino filim idarisi təsis kילוanlioqimizni kərup, bizni pirinsipal hatalik etküzdı diyixkən idi. Ular Sovet ittipakiningmu uzak etməylə mədiniyət busi kilip əzgərtip, bizningki bilən ohxax kildiojanlioqini hiyalioqə kəltürmigən. Bəzi kixilər hiqkandak xəy'ini təhlil kilip kərməydu, tamamən

“xamal”ni oʻlqəm qilidu. Būgün ximal xamili qiqsa, u ximal xamili tərəpdari boluwalidu, ətisi oʻjərp xamili qiqsa, u oʻjərp xamili tərəpdari boluwalidu, keyin yənə ximal xamili qiqsa, u yənə ximal xamili tərəpdari boluwalidu. Өzidə qilqə mustəkil karax yok, kəp qaoqlarda bu kutuptin u kutupka ətüp ketidu.

Sovet ittipakida burun Stalinni asmanəja kətərgən kixilər həzir birakla uni yərgə kirgüzüwətti. Məmlikiti-mizdimu uningoja əgəxkənlər boldi. Zhongyang, Stalinning hatalioji üq ülüx, utuoji yəttə ülüx, omumən eytkanda, u yənila bir uluoq Marksizimqi, dəp qaridi, muxu oʻlqəm boyiqə, «Puroletariyat diktaturisining tarihiy təjribiliri tooqrisida» digən makala yezildi. Üq-yəttə ülüx digən baħa birkədər muwapik. Stalin Zhongguojoja qarita bəzi hata ixlarni kildi. Ikkinqi iqki inkilawiy uruxning ahirki məzgilidiki Wang Mingning “sol”qil təwəkkülqiligimu, Yapon baskunqilirioja qarxi uruxning dəsləpki məzgilidiki Wang Mingning ongqil jihuyzhuyisimu Stalindin kəlgən. Azatlik urux dəwridə, əgər iqki urux kilinsa, Zhonghua milliti həlak bolux həwpigə duqkelidu, dəp awal inkilap kiliximizoja yol qoymidi. Urux baxlanəjandin keyin, bizning oʻjalibə kiliximizoja yerim - yata ixəndi. Uruxta oʻjalibə qazanəjandin keyin, yənə bizning oʻjalibimizdin Titoqə oʻjalibə bolarmikin dəp gumanlandi, 1949 -, 1950 - yilliri uning bizgə besimi nahayiti qong boldi. Birak, biz uningoja yənila hatalioji üq ülüx, utuoji yəttə ülüx dəp qariduk. Bu — adil karax.

Ijtimai pənlər, Marksizim-Leninizim sahəsində, Stalin

toqra sœzligœn jœhœtlœrni qoqum dawamliq tirixip œginiximiz lazim. œginidoqanlirimiz omumi hœkikœtkœ yatidoqan nœrsilœr boluxi hœmdœ bu œginix qoqum Zhongguoning œmiliyiti bilœn birlœxtœrœlœxi lazim. œgœr hœr bir sœzni, jœmliyin Marksning sœzini œz petiqœ keqœrœp kelidoqan bolsak, qataq bolidu. Bizning nœziriyimiz Marksizim - Leninizim omumi hœkikœti bilœn Zhongguo inkilawining konkirit œmiliyitining birlœxtœrœlœxi. Partiyœ iqidœ bœzi kixilœr bir mœzgil jiaotiaozhuyi bilœn xuœqullanœqan idi, u qaoqda biz bu nœrsini tœnkœt kilœqan iduk. Lekin u hœzir yœnœ bar. Ilim sahœsidimu, iqtisadiy sahœdimu jiaotiaozhuyi yœnœ bœr.

Tœbii pœnlœr jœhœttœ biz arkiidrak, bu jœhœttœ qœt'œl-lœrdin alahidœ tirixip œginiximiz lazim. œmma buningdimu pipœn kilix اساسida œginix kerœk, karœqularqœ œginixkœ bolmaydu. Tehnika jœhœttœ, meningqœ, tolisini hœzirqœ hœkningki boyiqœ ixlœp turux kerœk, qœnki undœk nœrsilœr hœzir bizdœ tehi yok, ularni tehi bilmœymiz, tœkœlit kilœqan paydilikrak. Lekin, ukuwaloqanlirimizda hœmmnila hœkningki boyiqœ ixlœwœrmœslik kerœk.

Biz qœt'œl burzuaziyisining hœmmœ qirik tœzœmi wœ idiye - istilini kœt'i tosuximiz hœm pipœn kiliximiz kerœk. Lekin, bundœk kilix kapitalistik œllœrning iloqar pœn - tehnikisini wœ karhana bœxkurux usulidiki pœn'gœ uyoqun tœrœplœrni œginiximizgœ dœhli kilmaydu. Sanaiti tœrœkki kilœqan œllœrning karhanilirining ixlitidoqan adimi az, ix œnœmi yukuri, ular okœt kilixkœ usta, ixlirimizni yahxilaxkœ paydilik bolsun œqœn, bularni pirinsipal hœlda obdan œginiweliximiz kerœk. Hœzir,

In'glizqini ügən'gənlərmu In'glizqini tətqiq kilmaydioğan bolup qaldı, ilmiy maqalılarnı In'glizqioğa, Fransuzqioğa, Nemisqioğa wə Yaponqioğa tərjimə kilip həklər bilən almaxturup turuxmu yok bolup qaldı. Bumu bir hil hurapatlıq. Qət'əllərnıng pən, tehnika wə mədiniyitini təhlil kilmay pütünləy qətkə kekixmu, yukurida eytiloğan qət'əllərnıng nərsilirini təhlil kilmay pütünləy öz petiqə kəqürüp kelixmu Marksizimlik pozitsiyə əməs, bizning ixlirimizoğa paydisiz.

Meningqə, Zhongguoning ikki kəmquiliği bar, bu əyni wakıtta yənə ikki artuqquilik.

Birinqidin, məmlikitimiz ətmüxtə mustəmlikə, yerim mustəmlikə idi, jahən'gir əməs idi, bozək kilinip kəlgən idi. Sanaiti, yeza igiligi tərəkki tapmioğan, pən-tehnika səwiyisi təwən idi, zimini kəng, baylıoqi mol, ahalisi kəp, tarihi uzun ikənligini, xuningdək ədibiyatta «Kizil rawaktiki qūx» wə baxkılıri barlıoqini hisapka almioğanda, nuroğun tərəpliri həkningkigə yətməydu, xunga məoqrurlinalmaydu. Lekin, bəzi kixilər uzakkiqə kul bolux arkisida, həmmə ixta həkkə yətməydikənmiz dəp, qət'əlliklər aldida kəddini rusliyalmaydioğan bolup qaloğan, ular «Famensi buthanisi»diki Jia Guy⁽²⁾oğa ohxax, baxkılar oltur disə, ərə turup üginip kaqtimən, olturoqum kəlməydu, dəydioğan bolup qaloğan. Bu jəhəttə oqəyrətkə keliximiz, millitimizning əzigə bolioğan ixənqini axuruximiz, Amerika jahən'girligigə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix wakıtida təxəbbus kilinoğan "Amerika jahən'girligini mənsitməslik" digən rohni əstüruximiz kerək.

Ikkinqidin, bizning inkilawimiz keyinrək boldi. Gərqə xinhəy inkilawi padixani Rosiyidikidin burun aqdurup taxlioqan bolsimu, lekin u qaoqda gongchəndang yoq idi, u inkilapmu məqlup boləqan idi. Həlk inkilawi 1949 - yili oqlibə kazandi, bu Sovet ittipakining əktəbir inkilawidin 30 nəqqə yil keyin boldi. Buningdimu bizgə məqrurlinixka nəwət təgməydu. Sovet ittipakı bizgə ohximaydu, 1) qar Rosiyə jahangir idi, 2) keyin yənə əktəbir inkilawi boldi. Xuning üqün nuroqun Sovetliklər nahayiti məqrurlinip, kuyruoqini taza dinggaytiwaldi.

Bizning bu ikki kəmqiligimiz — əyni wakıtta artuq-qilik. Mən biz həm “kəmbəoql”, həm “ak” digən idim. “Kəmbəoql” digənlik — anqə kəp sanaitimiz yoq, yeza igiligimizmu tərəkki tapmioqan digənlik. “Ak” digənlik — bir parqə ak kəoqləzğə ohxax digənlik, mədiniyət səwiyimizmu, ilim - pən səwiyimizmu yukuri əməs digənlik. Tərəkkiyat nuqtiinəziridin kariəqanda, bu yaman ix əməs. Kəmbəoql inkilap kilidu, bayning inkilap kilixi təs. Pən - tehnika səwiyisi yukuri boləqan əllər nahayiti məqrur kelidu. Biz bolsak bir parqə ak kəoqləzğə ohxax, hət yezixka taza bap.

Dimək, buning hər ikkisi bizgə paydilik. Kəlgüsida dəlitimiz bay, kudrətlik bolup kətkəndimu, biz qokum yənila inkilawiy məydanda qing turuximiz, yənila kəmtər, ehtiyatqan boluximiz, yənila baxkılardin üginiximiz kerək, kuyruoqimizni dinggaytiwalsak bolmaydu. Birinqi 5 yillik pılan məzgilidila baxkılardin üginix bilən kəlməy, birnəqqə on 5 yillik pilandin keyinmu

baxkılardin üginiximiz kerək. 10 ming yildin keyinmu üginiximiz lazim bolidu - də! Buning nimə yamini bar?

Jəmi 10 nuқта üstidə tohtaldim. Bu 10 hil munasiwətning həmmisi — ziddiyət. Dunya ziddiyəttin tərkip tapkan. Ziddiyət bolmioğan bolsa, dunyamu bolmioğan bolatti. Bizning wəzipimiz — bu ziddiyətləni toqra həl qilix. Bu ziddiyətləni əmiliyət dawamida pütünləy həl qilip kətkili bolidioğan - bolmaydioğan ikki hil ehti-maloqimu təyyarlik qilip qoyux kerək, uning üstigə, bu ziddiyətləni həl qilix jəryanida, jəzmən yənə yengi ziddiyət, yengi məsililər yolukidu. Lekin, daim eytip kəlginimizdək, yol haman əgri - tokay, istiqbal haman parlak. Biz qokum tirixip partiyə iqı wə sirtidiki, məmləkət iqı wə sirtidiki barlık aktip amillarni, biwastə wə wastilik aktip amillarni toluq ixka selip, dəlitimizni kudrətlik sotsiyalistik dələt qilip qurup qikiximiz lazim.

IZAHLAR

(1) Setip berix məjburiyiti tüzümi — Sovet ittifaqining 1933 - yildin 1957- yiloqıqə yoloqa koyoğan dələtning yeza igilik məhsulatlirini setiwelixitiki bir asasiy qarisi. Kolhozlar wə yəkkə dihan aililiri hər yili dələt bəlgiligən setip berix məjburiyitidiki san wə baqa boyiqə dələtni yeza igilik məhsulatliri bilən təminlixı kerək.

(2) Jia Guy — jingjü tiyatiri «Famensi buthanisi»diki Ming sulalisining hərəm aqisi Liu Jinning ixənqlik oqalqisi.

AMERIKA JAĦAN'GIRLIGI—KƏŦIƏZ YOLWAS*

(1956-yil 7-ayning 14-küni)

Amerika baxkilaroġa tajawuz kilix məksidigə yetix üqün, həmmila yərdə kommunistoġa karxi wiwiskini kətirip qikiwatidu.

Amerika həmmila yərdə kərzgə boquloġan. Ottura-jənubiy Amerika əllirigə, Asiya, Afrika əllirigə kərzdar, Yawropa, Okyaniyə əllirigimu kərzdar. Pütün dunya, xu jümlidin Ən'gliyimu Amerikini yakturmaydu. Kəng həlk Amerikini yakturmaydu. Yaponiyə Amerikini yakturmaydu, qünki Amerika Yaponiyini eziwatidu. Xərk əlliridin Amerikining tajawuzioġa uqrimioġan birimu yok. U Zhongguoning Təywən əlkisigə tajawuz kildi. Yaponiyə, Chaoxiən, Filippin, Vietnam, Pakistanlar Amerikining tajawuzioġa uqridi, ularning bəziliri tehi Amerikining ittipakdixi. Həlk uningdin narazi, bəzi dələtlərnin ħəkümət dairilirimu narazi.

Barlik ezilgüqi millətlər mustəkillikqə erixidu.

Həmmidə əzgirix bolidu. Qirik, qong küqlər yengi, kikiq küqlərgə orun beridu. Küqi azlar küqi kəpkə

* Bu — yoldax Mao Zedong Latin Amerikisilik ikki zat bilən kiloġan səhbətning bir kısmi.

aylinidu, qünki zor kəpqilik kixilər əzgirix boluxini tələp qilidu. Amerika jahan'girliğining küqi kəplükтин azliqqa aylinidu, qünki Amerika həlkimu öz həkūmitidin narazi.

Mən əmrümdə ənə xundaq əzgirixlərni kərüp əttüm. Bu yərdə olturoqanlirimiz iqidə Qing sulalisi zamanida tuoquloqanlarmu bar, min'guo zamanida tuoquloqanlarmu bar.

Qing sulalisi allıqəqan aqđdurup taxlandi. Kimlər aqđdurup taxlıdi? Sun Zhongshən rəhbərlik qiloqan partiyə wə həlk birlıktə aqđdurup taxlıdi. Sun Zhongshənning küqi nahayiti az idi, Qing şulalisining əməldarlıri kəzgə ılmaytti. U kəp kətim kəzoqıləng kətərgən bolsimu məoqlup bolıwərdi. Ahir Qing sulalisini yənə xu Sun Zhongshən aqđdurup taxlıdi. Kūqning kəp boluxining kərkkuqıloqı yok. Kūqi kəplərni küqi azlar aqđdurup taxlaydu. Kūqi azlar küqi kəpkə aylinidu. Qing sulalisini aqđdurup taxlıoqəndin keyin, Sun Zhongshən məoqlup boldi. Qünki u həlkning təliwini qəndurmidi, məsilən, həlkning yər təliwini, jahan'girlikkə qarxi turux təliwini qəndurmidi. U əksilinkıləpqılərnı basturuxnimu bilməytti, u qəoqda əksilinkıləpqılərnı həmmıla yərdə kətrap yürətti. Keyinqə, u Beyyang jünfalirining baxlıoqı Yüən Shikəyning kolida məoqlup boldi. Yüən Shikəyning küqi Sun Zhongshənningkidin kəp idi. Lekin yənıla muxu qənunıyət boyıqə boldi: Kūqi azlar, həlk bilən munasiwət baqıloqənlər küqlük bolıdu; küqi kəplər, həlkə qarxi turoqənlər əjiz kelıdu. Keyin, Sun Zhongshənning burzua demokiratik

inkilap tərəfdarliri biz gongchəndang bilən həkmarlixip, Yüən Shikəydin kəkəlojan jünfa sestimisini məəqlup kildi.

Jiang Jieshi Zhongguoəja həkümrənlik kiləjinida pütün dunyadiki həkəysi əllər həkümrətlining etirap kilixioə erixti, 22 yil həkümrənlik kildi, küqi əng kəp idi. Bizning küqimiz az idi, baxta 50 ming partiyə əzasi boləjan bolsimu, əksilinkilapning basturuxidin keyin aran birnəqqə mingla partiyə əzasi kəldi. Dükümən həmmila yərdə parakəndiqilik saldi. Əmma yənila muxu kanuniyət boyiqə boldi: Küqlüklər məəqlup bolidu, qünki u həlktin ayrilojan; ajizlar oəlibə kilidu, qünki u həlk bilən munasiwət baəliojan, həlk üqün ixləydu. Nətijimu mana xundək boldi.

Yapon baskunqiliriəja kərxı urux waqtida, Yaponiyə nahayiti küqlük idi, guomindang armiyisi qət - ya-kə jaylarəja apirip koyulojan idi, gongchəndang rəhbərlikidiki korallik küqlərmu pəkət dükümən arka sepıdiki yezilardila partizan uruxi elip baralaytti. Yaponiyə Zhongguoning qong xəhərliri — Beyjing, Tienjin, Shanghai, Nənjing, Wuhən, Guangzhouarni besıwaləjan idi. Ləkin, Yaponiyə jün'guozhuyisimu, Germani-yining Gitlerimu muxu kanuniyət boyiqə, birnəqqə yil etməyla gum boldi.

Biz nurojun kiyingiliklarni baxtin kəqürduk, jənuptin ximaləja koəlanduk, nəqqə yüz ming adimimizdin nəqqə on mingila kəldi. Baskinimiz 25 ming yolluk uzun səpər, kəlojinimiz 25 ming adəm boldi.

Partiyimizning tarihida kəp ketim "sol"qil wə

ongqil luxion hatalioqi yüz bərdi. Buning iqidə əng eojiri Chen Duxiuning ongqillioqi wə Wang Mingning “sol” qillioqi boldi. Uningdin baxqa, Zhang Guotao, Gao Gang katarliklarning ongqillik hatalioqimu bar.

Hatalik ötküzüxningmu paydilik yeri bar, buning bilən həlkni tərbiyiligili, partiyini tərbiyiligili bolidu. Bizning nahayiti kəp səlbi oqutquqimiz bar, məsilən, Yaponiyə, Amerika, Jiang Jieshi, Chen Duxiu, Li Lisən, Wang Ming, Zhang Guotao, Gao Ganglar. Bu səlbi oqutquqilardin üginix üqün nahayiti kəp bədəl bərdük. Tarihta Ən'gliyə biz bilən nahayiti kəp urux kiloqan. Ən'gliyə, Amerika, Yaponiyə, Fransiyə, Germaniyə, Italiyə, qar Rosiyə, Gollandiyilər bizning bu yerimizni nahayiti yahxi kərüp kəloqan. Ularning həmmisi bizning səlbi oqutquqimiz, biz ularning oququqisi.

Yapon baskunqiliriqə qarxi urux dəwridə, Yaponiyə bilən urux kilip, armiyimiz 900 mingoqə yətti. Uningdin keyin azatlik urux boldi. Bizning qoral-yaraqlırimiz guomindangningkigə yətməytti. Guomindang armiyisi 4 milyon kixilik armiyə idi, 3 yil urux kildük, ilgiri - ahir bolup 8 milyon adimini yokattük. Amerika jahan'girligi yardım berip kəlgən guomindang bizni yengəlmidi. Küqlüklər yengəlməydu, ajizlar bəri-bir oqəlibə kilidu.

Həzir Amerika jahan'girligi nahayiti küqlük bol-simu, həkiki küqlük əməs. U siyasi jəhəttə nahayiti ajiz, qünki u kəng həlktin ayriloqan, kəpqilik uni yakturmaydu, Amerika həlkimu uni yakturmaydu. Kərünüxtə nahayiti küqlük, əmiliyətə kərkkuqilioqi yok, kəqəz

yolwas. Kөрүнүxi yolwas, lekin, көөјөzdin yasalојan, yel - yeoјinoја бөрдaxlik бөрәlmөydu. Meningqe, Ame-rika — көөјөz yolwas.

Munu nuqtini pүtkül tarih, insaniyәtning sinipiy jөmiyitining nәqqә ming yillik tarihi ispatlidi: Kүqlүklәр ajizlarоја orun берidu. Amerika kit'әsidimu muxundak bolidu.

Pәkәt jahan'girlik yokitiloјandila, andin teqlik барlikka kelidu. Kөөјөz yolwas ahir bir күni yokitilidu. Lekin u ezlүgidin yoқalmaydu, yel - yeoјin boluxi kerәk.

Bizning Amerika jahan'girlingini көөјөz yolwas diginimiz zhәnlüe jәhәttin eytiloјan. Omumiliktin eytkanda, uningoја sәl karax kerәk. Hәр bir qismәnliktin eytkanda, uningoја jiddi karax kerәk. Uning tirniојi bar, qixi bar. Uni bir tәрәp kilixta bir - birlәp tutux kilix kerәk. Mәsilән, uning 10 qixi bar dөyli, birinqi ketimda birini qeqiwәtsәk, 9 qixi қalidu, yәнә birini qeqiwәtsәk, 8 qixi қalidu. Qixining һәmmisini qeqiwәtsәk, uning yәнә tirniојi қalidu. Kәdәmmu - kәdәm ihlas bilән ixlisәk, ahir muwәppәkiyәt қazinalaymiz.

Zhәnlüe jәhәttin eytkanda, uningoја pүtүнlөy sәl karax kerәk. Zhәnshu jәhәttin eytkanda, uningoја jiddi karax kerәk. Uning bilән күrәx қiloјanda, jөngni bir - birlәp kilix, ixni bir - birlәp ixlәx, uningoја jiddi karax kerәk. Hәzir Amerika күqlүk, lekin kөng dairidin, omumiliktin, yirak kәlgүsidin muһakimә қiloјanda, u kixilәrning kөngligә yaқmaydu, uning siyاسitini kixilәр yaқturmaydu, u hәlkni ezidu, ekispilatatsiyә қilidu. Xu sәwәptin, yolwas qoқum өlidu.

Xunga k rkkuqiloiyi yok, uningoja s l karaxka bolidu. Lekin, Amerikining hazir tehi k qi bar, yilioja 100 milyon tonnidin artuq polat ixl p qikiridu, h mmila yerd  kixil rni dumbalawatidu. Xunga yənə uning bilən k r x qilixka, k q p k r x qilixka, zhendilarni bir-birləp tartiwelixka toqra kelidu. Buningoja wakit ker k.

Ozayidin, Amerika  lliri, Asiya, Afrika  lliri, taki y l - yeoqin k o z yolwasni titip taxlioqiq , Amerika bilən eytixixka, ahioqiq  eytixixka toqra kelidioqan-dək turidu.

Amerika jahan'girlicig  karxi turux  q n, ottura - jənubiy Amerika  lliridiki Yawropalik k qm nl r yərlik H ndianlar bilən ittihaklixixi lazim. Yawropadin k q p baroqan aq t nlikl rni bir kismi h k mranlik kilouqular, yənə bir kismi h k mranlik kilinoqular d p ikki kisimoja bölsək bolidoqu dəymən. Xundak bolojanda, bu bir kism ezilgüqi aq tənliklər yərlik kixilər bilən asanla yekinlixidu, q nki ularning turoqan orni ohxax.

Biz Latin Amerikisidiki dostlar bilən, Asiya, Afrikidiki dostlar bilən ohxax orunda turuwatimiz, ohxax ixni ixl watimiz, h lk  az - tola ix kilip berip, jahan-girlikning h lk üstidiki zulmini azaytiwatimiz. Yahxi ixliy lis k, jahan'girlikning zulmini tüptin t g tkili bolidu. Bu nuqtida, biz — yoldax.

Jahan'girlikning zulmioja karxi turuxta, biz silər bilən haraktir jəhəttin ohxax, p k t turuwatqan jayimiz, millitimiz, tilimizla ohxax  m s. Jahan'girlar bilən bolsa haraktir jəhəttin p rclinimiz, jahan'girlarni

kərsəkla köypimiz uqıdu.

Jahan'girlikning nimə kerigi bar? Zhongguo həl-kiçə jahan'girlik kerək əməs, pütün dunya həlkiçimu jahan'girlik kerək əməs. Jahan'girlikning məwjut bolup turuxining zərüriyiti yok.

PARTIYINING ITTIPAKLIØINI KÜQØY- TØYLI, PARTIYINING ØN'ØNISIGØ WARISLIK KILAYLI*

(1956- yil 8- ayning 30- küni)

Bügün mæmlikætlik 8- qurultayning tæyyarlik yioqinini aqimiz. Tæyyarlik yioqini 10 næqqæ kün dawam kilidu, kilinidioqan asasiy ixlarning birinçisi — qurultayning hæjjætlinini tæyyarlar, ikkinçisi — zhongyang weyyüenhuyning tæyyarlik saylimini etküzüx, üçinçisi — qurultayda sæzlæydioqan sæzlærni tæyyarlar.

Hæzir birkanqæ pikrimni eytip øtæy.

Birinçi, qurultayning mæksidi wæ muddiasi toqrisida. Bu ketimki qurultay hæl kilidioqan mæsile nimæ, yetidioqan mæksæt nimæ? Yioqip eytkanda, u 7- qurultaydin buyanki tæjribilærni yækünlæp, pütün partiyini ittipaklaxturup, mæmlikæt iqi wæ sirtidiki ittipaklixixka bolidioqan barlik küqlær bilæn ittipaklixip, uluq sotsiyalistik Zhongguo kurux üqün küræx qilixtin ibaræt.

Tæjribilærni yækünlæxkæ kælsæk, bizning tæjribimiz nahayiti mol, lekin nuroqun ixlarni qatar tiziwelixka bol-

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo gongchændangining mæmlikætlik 8- qurultayi tæyyarlik yioqinining 1- yioqinida sæzligæn sæz.

maydu, bəlki muhım nuqtini tutup, əmilıyətıni asıs kılıp, Marksızım nuqtıinəzırı boyıqə yəkünlıxımız lazım. Muxundak yəkünlıgəndə, pütün partiyimizni bir türtkə küqkə igə kılıp, hizmitimizni burunkidinmu yahxırak ixlıgili bolıdu.

Bızning partiyimiz — uluoq, xərəplik, toqra partiyə, bunı pütün dunya birdək etirap kılıdu. Burun bəzi qət'əllik yoldaxlar: Silər zadı nımə ix kiliwatisilər? dəp gumanlanoqan idi. Nuroqun kixilər bızning milli burzuaziyigə karatqan siyasitimizni qüxənməytti, bızning istil tüzitix hərkitimiznimu anqə qüxənməytti. Həzir, məningqə, qüxən'gənlər tehımu kəpəydi, omumən qüxəndi diyixkə bolıdu. Əlwəttə, yənıla qüxənməywatqanlar boluxı mümkin. Məmlikət iqidə, həttə partiye iqidimu qüxənməstin, 7 - qurultaydin buyanki luxiəning unqi-wala toqra boluxı natayin dəp hisaplawatqanlar boluxı mümkin. Lekin, pakit aldimızda turuptu, biz ikki inkilapni elip barduk: Biri—məmlikət boyıqə hakimiyətıni tartıwalıdıoqan burzua demokiratik inkilawi; yənə biri — sotsiyalistik əzgərtixni yoloqa koyıdıoqan, sotsiyalistik məmlikət kurıdıoqan puroletariyat sotsiyalistik inkilawi. 7-qurultaydin buyanki 11 yıl iqidə koloqa kəltürgən nətijimiz nahayiti zor, uni pütün məmlikət etirap kıldı, pütün dunya etirap kıldı, həttə qət'əl burzuaziyisimu etirap kılıxka məjbur boldi. İkki inkilap dangzhongyangning 7 - qurultaydin həziroqıqə boloqan luxiəning toqra ikənligini ispatlıdi.

Əktəbir inkilawi burzuaziyini aqdurup taxlıdi, bu dunyada bir yengilik boldi. Bu inkilapni həlkəra burzu-

aziyə aq - qarini ayrimay tillawərdi, yaman dəwərdi. Rosiyə burzuaziyisi əksilinkilawiy sinip idi, u qaoqda, ular dölət kapitalizimioğa yekin yolimay, ixni aksatti, buzoqunqilik kildi, qoral kətirip qikti. Rosiyə puroletariyati, baxka amal bolmioqanliktin, uni jayliwetixkə məjbur boldi. Bu hərəkəysi əl burzuaziyisinin aqqioqini kəltürdi, ular tillioqili turdi. Bizdə milli burzuaziyigə yumxakrak muamilə kilindi, u anqə biaram bolmidi, az-tola tapawət bar ohxaydu digən yərgə kəldi. Həzır Ezihower, Dallislar Amerikining muhbirlirini Zhongguoğa kəlgili qoymaywatidu, bu əmiliyətə bizning siyasitimizdə muxundak tapawət barlioqini etirap kiloqanlioqi. Əgər bizning bu yər malimatang boləqan bolsa, ularni karisioqila adəm tillaydioqan makala yezixka əwətkən bolatti. Ular yeziloqan makalida məhsusla adəm tillimay, birər yahxi gəp kilip qoyuxidin, undak kilsa ixning təs bolup kelixidin qorkidu.

Burun Zhongguo “kona qong diguo”, “xərkiy Asiya kesəl kərpisi”, iktisatta kalak, mədiniyəttimu kalak, uning üstigə, tazilikka riayə kilmaydu, topnimu jaylap oyniyalmaydu, su üzüxkimu yarimaydu, ayalliri putini boqıdu, ərliri örüm qaq koyidu, tehi aqıwatmu bar, Zhongguoning eyimu anqə qiraylik əməs, qət’əlning eyi hərkaqan süzükrek bolidu, diyilətti, kiskisi, yaman yeri az əməs idi. Lekin, 6 yillik islahat arkilik, Zhongguoning kiyapitini əzgərttuk. Bizning nətijilirimizni hiqkim inkar kilalmaydu.

Bizning inkilawiy ixlirimizoğa rəhbərlik kiloquci he-xin — bizning partiyimiz. Bu kətimki kurultayda təjri-

bilərnı yəkünləp, aldı bilən pütün partiyını tehımu ittipaklıxturux lazı. Partiyımız 6 - ayıqıqə 10 mılyon 730 mıng əzaıqə ıgə boldı. Bu 10 mılyondın artuq partiyə əzasioıqə qarıtə kəng kələmdə tərbiyə hizmiti, qüxəndürüx hizmiti, ittipaklıq hizmitini ıxləp, ularnı həlk ıqıdə hexınlıq rolını tehımu yahxi oynaydıoıan kılıx lazı. Yaloıuz partiyıla bolıoıan bilən kupayə kılmaydu, partiyə — hexın, u ammiıoıqə ıgə boluxı zərür. Bizning türlük konkirit hizmətlirimızning, alayluk, sanaət, yeza ıgiligi, soda, mədiniyə - maarip katarlıq hizmətlirimızning 90 pirsəntini partiyılıklər əməs, bəlki partiyısızlər ıxləydu. Xuning üqün amma bilən yahxi ittipaklıxıp, ittipaklıxıxka bolıdıoıan barlıq kixılər bilən ittipaklıxıp billə ıxləx kerək. Burun bizdə pütün partiyını ittipaklıxturux wə partiyə sırtıdiki zatlar bilən ittipaklıxıx jəhəttə birmunqə nuksanlarmu boldı. Biz bu ketimki qurultayda wə qurultaydın keyin təxwık wə tərbiyə elip berip, bu jəhəttiki hizmətnı taza bir yahxiliximiz lazı.

Həlkarada, pütün dunyadiki ittipaklıxıxka bolıdıoıan barlıq küqlər bilən ittipaklıxıximiz, həmmidin awal Sovet ittipakı bilən ittipaklıxıximiz, kərındax partiyılər, kərındax dələtlər wə həklər bilən ittipaklıxıximiz, yəne barlıq teqlıkpərwər dələtlər wə həklər bilən ittipaklıxıximiz, həmmə paydılik küqlərdın yardəm eliximiz lazı. Bu ketim 50 nəqqə məmlikətning gongchəndangının wəkilliri kelip qurultiyımızıoıa katnıxıdu, bu—nahayıti yahxi ıx. İlgiri biz məmlikət boyıqə həkimiyətnı qoloıa kəltürmıgən ıduq, ıkki ınkılapning oıelıbisıgə erıxmıgən ıduq, quruluş nətijilirini qoloıa kəltürmıgən

iduk, əmdi əhwal baxқиə bolup kaldi. Qət'əllik yoldaxlar bizgə heli hərmət қilidioqan boldi.

Biz partiyə iqi wə sirtidiki, məmlikət iqi wə sirtidiki ittipaklixixkə bolidioqan barlik küqlər bilən ittipaklixix-ta nimini məxsət қilimiz? Uluq sotsiyalistik dələt қurux-ni məxsət қilimiz. Bizning dəlitimizdək bundak dələtkə “uluq” digən səzni ixlitixkə bolidu wə ixlitix kerək. Bizning partiyimiz — uluq partiyə, bizning həlkimiz — uluq həlk, bizning inkilawimiz — uluq inkilap, bizning қurulux iximiz — uluq қurulux ixi. 600 milyon əhalisi bar dələttin yər xarida pəkət birila bar, u—mana biz. Bu-run həқning bizni kəzgə ilmasliqining səwiwi bar idi. Qünki sening hiқkandak təhpəng yok idi, polatning yillik məhsulati aran nəqqə yüz ming tonnila idi, yənə kelip, Yaponluklarning қolida idi. Guomindang - Jiang Jieshi 22 yil diktatura yürgüzüp, yilioqə aran birқanqə on ming tonna ixləpqikiralioqan idi. Həzir bizningmu tehi jik əməs, lekin azraq bolsimu ixləpqikarduk, bu yil 4 milyon tonnidin axidu, kelər yil 5 milyon tonnidin bəsüp ətsək, ikkinqi 5 yillik pilanda 10 milyon tonnidin axuruwetimiz, üqinqi 5 yillik pilanda 20 milyon tonnidin exip ketixi мүmkin. Biz bu nixanni əməlgə axurux üqün tirixiximiz lazim. Dunyada 100 qə dələt bolsimu, lekin polatni 20 milyon tonnidin axuroqan dələttin aran birқanqisila bar. Xuning üqün, bizning bu dəlitimiz güllinip ketidioqan bolsa, uluq sotsiyalistik dələt bolidu, ətkən 100 nəqqə yildin buyanki axundak қalaklik hələt, hək kəzgə ilmaydioqan əhwal, nəс bəsqan əhwal tamamən əzgiridu, bəlki dunyada əng küqlük boloqan kapitalistik dələtkə

yəni Amerikiya yetixivalidu. Amerikining 170 milyonla əhalisi bar, dəlirimizning əhalisi uningkidin birkanqə həssə kəp, bayliqimu mol, iqlim xaraiti uningkigə ohxap ketidu, yetixiwelix mümkin. Yetixiwelix kerəkmu, yok? Tamamən kerək. Sening bu 600 milyon ahaləng nimə ix qilidu? Uhlamdu? Uhlix kerəkmu yaki hizmət kilixi kerəkmu? Əgər hizmət kilixi kerək diyilidioqan bolsa, həkning 170 milyon əhalisi turupmu 100 milyon tonna politi bar yərdə, sening 600 milyon ahaləng 200 milyon tonna, 300 milyon tonna polat ixləpqikiralmandu? Yetixivalalmisang, u qaqda, tiling kışka bolidu, anqə xərəplik bolmaysən, taza uluq bolmaysən. Amerikining dələt kurojiniya 180 yilla boldi, 60 yildin ilgiri uningmu politi aran 4 milyon tonna idi, biz uningdin 60 yil arkida. Yənə 50 yil, 60 yil etkəndin keyin, uningdin jəzmən exip ketiximiz kerək. Bu — bir məs'uliyət. Sening adiming xunqə kəp, yering xunqə kəng, bayliqing xunqə mol tursa, yənə kelip, sotsiyalizim kuruwetipsən, uning əwzəlligi bar ikən, nətijidə 50 - 60 yildimu Amerikidin exip ketəlmisəng, seni nimə disə bolidu? U qaqda seni yər xaridin koqqlax kerək! Xuning üqün, Amerikidin exip ketix mümkin bolupla qalmastin, bəlki tamamən zərür, tamamən kerək. Əgər xundak bolmisa, biz Zhonghua milliti pütün dunyadiki millətlər aldida yərgə qarap qalimiz, bizning insaniyətke koqkan tohpimiz qong bolmay qalidu.

Ikkinqi, partiyining ən'ənisigə warislik kilix toqrisida. Bu qetimki qurultayda partiyimizning idiyə jəhət-

tiki wə istil jəhəttiki isil ən'ənisini dawamlıq jari kılıp, zhuguənzhuıyı, məzhəpqılıktın ibarət ikki nərsigə həkiki türdə qarxi turux lazim, bununđın baxqa, guənliaozhuıyoıjımu qarxi turux kerək. Guənliaozhuıyı digən nərsə üstidə bügün tohtalmaymən, zhuguənzhuıyı wə məzhəpqılık üstidila tohtilimən. Bu ikki nərsə süpürüp taxlansa, yənə pəyda bolıdu, pəyda bolsa, yənə süpürüp taxlaxqa toıjra kelıdu.

Hatalixix diginimiz — zhuguən jəhəttə hatalixix, idiyə toıjra bolmaslıq digən söz. Biz kərgən Stalinning hatalıoıjı tənkit kılınıoıjan nuroıun maqalılarda bu məsilə tiloıja elinmıoıjan yaki nahayiti az elinıoıjan. Stalin nımə üqün hatalaxtı? Bir kısım məsilidə uning zhuguən qarxi keguən əmilıyətke uyoıun bolmıdı. Həzir bizning hizmitimizdə bundak ixlar daim uqrap turıdu. Zhuguənzhuıyı keguən əmilıyətıni asas kılmay, rıyal imkanıyətıni asas kılmay, zhuguən arzuni asas kılıdu. Bizning bu kətimki kurultiyimizning həjjetlıridə bəlgilinıdıoıjan nərsilər, sızlinıdıoıjan nərsilər Zhongguoning əmilıyıtıgə mümkin kədə uyoıun kelıxi wə yekinlıxixi kerək. Xuning bilən bir waqıtta, ilğiriki təjribilirimizgə asasen, əmilıyətke uyoıun bolmıoıjan nuqtiinəzərlərnı tənkit kılıximiz, bu zhuguənzhuıyını tənkit kılıximiz, bu zhuguənzhuıyoıja zərbə berıximiz lazim. Bu wəzıpını birkanqə yil burunla otturıoıja koyuxqa baxlıoıjan iduk. Əmdi bizning qarxi turıdıoıjınımız—sotsiyalistik inkılap wə sotsiyalistik kuruluxtiki zhuguənzhuıyı. Burun, demokiratik inkılap dawamıda, zhuguənzhuıyınıng ziyınıoıja uqrıoıjan waqıtımız nahayiti uzak boldı, jajimizni taza yıduq, genjüdlərdın

pak - pakiz digüdək ayrilip qalduk, inkilawiy küqlərning 90 pirsənttin artukraoqidin ayrilip qalduk, xu waqitka kəlgəndila andin oyoqinixka baxliduk. Yən'əndiki istil tüzitix arkilik təkxürüx-tətkik qilixka, əmiliyətne اساسli-xka etiwar berip, andin bu məsilini aydinglaxturuwalduk. Marksizimning omumi həkikətini jəzmən Zhongguo inkilawining konkirit əmiliyiti bilən birləxtürüx lazim, birləxtürülmisə bolmaydu. Dimək, nəziriyə bilən əmiliyət birlikkə kelixi kerək. Nəziriyə bilən əmiliyətning birligi—Marksizimning əng asasiy pirinsipi. Biənzhenglik weywulun boyiqə bolqanda, idiyə keguən əmiliyətne əks əttürüxi həmdə keguən əmiliyətte təkxürülüxi lazim, həkikət ikənligi ispatlanqandila, andin uni həkikət digili bolidu, bolmisa həkikət digili bolmaydu. Bizning birkanqə yildin buyanki hizmitimizdə nətijə bar, lekin zhuguənzhuylıq illət həmmə jayda bar. Həzir bar bolupla kalmastin, kəlgüsidimu bolidu. Zhuguənzhuylı mənggü bolidu, 10 ming yildin keyinmu, 100 milyon yildin keyinmu bolidu, insaniyət yokalmisila, haman bolidu. Zhuguənzhuylı bolidikən, haman hatalıq ətülidu.

Məzhəpqilik dəydiqan yənə bir nərsimu bar. Bir jayning əzigə has omumilioqi bolidu, bir məmlikətningmu əzigə has omumilioqi bolidu, yər xariningmu əzigə has omumilioqi bolidu. Həzir yər xarining sirtidikini qoyup turayli, qünki katnax yoli tehi eqilmidi. Əgər Mars yaki Wenerada adəm barliqi məlum bolsa, ular bilən ittipaklixix, birlik səp tüzüx məsilisi üstidə xu qaoqda səzlixərmiz. Həzir biz partiyə iqidiki, məmlikət iqidiki wə pütün dunyadiki ittipaklik məsilisi üstidə tohtiliwa-

timiz. Bizning pirinsipimiz xuki, kim bolsa bolsun, qət'əl partiyisi, qət'əllik partiyisiz zat bolsun, dunya teqliqioja wə insaniyətning ilojar ixlirioja bizə payda yetküzsila ular bilən ittipaklixiximiz kerək. Aldi bilən birkanqə on gongchəndang bilən ittipaklixiximiz, Sovet ittipaki bilən ittipaklixiximiz lazim. Sovet ittipakida bəzi hataliklar yüz bərgənliktin, u hatalik nahayiti qong bala teriojandək, bu jəhət kəp səzləndi, jik gəp-qəqək kilindi, bundak küzitix muwaripik əməs. Hərkəndak bir millətning hatalaxmasliqi mümkin əməs, halbuki, Sovet ittipaki — dunyada tunji sotsiyalistik dələt, besip ətkən yolimu xunqə uzun, uningda hatalik yüz bərməsliqi mümkin əməs. Sovet ittipakida yüz bərgən hatalikning, alayli, Stalinning hataliojining orni kəndak? U kismən haraktirlik, wakitlik haraktirlik, bəzi nərsilərgə 20 yil boluptimix, xundak bolsimu u haman wakitlik, kismən nərsə, uni tüzitixkə bolidu. Sovet ittipakining axu asasiy ekimi, axu asasiy tərifi, axu zor kəpqiligi toqra. Rosiyidə Leninizim barlikka kəldi, əktəbir inkilawi arkilik u tunji sotsiyalistik dələtkə aylandı. U sotsiyalizim kurdi, faxistlarni yəngdi, kudrətlik bir sanaət dəlitiyə aylandı. Uningda biz üginidiojan nurojun nərsə bar. Əlwəttə, ilojar təjribilirini üginimiz, kalak təjribilirini ügənməymiz. Bizning əzəldin otturioja koyup kəlgən xoarimiz — Sovet ittipakining ilojar təjribilirini üginix, kim seni kalak təjribilirini ügənsun dəptu? Bəzilər aq - karini ayri-maydu, hətta Sovetliklərnin osuruojimu ularoja hux buy puraydu, umu zhuguənzhuvi. Sovetliklərnin əzlimu sesik dəydiqju! Xunga, təhlil kilix kerək. Biz Stalin-

ning nətijisi yəttə ülüx, hatalıoıı üq ülüx digən iduk. Ularning asasiy nərsiliri, kəpligən nərsiliri yahxi, kerəklik; kışmən nərsiliri hata. Bizningmu kışmən nərsilirimiz yahxi əməs, əzimiz uni taxliwetiximiz kerək, baxka dələtlərnı bu yaman ixlarnı üginixkə dəwət kılıxka tehımu bolmaydu. Lekın, əski ixlarmu bir hil təjribə hisaplinıdu, unıngmu qong roli bar. Bizdin Chen Duxiu, Li Lisən, Wang Ming, Zhang Guotao, Gao Gang, Rao Shushidək adəmlər qıktı, ular bizning okutkuqimiz. Buningdin taxkiri, bizning baxka okutkuqimizmu bar. Məmlıkət iqıdin eytkanda, əng yahxi okutkuqi — Jiang Jieshi. Biz kayıl kılalmıoıan kixını Jiang Jieshi bir okutupla kayıl kılıdu. Jiang Jieshi kandaq usul bilən okutıdu? U jıguənqiang, top - zəmbirək, ayrupılan bilən okutıdu. Yənə jahan'gir digən okutkuqımu bar, u bizning 600 milyon həlkimizni tərbıyilıdı. 100 yildın artuq waktın buyan, birkanqə küqlük jahan'gir dələt bizni əzdi, bizni tərbıyilıdı. Xuning üqün, yaman ixningmu tərbıyiwı roli bar, əynəklik roli bar.

Məzhəpqılıkkə qarxi turuxta alahidə tohtılıp etüxkə ərzyıdıoıını — əzigə qarxi kürəx kılıoıan kixilər bilən ittipaklıxix. U sən bilən uruxkan, seni yərgə etip uroıan, seni ziyan tartkuzıoıan, yüzüngni kətküzgən, yənə kelip, sən anqə yaman bolmisangmu, sanga jihuyzhuyiqi digən “mənsəp”ni bərgən boluxı mümkin. Tooıra zərbə bərgən bolsa, boıtu, əzəng əslidə jihuyzhuyiqi tursang, nimixka zərbə bərməydikən? Mən bu yərdə natoııra zərbə bərgən, natoııra kürəx kılıoıanlarnı dəwatımən. Əgər u kixilər keyinqə pozitsiyısını

əzgərtip, sanga hata zərbə bərgənligini, seni jihuyzhuyi padixaliqining padixasi kilip qoyoqanliqining muwapik bolmioqanliqini tən alsa, muxuning əzila kupayə kilidu. Əgər ayrim kixilər tən almisa, kütüp turuxka bolamdu? Kütüp turuxkimu bolidu. Ittipaklixix — sən bilən pikir ihtilawi boloqan, seni yaratmioqan, sanga hərmət kılmioqan, sening bilən arazlixip qaloqan, sanga qarxi kürəx kıloqan, seni ziyanoqa uqratkan kixilər bilən ittipaklixix digən səz. Pikri ohxaxlaroqa kəlsək, ular bilən burunla ittipaklaxkan, ittipaklixix məsilisi məw-jut əməs. Gəp tehi ittipaklaxmioqanlar üstidə. Tehi ittipaklaxmioqanlar diginimiz — pikri ohxax bolmioqanlar yaki kəmqiligi qongraklar. Məsilən, hazır partiyimiz iqidə təxkiliy jəhəttin partiyigə kirgən bolsimu, idiyə jəhəttin tehi partiyigə kirmigən birmunqə kixilər bar, ular gərqə sən bilən uruxmioqan, elixmioqan bolsimu, ləkin tehi idiyə jəhəttin partiyigə kirmigənliktin, kıloqan ixi mukərrər həlda taza muwapik bolmaydu, bəzi kəmqilikliri bolidu yaki bəzi əski ixlarni kilip qoyidu. Bu bir kism kixilər bilən ittipaklixix, ularoqa tərbiyə berix, ularoqa yardəm berix lazim. Ilgiri mən kəmqiligi bar hərəkəndək kixining, hatalik ətküzgən hərəkəndək kixining tüzətkən - tüzətmigənligigə qarapla qalmastin, bəlki uning tüzitixigə yardəm berix, birinqidin qarax, ikkinqidin yardəm berix kerək digən idim. Əgər bir qəttə turup, keni kəndək kılarsənkin, yahxi kılsangoqu yahxi, yahxi kılmisang, əzəngning xori dəp qarap turidioqan bolsang, bundək pozitsiyə aktip pozitsiyə əməs, passip pozitsiyə bolidu. Marksizimqilar aktip pozitsiyə

tutuxi, qarax bilənla qalmastin, yənə yardım berixi lazim.

Üqinqi, zhongyang weyyüənhuyning saylimi toq-risida. Baya yoldax Deng Xiaoping 8-nəwətlik zhongyang weyyüənhuy weyyüənlirining sani 150 tin 170 kiqə bolidiojanliqini eytti. 7-nəwətlik zhongyang weyyüənhuyning weyyüəni 77 kixi idi, bu ketim bir həssidin köprək qoxuldi, muxundak kılsak, birkədə muwapik bolar. Birqanqə yil ötkəndin keyin, məsilən 5 yil ötkəndin keyin yənə kengəytilsə paydilikrak bolar. Hazirki nuroqun taza əskətiwatkan kixilər Yapon baskunqilirioqə qarxi urux dəwridə yetixip qikkan, “38-yillik” kadir diyilgənlər ənə xular. Ular — bizning hazirki hizmitimizning nahayiti muhim asasi, ular bolmisa bolmaydu. Lekin bu bir kisim kadirlarning sani nahayiti kəp, ularni orunlaxturimiz disək, bu nəwətlik zhongyang weyyüənhuy weyyüənlirining sanini birqanqə yüz kixigə kəpəytxkə toqra kelidu. Xuning üqün bu ketim ularni orunlaxturuxni oylaxmiduk. Zhongyangning, kixi sani 150 tin 170 kiqə bolsa, digini zadi muwapikmu, yok, zadi qanqilik bolsa yahxi bolidu, yoldaxlar oylixip kərsə.

Muəyyənləxtürux kerəkki, ötkən nəwətlik zhongyang weyyüənhuyning weyyüənliri hizmət ixlidi, 7-qurultayning tapxuruqini yərdə koymidi. 11 yil məbəynidə ular Zhongguoning demokiratik inkilawioqə toqra rəhbərlik kildi, sotsiyalistik inkilap wə sotsiyalistik quruluxkə toqra rəhbərlik kildi, qong qataq qikmidi həmdə hər hil-hər yangza jihuyzhuyilik

nərsilərgə qarxi kürəx kılıp, hata nərsilərgə qarxi kürəx kılıp, inkılapka, kuruluşka paydisiz boləjan türlük amillarni yəngdi. Ularning nətijisi bar, ular diginimiz hatalıq etküzgən bəzi yoldaxlarnimu əz iqigə alidu. Bu yərdə gəp bir pütün zhongyang weyyüənhuy üstidə ketiwatidu. Ayrim yoldaxlarəja kəlsək, undak mөлqər-ləxkə bolmaydu. Bolupmu Wang Ming, u 7- qurultay waktida əpləp - səpləp ətüwelix üqün, bir yazma baya-nat qikirip, zhongyangning luxiəning toqrılıqini etirap kıləjan, 7- qurultayning siyasi dokladini etirap kıləjan, qurultayning qarariəja boysunuxka razi boləjan idi. Lekin keyin mən uning bilən səzləxkəndə, u yənə yeniwaldi, u hılıki nərsini untup kaptu. U qaytip berip oylap bekip, ətisi yənə, bir nərsə yeziptikənmən, hata-liəqimni ikrar kılıptikənmən, didi. Mən, sən u qaođioqu ikrar kıləqanting, hazır ikrar kilmisang, qayturuwal-sangmu bolidu, didim. U qayturuşmu almidi. Keyin zhongyang weyyüənhuyning 2- omumi yioqinida, uning əz hatalioqini səzləp ətüxini ümit kıləjan iduq, lekin u baxka nərsini səzlidi, bizlərni undak yahxi, mundak yahxi digənnila səzlidi. Biz, bu gəplərni səzlimisəngmu bolidu, sən Wang Ming əzəngning kəndak hatalioqing barliəqini səzləp bak disək, u unimidi. U zhongyang weyyüənhuyning 2- omumi yioqinidin keyin hatalioqini əsləp yezip qikixka maqul boləjan idi. Lekin u keyin yənə, kesilim bar, mingə ixlətsəm bolmaydu, qoluməja kələm alsamla, kesilim kəzəqilip qalidu, didi. Bəlkim u kəstən xundak dəwatqandu, birnimə diyix təs. U həziroqiqə kesəl, bu qətimki qurultayoqimu katnixal-

maydikən. Uni saylamduk, saylimamduk? Yənə yoldax Li Lisənni saylamduk, saylimamduk? Li Lisənni əpu kilidioqanlar kəprək, Wang Mingni əpu kilidioqanlar azrak. Yoldax Deng Xiaopingning eytkinidək, əgər ularni saylaydioqan bolsak, əhmiyiti yənila 7- qurultayda saylioqinimizə ohxax bolidu. 7- qurultay waqtida, nuroqun wəkillər ularni (yalozuz Wang Mingnila əməs, heli birkanqə yoldaxnimu) saylioqili unimioqan idi. Xu qaoqda, əgər muxu fangzhenni kollansak, biz hatalik etküzüp koyimiz, digən iduk. Hatalik etküzgənlərni saylimisak, nimə üçün hatalik etküzgən bolimiz? Qünki undak kilix ularning usuli boyiqə ix kiloqanlik bolatti. Ularning usuli, sening hatalik etküzgənligingning rast - yaloqanlioqioqə karimay, seni jihuyzhuyiqi dəp elan kilipla qerüwetix. Əgər bizmu xundak kilsak, ularning luxienidə mangoqan bolimiz, Wang Ming luxienidə yaki Li Lisən luxienidə mangoqan bolimiz. Undak ixni kilmaymiz, bizni Wang Ming luxienidə, Li Lisən luxienidə mang disə, mangmaymiz. Ular yoloqə koyoqan partiyə iqidiki munasiwət xundak bir hil munasiwət idiki, ular hatalik etküzgən yaki əzlrigə qarxi kürəx kiloqan, əzlrini jihuyzhuyiqi dəp tillioqanlarni qerüwetitti. Ular əzlrini yüzdə - yüz bolxewik dəp atixiwaloqan idi, keyin təxürüp qarisak, ular yüzdə - yüz jihuyzhuyiqi ikən, ular "jihuyzhuyiqi" dəp ataxkan bizdə bolsa azdur - keptur Marksizim bar ikən.

Bu yərdiki əng tüp daoli xuki, ular yəkkə - yiganə xəhslər əməs, bəlki ular uxxak burzuaziyə iqidiki heli zor bir kisim kixilərgə wəkillik kilidu. Zhongguo—

uxxak burzuaziyə ammisi kəp məmlikət. Uxxak burzuaziyə iqidə heli zor bir kışim kixilər təwrinip turidu. Həllik ottura dihanlarni alsak, həmməylən kərüp turuptuki, kaysi inkilapta bolsun, ular həman təwrinip turidu, kət'i əməs, hoxal bolup kətsə, hudini yokitip koyidu, ümitsizlənsə, bexi qüxüp ketidu. Ularning həmixə kəz aldioğa kelip turidioqini axu azoqina mülki, bir - ikki at - ulioqi, birər hərwisi, 10 nəqqə mo yerila. Ular öz payda - ziyininingla oqemini yəydu, bu nərsilərdin ayrilip qalarmizmikin dəp qorkidu. Bundak adəmlər kəmbəoqəl dihanlaroğa ohximaydu. Zhongguoning kəmbəoqəl dihanliri ximalda 50 pirsəntni, jənupta 70 pirsəntni təxkil kilidu. Partiyimiz, tərkip jəhəttin eytkanda, əsasən ixqilar bilən kəmbəoqəl dihanlardin yəni puroletariyat bilən yerim puroletariyattin tərkip tapkan. Yerim puroletariyatmu uxxak burzuaziyə, lekin uning kət'iligi ottura dihanlaroğa karioqanda kəp yahxi. Partiyimiz bir kışim ziyalilarnimu qəbul kildi, 10 milyondin artuq partiya əzasi iqidə, qong, ottura, kiqik ziyalilar təhminən 1 milyonnı təxkil kilidu. Bu 1 milyon ziyalini jəhan'girlikkə wəkillik kilidu digili bolmaydu, pomixxiklar sinipioğa wəkillik kilidu digili bolmaydu, guənliao burzuaziyigə wəkillik kilidu digili bolmaydu, milli burzuaziyigə wəkillik kilidu digilimu bolmaydu, ularni uxxak burzuaziyə fənchousioğa kirgüzgən muwapikrak. Ular, əsasliqi, uxxak burzuaziyə fənchousidiki kaysi bir kışim kixilərgə wəkillik kilidu? Xəhər wə yezilardiki ixləpqi kirix wastiliri kəprək bolqan bir kışim kixilərgə, məsilən, həllik ottura dihan-

laroʻja wəkillik qilidu. Bu bir qisim ziyali partiya əzaliri, aldimdin əjdihə, kəynimdin yolwas qikip qalarmikin, dəp kərkidu, həmixə arisalda bolup turidu, ularda zhuguənzhuji əng kəp, məzhəpqilik az əməs. Bizning Wang Ming luxiəni bilən Li Lisən luxiəning bu ikki wəkilini sayliximiz nimini kərsitidu? Bu bizning bundak idiyiwi hatalik ətküzgən kixilərgə kilidioʻan muamilimizning əksilinkilapqilaroʻja wə bəlgünqilərgə (Chen Duxiu, Zhang Guotao, Gao Gang, Rao Shushioʻja ohxax adəmlərgə) kilidioʻan muamilimizdin pərqlinidioʻanliʻini kərsitidu. Ular zhuguənzhuji, məzhəpqilikni oquq - axkara, daqa - dumbak qelip kildi, əzining siyasi ganglingini kətirip qikip həkni boysunduruxka intildi. Wang Mingning siyasi ganglingi bar, Li Lisəningmu siyasi ganglingi bar. Dərwəkə, Chen Duxiuningmu siyasi ganglingi bar idi, lekin u Trutskiqilik kildi, bəlgünqilik kildi, partiya sirtida partiyigə qarxi həkət elip bardi. Zhang Guotao süyikəst ixlitip, bəlgünqilik kilip, guomintang tərəpkə ətöp kətti. Xunga, Wang Ming, Li Lisənləning məsilisi yaloʻuz ularning əz məsilisila əməs, muhimi xuki, uning ijtimai səwiwi bar. Partiya iqidə heli bir qisim kixilərnin muhim pəytkə kəlgəndə arisalda bolidioʻanliʻi — muxu ijtimai səwəpning partiyimiz iqidiki inkasi. Bundak arisaldilar — jihuyzhuyiqilar. Jihuyzhuyiqilar buningdin payda qiksa, bu ixni qilidu, uningdin payda qiksa, u ixni qilidu, ularda muəyyən pirinsip bolmaydu, muəyyən nizamnamə bolmaydu, muəyyən yənülux bolmaydu, u bugin bundak kilisa, ətə yənə undak qilidu. Məsilən, Wang Ming mana

xundak kildi, u ilgiri ajayip “sol” bolup kətkən idi, keyin bolsa ajayip ong bolup kətti.

7-kurultay waqtida, biz axu yoldaxlarni kayil kilip, Wang Ming, Li Lisənlərnə saylioqan iduk. Əmisə 7-kurultaydin buyanki 11 yil mabəynidə biz ziyan tarttukmu? Kilqimu ziyan tartmiduk, Wang Ming, Li Lisənlərnə saylioqanlioqimiz səwiwidin inkilawimiz oqəlibə kilmay kaləqini yok, yaki birkanqə ay keqikip oqəlibə kiloqini yok.

Ularni saylioqanlik hatalik ətküzgənlərnə mukapatlioqanlik bolamdu? Hatalik ətküzgənlər zhongyang weyyüən bolidioqan bolsa, əmisə, həmmimiz hatalik ətküzsək boləqədək, bəribir, zhongyang weyyüən bolux pursitigə igə bolidikənmiz, xundak bolamdu? Undakmu bolmaydu. Karanglar, biz 70 nəqqə zhongyang weyyüən yənə zhongyang weyyüən bolimiz dəp kəstən birnəqqə hatalik ətküzüwatkinimiz yokku. Zhongyang weyyüən bolmioqanlarmu, “38-yillik”tin burunkilar bolsun, “38-yillik”lar bolsun, “38-yillik”tin keyinkilər bolsun, zhongyang weyyüən bolimən dəp Wang Ming, Li Lisənlərnə dorap, ikki luxiənni yoloqə koyup, uni 4 luxiən’gə aylandurarmu? Yak, hiqkim undak kilmaydu, bəlki ularning hatalioqidin ibrət elip, tehimu ehtiyatlikrak bolidu.

Uningdin baxka, ətkəndə “baldur inkilap kiloqandin keyin inkilap kiloqan yahxi, inkilap kiloqandin inkilap kilmioqan yahxi” dəydioqan gəp bar idi, undak bolsa ular saylansa, partiye iqidə toqridin hata yahxi, kiqik hataliktin qong hatalik yahxi dəydioqan məsilə yüz

berəmdü? Wang Ming, Li Lisənlər luxiən hatalioji ötküzgən, ularni zhongyang weyyüenlikkə saylaymiz disək, nətijidə toqra kilojan yaki kiqik hatalik ötküzgənlərdin ikkiylənning ornini boxitip, ularni səhnigə qikirixka toqra kelidu. Bundaq orunlaxturux dunyada əng adalətsizlik bolamdu? Muxu nuqtidin kariojanda, u tolimu adalətsizlik bolidu: Karanglar, toqra kilojan yaki kiqik hatalik ötküzgənlər ornini qong hatalik ötküzgən hiliki kixilərgə boxitip berixkə toqra keliwatidu, bu nahayiti roxən adalətsizlik, buningda hiqkandak adalət yok. Muxundak selixturulidiojan bolsa, toqridin hata yahxi, kiqik hataliktin qong hatalik yahxi digənni etirap kilixka toqra kelidu. Lekin, baxka bir nuqtidin kariojanda, undak əməs. Luxiən hatalioji ötküzüx bilən ularning pütün məmlikətkə dangki kətkən, pütün dunyaoja dangki kətkən, ularni saylaxning daolisi ularning nam qikarəjanlioji. Sening nimə amaling bar, ular nam qikarəjan, sening hatalik ötküzməy yaki kiqik hatalik ötküzüp qikarəjan naming ularningkidək qong əməs. Uxxak burzuaziyə kəp boləjan bizning məmlikitimizdə ular — tuq. Ular saylansa, nurojun kixilər: gongchəndang yənila ularni kütüp turuwatidu, ularoja hataliojini tüzitiwalsun dəp, ikki orunni berixkə razi boptu, diyixi mümkin. Ularning tüzitix - tüzətməsligi baxka məsilə, u nahayiti kiqik məsilə, ular ikkila adəm. Məsilə xu yərdiki, bizning bu jəmiyitimizdə xunqə kəp uxxak burzuaziyə bar, partiyimiz iqidə xunqə kəp uxxak burzuaziyə arisaldiliri bar, ziyalilar iqidə axundak nurojun arisaldilar bar, ular muxu ülgigə qaraydu.

Ular bu ikki tuqning tehi barliqini kersə, aram tapidu, uhliyalaydu, hoxal bolidu. Sən bu ikki tuqni erüwət-səng, ular alakzadə bolup ketidu. Xuning üqün, gəp Wang Ming, Li Lisənlərninğ tüzitix - tüzətməsliğıdə əməs, ularning tüzitix - tüzətməsliğı qong gəp əməs, qong gəp xu yərdiki, partiye iqidiki milyonqə asanla təwrinidioqan, uxxak burzuaziyidin kelip qikqanlar bolupmu ziyalilar bizning Wang Ming, Li Lisənlərgə kandaq pozitsiyə tutidioqanliqimizə qaraydu. Bu yər islahatida bay dihanlarə q kiləqan muamilimizgə ohxaydu, biz bay dihanlarə q təgmigən iduk, ottura dihanlar hatirjəm boldi. Əgər 8- qurultayda u ikkisigə tutqan pozitsiyimiz yənila 7- qurultaydikigə ohxax bolsa, partiymiz buningdin bir mənprətkə, bir yaxxilikkə erixidu, yəni pütün məmlikəttiki kəng uxxak burzuaziyini əzgərtix asanraq bolidu. Buning pütün dunya-qijimu təsiri bolidu. Qət'əllərdə hatalik ətküzgənlərgə bizgə ohxax pozitsiyə tutidioqanlar nahayiti az, yəq diyixkə bolidu.

Bu qetimki qurultiyimizning təyyarlik yiqinining, bügündin baxlap hisapliqanda, 10 nəqqə künla waqti bar, lekin yaxhi orunlaxturulsa, təyyarlik hizmitini tamamən yaxhi ixligili bolidu. Iximizziki, bu qetimki qurultayni yaxhi ətküzgili bolidu, wəkillərninğ səwiyisi bu qetimki qurultayni yaxhi ətküzüxkə kapalət berə-ləydu. Əmma berilip ixləxkə, həmməylənning tirixixioqə toqra kelidu.

PARTIYIMIZNING BƏZI TARIHIY TƏJRIBILIRI*

(1956- yil 9- ayning 25- küni)

Amerika jahān'gırlıgı — silərning dūxminınglar, bizningmu dūxminimiz, pütün dunya həkıningmu dūxmini. Amerika jahān'gırlıgıning bizning ixlirimizojā arilixixi silərning ixliringlarojā arilixixidin təsrek. Amerika bizdin nahayiti yirak, bu — bir hil amil. Lekin, Amerika jahān'gırlıgı kolini bək uzun sozuwatidu, elimizning Təywən elkisigə, Yaponiyə, jənubiy Chaoxiən, jənubiy Vietnam, Filippin katarlik jaylarojā sozdi. Amerika Ən'gliyə, Fransiyə, Italiyə, Islandiyə, oğrbiy Germaniyilərdə əskər turoquzdi, uning ximaliy Afrikida həm Ottura wə Yekın xərktimu hərbi jidiliri bar. U kolini pütün dunyaojā sozdi. U—dunyawi jahān'gir. U—pütün dunya həkıning səlbi okutkuqisi. Pütün dunya həkı ittipaklıxip, əzara yardəmlixip, həmmə yərdə uning kolini kesip taxliximiz lazim. Hər ketim uning bir kolı kesip taxlansa, biz heli aram tepip qalimiz.

Zhongguomu burun jahān'gırlıknıng wə feodali-

* Bu — yoldax Mao Zedong Latin Amerikisidiki bəzi partiyilərnıng wəkilliri bilən kıloğan səhbətning bir kısmi.

zimning zulmioğa uqrioğan dölət, bizning əhwalimiz ohxixip ketidu. Bir məmlikəttə yeza ahalisi kəp boluxi, feodal küqlərning saklanoğan boluxining yaman təripi bolidu, ləkin, puroletariyat rəhbərlik kilidioğan inkilap üqün eytkanda, bu — yənə yahxi ix, bizni dihanlardin ibarət kəng ittipakqioğa igə kilidu. Əktəbir inkilawidin ilgiriki Rosiyidə feodalizim eoğir həlda məwjut idi, bolxewiklar partiyisi kəng dihanlarning yar - yəligigə igə boləoğanlioğı üqün, inkilap oğəlibigə erixiti. Bizning dölitimizdə tehimu xundak boldi. Məmlikitimiz — yeza igilik məmlikiti, 500 milyondin kəprək ahalə yezida turidu. Ilgiri urux kiləoğanda, asəsən, dihanlarəoğa tayan-duk. Həzir elimizning xəhər burzuaziyisining sotsiya-lik əzgərtixkə nahəyiti tez boysunoğanlioğimu dihan- larning təxkillən'gənligi, yeza igiligining kopiratsiyiləx- türülgənligidin boldi. Xunga, partiying dihanlar arisidiki hizmiti intayin muhim.

Mening qariximqə, feodalizim eoğir boləoğan məmli- kəttə, puroletariyat partiyisi yezilarəoğa berip dihanlarni tepixi kerək. Ziyalilar yezilarəoğa berip dihanlar bilən uqraxkanda, əgər pozitsiyisi yahxi bolmisa, dihanlar- ning ixənqigə igə bolalmaydu. Xəhərdiki ziyalilar yezilardiki xəy'ilərnə, dihanlarning rohiy həliti təza qüxənməydu, dihanlar məsilisini həman anqə muwəpiq həl kilalmaydu. Bizning təjribimizgə qarioğanda, uzak wakit ular bilən həkiki türdə iqkoyun - taxkoyun bolup, ularni əzlrining paydisi üqün küreə kilidioğanlioğimiz- oğa ixəndürgəndila, oğəlibini kəloğa kəltürgili bolidu. Dihanlar birdəmdila bizgə ixinip ketidu, dəp hisaplxkə

hərgizmu bolmaydu. Esinglarda bolsunki, dihanlaroşa yardəm kılıp koysakla, dihanlar bizgə ixinidu, dəp karimaslik lazim.

Dihanlar — puroletariyatning əng اساسlik ittipakqisi. Partiyimizmu dəsləptə dihanlar hizmitining muhimliqini qüxənməy, xəhər hizmitini birinqi orunoşa, yeza hizmitini ikkinqi orunoşa koyoşan idi. Meningqə, Asiyadaki bəzi əllərninq partiyiliri, məsilən, Hındistan, Hınduneziyining partiyiliri yeza hizmitini yahxi ixlimidi.

Partiyimiz dihanlar hizmitini ixligəndə, baxta muwəppəkiyətlük bolmidi. Ziyalilarda bir mijəz yəni ziyalilar huyi bolidu. Muxundak mijəz boləjanliqtnin, ular yezişə berixni halimaydu, yezini kəzgə ilmaydu. Dihanlarmu ziyalilarni yakturmaydu. Partiyimizmu u qaoşda yezilarni qüxinixning usulini tapalmioşan idi. Keyin kaytidin berip, yezilarni qüxinixning usulini tepiwaldi, yezilardiki hərəkaysi siniplar üstidə təhlil yürgüzüp, dihanlarning inkilap kılıx təliwini qüxəndi.

Birinqi dəwrədə, biz yezilarni enik kərup yətmiduk. U qaoşda Chen Duxiuning ongqil jihuyzhuyilik luxiəni dihandin ibarət əng اساسlik ittipakqini taxliwətkən idi. Bizning nuroşun yoldaxlirimiz yeziləroşa üstidin karimay, bir qetidın qarioşan idi, dimək, yezilarni sinipiy nuktiinəzər boyiqə küzitixni bilmigən idi. Keyin Marksizimni igəlləp, yezilarni sinipiy nuktiinəzər boyiqə küzitudioşan boldi. Baya yeza təkxi əməs ikən, bəlki baylar, kəmbəoşəllər bar ikən, əng kəmbəoşəllərmu bar ikən, yallanma dihan, kəmbəoşəl dihan, ottura

dihan, bay dihan, pomixxikka ayrilidikən. Bu dəwrdə mən yezilarni tətqiq kildim, birnəqqə qarar dihanlar hərkiti jiangxisuosi aqtim, gərqə Marksizimni anqəmunqə igəlligən bolsammu, əmma qongkür kərəlmidim.

Ikkinqi dəwrdə, yahxi muəllimimizgə — Jiang Jieshiqə rəhmət eytiximizoqə tooqra kəldi. U bizni yezioqə koqqliwətti. Bu dəwr nahayiti uzak boldi, 10 yil iqki urux boldi, uning bilən 10 yil urux kilduk, xunga yezilar üstidə tətqiqat elip barmay bolmidi. Bu 10 yilning dəslepki birnəqqə yilida yezilarni qüxiniximiz tehi anqə qongkür bolmioqan idi, keyin heli qüxənduk, qüxiniximizmu heli qongkür boldi. Bu dəwrdə Qü Qiubəy, Li Lisən, Wang Ming wəkilligidiki 3 kətimlik “sol”qil jihuyzhuyilik luxiən partiyimizgə nahayiti qong ziyanlarni kəltürdi, bolupmu Wang Mingning “sol”qil jihuyzhuyilik luxiəni partiyimizning yezilardiki genjüdilirining kəp kismini wəyran kildi.

Keyin, üqinqi dəwr yəni Yapon baskunqiliriqə qarxi urux dəwri boldi. Yapon jahan’girliqi besip kirdi, biz guomindang bilən uruxni tohtitip, Yapon jahan’girliqi bilən urux kilduk. Bu qaoqda, yoldaxlirimiz guomindang rayonliridiki xəhərlərgə axkara baralaydioqan boldi. Əslidə “sol”qil jihuyzhuyilik luxiən hatalioqini ətküzgən Wang Ming yənə ongqil jihuyzhuyilik luxiən hatalioqini ətküzdi. U dəsleptə, kommunistik internatsionalning əng “sol” fangzhenini ijra kילוqan idi, bu qaoqda u yənə əng ong fangzhenni ijra kildi. Umu bizning nahayiti yahxi bir səlbi oqutkuqimiz bolup, partiyimizni tərbiyilidi. Biz-

ning yənə bir nahayiti yahxi səlbı oqutquqimizmu bar, u — Li Lisən. Ularning xu qaoqdiki asasiy hatalioqi jiaotiaozhuyilik kilip, qət'əlning təjribilirini xu petiqə kəqürüp kəlgənligi. Partiyimiz ularning hata luxiənliridin hisap elip, Marksizim - Leninizim omumi həkikətini Zhongguoning konkirit əhwalı bilən birləxtürəxning yolini həkiki türdə tepiwaldi. Xunga, tətinqi dəwrdə, Jiang Jieshi bizgə hujum kiləjan qaoqda, Jiang Jieshini yokitip, Zhonghua həlk jumhuriyitini kurux mümkin boldi.

Zhongguo inkilawining təjribisi, yeza genjüdiliri kurux, yezilar arkilik xəhərlərnı korxax, ahirda xəhərlərnı elix təjribisi silərgə — nuroqun dələtlərgə muwapik kəlməsliqi mümkin, lekin paydilansanglar bolidu. Hərkaysinglarəja xuni təwsiyə kilimənki, Zhongguoning təjribisini hərgiz xu petiqə kəqürüp kətmənglar. Hərəkəndəq bir qət'əlning təjribisidin paydilinxkila boliduki, uni əkidə kiliwelixka bolmaydu. Jəzmən Marksizim - Leninizim omumi həkikəti bilən əz dəliting konkirit əhwalidin ibarət bu ikki tərəpnı birləxtürəx lazim.

Dihənlərnı qələja kəltürəx wə ularəja tayinix üqün, yezilərnı təkxürəx kerək. Buning usuli bir - ikki yaki birnəqqə yezini təkxürəx, birnəqqə həptə wəqit sərpic kilip, yezilərdiki sinipiy küqlər, iqtisadiy əhwal, turmux xaraiti katarlik məsililərnı enikliwelixtin ibarət. Partiyining zongshujisioja ohxax muxundəq asəqlik rəhbiriy hədimlər əzi qəl selip ixləp, bir - ikki yezining əhwalini qüxinixi lazim, ixləx üqün biraz wa-

kit qikirilsa, zaya kətməydu. Kuxkəq nahayiti kəp bolsimu, uning həmmisini təhlil kılıp olturuxning həjiti yok, bir - ikkisinin iq - baqrı yerip kərülsila kupayə kılıdu. Zongshuji bir-ikki yezini təkxürsə, kənglidə san hasil bolidu, andin yoldaxlarning yezilarni qüxinip, yezilarning konkirit əhwalini enikliwelixioğa yardəm berələydu. Meningqə, nuroqun məmlikətlərnin partiyilidə ularning zongshujiliri bir - ikki “kuxkəq”ning iq - baqrini yerip kərüxkə əhmiyət bərməydu, yezilarni bilixniöu biraz bilidu, birəq qongkur əməs, xunga, qikəroqan yolyorukliri yezilarning əhwalioğa digəndək uyoqun kəlməydu. Partiyining rəhbiriy organliri, jümlidin məmlikətlik, əkilik wə nahiyilik organliridiki məs’ul yoldaxlarmu xəhsən əzi bir-ikki yezini təkxürüxi, bir-ikki “kuxkəq”ning iq - baqrini yerip kərüxi lazim. Bu “iq - baqrini yerip kərüx ilmi” dəp atilidu.

Təxürüxtə ikki hil usul bolidu, biri — atlik yürüp gül kərüx, yənə biri — attin qüxüp gül kərüx. Atlik yürüp gül kərgəndə, toluq bolmaydu, qünki, gül digən xunqə kəp - tə. Silərnin Latin Amerikisidin Asiyaoğa kelixinglar atlik yürüp gül kərgənlik bolidu. Silərnin məmlikitinglarda xunqə kəp gül bar, kərüp koyupla ketip qalsanglar, hərgiz kupayə kılmaydu, yənə ikkinqi hil usulni yəni attin qüxüp gül kərüx, gülni sinqilap kərüx, bir “gül”ni təhlil kılıx, bir “kuxkəq”ning iq - baqrini yerip kərüx usulini qollinix kerək.

Jahan’girlikning zulmioğa uqrawatqan məmlikətlərdə ikki hil burzuaziyə yəni milli burzuaziyə wə məybən burzuaziyə bar. Silərnin məmlikitinglarda

muxu ikki hil burzuaziyə barmu, yok? Bar bolsa kerək.

Məybən burzuaziyə baxtin - ahir jahan'girlikning ʻqalqisi, inkilapning dūyxiangi bolup kəlməktə. Məybən burzuaziyə ayrim - ayrim haldə Amerika, Ən'gliyə, Fransiyə wə baxka jahan'gir dələtlərdiki longduən kapital guruhioqa bekinidu. Məybənlər guruhioqa qarxi kürəxtə, jahan'girlar otturisdiki ziddiyəttin paydilinip, aldi bilən, uning birigə taqabil turux, nəwəttiki əng əsaslik dūxmən'gə zərbə berix lazim. Məsilən, burun Zhongguodiki məybən burzuaziyə iqidə Ən'gliyəpərəslər, Amerikapərəslər wə Yaponiyəpərəslər bar idi. Biz Yapon baskunqilirioqa qarxi urux dəwridə, Ən'gliyə wə Amerika bilən Yaponiyə otturisdiki ziddiyəttin paydilinip, aldi bilən, Yapon tajawuzqilirini wə uningə bekinəjan məybənlər guruhini yokattuk. Uningdin keyin, Amerika, Ən'gliyə tajawuzqi küqlirigə qarxi turup, Amerikapərəs, Ən'gliyəpərəs məybənlər guruhini yokattuk. Pomixxiklar sinipining iqidimu guruh bar. Əng əksiyətgiliri az sanda, wətənni səyidiojan, jahan'girlikkə qarxi turuxni yaklaydiojanlirioqa ular bilən bir qatarda koyup zərbə berixkə bolmaydu. Qong pomixxiklar bilən uxxak pomixxiklarnimu pərkləndürux kerək. Bir məzgil iqidə, zərbə beridiojan dūxmən bək kəp bolup kətsə bolmaydu, az sandikilirigə zərbə berix hətta qong pomixxiklarningmu az sandiki əng əksiyətgilirigila zərbə berix lazim. Həmmisigə zərbə berix nəhayiti inkilawiyliktək kərūnidu, əmiliyətə buning ziyini nəhayiti qong bolidu.

Milli burzuaziyə — bizning kuxəndimiz, Zhong-

guoda: “Küxəndə bolmisa uqraxmas” digən gəp bar. Zhongguo inkilawining bir təjribisi — milli burzuaziyə qarita ehtiyatqan bolux. Ular ixqilar sinipi bilən karimu - qarxi, xuning bilən bir waqıtta jahan'girilar bilənmü karimu - qarxi. Bizning asasiy wəzipimiz jahan'girlikkə wə feodalizimoğa qarxi turux ikənligini hisapka elix kerək, bu ikki düxmən yokitilmisa, həlk azatlıqqa qıqalmaydu, xunga, milli burzuaziyening jahan'girlikkə qarxi turuxini qoqum koloğa kəltürüximiz lazim. Feodalizimoğa qarxi turuxni milli burzuaziyə yakturmaydu, qünki ularning pomixxiklar sinipi bilən ziq alakisi bar. Ular yənə ixqilarni ezidu wə ekispilatatsiyə kilidu. Xunga, ular bilən kürəx kiliximiz kerək. Lekin, milli burzuaziyening biz bilən birliktə jahan'girlikkə qarxi turuxini koloğa kəltürüx üqün, ular bilən boləjan kürəx öz layiqida boluxi, yolluk, paydilik, qəklik boluxi lazim. Bu — kürəxtə yolluk bolux, oqəlibə kilix ixənqi bolux, muwapik oqəlibigə erixkəndə qək bolux digən söz. Buning üqün, hər ikki tərəpning əhwalini təkxürüx lazim, ixqilarning əhwalini təkxürüx, kapitalistlarning əhwalinimu təkxürüx lazim. Ixqilarnila qüxinip, kapitalistlarni qüxənməydoğan bolsak, kapitalistlar bilən tənəpən ötküzüxkə amalsiz kalimiz. Bu jəhəttimu tipik təkxürüx elip berip, bir-ikki “kuxkaq”ning iq - baqrini yerip kərüx lazim; atlık yürüp gül kərüx usulinimu, attin qüxüp gül kərüx usulinimu qollinix lazim.

Jahan'girlikkə wə feodalizimoğa qarxi turidoğan pütkül tarihiy dəwrədə, milli burzuaziyini koloğa

kəltürüp wə uning bilən ittipaklixip, uni həlk tərəptə turup, jahan'girlikkə qarxi turidiojan kiliximiz kerək. Jahan'girlikkə wə feodalizimoja qarxi turux wəzipisi asasiy jəhəttin orunlinip bolojandin keyinmu, ular bilən bolojan ittipakni məlum məzgil saqlap turux kerək. Bundak kilix jahan'girlikning tajawuzioja takabil turuxka paydilik, ixləpqikirixni rawajlanduruxka, bazarni muqimlaxturuxka paydilik, burzua ziyalilirini koloja kəltürux wə əzgərtixkə paydilik.

Silər hazır tehi hakimiyətni koloja almidinglar, hakimiyətni tartiwalməqqi boluwatisilər. Milli burzua-ziyigə qarita "həm ittipaklixix, həm kürəx kilix" siyasitini kollinix kerək. Ular bilən ittipaklixip, birliktə jahan'girlikkə qarxi turux, ularning jahan'girlikkə qarxi barlik səz - hərkitini kollax lazim; ularning ixqilar sinipioja qarxi, kommunistimoja qarxi əksiyətqil səz - hərkitigə qarita muwapik kürəx elip berix kerək. Pəkət birlə tərəp bolsa hata bolidu: Kürəx kilixla bolup, ittipaklixix bolmisa, "sol"qillik hatalioqi bolidu; ittipaklixixla bolup, kürəx kilix bolmisa, ongqillik hatalioqi bolidu. Partiyimiz bu ikki hil hatalikning hər ikkisini ətküzüp, nahayiti aqqik təjribə alojan. Keyin bu ikki hil təjribini yəkünləp, "həm ittipaklixix, həm kürəx kilix" siyasitini kollanduk, kürəx kilixka toqra kəlgəndə kürəx kilduk, ittipaklixixka toqra kəlgəndə ittipaklaxtuk. Kürəx kilixtin məxsət — ular bilən ittipaklixip, jahan'girlikkə qarxi turuxning oqəlibisini koloja kəltürux.

Jahan'girlik wə feodalizimning zulmioja uqrawat-

kan əllərdə puroletariyatning partiyisi milli bayrakni öz qolida tutuxi kerək, milli ittipaklik ganglingi boluxi, jahan'girlarning oqalqiliridin baxka, ittipaklixixka bolidiojan barlik küqlər bilən ittipaklixixi lazim. Gongchēndangning xunqə wətənpərwər, xunqə teqlikpərwər, xunqə milli ittipaklik tərəpdari ikənligini pütün məmlikət həlki kərsun. Bunday kəlix jahan'girlar wə ularning oqalqilirini yitim qalduruxka, qong pomixxik wə qong burzuaziyini yitim qalduruxka paydilik.

Kommunistlar hatalik ötküzüp qoyuxtin korkmaslioqi kerək. Hatalik ikki yaklimilikka igə. Hatalik bir tərəptin partiyigə ziyan kəltüridu, həlkkə ziyan kəltüridu; yənə bir tərəptin yahxi okutkuqi bolup, partiyini, həlknə obdan tərbiyiləydu, inkilap üqün paydisi bar. Məqlubiyət — muwəppəkiyətning anisi. Əgər məqlubiyətning paydisi bolmisa, u nime üqün muwəppəkiyətning anisi bolidu? Ötküzgən hatalik bək kəp bolup kətsə, jəzmən əksigə yanidu. Bu — Marksizim. “Xəy'i qekigə yətsə, qoqum əksigə əzgiridu”, hatalik dəwilənsə, yorukluk yetip kelidu.

SUN ZHONGSHƏN ƏPƏNDINI HATIRILƏYMIZ*

(1956- yil 11- ayning 12- küni)

Uluq inqilawiy pixiwa Sun Zhongshən əpəndini hatiriləymiz!

Uning Zhongguo demokiratik inqilawining təyyarlik dəwridə, roxən Zhongguo inqilawiy demokiratlıri məydanida turup, Zhongguo islahatqiliri bilən kəskin kürəx kıləjanlıqini hatiriləymiz. U bu kürəxtə Zhongguo inqilawiy demokiratlırining bayraqdari boldi.

Uning xinhəy inqilawi dəwridə həlkkə rəhbərlik kılıp padixalik tüzümini aqdurup taxlıəjan, jumhuriyət kurojan uluq təhpisini hatiriləymiz.

Uning tunji ketim guomindang bilən gongchəndang həmkarlaxkan dəwrdə kona sənminzhuyini yengi sənminzhuyioğa rawajlandurojan uluq təhpisini hatiriləymiz.

U siyasi - idiyiwi tərəplərdə bizgə nuroqun paydilik nərsilərnı kaldurdi.

Həzirki Zhongguoluklar, bir oqum əksiyətqilərnı hisapka almioqanda, Sun Zhongshən əpəndining inqila-

* Bu — yoldax Mao Zedong Sun Zhongshən əpəndi tuoqləjanlıqining 90 yillioqini hatiriləx munasiwiti bilən yazoqan məkəla.

wiy ixlirining warisliri.

Biz Sun ZhongshĒn ƐpĒndi orunlap bolmioĵan demokiratik inkilapni orunliduĵ, hĒm bu inkilapni sotsiyalistik inkilapka rawajlandurduĵ. HĒzir biz bu inkilapni orunlawatimiz.

XĒy'ilĒr hĒman tĒrĒkĵi kilidu. 1911 - yildiki inkilapka yĒni xinhĒy inkilawioĵa bu yil aran 45 yil bolĵan bolsimu, Zhongguoning kiyapiti tamamen ƐzgĒrdi. YĒnĒ 45 yildin keyin yĒni 2001 - yili, ikkinqi tŒrlŒk kilip eytkanda, 21 - ƐsirgĒ kĒdĒm koyĵan wakitta, Zhongguoning kiyapiti tehimu zor dĒrijidĒ Ɛzgiridu. Zhongguo kudrĒtlik sotsiyalistik sanaĒt mĒmlikitigĒ aylinidu. Zhongguo xundak boluxi kerĒk. QŒnki Zhongguo 9 milyon 600 ming pingfang kilometir yĒr wĒ 600 milyon aĵaligĒ igĒ mĒmlikĒt, Zhongguo insaniyĒtkĒ qongrak tĒhpĒ qoxuxi kerĒk. HĒlbuki, bu tĒhpĒ ƐtkĒn uzak bir mĒzgil iqidĒ bĒk az bolup qaldi. Bu bizni hijil kilidu.

Lekin kĒmtĒr boluximiz kerĒk. HĒzir xundak bolux bilĒnla qalmay, 45 yildin keyinmu xundak boluximiz, mĒnggŒ xundak boluximiz kerĒk. Zhongguoluklar hĒlkara munasiwĒttĒ qong dĒlĒtqilikni kĒt'i, tĒl - tĒkŒs, pak - pakiz wĒ toluĵ yokitixi lazim.

Sun ZhongshĒn ƐpĒndi kĒmtĒr bir adĒm idi. MĒn uning nuroĵun nutuklirini anglap, uningda bir hil uluĵwar jasarĒtning barlioĵini his kiloĵan idim. Uning Zhongguoning tarihiy Ɛĵwalini wĒ xu qaoĵdiki jĒmiyĒt Ɛĵwalini dikĵkĒt bilĒn tĒtkik kiloĵanlioĵioĵa, yĒnĒ Sovet ittipakini Ɛz iqigĒ aloĵan qĒt'allĒrning Ɛĵwalini dikĵkĒt bilĒn tĒtkik kiloĵanlioĵioĵa qarap uning nahayiti kiĵik

peil ikənligini bilgən idim.

U jan - dili bilən Zhongguoni əzgərtix yolida pütün həyatidiki küq -kuwwitini sərp kıldi, ahirkı nəpisi-giqə jan köydürüp ixləx digən dəl mana xu.

Dəwr ekimioğa ijabi tərəptə turup yetəkqilik kıloğan uluq tarihiy xəhslərning tolisida kəmqilik bolojinioğa ohxax, Sun Zhongshən əpəndiningmu kəmqilik tərapi bar. Buni tarihiy xarait tərəptin izahıax kerəkki, kixilər bizdin ilgiri ətənlərgə artuqə tələp koyuxka bolmay-dioğanlioğini qüxənsun.

ZHONGGUO GONGCHƏNDANGI 8-NƏWƏT- LIK ZHONGYANG WEYYÜƏNHUYINING 2-OMUMI YIÖINIDA SƏZLƏN'GƏN NUTUK

(1956- yil 11- ayning 15- küni)

Mən 4 məsilə üstidə: iktisadiy məsilə, həlkara wəziyət məsilisi, Zhongguo - Sovet munasiwiti məsilisi, qong demokiratiyə wə kiqik demokiratiyə məsilisi üstidə tohtilimən.

1

Məsilini ətraplıq təhlil kiliximiz lazim, xundak kil-
oqandila obdan həl kilalaymiz. Ilgiriləx yaki qekinix,
atka minix yaki attin qüxüxkə biənzhengfa boyiqə ka-
rax kerək. Dunyada atka minix bilən attin qüxüx, ilgiri-
ləx bilən qekinix haman bolup turidu. Atka miniwelip,
kəqkiqə attin qüxməydiyən daoli nədə bar? Yol mang-
oqanda ikki putimiz təngla qikmaydu, haman ilgir - ke-
yin qikidu. Birinqi kədəmdə bu put aldioja qikidu, u put
arkida qalidu; ikkinqi kədəmdə bolsa u put aldioja qiki-
du, bu put arkida qalidu. Kinoda, ekrandiki adəmlər
sapla axundak hərəkət kilip turojanlioqini kerimiz, birak
kinoning kupiyisini elip karaydiyən bolsak, hər bir kiqik
parqisida hərəkət bolmaydu. «Zhuangzi»ning «Aləm
toqrisida» digən babida: “Uqup yürgən kuxning sayisi
hərəkətsiz bolur” diyilgən. Dunyada mundak bir biən-

zhengfa h k m süridu: həm h rk t kilix, həm h rk t kilmaslik. Sapla h rk t kilmaslik yok, sapla h rk t kilixmu yok. H rk t mutlək bolidu, jimlik wak tlik, xərtlik bolidu.

Bizning pilanlik iktisadimiz həm təngpung, həm təngpung  m s. T ngpungluk wak tlik, xərtlik bolidu. Wak tinq  təngpungluk hasil kilinsa, k ynidinla  zgirix bolidu. Aldinki yerim yilda təngpung bolsa, keyinki yerim yilda təngpung bolmay qalidu, bu yil təngpung bolsa, kel r yilda yənə təngpung bolmay qalidu. Sapla təngpung boliwərsə, təngpungluk buzup taxlanmisa bolmaydu. Biz Marksizimqilar, t ngpungsizlik, ziddiy t, k r x, tərəkkiyat mutlək bolidu, təngpungluk, jimlik bolsa nisbi bolidu, d p qaraymiz. Nisbilik — wak tlik, xərtlik dig n s z. Iktisadiy m silimizg  muxundak qarioqanda, u zadi ilgirilidimu yaki qekindimu? Kadirlaroqa w  k ng ammioqa eytiximiz ker k: Həm ilgiriləx boldi, həm qekinix boldi, asasen, yənila ilgirilidi, bir k t z sizik bo-yiq  ilgirilibm y, dolqunsiman ilgirilidi. G r q  attin q x x boloqan bolsimu, h man atqa min'g n wak t k pr k boldi. Hər d rijilik dangwey, h rkaysi bu w  hər d rijilik h k m tlirimiz ilgiri s rdimu yaki arkiqoqa tarttimu? Tüptin aloqanda, yənila ilgiri s rdi. J miy t h man ilgiriləydu, ilgiriləx — omumi yüzlinix, rawajlinix — omumi yüzlinix.

Birinqi 5 yillik pilan toqrimu, toqra  m smu? Mən mundak pikirni yəni aldinki 4 yilning əhwalidin enik k r n p turuptu, birinqi 5 yillik pilan t p - asacidin toqra, dig n pikirni yaqlaym n. Hatalikqa kəlsək, u

rastla bar, buningdin saqlinixmu təs, qünki təjribimiz kəm. Kəlgüsidə, birkənqə 5 yillik pilanni yoloğa koyup, təjribigə igə boləqandin keyin, yənə hatalik ötülmədu, yok? Yənə ötülidu. Təjribini mənngü toluk üginip boləqili bolmaydu. 10 ming yildin keyin, pilan bilən xuəqullan-əqanda, azrakmu hatalik ötülmədu? 10 ming yildin keyinki ixka biz arilixalmaymiz, lekin xunisi enikki, u qaoqdimu hatalik ötülidu. Yaxlar hatalixidikənu, yaxan-əqanlar hatalaxmamdikən? Kongfuzi: 70 yeximda kiloqan ixlirimning həmmisi keguən qanuniyətkə uyəqun boldi⁽¹⁾, digən ikən, mən buningəqə ixən-məymən, bu po atkanlik. Birinqi 5 yillik pilanimiz-diki bəlgilən'gən qəktin yukuri boləqan quruluq xiang-mulirining bir qismini Sovet ittipaki layihilixip bər-di, kəp qismini özimiz layihiliduk. Seningqə, Zhong-guoluklar karoqə kəlməmdikən? Bizmu karoqə kelimiz. Lekin, karoqə kəlməydiəqan yerimizning barliəqinimu etirap kilix kerək, qünki bir qismini tehi özimiz layihiliyəlməymiz. Aldinki birnəqqə yillik quruluqta bir məsilə kərüldi, huddi bəzi yoldaxlar eytkandək, "ustihan"əqila əhmiyət berip, "gəx" kə anqə əhmiyət bərmiduk, zawut binaliri, maxina - üskünə qatarliklar təyyar kilindi, lekin, xəhər quruluqi wə turmuxka hiz-mət kilix haraktiridiki inxaatlar munasip həlda təyyar-lanmidi, kəlgüsidə məsilə nahayiti qong bolidu. Mening-qə, bu məsilining təsiri birinqi 5 yillik pilanda əməs, bəlki ikkinqi 5 yillik pilanda kərüldu, ehtimal, üqinqi 5 yillik pilanda kərülər. Birinqi 5 yillik pilanning toəqra - toəqra əməsliqi üstidə hazır azrak huləsə qikirixka bolidu,

kelər yilmu azrak huləsə qikirixka bolidu, meningqə, ikkinqi 5 yillik pilanning ahirki məzgiligə baroqanda andin toluk huləsə qikarqili bolidu. Buningda azrakmu zhuguənzhuvi sadir bolmasliqji mümkin əməs. Azrak hatalik etküzüxmu yaman ix əməs. Utuqta ikki yaqlimilik bolidu, hataliktimu ikki yaqlimilik bolidu. Utuq kixigə ilham berələydu, xuning bilən billə kixini məoqrurlandurup koyidu; hatalik kixigə palakət elip kelidu, kixini təmtiritip koyidu, u — bir düxmən, xuning bilən billə, u — yənə bizning nahayiti yahxi oqutquqimiz. Omumən eytkanda, hazır birinqi 5 yillik pilanda kandaq qong hatalik, tüp haraktirlik hatalikning barliqini kəruwalqili bolmaydu.

Kadirlarning wə həlk ammisining aktipliqini asrax, ularning bexioqa sooqak su səpməslik lazim. Bəzilər yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtix məsilisidə sooqak su səpkən, u qaoqda “kəynigə tartix weyyüənhuyi” bar idi. Keyin sooqak su səpməslik kerək diwiduk, bir ilgiri sürüx weyyüənhuyi barliqka kəldi. Əslidiki orunlaxturuximiz boyiqə, mülükqilik jəhəttiki sotsiyalistik əzgərtixni asasiy jəhəttin orunlap boluxka 18 yil ketətti, bir ilgiri sürüwiduk, nahayiti tez boldi. Yeza igiligini rawajlandurux gangyaosining layihisidə yeza igiligini ali xəkildə kopi-ratsiyiləxtürüxnü 1958- yili orunlap bolux dəp yeziloqan, hazır, qariloqanda, bu yil kix, kelər yil ətiyazdila ixka axidiloqandək turidu. Gərqə nuqsanlar heli bolsimu, lekin hiliqi arkioqa tartix weyyüənhuyiningkidin yahxi, dihanlar hoxal boldi, yeza igiligidə məhsulat axti. Bu kopi-ratsiyiləxtürüx bolmioqan bolsa, bu yilkidək muxundak qong

apət yüz bərgən bir yilda axliqning 20 milyart jingdin kəprək exixi mümkin əmäs idi. Apət boləjan rayonlarda, kopiratiplar boləjanlioqi üqün, ixləpçikirix arkilik apətin kutkuzux iximu asan boldi. Kadirlarning wə həlk ammisining aktiplioqini asraxtin ibarət tüp xərt astida, ularning kəmçiligini tənkit kiliximiz, özimizning kəmçiligini tənkit kiliximiz lazim, muxundak kıləjanda, ular oçəyrətkə kelidu. Amma kılaxni tələp kıləjan, lekin waqtinqə kıləjili bolmaydiojan ixlarni ammioja enik qüxəndürux kerək, enik qüxəndürgilimu bolidu.

Hər yili dələt yüsüənini 3 bang qikirim bekitix lazim. Yəni biz zhongyang weyyüənhuydiki yoldaxlar, yənə bəzi munasiwətlük yoldaxlar 3 ketim yioqin eqip, muzakirə kilip bekitiximiz kerək. Muxundak kıləjanda, kəpçilikni yüsüəning məzmunini qüxinix imkaniyitigə igə kıləjili bolidu. Undak bolmiojanda, bu ixni kolidin ötküzgən yoldaxlarla birkədər qüxinidu, biz bolsak qol kətiripla berimiz, lekin qüxinəmdük? Həm qüxinimiz, həm qüxənməymiz, digəndək bilməymiz. 3 bang qikirim bekitix qarisini kollanojanda, xunqə toluq qüxinip ketəmsən? Bumu natayin, yənila kolidin ötküzgən yoldaxlarəja yətməymiz. Ular səhnidiki ərtiskə ohxax, nahxa eytalaydu, biz tamaxibin'gə ohxax, nahxa eytaləmaymiz. Lekin biz oyunni kəp kərsək, kaysisi ak, kaysisi kək, toqrirak həküm qikiralaymiz. Nahxining qandak eytiləjanlioqini yənila tamaxibinlar bahalaydu. Ərtisning hatalioqini tüzitixtə yənila oyun kərgüqilərgə tayinixka toqra kelidu. Tamaxibinlarning danalioqi mana muxu yərdə. Bir oyunni kixilər daim kizikip kərsə, dawamlık

koyuwərsə bolidu. Bəzi oyunlarni kixilər anqə kizikip kərmisə, uni əzgərtix kerək. Xunga, zhongyang wey-yüənhuyimizning iqidə yənə mutəhəssislər bilən mutəhəssis əməslər otturisida ziddiyət məwjut. Mutəhəssislərləning əzigə quxluk artuqçilioqi bolidu, mutəhəssis əməslərləningmu əzigə quxluk artuqçilioqi bolidu. Mutəhəssis əməslər toqra bilən hatani pərək etələydu.

1956-yillik dələt yüsüəni toqrisidiki doklatta “puhta ixənqlik bolux” digən söz eytiloqan idi, mən buni “toluk ixənqlik bolux” dəp əzgərtixni təklip qilimən. Bu yil 1 - ayda ziyalilar məsilisi toqrisida yioqin qakiriləqanda, mən “toluk ixənqlik bolux”ni otturioqə koyoqan idim. Puhta wə ixənqlik digən sözlərdə mənə jəhəttə təkrarlinix bar. Puhta digən söz arkilik ixənqlik digən sözni süpətligəndə, hiqnimini küqəytməydu, hiqnimini qəkliməydu. Süpət, bir tərəptin, eniklioquqi, yənə bir tərəptin, qəkligüqi. Toluk ixənqlik digəndə, dərijə jəhəttin u qəklididü, adəttikiqə ixənqlik bolmastin, bəlki toluk ixənqlik boləqan bolidu. Toluk ixənqlik boluxkə yetix asan əməs. Bu yil 6 - ayda həlq kürultiyi yüsüənni maqullioqan qaoqda, kəpçilik uni ixənqlik boldi digən idi. Həzir qarəydioqan bolsak, bu yüsüənniğ ondin birigə yətməydiqan qismi ixənqlik əməstək turidü, bəzi xiangmularning orunlaxturuluxi toqra bolmioqan, bəzi xiangmularoqə sərç qilinoqan pul kəp bolup kətkən. Xunga, buningdin keyin yüsüəndiki xiangmularni yahxi orunlaxturuxkə dikqət qilix kerək. Xiangmularni orunlaxturuxning zadi yahxi yaki yaman boluxi mutəhəssislərləning dikqət qilixioqə baqlik, xuning bilən billə bizning dikqət qilixi-

mizojimu, bolupmu əlkə dərjilik orunlardiki yoldaxlarning diqqət kilixiojimu baqlıq. Əlwəttə, həmmimiz diqqət kiliximiz lazim.

Maliyini, pilanni biz muxu kixilər tutuximiz, əlki-lik, xəhərlik, aptonom rayonluk dangweylirimizning shujiliri tutuxi lazim. Ilgiri bəzi yoldaxlirimiz kattik tutmidi. Axlik, qoxka gəxi, tuhum, köktat məsililirigə yoldaxlarning diqqət kilixini soraymən, bu—heli qong məsilə. Bul-tur kıxtin buyan mərkəzlik həlda axlik bilən bolup keti-lip, qoxumqə kəsp wə iktisadiy ziraətlərgə səl qaraldi. Ke-yinqə bu eoqix tüzitilip, qoxumqə kəsp wə iktisadiy zira-ətlərgə tutux kilinoqan idi, bolupmu 20 hil, 30 hil baha nisbiti, pahta bilən axlikning baha nisbiti, may bilən axlikning baha nisbiti, qoxka bilən axlikning baha nisbiti, tamaka bilən axlikning baha nisbiti digən'gə ohxax-lar bəlgilən'gən idi, buning bilən dihanlar qoxumqə kəsp wə iktisadiy ziraətkə bək kizikip kətti, axlik bolsa əpləxməy kaldı. Baxta bir eoqip, axlik tərəpkə ketip qelix boldı, keyin bir eoqip, qoxumqə kəsp bilən iktisadiy ziraət tərəpkə ketip qelix boldı. Axlikning bahasi qüxüp kətsə, dihanlaroqa ziyan bolidu, axlikning bahasını unqiwala ərzan kilip koysang, dihanlar axlik terimaydu. Bu məsilə diqqət kilixka bəkmü ərziydu.

Wətənni tirixqanlik - iktisatqillik bilən gülləndü-rüx kerək, buzup - qeqip israp kilixka qarxi turux, japa-muxəkkətkə qidap, addi - sadda yaxaxni, japedimu, ha-lawəttimu billə boluxni təxəbbus kilix kerək. Yoldaxlar, changzhang, xiaozhanglar kəpidə tursimu bolidu, diyix-ti, meningqə, bu qarə yahxi, bolupmu kıyinqilik waqitli-

rida. Biz uzun sərərdə sazlıqtin ötkəndə, nədə öy bolsun, xundak yetip, xundak kəpattuk, Zhu zongsiling sazlıqta 40 kün mangoqandimu xundak kəloqan, ahir ötüp kəlduk. Ozuk kəlmioqanda, kəsimlirimiz dərəh kowzioqi, dərəh yopurmioqi yigən idi. Həlawətəni həlk bilən billə kərəx, japani həlk bilən billə tartix kərək, ilgiri xundak kəloqan iduk, nimə üqün əmdi kəlaləmaymiz? Muxundak kəlidiqanla bolsak, ammidin ayrilip kəlməymiz.

Gezitni tutux kərək. Zhongyang, hər dərjilik dangweylar wə gezit qikəridioqanliki jaylar gezit qikərixni qong ix kətarida kərəxi lazim. Bu yil gezitlərdə həlk turmuxini yaxxilax bir tərəplimə wə əmiliyətə kə uyqun bolmioqan həlda təxwik kəlindi, wətənni tirixqanlik - iktisatqillik bilən gülləndürəx, buzupqeqip israp kəlixkə kərxı turux, japa - muxəkəkətkə qidap, addi - sadda yaxaxni, japadimu, həlawəttimu billə boluxni təxəbbus kəlixkə ohxax nərsilər nəhəyiti az təxwik kəlindi, buningdin keyin gezit təxwikətidiki muhım nukta muxu jəhətkə koyuluxi kərək. Radiyo istansiliri səzləwatқан nərsilərnimu gezitlərdin aloqan bolsa kərək. Xuning üqün, muhbirlar, gezit hədimliri wə radiyo hədimlirini yioqip məjlis eqip, ular bilən pikir əlməxturup, təxwikəat fangzhenini ularoqə ukturup koyux lazim.

Bu yərdə yənə əksilinkəlapqilarni basturux məsilisi üstidə tohtilimən. Jinayiti qekidin əxқан tuhao - lieshenlar, zomigərlər wə əksilinkəlapqilarni, seningqə, əltürəx kərəkmə, yokmu? Əltürəx kərək. Bəzi demokiratik zatlar, əltürəp yaman kədinglar, dəydu, biz, əltürəp

yahxi kilduk, dəymiz, bu, qarimu - qarxi muqam tow-
laxtin baxqa nersə əməs. Biz bu muqamni towliqanda
həmixə demokiratik zatlar bilən bir yərdin qikmay keli-
watimiz. Bizning ɵltürginimiz “kiqik Jiang Jieshi”
lar. “Qong Jiang Jieshi”larəqa kəlsək, məsilən, Xüəntong
hani, Wang Yaowu, Du Yüming digənlərnin birinimu
ɵltürmiduk. Əmma, “kiqik Jiang Jieshi”larni ɵltürmisək,
tapinimizning astida hər küni “yər təwrəp” turidu,
ixləpqikirix küqlirini azat kıləjili bolmaydu, əmgəkqi
həlkni azat kıləjili bolmaydu. Ixləpqikirix küqliri ikkila
nersə: əmgəkqi wə koral - sayman. Əksilinkilapqilar
basturulmisa, əmgəkqi həlk razi bolmaydu. Kalimu
razi bolmaydu, jotumu razi bolmaydu, yərningmu
kəngli aram tapmaydu, qünki kalini, jotuni ixlitidioqan,
yərni teriydioqan dihanlar razi əməs. Xunga, əksilinkilap-
qilarning bir türkümini jəzmən ɵltürüx lazim,
buningdin baxqa, yənə bir türkümini kələqa elix, bir
türkümini rijimoqa elix kerək.

2

Həlkəra wəziyət omumən aləqanda yahxi. Birnəqqə
jahan'gir nimigə hisap? Buningəqa yənə nəqqə on jahan-
gir koxulsimu kərkəmaymiz.

Həzir ikki jayda məsilə qikti, biri—xərkiy Yawropa,
yənə biri — Ottura xərək. Polxa, Ven'griyilərdə qataq
qikti⁽²⁾, Ən'gliyə bilən Fransiyə Misiroqa korallik
tajawuz kildi, meningqə, bu yaman ixlar — yənila yahxi
ix. Marksizimqilarning kərixiqə, yaman ixta ikki yaqlı-
milik bar, bir yaqtin yaman, bir yaqtin yahxi. Nuroqun

adəmlər “ix” digən sөzning aldidiki “yaman” digən sөzni kergəndə, uni pəkət yamanoqıla qikiriwetidu. Bizqə, yənə bir mənidin aloqanda, u yənə yahxi ix, “məqlubiyət — muwəppəkiyətning anisi” digən ənə xu. Omumən məqlubiyəttin, pixkəlliktin, hatalıqtin muəy-yən xaraitta yahxi nətijə kelip qikidu. Polxida bolsun, Ven’griyidə bolsun, ot bar ikən, bəribir tutixidu. Tutaxkini yahximu, tutaxmioqini yahximu? Otni kəoqəz bilən orioqili bolmaydu, hazır tutaxti, tutaxkini yahxi boldi. Ven’griyidə xunqə kəp əksilinkilapqi bar ikən, budo pax boldi. Ven’griyə wəkəsi Ven’griyə həlkini tərbiyilidi, xuning bilən billə Sovetlik bəzi yoldaxlarni tərbiyilidi, biz Zhongguoluk yoldaxlarnimu tərbiyilidi. Bir Beriye qikiwidi, yapir, sotsiyalistik dələttin kəndi-oqisioqə Beriye qikip kəldi? digənlər boldi. Bir Gao Gang qikiwidi, yənə kattıq qəqügənlər boldi. Biz bu ixlərdin tərbiyə eliximiz lazim. Bu ix — daim bolup turidioqan ix, mənggü bolup turidu.

Kəlgüsidə pütün dunyadiki jəhan’gırlar yokitilsa, sinip tügisə, silərqə, u qəoqda yənə inkilap bolamdu, bolmamdu? Meningqə, yənila inkilap bolidu. Ijtimai tüzüm yənə əzgərtilidu, “inkilap” digən sөz yənə ixli-tilidu. Dərwəkə, u qəoqdiki inkilapning haraktiri sinipiy kürəx dəwridiki inkilapningkigə ohximaydu. U qəoqdimu ixləpqi kərix munasiwətliri bilən ixləpqi kərix küqliri otturisida, üstkurulma bilən iktisadiy bazis otturisida ziddiyət bolidu. Ixləpqi kərix munasiwətliri jayida bol-misa, uni aqdurup taxlaxkə tooqra kelidu. Üstkurulma (jümlidin idiyə wə jamaət pikri) həlk yakturmaydioqan

axu hil ixləpqi kirix munasiwətlirini qoşdaydikən, həlk uni əzgərtidu. Üstkurulmimu bir hil ijtimai munasiwət. Üstkurulma iktisadiy bazis asasioğa kurulidu. İktisadiy bazis diginimiz — ixləpqi kirix munasiwətliri, asasən, mülükqilik. Ixləpqi kirix küqliri — əng inkilawiy amil. Ixləpqi kirix küqliri rawajlansa, haman inkilap bolidu. Ixləpqi kirix küqliri ikkila nərsə, biri—adəm, biri—qoral-sayman. Qoral-saymanni adəm yaritidu. Qoral-sayman inkilap kilimən disə, u adəm arkilik səzləydu, əmgəkqilər arkilik səzləydu, kona ixləpqi kirix munasiwətlirini buzup taxlaydu, kona ijtimai munasiwətlərnə buzup taxlaydu. “Alijanap eoğiz yügürtidu, qol təküzməydu”, əng yahxi qarə — eoğizni ixka selix. Yahxi gəpni anglimisa, qoral - yarak ixka selinidu. Qoral - yarak bolmisa, kandaq kilix kerək? Əmgəkqilərnəng qolida qoral - sayman bar, qoral - saymini yoqliri qolioğa tax alidu, taxmu bolmisa, ikki muxti bar.

Bizning dölət organlirimiz — puroletariyat diktaturisini yürgüzidioğan dölət orgini. Fatingni alsak, u əksilinkilapqilaroğa taqabil turidu, lekin yalang əksilinkilapqilaroqila taqabil turmaydu, yənə həlk iqidiki nuroqun majra məsililirini bir tərəp kilidu. Fating 10 ming yildin keyinmu zərürdək turidu. Qünki sinip yoqaloğandin keyin yənə iloğarlik bilən qalaklik otturisida ziddiyət bolidu, kixilər arisida yənə kürəx bolidu, yənə urux - jidəl bolidu, yənə hər hil qataklar qikixi mümkün, birər fating qurmisang kandaq bolup ketər! Birək kürəxning haraktiri əzgiridu, u sinipiy kürəxkə ohximaydu. Fatingning haraktirimu əzgiridu. U qaoğda

üstkurulmidimu məsilə qıqıxi mümkün. Eytayli, bizgə ohxaxlar hatalixixi mümkün, aqiwəttə yengilip qalsak, baxkılar qüxürüwetip, Gomulkini təhtkə qıqirixi, Rao Shushini kətirip qıqıxi mümkün. Mundak ix bolmaydu dəmsən? Meningqə, ming yildin, 10 ming yildin keyinmu bolidu.

3

Dunyardiki xəy'ilərninğ həmmisi — qarımu - qarxilikning birligi. Qarımu - qarxilikning birligi diginimiz — haraktiri ohxax bolmioqan qarımu - qarxi nərsilərninğ birligi. Məsilən, suni alsak, u hidrogen bilən oksigendin ibarət ikki hil elementning birikixidin hasil bolidu. Əgər hidrogenla bolup, oksigen bolmisa yaki oksigenla bolup, hidrogen bolmisa, buning hiqkaysisidin su hasil bolmaydu. Angliximizqə, nami bekitilgən birikmilər bir milyon hildin axidikən, nami bekitilmigənlirininğ qanqilik ikənligi tehi naməlum. Birikmilərninğ həmmisi — haraktiri ohxax bolmioqan nərsilərninğ qarımu - qarxiliqininğ birligi. Jəmiyəttiki ixlarmu xundak. Zhongyang bilən jaylar — qarımu - qarxilikning birligi, bu bu bilən u bumu qarımu - qarxilikning birligi.

Ikki dələtmu qarımu - qarxilikning birligi. Zhongguomu, Sovet ittipakimu sotsiyalistik dələt diyilidu, bularda pərk barmu? Bar. Sovet ittipaki bilən Zhongguoning milliti ohximaydu. Ularda buningdin 39 yıl burun əktəbir inqilawı boləqan, bizning məmlikət boyiqə həkimiyyətni kələqə kəltürginimizgə aran 7 yilla boldi. Kiloqan ixkə kəlsək, buningda pərk nahayiti kəp. Məsi-

lən, bizning yeza igiligini kolliktiplaxturuximiz birnəqqə baskuqtin etti, bu ularningkigə ohximaydu; kapitalist-laroğa muamilə kilix siyasitimiz ularningkigə ohximaydu; bazar bahasi siyasitimiz ularningkigə ohximaydu; yeza igiligi wə yenik sanaət bilən eoqir sanaətning munasiwitini bir tərəp kiliximiz ularningkigə ohximaydu; armiyimiz iqidiki tüzüm wə partiyimiz iqidiki tüzümmu ularningkigə ohximaydu. Biz ularoğa: silərning bəzi ixinglaroğa koxulmaymiz, bəzi usulung-larni yaqlimaymiz, digən iduk.

Bəzi yoldaxlar biənzhengfaoğa əməl kılmaydu, təhlil yürgüzməydu, Sovet ittipakining nərsisi bolsila həmmisini yahxi dəydu, Sovet ittipakining barlıq nərsisini xu petiqə kəqürüp kelidu. Əmiliyətə, Zhongguoning nərsiliri bolsun, qət'əlning nərsiliri bolsun, həmmisini təhlil kilixka bolidu, buning yahxiliri bar, yahxi əməsliri bar. Hər bir elkining hizmitimu xundak, nətijə bar, kəmqilik bar. Hərəkaysimizni alsakmu xundak, haman utuk, kəmqilik digən ikki nuqtining birila əməs, ikkisi bar. Bir nuqtıqilik kədimdin tartip bolup kəlgən, ikki nuqtıqilikmu kədimdin tartip bolup kəlgən. Xing'ershəngxüe bilən biənzhengfa digən ənə xu. Zhongguoda kədimkilər: "Mənpi bilən muspining birlixixi yol diməktur"⁽³⁾ digən idi. Pəkət mənpi bolup, muspi bolmisa yaki muspila bolup, mənpi bolmisa bolmaydu. Bu—kədimiy zamanning ikki nuqtıqiliqi. Xing'ershəngxüe—bir nuqtıqilik. Həzir, bir nuqtıqilik heli bir kışim yoldaxlar iqidə tehi tüzitilməywətidu. Ular məsiligə bir tərəplimə haldə qaraydu, Sovet ittipakining nərsilirining

həmmisi yahxi dəp, həmmisini xu petiqə kəqürüp kəldi, kəqürüp kelixkə tegixlik bolmioʻan birmunqə nərsilərnimu kəqürüp kəldi. Natoʻqra kəqürüp kəlgən, bizning bu yərgə muwapıq kəlməydioʻan nərsilərnı əzgərtix zərür.

Bu yərdə “qət’əlgə baʻqlinix” məsilisi üstidə tohtilimən. Bizning Zhongguoda zhongyangdin yoxurun ʻalda qət’əlliklərgə ahbarat bərgən axundak adəmlər barmu, yoq? Meningqə, bar, məsilən, Gao Gang ənə xularning biri. Buni nuroʻun pakitlar ispatlidi.

1953-yil 12-ayning 24-küni, zhongyangning Gao Gangni pax kilix yioʻinida, Beyjing xəhiridə ikki silingbu bar: Biri—biz muxu hərkaysimizning silingbusi, bu silingbu oquq - axkara ix kəridu; ikkinqi silingbuqu, u yər asti silingbu dəp atilidu, umu baxkiqə bir hil ix kəridu, bu yoxurun - hupiyənə ix kərux dəp atilidu, dəp jakalioʻan idim. Kədimiy kixilirimizdin Lin Dəyyü, ya xərək xamili ʻərp xamilini besip qüxidu, ya ʻərp xamili xərək xamilini besip qüxidu, dəp eytkan. Həzirqu, ya oquq - axkara ix kərux yoxurun - hupiyənə ix kəruxni besip qüxidu, ya yoxurun - hupiyənə ix kərux oquq - axkara ix kəruxni besip qüxidu. Uning yoxurun - hupiyənə ix kəruxnin məksidi oquq - axkara ix kəruxni yoq kilip, zor bir türküm kixilərnı aʻqdurup taxlax idi.

Bizning yukuri dərijilik, ottura dərijilik kadirlirimiz iqidə ayrim adəmlər (kəp əməs) qət’əlgə baʻqlanʻan. Bu yahxi əməs. Mən yoldaxlardin dangzu wə dangweylarda, əlkə, xəhər, aptonom rayon dərijilik dangweylarda bu məsilini kəpqiliklə enik eytip koyuxni ümit kilimən, undak ixni kilmisun. Biz Sovet ittipaki-

ning bəzi ixlirini yaqlimaymiz, dangzhongyang ularoʻja birkanqə ketim eytti, bəzi məsililərnı eytmıdı, keyın eytıdu. Eytıxka toʻqra kəlsə, zhongyang arkılık eytıx kerək. Ahbaratka kəlsək, unı bərməslik kerək. U ahbaratning kılqə paydısi yoq, ziyınıla bar. Bundak kılıx ikki partıyə, ikki dələtning munasiwitını buzıdu. Bundak ixni kıləjanlar əzınımu osal əhwaləja qūxūrūp kəyıdu. Sən partıyıdın yoxurunqə ix kılıdikənsən, kəsiəjıngda jin bar dıgən söz. Ahbarat bərgənlər əzi dəwətsıla boldı, dımıssə, təkxūrūlıdu, qıkıp kalsa, muwapık jaza berılıdu.

Sovet ittipakı gongchəndangınıng 20- kūrultıyı toʻqrisıda azrak tohtaləjum keliwatıdu. Meningqə, ikki “piqak” bar: Biri — Lenin, biri — Stalin. Həzır Stalin dıgən piqakni Rosıyılıklər taxlıwətti. Gomulka wə Vengrıyıdıkı bəzilər bu piqakni kətıriwelıp Sovet ittipakıəja selıwatıdu, atalmıx Stalinizıməja qarxi turuwatıdu. Yawropadıkı nuroqun əllərnıng gongchəndanglırımı Sovet ittipakını tənkit kılıwatıdu, bularınıng rəhbırı—Tolyattı. Jahan'gırlarmu bu piqakni kixılərgə selıwatıdu, Dalles bunı kəlıəja elıp bir kūr xılıtip kərđı. Bu piqak ətnə berılğən əməs, taxlap berılğən. Biz Zhongguo taxlıwətmıduq. Biz, bırıncıdın, Stalını kəəđdap, ikkıncıdın, Stalinning hatalıəjını tənkitləp, «Puroletarıyat dıktaturısınıng tarıhiy təjribılırı toʻqrisıda» dıgən makalını yazduq. Biz bəzilərgə ohxax Stalını hunūkləxtürmıduq, Stalını nabut kılımıduq, bəlki əmılıy əhwaləja qarap ix kılduq.

Lenin dıgən bu piqaknımu həzır Sovet ittipakıdıkı bəzi rəhbərlər bızə taxlıwəttımu, yəkmı? Meningqə, unımu helıla taxlıwətti. Əktəbir ınkılawı yənə karəja

keləmdü, yokmu? Uni yənə hərkaysi əllər üçün nəmunə kılıxka bolamdu, yokmu? Hruxxepning Sovet ittipaki gongchəndangining 20 - qurultiyidiki dokladida, yihuy yoli arkilik hakimiyətni qoləğa kəltürüxkə bolidu, diyilgən, bu, hərkaysi əllər əktəbir inkilawini ügənmisimu bolidu, digən sez. Bu ixik eqilixi bilənla, Leninizim asasiy jəhəttin taxliwetildi.

Leninizim təlimati Marksizimni rawajlandurdi. Qaysi jəhətlərdə rawajlandurdi? 1) Uni dunyakarax jəhəttə yəni weywulun wə biənzhengfa jəhəttə rawajlandurdi; 2) uni inkilap nəziriyisi, inkilap celüesi jəhəttə, bolupmu sinipiy kürəx, puroletariyat diktaturisi wə puroletariyat partiyisi katarlik məsililərdə rawajlandurdi. Leninning yənə sotsiyalistik kurulux toqrisidimu təlimati bar. 1917- yildiki əktəbir inkilawidin baxlapla, inkilap dawamida kurulux elip berildi, u 7 yillik əmiliyətni bexidin kəqürdi, Marks buni bexidin kəqürmidi. Bizning üginidoqinimiz dəl muxu Marksizim - Leninizimning tüp pirinsipliri.

Biz demokiratik inkilaptimu, sotsiyalistik inkilaptimu ammini hərəkətləndürüp, sinipiy kürəx elip barduk, kürəx dawamida həlk ammisini tərbiyiliduk. Biz sinipiy kürəx elip berixni əktəbir inkilawidin ügən'gən. Əktəbir inkilawida, məyli xəhərdə bolsun, məyli yezida bolsun, ammini toluq hərəkətləndürüp, sinipiy kürəx elip beriloğan. Sovet ittipaki hazır hərkaysi əllərgə mutəhəssis dəp əwətkən kixilər əktəbir inkilawi waktida aran birnəqqə yax, on nəqqə yaxlarda idi, bularning nuroquni buni untup qaldi. Bəzi əllərdiki yoldaxlar, Zhongguo-

ning ammiwi luxiəni toqra əməs, diyixip, iltipatqilik nuqtiinəzirini üginixkə tolimu kizikmakta. Üginimən disə, buningoqimu amal yok, ix kilip, biz teq billə turuxning 5 pirinsipioqə, bir birining iqki ixlirioqə arilaxmaslik, əzara tajawuz kilixmaslik digən'gə əməl kilimiz. Biz baxka hərəkəndə dələtkə rəhbərlik kilixka urunmaymiz, birlə jayoqə yəni Zhonghua həlk jumhuriyitigə rəhbərlik kilimiz.

Xərkiy Yawropadiki bəzi dələtlərdiki asasiy məsilə—ularning sinipiy kürəxni yahxi elip barmioqanliqij, xunqə kəp əksilinkilapqini ujukturuwətmigənligi, sinipiy kürəx dawamida puroletariyatni tərbiyilimigənligi, əz bilən düxmənni, hək bilən nahəkni, weyxinlun bilən weywulunni enik ayrimioqanliqij. Əmdiqu, əzining bexiqə qikti, ot əzigə tutaxti.

Səndə kañqilik dəsmayə bar idi? Bari -yokij bir Lenin, bir Stalin idi. Stalinni taxliwəting, Leninnimu taxlap bir yərgə aparding, Leninning putini tügəting yaki bexinila qaldurdung wə yaki Leninning ikki kolidin birini kesip taxliding. Biz Marksizim - Leninizimni üginimiz, əktəbir inkilawini üginimiz. Marks xunqə kəp nərsiləni, Lenin xunqə kəp nərsiləni yazdioqu! Biz ammioqə tayinixni, ammiwi luxiəndə mengixni xulardin ügən'gən. Ammioqə tayinip sinipiy kürəx elip barmaslik, əz bilən düxmənni enik ayrimaslik — bu nahayiti hətərlik.

4

Birneqqə sizhang, jüzhang dərijilik ziyali kadir,

kiqik demokiratiyə bilən humardin qıqkili bolmaydikən, dəp qong demokiratiyining boluxini təxəbbus kilmakta. Ular yoloğa koymaqqi boləjan “qong demokiratiyə” oğərp burzuaziyisining guohuy tüzümini kollinixtin, oğərpning “yihuy demokiratiyisi”, “ahbarat ərkinligi”, “səz ərkinligi” digən nimilirini doraxtin ibarət. Ularning bu təxəbbusida Marksizimlik nuktiinəzər yok, sinipiy nuktiinəzər yok, u hata təxəbbus. Xundak bolsimu, qong demokiratiyə, kiqik demokiratiyə diyix nahayiti obrazlik boləjaqqa, biz bu səzni ixləttuk.

Demokiratiyə — bir usul, gəp kimgə kollinixta, nimə ix kilixta. Biz qong demokiratiyini yakturimiz. Bizning yakturidioşinimiz—puroletariyat rəhbərligidiki qong demokiratiyə. Biz ammini hərəkətləndürüp, Jiang Jiेशioğa qarxi kürəx kilduk, 20 nəqqə yil kürəx kilip, uni aqdurup taxliduk; yər islahati hərkitidə, dihanlar ammisi kozoşilip, pomixxiklar sinipioğa qarxi kürəx kildi, 3 yil kürəx kilip, yərgə igə boldi. Bularning həmmisi — qong demokiratiyə. “3 kə qarxi” hərəkəttə burzuaziyə tərpidin qiritilgən hadimlar üstidin kürəx kilindi, “5 kə qarxi” hərəkəttə burzuaziyə üstidin kürəx kilindi, kelixtürüp kürəx kilindi. Bularning həmmisi — daoşduşilik ammiwi hərəkət, xundakla qong demokiratiyə. Buningdin birnəqqə kün burun, amma Ən’gliyining Zhongguoda turuxluk wakaləthanisioğa berip namayix kilip, Beyjingdiki Tən’ənmen məydanida birnəqqə yüz ming kixilik yioşin ötküzüp, Misirning Ən’gliyə, Fransiyilərnəng tajawuzioğa qarxilik kərsitixigə mədət bərdi. Bumu qong demokiratiyə, jahan’girlikkə qarxi turojanlik.

Bundak qong demokiratiyini biz nimixka yaqturmaydikənmiz? Biz rastinla yaqturimiz. Bundak qong demokiratiyə kimgə takabil turidu? Jaħan'girlikkə, feodalizimoğa, guənliao kapitalizimoğa takabil turidu, kapitalizimoğa takabil turidu. Hususi soda - sanaətni sotsiyalistik əzgərtix — kapitalizimoğa takabil turoğanlik. Yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtix uxxak ixləpqi qar- oquqilarning hususi mülükqiligini bikar kilidu, uning haraktiridin aloqanda, umu kapitalizimoğa takabil turoğanlik. Biz yeza igiligini sotsiyalistik əzgərtixni ammiwi hərket usuli bilən elip barduk, dihanlarni əzliri tək-killinixkə kəzoqiduk, əsasliqi, kəmbəoqəl dihan, təwən ottura dihanlar aldi bilən təkkilləndi, yukuri ottura dihanlarmu nailaj yaklidi. Kapitalistlarning daqadumbak qelip sotsiyalistik əzgərtixni yakliqanliqioğa kəlsək, yezilarda sotsiyalistik dolqunning yetip kəlgənligi, xuningdək ixqilar ammisining təwəndə ularni kistioğanliqi arkisida, ular muxundak kilixka məjbur boləjan.

Həzir qong demokiratiyini yənə yoloğa koyuxni mənmu yaklaymən. Silər ammining koqilaroğa qikixidin kərkəsanglar, mən kərkəmaymən, birnəqqə yüz mingi qikəsimu kərkəmaymən. "Kiyima - qiyma kilinixtin kərkəmioğan hannı attin tartip qüxürələydu". Bu — kədimki bir adəmning səzi, uning ismi Wang Xifeng, yənə bir ismi Fengjier, ənə xu ayal eytkən. Puroletariyat kəzoqioğan qong demokiratiyə sinipiy düxmənlərgə takabil turidu. Milli düxmənlər (yioqip kəlgəndə, jaħangirlar, qət'əl longduən burzuaziyisi)mu sinipiy düxmən.

Qong demokiratiyə bilən guənliaozhuyiqilaroqimu ta-kabil turuxka bolidu. Mən baya 10 ming yildin keyinmu inkilap bolidu, digən idim, xu qaoqdimu qong demokiratiyə yoloqa koyuluxi mümkin. Bəzilər jenidin toyup, guənliaozhuyilik kilsa, amma bilən uqraxkanda birər eoqizmu yaxhi gəp kilmay, tillapla yürsə, ammining məsilisini həl kilmisa, jəzmən aqıdurulidu. Həzir bu həwp məwjut. Əgər ammidin ayrilip, ammining məsilisini həl kilmisa, dihanlar əpkəx bilən salidu, ixqilar koqioqa qikip namayix kilidu, okuquqilar jidəl qikiridu. Muxundakliki ix qikidioqan bolsa, birinqidin buni yaxhi ix diyix kerək, mən mana muxundaq qaraymən.

Buningdin birnəqqə yil burun, Henən əlkisinin bir yeridə ayrudurum yasalməqqi boləqan, ixtin burun dihanlar yaxhi orunlaxturulmioqan, daoli enik qüxəndürülməy, hək kəqüxkə məjbur kilinoqan. Bu kənttiki dihanlar, kolungoqa uzun tayak elip dərəhtiki kux qanggisini quwuwetidioqan bolsang, kuxlar qeoqida qirildixip ketiduoqu, digən. Siz Deng Xiaopingningmu qanggingiz bar, sizning qanggingizni buzuwətsəm, qirildimamsiz? Xundak kilip, bu yərdiki amma 3 mudapiə sepi kuroqan: Birinqi səptə uxxak balilar, ikkinqi səptə ayallar, üçinqi səptə yax wə ottura yaxliq ərlər turoqan. U yərgə əlqəx üçün barəqanlar koqliwetilgən, nətijidə yənila dihanlar oqelibə kəzanoqan. Keyin, dihanlaroqa obdan qüxəndürülgən, ular orunlaxturuloqan, əyliridinmu kəqürülgən, ayrudurummu yasaloqan. Bundak ixlar az əməs. Həzir xundak adəmlər barki, huddi jahən əzining bolup kətkəndək, yastukni igiz

koyup biharaman yatsak, zorluk - zombuluk kilsak bolidu, döp hisaplaydu. Bundaklaroşa ammining qarxi qikip, tax etixi, jotu tænglixixi, meningqə, həklik, mən tazə alkixlaymən. Həlbuki, bəzi qaoşda, uroşandila andin məsilini həl kışoşili bolidu. Gongchəndang sawak alidu. Okuşuqular, ixqilar koşoşa qikip namayix kışla, muxundaklıki ixlar bolidoşan bolsa, yoldaxlar buni yahxi ix döp qarixi lazim. Chengdudin 100 nəqqə okuşuqi tələp koyux üqün Beyjingoşa kəlməkqi boləşan, bir poyzdiki okuşuqular Sichuən əlkisining Guangyüən istansioşa kəlgəndə tosup koyuloşan, yənə bir poyzdiki okuşuqular Luoyangoşa kəlgən, Beyjingoşa keləlmigən. Mening pikrimqə, Zhou zonglining pikriqə, ularning Beyjingoşa kelip, munasiwətlik orunlarni ziyarət kilixioşa yol koyulsa bolatti. Ixqilarning ix taxlixioşa, ammining namayix kilixioşa yol koyux kerək. Koqilarda murasim ətküzüx, namayix kilix toşrisida asasiy kanundin asas tapkili bolidu. Keyin asasiy kanunoşa tüzitix kirgüzgəndə, ix taxlax ərkinligini qoxuxni kuwwətləymən, ixqilarning ix taxlixioşa yol koyux kerək. Muxundak kilix dələt wə changzhang bilən amma otturisdiki ziddiyətni həl kilixka paydilik. Bu pəkət bir ziddiyət. Dunya ziddiyət bilən toləşan. Demokratik inkilapta jahan'girlik, feodalizim wə guənliao kapitalizim bilən boləşan ziddiyətlər həl kilindi. Həzir, mülükqilik jəhəttə milli kapitalizim wə uxxak ixləpqikirix bilən boləşan ziddiyətmu asasiy jəhəttin həl boldi, əmma baxka tərəptiki ziddiyətlər gəwdilinip qikti, yengi ziddiyətlər tuşuldi. Xiənwey weyyüənidin yukuri kadrlar birnəqqə yüz mingoşa

yetidu, dölətning təkdiri ənə xularning kolida. Əgər ular ixni obdan yoloğa koymisa, ammidin ayrilip qalsa, japa - muxəkkətkə qıdap kürəx qılmisa, ixqılar, dihanlar, oququqılarning ularni yaqlımaslıqğa həkki bar. Qokum huxyar boluximiz, guənliaozhuyilik istilni estürüp koymaslıoqimiz, həlktin ayriloğan aksəngəklər təbikisini xəkilləndürüp koymaslıoqimiz kerək. Kimki guənliaozhuyilik kılıp, ammining məsililirini həl kılmaydikən, ammini tillaydikən, ammini basidikən, əzgərtməy yürüweridikən, amma uni erüwetixkə həkklilik. Meningqə, erüwətkən yahxi, erüwetix kerək.

Həzir demokiratik partiyə - guruhlar, burzuaziyə puroletariyatning qong demokiratiyisigə qarxi. Ular yənə bir ketim "5 kə qarxi turux"ni elip berixni yaqlımaydu. Ular: Qong demokiratiyə yoloğa koyulup qalsa, demokiratik partiyə - guruhlar yokitilip ketidu, uzak muddət billə turalmay kalimiz, dəp bək korkidu. Jiaoshoular qong demokiratiyini yakturamdu? Birnime diyix təs, meningqə, ular pəhəs kilidioğan bolup kaldı, ularmu puroletariyatning qong demokiratiyisidin korkidu. Əgər sən burzuaziyining qong demokiratiyisini yoloğa koymaqqi bolidikənsən, mən istil tüzitixni yəni idiyə əzgərtixni otturiqə koyimən. Oququqılarning həmmisini hərketləndürüp, seni tənkit kıldurimiz, hər bir məktəptə birdin etkəl kurup, seni etkəldin etküzimiz, etəlisəng hisap. Xunga, jiaoshoular yənıla puroletariyatning qong demokiratiyisidin korkidu.

Bu yərdə əmdi Dalay məsilisi üstidə tohtilip etimən. Budsatvaning əlginigə 2 ming 500 yil boldı,

hazir Dalaylar tawap kilix üqün H'indistanoja barmakqi boluwatidu. Barsunmu, barmisunmu? Zhongyangning qarixiqə, baroqini yahxi, baroquzmisak yahxi əməs. U birnəqqə kündin keyin yoloja qikidu. Ayrupilanda berixni eytsak unimidi, aptomobil bilən Galonbug⁽⁴⁾ arkilik mangimən, didi, Galonbugda bolsa hərəkaysi dölətlərnin paylakqiliri bar, guomindangning ixpiyonliri bar. Xuni mөлqərləx kerəkki, Dalay barsa kaytip kəlməsligi, kaytip kəlməyla kəlməy, “gongchəndang Xizangoja tajawuz kildi” digəndək gəplər bilən bizni kündə tillixi, hətta H'indistanda “Xizangning mustəkil-lioqi”ni jakalixi ehtimal; Xizangdiki yukuri katlam əksiyətqilərnə, qakirik qikirip, qong jidəl kozoqap, bizni koqqlaxka kükürtixi, əzi bolsa, mən yok idim, mən jawapkar əməs, dəp turuweliximu ehtimal. Bunday ehtimal yaman tərəpni hisapka elip eytiliwatidu. Bunday yaman əhwal yüz berip kəlsimu, hoxal bolimən. Bizning Xizang hizmət weyyühuyimiz wə hərbi kisimlirimiz təyyar turuxi, koroqanlarni yasixi, axlikni, suni kəprək oqəmliwelixi lazim. Bizning əskərlirimiz xunqilikla, ix kilip hərkimning əz ərkinligi bar, uruxsang, mudapiəlinimiz, hujum kilsang, koqdinimiz. Biz, hər halda, aldi bilən hujum kilməyli, aldi bilən ular hujum kilsun, andin keyin kayturma hujumoja ətöp, hujum kiloquqilarni taza kelixtüröp jayliwetəyli. Bir Dalay keqip kətsə kənglüm buzulup qalarmu? Yənə tokkuzi koqulup, oni keqip kətsimu kənglüm buzulmaydu. Bunday bir təjribə aldimizdin ətkən, Zhang Guotaoning kaqқанlijoqi yaman bolmioqan. Taxni

tayakka tangojili bolmaydu. Sening bu jaying uningoga yakmaydikən, kaqimən disə, keqiwərsun. Keqip kətsə bizgə nimə yamini bar? Hiqkandak yamini yok, nahayiti kətsə, bizni tillaydu. Biz gongchəndangni hək 35 yil tillidi, tilliojini gongchəndang “uqioja qikkan yawuz”, “mülükni, hotunlarni omumning kili-du”, “insaniyət kelipidin qikkan” digənlərdin baxka nərsə əməs. Dalay qoxulsun, uning üstigə yənə birərkim qoxulsun, buningmu kari qaqlıq. Yənə 35 yil tillisa, aran 70 yil bolidu. Til ixitixtin kərkux, meningqə, yahxi əməs. Bəzilər məhpiyətning axkara bolup kelixidin kərkidu, Zhang Guotao xunqə kəp məhpiyətni biləttioju, lekin, Zhang Guotaoning məhpiyətni axkarilap koyojanlıoqi tüpəylidin iximiz buzuldi, digən gəpni anglap bakmiduk.

Partiyimiz milyonlojan təjribilik kadirlaroga igə. Bu kadirlirimizning kəpqiligi yahxi, muxu yərdə tuojulup, muxu yərdə əskən, amma bilən alakə baqlojan, uzak muddətlik kürəxləning siniojidin ətkən. Bizdə mundak bir yürux kadir: Partiyə qurulojan məzgildiki, beyfa uruxi dəwridiki, yər inqilawi uruxi dəwridiki, Yapon baskunqilirioga qarxi urux dəwridiki, azatlik urux dəwridiki, pütүн məmlikət azat bolojandın keyinki kadirlar bar, bularning həmmisi — dəlitimizning kimmətlik bayloqi. Xərkıy Yawropadiki bəzi dələtlər anqə mustəhkəm əməs, buning muhım bir səwiwi ularda muxundak bir yürux kadir yok. Bizdə türlük inqilawiy dəwrdə sinaklardin ətkən muxundak bir yürux kadir bar, “məyli dolkun kemini ursun kelip, baridu belik-

qılar dolqun yerip” digəndək, ketiwerimiz. Bizdə muxu ixənq boluxi kerək. Jaħan’gırlardin kørkmioħan yərdə, qong demokiratiyidin kørkamduk? Okuħuqılarning namayix kilip koqılaroħa qikixidin kørkamduk? Birak, partiyə əzalirimiz iqidə bir kısım adəmlər qong demokiratiyidin kørkidikən, bu yahxi əməs. Qong demokiratiyidin kørkidioħan guənliəozhuyiqılar, Marksizimni obdan ügininglar, əzgiringlar.

Kelər yili istil tüzitix hərkiti elip barmakqi boluwatimiz. Uningda 3 istil: Birinqi, zhuguənzhuyilik istil, ikkinqi, məzhəpçilik istili, üçinqi, guənliəozhuyilik istil tüzitilidu. Zhongyang karar kıloħandin keyin, aldi bilən ukturux qikirip, məzmuni kərsitip berilidu. Məsilən, guənliəozhuyi nuroħun nərsilərnı öz iqigə alidu: Kadırlar wə amma bilən uqraxmaslik, təwən’gə qüxüp əħwal igəlliməslik, həlawəttimu, jəpadimu amma bilən billə bolmaslik, yənə hiyanətçilik, israpçilik wə baxkılarmu bar. Əgər ukturux aldınkı yerim yilda qikirilip, istil tüzitix keyinki yerim yilda elip berilsə, arida birnəqqə ay bolidu. Hiyanət kıloħanlıki kixilər hatalioħoħa ikrar kılıxi kerək, muxu arilikta kəytursa, yaki keyinqə muddətkə bəlüp kəytursa bolidu, yaki muddətkə bəlüp kəyturuxkimu qamisi yətmisə, kəqürüm kiliwetixkimu bolidu. Ləkin, kəndəklə bolmisun, hatalıknı ikrar kılıxi, əzi məlum kılıxi lazim. Bu uning binadin asta-asta qüxüxigə xota koıyup bərgənlik bolidu. Baxkə hatalıqləroħimu muxu qarini kəllinix kerək. “Tərbiyə bərməylə jəzalax”ni kəllanmay, əwal ukturux qikirip, wakti kəlgəndə istil tüzitix elip berix

kerək, bu bir hil kiçik demokiratiyə usuli. Bəzilər, bu qarə qollinlsa, keyinki yerim yiloğa baroğanda tüzət-küdək bir nərsə qalasmikin, diyixidu. Biz muxu məksətkə yetixni ümit qilimiz, istil tüzitixni rəsmiy elip baroğanda, zhuguənzhuyi, məzhəpçilik wə guənliəozhuyining zor dərijidə aziyixini ümit qilimiz. Istil tüzitix—tariximizda ünüm bərgən usul. Buningdin keyin həlk iqidiki ixlarni, partiye iqidiki ixlarni qoral küqi bilən əməs, istil tüzitix usuli bilən, tənkit wə öz özini tənkit usuli bilən həl qiliximiz lazim. Biz oçur - oçur xamal, sim - sim yamoçur usulini kuwwətləymiz, əlwəttə, bu otturida ayrim kixilərninğ səl - pəl kattik tegip qoyuxidin saqlinix təs, birak, omumi yüzlinix səzləp qoyuxla əməs, kesəlni dawalax, adəmni qutkuzux, həkiki türdə kesəlni dawalap, adəmni qutkuzux məksidigə yetix. Birinçidin, uni asrax, ikkinçidin, uni tənkit qilix kerək. Aldi bilən uni asrax kerək, qünki u əksilinkilapqi əməs. Bu, ittipaklık arzusini kəzdə tutup, tənkit wə öz özini tənkit arkilik yengi asasta yengi ittipaklıkğa yetix, digənlik bolidu. Həlk iqidə, hatalaxqanlaroğa qarita asrax həm tənkitləx usulini qollinix kerək, mundak qilinsa, kixilərgə bək yakidu, buning bilən pütүн məmlikət həlkini ittipaklaxturup, 600 milyon ahalə arisidiki barlık aktip amillarni ixka selip, sotsiyalizim kuroçili bolidu.

Mən teqlik məzgilidə armiyə kadirliri bilən armiyə sirtidiki kadirlarning maax jəhəttiki pərkinə tədriji kiçiklitixni kuwwətləymən, lekin pütүнləy tənğ təksimatqilik qilixka bolmaydu. Mən armiyening japa -

muxəkkətkə qidap kürəx kılıxi, ülgə boluxi lazimliğini əzəldin təxəbbus kılıp kəldim. 1949 - yili muxu yərdə yığın eqiloğanda, bir jiangjünimiz armiyidə maaxni axuruxni təxəbbus kılğan, nuroğun yoldaxlar buningəyə köxuloğan, mən qarxi turoğan. U, kapitalistlarning yəydiğini nazi - nemət, jiefangjüning tamioği qaynaksu bilən tuzliğan səy, digənni misal kəltürüp, mundak bolsa bolmaydu, digən. Mən, bu taza yaxxi ix, digən. Ular nazi - nemitini yəwərsun, biz tuzliğan seyimizni yəwəreyli. Muxu tuzliğan səydin siyasi qıqıdu, ülgə qıqıdu. Jiefangjünni kixilərgə yekimlik kılğan ənə xu tuzliğan səy, dərwəkə, yənə baxka tərəplərmu bar. Həzir kişimlarning tamioği yaxxiləndi, sapla tuzliğan səy yəydiğən qəođdikigə ohximaydiğən bolup qaldı. Əmma, tüp - əsasliğı, biz japa - muxəkkətkə qidap kürəx kılıxni təxəbbus kılımiz, japa - muxəkkətkə qidap kürəx kılıx — bizning siyasi hislitimiz. Jinzhou digən jaydin alma qıqıdu, Liaoxi zhənyisi bolğan wəkit dəl küz wəkti idi, laobəyxinglarning əyidə alma nahayiti jik bolsimu, jəngqilirimiz birnimu almioğan. Bu həwərnı uqup bək təsirləndim. Bu məsilidə, jəngqilər anglik həlda: Yiməslik taza alijanaplik, yiyix taza pəskəxlik, qünki bu həlkning almisi, dəp qarioğan. Bizning intizamimiz mana muxu angliklik üstigə kurulğan. Bu — partiyimizning rəhbərliğı wə tərbiyisining nətijisi. Adəm digəndə biraz rođ boluxi kerək, puroletariyatning inkilawiy rođi mana xuningdin kelidu. Birər alma yimigən'gə aqliktin adəm əlgənmu? Əlmigən, sək bilən tuzliğan səy bar idi. Zərür bolup kəloğan

qaoqda, muxu yərdə olturoqan yoldaxlarning kəpidə turuxioqə tooqra kelidu. Sazliqtin ətəkən qaoqda turoqədək kəpimu yok idi, hazır kəpə bar tursa, nimixkə turoqili bolmaydikən? Armiyə muxu birnəqqə kün iqidə yioqin ətəküzdi, ular mərtlik kildi, öz nəpsidin keqip iktisat kilixkə razi boldi. Armiyə muxundak kiloqan ikən, baxkilar tehimu jəpə - muxəkəkətəkə qidap kürəx kilixi lazim. Undak kilmisang, armiyə sanga xah beridu. Bu yərdə olturoqanlar iqidə kələm bilən xuqullinidioqanlarmu, ələm bilən xuqullinidioqanlarmu bar, biz ələm arkilik kələmgə xah berimiz. Jiefangjün — bir yahxi qoxun, mən bu qoxunni bəkmə yahxi kərimən.

Siyasi hizmətni küqəytix kerək. Məyli kələm yaki ələm bolsun, məyli zawut, yeza, soda dukini, məktəp, armiyə, partiya - həkümət organliri, ammiwi təxkilatlar bolsun, həmmisi siyasi hizmətni taza küqəytixi, kadirlar wə ammining siyasi səwiyisini ətürüxi lazim.

IZAHLAR

(1) Bu yərdə Kongzining “70 yeximda kəngüldikidək ix kilidioqan boldum, kaididin qikiq kətməyidioqan boldum” digən sezi kəzdə tutulidu. «Muhakimə wə bayan. İkkinqi bəp — siyasət yürgüzüx»kə qaralsun.

(2) Bu 1956- yil 6- ayda Polxining Poznan xəhiridə yüz bərgən parakəndiqilikni wə xu yili 10- ayda Ven'griyidə yüz bərgən əksilinkilawiy topilangni kərsitidu.

(3) «Zhou qur'inamisi. 1- kəsim təbir»gə qaralsun.

(4) Galonbug—Hindistanning xərkij ximalidiki qəgra xəhiri, Xizang rayonimizdiki Yadongoqə yekin.

ÖLKILIK, XƏHƏRLIK, APTONOM RAYONLUK DANGWEY SHUJILIRI YIÖINIDA SÖZLƏN'GƏN NUTUK

(1957- yil 1- ay)

I 1-AYNING 18-KÜNI SÖZLƏN'GƏN NUTUK

Bu qetimki yiojında اساسən 3 məsilə muzakirə kilinidu: İdiyiwi yüzlinix məsilisi, yeza məsilisi, iktisadiy məsilə. Bögün idiyiwi yüzlinix məsilisi üstidə tohtilimən.

İdiyiwi yüzlinix məsilisini tutuximiz kerək. Bu yərdə buni birinqi məsilə kilip otturiqə koyimən. Həzir. partiyə iqidiki idiyiwi yüzlinixtə, jəmiyättiki idiyiwi yüzlinixtə bəkmü diqqət kilixqə ərzydioğan məsililər kərülməktə.

Məsilining bir hili öz iqimizdin qikiwatidu. Məsilən, həzir bəzi kadrlar nam wə mənəpət talixiwatidu, paydini kərsilə özini etiwatidu. Dəriyə bahalax jəryanida axundak adəm kərüldi, bir dəriyə kətirip koysa, kənaət kilimidi, həttə 2 dəriyə kətərsimu yioqlap yetiwaldi, 3 dəriyə kətərsə, andin turidioğan ohxaydu. Ular muxundak jidəl kiliwidi, bir məsilə həl boldi, kadrlarning dərijisini bahalax digən nimini zadi kilmayla koyayli, maax omumən təkxi bolsa, səl pərklik bolsilə boldi. Burun

Beyyang jünfa həkümitidə Tang Shaoyi digən bir neyge zonglisi boləjan, keyin u Guangdong əlkisining Zhongshən nahiyisigə xiənzhang boləjan. Kona jəmiyətiki bir neyge zonglisi berip xiənzhang bolsa boləjan yərdə, bizning buzhanglirimiz berip xiənzhang bolsa nimixka bolmaydikən? Meningqə, hiliki dərijə jidilini kilidiojan, kətirilixnila bilip, təwənləxni bilməydiojan kixilər bu nuqtida muxu kona əməldarəjimu yətməydu. Ular japa - muxəkkət qekix, kəprək hizmət ixləp, azrak bəhrimən bolux jəhəttə bəsləxməy, həxəmətqilik, dərijə, mərtiwə jəhəttə bəslixidu. Bundaq idiyə partiyə iqidə hazır bəkmə əwj elip kətti, dikket kiliximizə ərzidydu.

Yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxtin zadi ümit barmu yaki ümit yokmu? Kopiratip yaxximu yaki yəkəkə igilik yaxximu? Bu məsilimu yengiwaxtin otturiəja qikip kaldı. Ətkən bir yil iqidə, mol həsul aləjan jaylarda məsilə kərülmidi, apət eəjir boləjan rayonlardimu məsilə kərülmidi, dəl apət boləjan bolsimu, eəjir bolmiojan, həsul boləjan bolsimu, mol bolmiojan kopiratiplarda məsilə kərüldi. Bu hil kopiratiplar gungpung kimmiti üstidə baxta wədini qongrak berip koyəjan, keyin digən yərdin qikmiojan, əzalarning daramiti axmiojan, hətta kemiyip kətkən. Xuning bilən, kopiratipni yənila yaxxi dəmdük, buni yənila dawamlaxturamduk? digəndək sez = qəqəklər qikixka baxliojan. Bundaq sez - qəqəklər partiyə iqidiki bir kəsim kadirlar arisidimu əks ətkən. Bəzi kadirlar, kopiratipning hiqkanqə əwzəlligi yokkən, diyixkən. Bəzi buzhanglar yeziəja berip kərüp bekipla, Beyjingəja kaytkandin keyin, huddi kopiratiplar gum

bolup tügixip ketiwatqandək, dihanlar solixip qaptu, terikqilikka kizikmaydioqan bolup qaptu, döp naqar hawa tarkatqan. Bəzi kopiratiplarning shezhangliri baroqanla yərdə til ixitkən, yukuridinmu tənkit yəp, gezittinmu tənkit yəp bexini kətirəlməy qaloqan. Bəzi dangweylarning təxwikat buzhangliri kopiratipning əwzəlligini təxwik kilixka jür'ət kilalmioqan. Yeza igilik busining buzhangı Liao Luyən dangzhongyang yeza hizmiti busining fubuzhangı turukluk, əzining eytixiqə, u yəl koyup beriptu, uning qol astidiki məs'ul kadirfarmu yəl koyup beriptu, zadila bolmay qaptu, yeza igiligini rawajlanduruxning 40 maddilik gangyaosimu karoqa kəlməy qaptu. Yəl koyup bərgən bolsa, qandək kilix kerək? Bu ix asan, yeling tügigən bolsa, bizə yəl berip koyimiz, halas. Həzir gezittiki təxwikatta burulux boldi, kopiratipning əwzəlligi taza səzlinidioqan boldi, yaman gepi kilinmay, yahxi gepila kilinidioqan boldi, birnəqqə ay muxundək kilip, bizə mədət berip koyux kerək.

Oza ongqillikqa qarxi turuldi, bultur "karamlik bilən ilgiriləx" kə qarxi turuldi, "karamlik bilən ilgiriləx" kə qarxi turux nətjisidə yənə ongqillik kelip qikti. Mening ongqillik diginimdə, sotsiyalistik inkilap məsilisidiki, əsasən, yezilardiki sotsiyalistik əzgərtix məsilisidiki ongqillik kəzdə tutulidu. Kadirlerimiz arisida xundək bir xamal qikti, bu huddi təyfəng xamilioqa ohxaydu, bu alahidə dikkət kilixka ərziydu. Bizning buzhang, fubuzhang, sizhang - jüzhanglerimiz wə əlkə dərijilik kadirlerimizning heli bir kısmi pomixxik, bay dihan wə həllik ottura dihan ailisidin kelip qikqan, bəzi-

lirining dadisi pomixxik, hazırnu saylam hokuki yok. Bu kadirlar ailisigə baroşanda, ailisidikilər, kopirativ əpləxmidi, uzakğa baralmaydu, digəndək yaman gəplərnilə qilip beridu. Həllik ottura dihanlar — təwrinin turidioşan təbikə, ularning yəkkə ixləx idiyisi hazır yənə bax kətirip kaldi, bəziliri kopirativtin qikiş kətməkqi boluwatidu. Kadirlirimiz arisidiki axu xamal muxu sinip wə muxu təbikişning idiyisini əks əttürüp beridu.

Kopiratsiyiləxtürüxnü jəzmən yahxi yoloşa koyoşili bolidu, lekin bir - ikki yil iqidə tamamen yahxi yoloşa koyup kətkili bolmaydu. Bunu partiya, həkumət, armiyə wə həlk təşkilatiridiki yoldaxlaroşa enik eytix kerək. Kopirativlər muxunqiliklə tarihğa igə, zor kəpçilik kopirativlərnin bir yil, bir yerim yilliklə tarihi bar, təjribiliri nahayiti az. Əmür boyi inkilap kuloşanlarmu hatalixidu, hək aran bir yil, bir yerim yilla ixligen tursa, qandakmu uningdin bizəmu hatalik ətküzməslikni tələp kilisən? Bizə xamal qiksa, azrak yamoşur yaqşila, kopiratsiyilixix əpləxməy kaldi, dəydişan bundak idiyinin əzi—qong hatalik. Əmiliyətə, kəp sandiki kopirativlər yahxi wə birkədəş yahxi yoloşa koyuldi. Yahxi yoloşa koyuloşan kopirativtin birnilə otturişə elip qiksak, kopiratsiyilixixkə qarxi barlik oşlītə gəp - səzlərnü ujukturuwətkili bolidu. Nimə üqün bu kopirativni yahxi yoloşa koyoşili bolidikənu, baxka kopirativlərnü yahxi yoloşa koyoşili bolmaydikən? Nimə üqün bu kopirativning əwzəlligi bar ikənu, baxka kopirativlərnin əwzəlligi yok ikən? Baroşanla jayda bu kopirativning təjribisini səzləwər. Bir əlkidə, hiqbolmioşanda, muxun-

dağ tiptin birərnı tapkılı bolıdıoju! Tapkandımu, xaraiti əslıde yahxi bolojan kopıratıpnı tapmay, xaraiti əng naqar, yər tüzülüxi yaman, burunkı məhsulati bək təwən, bək namrat bolojan kopıratıpnı tepix kerək. Əlwəttə, bırnəqqə onni yoləja koysangmu bolıdu, əmma, bırnıla yahxi yoləja koysang, ojalıbə kıləjan bolısən.

Məktəplərdımu məsilə qıktı, helı jaylarda okuəjuqıl-lar jıdəl qıkardı. Shıjıazhuangdıki bırn məktəpnıng okux püttürgən bırn kısım okuəjuqılırı waqtıngə ıxka orunlax-turulmay kelıp, okux muddıti bırn yıl uzartıləjanda, oku-əjuqılarnıng narazılıəji kəzojaləjan. Az sanlık əksılınkıl-lapqılar pırsəttın pıydılınıp, kútratkuluk kılıp, namayıx uyuxturojan, Shıjıazhuang radiyo istansısını tartıwalı-mız, diyıxkən, bırn “Ven'griyə” wəkəsi tuəjdurmakqı boləjan. Ular nurojun xoarlarnı qaplıəjan, buning ıqıde əng gəwdilik boləjan mundağ 3 xoar bar: “Yokalsun faxıstlar!”, “Urux kerək, teqlık kerək əməs!”, “Sotsıyalızımning əwzəllıgi yok!” Ularnıng səzıdın kariojanda, gongchəndang faxıst ıkən, bız muxu həmmımız yokıtilıdıkənmız. Ularnıng otturıəja kəyojan xoarı ənə xundağ əksıyətqıl boləjaqqa, ıxqılar hısdax-lık kılmiəjan, dıhanlar hısdaxlık kılmiəjan, hər sahədiki əmma hısdaxlık kılmiəjan. Beyjıngdıki Qınghua daxüedə bırn okuəjuqı axkara halda: “Akang, ahır bırn kün nəqqə mıng, nəqqə on mıng adəmnı əltürməy kəlmaydu!” dıgən. Barqə güllər təkxi eqılıx, həmmə ekımlar bəs - bəstə sayrax boluwıdı, bu “ekım”mu ottu-rıəja qıktı. Yoldax Deng Xiaoping bu daxüegə berıp bırn kətim səz kıləjan, u, əgər sən nəqqə mıng, nəqqə on mıng

adəmni ɵltürməkqi bolsang, biz sanga diktatura yürgü-zimiz, digən.

Beyjing xəhrining təxxürüxigə qarışanda, ali məktəplirimizdiki okuquqilarning zor kɵpquqiligi pomixxik, bay dihan, burzuaziyə wə hallik ottura dihanlarning baliliri ikən, ixqilar sinipi, kəmbəuəl dihan, tɵwən ottura dihan ailisidin kelip qikkənlər 20 pirsəntkimu yətməydikən. Məmlikət boyiqimu xundakrak bolsa kerək. Bu hil əhwalni əzgərtix kerək, əmma buningə wə wakit ketidu. Bir kışim daxüə okuquqiliri arisida Gomulking helila baziri bar, Teto, Kardelningmu helila baziri bar. Yezilardiki pomixxik, bay dihanlar, xəhərlərdiki kapitalistlar, demokiratik partiyə-guruhtikilərnin kɵpquqiligi bolsa tehi yuwaxrak, Polxa, Ven'griyələrdə oşoşa ketirilgən wakitlardimu, ular qataq qikərmidi, səkrəp qikip, nəqqə ming, nəqqə on ming adəmni ɵltürimən, dimidi. Ularning bundak yuwaxlişini təhlil kiliş kerək. Qunki ularning dəsəmayisi yok, ixqilar sinipi, kəmbəuəl dihan, tɵwən ottura dihanlar ularning gepini anglimaydu, ularning asasi box. Mubada jahan əzgirip kelip, atom bombisi Beyjing bilən Shanghəyni kumpəykum kiliwətşə, bu adəmlərdə əzgirix bolmasmu? Birnimə diyix təs. U qaoşda pomixxik, bay dihan, burzuaziyə wə demokiratik partiyə - guruhlarda bəlünüş bolidu. Ular jahaning rəptarişə kiriwaləşan, birmunqiliri hazir yoxurunuwaldi. Ularning baliliri — bu okuquqi balilar təjribisiz, ular kəndaktu “Nəqqə ming, nəqqə on ming adəmni ɵltürimən”, “Sotsiyalizimning əwzəlligi yok” digən nimilərnə kətirip qikti.

Bəzi jiaoshoular arisidimu, gongchəndangning kerigi yok - yəy, gongchəndang bizgə rəhbərlik qılalmaydu - yəy, sotsiyalizim yaman - yəy, digən'gə ohxax hər hil oqəlitə gəp - səzlər boldi. Ularda muxundaq idiyilər bar idi, ilgiri eytmioqan, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax bolup, ularning səzlixigə yol qoyuwiduk, bu gəplər otturioqə qikti. «Wu Xüning tərjimihali» digən kinoni kərgənmidinglar? Uningda “mədiniyət ərbaplıri”ning simwoli boləqan bir mobi bar, uzunluoqi nəqqə oqulaq keli - du, uning bilən bir süpürsə, dat digüzüwetidu. Ular hazır otturioqə qikmaqqi boluwatidu, bizni süpüridioqan ohxaydu. Tirildürməkqimu, qandak?

Bultur, həlqarada birqanqə qetim qong oqooqə kətirildi. Sovet ittipakı gongchəndangining 20- qurultiyida Stalinoqə hə dəp qarxi turuldi, xuningdin keyin, jahangirlar kommunizimoqə qarxi ikki qetim qong oqooqə kə - tərđi, həlqara kommunizim hərkitidimu ikki qetim qong munazirə oqooqisi kətirildi. Bu birqanqə qetimlik oqooqida, Yawropa wə Amerikidiki bəzi partiyilər heli zor təsirgə wə ziyanoqə uqridi, xərk məmlikətliridiki partiyilər təsirgə wə ziyanoqə azraq uqridi. Sovet ittipakı gongchəndangining 20- qurultiyi eqilixi bilənla, ilgiri Stalinni himayə kilixta nahayiti aktip bolup kəlgən bəzi kixilər qarxi turuxtimu nahayiti aktip bolup kətti. Meningqə, bu kixilər Marksizim - Leninizimoqə əməl qıl - maydu, məsililər üstidə təhlil yürgüzməydu, ularda inkilawiy əhlakmu yok. Marksizim - Leninizim puroletariyatning inkilawiy əhlakinimu öz iqigə alidu. Sən ilgiri xunqə himayə qilip kəlgən ikənsən, əmdi qandakla bol-

sun biraz səwəp kərsitip, andin bundak burulux yasi-sangmioqu, kaxki! Birazmu səwəp kərsətməy, uxtum-tutla 180 giradus burulux yasap, goya əzəldin Stalinni himayə qilmay kəlgəndək boluwalding, əmiliyətə, ilgiri nahayiti himayə qilatting. Stalin məsilisi pütkül həlkəra kommunistim hərkitigə qetildi, hərqaysi məmləkətlər partiyilirimu qetildi.

Partiyimizdiki mutlək kəp sanlik kadirlar, Stalinning ədiwini berixtə bək axuruwətti, dəp qarap, Sovet ittipakı gongchəndangining 20- kurultiyidin narazi boldi. Bu — bir hil normal kəypiyat, normal inkas. Birak, az sandiki kixilərdə təwrinixmu boldi. Hər kətim təyfəng xamili qikip, yamoqur yakkiqə, qümülə ordisidin qikidu, ularning “burni” nahayiti səzgür, ular hawarayi ilmini bilidu. Sovet ittipakı gongchəndangi 20- kurultiyining təyfəng xamili qikixi bilənla, Zhongguodimu axundak bəzi qümülilər ordisidin qikti. Bu — partiye iqidiki arisaldilar, ular pursət bolsila, arisaldilik qilidu. Ular Stalinning bir kaltək bilən ujukturuwetilgənligini anglap, nahayiti səyünüp kətti, bir domilapla u yakka ətūwelip, yaxisun dəp towlidi, Hruxxepning həmmə nimisi toqra, lakəng kariqəy burunla muxundak təxəbbusta idim, didi. Keyin jahan’girlarning kaltəklixi, həlkəra kommunistim hərkitining iqki kismidiki kaltəkləxlər arkisida, hətta Hruxxepmu muqamini biraz əzgərtixkə məjbur boluwidi, ular yənə bir domilapla bu yakka ətūwaldi. Wəziyətning təkəzzasi domilap bu yakka ətūwalmisa bolmaydioqan kilip koydi. Tam bexida bir tūp ot, xamal qiksa lingxiydu, digən gəp bar. Əsli niyiti domilap bu yakka

ötüx əməs, u yaxkıla ötüp ketix. Partiyə iqi wə sirtidiki Polxa, Ven'griyə wəkəsini mahtaydioğan kixilər obdan mahtiwelixti! Poznan, Ven'griyə digənlərni aqızidin qüxürüxmidi. Xundaq kılıp, axkarılandi, qümülə ordısidin qıkti, taxpakıarmu qıkti. Ular Gomulkingin kaltıgıgə əgixip mangdi, Gomulka qong demokiratiyə disə, ularmu qong demokiratiyə didi. Həzir əhwalda əzgirix boluwidi, ularning üni iqigə qüxüp kətti. Əsli niyiti ün qıkarmaslik əməs, yənıla ün qıkirix idi.

Təyfeng xamili qıkipla qalsə, arısalıdılar turalmaydu, təwrinidu, bu — kanuniyət. Mən kəpçilikni bu məsiligə dikket kilixka dalalət kilmən. Bəzi kixilər axundaq birkanqə ketim təwrinip bekip, təjribə hasil kildi, təwrənməydioğan boldi. Xundaq kixilərmu barki, ular mənggü təwrinip turidu, xaloğa ohxax ziraətlərləning oqoli inqikə boləjaqqa, xamal qıksıla təwrinip turojiniəğa ohxax. Gaoliang, kəmmə konak birkədər yahxi, oqoli tomraq. Qong dərəhla məzmut turidu. Təyfeng xamili hər yili qıkip turidu, məmlikət iqidiki wə həlkaradiki idiyə təyfeng xamili, siyasi təyfeng xamili mu hər yili qıkip turidu. Bu — jəmiyətiki bir hil təbi hədisə. Partiyə — bir hil jəmiyət, bir hil siyasi jəmiyət. Siyasi jəmiyətning birinqi türü — partiyə - guruh. Partiyə — sinipning təxkilati. Bizning Zhongguo gongchəndangimiz puroletariyat partiyisi bolup, asasən ixqılardin wə yerim puroletariyat boləjan kəmbəoqəl dihandin kelip qıkkanlardin tərkip tapkan. Lekin, pomıxxik, bay dihan, kapitalist ailisidin yaki həllik ottura dihan wə xəhər uxxaq burzuaziysisidin kelip qıkkan nurojun

partiyə əzalirimu bar. Ularning arisidiki heli kəp kixilər kəp yil japa - muxəkkətkə qidap kürəx kiloğan, az - tola qinikқан bolsimu, əmma Marksizimni kəp ügənmigən, idiyə jəhəttə, rohij jəhəttə, yənə xaloğa ohxax, xamal qiqsila təwrinip turidu.

Bəzi partiyə əzaliri ilgiri türlük ötkəllərdin ötkən, əmdi muxu sotsiyalizim ötkilidin ötmigi təs boluwatidu. Mundak tipik adəmlər bar, Xüe Xün—xularning biri. Bu ayal əslidə Hebey əlkisining shengwey fushujisi wə fushengzhangı idi. U kaysi wəqıttə təwrəndi? Bir tutax setiwelıx - bir tutax setip berix yoloğa koyuluxka baxlıoğan qaoqda təwrəndi. Bir tutax setiwelıx - bir tutax setip berix — sotsiyalizimni əməlgə axuruxning bir muhim tədbiri. U bolsa buningoğa kət'i karxi qikti, hərnimə kilip karxi qikti. Yənə biri bar, u bolsimu məmlikətlik təminat - soda bax kopiratiwining fuzhureni Meng Yongqian. Yukurioğa sunoğan bir parqə məktubida, umu bir tutax setiwelıx - bir tutax setip berixkə kət'i karxi turdi. Yeza igiligini kopiratsiyiləxtürüxkimu partiyə iqidə bəzi kixilər karxi qikқан idi. Kiskisi, partiyə iqidə xundak yukuri dərijilik kadirlarmu barki, ular sotsiyalizim ötkilidin ötəlməydu, təwrinip turidu. Bundak ixlar tügəp kəttimu? Yak, 10 yildin keyin bu kixilər kət'ilixip, sotsiyalizimoğa həkiki ixinidioğan bolup ketərmu? Umu natayin. 10 yildin keyin birər məsilə yüz berip kalsa, ular yənə, mən buni allıkağan oylap yətkən idim, diyixi mümkün.

Yoldaxlaroğa bir matiriyal tarkitip berildi, uningda bəzi armiyə kadirlirining idiyiwi yüzlinixi əks əttürülgən. Bu kadirlarning pikirliridə, bəzi kadirlarning maaxi

bək üstün, dihanlar yaqturmaydikən, digən'gə ohxax kismən muwapıq nərsilər bolsimu, lekin, ularning pikir-lirining omumi yөнüluxi muwapıq əməs, tıp luxiəni tooqra əməs. Ular partiyimizning siyasitini, yezida "sol", xəhərdə ong bolup kətti, dəp tənkit kildi. Zhongguoda 9 milyon 600 ming pingfang kilometir zimin boləjini bilən, yioqıp kəlgəndə, u — ikki parqıla yər, biri — yeza, biri — xəhər. Ularning səziqə boləqanda, həmmisi hata boləqan bolidu.

Yeza siyasiti "sol" bolup kətti digini—dihanlarning kirimi kəp əməs, ixqilarningkidin az digini. Buni təhlil kiliş kerək, yaloquz kirimgila kəriəqan bilən bolmaydu. Ixqilarning kirimi omumən dihanlarningkidin kəp, əmma ular yaratkan kimmət dihanlarningkidin jik, ularning zərür turmux qikimimu dihanlarningkidin kəp. Dihanlarning turmuxining yaxhilinixi, asasen, əz-lirining tirixip ixləpqi-kirixni rawajlanduruxioqə baəq-lik. Həkümətmu dihanlarəqə zor küq bilən yardım beridu, məsilən, su kuruluxi elip berix, yeza igilik kərz puli tarkitix wə xuningəqə ohxaxlar. Dihanqilik bejimiz, qoxumqə kəsptin elinidioqan baj qoxulup, dihanlar ixləpqi-kəroqan omumi kimmətning təhminən 8 pirsəntini təxkil kilidu, nuroqun qoxumqə kəsptin baj elinmaydu. Bizning axlikni bir tutax setiweliximiz normal baqa boyiqə boldi. Sanaət məhsulatliri bilən yeza igilik məhsulatlirini almaxteruxta delətning dihanlardin alidioqan paydisimu nahayiti az. Bizdə Sovet ittipakidikidək setip berix məjburiyiti tüzümi yok. Biz sanaət məhsulatliri bilən yeza igilik məhsulatlirini almaxteruxta qayqa pərknə azayt-

tuk, Sovet ittipakididikidək kengəytmiduk. Bizning siyasi-timiz Sovet ittipakiningkidin kəp pərk kılıdu. Xuning üçün, bizning yeza siyasitimizni, “sol” bolup kətti, digili bolmaydu.

Armiyimizning yukuri dərjilik kadrliri arisida, bəzilər əzi əyigə kaytkanda yaki tukkanlirini əkəldür-gəndə, həllik ottura dihan, bay dihan, pomixxiklarning axundak gəplirini anglap, təsirgə uqrioqan bolsa kərək, xunga dihanlar üçün zarliniwatidu. 1955 - yilning aldinki yerimida partiya iqidə heli kəp kixilər dihanlar üçün zarlinip, Liang Shumingoqa ohxaxlar bilən dos tartixti, goya axu ikki kəsim kixilərla dihanlaroqa wəkillik kiliديوqan, dihanlarning dərđini bilidioqandək. Ularning nəziridə, dangzhongyangimiz dihanlaroqa wəkillik kilmaydu, shengweylirimizmu wəkillik kilmaydu, partiya əzalirining zor kəpqiligimu wəkillik kilmaydu. Jiangsuda elip beriloqan bir təkxürüxtin qaridoqanda, bəzi jaylarda, nahiyə, rayon, yeza — 3 dərjilik kadrlar arisida 30 pirsənt kixi dihanlar üçün zarlanoqan. Keyin təkxürüp kəlsə, dihanlar üçün zarlanoqan bu kixilərnin zor kəpqiligi ailisining həl - okiti birkədər yahxi, satidioqan oxukqə axliqi bar kixilər ikən. Bu kixilərnə “zar” litiwatqan axu oxuk axliqi. Ularning “dihanlaroqa yarıdəm berix”, “dihanlaroqa keyünux” digini — oxuk axliqni dölətkə setip bərməslik. Zarlanoqan bu kixilər zadi kimgə wəkillik kılıdu? Ular kəng dihanlar ammisiyoqa əməs, bəlki az sandiki həllik dihanlaroqa wəkillik kılıdu.

Xəhər siyaseti ong bolup kətti, digən gəpkə kəlsək, xundaktəkmü kərünüdu, qünki biz kapitalistlarni həddi-

gə alduq, yənə ularoşa 7 yiloşiqə muqim əsüm⁽¹⁾ berimiz. 7 yildin keyin qandak kilix kerək? Wakti kəlgəndə karap bakarmiz. Əng yaxxisi, quyruk kaldurup, az - tola muqim əsüm berip turux. Ənə xunqilik pul qikirip, axundak bir sinipni setiwalimiz. Bu siyasətni zhongyang təpsili muhakimə kiloşan. Kapitalistlarning həm ular bilən alakisi boləşan demokiratik zatlar wə ziyalilarning mədiniyət - tehnika bilimliri omumən yukurirak. Biz bu sinipni setiwelip, ularni siyasi dəsmayisidin məhrum kilip, eoşiz aqalmaydioşan kilip qoyimiz. Məhrum kilix qarısının biri — pul qikirip setiwelix, biri — orunlax-turux, ix berix. Muxundak kiloşanda, siyasi dəsmayə ularning qolida əməs, bizning qolimizda bolidu. Biz ularni siyasi dəsmayisidin pak - pakiz məhrum kilimiz, pak-pakiz məhrum kilinmay qaloşanlirini yənə məhrum kilimiz. Xuning üqün, bizning xəhər siyasitimiznimu, ong bolup kətti, digili bolmaydu.

Bizning yeza siyasitimiz toşra, xəhər siyasitimiz-mu toşra. Xuning üqün, Ven'griyə wəkəsidək məmlikət haraktirlik qong qataknı hiqkim qikiralnaydu. Pəkət az sandiki kixilərlə u yər - bu yərdə jidəl qikirip, qong demokirartiyə digən nimini yoloşa qoyux kerək dər. Qong demokiratiyiningmu kərkəkudək hiqnimisi yok. Bu məsilidə mən silərgə ohximaymən, aranglardiki bəzi yoldaxlar nahayiti kərkidioşandək turidu. Meningqə, qong demokiratiyə bolsa, birinqidin kərkmaslik, ikkinqidin, təhlil kilix kerək, uning nimə dəwatkanlioşoşa, nimə kiliwatkanlioşoşa karax kerək. Buzuk adəmlər qong demokiratiyə digən nimini yoloşa qoyux kerək dər qikқан-

da, qoqum hata h rk tl rni kilip, hata s zl rni s zl p,  zlrini axkarilaydu w  yitim kalduridu. “N qq  ming, n qq  on ming ad mni  lt r x” h k iqidiki ziddiy tni h l kilixning usulimu? Zor k p sandiki kixil rning his-daxliqioq  erix l mdu? “Yokalsun faxistlar”, “Sotsiyalizimning  wz lligi yok” dig n g pl r asasiy kanunioq  ax-kara hilaplik kiliojanlik  m smu? Gongch ndang—inkilawiy partiy , gongch ndang r hb rligidiki h kimiy t — inkilawiy h kimiy t, sotsiyalizim  wz llikk  igü, bularning h mmisi asasiy kanunda eytiliojan, pütün m mlik t h lki t ripidin bird k  tirap kiliojan. “Urux ker k, teqlik ker k  m s”, yahxi g p ikən! Uruxk  qakiroqin-ning bilən, bari - yokung xunqilik,  skiring yetixməydu, j n’gu nliringnimu tərbiyiləp bolmiding. Bu balilar aljip kaptu! Shijiazhuangdiki hiliki məktəptə axu 3 xoarni muzakir  kilioqanda, 70 w kilning iqid , aran 10 n qqisi yakliojan, 50 n qqisi karxi qikqan. Andin keyin bu xoar 4 ming okuq qi arisida yənə muzakirig  koyulojan, nətijidə hiqkim yaklimiojan, hiliki 10 n qq yl n yitim kalojan. Bu xoarni otturioqə koyoqan w  uningda qing turojan intayin əksiyətqi unsurlar p k t birn qqila. Ular kandaktu qong demokiratiyə yoloqə koyulsun d p qikmiojan bolsa, k rg nla y rg  xoar qaplimiojan bolsa, ularning nimə kilmaqqi boluwatqanliqini bilmig n bolattuk. Ular qong demokiratiyə d p qikiwidi, kuyruq  tutuwelindi. Ven’griy  wəkəsining bir yahxi yeri Zhongguodiki axu q m lil rni ordisidin qikarojanliq  boldi.

Ven’griyidə qong demokiratiyə boluwidi, partiyə,

hökümət, armiyə kardin qikti. Zhongguoda bundak ix yüz bərməydu. Birnəqqə okuquqi balining bəsüp kiringinige partiyə, həkümət, armiyə qalmay yimirilip ketidoğan bolsa, biz hərəkəsimiz pütünləy nan kepi ikənmiz - də. Xuning üqün, qong demokiratiyidin qorkmaslik kerək. Qatak qiksa, u yiringni asan bir tərəp kiloqli bolidu, bu — yahxi ix. Biz jahan'girlardin ilgiri qorkmioğan, hazirmu qorkmaymiz. Biz Jiang Jieshidinmu qorkmay kəlduk. Əmdizə qong demokiratiyidin qorkamduk? Meningqə, qorkmaslik kerək. Əgər bəzilər qong demokiratiyə digən nimə arkilik sotsiyalizim tüzümimizgə qarxi turidoğan, gongchəndangning rəhbərliğini aqdurup taxlimaqqi bolidoğan bolsa, biz ularoğa puroletariyat diktaturisi yürgüzimiz.

Ziyalilar məsilisidə, hazır, orunlaxturuxka əhmiyyət berip, əzgərtixkə əhmiyyət bərməydoğan, orunlaxturux kəp, əzgərtix az boluwatқан bir hil eoqix bar. Barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax yoloğa koyuluxi bilənla, ziyalilarni əzgərtixkə jür'ət qilalmasıq boluwatidu. Biz kapitalistlarni əzgərtixkə jür'ət kiloğan yərdə, ziyalilar wə demokiratik zatlarni əzgərtixkə nimə üqün jür'ət qilalmaymiz?

Barqə güllərnin təkxi eqilixioğa, meningqə, yənila yol koyux kerək. Bəzi yoldaxlar, hux purak güllərgila yol koyuxka bolidu, zəhərlik otlaroğa yol koyuxka bolmaydu, dəp qaraydu. Bundak qarax ularning barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax fangzhenini taza qüxənmigənligini kərsitidu. Omumən eytkanda, əksilinkilawiy sözlərgə, əlwəttə, yol koyuxka

bolmaydu. Lekin, bu səzlər əksilinkilawiy kiyapət bilən əməs, inkilawiy kiyapət bilən otturioja qiksa, uningoja yol koyuxka toojra kelidu, xundak kilojandila, andin uni pərk etixkə wə kürəx kilixka paydilik bolidu. Etizda ikki hil nərsə əsidu, biri axlik diyilidu, biri ot diyilidu. Otni hər yili otap turimiz, bir yilda birkanqə ketim otaymiz. Hux purak güllərgila yol koyup, zəhərlik otlaroja yol koymaslik kerək, dəydiəjan bolsang, u etizda axlikla əssun, bir tüpmu ot əsmisun, digənlik bolidu. Undak digən bilən, etizoja berip bakkanlarning həmmisi bilidu, otiwətmisəng, əmiliyəttə, ot xu peti turiweridu. Otning bir paydisi bar, yər aqdurulsa, oqut bolidu. Uning kerigi yok dəmsina? Kerəksiz nərsini kerəklik nərsigə aylandurojili bolidu. Dihanlarning hər yili etizdiki otlar bilən kürəx kilixioja toojra kelidu, partiyimizning yazoquqiliri, sən'ətkarliri, pinglunqiliri, jiaoshouliriningmu hər yili idiyə sahəsidiki otlar bilən kürəx kilixioja toojra kelidu. Qinikip qikti digən səz kürəx kildi digən bolidu. Sən əssəng, mən otaymən. Bu karimu - karxi tərəp üzüksiz qikip turidu. Ot 10 ming yildin keyinmu bolidu, xuning üqün, bizmu 10 ming yildin keyinmu kürəx kilixka hazır turuximiz lazim.

Kiskisi, ətkən bir yil ənsiz yil boldi, həlkarada Hruxxep, Gomulka oqooja qikarojan bir yil boldi, məmlikət iqidə sotsiyalistik əzgərtix nahayiti kəskin boləjan bir yil boldi. Ənsizlik hazirmu boluwatidu, hər hil idiyilər yənə dawamlik axkara bolidu, yoldaxlarning diqqət kilixini ümit kilimən.

II 1 - AYNING 27 - KÜNI SÖZLƏN'GƏN NUTUK

Həzir birqanqə pikrimni bayan qilip ətımən.

Birinqi nuqta, nətijini yetərlik mөлqərləx lazim. Bizning inqilap wə kurulux ixlirimizda, nətijə asasiy orunda turidu, kəmqilik, hatalıqlarmu bar. Nətijilirimiz xunqə kəp, kəptürüwetixkə bolmaydu, əmma təwən mөлqərləp qoysak, hatalıq ətüzüp qoyimiz, qong hatalıq ətüzüp qoyuximizmu mümkin. Bu məsilə əslidə 8 - nəwətlik zhongyang weyyüənhuyning 2 - omumi yioqinida həl qilinoqan idi, bu ketimki yioqinda yənə kəp ketim tiloqa elindi, dimək, bəzi yoldaxlarning idiyisidə tehi həl bolmioqan ohxaydu. Bolupmu demokiratik zatlar arisida: “Silər həmixə nətijə asasiy dəysilər, bundaq diyix məsilini həl qilmaydu. Nətijining asasiy ikənligini kim bilməydu, yənə kəmqilik, hatalıqlarmu baroqu!” digən gəp - sözlər bar ikən. Lekin, nətijə həqiqətən asasiylik. Buni muəyyənłəxtürmisək, yəl qoyup berix kelip qikidu. Kopiratsiyiləxtürüxtimu yəl qoyup berix boldioqu!

İkkinqi nuqta, bir tutax pilanlap, təng etiwər berix, hərəkəsisini tegixlik orunoqa igə qilix. Bu — bizning izqil fangzhənimiz. Yən'əndiki qaoqdila bu fangzhənni kolłanoqan iduq. 1944 - yil 8 - ayda, «Dagongbao» geziti bir parqə baxmaqala yezip, “Baxka qazan asmayli” digən gəpni qıqaroqan idi. Chongqing tənəpəni waktida mən «Dagongbao» gezitining məs'ulioqa, mən sizning hiliqi səzingizni nəhayiti yaqlaymən, əmma Jiang wey-

yüenzhang tamak berixi kerək, u bizgə tamak bərmisə, mən baxka qazan asmay kandaq kilimən? didim. U qaoqda biz Jiang Jieshining aldioja, hərkaysisini tegixlik orunoja igə kilayli, digən xoarni koyojan iduk. Hazir ixni biz baxkuruwatimiz. Bizning fangzhenimiz—bir tutax pilanlap, təng etiwar berix, hərkaysisini özigə tegixlik orunoja igə kilix. Guomindangdin kepkaiojan hərbi, məmuri hadimlarning həmmisini həddigə alduk, hətta Təywən'gə keqip kətkənlərnu kaytip kəlsə bolidu. Əksilinkilapqilardin öltürülməydiojanliri özgətilidu, ularoja tirikqilik yoli berilidu. Demokiratik partiyə - guruhlarni saklap qalduk, uzak muddət billə turimiz, uning əzalirini orunlaxturimiz. Kiskisi, pütün məmləkəttiki 600 milyon əhalining həmmisigə qaraymiz. Məsilən, bir tutax setiwelix-bir tutax setip berixni yoloja koyup, barlik xəhər əhalisi wə yezilardiki axliqi yetixməydiojan aililərgə qaraymiz. Yənə məsilən, xəhər yaxliri ya məktəpkə kiridu, ya yezioja baridu, ya zawutka kiridu, ya qegra rayonoja baridu, bəribir orunlaxturimiz. Ixka orunlaxkudək adimi bəlmiojan aililərgə yənə kutkuzux puli berimiz, omumən, aq qaldurmaslikni pirinsip kilimiz. Bularning həmmisi bir tutax pilanlap, təng etiwar berix bolidu. Bu kandaq fangzhen? Sotsiyalizim kurux üçün barlik aktip küqlərni ixka salidiojan fangzhen. Bu — bir zhənlüelik fangzhen. Muxundak fangzhenni yoloja qoysak yaxxirak bolidu, qatak azrak qikidu. Bundak bir tutax pilanlap, təng etiwar berix idiyisini kəpqilikkə enik qüxəndürük lazim.

Yoldax Ke Qingshi, barlik qarə - tədbirlərni tepix

lazim, didi. Bu — nahayiti bələn gəp, rast digəndək, barlıq qarə - tədbirləni tepip, kiyinqiliklarni həl kilix kerək. Bu xoarni təxwik kilix kerək. Biz hazır duqkəl-gən kiyinqiliklər unqiwala qong əməs, nimə karayiti bar dəysən! 10 ming yolluk uzun səpərdə qarlik taoqlardin axқан, sazlik jaylardin ötkəndikidin yaxxiraktu. Uzun səpər üstidə, Daduhe dəryasidin ötkəndin keyin, aldimizda igiz - igiz taoqlar turatti, adimizatmu az idi, zadi kandaq mengix kerək? Biz u qaoqda mingbir qarə-tədbir bilən kiyinqiliklarni yengixni otturiqqa koyduk. Mingbir qarə - tədbir digən nimə? Mingbir qarə - tədbir digən söz ming qarigə yənə bir qarini koxux, ming tədbirgə yənə bir tədbirni koxux digən bolidu. Hazır silər tehi hiqқанqə qarə, hiqқанqə tədbirni otturiqqa koymidinglar. Hərқaysi өlkə, zhongyangdiki hərқaysi bularning zadi қanqilik qarə, қanqilik tədbiringlar bar? Barlıq qarə - tədbirləni tapқandila, kiyinqiliklarni həl kilijili bolidu.

Üqinqi nukta, həlkəra məsilə. Ottura xərktə Suwəyx қanili wəқəsi qikti. Nasir digən bir kixi қanalni dələt ilkiğə aldi; Eden digən yənə bir kixi əskər qikirip uruxti; arkidin Ezhinhower digən üqinqi bir kixi Ən'gliyiliklərni qooqliwetip, bu jayni қanggiliqqa kirqüzüwalmaqqi boldi. Ən'gliyə burzuaziyisi — əzəldinla uqioqa qikқан məkkar, muwapik pəyttə murəssə kilixқа taza usta bir sinip. Hazır u Ottura xərқni Amerikiliklarning қolioqa tutқuzup koydi. Bu karamət qong hatalik boldi! Bundak hataliktin uning tarihidin nəqqini tapқili bolar? Bu қetim nimə üqün isənkirəp bu hatalikni ötküzdi? Amerikining

besimi nahayiti kattik bolganliktin, u ʻpkisini basalmay, Ottura xarkni kayturuwelip, Amerikini tosmakqi boldi. ʻn'gliyining tioq uqi asasen Misiroqa karitil-qanmu? Yak, ʻn'gliyining qarizi Amerikioqa takabil turux, Amerikining bolsa ʻn'gliyigə takabil turux idi.

Bu wəkədin hazirki dunyadiki kūrəxning muhim nuqtisini kərūwaləili bolidu. Təbii, jahān'gir dēlētler-ning sotsiyalistik dēlētler bilən bolgan ziddiyiti — nahayiti kattik ziddiyət, lekin, ular hazir kommunizimoqa qarxi turux digən nam bilən, zimin talaxmakta. Qaysi ziminni talixiwatidu? Asiya, Afrikidiki 1 milyart ahaligə igə ziminni talixiwatidu. Hazir ularning talixixi Ottura xərktin ibarət bu zor zhənlüelik əhmiyətke igə rayonoqa bolupmu Misirning Suwəyx kanili rayoniqa mərkəzləxti. U yərdə tokunuxuwatkan ikki hil ziddiyət, üq hil küq bar. Ikki hil ziddiyətning biri — jahān'gir-lar bilən jahān'gir-lar otturidiki ziddiyət yəni Amerika bilən ʻn'gliyə, Amerika bilən Fransiyə otturidiki ziddiyət, biri — jahān'gir-lar bilən ezilgüqi millətlər otturidiki ziddiyət. Üq hil küqning birinqi hili — əng qong jahān'gir Amerika, ikkinqi hili — ikkinqi dərjilik jahān'gir ʻn'gliyə, Fransiyə, üqinqi hili — ezilgüqi millətlər. Hazir jahān'gir-lar talixiwatkan asasiy orun—Asiya, Afrika. Bu rayonlarda milli mustəkillik hərkiti barlikka kəldi. Amerikining qarisi — həm kələmni, həm ələmni ixka selix, Ottura xərktə dəl xundak kiliwatidu.

Ular jidəlləxsə, bizgə paydilik. Bizning fangzhenimiz sotsiyalistik dēlētni mustəhkəmləx, bir sung yər-nimu bərməslik boluxi kerək. Kim bizni bər dəydikən,

qoqum uning bilən kürəx qilimiz. Ular bu dairining sirtida jidəllixiwərsun. Undaq bolsa, biz gəp qilmamduk? Gəp qilimiz. Asiya, Afrika, Latin Amerikisi həklirining jaħan'girlikkə qarxi kürəxlirini, hərəkəysi əllər həklirining inkilawiy kürəxlirini biz jəzmən kollaymiz.

Jaħan'gir dələtlər bilən bizning arimizda, sening iqingdə mən bar, mening iqimdə sən bar boluwatidu. Biz ulardiki həlk inkilawini kollaymiz, ular bizning bu yərdə aqdurmiqilik hərkiti elip baridu. Ularning iqidə bizning adəmlirimiz bar, u bolsimu u yərdiki gongchəndang, inkilawiy ixqilar, dihanlar, ziyalilar, tərəkkipər-wər zatlar. Bizning iqimizdə ularning adimi bar, Zhongguoni elip eytsak, burzuaziyə wə demokiratik partiyə - guruhlar arisidiki nuroqun kixilər—ənə xundak adəmlər, yənə pomixxiklar sinipimu bar. Həzir bu kixilər qarimakqa, gəp anglaydiqandək turidu, tehi jidəl qikarmidi. Lekin, mubada atom bombisi Beyjingoqa qüxüp - tartip qalsa, ular kandaq kilidu? Isyan kətərməsmu? Bu bir qong gəp. Əmgək bilən əzgərtiliwatkan jinayətgilər, Shijiazhuangdiki hiliki məktəptə jidəl qikarəjanlarning yolbaxqiliri, Beyjingda nəqqə ming, nəqqə on ming adəmnə əltürməkqi boləjan hiliki daxüə oququqisi üstidə eoziz eqixning tehimu həjiti yok. Biz qoqum ularni həzim kiliwetiximiz, pomixxik, kapitalistlarni əzgərtip əmgəkqigə aylanduruximiz lazim, bumu bir zhənlüelik fangzhen. Siniplarni yokitixka nahayiti uzak waqit ketidu.

Qiskisi, həlkəra məsililərnə küzitixtə bizning qariximiz yənəla mundak: Jaħan'girlar otturidə

jədəl - majra, əzara müstəmləkə talixix bolup turidu, bu ziddiyət qongrak. Ular biz bilən boləjan ziddiyəttin paydilinip, əzlrining otturisdiki ziddiyətni yapidu. Biz ularning ziddiyitidin paydilansak bolidu, bu yərdə jik tapawət bar. Bu — bizning taxki fangzhenimizəja munasiwətlik qong ix.

Zhongguo - Amerika munasiwiti üstidə tohtilip ətəmən. Biz yiqında Ezhinhowerning Jiang Jieshiəja yazəjan hetini besip tarkattuk. Meningqə, bu həttə asasən Jiang Jieshiəja soəjak su sepilgən, andin keyin yənə bir-az yəl berilgən. Həttə soəjak kan bolux, səpralik kilməslilik lazimliəji eytiləjan, yəni urux kilməslilik, birləxkən dələtlər təxkilatioəja tayinix kerəkliğı kərsitilgən. Bu — soəjak su səpkənlik. Jiang Jieshida axunqilikla səpra bar. Yəl bərdi diginimiz, gongchəndangəja dawamlilik kattik siyasət kollinixni, yənə ümitni bizdin qatak qikixka baəplaxni eytkənliəjini kərsitidu. Uning nəziridə, qatak qikidioəjan bolsa, gongchəndang uni tosuxka amalsiz qalidikən. Hərkim əziqə küzitidu - də!

Mən yənila xundak karaymən, Amerika bilən bir-nəqqə yil keqikiprək diplomatik munasiwət ornatkan yahxi. Bundak kilix paydilikrak. Sovet ittipakining Amerika bilən diplomatik munasiwət ornitixi əkətəbir inkilawi bolup 17 yil ətəndin keyin boləjan idi. 1929 - yili dunyawı iktisadiy weyji partlap, 1933 - yiləiqə dawamlaxti. Xu yili Germaniyidə Gitler təhtkə qikti, Amerikida Ruzvelt təhtkə qikti, xu qakka kəlgəndə, Sovet ittipakı bilən Amerika andin diplomatik munasiwət ornatti. Bizning Amerika bilən diplomatik

munasiwət ornitiximiz üqinqi 5 yillik pılan orunlinip bolojandin keyin, yəni 18 yil yaki uningdinmu kəprək waqit ətəkəndin keyin boluxi mümkin. Biz, Amerika bilən diplomatik munasiwət ornitixka aldirimioqinimiz-oqa ohxax, birləxkən dölətlər təxkilatioqa kirixkimu aldirimaymiz. Bizning bu fangzhenni qolliniximiz Amerikini imkaniyətning beriqə siyasi dəsmaayidin məhrum qilip, uni yolsiz wə yitim orunoqa qüxürüp koyux üqün boluwatidu. Bizni birləxkən dölətlər təxkilatioqa kirgüzmisəng, biz bilən diplomatik munasiwət ornatmisəng, boptu, sən waqitni qanqə uzakka sozsəng, bizdin xunqə kəp kərzgə boqulisən. Qanqə sozsəng, xunqə yolsiz bolisən, Amerikining əzidə, həlkəra jamaət pikri jəhəttə xunqə yitim qalisən. Mən Yən'əndiki qaoqdila bir Amerikilikka, silər — Amerika bizning bu həkümütimizni 100 yiloqə etirap qilmassilər, 101 yil bolojandimu etirap qilmassilərmu, mən buningoqa ixənməymən, digən idim. Ahir bir kün Amerika biz bilən diplomatik munasiwət ornitidu. U qaoqda, Amerikiliklar Zhongguoqa kelip kəridu - də, puxaymanni alidoqan qaqa tapalmay qalidu. Qünki, Zhongguo əzgərgən, əylər pak - pakiz tazilanoqan, "4 ziyandax"mu yokitiloqan bolidu, ular hiqkanqə dost tapalmay qalidu, biraz mikrop tarkatsimu uning anqə roli bolmaydu.

Ikkinqi dunya uruxidin keyin, kapitalistik dölətlər nahayiti turəksiz bolup qaldi, qalaymikan bolup kətti, kixilər ənsizlikkə qüxüp qaldi. Dunyadiki hər-kaysi məmlikətlər ənsizlikkə qüxüp qaldi, Zhongguomu xundək boldi. Əmma, biz hər həlda ulardin hatirjəmrək.

Silər tətqiq kilip kərüŋlar, sotsiyalistik dələtlər bilən jahan'gir dələtlər, اساسioji Amerika arisida, zadi kim kimdin kōrkidu? Meningqə, hər ikkisi kōrkidu. Kim kimdin bəkrək kōrkidu? Gəp xuningda. Mən jahan'girlar bizdin bəkrək kōrkidu digən'gə mayilmən. Bundak mөлqərning bir həwpi boluxi yəni kəpçilik uyquoqa ketip, bir uhliojan peti 3 kün'giqə oyojanmay yetixi mümkin. Xunga, haman ikki hil ehtimalning barlioqini mөлqərləx lazim. Yahxi ehtimaldin baxqa, yənə bir hil yaman ehtimalmu bar, yəni jahan'girlarning təlwiligi tutup kelixi mümkin. Jahan'girlarda yahxi niyət yok, ular haman xumluk kilidu. Əlwəttə, hazır jahan'girlarning dunya uruxi kōzoqiximu unqiwala asan əməs, uruxning aqiwitining qandak bolidiojanlioqini ularmu oylaydu.

Əmdi Zhongguo - Sovet munasiwiti üstidə tohtilimən. Meningqə, talax - tartix həmixə bolup turidu, gongchəndanglar otturisida talax - tartix bolmaydu, dəp pərəz kilmaslik lazim. Dunyada talax - tartix kilmaydiojan ixmu barmu? Marksizim xundak talax - tartix kilidiojan izim, u ziddiyətni, kūrəxni təkitleydu. Ziddiyət daim bolup turidu, ziddiyətlə bolidikən, kūrəx bolidu. Həzır Zhongguo bilən Sovet ittipaqi otturisida birmunqə ziddiyət bar. Ularning pikir yürgüzüx, ix kilix usuli, tarihiy adətliri bizningkigə ohximaydu. Xunga, ularoqa hizmət ixləx lazim. Mən yoldaxlaroqa hizmət ixləx lazimlioqini eytip keliwatimən. Bəzilər, həmməylən gongchəndang əzasi boloqandin keyin, ohxaxla yahxi boluxi kərək idi, nimə üqün yənə hizmət

ixləx lazim bolup qaldı? Hizmet ixləx birlik səpni yol-
oğa koyux, demokiratik zatlaroğa hizmet ixləx tursa,
yənə nimə üqün gongchəndang əzalirioğa hizmet ixlini-
du? dəydu. Bundaq qarax toojra əməs. Gongchəndang
iqidimu hər hil ohxax bolmioğan pikirlər bar. Bəzilər
partiyigə təxkiliy jəhəttin kirgən bolsimu, idiye jəhət-
tə tehi tonup yətmigən, hətta bəzi kona kadirlarningmu
biz bilən tili bir əməs. Xuning üqün, daim sirdixip
turux, ayrim yaki kolliktip məslihətlixip turux, kəp
ketim məjlis eqix arkilik, idiyidin ötküzüx hizmitini
ixləx lazim.

Mening qariximqə, wəziyət bəzi kixilərdin, hətta
qong əməldarlardin küqlük. Sovet ittipaqidiki bir
kəsim jahil unsurlar yənə qong dələt Xowinizimi digən
birnimini yürgüzməkqi boluwidi, wəziyətning besimi
astida akmay qaldı. Bizning hazırki fangzhenimiz
yənıla ularoğa yardəm berix, qarimiz — ularoğa yüzmu -
yüz, toojridin - toojra eytix. Bu kətim wəkillər əmigi-
miz Sovet ittipaqioğa baroğanda, ularoğa bəzi məsililəрни
eqip eytti. Mən diənhuada yoldax Zhou Enləygə, bu
kixiləрни dələt əkildin azduruwatidu, ularoğa, əng
yahxisi, jeniəğa təkküdək tillap koyux qarisini kollinix
kerək, didim. Dələt digən nimə? Tayinlik, xu 50
milyon tonna polat, 400 milyon tonna kəmür, 80
milyon tonna nefit. Bu qanqilik nimidi? Hiqkanqə
nimə əməs. Xunqilik bir nərsini kərüpla hudini
yokitip koyidioğan bolsa, ularni kandaqmu gongchən-
dang əzasi, Marksizimqi digili bolsun! Meningqə, yənə
10 həssə, 100 həssə qoxuloğandimu, hiqkanqə bir nərsə

əməs. Sən, nahayiti kətsə, yər xaridin xunqilika nərsini keziwelip, polat matiriyalliriqə aylandurup, aptomobil, ayrupilan digən nimiləni yasap qikting, buning həkirigüdək nimisi bar! Birək, sən uni xunqiwala qong bopa kiliq yüdüwalding, inkilawiy piriinsip digənlər bilən karing bolmidi, bu, dələt əkildin azdürdi, digən bolmamdu! Əməl qongayoqandimu əkildin azduridu. Birinqi shuji bəluxmü bir hil dələt, umu asanla isənkitrip koyidu. Qattikraq isənkirəp kətkən qaqda, uni birər amal bilən jeniqə təküdək kilip tillap koyuxka toqra kelidu. Bu dərəm yoldax Zhou Enləy Moskva-da yüz - hatirə qilmidi, ular bilən takallaxti, ularmu takallixixka məjbur boldi. Bundaq kilix yahxi, yüzmu yüz turup, eni qeytix kerək. Ular bizgə təsir kərsətməkqi boldi, biz ularqə təsir kərsətməkqi bolduk. Biz həmmiini eqiwətmiduk, ənggüxtəni bir ketimdila pak - pakiz ixlitiwətməy, qolda yənə biraz epqalduk. Ziddiyət həman məwjut, hazır əsəsiy jəhəttin otüp turoqudəkla bolsa, pərkni koyup turup, ohxaxliqlarda birlikkə kəlsək bolidu, ohxax bolmiqanlirini kəlgüsidə səzlisəkmü bolidu. Əgər ular muxundaq ketiwərdiqan bolsa, ahir bir kün həmmisini eqip taxlaymiz.

Əzimiz tərəpkə kəlsək, taxki təxwiqatta kəptürüwətməslik lazim. Məyli kandaq wakitta bolsun, kəmtər, ehtiyatqan bolux, kuyrukni qingraq kişiwelix lazim. Sovet ittipaqining nərsilirini yənila üginixkə toqra kelidu, lekin tallap üginix lazim, qalak nərsiləni ügənməy, iloqar nərsiləni üginix kerək. Qalak nərsilərgə qarita baxka bir hil usul bar, u bolsi-

mu ügənməslük. Uning hata nərsilirini biliwalsakla, u hatalıqtın saklinip qalalaymız. Uning bizgə əskatidi-oğan nərsilirini qoqum üginiximiz lazim. Duniyadiki barlıq məmləkətlərnıng paydilik nərsilirining həmmisini üginiximiz lazim. Bilimni hərəkaysi tərəptin elix kerək, birla jaydin aloğan bilən oqorigül bolup qalidu.

Tətinqi nuqta, barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax. Bu fangzhen Hu Feng əksilinkilawiy guruhi pipən kilinoğandin keyin otturiqə qoyuldi, meningqə, yənıla toqra, biənzhengfaoğa uyoğun.

Biənzhengfa toqrisida Lenin: “Biənzhengfani, kışkiqə, qarimu - qarxilıknıng birligi toqrisidiki təlimat dəp bekitix mümkin. Muxundak qiloğanda biənzhengfaning hexini tutuwelinoğan bolidu, əmma bu qüxəndürüxnı wə rawajlanduruxni tələp kilidu”⁽²⁾ dəydu. Qüxəndürüx wə rawajlandurux — bizning hizmitimiz. Qüxəndürüx lazim, bizning hazırkı qüxəndürüximiz nahayiti az boluwatidu. Yənə rawajlandurux lazim, biz inqilap dawamida mol təjribigə igə bolduk, bu təlimatni rawajlanduruximiz lazim. Lenin yənə: “Qarimu - qarxilıknıng birligi (birdəkligi, ohxaxlıqı, muwazinətligi) xərtlik, birdəmlik, waqitlik, nisbi bolidu. Bir birini qətkə kakidioğan qarimu - qarxilıqlarning kürixi bolsa mutlək bolidu, huddi tərəkkiyat wə hərəkət mutlək boləğandək”⁽³⁾ dəydu. Biz axu nuqtii-nəzərnı asax kilip, barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax digən fangzhenni otturiqə qoyduk.

Həqiqət səpsətə bilən selixturulux wə kürəx kiliş dawamida rawajlinidu. Güzəllik sətlik bilən selixturulux wə kürəx kiliş dawamida rawajlinidu, yahxilik bilən rəzillikmu xundak, yahxi ix, yahxi adəm rəzil ix, rəzil adəm bilən selixturulux wə kürəx kiliş dawamida rawajlinidu. Kışkisi, hux purak gül zəhərlik ot bilən selixturulux wə kürəx kiliş dawamida rawajlinidu. Kixilərninğ səpsətiwi, kəbih, zit nərsilər bilən uqrixixini, weyxinzhuylilik, xing'ershaxgüelik nərsilər bilən uqrixixini, Kongzi, Laozi, Jiang Jieshining nərsiliri bilən uqrixixini mən'i kilişioşan siyasət — hətərlik siyasət. U, kixilərnini idiyiwi zəiplikkə, bir tərəplimə ix kərüxkə, dunyadin həwərdar bolalmaslişkka, qarxi mukam towliyalmaslişkka elip baridu.

Pəlsəpidə weywuzhuyi bilən weyxinzhuyl — kərimu - qarxilikning birligi, bu ikki nərsə əzara kürəx kilişu. Yənə ikki nərsə bar, u biənzhengfa wə xing'ershaxgüe dəp atilidu, bumu kərimu - qarxilikning birligi bolup, əzara kürəx kilişu. Pəlsəpə tiləşə elinsila, bu ikki jüp nərsə kəm bolmaydu. Sovet ittipaki hazir jüplikni yoloşə koymay, "yəkkillik"nila yoloşə koyuwatidu, hux purak gülgila yol koyup, zəhərlik otka yol koymaymiz dəp, sotsiyalistik məmləkətlərdə weyxinzhuyl bilən xing'ershaxgüening məwjut ikənligini etirap kilmaywatidu. Əmiliyətə, məyli kaysi məmləkəttə bolsun, weyxinzhuylimu bar, xing'ershaxgüemu bar, zəhərlik otmu bar. Sovet ittipakida nuroşun zəhərlik otlar hux purak gül namida otturioşə qikmakta, u yərdiki nuroşun oşəlitə gəp - səzlər weywuzhuyi yaki

sotsiyalistik riyalizim kalpiqini kiyiwaloqan. Biz weywuzhuyi bilən weyxinzhuyi, biənzhengfa bilən xingershanguē, hux puraq gül bilən zəhərlik ot otturisdiki kürəxni axkara etirap kilimiz. Bundaq kürəx mēnggū dawamlixidu, hər bir baskuqta bir kədəm aloqa ilgiriləydu.

Mən bu yərdə olturoqan yoldaxlarni dəwət kilimənki, əgər weywuzhuyi bilən biənzhengfani bilgən bolsanglar, əmisə, bularning qarimu-qarxi tərifi boloqan weyxinzhuyi bilən xing'ershanguēnimu biraz ügininglar. Kant bilən Gegelning kitaplirini, Kongzi bilən Jiang Jieshining kitaplirini — mana muxu səlbi nərsilərnəni oqup koyux zərür. Sən weyxinzhuyi bilən xing'ershanguēni bilmisəng, bu səlbi nərsilər bilən kürəx kilmiqan bolsang, səndiki weywuzhuyi bilən biənzhengfa mustəhkəm bolmaydu. Bizdiki bəzi gongchəndang əzalirining wə gongchəndang ziyalilirining kəmqiligi dəl səlbi nərsilərnəni naqayiti az bilgənligi boluwatidu. Marksning birnəqqə parqə kitawini oqup, xu petiqə səzləwərsə, oqorigülrək bolidu. Kiloqan səzning, yazoqan makalining qayil kilix küqi bolmaydu. Səlbi nərsilərnəni tətqiq kilmisəng, uni rət kilalmaysən. Marks, En'gels, Leninlarning hiqkaysisi undaq əməs idi. Ular əz zamanisidiki wə tarihtiki türlük nərsilərnəni tirixip ügən'gən wə tətqiq kiloqan həmdə kixilərnənimu xundaq kilixkə ügətkən. Marksizimning üq tərkiwiq kısmi burzuaziyining nərsilirini tətqiq kilix, Germaniyining kilassik pəlsəpisi, Ən'gliyining kilassik iqtisatxunasliqi, Fransiyining

hiyalıy sotsiyalizimini tətqıq kılıx wə ular bilən kürəx kılıx jəryanıda barlıqqa kəlğən. Stalin unqə kilalmıdı. Məsılən, unıng dəwridə, Germaniyə kilassik weyxinzhu-yilik pəlsəpisi Germaniyə əksəngəklirining Fransiyə inkilawioqə kiləjan bir hil əksiyətqiligi diyildi. Bundak huləsə qikiriləjanda, Germaniyə kilassik weyxinzhu-yilik pəlsəpisi pütünləy inkar kılınıdı. U, Germanlar uruxta məoqlup boldi, hiliki hərbi ilimmu karəjə kəlməydiəjan bolup qaldı, Klawsewits⁽⁴⁾ning kitawini oquxningmu həjiti qalmıdı, dəp Germaniyening hərbi ilmini inkar kildi.

Stalında nuroqun xing'ershəngxüe bar idi wə u nuroqun kixilərgə xing'ershəngxüelik kılıxni ügətkən idi. U «Sovet ittıpakı gongchəndangi (bölxewiklar) tarihi kışkiqə kursi»da Marksizimlik biənzhengfada tət asasiy hususiyətning barlıqını səzləydu. U birinqi hususiyət kılıp xəy'ilərnıng baqlinixi üstidə tohtaləjanda, uni huddi həmmıla nərsə səwəpsizla baqlinixlik boliweridiəjandək kılıp səzləydu. Zadi qandək nərsilər baqlinixlik bolıdu? Qarimu - qarxi ikki tərəp baqlinixlik bolıdu. Hərəkandək xəy'idə qarimu - qarxi ikki tərəp bolıdu. U tətinqi hususiyət kılıp xəy'ilərnıng iqki ziddiyiti üstidə tohtaləjanda, yənə qarimu - qarxi tərəplərnıng kürixinıla səzləp, qarimu - qarxi tərəplərnıng birligini səzliməydu. Biənzhengfanıng qarimu - qarxilikning birligidin ibarət tıp kanuniyiti boyiqə, qarimu - qarxi tərəplər otturısıda kürəx bolıdu həm birlik bolıdu, bir birini qətkə kəkıdu həm əzərə baqlinixlik bolıdu, muəyyən xaraitta bir birigə aylinıdu.

Sovet ittifaqida tüzülgən «Kışkıqə pəlsəpə luoqiti» tətinqi nəxrining ohxaxlıq toqrisidiki maddisida Stalinning nuqtiinəziri əks əttürülgən. Luoqəttə: “Urux bilən teqlik, burzuaziyə bilən puroletariyat, hayatlik bilən mamatlik wə xuningoşa ohxax hadisilərdə ohxaxlıq bolmaydu, qünki ular tüptin qarimu - qarxi wə bir birini qətkə kəkədu” diyilgən. Bu, tüptin qarimu - qarxi bolqan bu hadisilərdə Marksizimlik ohxaxlıq yok, ular pəkət bir birini qətkə kəkədu, əzara baqlanmaydu, muəyyən xaraitta bir birigə aylanmaydu, digənlik. Bundak diyix tüptin hata.

Ularning qarixiqə, urux digən urux, teqlik digən teqlik, bu ikki nərsə pəkət bir birini qətkə kəkədu, kılqə baqlanmaydu, urux teqlikka aylinalmaydu, teqlik uruxka aylinalmaydu. Lenin Klawsewitsning: “Urux — siyasing baxka bir hil wastə bilən dawamlixixi”⁽⁵⁾ digən səzini nəkil kəltürgən. Teqlik məzgilidiki kürəx — siyasi, uruxmu siyasi, lekin kollinilidiqini alahidə wastə bolidu. Urux bilən teqlik həm bir birini qətkə kəkədu, həm əzara baqlinidu wə muəyyən xaraitta bir birigə aylinidu. Teqlik məzgilidə urux təyyarlanmisa, nimə üqün tuyuksizla urux bolidu? Urux iqidə teqlik təyyarlanmisa, nimə üqün tuyuksizla teqlik bolidu?

Həyatlik bilən mamatlik bir birigə aylanmisa, janlik məwjudatlar kəyərdin kelidu dəysiz? Yər xarida əslidə pəkət jansiz məwjudatlarla bar idi, janlik məwjudatlar keyin pəyda bolqan, jansiz məwjudatlarning yəni əlük məwjudatlarning əzgirixidin pəyda bolqan. Janlik məwjudatlarning həmmisidə madda almixix, əsüx,

kəpiyix wə əlüx bolup turidu. Həyatlıqning paaliyiti jeryanida, həyatlıq bilən mamatlıqmu üzüksüz türdə əzara kürəx kılıp turidü, bir birigə aylinip turidu.

Burzuaziyə bilən puroletariyat əzara aylanmaydi-
oğan bolsa, nimə üçün inkılap arkilik puroletariyat
hökümrənlik kılouqioğa, burzuaziyə hökümrənlik kılın-
oquqioğa aylinidu? Məsilən, biz Jiang Jieshi guomindangi
bilən tüptin qarimu - qarxi iduk. Qarimu - qarxi ikki
tərəp əzara kürəx kılıx, bir birini qətkə kekix nətijsidə
bizning ornimizdimu, guomindangning ornidimu əzgirix
boldi, ular hökümrənlik kılouqidin hökümrənlik kılın-
oquqioğa aylandi, biz hökümrənlik kılinoquqidin höküm-
rənlik kılouqioğa aylanduk. Guomindangqılardin Təy-
wən'gə keqip kətkənliri ondin bir kismini, kuruq-
lukta kepkaloğanliri ondin tokkuz kismini igiləydu.
Kəpkaloğan kismini əzgərtiwatimiz, bu — yengi əhwal-
diki qarimu - qarxilikning birligi. Təywən'gə kətkən
axu ondin bir kismi bilən biz yənıla qarimu - qarxilik-
ning birligi, kürəx arkilik ulardimu aylinix hasil kili-
ximiz lazim.

Qarimu - qarxi tərəplərnin bundak kürixi bilən
birligini Stalin baqliyalmidi. Sovet ittipakidiki bəzi
kixilərnin idiyisi xing'ershəngxüeqə, ənə xundak ketip
kaloğan, bir bolsa bundak, bir bolsa undak, qarimu - qar-
xilikning birligini etirap kilmaydu. Xunga, siyasi jəhəttə
hatalixidu. Biz qarimu - qarxilikning birligi nuktiinə-
ziridə qing turup, barqə güllər təkxi eqilix, həmmə
ekimlar bəs - bəstə sayrax fəngzhenini kollanduk. Hux
purak güllər eqilix bilən bir wakitta, mukərrər həlda

zəhərlik otlarmu ünidu. Bu qorqunqluk əməs, muəyyən xaraitta tehi paydilik.

Bəzi hadisilərdin məlum wakıttı saklanqılı bol-maydu, u otturiqə qıkkandin keyinla, amal tepilidu. Məsılən, ilgiri tiyatirlar bək kattik tizginləndi, uni koyuxkimu, buni koyuxkimu yol koyulmidi. Həzir koyuwetiwiduk, kandaqtu «Kara təxtək», «Qakmaq jazası» digən tiyatirlar, jin-xəytanlarning həmmisi səhnigə qikip kaldı. Bundaq hadisilər qiksa kandaq bolidu? Meningqə, qikkini yahxi. Nuroqun kixilər jin-xəytanlar oyunini kərüp bakmioqan, ular bundaq kəbih obrazlarni kərsə, səhnigə qikirixka tegixlik bolmioqan nərsiləringmu qikip qaloqanlıqini biliwalalaydu. Andin keyin, bu tiyatirlarni pipən kılqılı, əzgərtkili yaki mən'i kılqılı bolidu. Bəzilər, bəzi yərlik tiyatirlar yahxi əməs, hətta xu yərlik kixilərmu qarxi qikidu, dəydu. Meningqə, bundaq tiyatirlarnimu az -maz koyuxka bolidu. Zadi uning put tirəp turux-turalmasliqioqə, yənə kanqilik tamaxibinining barliqioqə əmiliyət həküm kilsun, mən'i kılıxka aldirimaslik kərək.

Həzir biz «Paydilinix həwərliri»ni tarkitixni kengəytip, 2 ming nus'hidin 400 ming nus'hioqə kəpəy-tixni qarar kilduk, buning bilən partiyə iqidikilərmu, sirtidikilərmu kərələydiqan boldi. Xundaq kılıp, gongchəndang jahan'gırlar üqün gezit qikirip beriwatidu, buningoqə bizni tillaydiqan əksiyətqil sözlərmu besilidu. Nimə üqün xundaq kılınıdu? Məksət — zəhərlik otlarni, Marksizimoqə yat wə Marksizimoqə qarxi nərsiləni yoldaxlirimizning aldiqə koyup, həlk ammisi

wə demokiratik zatlarınǵa koyup, ularni qinik-turux. Qamal kılmaslık kerək, qamal kılıx, əksiqə, hətərlik. Bu jəhəttə bizning kılöjnimiz Sovet ittıfaki-ningkigə ohximaydu. Nime üqün qiqək qekilidu? Sün'i halda bir hil kesəl mikrubini adəm bədinigə kirgüzüp, "bakteriyə uruxi" elip berip, adəm bilən kürəx kıldurup, adəmning bədinidə bir hil qarxilik küq hasil kılıx üqün qekilidu. «Paydilinix həwərliri»ni tarkitix xuningdək baxka səlbı dərslıklərni nəxr kılıx "qiqək qekix" bolup, u kadırlar wə ammining siyasi jəhəttiki qarxilik küqini axuridu.

Bəzi ziyanlık səzlərgə waqtidila küqlük rəddiyə berix kerək. Məsilən, «Renmin ribao»ğa besiloqan «"Saklanoqili bolmaydu" toqrisida» digən maqalida, silərnig hizmitinglardiki hatalıqlar saklanoqili bolmaydioqan hatalıq əməs, silər "saklanoqili bolmaydu" digən söz bilən hizmitinglardiki hatalıqlarnı əpu kiliwatisilər, diyilgən. Bu — ziyanlık söz. Bu maqala besilmisimu boptikən. Besiloqan ikən, waqtida rəddiyə berixkə, qarxi muqam towlaxka təyyar turux kerək idi. Biz inqilap wə quruluş elip berixta, haman bəzi hatalıqlarnı ötküzüp koyuxtin saklınalmaymız, buni tarihiy təjribilər ispatlıoqan. «Yənə puoletariyat dıktaturisining tarihiy təjribiliri toqrisida» digən maqalida saklanoqili bolmaslık nəziriyisi taza səzlən'gən. Bizning yoldaxlırimizdin kim hatalıq ötküzüxnı halaydu? Hatalıqning həmmisi keyin bilinidu, dəsleptə həmməylən əziningkini yüzdə-yüz Marksizim hisaplaydu. Əlwəttə, biz hatalıq ötküzüxtin saklanoqili bolmaydu digənni bana kılıp, az - maz

etküzsekmu kerək yok ikən dəp qalmasliqimiz lazim. Lekin, hizməttə hatalıq etküzməslikning həkikətən mümkün əməsliginimu etirap kilix kerək. Gəp azrak etküzüx, kiqikrək etküzüx.

Jəmiyəttiki naqar kəypiyatlarni qoqum besip taxlax kerək. Məyli partiyə iqidə bolsun, demokiratik zatlar arisida bolsun, yax okuquqular arisida bolsun, naqar kəypiyatla bolidikən, yəni ayrim kixilərnin hatalıqi bolmay, bir hil kəypiyat bolup xəkillən'gənla ikən, uni qoqum besip taxlax kerək. Besip taxlaxning qarisi — daoli sözləx. Qayıll kilix küqi bolıandila, naqar kəypiyatları besip taxlıqlılı bolidu. Qayıll kilix küqi bolmay, birnəqqə eıiz tillap qoyulidikən, naqar kəypiyatlar barıanseri əwj elip ketidu. Zor məsililərgə qarita, toluk təyyarlık kilip, ixənqkə igə bolıan qaıqda, toluk qayıll kilix küqigə igə rəddiyə məkalilirini elan kilix lazim. Shujilar gezitni əzliri baxquruxi, uninqıya əzliri məkala yezixi lazim.

Bir pütün nərsining əzara qarimu - qarxi bolıan, əzara kürəx qilidıqan ikki tərıpining haman asasiy orunda turidıqını bolidu, ikkinqi orunda turidıqını bolidu. Bizning puroletariyat diktaturiliqidiki dəliti-mizdə zəhərlik otlarning həmmila yərdə yamrap ketixigə əlwəttə yol qoyqlılı bolmaydu. Məyli partiyə iqidə bolsun yaki idiyə sahəsində, ədibiyat - sən'ət sahəsində bolsun, hux puraq gülning, Marksizimning asasiy wə həkümrən orunda turuxini koloqa kəltürüx kerək. Zəhərlik ot, Marksizimoqa yat wə Marksizimoqa qarxi nərsilər pəkət həkümrənlik kilinqıqi orundila turuxi

kerək. Məlum mənədə, uni atomning iqidiki atom yadrosi bilən elektironning munasiwitigə ohxitix mümkün. Bir atom ikki kısımoğa bəlünidu, biri atom yadrosi dəp atilidu, biri elektiron dəp atilidu. Atom yadrosi nahayiti kiçik, ləkin nahayiti eçir bolidu. Elektiron nahayiti yenik bolidu, bir elektiron təhminən əng yenik bolğan atom yadrosining aran 1 ming 800 din birigə tooğra kelidu. Atom yadrosimu parqilinidu, birak birkədər mustəhkəm birikkən bolidu. Elektiron “ərkin”rək bolidu, birnəqqisi keçip ketidu, birnəqqisi yənə kelidu. Atom yadrosi bilən elektironning munasiwitimu qarimu - qarxilikning birliqi, biri asasiy orunda, biri ikkinqi orunda turidu. Muxundak nuqtiinəzərdin karioğanda, barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayraxning paydisi barki, ziyini yok.

Bəxiñqi nuqta, jidəl qikirix məsilisi. Sotsiyalizim jəmiyitidə az sandiki kixilərnin jidəl qikirixi yeni məsilə, tətqiq kilixqa bəkmü ərziydu.

Jəmiyətiki ixlar həman qarimu - qarxilikning birliğidin ibarət bolidu. Sotsiyalizim jəmiyitimu qarimu - qarxilikning birliqi, buningda həlk iqidiki qarimu - qarxilikning birliqi bar, duxmən bilən öz otturisdiki qarimu - qarxilikning birliğimu bar. Məmlikitimizdimu az sandiki kixilər jidəl qikirip turidu, buning asasiy səwiwi jəmiyətə yənila türlüq qarimu - qarxi tərəplərnin — ijabi wə səlbi tərəplərnin bolğanliqiğida, yənila qarimu - qarxi siniplarning, qarimu - qarxi kixilərnin, qarimu - qarxi pikirlərnin bolğanliqiğida.

Biz ixləpqikirix wastiliriğə bolğan mülükqilik

jəhəttiki sotsiyalistik əzgərtixni asasiy jəhəttin orunlap bolduk, əmma burzuaziyə tehi bar, pomixxik, bay dihanlar tehi bar, zomigərlər wə əksilinkilapqılar tehi bar. Ular məhrum kilinojan siniplar, hazır biz ularni eziwatimiz, ular kənglidə əqlük saklawatidu, nuroquni pürsət tapsila ix teriydu. Ven'griyə wəkəsi yüz bərgəndə, ular, Ven'griyini qalaymikan kiliwətsikən, dəp ümit kildi, bolsa Zhongguonimu qalaymikan kiliwətsikən, dəp ümit kildi. Bu — ularning sinipiy təbiiti.

Bəzi demokiratik zatlar wə jiaoshoular tarkatқан oqəlitə gəp - sözlərmu bizning gepimizgə karimu - qarxi. Ular weyxinlunni sözləydu, biz weywulunni sözləymiz. Ular, gongchəndangning ilim - pən'gə qixi patmaydu, sotsiyalizimning əwzəlligi yok, kopiratsiyiləxtürüx nahayiti yaman boldi, dəydu; biz, gongchəndangning ilim - pən'gə qixi patidu, sotsiyalizim əwzəllikkə igə, kopiratsiyiləxtürüx nahayiti yahxi boldi, dəymiz.

Oququqilar arisidimu biz bilən karimu - qarxilar az əməs. Həzirki daxüə okuquqilirining zor kəpquqligi ekispilatatsiyə kiləquqi sinip aillisidin kelip qikkən, ularning arisida bizgə qarxi turidiojanlarning boluxi kilqə əjəp-linərlik əməs. Bundak kixilər Beyjingda bar, Shijiazhuangda bar, baxka jaylardimu bar.

Jəmiyətə yənə xundak kixilərmu barki, ular bizning shengweylirimizni murda dəp tillawatidu. Shengweylar murdimu? Bizning shengweylirimiz sap-sakla tursa, qandioqisioqa murda bolidikən? Ularning shengweylarni "murda" dəp tillixi bilən bizning shengweylarni murda əməs diginimizmu karimu - qarxi.

Partiyimizning iqidimu türlük qarimu - qarxi pikir-lər bar. Məsilən, Sovet ittipaқи gongchəndangining 20-kurultiyida Stalinning bir kaltək bilən ujukturuwetil-gənligigə qarita qarxi turux wə himayə qilixtin ibarət qarimu - qarxi boləjan ikki hil pikir boldi. Partiyə iqidə ohxax bolmiojan pikirilər daim bolup turidu, pikirilər əmdi birlikkə kəltürülsə, bir - ikki ay ötkəndin keyin, ohxax bolmiojan yeni pikirilər yənə qikidu.

Kixilərnin pikir qilix usuli jəhəttə həkikətni əmiliyəttin izləx bilən zhuguənzhuji qarimu - qarxi bolidu. Meninqə, hərkaqan zhuguənzhuji bolup turidu. 10 ming yildin keyin bizəmu zhuguənzhuji bolmasmu? Mən ixənməymən.

Hər bir zawut, hər bir kopiratip, hər bir məktəp, hər bir təxkilat, hər bir ailidə, kişisi, hərkañdaq jayda, hərkañdaq waqıtta qarimu - qarxi tərəplər bolidu. Dimək, jəmiyəttə az sandiki kixilərnin jidəl qikirixi hər yili bolup turidu.

Jidəl qikixtin zadi kərkux kerəkmü, kərkmaslik kerəkmü? Biz gongchəndang jañan'girlardin, Jiang Jieshi guomindangidin, pomixxiklar sinipidin, burzuaziyidin əzəldin kərkəñ əməs, əmdi kelip oququqilarning jidəl qikirixidin, dihanlarning kopiratip üstidə jidəl qikirixidin kərkəsək, kizik bolar! Amminin jidəl qikirixidin pəkət Duən Qiruy kərkidu, Jiang Jieshi kərkidu. Uningdin baxka Ven'griyə wə Sovet ittipaqidiki bəzi kixilərmü kərkidu. Biz az sandiki kixilərnin jidəl qikirixioja qarita, passip pozitsiyə tutmastin, aktip pozitsiyə tutuximiz lazim, yəni kərkmasliqimiz, təyyar turuximiz

lazim. Qorkux bilən ix pütməydu. Qorkkanseri qox kərünidu. Jidəldin qorkmioqanda, rohıy təyyarlıq boloqanda, beydong orunoqa qüxüp kəlixin saklanoqili bolidu. Meningqə, qong wəkəning qikixioqa təyyar turux lazim. Sən qong wəkəning qikixioqa təyyar tur-sang, qikmaslioqi mümkin, qong wəkəning qikixioqa təyyar turmisang, qataq qikidu.

Ixning tərəkkiyatida yahxi, yaman digən ikki hilla ehtimal bolidu. Məyli həlkəra məsililərdə bolsun, yaki məmlikət iqidiki məsililərdə bolsun, ikki hil ehtimalni mөлqərləx lazim. Bu yil hatirjəmlik bolidu disəng, hatirjəmlik bolup kəliximu mümkin. Birak, sən hizmətni muxundak mөлqər asasioqa koysang yahxi bolmaydu, əng yaman asaska koyup turup pərəz kilixing lazim. Həlkarada, nahayiti kətsə, dunya uruxi bolar, atom bombisi taxlinar. Məmlikət iqidə, nahayiti kətsə, məmlikət haraktirlik qong qataq qikar, “Ven'griyə wəkəsi” qikar, nəqqə milyon kixi kozoqilip bizgə qarxi turup, nəqqə yüz nahiyini ixoqal kiliwalar, bəlki Beyjingoqa besip kələr. Biz, nahayiti kətsə, yənə Yən'an'gə ketərmiz, biz xu yərdin kəlgənoqu. Biz Beyjingda 7 yil turduk, 8- yili bizni yənə Yən'an'gə kətinglar disə, kəndak kilix kerək? Həmməylən ah urup həsrət qekip, yioqa - zarə kilamduk? Əlwəttə, bizdə hazır Yən'an'gə kaytix, “nəyzini təngləp koyupla, bədər kəqix” niyiti yok. 7- qurultay waqtida, 17 türlü kiyinqilikni mөлqərləx lazimlioqini eytkan idim, uningda etiz-erik-lar kaqjirap ketip, qong kəhətqilik yüz berip, yəydioqan ozuk-tülük bolmaslioqi, barlik nahiyə xəhərlirining

koldin ketip qelixi mqlqarlqn'gqn idi. Biz qnq xundak toluq mqlqarligqnligimiz uqun, baxtin - ahir zhudong orunda turup kqlduq. Hqzir jqhn bizning qlimizql qtti, xundak bolsimu, qng yaman eqhtimalni kez aldimizqla kqltqruximiz lazim.

Az sandiki kixilqr qikarqan jidqlning bqsisi rqlbqrliktq guqnliqozhuyi wq zhuguqnzhuyining bolqanliqlqlidin, siyasi yaki iqtisadiy siyasqtlqrldq hataliqlning yuz bqrqngligidin bolidu. Yqnq bqsisi siyasqtning toqlra bolmiqlanliqlqlidin qmqs, hizmqtn usulining toqlra bolmiqlanliqlqlidin, bqk kopal bolup kqtkqnligidin bolidu. Əksilinqilapqlar wq buzuk unsurlarning mqwjut bolup turuxi — uning yqnq bir amili. Az sandiki kixilqrning jidql qikqrixidin pqtunlqy saklinix mqmkqn qmqs. Bumu saklanqlili bolmasliq nqziriyisi. Lekin, zor luxiqn hataliql qtkuzqlmisila, mqmliqqt haraktirliq qong qatak qikmqydu. Zor luxiqn hataliql qtkuzqlup, mqmliqqt haraktirliq qatak qikqn təkqidimu, meningqql, naqayiti tezla tinjitilidu, dqlqt munkqrz bolidqlqan yqrq yqtmqydu. Əlwqtq, qqr biz qplqxtqrqlmisqk, tarihninq biraz arkiqla yenixi, biraz kqyniqq ketip qelixi eqhtimalqla bqkmu yeqin. Xinhqy inqlawida arkiqla yenix bolqlan idi, padixa qrqwetilqndin keyin, yqnq padixa qiqti, jqnfalqr qiqti. Mqsilq bolqlaqqa inqlap kilinidu, inqlap kilinqqandinq keyinqmu mqsilq qiqidu. Mqn ixinimqnki, nawada birqr kqtim mqmliqqt haraktirliq qong qatak qikip qalsa, u qaqda, haman bu wqziyqtni yiqqixturidqlqan amma wq ularning dahiliri bolidu, ya biz bolarmiz, ya baxqlar bolar. Qnq xundak bir kqtimliq qong qatak

arkilik yara eoziz aloqandin keyin, bizning delitimiz tehimu mustahkamlinidu, halas. Zhongguo hamam ilgiriloydu.

Az sandiki kixilarning jidal qikirixioqa karita, birin-qidin, uni taxebbus kilmaslik, ikkinqidin, beziler qing turuwalsa, jidal qikirixioqa yol koyux kerak. Bizning asasiy kanunimizda koqilarda murasim etkuzux, namayix kilix erkinligi barliqi belgilan'gen, ix taxlax erkinligi belgilanmigam, amma man'imu kilinmioqan, xunga ix taxlax asasiy kanunoqa hilap kalmoydu. Beziler ix taxlayman disa, talap koymaqqi bolsa, uni zormu - zor tossang yahxi bolmaydu. Meningqa, kimning jidal qikarofusi kalsa, qikiriwarsun, kaqanofiqe qikarofusi kalsa, xu qakkiqe qikiriwarsun, bir ay yetmisa, ikki ay qikarsun, kiskisi, boldi dimigiqe yioixturuwatmeslik kerak. Sen aldirap yioixturuwatkining bilan, u hamam bir kun yane jidal qikiridu. Okuofuqilar jidal qikarofanliki mektaplarda, tetil kilmay, Chibida bolojan kattik jengdek jeng kilix kerak. Bunday kilixning nime paydisi bar? Mesililarni toluq axkarilap, hak - nahakni aydinglaxturup, koq-qilikni qenikturofili, daolisizlarni, buzuk kixilarni mat kilofili bolidu.

Xunday bir hil rahberlik sen'itini uginuwelix lazim, hamma ixni yepip yurməslik kerak. Haklar ofelita gap - sozlarni kilip koysila, ix taxlisila, talap koysila, beziler uni dunyada boluxka tegixlik bolmioqan ix dep karap, bir kaltak bilan jimikturuwetidu. Boluxka tegixlik ix bolmisa, yane nime uqun bolidu? Kerunup turuptuki, boluxka tegixlik ix ikən. Sen ix taxlaxka ruhsat kilmisang,

tələp qoyuxka ruhsət kılmisang, yaman gəplərni kılixka ruhsət kılmisang, kara - koyuk besiwərsəng, məlum wakıtka yətkəndə, Rakoxi bolup qalisən. Partiyə iqidimu, partiyə sirtidimu xundak. Türlük oqəlitə gəp - səzlər, oqəlitə ixlar wə ziddiyətlərnıng eqip taxlanoqini yahxi. Ziddiyətni eqip taxlax, ziddiyətni həl kılix lazim.

Jidəlni birqanqə hil əhwal boyiqə bir tərəp kılix lazim. Bir hili — orunluk jidəl, buningda biz hatalioqimizni etirap kıliximiz həm tüzitiximiz lazim. Bir hili— orunsiz jidəl, buningoqa rəddiyə beriximiz lazim. Daolisi bolsa, u orunluk jidəl bolidu; daolisi bolmisa, jidəl kıloqan bilənmu hiqnimə qikiralnaydu. Yənə bir hili — orunluk yerimu bar, orunsiz yerimu bar jidəl, buningda orunluk kismini tən eliximiz, orunsiz kismini tənkitliximiz lazim, hər bir kədəmdə qekiniwerixkə, pirinsipsizlik kılixka, hərəkəndak tələpkə maqul boliwerixkə bolmaydu. Kəng kələmlik, həkiki əksilinkilawiy təpilanglarni korallik basturoqandin taxkiri, asanliqqə koral ixlətməslik, oq qikarmaslik lazim. Duən Qiruy oq qikirix usulini kollinip “18- mart” pajiesini pəyda kıloqan idi, nətijidə özini yokatti. Biz Duən Qiruyning usulini ügənməsliqimiz lazim.

Jidəl qikəroqan kixilərgə karita hizmətni yahxi ixləx, ularni parqilax, kəp sanlik bilən az sanlikni pərkələndürəx lazim. Kəp sanlikka azar bərməy, ularni yahxi yetəkləp, tərbiyiləp, pəydin - pəy əzgərtiweləx lazim. Meningqə, hərəkəndak jayda ikki bax kiqik, ottura yoqan bolidu. Otturidikilərnı kədəmmu - kədəm koloqa kəltürəx lazim, xundak kıloqanda, biz üstünlükni igiləy-

miz. Jidəlgə baxlamqılıq kıləqanlar üstidə təhlil yürgüzüx lazim. Jidəlgə baxlamqılıq kılaxkə jür'ət kıləqanlardan bəziliri tərbiyə arkılıq yaramlıq adəm bolup kəlixə mümkin. Az sanlıq buzuk kixilərnin əng eəfir jinayət ətküzgənliridin baxkılirini tutmaslıq, qamimaslıq, qikiriwətməslik lazim. Ularni əsli ornida kaldurup, barlıq siyasi dəsmayisidin məhrum kılıp, yitim kaldurux, səlbə okutkuqi kılıp paydilinix lazim. Yoldax Deng Xiaoping Qinghua daxüegə berip səz kılıp, hiliki nəqqə ming, nəqqə on ming kixini əltürməkqi boləqan okuəuqini səlbə okutkuqilikka təklip kildi. Bundak adəmlərnin ya qorallıq küqi, ya tapanqisi bolmisa, sən uningdin nimə dəp kərkəttin? Sən uni birakla qikiriwətsəng, sening bu yeringəu nahayiti pak bolup kalar, birak kixilərnin nəziridin qüxüp kalisən. Sən bu yərdin qikiriwətsəng, u baxka yərgə berip ixka orunlixidu. Xuning üqün, bundaklarni aldirap qikiriwetix yahxi qarə əməs. Bundaklar əksiyətqi siniplarəqa wəkillik kilidu, ayrim kixilərnin məsilisi əməs, addila bir tərəp kılaxku yenik qüxidu, əmma səlbə okutkuqilik rolidin toluk paydilini may kalidu. Sovet ittipakida, daxüə okuəuqiliri jidəl qikarsa, ular okuəuqilərnin birkanqə yolbaxqisini qikiriwetidu, ular yaman ixlarni dərslək kılıp, əzimiz paydilansak bolidəqanlıqini bilməydu. Əlwəttə, Vengriyə wəkəsədək əksilinkilawiy topilənglarni kətərgən intayin az sandiki kixilərgə diktatura yürgüzüx kərək.

Demokratik zatlarınin qarxi mukam towlixioqa yol kəyuximiz, ularning tənkit bərixigə dadil yol kəyuximiz lazim. Əgər biz bundak kilmisak, guomindang-

oşa bizə ohxap qalimiz. Guomindang tənqittin bək kōrkattı, hər ketim cənzhenghuy yioşini eqilsila, alaşzadə bolup ketətı. Demokiratik zatlarning tənqidimu bəribir mundak ikki hil bolidu: Bir hili hata, bir hili durus tənkit. Durusliri bizning kəm yerimizni tolduridu; hatalirioşa rəddiyə bərix kerək. Liang Shuming, Peng Yihu, Zhang Nəyqioşa ohxax kixilərgə kəlsək, ular osurimən disə osuriwərsun, osuroşini paydilik, hux purakmu yaki sesikmu, kəpçilik purap baksun, muhakimə arkilik, kəpçilikni koloşa kəltürüp, ularni yitim qaldurux kerək. Ular jidəl qikarmakqi bolsa, toyoşiqə qikiriwərsun. Insapsizlik kiliwərgənlər əzini əzi həlak kilidu. Ularning kילוan səzi qanqə hata bolsa, xunqə yahxi, ətküzgən hatalioşi qanqə qong bolsa, xunqə yahxi, bundak bolojanda, ular xunqə yitim qalidu, səlbi jəhəttin həlkni xunqə tərbiyiləydu. Biz demokiratik zatlaroşa muamilə kilixta, həm ittipaklixiximiz, həm kürəx kiliximiz, əşwaloşa qarap, bəzilirigə zhudongluk bilən tədbir kolliniximiz, bəzilirining əzini axkarilixioşa yol qoyuximiz, burun mux kətərməy, keyin mux kətiriximiz lazim.

Burzua idiyisigə qarxi kürəx, yaman adəm, yaman ixlaroşa qarxi kürəx uzak muddət bolidu, nəqqə on yil, hətta nəqqə yüz yiloşiqə bolidu. Ixqilar sinipi, əmgəkqi həlk wə inkilawiy ziyalilar kürəx dawamida təjribigə igə bolidu, qenikidu, bu nahayiti paydilik.

Yaman ix ikki yaqlimilikqa igə, bir yaqtin, yaman, bir yaqtin, yahxi. Bu nuқта hazır nuroşun yoldaxlaroşa tehi ayding əməs. Yaman ix yaxxilikning amilini əz

iqigə aloqan bolidu. Yaman adəm, yaman ixlarni yaman dəpla karax məsilini biənzhenglik həlda küzətkənlik bolmay, bir tərəplimə həlda, xing'ershəngxüeqə küzətkənlik bolidu, bular Mərkəzizimlik nuqtiinəzər əməs. Yaman adəm, yaman ix bir tərəptin yaman, yənə bir tərəptin ularning yahxi rolimu bar. Məsilən, Wang Ming-çə ohxax yaman adəmlər səlbi oqutquçi boluxtək yahxi rol oyniməktə. Ohxaxla, yahxi ixmu yamanlikning amilini əz iqigə aloqan bolidu. Məsilən, azatliktin keyinki 7 yildin buyan qoloqə kəltürülgən qong oqəlibilər bolupmu otkən bir yil iqidə qoloqə kəltürülgən qong oqəlibilər bilən, bəzi yoldaxlarning kallisi kəpüp qaldı, ular məoqrurlinip kətti, uxtumtut az sandiki kixilər jidəl qikiriwidi, ularoqə kütmiğən yərdin qikkəndək tuyuldi.

Jidəldin həm kərkux, həm uni addila bir tərəp kixlikning tūp səwiwi sotsiyalizim jəmiyitining karimu-kərxilikning birligi ikənligini, uningda ziddiyət, sinip wə sinipiy kərəxning məwjut bolup turidioqanlıqini idiyidə etirap qilmioqanlıktin ibarət.

Stalin sotsiyalizim tüzümi xaraitidiki ixləpqiçirix munasiwətliri bilən ixləpqiçirix küqliri otturisidiki ziddiyətni, üstkurulma bilən iqtisadiy bazis otturisidiki ziddiyətni uzakkiqə etirap qilmidi. U wapat boluxtin bir yil ilgiri yazoqan «Sovet ittipakida sotsiyalizimning iqtisadiy məsililiri»də andin sotsiyalizim tüzümi xaraitidiki ixləpqiçirix munasiwətliri bilən ixləpqiçirix küqliri otturisidiki ziddiyətni duduklap tiloqə elip, siyasət toqra bolmisa, təngxəx yahxi bolmisa, məsilə qikidu, didi. Əmma, u yənila sotsiyalizim tüzümi xaraitidiki

ixləp qikirix munasiwətliri bilən ixləp qikirix küqliri otturisdiki ziddiyətni, üstkurulma bilən iktisadiy bazis otturisdiki ziddiyətni omumi haraktirlik məsilə süpitidə otturiqə qoymidi, u yənila bu ziddiyətlərninq sotsiyalizim jəmiyitining aləqə qarap rawajlinixini ilgiri süridioqan nigizlik ziddiyət ikənligini tonup yətmidi. U əzining axu jəhanini mustəhkəmlinip kətti dəp hisaplıdi. Biz jəhanni mustəhkəmlinip kətti dəp hisaplımaslıqımız lazim, u həm mustəhkəm, həm mustəhkəm əməs.

Biənzhengfaqə اساسlanqanda, adəmning ahir bir kün əlidioqinioqə ohxax, sotsiyalizim tüzümi bir hil tarihiy hədisə süpitidə ahir bir kün yokilidu, kommunistim tüzümi təripidin inkar qilinidu. Əgər sotsiyalizim tüzümi yokalmaydu, sotsiyalistik ixləp qikirix munasiwətliri bilən üstkurulma yokalmaydu, diyilidikən, u qandəq Marksizim bolidu? U diniy əkidigə, huda yokalmaydu, digən nimini təxwik qilidioqan ilahiyətkə ohxap qalmamdu?

Sotsiyalizim jəmiyitidiki düxmən bilən əz otturisdiki ziddiyət bilən həlq iqidiki ziddiyətni kandəq həl qilix — bir pən, obdan tətqik qilixkə ərziydu. Məmlikitimizning əhwalidin eytsak, hazırkı sinipiy kürəxning bir qismi — düxmən bilən əz otturisdiki ziddiyət, kəpləp ipadiliniwatqini — həlq iqidiki ziddiyət. Az sandiki kixilərninq hazır qikiriwatqan jidəlliri bundəq hələtni əks əttürdi. Əgər 10 ming yildin keyin yər xari kumpəykum bolidioqan bolsa, hiqbolmioqanda, axu 10 ming yil iqidə yənila jidəl qikiridioqan ix bolup turi-

du. Birak bizning undak 10 ming yillik yirak ixlaroqa qamimiz yetmeydu, biz birkanqe 5 yillik pılan mezgili iqide bu mesililerni hel kilix tejribilirini estayidil koloqa kelturuximiz lazim.

Hizmitimizni kucaytix lazim, hatalik we kamqiliklirimizni tuzitiximiz lazim. Qaysi hizmetni kucaytix kerak? Sanaet, yeza igiligi, soda, mediniyet - maarip, armiyə, hekumet, partiye — həmmiside siyasi - idiywi hizmetni kucaytix kerak. Hazir kopqilik kəsp bilən, ix bilən, iktisadiy ixlar, mediniyet - maarip ixliri, delət mudapiəsi ixliri, partiye ixliri digənlər bilən xuoqullinip ketip, siyasi - idiywi hizmet ixliməwatidu, bu nahayiti hətərlik. Mana, bizning zongshujiyimiz yoldax Deng Xiaoping əzi otturioqa qikip, Qinghua daxuege berip doklat bərdi, siləringmu otturioqa qikixinglarni etünimən. Zhongyangdiki we elkilik, xəhərlik, aptonom rayonluk dangweylardiki rəhbiriy yoldaxlar əzi otturioqa qikip siyasi - idiywi hizmet ixlix lazim. Ikkinqi dunya uruxidin keyin, Sovet ittipaki gongchəndangi, xərkiy Yawropadiki bəzi əlləring partiyiliri Marksizimning asasiy pirinsiplirini tiloqa almaydioğan bolup kaldi. Sinipiy kurex, puroletariyat diktaturisi, partiye rəhbərliqi, demokiratiye - mərkəzləxturux tuzumi, partiyining amma bilən boloğan munasiwitini — mana muxularni təkitliməydioğan bolup kaldi, hawa koyuk bolmay kaldi. Nətijide Ven'griye wəkəsi qikti. Biz qoqum Marksizimning asasiy nəziriyiside qing turuximiz lazim. Hər bir elke, xəhər we aptonom rayon nəziriyə hizmitini yoloqa koyuxi, pılanlik turde Marksizim nə-

ziriyiqiliri wə pinglunqilirini yetixtürüxi lazim.

Aparatlarni ihqamlax lazim. Dələt — sinipiy kü-rəxning qorali. Sinip dələtkə barawər əməs, dələtni həkümran orunda turuwatқан sinip bir kişim (az sanlik) adəm qikirip təxkil kilidu. Idarə hizmitigə az - tola adəm kerək, lekin kanqə az bolsa, xunqə yahxi. Həzir dələt aparati bək qong bolup kətti, tarmaklar nahayiti kəp, nuroqun kixilər idaridə ix yok bikar olturidu. Bu məsilini həl kilix lazim. Birinqidin, adəmlərni kışkartix kerək; ikkinqidin, kışkartilidioqanlarni muwapik orunlaxturup, həkiki karargahқа igə kilix lazim. Partiyimu, həkümətmu, armiyimu xundaq kilixi lazim.

Təwən'gə berip məsililərni tətqiq kilix lazim. Mən zhongyangdiki yoldaxlarning, hərқaysi əlkə, xəhər, aptonom rayondiki wə hərқaysi budiki asasiy məs'ul yoldaxlarning xundaq kilixini ümit kilimən. Angliximqə, həzir nuroqun məs'ul yoldaxlar təwən'gə qüxməydioqan bolup qaptu, bu yahxi əməs. Zhongyangdiki idariləarning həlioqa way, bu yərdə hiqkanqə bilim alqili bolmaydu. Birər bilimgə erixməkqi bolidikənsən, uningə idaridə olturup erixəlməysən. Bilim həkiki qikidioqan jay — zawut, kopiratip, soda dukanliri. Zawutlarni kandaq baxқuruxni, kopiratiplarni kandaq baxқuruxni, soda dukanlirini kandaq baxқuruxni idaridə turup bilgili bolmaydu. Yukuri katlam bolqanseri birnimə qikmaydu. Məsilini həl kilay disəng, qokum əzəng təwən'gə qüxüxüng yaki təwəndikilərni yukurioqa təklip kilixing lazim. Birinqidin, təwən'gə qüxməy, ikkinqidin, təwəndikilərni yukurioqa

təklip qılmay, məsəliyəni həl qilojili bolmaydu. Mən əlkillik, xəhərlik wə aptonom rayonluq dangwey shujilirining bir xiənweyning shujiliojini yaki birər zawut yaki məktəp dangweyining shujiliojini qoxumqə ətixini, diwey shuji, xiənwey shujiliriningmu təwən dərijilik birər orunning shujiliojini qoxumqə ətixini təklip qilimən. Xundak qilojanda, təjribə hasil qilip, omumi dairigə yetəqçilik qilojili bolidu.

Amma bilən ziq munasiwət baoqlax lazim. Ammi-din ayriloqan, guənliəozhuyilik qiloqanlar jəzmən dək-kisini yəydu. Ven'griyining rəhbərliri təkxürüp - tətqik qilmidi, ammining əhwalini qüxənmidi, qong qataq qik-qandimu, yənə uning səwiwining kəyərdə ikənligini bil-midi. Həzir bizdiki bəzi bular wə əlkillik, xəhərlik, apto-nom rayonluq dangweylarning rəhbərliqi ammining idi-yiwi halitini qüxənməydu, bəzilər jidəl qikqirix, topilang kətirixning tərəddütini qiliwatqan bolsimu, uni zadi bil-məydu, wəqə qikqandin keyin, təmtirəp qalidu. Biz bu-ningdin qokum ibrət eliximiz lazim. Zhongyangdiki yoldaxlar, hərqaysi əlkə, xəhər wə aptonom rayondiki, hərqaysi bulardiki asasiy məs'ul yoldaxlar bir yilda məlum wəqit qikqirip, zawut, kopiratip, soda dukini, məktəp qatarlik asasiy qatlam orunlirioqə berip turuxi, təkxürüp - tətqik qilip, ammining əhwalining kəndəqli-qojini, iloqarlar, otturidikilər, qalaklarning qanqilik ikən-ligini, ammiwi hizmitimizning kəndəq ixliniwatqanli-qojini enik bilixi, kəngüldə san boluxkə yetixi lazim. Ixqilar sinipioqə yəlinix, kəmbəoqəl dihan, təwən ottura dihanlaroqə yəlinix, iloqarlaroqə yəlinix lazim, hər həldə

bir yelənqük boluxi lazim. Xundak boloqandila, andin Ven'griyə wəkəsidək wəkəning qikip qelixidin saklan-qili bolidu.

Altinqi nukta, qanun - tüzüm məsilisi. Buningda 3 məsilə üstidə tohtilimən: Qanunoqa qoqum riayə kilix, əksilinkilapqilarni qoqum tazilax, əksilinkilapqilarni tazilaxning nətijilirini qoqum muəyyən-ləxtürüx.

Qanunoqa qoqum riayə kilix, inkilawiy qanun - tüzümni buzmasliq lazim. Qanun üstqurulmioqa kiridu. Bizning qanunimizni əmgəkqi həlk əzi tüzgən. U inkilawiy tərtipni saklaydu, əmgəkqi həlkning mən-pəətini qooqdaydu, sotsiyalistik iqtisadiy bazisni qooqdaydu, ixləp-qikirix küqlirini qooqdaydu. Biz inkilawiy qanun - tüzümgə yaloquz axu demokiratik zatlar-ningla əməs, həmməylənning riayə kilixini tələp qilimiz.

Əksilinkilapqilarni qoqum tazilax lazim. Əksilinkilapqilarni tazilax pilanini orunlap bolmioqanlar bu yil orunlix, əgər biraz quyruq kəpkalsa, kelər yili qoqum orunlap boluxi lazim. Bəzi orunlarda əksilinkilapqilarni tazilax hizmiti elip beriloqan bolsimu, lekin toluk tazilanmide, kürəx dawamida pəydin - pəy toluk tazilax kerək. Əksilinkilapqilar kəp qalmide, buni muəyyən-ləxtürüx kerək. Jidəl qikqan jaylarda, kəng amma əksilinkilapqilaroqa əgəxməydu, pəkət kismən adəmlər wakitlik əgixidu. Əyni zamanda, əksilinkilapqilarning tehi barliqinimu muəyyən-ləxtürüx lazim, əksilinkilapqilarni tazilax hizmiti tügimide.

Əksilinkilapqilarni tazilaxning nətijilirini qoqum muəyyən-ləxtürüx lazim. Əksilinkilapqilarni tazilaxning

nətijəsi uluq. Hatalıqmu bar, buningoşa əlwəttə jiddi muamilə kilix kerək. Əksilinkilapqilarni tazilax hizmitini ixləwatkan kadirlaroşa mədət berix kerək, bəzi demokiratik zatlarınq tillap qoyuxi bilənla boxap ketixkə bolmaydu. Sən hər küni adəm tillisang, qosakni toyoyuzuwelip, kiloşili ix tapalmay, yalang adəm tillaydioşan ixni kilimən disəng, özəngning məyli. Meningqə, qanqə tillisa, xunqə yahxi, mən səzligən bu 3 məsilə tillioşanoşa aqdurulup kətməydu.

Gongchəndang qanqilik til - haqarət ixittikin, tang. Guomindang bizni "gongchəndang banditliri"dəp tillaytti, baxqilar biz bilən bardi - kəldi qilsa, ularnimu "banditlar bilən bardi - kəldi qiloşanlar"dəytti. Nətijidə, yənila "banditlar" u "bandit" əməslərdin yahxi bolup qikti. Qədimdin tartip hə digəndila qarxi elinoşan iloşar nərsə boləşan əməs, u hamən til - haqarət ixitidu. Marksizim, gongchəndang baxtinla til - haqarət ixitip kəlgən. 10 ming yildin keyinmu iloşar nərsilər dəsliwidə yənila til - haqarət ixitidu.

Əksilinkilapqilarni tazilaxni kət'i dawamlaxturux, əksilinkilapqilar bolidikən, qoqum tazilax lazim. Qanun - tüzümgə riayə kilix lazim. Qanun boyiqə ix kilix put - kolni qüxəp qoyux digənlik əməs. Əksilinkilapqilar bar tursa, tazilimay, put - kolni qüxəp qoyoşandək qarap turux tooşra əməs. Qanun boyiqə bimalal ixləx kerək.

Yəttinqi nukta, yeza igiligi məsilisi. Bu yil mol həsul elixqa tirixix lazim. Bu yil mol həsul elinsa, kixilərninq kəngli əmin tapidu, kopiratip heli mustəhkəmlinip qalidu. Sovet ittipakida, xərkiy Yawropadiki bəzi məm-

likətlərdə, kopiratsiyiləxtürüx elip beriloqanda, birkanqə yiloqiqə axliq məhsulati kemiyip turdi. Biz kopi-ratsiyiləxtürüx bilən birkanqə yil xuoqullanduk, bultur kəng xuoqullanduk, məhsulat kemiyip ketix u yaqta tursun, bəlki yənə axti. Əgər bu yil yənə mol həsul alidioqan bolsak, bu, kopiratsiyiləxtürüx tarixida, həl-kara kommunistim hərkiti tarixida mislisiz ix bolidu.

Pütün partiyə yeza igiligigə qoqum əhmiyyət berixi lazim. Yeza igiligining dələt pilani wə həlkə turmuxioqa munasiwiti intayin zor. Diqqət qilix lazimki, axliqni tutmasliq nahayiti hətərlik. Axliq tutulmisa, həman bir kün jahan taza malimatəng bolup ketidu.

Birinqidin, yeza igiligi yezilardiki 500 milyon aqə-lining taməq məsilisi, gəx, yaq məsilisi, xuningdək kündilik istimal qilinidioqan, shangpin haraktirida bol-mioqan baxqa yeza igilik məhsulatliri məsilisi bilən alaqidar. Dihanlarning bu öz özini təminləyidioqan kış-mining miqdari intayin zor. Məsilən, bultur 360 milyart jingdin artuq axliq ixləpqikirildi, shangpin axliq jüm-lidin oqəllə - parəq təhminən 80 milyart jingdin kəprək bolup, tətting bir kışmioqa yətmidi, tətting uq kışmidin artuqraqi dihanlaroqa qalduruldi. Yeza igiligi yahxi yol-oqa koyulsa, dihanlar öz özini təminliyəlisə, 500 milyon aqələ əmin tapidu.

Ikkinqidin, yeza igiligi xəhərlərdiki wə zawut - kan rayonliridiki aqəlining taməq məsilisi bilənmu alaqidar. Shangpin haraktiridiki yeza igilik məhsulatliri kəpəysə, sanaət aqəlisining ehtiyajini təmin ətkili, sanaətni tər-əkki qilduroqili bolidu. Yeza igilik ixləpqikirixini

rawajlandurux asasında, yeza igilik məhsulatlirining bolupmu axliqning shangpinlik nisbitini pəydin - pəy kəpəytix lazim. Tamakla bolsa, məktəp, zawutlarda az sanlik kixilər jidəl qikarsimu qorkmaymiz.

Üqinqidin, yeza igiligi — yenik sanaət ham əxya-sining asasiy mənbəsi, yeza — yenik sanaətning muhim baziri. Yeza igiligi rawajlansila, yenik sanaət ixləpqi-kirixi yetərlik ham əxyaəqa, yenik sanaət məhsulatliri kəng bazarəqa igə bolalaydu.

Tətinqidin, yeza — eoqir sanaətningmu muhim baziri. Məsilən, huaxüe ooquti, hər hil - hər yangza yeza igilik maxiniliri, bir kism elektir kuwwiti, kəmür, nefit katarliklar bilən yeza təminlinidu, tɵmuryol, taxyol wə qong su kuruluxlirimu yeza igiligi üqün hizmət kilidu. Həzir biz sotsiyalistik yeza igiligini bərpa kilduk, məyli yenik sanaətni rawajlanduruxta bolsun yaki eoqir sanaətni rawajlanduruxta bolsun, yeza — intayin qong bazar.

Bəxinqidin, həzir chukou kilinidoqan maddi əxyalar, asasən, yeza igilik məhsulatliri. Yeza igilik məhsulatliri wəyhuyəqa aylundurulsa, türlük sanaət üskünilirini jinkou kiloqili bolidu.

Altinqidin, yeza igiligi — juoqlanmining muhim mənbəsi. Yeza igiligi rawajlansa, sanaətni rawajlandurux üqün tehimu kəp məbləq yetküzüp bərgili bolidu.

Xunga, məlum mənidin eytix mümkiniki, yeza igiligi sanaət diməktur. Sanaət tarmaklirini yezilarəqa yüzlinip, yeza igiligigə yardəm berixkə qayil kilix lazim. Sanaətləxtürüxni yahxi elip berix üqün, muxundak

kilix kerək.

Yeza igiligi əzi üçün toplaydıoğan juoqlanma bilən dələt yeza igiligidin alıdıoğan juoqlanma kopiratipning daramitidə zadi kanqilik nisbətini igilisə yahxi bolidu? Kəpqilik muhakimə kilip, bir muwapıq nisbət tepip qıksanglar. Buningdin məxsət yeza igiligini kengəytilgən təkrar ixləpqikirixni yoloğa koyalaydıoğan kilix, uni sanaətning tehimu zor bazirioğa, tehimu kəp juoqlanma berələydiogən mənəbəgə aylanduruxtin ibarət. Aldi bilən yeza igiligi əzigə juoqlanma kəpəytsun, xundak bologandila andin sanaət üçün juoqlanmini tehimu kəpəytkili bolidu. Pəkət sanaət üçünla juoqlanma toplap, yeza igiligining əzigə juoqlanmini bək az toplisa yaki toplimisa, kəlni kurutup belik tutkanlik bolidu, əksiqə, sanaətning rawajlinixi üçün paydisiz.

Kopiratipning juoqlanmisi bilən əzalarning daramitining nisbitigimu dikket kilix lazim. Kopiratiplar kimmət kanunidin paydilinip, igilik hisawatini yoloğa koyuxi, kopiratiplarni tirixqanlik - iktisatqillik bilən baxkurup, juoqlanmini pəydin - pəy axurup berixi lazim. Əgər bu yil mol hosul elinsa, juoqlanmini bulturkidin kəprək kilixka bolidu, lekin bək kəp bolup kətmisun, yənila, aldi bilən dihanlarning kosioqi toysun. Mol hosul elinoğan yilliri kəprək juoqlax, kəhətqilik yaki yerim kəhətqilik bologən yilliri juoqlimaslik yaki azrak juoqlax lazim. Dimək, juoqlanma juoqlax dolkunsiman yaki burma xəklidə bolidu. Dunyadiki xəy'ilərnin həmmisi ziddiyətlik boləqaqka, həmmisi qarimu - qarxilikning birligi boləqaqka, ularning hərkiti, tərəkkiyati dolkun-

siman bolidu. Quyaxtin qeqiloğan nur yorukluk dolquni diyilidu, radiyo istansisidin tarkitiloğan dolqun elektir dolquni diyilidu, awazning tarkilixi ta-wux dolquni diyilidu. Suning su dolquni, issiklikning issiklik dolquni bolidu. Məlum mənidin eytkanda, yol yürgəndimu, dolqun hasil bolidu, mangoğan hər bir kədəmning əzi bir dolqun. Nahxa eytixtimu dolqun hasil bolidu, bir misra eytilip boləandin keyin, 2- misra eytilidu, 7 - 8 misrani tinmay birakla eytkili bolmaydu. Hət yazoğandimu, dolqun hasil bolidu, bir hərپ yezilip boləandin keyin, 2 - hərپ yezilidu, bir tartipla birnəqqə yüz hərپni yeziwətkili bolmaydu. Bu — xəy'ilərdiki ziddiyət hərkitining əgri - bürgeriligi.

Qiskisi, biənzhengfa boyiqə ix kilix lazim. Buni yoldax Deng Xiaoping eytti. Meningqə, pütün partiyə biənzhengfa üginixi, biənzhengfa boyiqə ix kilixni tə-xəbbus kilixi lazim. Pütün partiyə idiyiwi - nəziriyiwi hizmətkə əhmiyət berixi, Marksizimlik nəziriyə koxu-nini quruxi, Marksizim nəziriyisini tətqiq kilix wə təxwiq kilixni küqəytixi lazim. Marksizimning qarimu - qarxilikning birligi təlimatini tətbiq kilip, sotsializim jəmiyitidiki sinipiy ziddiyət wə sinipiy kürəxtiki yeni məsililərnə küzitix wə həl kilix, həlkara kürəxlərdiki yeni məsililərnə küzitix wə həl kilix kerək.

IZAHLAR

(1) Muxim əsüm — məmlikitimizdə sotsialistik əzgərtix jəryanida dələtning milli burzuaziyining ixləpqi-kirix wastilirigə

qarita yürgüzgən setiwelix siyasitining bir hil xəkli. 1956-yili kapitalistik soda - sanaəttə kəsplər boyiqə omum bilən hususilar xirikqiligi yoloğa koyuloğandin keyin, dölət kapitalistlarning mal - mülüklirigə karap, məlum məzgil iqidə hər yili ularoğa mukim pirsənt bilən berip turoğan pay əsümi mukim əsüm dəp ataloğan. Əsüm yənila ekispilatatsiyə haraktirini aloğan.

(2) Lenin. «Gegelning «Logika ilmi» digən kitawidin üzündilərgə qaralsun.

(3) Lenin. «Bianzhengfa məsililiri toqrisida»ğa qaralsun.

(4) Klawsewits (1780 — 1831), ataklıq Germaniyə burzua hərbi nəziriyiqisi bolup, uning asasiy əsiri «Uruş». Stalinning Klawsewits həkkidiki bahasi toqrisida Stalinning «Yoldax Rasinoğa jawap hət» digən əsirigə qaralsun.

(5) Lenin. «Uruş wə inkilap»ğa qaralsun.

HƏLK IQIDIKI ZIDDIYƏTNI TO՞ՐA HƏL KILIX MƏSILISI HƏKKIDƏ*

(1957- yil 2- ayning 27- küni)

Həlk iqidiki ziddiyətni to՞ra həl kılıx məsilisi həkkidə — bu, səzümning omumi mawzusi. Bayan kılıxka asan bolsun üqün, 12 kiqik mawzuo՞a belimən. Bu yərdə düxmən bilən öz otturisdiki ziddiyət məsilisi üstidimu tohtilimən, əmma həlk iqidiki ziddiyət məsilisini muhəkimə kılıxni muhım nukta kılımən.

1. HARAKTIRI OHXAX BOLMI՞AN IKKI HIL ZIDDIYƏT

Məmlikitimiz hazır misli kərülmigən dərjidedə birlikkə kəldi. Burzua demokiratik inkılapning wə sotsiyalistik inkılapning o՞ləbiliri xuningdək sotsiyalistik quruluşning muwəppəkiyətliri kona Zhongguoning kiyapitini tez əzgərtiwətti. Wətinimizning tehimu güzəl keləqiqi aldimizda turuptu. Məmlikətning həlk bizar bolo՞an parqilinix wə qalaymıqanqılık wəziyiti kəl-

* Bu — yoldax Mao Zedong ali delət kengəxmisining 11- sanlık (kengəytilgən) yiojınida səzligən nutuk. Keyin yoldax Mao Zedong xu qao՞diki hatirigə asasən rətkə salo՞an wə qismən toluqlio՞an, 1957- yil 6- ayning 19- küni «Renmin ribao»da elan kılino՞an.

məskə kətti. Məmlikitimizning 600 milyon həkı ixqılar sinipi bilən gongchəndangning rəhbərliğidə, birdək ittipaklaşkan halda uluq sotsiyalistik kurulux elip beriwatidu. Məmlikətning birligi, həkning ittipaklıoı, məmlikət iqidiki millətlərnıng ittipaklıoı — iximizning jəzmən oqəlibə qazınidioqanlıoıning tıp kapitaliti. Əmma, bu, bizning jəmiyitimizdə hiqkandak ziddiyət qalmidi, digənlik əməs. Ziddiyət qalmidi, digən oy — keguən əmiliyətke muwapik kəlməydioqan sadde oy. Bizning aldımızda ikki hil ijtimai ziddiyət turuptu, u bolsimu duxmən bilən öz otturisdiki ziddiyət wə hək iqidiki ziddiyət. Bular — haraktiri tamamən ohxax bolmioqan ikki hil ziddiyət.

Duxmən bilən öz otturisdiki ziddiyət wə hək iqidiki ziddiyəttin ibarət bu ikki hil ohxax bolmioqan ziddiyətni toqra tonuwelix üqün, həmmidin awal, həkning nimə ikənligini, duxmənnıng nimə ikənligini enikliwelix lazim. Hək digən bu ukum türlük dölətlərdə wə hər bir dölətnıng türlük tarihiy dəwrliridə ohxax bolmioqan məzmunəqa igə. Dəlitimizning əhwalidin eytkanda, Yapon baskunqilirioqa qarxi urux dəwridə, Yapon baskunqilirioqa qarxi barlıq siniplar, təbikilər wə ijtimai guruhlar hək dairisigə kirətti, Yapon jəhangirligi, wətən hainliri, Yaponpərəslər həkning duxmənliri idi. Azatlıq urux dəwridə, Amerika jəhangirligi wə uning oqalqiliri yəni guənliao burzuaziyə, pomix-xiklar sinipi wə muxu siniplarəqa wəkillik kilidioqan guomindang əksiyətkiliri həkning duxmənliri idi; bu duxmənlərgə qarxi barlıq siniplar, təbikilər wə ijtı-

mai guruhlar həlk dairisigə kirətti. Həzirkı baskuqta, sotsiyalizim kurux dəwridə, sotsiyalistik kurulus ixlirini yaklaydioqan, himayə kilidioqan wə uningoqə katnixidioqan barlik siniplar, təbikilər wə ijtimai guruhlar həlk dairisigə kiridu; sotsiyalistik inkilapka qarxi turidioqan wə sotsiyalistik kuruluska duxmənlik bilən karaydioqan, buzoqunqilik kilidioqan barlik ijtimai küqlər wə ijtimai guruhlar — həlkning duxmənliiri.

Duxmən bilən əz otturisiidiki ziddiyət — dükanglik ziddiyət. Həlk iqidiki ziddiyət, əmgəkqi həlk arisida bolqanda, dükangsiz bolidu; ekispilatatsiyə kilinoquqi siniplar bilən ekispilatatsiyə kiloquqi siniplar arisida bolqanda, uning dükanglik təripidin taxkiri, dükangsiz təripimu bolidu. Həlk iqidiki ziddiyət həzirla pəyda bolup qaloqan əməs, lekin, u hər bir inkilap dəwridə wə sotsiyalistik kurulus dəwridə ohxax bolmioqan məzmunlaroqə igə bolidu. Dəlitimizning həzirkı xaraitida həlk iqidiki ziddiyət diginimiz ixqilar sinipi iqidiki ziddiyətni, dihanlar sinipi iqidiki ziddiyətni, ziyalilar iqidiki ziddiyətni, ixqilar sinipi bilən dihanlar sinipi otturisiidiki ziddiyətni, ixqilar, dihanlar bilən ziyalilar otturisiidiki ziddiyətni, ixqilar sinipi wə baxka əmgəkqi həlk bilən milli burzuaziyə otturisiidiki ziddiyətni, milli burzuaziyə iqidiki ziddiyətni wə baxka ziddiyətlərnı əz iqigə alidu. Bizning həlk həkūmitimiz — həlk mənpeətigə həkiki wəkillik kilidioqan həkūmət, həlk üqun hizmət kilidioqan həkūmət, lekin uning bilən həlk ammisi otturisiidimu məlum ziddiyət bar. Bu ziddiyət dölət mənpeəti wə kolliktip mənpeəti bilən xəhs mən-

pæti otturisdiki ziddiyetni, demokiratiyæ bilən mærkæzlæxtürüx otturisdiki ziddiyetni, ræhbærlik kילוۇقۇلار bilən ræhbærlik kילוۇقۇلار otturisdiki ziddiyetni, dælæt organliridiki bæzi hadimlarning guænliaozhuyilik istili bilən amma otturisdiki ziddiyetni öz iqigæ alidu. Bu ziddiyætmu hælq iqidiki bir ziddiyæt. Omumæn eytkanda, hælq iqidiki ziddiyæt — hælq mænþætining tüptin birdækligi asaidiki ziddiyæt.

Mæmlikitimizdæ ixqilar sinipi bilən milli burzuaziyæ otturisdiki ziddiyæt hælq iqidiki ziddiyætke yatidu. Ixqilar sinipi bilən milli burzuaziyæ otturisdiki sinipiy küræx, omumæn, hælq iqidiki sinipiy küræxke yatidu, bu mæmlikitimizdiki milli burzuaziyening ikki yüzlilikligidin bolojan. Burzua demokiratik inkilap dæwridæ, bu sinipning inkilawiylik tæripi bar idi, muræssæqilik tæripimu bar idi. Sotsiyalistik inkilap dæwridæ, bu sinipning ixqilar sinipini ekispilatatsiyæ kilip payda alidiojan tæripi bar, asasiy qanunni himayæ kilidiojan, sotsiyalistik özgærtixni qobul kilixni halaydiojan tæripimu bar. Milli burzuaziyæ jahan'girlikkæ, pomixxiklar sinipioja wæ guænliao burzuaziyigæ ohximaydu. Milli burzuaziyæ bilən ixqilar sinipi otturisida ekispilatatsiyæ kilix bilən ekispilatatsiyæ kilinix ziddiyiti mæwjut, bu — æslidæ dükanglik ziddiyæt. Lekin mæmlikitimizning konkirit xaraitida bu ikki sinip otturisdiki dükanglik ziddiyæt, ægær muwapik hæl kilinsa, dükangsiz ziddiyætke aylinixi wæ teq usul bilən hæl kilinixi mümkin. Əgær biz buni muwapik hæl kilmisak, milli burzuaziyigæ ittipaklifix, tænkiltæx wæ tærbiyæ berix siyasitini kollan-

misak, yaki milli burzuaziyə bizning bu siyasitimizni qobul qilmisa, u halda, ixqilar sinipi bilən milli burzuaziyə otturisdiki ziddiyət düxmən bilən öz otturisdiki ziddiyətke aylinip qalidu.

Düxmən bilən öz otturisdiki ziddiyət wə həlk iqidiki ziddiyəttin ibarət bu ikki hil ziddiyətning haraktiri ohxax bolmaydu, ularni həl kilixning usulimu ohxax bolmaydu. Addi kilip eytkanda, aldinkisi — düxmən bilən əzni enik ayrix məsilisi, keyinkisi — hək bilən nahəkni enik ayrix məsilisi. Əlwəttə, düxmən bilən öz otturisdiki məsilimu bir hil hək - nahək məsilisi. Biz bilən iqki - taxki əksiyətqilərdin — jahangirlik, feodalizim wə guənliao kapitalizimdin zadi kimning hək, kimning nahək ikənligini alsak, bumu hək - nahək məsilisi, lekin bu — həlk iqidiki məsililərdin haraktir jəhəttin pərklindioğan baxqa bir hil hək - nahək məsilisi.

Bizning dəlitimiz — ixqilar sinipi rəhbərlik kilidioğan, ixqi - dihanlar ittipakini asas kiloğan həlk demokratiyisi diktaturiliodiki dələt. Bu diktatura nimə kilidu? Diktaturining birinqi roli məmləkət iqidiki əksiyətqi siniplarni, əksiyətqilərnə, sotsiyalistik inkilapka qarxi turoğan ekispilatatsiyə kiloquqilarni ezixtin, sotsiyalistik quruluşka buzoqunqilik kiloquqilarni ezixtin yəni iqki jəhəttə düxmən bilən öz otturisdiki ziddiyətni həl kilixtin ibarət. Məsilən, bəzi əksilinkilapqilarni koloğa elix wə jazağa tartix, pomixxik unsurlaroğa wə guənliao burzua unsurlaroğa bir məzgil saylam hokuki bərməslik, pikir bayan kilix ərkinligi hokuki

bərməslik diktatura yürgüzüx dairisigə kiridu. Jəmiyəət tertiwini wə kəng həlkning mənəpəətini qoşdax ügün, oşrilik kıləjan, aldəmçilik kıləjan, adəm əltürgən, ot kəyojan jinayətqilərgimu, lükqəklər guruhi wə jəmiyəət tertiwini eəjir həlda buzojan hər hil buzuk unsurlar-əjimu diktatura yürgüzüx kerək. Diktaturining ikkinji bir hil rolumu bar, u bolsimu məmlikət sirtidiki dux-mənlərləning aəşdurmiçilik hərkitidin wə əhtimali boləjan tajawuzidin mudapiə kərüx. Bundaq əhwal yüz bərgən qaoqda, diktatura taxki jəhəttə duxmən bilən əz otturisi- sidiki ziddiyətni həl kilix wəzipisini ətəydu. Diktatu- rining məxsidi pütkül həlkning teq əmgək kilixini qoşdap, məmlikitimizni zamaniwi sanaətkə, zamaniwi yeza igiligigə wə zamaniwi pən - mədiniyətkə igə sotsi- yalistik məmlikət kilip qurup qikixtin ibarət. Diktatu- rini kim yürgüzidu? Əlwəttə, ixqılar sinipi wə uning rəhbərligidiki həlk yürgüzidu. Diktatura tüzümi həlk iqigə muwapik kəlməydu. Həlkning əzigə əzi diktatura yürgüzüxi mümkin əməs, bir kəsim həlkning ikkinji bir kəsim həlkni ezixi mümkin əməs. Həlk iqidiki kanunoqa hilaplik kıləjan unsurlarmu kanuniy jazaqa tartilidu, ləkin buning həlkning duxmənlinini ezidəjan diktaturi- din pirinsiplik pərki bar. Həlk iqidə demokiratiyə- mərkəzləxtürüx tüzümi yürgüzülidu. Bizning asasiy kanunimizda: Zhonghua həlk jumhuriyitining gong- minliri səz, mətbuat, yiojin ətküzüx, təxkilatlarəqa uyuxux, koqılarda murasim ətküzüx, namayix kilix wə diniy etikət ərkinligigə ohxax ərkinliklərgə igə, dəp bəlgilən'gən. Bizning asasiy kanunimizda yənə: Dələt

organlirida demokiratiyə - mərkəzləxtürüx tüzümi yür-güzüldü, dölət organliri həlk ammisioğa tayinixi lazim, dölət organlirining hadimliri həlk üqün hizmət kilixi lazim, döp bəlgilən'gən. Bizning bu sotsiyalistik demokiratiyimiz — burzua dölətlirining hiqkaysisida boluxi mümkin bolmioğan əng kəng demokiratiyə. Bizning diktaturimiz ixqilar sinipi rəhbərlik kilidioğan, ixqi-dihanlar ittipakini asas kioğan həlk demokiratiyisi diktaturisi döp atilidu. Mana bu həlk iqidə demokiratiyə tüzümi yoloğa koyulidioğanlioqini, ixqilar sinipining gongminlik hokukioğa igə barlik həlk bilən, həmmidin awal dihanlar bilən ittipaklixip, əksiyətqi siniplar wə əksiyətqilər üstidin, sotsiyalistik əzgərtixkə wə sotsiyalistik quruluxkə qarxi turoğan unsurlar üstidin diktatura yür-güzididioğanlioqini kərsitidu. Gongminlik hokukioğa igə diginimiz, siyasi jəhəttə ərkinlik wə demokiratiyə hokuklirioğa igə, digənlik bolidu.

Əmma bu ərkinlik — rəhbərliqi bolioğan ərkinlik, bu demokiratiyə — mərkəzləxtürüx yetəkqiligidiki demokiratiyə, həkümətsizlik əməs. Həkümətsizlik həlkning mən-pəətigə wə arzusioğa uyoqun kəlməydu.

Ven'griyə wəkəsi yüz bərgəndin keyin, məmlikiti-mizdə bəzi kixilər hox boluxti. Ular Zhongguodimu ənə xundak bir wəkə yüz berip, minglioğan, tümənligen kixilərnin koqilaroğa qikip, həlk həkümitigə qarxi turuxini ümit kilixti. Ularning bundak ümidi həlk ammisining mən-pəətigə hilap kelidu, həlk ammisining kollixioğa erixəlməydu. Ven'griyidə bir kisi amma iqki - taxki əksilinkilawiy küqlərnin aldimioğa qüxüp

kiratiyini məqsət dəp bilidu, demokiratiyining wastə ikənligini etirap kılmaydu. Demokiratiyə digən nərsə bəzidə məqsəttək kərünsimu, əmiliyəttə, bir hil wastidinla ibarət. Marksizim bizgə demokiratiyining üstkurulmioğa, siyasi fənchouğa kiridioqanlıoğini kərsitip beridu. Dimək, tegi - təktdin aloğanda, demokiratiyə iktisadiy bazis üçün hizmət kilidu. Ərkinlikmu xundaq. Demokiratiyimu, ərkinlikmu mutlək əməs, nisbi bolidu, hər ikkisi tarihta pəyda boləjan wə rawajlanəjan. Həlk iqidə, demokiratiyə mərkəzləxtürüxkə, ərkinlik intizamoğa kəritip eytiləjan. Bular — bir pütünlükning bir birigə zit ikki təripi, bularning otturisida ziddiyət bar, birlikmu bar, biz bir tərəplimə həlda bularning məlum bir tərpinila təkitlep, yənə bir tərini inkar kılməsliqimiz lazim. Həlk iqidə ərkinlik bolmisa bolmaydu, intizam bolmisimu bolmaydu; demokiratiyə bolmisa bolmaydu, mərkəzləxtürüx bolmisimu bolmaydu. Bundaq demokiratiyə bilən mərkəzləxtürüxning birligi, ərkinlik bilən intizamning birligi — bizning demokiratiyə - mərkəzləxtürüx tüzümimiz. Bu tüzümdə həlk kəng demokiratiyə wə ərkinliktin bəhrimən bolidu; xuning bilən billə yənə sotsiyalistik intizam bilən özini qəkləp turuxi lazim. Bu daolilarni kəng həlk ammissi qūxinidu.

Biz rəhbərliqi boləjan ərkinlikni kuwwətləymiz, mərkəzləxtürüx yetəkqiligidiki demokiratiyini kuwwətləymiz, bu, hərəkəndəq mənidin aloğanda, həlk iqidiki idiyə məsilisini, hək - nahəkni ayrix məsilisini zorlax usuli bilən həl kılsa bolidu, digən səz əməs. İdiyə

məsilisini, hək - nahək məsilisini məmuri buyruk usuli bilən, zorlax usuli bilən həl kixiləyə urunux ünümlük bolmayla qalmastin, bəlki ziyalik. Dinni məmuri buyruk bilən yokitalmaymiz, kixiləni dinoğa etikət kılmasliqqa zorliyalmaymiz. Kixiləni weyxinzhuayidin wazkeqixkə zorliyalmaymiz, kixiləni Marksizimoğa ixinixkimu zorliyalmaymiz. İdiyə haraktirini alojanliki məsililəni, həlk iqidiki talax - tartixkə yatidojanliki məsililəni pəkət demokiratiyə usuli bilənla həl kılqılı bolidu, pəkət muzakirə kixil, tənkitləx wə kayil kixil - tərbiyə berix usuli bilənla həl kılqılı bolidu, zorlax, besim ixlitix usuli bilən həl kılqılı bolmaydu. Həlk ixləp - qikirix wə üginixni ünümlük elip berix həm tərtilik turmux kəqürux üqün, öz həkümitedin, ixləp qikirixkə rəhbərlik kılqılardın, mədiniyə - maarip organlirining rəhbərliridin muwapik, zorlax haraktirini alojan hər hil məmuri buyruqlarni qikirixni tələp kildu. Bundak məmuri buyruqlar bolmisa, jəmiyə tərtilini saqlıqılı bolmaydu, buni addi sawatka igə kixilərmu qüxinidu. Bundak məmuri buyruqlarni qikirix həm həlk iqidiki ziddiyətni kayil kixil - tərbiyə berix usuli bilən həl kixil — bir məsilining bir birini toluklaydiqan wə bir birigə baqlanqan ikki tərili. Jəmiyə tərtilini saqlax məksididə qikirilojan məmuri buyruqlarmu kayil kixil - tərbiyə berix bilən birləxtürüluxi lazim, pəkət məmuri buyruq - kila yələngəndə, u nurojun hallarda ixka axmay kalidu.

1942 - yili biz həlk iqidiki ziddiyətni həl kixilning bundak demokiratiyə usulini bir formula kilip konkirit - laxturup, "ittipaklik — tənkit — ittipaklik" dəp atiqan

iduk. Təpsilirək kilip eytkanda, bu, ittipaklik arzusini kəzdə tutup, ziddiyətləni tənkit yaki kürəx arkilik həl kilix, xuning bilən yengi asasta yengi ittipaklikka erixix, diməktur. Bizning təjribilirimiz boyiqə, bu — həlk iqidiki ziddiyətni həl kilixning toojra usuli. 1942-yili biz gongchəndang iqidiki ziddiyətləni yəni jiaotiaozhuyiqilar bilən kəng partiyə əzaliri ammissi otturisdiki ziddiyətni, jiaotiaozhuyilik idiyə bilən Marksizimlik idiyə otturisdiki ziddiyətni ənə xu usul bilən həl kiləjan iduk. “Sol”qil jiaotiaozhuyiqilar ətmüxtə partiyə iqidiki kürəxtə “xəpkətsiz kürəx, rəhimsiz zərbə” dəp ataləjan usulni qollanəjan idi. Bu hata usul idi. Biz “sol”qil jiaotiaozhuyini tənkit kiləjan waqtimizda, bu kona usulni qollanmiduk, bəlki yengi usulni yəni ittipaklik arzusini kəzdə tutup, tənkit yaki kürəx arkilik hək - nahəkni enik ayrip, yengi asasta yengi ittipaklikka erixix usulini qollanduk. Bu usulni 1942-yili istil tüzitix waqtida qollanəjan iduk. Birqanqə yil ətkəndin keyin, Zhongguo gongchəndangi 1945-yili məmlikətlik 7 - kurultiyini qakirojan waqtta, dərwəkə, pütün partiyini ittipaklaxturux məksidigə yəttuk, xuning bilən həlk inkilawining uluq ojalibisini qoləja kəltürduk. Bu yərdə, həmmidin awal, ittipaklik arzusini kəzdə tutuxka toojra kelidu. Qünki, zhuguən jəhəttə ittipaklik arzusi bolmisa, kürəx kilix bilənla ix qokum qalaymikanlixip ketidu-də, onxiwaləjili bolmaydiojan bolup kalidu, bundak boləjanda, “xəpkətsiz kürəx, rəhimsiz zərbə” bolup qalmamdu? Bundak boləjanda, kəndakmu partiyə ittipakliqə bolidu? Bu təjribidin biz mundaq bir formulini tepiwalduk:

ittipaklik — tənkit — ittipaklik. Baxıqə kilip eytkanda, etməxtikidin sawak elip, keyinkigə ibrət kilix, kesəlni dawalap, adəmni kütquzux. Biz bu usulni partiyyə sirtioğa kengəyttuk. Yapon baskunqiliriöğa qarxi genjüdilərdə biz rəhbərlik bilən amma otturisdiki munasiwətni bir tərəp kilixta, armiyə bilən həlk otturisdiki munasiwət, jün'guənlər bilən əskərlər otturisdiki munasiwət, koxunlar bilən koxunlar otturisdiki munasiwət, kadirlar bilən kadirlar otturisdiki munasiwətlərnı bir tərəp kilixta ənə xu usulni qollanduk və uluq muwəppəkiyətlərgə erixtuk. Bu məsilidə partiyimizning tarihidin yənimu yirək etməxni əsləp etüx mümkin. Biz 1927-yili jənupta inkilawiy armiyə və inkilawiy genjüdi kurofinimizdin baxlapla, partiyyə bilən amma otturisdiki munasiwət, armiyə bilən həlk otturisdiki munasiwət, jün'guənlər bilən əskərlər otturisdiki munasiwət və həlk iqidiki baxka munasiwətlərnı bir tərəp kilixta ənə xu usulni kollanoğan iduk. Yapon baskunqiliriöğa qarxi urux dəwrigə kəlgəndə bolsa, biz bu usulni tehımu angliklik asasioğa ornattuk. Pütün məmlikitimiz azat bolqandın keyin, demokiratik partiyyə - guruhlar və soda-sanaətqilərgimu muxu “ittipaklik — tənkit — ittipaklik” usulini kollanduk. Bizning hazırkı wəzipimiz bu usulni pütün həlk iqidə dawamlıq kengəytix və tehımu obdan kollinixtin ibarət, barlik zawutlar, kopiratiplar, soda dukanlıri, məktəplər, idarilər və jamaət təxkilatlıridin, kiskisi, 600 milyon ahalidin öz iqidiki ziddiyətlərnı muxu usul bilən həl kilix tələp kilinidu.

Adəttiki əhwalda həlk iqidiki ziddiyət düykanglik

bolmaydu. Lekin muwapıq həl qilinmisa, yaki səzgürlük yokitip qoyulsa, bihutluk - bipərwalik kilinsa, düykang tuoquluximu mümkin. Bu əhwal sotsiyalistik məmlikətlərdə, adəttə, pəkət kismən həm waqitlik hədisə. Buning səwiwi — sotsiyalistik məmlikətlərdə adəmni adəm ekispilatatsiyə kilix tüzümining yokitiloqanlıoqi, həlk mənpəətining tüptin bir boləqanlıoqi. Ven'griyə wəkəsidə ipadilən'gən heli kəng kələmlik düykanglik hərket iqkitaxki əksilinkilawiy amillarning rol oynioqanlıoqi səwiwidin boldi. Bu — bir hil pəwquladdə xuningdək waqitlik hədisə. Sotsiyalistik məmlikətning iqidiki əksiyətqilər jahan'girlar bilən til biriktürüp, həlk iqidiki ziddiyəttin paydilini, arioqa bəlgünqilik salidu wə alitopilang kətiridu, xuning bilən öz süyikəstlirini əməlgə axuruxka urunidu. Ven'griyə wəkəsining bu sawioqi həmməylənning diqqət kilixioqa ərzydu.

Nuroqun kixilər həlk iqidiki ziddiyətni demokiratiyə usuli bilən həl kilix məsilisining otturioqa qoyuluxini yeni məsilə dəp his kilixidu. Pakit undak əməs. Marksizimqilar əzəldin, puroletariyat ixliri pəkət həlk ammioqa tayinip elip berilidu, kommunistlar əmgəkqi həlk arisida ixligən qaqlirida demokiratiyə usuli, qayil kilix - tərbiyə berix usulini qollinixi lazim, buyruqçilik pozitsiyisi wə zorlax wastisini qollinixka hərgiz yol qoyulmaydu, dəp hisaplap kəlməktə. Zhongguo gongchəndangi Marksizim - Leninizimning bu pirinsipioqa sadakətlik bilən əməl qilip kəlməktə. Biz əzəldin həlk demokiratiyisi diktaturisi xaraitida düxmən bilən öz otturidiki ziddiyət wə həlk iqidiki ziddiyəttin ibarət

haraktiri ohxax bolmiojan ikki hil ziddiyatni h l qilixta diktatura bilən demokiratiyidin ibarət ohxax bolmiojan ikki hil usulni kollinixni kuww tl p k lduk. Bu pikir partiyimizning  tmuxtiki nuroqun h jj tlirid  w  partiyimizning nuroqun m s'ul kixilirining s zlrid  nahayiti k p bayan qilinojan idi. Mən 1949 - yili yazojan «H lk demokiratiyisi diktaturisi h k kid » də: “H lk iqig  karitilojan demokiratiyə t r p bilən  ksiy tqilerg  karitilojan diktatura tərəpning  zara birlixixi h lk demokiratiyisi diktaturisi bolidu”, h lk iqidiki m silil rni h l qilixta “kollanojan usulimiz zorlax usuli  m s, demokiratiyə usuli yəni kayil kilix usuli” dig n idim. Siyasi m slih t kengixining 1950- yil 6- aydiki 2- yioqinida s zlig n s z md  yənə mundak dig n idim: “H lk demokiratiyisi diktaturisida ikki usul bar. Düxmən'g  karita diktatura usuli kollinilidu, yəni z r r bolojan m zgil iqid , ular siyasi paaliy tlerg  katnaxturulmaydu, h lk h k mitining kanunlirioja boysunuxka, əmgək bilən xu ullinixka məjbur kilinidu w  əmgək dawamida  zg rtip yengi adəm kilinidu. H lk  karita buning əksiqə, zorlax usuli  m s, b lki demokiratiyə usuli kollinilidu, yəni h lk siyasi paaliy tlerg  katnaxturulidu, u yaki bu ixni qilixka məjbur kilinmaydu, b lki ularoja demokiratiyə usuli bilən tərbiyə berix w  kayil kilix hizmiti elip berilidu. Bunday tərbiyə berix hizmiti — h lk iqidiki  z  zini t rbiyl x hizmiti, t nk t w   z  zini t nk t usuli —  z  zini t rbiyl xning asasiy usuli.” Biz h lk iqidiki ziddiyatni demokiratiyə usuli bilən h l kilix toqrisidiki məsilini

ilgiri nurojun qetim səzləp ətəkən, xuningdək hizmitimiz dawamida asasiy jəhəttin xundak ixligən iduk, nurojun kadirlar wə həlk əmiliyətə bu məsilini qüxinətti. Nimə üqün hazır bəzilər buni yənə yengi məsilə dəp his kili-
du? Buning səwiwi xuki, ətmişmətə iqki - taxki jəhətə düxmən bilən öz otturisiidiki kürəxlər nahayiti ət kür boləjanliqtin, həlk iqidiki ziddiyət kixilərnin dikqət-
etiwarinini hazırkiidək jəlp kilmiojan idi.

Nurojun kixilər düxmən bilən öz otturisiidiki ziddiyət wə həlk iqidiki ziddiyəttin ibarət haraktiri ohxax bolmiojan ikki hil ziddiyətni enik ayriwalalmay, asanla arilaxturup qoyidu. Etirap kilix kerəkki, bu ikki hil ziddiyət bəzi qaoqlarda asanla arilixip ketidu. Biz bularni ilgiriki hizmətlirimizdə arilaxturupmu koyəjan iduk. Əksilinkilapqilarni tazilax hizmitidə yahxi adəmlərnini hata halda yaman adəm hisaplap koyux əhwali ilgiri boləjan idi, hazır yənə bar. Hatalioqimizning kengiyip kətmigənligi öz siyasitimizdə düxmən bilən əzni enik ayrix lazimliqini, hata boləjan bolsa, pingfən kilix kerəkligini bəlgiligənligimizdin boldi.

Marksizimqə pəlsəpə, qarimu - qarxilikning birliqi kanuniyiti — aləmnin tıp kanuniyiti, dəp hisaplaydu. Bu kanuniyət, təbiət dunyasida bolsun, insanlar jəmiyitidə wə kixilərnin idiyisidə bolsun, omumi yüzlük məwjut. Bir birigə zit boləjan qarimu - qarxi tərəplər otturisiida həm birlik, həm kürəx bolidu, buning bilən xəy'ilərnin hərkiti wə əzgirixi aloqa sürülidu. Ziddiyət omumi yüzlük məwjut, ləkin xəy'ilərnin haraktiri ohxax bolmiojanliqtin, ziddiyətlərnin haraktirimi ohxax

bolmaydu. Hərquandak bir konkirit xəy'idin eytkanda, karimu - qarxilikning birligi xərtlik, wakitlik wə etkünqi bolidu, xuning üqün u nisbi bolidu, karimu - qarxilikning kürixi bolsa mutlək bolidu. Bu kanuniyətni Lenin nahayiti enik eytip etkən idi. Məmlikitimizdə bu kanuniyətni qüxinidioqan kixilər bara - bara kəpiyiwatidu. Lekin, nuroqun kixilər üqün, bu kanuniyətni etirap kiliş bir ix, məsililərnü küzitix wə həl kilişta bu kanuniyətni kollinix yənə bir ix boluwatidu. Nuroqun kixilər həkimiz iqidə ziddiyətlərnüng yənıla məwjut ikənligini, dəl muxu ziddiyətlər jəmiyitimizning tərəkkiyatini aloqa süridioqanlıqini oquq - axkara etirap kilişkə jür'ət kilalmaydu. Nuroqun kixilər sotsiyalizim jəmiyitidə tehi ziddiyət bolidioqanlıqini etirap kilmaydu, xunga ular ijtimai ziddiyətlər aldida qorunup, beydong orunoqa qüxüp kalidu; ziddiyətlərnü üzlüksiz toqra bir tərəp kilip berix wə həl kilip berix jəryanida sotsiyalizim jəmiyiti iqidiki birlik wə ittipaklikning kündin - küngə mustəhkəmlinidioqanlıqini qüxənməydu. Xundak boləqanlıqtin, həkimiz arisida, həmmidin awal kadirar arisida qüxəndürüx elip berip, kixilərnü sotsiyalizim jəmiyitidiki ziddiyətlərnü bilixkə wə bundak ziddiyətlərnü toqra usul bilən həl kilişni qüxinixkə baxlax zərür.

Sotsiyalizim jəmiyitidiki ziddiyətlər kona jəmiyətiki ziddiyətlərgə, məsilən, kapitalizim jəmiyitidiki ziddiyətlərgə tüptin ohximaydu. Kapitalizim jəmiyitidiki ziddiyətlər kəskin düykang wə tokunux bolup ipadilidü, kəskin sinipiy kürəx bolup ipadilidü, bu ziddiyətlərnü kapitalizim tüzüminüng əzi həl kilalmay-

du, ularni pəqət sotsiyalistik inkilapla həl qılalaydu. Dəl uning əksiqə, sotsiyalizim jəmiyitidiki ziddiyətlər— baxqa bir ix, ular dükanglik ziddiyət əməs, ular sotsiyalizim tüzümining əzi arkilik üzlüksiz həl qilinip turidu.

Sotsiyalizim jəmiyitidə negizlik ziddiyət yənila ixləpqi kirix munasiwətliri bilən ixləpqi kirix küqliri otturisdiki ziddiyəttin, üstkurulma bilən iktisadiy bazis otturisdiki ziddiyəttin ibarət. Lekin sotsiyalizim jəmiyitidiki bu ziddiyətlər kona jəmiyəttiki ixləpqi kirix munasiwətliri bilən ixləpqi kirix küqliri otturisdiki, üstkurulma bilən iktisadiy bazis otturisdiki ziddiyətlərgə haraktir wə əhwal etiwari bilən tüptin ohximaydu. Məmlakitimizning hazırki ijtimai tüzümi kona zamandiki ijtimai tüzümlərgə qarışanda kəp əwzəl. Əgər u əwzəl bolmıoqanda idi, kona tüzüm aqdurup taxlanmıoqan, yengi tüzümnin ornitiliximu mümkin bolmıoqan bolatti. Sotsiyalistik ixləpqi kirix munasiwətliri kona zamandiki ixləpqi kirix munasiwətlirigə qarışanda ixləpqi kirix küqliri tərəkkiyatining haraktirioqa tehimu muwapik kelidu, digən söz uning ixləpqi kirix küqlirinin kona jəmiyətə bolup bakmıoqan sür'ət bilən tez rawajlinixioqa imkaniyət beridıoqanliqini, xuning bilən ixləpqi kirixning üzlüksiz kengiyip baridıoqanliqi, həlkinin üzlüksiz əsüp baridıoqan ehtiyajini pəydin - pəy kanduridıoqanliqidin ibarət bir hil əhwalni kərsitidu. Kona Zhongguoda ixləpqi kirix küqlirininin tərəkkiyati jahan'girlik, feodalizim wə guənliao kapitalizimning həkümranliqi astida intayin asta bolup kəldi. Azatlik-

tin ilgiriki 50 nəqqə yil iqidə məmlikət boyiqə polat məhsulati, xərkiy ximalni hisapka almioqanda, aran birnəqqə on ming tonnila bolup kəldi; xərkiy ximalni koxkanda, məmlikət boyiqə əng yukuri yillik məhsulatmu aran 900 nəqqə ming tonnioğa yətkən idi. 1949 -yili məmlikət boyiqə polat məhsulati aran yüz nəqqə ming tonna idi. Ləkin məmlikitimizning azat boloinioğa aran 7 yil boləjan bolsimu, polat məhsulati 4 milyon nəqqə yüz ming tonnioğa yətti. Kona Zhongguoda maxiniazlik sanaiti yok diyərlik idi, aptomobil wə ayrupilan sanaiti pütünləy yok idi, həzir bolsa bularni kuruwalduk. Həlkə jahan'girlik, feodalizim wə guənliao kapitalizimning həkümranliqini aqdurup taxlioqandin keyin, Zhongguo nəgə mangidu? Kapitalizimioqimu yaki sotsiyalizimioqimu? digən məsilə birmunqə kixilərləning idiyisidə enik əməs idi. Bu məsiligə pakitlar jawap bərdi: Zhongguoni pəkət sotsiyalizimla kutkuzalaydu. Sotsiyalizim tüzümi məmlikitimizdiki ixləpqikirix küqlirining uqkandək rawajlinixini aləğa sürdi, bu nuktini hətta taxki düxmənlirimizmu etirap qilmay turalmidi.

Ləkin, məmlikitimizin sotsiyalizim tüzümi tehi əmdila ornitildi, tehi toluk ornitilip bolmidi, tehi toluk mustəhkəmlinip kətmidi. Soda - sanaəttiki omum bilən hususilar xirikqiligidiki karhanilarda kapitalistlar tehi mukim əsüm eliwatidu, dimək, ekispilatatsiyə tehi bar; mülükqilik nuktisidin eytkanda, bundak karhanilar tehi toluk sotsiyalistik haraktirda əməs. Yeza igilik ixləpqikirix kopiratipliri bilən qol sanaət ixləpqikirix

kopiratiplirining bir qismimu tehi yerim sotsiyalistik haraktirda; toluq sotsiyalistik kopiratiplarda mülük-qilik jəhəttiki bəzi ayrim məsililərnı dawamlıq həl kılıxka toqra kelidu. Hərqaysi igilik tarmaklıridiki ixləpqikırix bilən almıxturuxning əzara munasiwiti sotsiyalizim pirinsipi boyıqə pəydin - pəy ornıtilıwatıdu wə unıng muwapıkrak xəkilliri pəydin - pəy tepiliwatıdu. Omumi həlk mülükqiligidiki igilik bilən kollıktıpt mülükqılıktiki igılıktə, sotsiyalistik igilikning bu ikki hil xəkli otturısıda juqlanma bilən istimalning təksim kılınıxi məsilisi murəkkəp məsilə, bunı birdinla tamamən muwapıq həl kılıxmu asan əməs. Kiskisi, sotsiyalistik ixləpqikırix munasiwətliri ornıtildi, u ixləpqikırix küqlirining tərəkkiyatıoqə muwapıq kelidu; lekin, u yənıla digəndək mukəmməl bolup kətmidi, unıng bu mukəmməl bolmıoqan tərıpi ixləpqikırix küqlirining tərəkkiyatıoqə yənıla zit kelidu. Ixləpqikırix munasiwətliri ixləpqikırix küqlirining tərəkkiyatıoqə həm muwapıq, həm zit kelidıoqan bundak əhwaldin baxka, üstkurulma iktisadiy bazıska həm muwapıq, həm zit kelidıoqan əhwalmu bar. Həlk demokiratiyisi diktaturısıdin ibarət dölət tüzümü wə qanunlardın, Marksizim - Leninizimni yetəkqi kılıoqan sotsiyalistik idıologiyıdin ibarət üstkurulma məmlikitimızdə sotsiyalistik əzgərtıxning oqlıbə qazınıxıda wə sotsiyalistik əmgək təkillirining bərpə kılınıxıda aktıpt türtkilik rol oynıdi, u sotsiyalizimning iktisadiy bazısıoqə yəni sotsiyalistik ixləpqikırix munasiwətlirigə muwapıq kelidu; lekin, burzua idıologiyısınıng məwjut bolup turuxı, dölət organlırida bəzi guən-

liao zhuyilik istillarning mawjut bolup turuxi, delət tüzümining bəzi halkilirida yetixsizliklarning mawjut bolup turuxi yənə sotsiyalizimning iktisadiy bazisiya zit kelidu. Biz buningdin keyin, konkirit əhwaləja karap, yukuridiki hər hil ziddiyətlərni dawamlıq həl kilip turuximiz lazim. Əlwəttə, bu ziddiyətlər həl kilinəcəndin keyinmu yənə yeni məsilələr kelip qıkidu. Yeni ziddiyətlərni yənə kixilərninğ həl kilixi lazim bolidu. Məsilən, keguən jəhəttə uzak wakitkiqə mawjut bolup turidıoğan ijtimai ixləpqikix bilən ijtimai ehtiyaj otturisdiki ziddiyətni kixilərninğ daim delət pilani arkilik təngxəp turuxi lazim bolidu. Delitimiz hər yili bir nəwət igilik pilani tüzüp qikip, juoqlanma bilən istimalning muwapik nisbitini bəlgiləp, ixləpqikix bilən ehtiyaj otturisdiki təngpunglukni təmin etip turidu. Təngpungluk — ziddiyətlərninğ wakitlik, nisbi birligi. Bir yil etux bilən, omumən eytkanda, bundak təngpunglukni ziddiyətlər kürixi buzup taxlaydu, bundak birlik əzgirip ketidu, təngpungluk təngpungsizlikka aylinidu, birlik birlik bolmay kalidu, xuning bilən ikkinqi yili yənə təngpungluk wə birlikni wujutka kəltürükə tooqra kelidu. Bu — pilanlik igiligimizning əwzəlligi. Əmiliyətə, bundak təngpungluk wə birlik hər ay, hər pəsildə kismən buzulup turidu, ularni kismən təngxəp turuxka tooqra kelidu. Bəzi qaoqlarda zhuguən orunlaxturux keguən əhwaləja muwapik kəlmigənligi üqün, ziddiyət pəyda bolup, təngpungluk buzulidu, bu hatalixix dəp atilidu. Ziddiyət üzlüksiz pəyda bolup turidu, yənə üzlüksiz həl bolup turidu, bu — xəy'ilər

tərəqqiyatining biənzhenglik qanuniyiti.

Hazırkı əhwal mundak: Inkilap dəwridikidək kəng kələmlik, judun - qarqunluk ammiwi sinipiy kürəx asasiy jəhəttin ayaklaxti, ləkin sinipiy kürəx tehi toluk ayaklaxmidi; kəng amma, bir tərəptin, yengi tüzümnı karxi aləjan bolsa, yənə bir tərəptin, uningoğa tehi anqə adətlinəlməywatidu; həkümət hadimlirining təjribisimu tehi anqə mol əməs, ular bəzi konkirit siyasət məsililiri üstidə dawamlıq təkxürüx elip berixi wə izdinixi lazim. Dimək, sotsiyalizim tüzümimizni dawamlıq ornitix wə mustəhkəmləx üçün bir jəryan boluxi kerək, həlk ammi-sining bu yengi tüzümgə adətlinixi üçünmu bir jəryan boluxi kerək, dələt hadimlirining üginixi wə təjribə hasil kılixi üçünmu bir jəryan boluxi kerək. Bu waqıtta, pütün məmlikitimizdiki həmmə millət həlkini ittipaklax-turup yengi bir jəng — təbiətkə karxi jəng elip berip, iktisadimizni wə mədiniyitimizni rawajlandurup, pütün həlkni hazırkı ötkünqi dəwrdin onguxluk ötküzüx, yengi tüzümimizni mustəhkəmləx, yengi dəlitimizni gülləndürüx üçün, bizgə düxmən bilən öz otturisdiki ziddiyət wə həlk iqidiki ziddiyəttin ibarət ikki hil ziddi-yətning qəgrisini ayrixni otturiəğa qoyux, həlk iqidiki ziddiyətni toğra həl kılax məsilisini otturiəğa qoyux nahayiti zərür bolup qaldı.

2. ƏKSILINKILAPQILARNI TAZILAX MƏSILISI

Əksilinkilapqilarni tazilax məsilisi — düxmən bilən öz otturisdiki ziddiyətkə yatidiəjan kürəx məsilisi.

Həlq iqidimu bəzi kixilərninğ əksilinkilapqılarnı tazilax məsilisi toqrisidiki kərixi baxkırak. Pikri bizning pikrimizgə ohximaydioğan ikki hil kixi bar. Ongqil idiyidiki kixilər düxmən bilən əzni ayrimaydu, düxmən-ni öz hisaplaydu. Kəng amma düxmən hisaplıoğan kixini ular dost hisaplaydu. “Sol”qıl idiyidiki kixilər bolsa düxmən bilən öz otturidiki ziddiyətni kəngəyiti-wetidu, nətijidə həlq iqidiki bəzi ziddiyətlərnimu düxmən bilən öz otturidiki ziddiyət dəp kəraydu, əslidə əksilinkilapqi hisaplanmaydioğan bəzi kixilərnimu əksilinkilapqi dəp kəraydu. Bunday kəraxlarning ikkilisi hata, ular əksilinkilapqılarnı tazilax məsilisini toqra həl kılalmaydu, əksilinkilapqılarnı tazilax hizmitimizgimu toqra baha berəlməydu.

Dəlitimizning əksilinkilapqılarnı tazilax hizmitigə toqra baha berix üqün, Ven’griyə wəkəsining məmlikitimizgə bərgən təsirini kəzdin kəqürüp qıksak, orunsiz bolmas. Ven’griyə wəkəsi yüz bərgəndin keyin, məmlikitimizdiki bir kışim ziyalılar arisida anqə - munqə dawaloqux boldi, ləkin hiqbir alitopilang kelip qıkmidi. Buning səwiwi nimə? Eytix kərəkki, buning səwəpliridin biri — əksilinkilapqılarnı heli təl - təküs tazilioğanlıoqimiz.

Əlwəttə, dəlitimizning mustəhkəmlən’gənligninğ səwiwi, aldi bilən, əksilinkilapqılarning tazilanoğanlıoqi əməs. Dəlitimizning mustəhkəmlən’gənligninğ səwiwi, aldi bilən, bizdə nəqqə on yillik inkilawiy kürəxlərninğ tawlixidin etkən gongchəndang wə jiefangjününning bol-oğanlıoqi, nəqqə on yillik inkilawiy kürəxlərninğ tawlix-

din etkən əmgəkqi həlkning boləjanlioqi. Bizning partiyimiz wə armiyimiz amma iqidə yiltiz tartқан, uzak muddətlik inkilap otida tawlinip qıqқан, jənggiwarlikka igə. Bizning həlk jumhuriyitimiz tuyuqsizla kurulup qalojan əməs, inkilawiy genjüdilərdin pəydinpəy əsüp qıqқан. Bəzi demokiratik zatlar mu ohxax bolmiojan dərijidə tawlanəjan, japa - muxəkkətlərnı biz bilən billə tartқан. Bəzi ziyalılar jahan'girlikkə wə əksiyətqi küqlərgə qarxi kürəxlərnıng tawlxalirini bexidin kəqürgən, nuroqun kixilər azatlıqtin keyin düxmən bilən əznıng qəgrisini enik ayrixni nixan kıləjan idiyə əzgərtixni bexidin kəqürdi. Buningdin baxқа, dəlitimizning mustəhkəmlən'gənligining səwiwi yənə bizning iqtisadiy tədbirlirimizning tüptin toqra boləjanlioqi; həlk turmuxining muqimlaxқанlioqi wə pəydinpəy yahxilənanlioqi; milli burzuaziyə wə baxқа sinipləroja qaratkan siyasitimizning mu toqra boləjanlioqi wə baxқilar. Lekin, əksilinkilapқilarnı tazilax jəhəttə mu wəppəkiyət qazənanlioqimiz, xübhisizki, dəlitimizning mustəhkəmlən'gənligining muhim səwəpliridin biri. Muxu səwəplər arkisida, daxüə okuəuqilirimiz, gərqə ularning birmunqiliri əjəyri əmgəkqi həlk ailisidin kelip qıqқан balılar bolsimu, az sandikilirini hisapқа almiojanda, wətənni səyidu, sotsiyalizimni himayə kilidu, Vengriyə wəkəsi məzgilidə ular təwrənmidı. Milli burzuaziyimu xundak. Asasiy amma boləjan ixqi, dihanlar toqrisida səzləp olturuxning tehimu həjiti yok.

Azatlıqtin keyin biz bir türküm əksilinkilapқini taziliduk. Jinayiti əjir boləjan bəzi əksilinkilapқiləroja

өлüm jazasi berildi. Bu tamamen zərür idi, bu kəng ammining təliwi idi, bu uzaktin buyan əksilinkilapqılar wə türlük zomigərlər tərpidin ezilip kəlgən kəng ammini azat kilix üqün yəni ixləpqi-kirix küqlirini azat kilix üqün idi. Əgər bundak kilmiojan bolsak, həlk ammi-si bax kətirelmigən bolatti. 1956-yildin buyan əhwal tüptin özgərdi. Məmlikitimiz boyiqə eytkanda, əksilinkilapqılarning asasiy küqi tazilandi. Bizning tüp wəzipimiz ixləpqi-kirix küqlirini azat kilix-tin yengi ixləpqi-kirix munasiwətliri xaraitida ixləpqi-kirix küqlirini koq-dax wə rawajlanduruxka aylandi. Bəzi kixilər bügünki siyasitimizning bügünki əhwaləja uyğun ikənligini, ilgiriki siyasitimizning ilgiriki əhwaləja uyğun ikənli-gini qüxənməy, bügünki siyasitimizdin paydilini, ilgiriki ənzilərnə aqdurmaqçi bolidu, əksilinkilapqılarni tazilax hizmitimizning ilgiriki oqayət zor utuklirini inkar kilməqçi bolidu, bu tamamen hata, buningəja həlk ammisi yol koymaydu.

Bizning əksilinkilapqılarni tazilax hizmitimizdə utuklar asasiy orunda turidu, lekin hatalıqlarmu kərüldi. Həddidin axuruwetixmu boldi, qüxürüp ko-yuxmu boldi. Bizning fangzhenimiz: “Əksilinkilapqılar bolidikən, jəzmən tazilax, hatalıq bolidikən, jəzmən tüzitix”. Əksilinkilapqılarni tazilax hizmitidiki luxiəni-miz — əksilinkilapqılarni ammioja yəlinip tazilax luxiəni. Ammiwi luxiənni kollanoqandimu, əlwəttə, hizməttə nuqsanlar yüz beridu, lekin nuqsanlar azrak bolidu, hatalıqlarni tüzitixmu ongayrak bolidu. Amma kürəx dawamida təjribigə igə bolidu. Toqra ixlisə,

toğra ixligənlik təjribisigə igə bolidu. Hatalıq ötküzsə, hatalıq ötküzgənlik təjribisigə igə bolidu.

Əksilinkilapqilarni tazilax hizmitidə, məlum bol-
oqanlıki hatalıqlaroğa qarita tüzitix tədbirlirini kerdük
yaki kerüwatimiz. Məlum bolmioqanlirini məlum bol-
oqan haman tüzətməqimiz. Burun qandaq dairidə hata
kilinoqan bolsa, pingfən kilinoqanlıoqinimu xu dairidə
elan kilix lazim. Mən əksilinkilapqilarni tazilax hizmi-
tini bu yil yaki kelər yil bir nəvət omumi yüzlük
təxürüp qikip, təjribilərnı yəkünləp, toğra kəypiyat-
larnı əstürüxnı, tətür xamallaroğa zərbə berixni təklip
kilimən. Bu ixni zhongyangda həlk qurultiyining daimi
weyyüənhuyi bilən siyasi kengəxning daimi wey-
yüənhuyi baxkuruxi, jaylarda bolsa əlkillik, xəhərlik
həlk weyyüənhuyiliri bilən siyasi kengəx weyyüənhuy-
liri baxkuruxi lazim. Hizmətni təxürgən qaofda, kəng
kadirlar wə aktiplaroğa sooqak su səpməy, bəlki ularoğa
yardəm beriximiz lazim. Kəng kadirlar wə aktiplaroğa
sooqak su səpıx toğra əməs. Lekin hatalıq məlum
bolsa, qoqum tüzitix kerək. Jamaət həwpsizligi orunliri
bolsun, jiencha orunliri bolsun, ədliyə orunliri bolsun,
türmilər bolsun, əmgək bilən əzgərtixni baxkuroquqi
organlar bolsun, həmmisi muxu pozitsiyidə boluxi
lazim. Biz həlk qurultiyi daimi weyyüənhuyining
weyyüənliri, siyasi kengəxning weyyüənliri wə həlk
wəkilliridin imkaniyiti barlirining bu təxürüxkə
qatnıxixini ümit kilimiz. Bu bizning qanun - tüzümi-
mizni mukəmməlləxtürüximizgə, əksilinkilapqilar wə
baxka jinayətgilərnı toğra bir tərəp kiliximizoğa

yardəm beridu.

Əksilinkilapqılar toqrisidiki hazırkı əhwalni mundaq ikki jümlə söz bilən qüxəndürüx mümkün: Əksilinkilapqılar tehi bar, ləkin kəp əməs. Aldi bilən, əksilinkilapqılar tehi bar. Bəzilər, əksilinkilapqılar tügidi, jahan tinqip kətti, yastukni igiz koyup uhlawərsək bolidu, dəydu. Bu əmiliyətkə uyoqun əməs. Əmiliyət xundaqqi, əksilinkilapqılar tehi bar (Əlwəttə, həmmə jay, həmmə orunda bar, dəwatmaymiz), ular bilən yənə dawamlıq kürəx qilix kerək. Bilix kerəkki, tazilanmiqan, yoxurunup yatqan əksilinkilapqılar niyitidin yanmaydu, ular qoqum pürsət tepip parakəndiqilik salidu. Amerika jahan'girligi bilən Jiang Jieshi guruhi hər daim biz tərəpkə ixpiyonlarni əwətip buzoqunqilik hərəkətlirini elip beriwatidu. Ilgiriki əksilinkilapqılar tazilansa, yənə bəzi yengi əksilinkilapqılar pəyda boluxi mümkün. Əgər biz huxyarlıqimizni yokitip koyidikənmiz, kattıq aldinip qalimiz wə qong ziyan tartimiz. Qandaklıki jayda əksilinkilapqılar parakəndiqilik salidikən, ularni kət'i yokitix lazim. Ləkin məmlikət boyiqə eytkanda, əksilinkilapqılar, həkikətən, kəp əməs. Əgər məmlikət boyiqə əksilinkilapqılar hazır yənə nahayiti kəp diyilidikən, bu pikirmu hata. Əgər bundak məlgər qobul qilinidoqan bolsa, nətijədə buningdimu kalaymıqanqilik kelip qikidu.

3. YEZA IGILIGINI KOPIRATSIYİLƏX-TÜRÜX MƏSİLİSİ

Məmlikitimizdə yeza igilik ahalisi 500 milyondın

axidu, dihanlar əhwalining qandaq boluxining igiligi-mizning rawajlinixi wə həkimiyyitimizning mustəh-kəmlixigə boləjan munasiwiti nahayiti zor. Meningqə, əhwal tüptin yahxi. Kopiratsiyiləxtürüx orunlinip boldi, buning arkisida məmlikitimizni sotsiyalistik sanaətləxtürüx bilən yəkkə yeza igiligi otturisdiki qong ziddiyət həl boldi. Kopiratsiyiləxtürüxning tez orunlinixidin, bəzilər, nuksan qikiq qalmioqiydi, dəp ənsirigən idi. Bəhtkə yarixa, nuksan azraq boldi, qong bolmidi, asasiy jəhəttin saqlam boldi. Dihanlarning ixləpqikixixta oqeyriti nahayiti üstün boldi, bulturki su, kuroqakqilik wə boran apətliri ətkənki birnəqqə yilning hərqandioqidikidin eqiir boləjan bolsimu, əmma məmlikət boyiqə axliq məhsulati yənila axti. Lekin hazır bəzilər, kopiratsiyiləxtürüx bolmaydiojan ix ikən, kopiratsiyiləxtürüxning əwzəlligi yok ikən, diyixip, kiqik bir təyfeng xamili qikiriwatidu. Kopiratsiyiləxtürüxning zadi əwzəlligi barmu, yok? Būgün muxu yiojinda tarkitilojan həjjətlər iqidə Hebey əlkisining Zunhua nahiyisidiki Wang Guofən kopiratiwi toqrisida bir matiriyal bar, uni kərüp baksanglar bolidu. Bu kopiratip jaylaxkan yər taqliq yər bolup, əzəldin nahayiti kəmbəoqəl ikən, hər yili həlk həkūmitining axliq yətküzüp berip kutkuzuxioja muhtaj ikən. Bu kopiratip 1953-yili yengi kurulojan qaojda kixilər uni “namratlar kopiratiwi” diyixkən. 4 yil japa - muxək-kətkə qidap kürəx kilix nətijisidə, yildin-yiloja yaxxilinip, əzalirining mutlək kəpqiligi axliq exinidiojan boləjan. Wang Guofən kopiratiwi kilaliojan ixni baxka

kopiratiplarmu normal əhwalda kılalixi yaki uzakrak waqit iqidə bolsimu kılalixi kerək. Buningdin xuni kərgili boliduki, kopiratsiyələxtürüx yahxi bolmidi, digən gəp - səzlərninğ asasi yox.

Buningdin xunimu kərgili boliduki, kopiratiplar qoxum japa - muxəkəkətkə qidap kürəx kılix dawamida kurulidu. Hərəkəndəq yengi xəy'i əzining əsüp yetilixidə müxköl wə əgri - tokay yollardin ətidu. Sotsiyalizim ixlirida, müxköl wə əgri - tokay yollarni besip ətməy, nahayiti zor tirixqanlıq kərsətməy, həmixə onğuxluk boluxni, asanla muwəppəkiyət qəzinixni oylax ham hiyaldinla ibarət.

Kopiratiplarni aktip himayə kiliwatqanlar kəndəq kixilər? Mutlək kəpçilik kəmbəqəş dihan wə təwən ottura dihanlar, bular yeza əhalisining 70 pirsəntidin artuqraşini təxkil kılidu. Qələqlərninğmu zor kəpçiliği kopiratiplə ümit baqliməktə. Həqiki narazi boləşuqlar nahayiti əzqiləknila təxkil kılidu. Nuroşun kixilər bu əhwalni təhlil kilməy, kopiratiplərninğ utuqlirini wə kəmqiliklirini xuningdək bu kəmqiliklərninğ tuşulux mənəbirini omumi yüzlük təxkürüp kərməy, kışmənni wə bir tərəşni omumiyət dəp hisəplidi, xuning bilən bəzi kixilər arisida, kopiratiplərninğ əwzəlligi yox, dəydişən kişik bir təyşəng xamili qışti.

Kopiratiplərninğ mustəhkəmlinixi üqün, kopiratiplərninğ əwzəlligi yox, dəydişən gəp - səzlərninğ jimikiplə ketixi üqün qəncilik waqit lazim? Nuroşun kopiratiplərninğ rawajlinix təjribisidin qarışənda, təhminən 5 yil yaki uningdinmu oxuqrak waqit lazim. Həzir

məmlikitimiz boyiqə zor kəp sandiki kopiratiplar tehi aran bir yildin kəprək tarihka igə, xunga ularning unqiwala yahxi bolup ketixini tələp kılsak, muwapik bolmaydu. Meningqə, kopiratiplarni birinqi 5 yillik pilan məzgilidə qurup qikip, ikkinqi 5 yillik pilan məzgilidə mustəhkəmləp ketəlisək, nahayiti obdan boləjan bolidu.

Kopiratiplar hazır pəydin - pəy mustəhkəmlinix jəryanini baxtin kəqürəwatidu. Ularda tehi həl kilixka tegixlik bəzi ziddiyətlər bar. Məsilən, dələt bilən kopiratip otturisida, kopiratipning iqki kısmida, kopiratip bilən kopiratip otturisida həl kilixka tegixlik bəzi ziddiyətlər bar.

Biz yukuridiki ziddiyətlərnə ixləpqikirix məsilisi wə təksimat məsilisi jəhəttin həl kilixka daim əhmiyət beriximiz lazim. Ixləpqikirix məsilisidə, bir tərəptin, kopiratip igiligi dələtning bir tutax igilik pilanining rəhbərlikigə boysunuxi, xuning bilən billə, dələtning bir tutax pilaniəja wə siyasət, əmir - pərmanliriəja hilaplik kılmaslik xərti astida, əzining məlum janlikliqi wə mustəkilliəjini saklıxi lazim; yənə bir tərəptin, kopiratipka katnaxkan hər bir ailə əzigə qaldurulojan yər wə baxka bir kısım yəkkə baxkuridiojan igilikni əzi muwapik pilanlap qikkandin taxkiri, kopiratipning yaki ixləpqikirix düyining omumi pilaniəja boysunuxi kerək. Təksimat məsilisidə biz dələt mənəpətigimu, kolliktip mənəpətigimu wə xəhs mənəpətigimu etiwar beriximiz lazim. Dələtning beji, kopiratipning juəlanmisi wə dihanlarning xəhsi daramitidin ibarət bu üq tərəpning

munasiwitini muwapıq həl qılıx, bularning otturisdiki ziddiyətlərnı təngxəp turuxka daim əhmiyyət berix lazim. Dələtkə juoqlanma kerək, kopiratıpkımu juoqlanma kerək, əmma bularni tolimu kəp kıliwətkili bolmaydu. Biz mümkin kədər dihanlarnı, adəttiki yillarda, ixləpqı-kırıxni axurux arkilik xəhsi daramitini yildin - yiloğa kəpəytələydiəqan kıliximiz lazim.

Nuroqun kixilər, dihanlarning turmuxi kıyin, diyixidu, bu pikir toqrimu? Bir tərəptin eytkanda, toqra. Bu, məmlikitimiz jahan'gırlar wə ularning gumaxtiliri tərəpidin 100 nəqqə yil ezilip həm ekispilatatsiyə kılinip, nahayiti kəmbəoqəl bir məmlikətkə aylinip kəlojanlıktin, dihanlarningla turmux səwiyisi təwən bolup qalmay, ixqılar wə ziyalılarningmu turmux səwiyisi təwən, digənlik bolidu. Birnəqqə on yil japa - muxəkəkətke qıdap tirixkandıla, pütүн həlkning turmux səwiyisini pəydin - pəy əstürgili bolidu. Muxu nuktidin "kıyin" diyilsə, muwapıq bolidu. Yənə bir tərəptin eytkanda, toqra əməs. Bu, məmlikitimiz azat boləqan 7 yildin buyan dihanlarning turmuxi yaxxılanmidi, pəkət ixqılarningla turmuxi yaxxılandı, digənlik bolidu. Əmiliyətə bolsa ixqılar bilən dihanlarning turmuxi, nahayiti az sandikilirini hisapka almioqanda, birkədər yaxxılandı. Azatlıktin keyin dihanlar pomıxxiklarning ekispilatatsiyisidin kutuldi, ixləpqıkırıx yildin - yiloğa rawajliniwatidu. Axlıkni misaloğa alsak, məmlikət boyiqə axlık məhsulati 1949- yili aran 210 nəqqə milyart jing idi, 1956- yiloğa kəlgəndə, 360 nəqqə milyart jingoğa yetip, 150 milyart jingoğa yekın axti. Dələt

alidiqan dihanqilik beji anqə eçir əməs, hər yili pəkət 30 milyart jingdin artuq axlik elinidu. Hər yili dihanlardin normal bahada setiwelinidiqan axlikmu 50 milyart jingdin artuqrakla boluwatidu. Bu ikkisi jəmi 80 nəqqə milyart jing bolidu. Bu axliqtin yezilarda yaki yezilaroqa yəkin bazarlarda setilidiqini yerimidin kəprəgini təxkil kilidu. Buningdin karioqanda, dihanlarning turmuxi yaxxilanmidi, digili bolmaydu. Yeza igiligini rawajlandurux, kopiratiplarni mustəhkəmləx, yezilardiki həzirmu axlioqi əksüp turidiqan az bir qisim aililəрни axlioqi əksüməydiqan əhwaloqa kəltürux, məhsus iqtisadiy ziraət teriydiqan bəzi dihan aililiridin baxka həmmə dihan aililirini axlik exinidiqan yaki əzini əzi təminləydiqan aililərgə aylandurux, yezilarda kəmbəoqəl dihan qaldurmaslik, pütүн dihanlarning turmux səwiyisini ottura dihan səwiyisigə wə uningdin yukuri səwiyigə yətküzux üqün, birnəqqə yil iqidə bajoqa elinidiqan wə setiwelinidiqan axlik miqdarini, omumən, 80 nəqqə milyart jingqə kilip muqimlaxturmaq-qimiz. Hər bir dihanning yillik otturiqə daramitini hər bir ixqining yillik otturiqə daramiti bilən addila selixturup, birsiningkini təwən, birsiningkini yukuri diyix muwapik əməs. Ixqilarning əmgək ünümdarlioqi dihanlarningkidin kəp yukuri bolidu, dihanlaroqa turmux hirajiti, xəhərdiki ixqilarningkigə karioqanda, kəp az ketidu, xunga, ixqilar dələtning alahidə oqəmhoroqioqa erixiwatidu, diyixkə bolmaydu. Azoqina bir qisim ixqilarning ix həkki wə dələt organliridiki bəzi hadimlarning ix həkki yukurirak bolup qaloqan, dihanlarning

buni k r p narazi boluxining yoli bar, buni  hwalo a qarap muwapik t ngx x z r r.

4. SODA - SANAƏTQILƏR MƏSILISI

Məmlikitimizning ijtimai t z m islahatida, yeza igiligini kopiratsiyil xt r x w  kol sanaətni kopiratsiyiləxtürüxtin taxkiri, hususi soda - sanaət karhanilirini omum bilən hususilar xirikqiligidiki karhanilaro a aylandurux iximu 1956- yili orunlandi. Bu ixning bundak qapsan w  onguxluk orunlinixi bizning ixqilar sinipi bilən milli burzuaziyə otturisdiki ziddiyətni h lk iqidiki ziddiy t qatarida h l kil janliqimiz bil n ziq munasiw tlik. Bu sinipiy ziddiy t toluk h l boldimu? Tehi toluk h l bolmidi. Uni y n  heli uzak waqtin keyin andin toluk h l kil jili bolidu.  mma h zir b zil r: kapitalistlar özini  zg rtip ixqilardin anq  p rkl nm ydi jan bolup qaldi,  mdi ularni y n   zg rtixning h jiti yok, diyixidu. H tta b zil r, kapitalistlar ixqilaro a qaridoanda qiwerrek, diyixidu. Yənə bəzilər, əzgərtix ker k ikən, nimixka ixqilar sinipi  zg rtilm ydu? diyixidu. Bundak g p - s zl r toqrimu?  lw tt  to ra  m s.

Sotsiyalizim jəmiyiti kurux jəryanida h mm  adəm əzgərtilixi lazim, ekispilatatsiy  kil uqilar əzgərtilidu,  mg kqil rmu əzgərtilidu, kim ixqilar sinipi  zg rtilm ydu d ptu?  lw tt , ekispilatatsiy  kil uqilarni əzgərtix bilən  mg kqil rni əzgərtix — haraktiri ohxax bolmi jan ikki hil əzgərtix, bularni arilaxturuwetixk  bolmaydu. Ixqilar sinipi sinipiy kürəxlərdə

wə təbiətke qarxi kürəxlərdə pütün jəmiyətni əzgərtidu, xuning bilən billə əzinimu əzgərtidu. İxqılar sinipi hizmət dawamida üzlüksiz üginixi, əz kəmqiliklerini pəydin - pəy tüğitixi lazim, hiqqaqan tohtap qəlixka bolmaydu. Mana muxu bizlərni alidiqan bolsaq, bir-munqilirimiz hər yili az - tola aloqa besip turimiz, dimək, hər yili əzgirip turimiz. Məndə ilgiri Marksizim-qa yat hər hil idiyilər boləqan, mən Marksizimni keyinqirək qəbul kildim. Mən Marksizimni kitaptin biraz üginip, idiyəmni dəsəlpki kədəmdə əzgərttim, əmma, əsasən, uzak muddətlik sinipiy kürəxlərdə əzgərtiwəldim. Xundakla buningdin keyinmu dawamlik üginixim kerək, andin yənə birkədər aloqa basalaymən, bolmisa, arkida qəlimən. Kapitalistlar əmdi yənə əzğərtilmisimu boləjudək xunqə qiwər bolup ketiptimu?

Bəzilər, Zhongguo burzuaziyisidə hazır ikki yüzlimilik qəlmidi, pəkət bir yüzlimilikla bar, dəydu. Bu əmiliyətmu? Əmiliyət əməs. Bir tərəptin, burzua unsur-lar omum bilən hususilar xirikqiligidiki karhanilarda ix baxkuroquqi hadimlərdin bolup qəldi, ular ekispilatatsiyə kəloquqilərdin əz küqi bilən kün kəqüridiqan əmgəkqilərgə aylinix jəryanida turuwatidu; yənə bir tərəptin, ular hazır omum bilən hususilar xirikqiligidiki karhanilarda yənəla mükim əsüm eliwatidu, dimək, ularning ekispilatatsiyisining yiltizi tehi üzülginə yok. Ularning pikir-hissiyati, turmux aditi ixqılar sinipining-kidin həlimu heli yirək. Xundak turukluk, kəndəkmə ikki yüzlimilikligi qəlmidi digili bolsun? Həttə mükim əsüm əlməydiqan boləqan, burzuaziyə digən qəlpioqi

elip taxlanoqan tək dirdimu, idiyə əzgərtixni heli waqitlaroqıqə dawamlik elip berixka tooqra kelidu. Əgər, burzuaziyidə ikki yüzlimilik kalmidi, dəp qaralsa, u halda, kapitalistlarning özini əzgərtix wə üginix wəzipilirimu qalmoqan bolidu.

Eytix kerəkki, bundak pikirlər soda-sanaətgilərninğ emiliy əhwaliqıla uyoqun kəlməy qalmastin, zor kəpqilik soda - sanaətgilərninğ arzusioqimu uyoqun kəlməydu. Ətkən birnəqqə yil iqidə, zor kəpqilik soda - sanaətgilər üginixni halidi, xuningdək kəzgə kərunərlik dərjide aloqa basti. Soda - sanaətgilərninğ üzül - kesil əzgirixi hizmət üstidə boluxi lazim, ular karhanilarda ixqi - hizmətgilər bilən billə əmgək kilixi, karhanilarni əz özini əzgərtixning jidisi kilixi lazim. Əmma üginix arqilik əzlrining bəzi kona nuqtiinəzərli-rini əzgərtiximu muhim. Soda - sanaətgilərninğ üginixi ihtiyariylik asasida boluxi kerək. Nuroqun soda-sanaətgilər kursta birnəqqə on kün oqup zawutlaroqa kaytkandin keyin, ixqilar ammisi wə həkümət tərəp wəkilliri bilən tehimu nuroqun ortak tiloqa igə boldi, billə ixləx xaraitini yaxilidi. Ular əz təjribiliridin dawamlik üginix, özini dawamlik əzgərtixning əzli-ri üqun paydilik ikənliginini qüxəndi. Baya eytip ətülğən, üginix kerək əməs, əzgərtix kerək əməs, dəp karaydioqan pikirlər soda - sanaətgilərninğ zor kəpqiligining pikriğ wəkillik qılalmaydu, pəkət azqilikningla pikiri.

5. ZIYALILAR MƏSILISI

Məmlikitimizdə həlk iqidiki ziddiyət ziyalilar

arisidimu ipadiləndi. Ətmüxtə kona jəmiyət üçün hizmət kiləjan birnəqqə milyon ziyali hazır yeni jəmiyət üçün hizmət kilixkə ətti, bu yərdə ularning yeni jəmiyət ehtiyajioğa kəndəq maslixixi wə ularning yeni jəmiyət ehtiyajioğa maslixixioğa bizning kəndəq yərdəm beriximiz məsilisi turuptu. Bumu həlk iqidiki bir ziddiyət.

Məmlikitimizdiki ziyalilarning zor kəpquiliği ətkən 7 yil iqidə kəzgə kərünərlik dərjidə aləğa basti. Ular sotsiyalizim tüzümini yaklaydioğanliğini bildürdi. Ularning iqidə nuroğun kixilər Marksizimni tirixip üginiwatidu, bir kəsim kixilər kommunistiqilaroğa aylandı. Bu bir kəsim kixilər hazır tehi az bolsimu, əmma pəydin - pəy kəpiyiwatidu. Əlwəttə, ziyalilar iqidə bəzilər hazırmu sotsiyalizimdin gumanlinidu, yəki uningəğa koxulmaydu, bundəq kixilər pəkət əzquiliğini təxkil kilidu.

Məmlikitimizning muxəkkətlik sotsiyalistik quruluş ixliri əzigə mümkin kədər kəprək ziyalilarning hizmət kilixini tələp kilidu. Biz sotsiyalizim ixi üçün hizmət kilixni həkiki halaydioğan ziyalilaroğa ixiniximiz, ular bilən boləjan munasiwitimizni tüptin yaxxiliximiz, ularning həl kilixkə tegixlik hər hil məsililirini həl kiliwelixioğa yərdəm beriximiz, xundəq kilip, ularni əz kəbiliyətlirini paal jari kilix imkanıyitigə igə kiliximiz lazim. Bizning nuroğun yoldaxlirimiz ziyalilar bilən ittipaklixixkə mahir əməs, ularoğa kəpal muamilə kilidu, ularning əmgigigə hərmət kilmaydu, pən wə mədiniyət hizmətliridə arilixixkə tegixlik bolmioğan

ixlaroqa orunsiz arilixivalidu. Bu kəmquklıklərning hēm-misini tūgıtıx lazim.

Kəng ziyalılar gərqə aloqa baskan bolsimu, lekin buning bilən qanaətlinip qalmasıoqi lazim. Ziyalılar yengi jəmiyətning ehtiyajioqa toluk maslixix üqün, ixqılar wə dihanlar bilən birdək ittipak bolux üqün, əzlrini dawamlıq əzgərtixi, pəydin - pəy burzua dunya-qarixini qərüp taxlap, puroletariyatlik, kommunistik dunyaqaraxni tiklixı lazim. Dunyaqaraxning əzgirixi tıp əzgirix, hazır tehi kəpqilik ziyalılarda bu əzgirix orunlinip boldi digili bolmaydu. Biz məmlikitimizdiki ziyalılarning dawamlıq aloqa besixini, əz hizmiti wə üginixi jəryanida kommunistik dunyaqaraxni pəydin - pəy tiklixı, Marksizim - Leninizimni pəydin - pəy ügini-welixi, ixqılar, dihanlar bilən pəydin - pəy iqkoyun-taxkoyun bolup ketixi, yerim yolda tohtap qalmasıoqi, hərgizmu arkiqqa qekinməsligini ümit kılıimiz, arkiqqa qekinixning istikbali yok. Məmlikitimizning ijtimai tüzümi əzgirip, burzua idiyisining iktisadiy bazisi asasiy jəhəttin yokitiloqanlıqtin, kəpligən ziyalılarning dunya-qarixini əzgərtixi üqün zərüriyətlə tuoqulup qalmay, bəlki imkaniyətmu tuoquldi. Əmma dunyaqaraxni üzül - kesil əzgərtix üqün uzak wakit lazim, səwrilik bilən hizmət ixliximiz lazim, aldirangoquluk kılıxka bolmaydu. Əmiliyətə, idiyə jəhəttin Marksizim - Leninizimni kobul kılıxni, kommunizimni kobul kılıxni hiqqaqan halimaydioqan bəzi kixilərning boluximu qokum, bundak kixilərgə tola kattik tələp koymaslik kerək; ular dələtning təliwigə boysunup, normal əmgək bilən

xuoqullinidioqanla bolsa, ularoqa muwapıq hizmət kilix pursiti beriximiz kerək.

Ziyalılar wə yax oququqular arisida yekinki bir məzgil iqidə idiyiwi - siyasi hizmət ajizlixip kaldı, bəzi eoıxlar yüz bərdi. Bəzi kixilərnıng nəziridə nə siyasi, nə wətənnıng istıqbali wə insanlarning oqayisi — həmmisi goya kəngül bəlüxning zərüriyiti yok nərsidək bolup qaloqan. Ularınıng qarixiqə, Marksizim bir məzgil akqan bolsimu, əmdi anqə akmaydioqan bolup qaloqan. Muxu əhwalni kəzdə tutup, hazır idiyiwi - siyasi hizmətni küqəyıtixkə toqra keliwatidu. Məyli ziyalılar bolsun, yaki yax oququqular bolsun, tirixip üginixi kerək. Məhsus kəsplərnı ügən'gənnıng sirtida, idiyə jəhəttin aloqa besixi kerək, siyasi jəhəttinmu aloqa besixi kerək, buning üqün Marksizimni, ekim məsililirigə dair siyasini üginixi kerək. Toqra siyasi nuqtinəzərnıng bolmaslıoqi jan bolmioqan bilən barawər. Ilgiri elip beriloqan idiyə əzgerıtix zərür idi, uningdin ijabı nətıjilərgə igə bolduk. Əmma usulda biraz qopallıq boldı, bəzi kixilər rənjitip koyuldi, bu yahxi əməs. Buningdin keyin bu kəmquılıktin saklinix kerək. İdiywi - siyasi hizmətkə həmmə orunlar məs'ul boluxi kerək. Buni gongchəndang ixlixı kerək, yaxlar ittipakı ixlixı kerək, həkümətnıng məs'ul orunliri ixlixı kerək, məktəplərnıng xiaozhangliri wə okutquqiliri tehimu kəprək ixlixı kerək. Bizning təlim - tərbiyə fangzhenimiz tərbiyilən'güqilərnı əhlakıy, əklıy wə jismani jəhətlərdin əstürüp, sotsiyalistik angoqa igə mədiniyətlık əmgəkqilərdin kilip yetixtürüxtin ibarət boluxi lazim. Wətənni tirixqanlıq - iqtisatqıllıq bilən güllən-

dürüxnı təxəbbus k lix lazim. Pütün yaxlaro a q x n-d r x kerəkki, məmlikitimiz hazir yənıla nahayiti k m-b o l bir məmlikət, uning  stige bu əhwalni k ska-wakit iqide tüptin  zg rtip ketix mümkin  m s, m m-likitimizni bay w  küqlük bir məmlikət k lip kurup-qikix tamamən yaxlarning w  pütün h lkning bir-kanq  on yilo iq  ittipaklixip k r x kilixio a,  z k li-bilən ixlixige ba lik. Sotsiyalizim tüzümining ornitilixi- yayiwı m nzilg  yetip berixning yolini eqip b rdi, bu- yayiwı m nzilg  yetip berix bolsa bizning japalik  mgigimizg  ba lik. Bəzi yaxlar, sotsiyalizim j miyitige-baro anda, h mm  n rs  yahxi bolup ketixi lazim, təyyar-b htlik turmuxtın hiqkandaq k q qikarmastinla b hri-mən bolux mümkin, d p oylaydu, bu —  miliy tk -sio maydio an hiyal.

6. AZ SANLIQ MILL TL R M SILISI

M mlikitimizd  az sanliq millətlər 30 milyondin-k pr k a alige ig , ular g rq  məmlikət boyiqə omumi-a alining 6 pirs ntinila təxkil kəlsimu, lekin ular oltu-raklaxkan jay k ng bolup, məmlikət boyiqə omumi y r-k limining təhminən 50 — 60 pirsəntini təxkil kilidu. Xuning  q n H nzu milliti bilən az sanliq mill tl rning-munasiwitini qo um yahxi k lix ker k. Bu məsilining-aq quci — qong H nzuqilikni t gitix. Yərlik millətqilik-saklano an az sanliq millətlər arisida bolsa xuning bilən-bir wakitta yərlik mill tqilikni t gitix ker k. M yli-qong H nzuqilik bolsun, yaki yərlik millətqilik bolsun, hər-ikkisi hər millət həlkining ittipaklio i  q n paydi-

siz, bu — həlk iqidiki tügitixkə tegixlik bir hil ziddiyət. Bu jəhəttə bəzi hizmətlərni ixliduk, az sanlik millətlər rayonlirining zor kəpqiligidə milli munasiwət ilgirikigə karioqanda zor dərjide yaxilandi, xundak bolsimu, həl kilixkə tegixlik məsililər hlimu bar. Bir kism jaylarda qong Hənzüqilikmu, yərlik millətqilikmu tehi eqir həlda məwjut, buningoqa yetərlik dərjide diqqət kilix lazim. Hər millət həlkining birnəqqə yildin buyanki tirixixi arkisida, məmlikitimizdiki az sanlik millətlər rayonlirining mutlək kəpqiligidə demokiratik islahat wə sotsiyalistik əzgərtix asasiy jəhəttin orunlinip boldi. Xizangda xərt - xarait tehi pixip yetilmigəqqə, demokiratik islahat tehi yürgüzülmidi. Zhongyang bilən Xizang yərlik həkümiti otturisida tüzülgən 17 maddilik kelixim boyiqə, ijtimai tüzüm islahati yürgüzülüxi kerək, lekin kaçan yürgüzüliđioanliđini Xizangdiki zor kəpqilik həlk ammisı wə rəhbiriy kixilər layik tapқан qaoqda andin bəlgiləx kerək, aldirangoquluk kiloqili bolmaydu. Həzir ikkinqi 5 yillik pılan məzgilidə islahat yürgüzməslük bəlgiləndi. Üqinqi 5 yillik pılan məzgilidə islahat yürgüzüx - yürgüzməslük xu wəqitkə yətkəndə, əhwəloqa qarap andin bəlgilinidu.

7. BİR TUTAX PİLANLAP, TƏNG ETIWAR BERIX, MUWAPIQ ORUNLAXTURUX

Bu yərdə eytiloqan bir tutax pılanlap, təng etiwər berix 600 milyon əhaligə qaritiloqan bir tutax pılanlap, təng etiwər berixni kərsitidu. Biz pılan tüzgəndə, ix kiloqanda, məsilə üstidə oylanqanda, məmlikitimizdə

600 milyon ahalə barliqini kəzdə tutuximiz, buni hərgiz untup qalmasliqimiz lazim. Nimə üqün bundak bir məsilini otturiqə koyimiz, məmlikitimizdə 600 milyon ahalə barliqini kim bilməydu? Bilixniqə bilidu, əmma ixka kirixkəndə, bəzilər untup qalidu, goya adəm qanqə az bolsa, xunqə yahxi, dairə qanqə taraytilsa, xunqə yahxi bolidiqəndək. Ənə xundak tar dairiqlik karixidiki kixilər mundak idiyigə: barliq aktip amillarni ixka selip, ittipaklixixka bolidiqə həmmə kixilər bilən ittipaklixip wə passip amillarni mümkün kədər aktip amillarıqə aylandurup, sotsiyalizim jəmiyiti kuruxtin ibarət uluq ix üqün hizmət kilduruxka qarxi pozitsiyə tutidu. Mən bu kixilərdin nəzər dairisini kengəytip, məmlikitimizdə 600 milyon ahalə barliqini həqiqi etirap qilixni, buning keguən məwjudiyət ikənligini wə bizning bingqinimiz ikənligini etirap qilixni ümit qilimən. Məmlikitimizdə adəmning kəp boluxi yahxi ix, əlwəttə kiyinqilik tərripimu bar. Bizning həmmə sahədiki kurulux ixlirimiz jux urup rawajliniwatidu, utuklirimiz nahayiti qong, əmma, jəmiyəttə zor əzgirixlər boluwatқан hazırki ötkünqi dəwrdə kiyinqilik yənila nahayiti kəp bolidu. Rawajlinixmu boluwatidu, kiyinqilikmu boluwatidu, buning əzi ziddiyət. Hərқандақ ziddiyətni həl qilix kerək bolupla kalmay, bəlki həl qilixmu tamamen mümkün. Bizning fangzhenimiz — bir tutax pilanlap, təng etiwar berix, muwapıq orunlaxturux. Məyli axlik məsilisi, apət məsilisi, ixka orunlaxturux məsilisi, maarip məsilisi, ziyalılar məsilisi, hər hil wətənpərwər küqlərning birlik sepi məsilisi, az sanlıq

millətlər məsilisidə bolsun və baxka məsililərdə bolsun, pütүн həlkkə karitilojan bir tutax pılanlap, təng etiwar berix nuktiinəzirini kəzdə tutup, xu wakit, xu jayning əmiliy imkaniyətlirigə karap, hərkaysi sahədiki kixilər bilən məslihətlixip, muwapik orunlaxturux tədbirlirini kərux kerək. Adəm kəp, kixilər kalak, awariqilik kəp, ix müxkül dəp, əzini qətkə tartixka hərgiz bolmaydu. Mening bundak diginim, həmmə adəm, həmmə ixni həkümət həddigə alsun, digənlikmu? Yak, əlwəttə. Nurojun adəmlər və nurojun ixlar toqrisida jamaət təxkilatlıri qarə tepixi mümkün, amma biwastə əzi qarə tepixi mümkün, ular nurojun yahxi qarilərnı tapalaydu. Bumu bir tutax pılanlap, təng etiwar berix, muwapik orunlaxturux fangzhenining iqigə kiridu, biz jamaət təxkilatlırining və jaylardiki ammining muxundak kilixioja yetəkqilik kiliximiz lazim.

8. BARQƏ GÜLLƏR TƏKXI EQILIX, HƏMMƏ EKIMLAR BƏS - BƏSTƏ SAYRAX, UZAK MUDDƏT BILLƏ TURUX, ƏZARA NAZARƏT KILIX TOQRISIDA

Barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax, uzak muddət billə turux, əzara nazarət kilix xoarliri kandaq otturioja koyuldi? Bular Zhongguoning konkirit əhwəlioja asasən otturioja koyuldi, sotsiyalizim jəmiyitidimu hər hil ziddiyətlər barlıoqini etirap kilix asasında otturioja koyuldi, dəlitimizning iktisat və mədi-niyətni tez rawajlandurux ehtiyajidin kelip qikkən jiddi təliwi asasında otturioja koyuldi. Barqə güllər təkxi

eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax fangzheni— sən'ətning rawajlinixini wə ilim - pənning tərəkkiyatini aloğa süridioğan fangzhen, məmlikitimizning sotsiyalistik mədiniyitining güllinixini aloğa süridioğan fangzhen. Sən'əttə türlük xəkil wə usluplar ərkin rawajlinixi, ilim - pəndə türlük ekimlar ərkin munazirilixixi mümkin. Məmuri küqtin paydilinip, bir hil usluw wə bir hil ekimni zorlap aloğa sürüp, ikkinqi bir hil usluw wə ikkinqi bir hil ekimni mən'i qilix, bizqə, sən'ət wə ilim - pənning rawajlinixioğa ziyalik. Sən'ət wə ilim - pəndiki hək - nahək məsilisini addi usullar bilən həl qilmastin, bəlki sən'ət sahəsidikilərnin, ilim - pən sahəsidikilərnin ərkin muhakimisi arqilik, sən'ət wə ilim - pən əmiliyiti arqilik həl qilix lazim. Birər nərsini tooqra yaki hata dəp həküm qilix üqün, tola qaoqlarda, sinap kərux waqti lazim bolidu. Tarihta yengi wə tooqra nərsilər dəsləpki qaoqlarda həmixə kəp-qilik kixilərnin etirap qilixioğa erixəlmigən, pəkət kürəx dawamidila əgri - tokay yollar bilən rawajlinip baroğan. Tooqra nərsilərnə, yahxi nərsilərnə kixilər hə digəndila hux purak gül dəp etirap qiliwərməydu, bəlki zəhərlik ot dəp qaraydu. Kopernikning kuyax sestimisi tooqrisidiki təlimati⁽¹⁾, Darwinning tədriji tərəkkiyat nəziriyisi⁽²⁾ ilgiri hata nərsə dəp tonuloğan, japa - muxəkkətlik kürəxlərnə baxtin kəqürgən idi. Məmlikitimizning tarixidimu bundaq misallar kəp. Yengi xəy'ilərnin əsux xaraiti sotsiyalizim jəmiyitidə ətmiş kona jəmiyətlikidin tüptin pərk qilidu, kəp yahxi bolup kətti. Əmma yengi küqlərnə booqux, muwapik pikirlərnə booqux

ixliri hīlimu uqrap turidu. Angliq tūrdə booqux bilən əməs, eniḳ ayriwalalmasliḳ bilənmu yengi xəy'ilərning əsūxiḡə dəhli yetidu. Xuning ūqūn, pən wə sən'əttiki hək - nahək ūstidə yəngillik bilən huləsə qikarmay, ehtiyatqan pozitsiyidə bolux, ərkin muzakirini təxəbbus ḳilix lazim. Bizqə, bundaḳ pozitsiyidə bolux ilim-pən wə sən'ətning onḡuxluḳraq rawajlinixioḡa yardəm beridu.

Marksizimmu kūrəx dawamida rawajlanoḡan. Marksizim dəslepki qaoqlarda tūrlūḳ zərbilərgə uqrioḡan wə zəhərlik ot dəp ḳaraloḡan. Həzirmu u dunyaning birmunqə jaylirida dawamliḳ zərbigə uqrawatidu wə zəhərlik ot dəp ḳariliwatidu. Sotsiyalistik məmlikətlərdə Marksizimning orni baxḳiqə. Əmma sotsiyalistik məmlikətlərdimu Marksizimoḡa yat idiyilər məwjut, Marksizimoḡa ḳarxi idiyilərmu məwjut. Məmlikitimizdə sotsiyalistik əzgərtix, mülūḳqilik jəhəttin eytḳanda, asasiy jəhəttin orunlinip boloḡan, inḳilap dəwridikidək kəng kələmlik, judun - qapḳunluḳ ammiwi sinipiy kūrəx asasiy jəhəttin ayaxlaxḳan bolsimu, leḳin aqduruloḡan pomixxiklar sinipi wə məybənlər sinipining ḳaldūḳliri tehi məwjut, burzuaziyə tehi məwjut, uxxaḳ burzuaziyə əmdila əzgərtiliwatidu. Sinipiy kūrəx ayaxlaxḳini yok. Puroletariyat bilən burzuaziyə otturisidiki sinipiy kūrəx, hər hil siyasi küqlər otturisidiki sinipiy kūrəx, puroletariyat bilən burzuaziyə otturisida idiologyə jəhəttə bolidioḡan sinipiy kūrəx yənila uzax muddətlik, əḡri - toḡay bolidu, bəzi qaoqlarda hətta nahayiti kəskin bolidu. Puroletariyat dunyani əzining dunyakarixi boyiqə əzgərtixkə tirixidu, burzuaziyimu dunyani əzi-

ning dunyakarixi boyiqə əzgərtixkə tirixidu. Bu jəhəttə sotsiyalizim bilən kapitalizim otturisdiki kim yengix - kim yengilix məsilisi tehi həkiki həl bolmidi. Məyli pütün ahalə arisida bolsun, məyli ziyalilar arisida bolsun, Marksizimqilar hlimu azqilikni təxkil kilidu. Xuning üqün, Marksizim hlimu kürəx dawamida rawajlinixi kerək. Marksizim kürəx dawamidila rawajlinalaydu, ötmüxtə xundak boləjan idi, hazir xundak boluwatidu, kəlgüsidimu mukərrər xundak bolidu. Toəra nərsilər həmixə hata nərsilər bilən kürəx kilix jəryanida rawajlinidu. Qinlik, yahxilik wə güzəllik həmixə sahtilik, rəzillik wə sətlik bilən selixturuloəjan həlda məwjut bolup turidu wə ular bilən kürəx kilix dawamida rawajlinidu. Məlum bir hata nərsə insanlar tərpidin omumi yüzlük iroətip taxlanoəjan, məlum bir həkikət insanlar tərpidin omumi yüzlük kobul kilinoəjan qaoəda, tehimu yengi həkikət yənə yengi hata pikirələr bilən kürəx kilidu. Bundak kürəx mənəggü tügiməydu. Bu — həkikətning tərəkkiyat qanuniyiti, əlwəttə, Marksizimningmu tərəkkiyat qanuniyiti.

Məmlikitimizdə sotsiyalizim bilən kapitalizim otturisdiki ideologiyə jəhəttə kim yengix - kim yengilix kürixini həl kilix üqün yənə heli uzak wəqit kerək. Qünki burzuaziyining wə kona jəmiyəttin kəlgən ziyalilarning təsiri məmlikitimizdə tehi uzakkiqə məwjut bolup turidu, sinipning ideologiyisi süpitidə məmlikitimizdə tehi uzakkiqə məwjut bolup turidu. Əgər bundak wəziyətni yetərlik qüxənmigəndə, yaki tamamən qüxənmigəndə, nahayiti zor hataliklar yüz beridu, zərür

idiyiwi kürəxlərgə etiwarsiz qarax kelip qıqıdu. İdiywiwi kürəx baxqa kürəxlərdin pərklik bolıdu, buningda kəpallıq wə zorluq usulini qollinix mümkin əməs, pəkət inqikə ixləx, daoli səzləx usulinila qollinix mümkin. Həzir idiologiyə kürixidə sotsiyalizim üstünlükkə igə. Həkimiyətning asasiy küqi puroletariyat rəhbərliğidiki əmgəkqi həlkning qolida. Gongchəndang kudrətlik küqkə wə nahayiti yukuri abroyoqa igə. Hizmitimizdə kəmqilik wə hatalıqlar bolsimu, lekin hər bir adil kixi bizning həlkkə sadıq ikənligimizni, həlk bilən birliktə wətənni gülləndürüp ketixkə bəl baqlıoqanlıoqimiz wə kadir ikənligimizni, bizning uluoq muwəppəkıyətəlgə erixkənligimizni həmdə tehimu uluoq muwəppəkıyətəlgə dawamliq erixidıoqanlıoqimizni kərələydu. Burzua unsurlarning wə kona jəmiyətting kəlgən ziyalılarning mutlək kəpqiligi wətənni səyidu, ular kündin - kün'gə yüksiliwatқан sotsiyalistik wətinimiz üqün hizmət kilixni halaydu, xuningdək ular sotsiyalizim ixidin, gongchəndang rəhbərliğidiki əmgəkqi həlktin ayrılıoqanda, əzlrining tayanqsız kalidıoqanlıoqini, hiqkandak parlaq istikbaloqa igə bolalmaydıoqanlıoqini quxinidu.

Kixilər: məmlikitimizdə Marksizim zor kəpqilik kixilər tərıpidin yetəkqi idiyə dəp etirap kilindi, undak bolıoqandın keyin, uni tənkit kilıjili bolamdu? dəp soraydu. Əlwəttə, tənkit kilıjili bolıdu. Marksizim — ilmiy həkikət, u tənkitting kərkmaydu. Əgər Marksizim tənkitting kərkıdıoqan bolsa, əgər uni tənkit bilən aqıduruwətkili bolıdıoqan bolsa, u halda, Marksizim kərəkkə kəlməy kəloqan bolatti. Əmiliyətə, weyxinzhuıyiqılar Marks-

izimni hər küni hər hil xəkillər bilən tənkit kiliwatmamdu? Burzuaziyə idiyisidə wə uxxaq burzuaziyə idiyisidə turuwelip, özgirixni halimaydioğan kixilərmu Marksizimni türlük xəkillər bilən tənkit kiliwatmamdu? Marksizimqılar hərқандақ kixining tənқididin kórқmaslıqı lazim. Əksiqə, Marksizimqılar kixilərnıng tənkitliri iqidə, kürəxning boran-qapқunliri iqidə əzlririni qinikturuxi, əzlririni əstürüxi, əz zhendisini kengəytixi lazim. Hata idiyilərgə qarxi kürəx kilix huddi qıqək qekixkə ohxaydu, qıqək süyining təsir kilixi bilən adəm bədinining kesəlgə qarxi küqi kəpiyidu. Issik əydə əstürülgən nərsidə kudrətlik həyatıy küq bolmaydu. Barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs-bəstə sayrax fangzhenini yoloğa koyux Marksizimning idiyə sahəsıdiki rəhbərlik ornini ajizlaxturmaydu, əksiqə, bundaq ornini küqəytidu.

Marksizimoğa yat idiyilərgə karita қандақ fangzhen kollinix lazim? Axkara əksilinkılapqılarnı, sotsıyalizim ixioğa buzoқunqilik saloқuqi unsurlarnı bir tərəp kilix asan, ular söz ərkinligidin məhrum kilinsila boldi. Həlk iqidiki hata idiyilərgə kəlsək, əhwal uningoğa ohximaydu. Bundaq idiyilər mən'i kilinsa, bu idiyilərnıng otturioğa qıkixioğa hiqқандақ pırsət berilmisə bolamdu? Əlwəttə bolmaydu. Həlk iqidiki idiyə məsilisini, rohiy dunya məsilisini addi usullar bilən həl kilix ünüm bərməyilə kəlmastin, bəlki nahayiti ziyanlik bolıdu. Hata pikirlərnıng bayan kilinixioğa yol koyulmioqini bilən, ular, bəribir, məwjut bolup turiweridu. Tooıra pikirlər, əgər issik əydə əstürülgən bolsa, əgər

boran - qapqunoğa uqrimioğan, kesəlgə qarxi küq hasil kılmioğan bolsa, hata pikirlərgə duqkəlgəndə, ularni yengəlməy kalidu. Xuning üqün, muzakirə kılix, tənkit kılix, daoli sezləx usullirini kollanoqandila, həkiki türdə toqra pikirləni rawajlanduroqili, hata pikirləni tügət-kili, məsilini həkiki həl kıloqili bolidu.

Burzuaziyə wə uxxak burzuaziyə öz ang-pikrini qokum əks əttüridu. Ular siyasi məsilə wə idiyiwi məsilidə qokum hər hil qariləni kollinip, tərsalik bilən özini kərsitidu. Ulardin öz ang - pikrini əks əttürməslikni, özini kərsətməslikni tələp kılix mümkün əməs. Biz ularning özini kərsitixini besix qarisi bilən tosmasliqimiz, bəlki ularning özini kərsitixigə yol koyuximiz lazim, xuning bilən billə, ular özini kərsətkən qaoqda, ular bilən munaziriliximiz wə ularni muwapik tənkit kiliximiz lazim. Xübhisizki, hilmu - hil hata idiyiləni tənkit kiliximiz kerək. Tənkit kılmaslik, hata idiyiləning həmmə yərgə yamrap ketiwatkanliqioğa qarap turux, ularning bazarni ixoqal kiliwelixioğa yol koyux əlwəttə yarimaydu. Hatalik bolidikən, pipən kılix lazim, zəhərlik ot bolidikən, kürəx kılix lazim. Ləkin bundak tənkit jiaotiaozhuyilik bolmasliqi kerək, uni xing'er-shangxüelik usul bilən əməs, tirixip biənzhenglik usul bilən elip berix kerək. Uningda ilmiy təhlil wə toluk kayil kılix küqi boluxi lazim. Jiaotiaozhuyilik tənkit məsilini həl kilalmaydu. Biz barlik zəhərlik otlaroğa qarxi turimiz, ləkin nimining həkiki zəhərlik ot ikənligini wə nimining həkiki hux purak gül ikənligini ehtiyat bilən pərk etiximiz lazim. Biz amma bilən bir-

likte hux purak gül bilən zəhərlik otni ehtiyat bilən pərk etixni üginiweliximiz kerək, xuningdək amma bilən birlikte turup, tooqra usullarni qollinip, zəhərlik otlaroqə qarxi kürəx kiliximiz lazim.

Biz jiaotiaozhuyini pipən kiloqan qaoqda, xiuzhengzhuyini pipən kilixkimu əhmiyyət beriximiz kerək. Xiuzhengzhuyi yaki onqil jihuyzhuyi bir hil burzua idiyə ekimi, u jiaotiaozhuyidinmu bək hətərlik. Xiuzhengzhuyiqilar, onqil jihuyzhuyiqilarmu aqzidin Marksizimni qüxürməydu, ularmu “jiaotiaozhuyi”oqə hujum kilidu. Əmma ularning hujum kilidioqini — dəl Marksizimning əng tüp nərsiliri. Ular weywulunoqə wə biənzhengfaoqə qarxi turidu, yaki ularni burmilaydu, həlk demokiratiyisi diktaturisioqə wə gongchəndangning rəhbərliğigə qarxi turidu, yaki ularni ajizlaxturuxkə urunidu, sotsiyalistik əzgərtixkə wə sotsiyalistik quruxkə qarxi turidu, yaki ularni ajizlaxturuxkə urunidu. Məmlikitimizdə sotsiyalistik inkilap asasiy oqəlibigə erixkəndin keyinmu, jəmiyətə bir kəsim kixilər kapitalizm tüzümini əsligə kəltürəxni hiyal kilidu, ular həmmə tərəptin jümlidin idiyə tərəptin ixqilar sinipioqə qarxi kürəx yürgüzidu. Həlbuki, bu kürəxtə xiuzhengzhuyiqilar ularning əng yahxi yərdəmqisi.

Barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax digən bu ikki xoarda, söz mənisidin kərioqanda, sinipiylik yok, ulardin puroletariyatmu paydilinalaydu, burzuaziyimu paydilinalaydu, baxkə kixilərmu paydilinalaydu. Hux purak gül wə zəhərlik ot üstidə hərəkaysi siniplar, təbikilər wə ijtimai guruhlarınqmu əzigə has

kərxliri bar. Undaq bolsa, kəng həlk ammisining nuqtinəziridin kəriqanda, bəgünki kündə bizning hux puraq gül bilən zəhərlik otni pərək etixniki əlqimimiz zadi nimə? Həlkimizning siyasi həyatida səz wə hərkitimizning toğra yaki natoqrilioğioğa kəndək həküm kiliximiz kerək? Bizqə, dəlitimizning asasiy kənunidiki pirinsiplarəğa, həlkimizning əng zor kəpçiligining iradisigə wə məmlikitimizdiki partiyə - guruhlarıning jakalap keliwatқан ortak siyasi təxəbbuslirioğa asasən, buning əlqimini, omumən, mundək bəlgiləx mümkin: (1) pütүн məmlikitimizdiki hər millət həlkini parqilaydioğan əməs, bəlki ittipaklaxturuxkə paydilik bolsun; (2) sotsiyalistik əzgərtixkə wə sotsiyalistik kəruluxkə paydisiz əməs, bəlki sotsiyalistik əzgərtixkə wə sotsiyalistik kəruluxkə paydilik bolsun; (3) həlk demokiratiyisi diktaturisini buzidioğan yaki ajizlaxturidioğan əməs, bəlki bu diktaturini mustəhkəmləxkə paydilik bolsun; (4) demokiratiyə - mərkəzləxtürəx tüzümini buzidioğan yaki ajizlaxturidioğan əməs, bəlki bu tüzümni mustəhkəmləxkə paydilik bolsun; (5) gongchəndangning rəhbərliğidin ayrilidioğan yaki uni ajizlaxturidioğan əməs, bəlki bu rəhbərlikni mustəhkəmləxkə paydilik bolsun; (6) sotsiyalistik həlkərə ittipaklıkqə wə pütүн dunyadiki teqlikperwər həlkləning həlkərə ittipaklioğioğa ziyanlık əməs, bəlki bu ittipaklıkqə paydilik bolsun. Bu 6 əlqəm iqidə əng muhimi — sotsiyalizim yoli wə partiyining rəhbərliqi. Bu əlqəmning otturioğa koyuluxi həlkning türlük məsililər üstidə ərkin muhakimə yürüzüxigə putlikaxang bolux üqün əməs, bəlki bu mu-

həkimilərnı əwj alduruxıoğa yardım berix üqün. Bu əlqəmni yaqlımaydıoğan kixilər hılımu öz pikirlirini otturıoğa koyup munaziriləxsə bolıdu. Ləkin zor kəpqlik kixilər enik əlqəmgə igə bolıoğandın keyin, tənkit wə öz əzini tənkitni toqra yol boyıqə aloğa sürələydu, kixilərnıng səz wə hərəkətlirining toqra - natoqrılıoqini, zadi hux puraq gül yaqi zəhərlik ot ikənligini muxu əlqəm bilən ayriwalalaydu. Bular — siyasi əlqəm. İlimi mulahizilərnıng toqra yaqi hatalıoqini, bədi əsərlərnıng bədiilik dərjisining qanqilik ikənligini ayrix üqün, əlwəttə, ularning yənə əzlrigə has bəzi əlqəmliri boluxi kerək. Ləkin bu 6 siyasi əlqəm hərəkəndək ilim - pən wə sən'ət paaliyətlirigimu muwapik kelidu. Məmlikitimizdək sotsiyalistik məmlikəttə paydilik bolıoğan ilim - pən wə sən'ət paaliyətliridin bu birnəqqə siyasi əlqəmgə hilap kelidıoqini boluxi mümkinmu?

Yukurida eytiloğan nuktiinəzərlərdə məmlikitimizning konkirit tarihiy xaraitliri kəzdə tutuloğan. Hərəkaysi sotsiyalistik məmlikətlərnıng wə hərəkaysi məmlikət gongchəndanglirining əhwali bir birigə əhxax əməs. Xuning üqün biz, ular Zhongguoning usulini kollinixi xərt yaqi lazim, dəp hisaplimaymiz.

“Uzak muddət billə turux, əzara nəzarət kilix” xoarimu məmlikitimizning konkirit tarihiy xaraitining məhsuli. Bu xoar tasadipi otturıoğa koyuloğan əməs, bəki kəp yillik kengixixtin ətkən. Uzak muddət billə turux idiyisi heli uzaktın buyan məwjut. Bultur, sotsiyalizim tüzümi asasiy jəhəttin ornitilip bolux bilən bu xoar enik otturıoğa koyuldi. Nimə üqün burzuaziyə

wə uxxaq burzuaziyning demokiratik partiyə - guruhli-rining ixqilar sinipining partiyisi bilən uzak muddət billə turuxioğa yol qoyulidu? Buning səwiwi xuki, həki-kətən həlkni sotsiyalizim ixliri bilən xuqullinix yolida ittipaklaxturuxka tirixkan, həlkning ixənqigə igə bol-oğan barlik partiyə - guruhlaroğa karita uzak muddət billə turux fangzhenini kollanmasliqka اساسimiz yok. Mən siyasi məslihət kengixining 1950- yil 6- aydiki 2- yiojinida mundak digən idim: “Kimki həkikətən həlk üqün küq qikirixni halap, həlk kiyinqilikta turuwatkan məzgildə həkikətən həlkkə yardəm kilsa, yahxi ix kilsa, uni izqil dawamlaxtursa həm yerim yolda tohtitip koymisa, həlkning wə həlk həkümitining uni qətkə kəqixka asasi yok, uningoğa yaxax pursiti wə küq qikirix pursiti bərməslikkə asasi yok.” Bu yərdə eytkan-lirim — hərkaysi partiyə - guruhlarning uzak muddət billə turuxining siyasi asasi. Gongchəndangning demo-kiratik partiyə - guruhlar bilən uzak muddət billə turu-xi — bizning arzuyimiz, xundakla bizning fangzhenimiz. Demokiratik partiyə - guruhlarning uzak muddət tura-lixli - turalmaslioqioğa kəlsək, buni gongchəndang tərəp-ning arzusila bəlgiliməydu, bu hərkaysi demokiratik partiyə - guruhlarning öz ipadisigə, ularning həlkning ixənqigə igə bolux - bolalmaslioqiojimu baqlik. Hərکaysi partiyə - guruhlarning özara nazarət kilip kəlgənlik əmi-liyitimu burundinla məwjut, partiyə - guruhlarning bir birigə pikir berixi wə bir birini tənkit kilixi ənə xuni kərsitidu. Özara nazarət kilixmu, əlwəttə, birla tərəpkə has əməs, gongchəndang demokiratik partiyə - guruh-

laroşa nazarət kilixi mümkin, demokiratik partiye - guruhlarmu gongchəndangoşa nazarət kilixi mümkin. Nimə üçün demokiratik partiye - guruhlarning gongchəndangoşa nazarət kilixioşa yol qoyulidu? Buning səwiwi xuki, partiyimu adəmgə oħxax, hər hil sadalarni anglaxka bəkmu muħtaj. Həmmimizgə məlum, gongchəndangni asasən əmgəqı həlk wə partiye əzaliri am-misi nazarət kilidu. Ləkin demokiratik partiye - guruhlarning boləjanlioši biz üçün təhimu paydilik. Əlwəttə, demokiratik partiye - guruhlər bilən gongchəndangning bir birigə bərgən pikirliri wə tənkitlirimu pəkət biz yukurida eytip ətkən 6 siyasi əlqəmgə muwapik kəlgen əhwaldila, əzara nazarət kilixning aktip rolini jari kilaylaydu. Xuning üçün, biz demokiratik partiye - guruhlarning idiyə əzgartixkə əhmiyət berip, gongchəndang bilən uzək muddət billə turux wə əzara nazarət kilix üçün tirixip, yengi jəmiyətning eħtiyajoşa uyoqunlixixini ümit kilimiz.

9. AZ SANLIK KIXILƏRNING JIDƏL QIKIRIXI MƏSILISI TOƏIRISIDA

1956-yili ayrim jaylarda az sanlık ixqılar wə oқuəuqılar ix taxlioqan wə oқux taxlioqan wəkələr tuəuldi. Ularning jidəl qikirixioşa bəzi maddi tələplirining kandurulmioqanlioši biwəstə səwəp boldi; həlbuki, bu tələpləarning bəzilirini həl kilix kerək wə mümkin idi, bəziliri bolsa namuwapik wə tolimu yukuri tələplər bolup, hazırqə həl kiləjili bolmaytti. Xundaktimu, jidəl qikixning təhimu muħim amili —

yənə rəhbərliktiki guənliaozhuyilik. Bundak guənliaozhuyilik hataliklirining bəzilirigə yukuri dərjilik organlar məs'ul, həmmiini təwəndikilərdin kərgili bolmaydu. Jidəl qikixning yənə bir səwiwi — ixqilar wə okuquqilaroğa karita idiyiwi - siyasi tərbiyining kəm boləjanlioqi. 1956-yili az sanlik kopiratip əzalirimu kopiratipta jidəl qikardi, buning asasiy səwiwimu rəhbərliktiki guənliaozhuyi wə ammiəqa yetərlik tərbiyə bərmigənlik.

Etirap kilix lazimki, amma iqidə bəzilər, kəpinqə, kəz aldidiki, kismən wə xəhsi mənəpətkə asanla kəngül bəlup ketidu, uzak muddətlik, pütүн məmlikət kələmlik wə kolliktip mənəpətləni qüxənməydu yaki anqə qüxənməydu. Nurojun yaxlar, siyasi təjribisi wə ijtimai turmux təjribisi kəm boləjanliktin, kona Zhongguo bilən yeni Zhongguoni selixturup kərxni bilməydu, həlkimizning kəndak kilip kürming japalik kürəxləni baxtin kəqürup, jahan'girlarning wə guomindang əksiyətqilirining zulmidin kutulojanlioqini, güzəl sotsiyalizim jəmiyiti kurux üqün bolsa kəndak uzak muddətlik japa - muxəkkətlik əmgəkləni baxtin kəqürüxkə toqra kelidəjanlioqini ongayliqə qongkur qüxinip ketəlməydu. Xuning üqün, amma iqidə hər daim janlik wə əmiliyətkə uyoqun siyasi tərbiyə elip berix lazim həmdə tuəulojan kiyinqiliklarni hər daim ularoğa rasti bilən qüxəndürux, bu kiyinqiliklarni kəndak həl klixning qarilirini ular bilən birliktə muzakirə kilix lazim.

Biz jidəl qikirixni yaklimaymiz, qünki həlk iqidiki

ziddiyətni “ittipaklık — tənkit — ittipaklık” usuli bilən həl kılqılı bolidu, jidəl qıqsa, haman bəzi ziyanlarni kəltürüp qikiridu, sotsiyalizim ixining tərəqqiyatioğa paydisiz. Biz ixinimizki, məmlikitimizdiki kəng həlkə ammisi sotsiyalizimni himayə kılidu, intizamoğa bəkmuriayə kılidu, bəkmudaolilik ix kılidu, hərgiz səwəpsiz jidəl qıqarmaydu. Ləkin bu, məmlikitimizdə ammining jidəl qıqirix ehtimali kəlmidi, digənlik əməs. Bu məsilidə dıkkət kıliximizə tegixlik nuqtılar: (1) Jidəl qıqixning səwiwini tüptin yəq kılix üqün, guənliəozhuyini kət’i tütitix, idiyiwi - siyasi tərbiyini obdan küqəytix, hər hil ziddiyətlərnə muwəpiq həl kılix lazim. Muxu nuqta orunlansila, jidəl qıqirix məsilisi omumən tuqulmaydu. (2) Əgər bizning hizmətni yaxxi ixliligimiz səwidin jidəl qıqip kəlsa, jidəl qıqarəjan ammini toqra yoloğa baxliximiz, jidəldin hizmətni yaxxiləx, kadirlar wə ammini tərbiyləxning əlahidə bir hil wastisi süpitidə paydilinip, adəttiki künlərdə həl kılınmay kələjan məsililərnə həl kılıwəliximiz lazim. Jidəlni bir tərəp kılix jəryanida addi usul kəllinixtin, “jəngni həpila - xəpila yioxturup kəyux”tin saklinip, inqikə hizmət ixləx lazim. Jidəlgə bəxqilik kələjan kixilərdin jinayi ixlər kənunioğa hiləplik kələjan unsurlar wə nəq əksilənkiləp-qilərnə kənun boyiqə jəzələx kərək, kələjanlirini yənggillik bilən əz orunliridin qıqiriwətməslək lazim. Bizning muxundəq qəng məmlikitimizdə əz sanlık kixilərnə jidəl qıqirixining əjəplən’güqiligi yəq, əksiqə, u bizning guənliəozhuyini tütitiximizgə yərdəm bəridu.

Bizning jəmiyitimizdə omumning mənəpətiğə etiwar

bərməydiqan, yolsizlik kilidiqan, adəm urux - ɵltürɵx-tək kanunoqa hilap hɵrkɵtlərnı kilidiqan az sanlik kixilərmu bar. Ular bizning fangzhenlirimizdin paydilini wə uni burmilap, kəstən yolsiz tələplərnı koyux bilən ammini kutritip yaki kəstən pitnə - iqwa tarkitix bilən jidəl terip, jəmiyətning normal tərtiwini buzuxi mümkin. Undaq adəmlərnı ɵz məyligə koyuwetixni hərgiz yaqlımaymiz. Əksiqə, ularoqa tegixlik kanuniy jaza berix kerək. Undaq adəmlərnı jazalax—jəmiyətteki kəng ammining təliwi, jazalimaslik bolsa ammining iradisigə hilap.

10. YAMAN IX YAHXI IXKA AYLINAMDU?

Yukurida eytip ɵtkinimdək, bizning jəmiyitimizdə ammining jidəl qıqirixi—yaman ix, biz uni yaqlımaymiz. Lekin bundaq wəkələr tuquloqandın keyin, u bizning sawak elip, guənliəzhuyini tögıtiximizgə, kadirlarnı wə ammini tərbiyiliximizgə türtkə bolıdu. Muxu nuqtidin eytkanda, yaman ix yahxi ixka ayliniximu mümkin. Qataq ikki yaqlimilikka igə. Biz həmmə qataqlaroqa muxu nuqtiinəzərdin karisak bolıdu.

Ven'griyə wəkəsi yahxi ix əməs, bu kəpquilikke ayan. Lekin umu ikki yaqlimilikka igə. Ven'griyilik yoldaxlar wəkəning rawajlinixi jəryanida uni toqra bir tərəp kiləjanlıktın, nətijidə Ven'griyə wəkəsi yaman ixtin yahxi ixka aylandı. Ven'griyə hazır ilgirikigə karioqanda mustəhkəmləndi, sotsiyalizim lagiridiki dələtlərmu sawak aldı.

Xundakla, 1956- yilning ikkinqi yerimida pəyda

bolojan kommunistizimğa wə həlqkə qarxi dünyawi qoşqımu, əlwəttə, yaman ix. Ləkin u hərəkəysi əllər gongchəndanglırı wə ixqılar sinipini tərbiyilidi həm qinikturdi, xuning bilən yahxi ixkə aylandı. Nuroqun məmləkətlərdə muxu qoşqıda bir türküm kixilər partiyidin qikiq kətti. Bir kisi partiyə əzaliri partiyidin qikiq ketip, partiyə əzalirining azayojanlıqı, əlwəttə, yaman ix. Əmma buningmu yahxi tərpi bar. Arisaldılar dawamlıq keliwerixni halimisa, partiyidin qikiq kətsə, zor kəpçilik kət'i partiyə əzaliri tehimu yahxi ittıpaqlıxip küreş kilidu, buning nimisi yaman?

Kiskisi, məsiligə ətrəplik karaxni üginiweliximiz lazım, xəy'ılərnıng ijabı tərpinıla kərux bilən qalmay, səlbı tərpinimu kəruximiz kerək. Muəyyən xaraitta, yaman nərsidin yahxi nətiyə qikiqı mümkün, yahxi nərsidinmu yaman nətiyə qikiqı mümkün. Laozi buningdin 2 ming yildin kəprək wakit ilgirila: "Apəttin bəht qikiq qalidu, bəhtkə apət yoxurunojan bolidu"⁽³⁾ digən idi. Yaponiyining Zhongguoşa besip kirixini Yaponiyiliklər oqalibiyət diyixti. Zhongguoning nuroqun jaylirining besip elinixini Zhongguoluklar məoqlubiyət diyixti. Ləkin Zhongguoning məoqlubiyiti iqidə oqalibiyət, Yaponiyining oqalibiyiti iqidə məoqlubiyət bar idi. Tarih ənə xundaklıqını ispatlimidimu?

Həzir dünyadiki hərəkəysi məmləkətlərdə kixilər üqinqi dünya uruxining bolux - bolmaslıqı toqrisida parang kilixiwatidu. Bu məsilə üstidə bizdimu rohıy təyyarlıq boluxı, təhlil boluxı lazım. Biz teqlikta qing turimiz, uruxkə qarxi turimiz. Əmma, jahan'gırlar jəz-

mən urux kəzojaydikən, biz uningdinmu kərkəmaymiz. Bizning bu məsiligə tutidoğan pozitsiyimizmu barlik “qatak”larəğa tutidoğan pozitsiyimizgə ohxax: birinçidin, kərxı turux; ikkinçidin, kərkəmaslik. Birinçı dunya uruxidin keyin 200 milyon əhəligə igə Sovet ittipakı məydanəğa kəldi. İkkinçı dunya uruxidin keyin jəmi 900 milyon əhəligə igə sotsiyalizim lagiri məydanəğa kəldi. Əgər jəhan’gırlar jəzmən üqinçı dunya uruxini kəzojaydikən, üzüp eytixkə boliduki, uning nətijisidə yənə nəq-qə yüz milyon əhəle jəzmən sotsiyalizim tərəpkə ətidu, jəhan’gırlıkkə anqə kəp jay kəlməydu, hətta pütün jəhan’gırlıq tüzümi tamamən gumran boluximu mümkin.

Kərimu - kərxilikning bir birigə zit ikki tərıpi əzara kürəx kılıx nətijisidə, muəyyən xərt astida bir birigə aylanmay kəlməydu. Bu yərdə xərt muhım. Muəyyən xərt bolmisa, kürəx kiliwatkan ikki tərəp bir birigə aylinalmaydu. Dunyada əz ornini əzgərtixni həmmidin kəprək halaydioğanlar — puroletariyat, uningdin kəlsa yerim puroletariyat, qünki bularning birining hiqnimisi yok, birining bolsimu jik əməs. Amerika birləxkən dölətlər təxkilatida kəpqilik əwazni qənggilioğa eliwaləğan wə dunyaning nuroğun jaylirini tizginliwaləğan həzirki wəziyət pəkət wakitlik, bu wəziyət əhir bir kün əzgiridu. Zhongguoning kəmbəəqəl məmlikətlik orni wə həlkəradiki həkəksizlik ornimu əzgiridu, u kəmbəəqəl məmlikəttin bay məmlikətkə, həkəksizliktin həkəkluklukqə aylinidu, yəni əks tərəpkə kərap əzgiridu. Bu yərdə həl kילוquq xərt — sotsiyalizim tüzümi wə həlkəning birdək ittipak bolup kürəx kılıxi.

11. İKTISAT KİLIX TOQRISIDA

Mən bu yərdə iqtisat kilix məsilisi üstidə tohtilip etməqimən. Biz kəng kələmlik quruluş elip barimiz, ləkin məmlikitimiz — tehi nəhayiti kəmbəoqəl məmlikət, bu — bir ziddiyət. İqtisat kilixni omumi yüzlük, uzak wakit kattik yoloqa koyux — bu ziddiyətni həl kilixning bir usuli.

1952- yildiki “3 kə karxi” hərketdə biz hiyanətqilikkə, israpqilikka wə guənliəozhuyioqa karxi turduk, bolupmu hiyanətqilikkə karxi turduk. 1955- yili ixləp-qikirix haraktirida bolmioqan asasiy quruluşlarda tolimu yukuri əlqəmlərgə karxi turuxni, sanaət ixləp-qikirixida ham əxya iqtisat kilixni muhim nukta kiləqan iqtisat kilixni təxəbbus kilip, nəhayiti zor utukka erixkən iduk. U qaoqda, iqtisat kilix fangzheni həlk igiligining hərəkaysi tarmaklirida tehi əstayidil yoloqa koyulmioqan, xuningdək omumən idarilər, kisiqlar, məktəplər, həlk təxkilatiridimu əstayidil yoloqa koyulmioqan idi. Bu yil məmlikət boyiqə həmmə sahədə iqtisat kilixni təxəbbus kilix, israpqilikka karxi turux tələp kilindi. Bizning quruluş ixliri toqrisida təjribimiz tehi kəm. Ətkən birnəqqə yil dawamida nəhayiti zor utukka erixtuk, xuning bilən billə israpqiliklarmu boldi. Biz bir türküm zor kələmlik zamaniwi karhanilarni pəydin - pəy kurup, tayanq kiliximiz lazim, bundak tayanq bolmisa, birnəqqə on yil iqidə məmlikitimizni zamaniwi, kudrətlik sanaət məmliketigə aylanduroqili bolmaydu. Əmma kəp sandiki karhanilarni undak kil-

maslik kerək, ottura wə kiqik karhanilarni kəprək kurux kerək həmdə kona jəmiyətтин kəloqan sanaət asasinin toluk paydilinix, tirixip iqtisat kilix, azraq pul bilən kəprək ix kilix kerək. Bultur 11- ayda Zhongguo gongchəndangi zhongyang weyyüənhuyining 2- omumi yioqini iqtisat kilixni kattik yoloqa koyux, israpqilikka qarxi turux fangzhenini tehimu təkittləp otturiqə koyoqan idi, birnəqqə aydin buyan ünüm berixkə baxlidi. Bu ketimki iqtisat kilix hərkiti üzül - kesil wə uzak wakıt yürgüzülxi lazim. Israpqilikka qarxi turuxmu, baxka kəmqilik - hataliklarni pipən kiləandək, yüzni yuyup turuxka ohxaydu. Adəm hər küni yüzini yuyup turiduqı? Zhongguo gongchəndangi, demokiratik partiyə - guruhlar, partiyə - guruhsiz demokiratik zatlar, ziyalılar, soda-sanaətgilər, ixqılar, dihanlar, qol sanaətgilər, kiskisi, 600 milyon həlkimizning həmmisi ixləpqikirixni axurux - iqtisat kilixni yoloqa koyup, israpqilikka qarxi turuxi lazim. Buning iqtisadiy jəhəttıla zor əhmiyiti bolup kəlməstin, siyasi jəhəttimu zor əhmiyiti bar. Bizning nuroqun hadimlirimizda hazır həlawətnimu, jəpanimu amma bilən təng kərxni halimaydiqan, əzining xəsi xəhriti wə mənəpəti bilənla hisaplixixni yaxi kəridiəqan həwplik hərix əsüp kəliwatidu, bu bəkmə yaman əhwal. Bizning ixləpqikirixni axurux - iqtisat kilix hərkitidə aparatlarni ihqamlap, kədirlarni təwən'gə quxürüp, heli nuroqun bir türküm kədirlarni ixləpqikirixkə kayturuximiz — ənə xundək həwplik hərixni tūgıtixning bir usuli. Pütүн kədirləroqə wə pütүн həlkə daim əslitip turux lazimki, məmlikitimiz — sotsiyalistik

qong məmlikət, lekin, xuning bilən billə iktisatta arkıda kəlojan kəmbəoʻəl məmlikət, bu — nahayiti qong bir ziddiyət. Məmlikitimizni bay wə küqlük kilix üqün, birnəqqə on yil japa - muxəkkətke qidap kürəx kiliximiz lazim, bu iktisat kilixni kattik yoloʻa koyux, israpqilikka karxi turuxtin ibarət wətənni tirixqanlik - iktisatqillik bilən gülləndürüx fangzhenini ijra kilixni ez iqigə alidu.

12. ZHONGGUONI SANAƏTLƏXTÜRÜX YOLI

Bu yərdə eytiloʻan sanaətləxtürüx yoli məsilisi, asasen, eoʻir sanaət, yenik sanaət wə yeza igiligining tərəkkiyat munasiwətliri məsilisini kərsitidu. Məmlikitimizning iktisadiy kuruluhi eoʻir sanaətni mərkəz qilidu, buni muəyyənləxtürüx kerək. Lekin, xuning bilən billə, yeza igiligini wə yenik sanaətni rawajlanduruxkimu toluk əhmiyət berix lazim.

Məmlikitimiz — qong yeza igilik məmlikiti, yeza aʻhalisi pütün məmlikət aʻhalisining 80 pirsəntidin kəp-rəgini təxkil qilidu, sanaətni rawajlanduruxni yeza igiligini rawajlandurux bilən billə elip berix lazim, xundak kəloʻandila, sanaət ham əxya wə bazaroʻa igə bolalaydu; xundak kəloʻandila, kudrətlik eoʻir sanaət kurux üqün kəprək məbləoʻ juoʻliqili bolidu. Həmməylən'gə məlumki, yenik sanaət yeza igiligi bilən intayin ziq munasiwətlik. Yeza igiligi bolmaydikən, yenik sanaətmu bolmaydu. Eoʻir sanaətning yeza igiligini muʻhim bazar kəlidioʻanliqini hazir kixilər tehi enik kərup yətmidi. Əmma yeza igiligidə tehnika islahatining pəyding - pəy rawajlinixi, yeza igiligining kündin - kün'gə zamaniwi-

lixixi, yeza igiligi üçün xizmət kilidioğan maxina, oqut, su kuruluhi, elektir kuwwiti kuruluhi, tiransiport kuruluhi, ahaligə kerəklik yekiloju əxyaliri, ahaligə kerəklik binakarlıq matiriyalliri wə xuningoğa ohxaxlarning kündin - kün'gə kəpiyixi arkisida, eçir sanaətning yeza igiligini muhim bazar kilidioğanlioqi kixilər üçün qüxinixlik bolup qalidu. Ikkinqi wə üqinqi 5 yillik pılan məzgilliridə əgər yeza igiligimiz tehimu zor dərjidə rawajlansa, buning bilən yenik sanaətmu munasip həlda tehimu kəp rawajlansa, bu pütün həlk igiligi üçün paydilik bolidu. Yeza igiligi bilən yenik sanaət rawajlansa, eçir sanaət bazaroğa, məbləkkə igə bolup, tehimu tez rawajlinidu. Bundak boləanda, sanaətlixixning sür'iti goya astirak bolup kərünsimu, lekin əmiliyətə asta bolmaydu yaki buning əksiqə tezrək boluximu mümkün. Üq 5 yillik pılan yaki uningdinmu kəprək wakit iqidə məmlikitimizning polat məhsulati azatliktin burunki əng yukuri yillik məhsulattin yəni 1943 - yildiki 900 nəqqə ming tonnidin kəpiyip, 20 milyon tonnioğa yetidu yaki uningdin kəprək bolidu. Bundak boləanda, xəhər həlkimu, yeza həlkimu hoxal bolidu.

Iktisadiy məsililər toqrisida bugin kəp səzliməqci əməsmən. Iktisadiy kuruluş toqrisida bizdə təjribə tehi kəm, qünki bu ixka kirixkinimizgə aran 7 yil boldi, yənə təjribə topliximiz lazim. İnqilap toqrisidimu bizdə dəsleptə təjribə yok idi, müdürülüp - sokulup yürüp təjribə hasil kilduk, xuningdin keyinla, pütün məmlikət mikiyasida oqəlibigə erixtuk. Biz iktisadiy kuruluş sahəsidi ki təjribiləni hasil kilix waktini inqilap təjribi-

lirini hasil kilix waktioja qarioranda səl kiskartixni, xuning bilən billə unqiwala yukuri bədəl bərməslikni tələp kilimiz. Qaçanla bolsun, bədəl berixkə toqra kelidu, biz pəkət inqilap dəwridə bərgən bədəldək yukuri bolup kətməsliğini ümit kilimiz. Qūxinix kerəkki, bu məsilidə ziddiyət bar, u bolsimu sotsiyalizim jəmiyiti-ning iqtisadiy tərəkkiyatining keguən kanuniyətliri bilən bizning zhuguən biliximiz otturisdiki ziddiyət, buni əmiliyət jəryanida həl kilix lazim. Bu ziddiyət kixilər bilən kixilər otturisdiki ziddiyət yəni keguən kanuniyətni birkədər toqra əks əttüridioğan kixilər bilən keguən kanuniyətni birkədər toqra əks əttürəlməyidioğan kixilər otturisdiki ziddiyət bolupmu ipadilididu, xuning üqün bumu həlk iqidiki ziddiyət. Həmmə ziddiyətlər keguən rəwixtə məwjuj bolup turidu, bizning wəzipimiz — ularni imkaniyətning beriqə toqra əks əttürük wə həl kilix.

Məmlikitimizni sanaət məmlikitigə aylandurux üqün, Sovet ittipaqining iləjar təjribilirini əstayidil üginiximiz lazim. Sovet ittipaqining sotsiyalizim kuruwatkinioja 40 yil boldi, uning təjribiliri biz üqün nəhayiti kimmətlik. Qaranglar, bizgə xunqə kəp muhim zawutlarni kim layihiləp wə jabduqlandurup bərdi? Amerika kilip bərdimu? Ən'gliyə kilip bərdimu? Ular-ning hiqkaysisi kilip bərmidi. Pəkət Sovet ittipaqila ənə xundak kilip beriwatidu, qünki u — sotsiyalistik məmlikət, bizning ittipaqdiximiz. Sovet ittipaqidin baxka, xərkiy Yawropadiki birmunqə qerindax məmlikətlərmu bizgə bəzi yadəmlərnə bərdi. Durus, sotsiyalistik

məmləkət yaki kapitalistik məmləkət boluxioğa qarimay, barlıq məmləkətlərləning yahxi təjribilirini üginimiz, bunisi enik. Lekin, esasən, yənıla Sovet ittupakidin üginimiz. Üginixtə ikki hil pozitsiyə bar. Biri məmləkətimizning əhwalioğa qarimay, muwapik kelidioğan - kəlməydiyənirining həmmisini kəqürüp kelidioğan jiaotiaozhuyilik pozitsiyə. Bundak pozitsiyə yahxi əməs. Yənə biri ügən'gən wakitta bax katurup obdan oylinip, məmləkətimizning əhwalioğa muwapik kelidioğan nərsilərnə üginix yəni bizgə paydilək təjribilərnə kəbul kilix pozitsiyisi, bizgə dəl muxundak pozitsiyə lazim.

Sovet ittupaki bilən boləğan ittupaklikni mustəhkəmləx, barlıq sotsiyalistik məmləkətlər bilən boləğan ittupaklikni mustəhkəmləx — bizning tūp fangzhenimiz, tūp mənəpətimiz. Biz yənə Asiya, Afrika əlliri bilən həm barlıq teqlikərwər əllər wə həklər bilən boləğan ittupakliərimizni mustəhkəmliximiz wə rawajlanduruximiz lazim. Muxu ikki hil küq bilən ittupak bolsakla, yitim qalmaymiz. Jaħan'gir dələtlərgə kəlsək, biz u yərlərdiki həklər bilənmu ittupaklixiximiz həmdə u dələtlər bilən teq billə turuxni wə az - tola soda - setik kilixni qəloğa kəltüruximiz, tuəqulux ehtimali boləğan uruxlarni tosuxni qəloğa kəltüruximiz lazim, lekin ular toərilik əmiliyətke uyoğun kəlməydiyən hiyallarda boluxka hərgiz bolmaydu.

IZAHLAR

(1) Kopernik (1473 — 1543- yillar) məxhür Polxa tənwen-

xüe alimi. Kopernik «Asman jisimlirining hərkiti» digən kitawida yər xarining öz oki ətrapida aylinidioqanlıqı wə başka pılanitılar bilən billə kuyax ətrapida aylinidioqanlıqını ispatlap, təhminən 2 ming yıldın buyan həküm sürgən, yər xari kəzoqalmaydu, digən təlimatni aqdurup taxlıqan.

(2) Darwin (1809—1882-yillar) məxhur Ən'gliyə sheng-wuxüe alimi. Darwin özining «Türlərləning kelip qikixi» katarlik əsərliridə tədriji tərəkkiyat təlimatını otturiqə koyup, janlik məwjudatlarıning kelip qikix, əzgirix wə rawajlinix kanuniyət-lirini eqip bərgən.

(3) «Laozi. 58- bap»ka qaralsun.

ZHONGGUO GONGCHƏNDANGINING MƏMLİKƏTLİK TƏXWİKAT HİZMITI YIĞINIDA SƏZLƏN'GƏN NUTUQ

(1957- yil 3- ayning 12- küni)

Yoldaxlar! Bu qetimki yiqin nahayiti obdan etti. Yiqinda nuroqun məsililər otturiqə koyuldi, buning bilən biz kəp ixlardin həwərdar bolduk. Əmdi mən yoldaxlar muzakirə kılqan məsililər üstidə birqanqə pikir berip etimən.

Biz hazır zor ictimai əzgirix dəwridə turuwatimiz. Zhongguo jəmiyiti uzaktin beri zor əzgirix iqidə turup keliwatidu. Yapon baskunqiliriqə qarxi urux dəwri zor əzgirix dəwri idi, azatlıq urux dəwrimu zor əzgirix dəwri boldi. Lekin, haraktir jəhəttin eytkanda, hazırki əzgirix ilgiriki əzgirixlərdin kəp qongkur boluwatidu. Biz sotsiyalizim quruwatimiz. Birqanqə yüz milyon ahalə sotsiyalistik əzgərtix hərkitigə kədəm koydi. Pütün məmlikitimizdiki hərqaysi siniplarning əzara munasiwətliridə əzgirix boluwatidu. Yeza igiligi bilən kol sanaət jəhəttiki uxxaq burzuaziyidə wə soda - sanaət burzuaziyisidə əzgirix yüz bərdi. Ijtimai - iqtisadiy tüzüm əzgərđi, yəkkə igilik kollıktip igilikkə əzgərđi, kapitalistik hususi mülükqilik sotsiyalistik omumi mülükqilikkə əzgiriwatidu. Bundaq zor əzgirix kixilərnin

idiyisidə əlwəttə əks etidu. Məwjudiyət angni bəlgiləydu. Hər hil sinip, təbikə wə ijtimai guruhlardiki kixilər iqidə ijtimai tüzümdiki bu zor əzgirix toqrisida hər hil inkaslar bolidu. Kəng həlkə ammisi bu zor əzgirixni kiz-
oqin himayə kilidu, qünki riyal turmux sotsiyalizimning Zhongguoning birdin - bir nijat yoli ikənligini ispatlidi. Kona ijtimai tüzümni aqdurup taxlap, yengi ijtimai tüzümni yəni sotsiyalizim tüzümünü ornitix — bir uluq kürəx, ijtimai tüzümdiki wə kixilərninğ əzara munasiwətliridiki zor əzgirix. Eytix kerəkki, əhwal asasiy jəhəttin saqlam. Lekin, yengi ijtimai tüzüm tehi əmdila ornitildi, uning mustəhkəmlinixi üqün tehi wakit kerək. Yengi tüzüm ornitiloqan haman pütünləy mustəhkəm bolidu, dəp qaraxqa bolmaydu, undaq boluxi mümkin əməs. Uni pəydin - pəy mustəhkəmləxkə toqra kelidu. Uni üzül - kesil mustəhkəmləx üqün, məmlikətni sotsiyalistik sanaətləxtürüxnə ixka axurux, iktisadiy səptiki sotsiyalistik inkilapni kət'i dawamlaxturux lazim, yənə siyasi səp wə idiyiwi səptə daimlik wə japalik sotsiyalistik inkilawiy kürəx wə sotsiyalistik tərbiyə elip berix lazim. Bulardin taxkiri, hər hil həlkəra xərt - xaraitlarning maslixiximu boluxi kerək. Məmlikitimizdə sotsiyalizim tüzümünü mustəhkəmləx kürixi, sotsiyalizim bilən kapitalizimning kim kimni yengix kürixi tehi nahayiti uzak bir tarihiy dəwrni bexidin kəqüridu. Lekin, həmmimiz kərüximiz kerəkki, sotsiyalizimdin ibarət bu yengi tüzüm qokum mustəhkəmlinidu. Biz qokum məmlikitimizni zamaniwi sanaətkə, zamaniwi yeza igiligigə wə zamaniwi pən - mədiniyətkə igə sotsi-

yalistik məmlikət kilip qurup qikimiz. Bu — səzliməkqi boləjan səzümning birinqi nuqtisi.

Ikkinqi nuqta: məmlikitimizdiki ziyalilarning əh-wali toqrisida. Zhongguoda zadi qanqilik ziyali barliqı həkqidə enik tongji məlumat yok. Bəzilər, yukuri dərjili-lik ziyalilar wə adəttiki ziyalilarni öz iqigə aloqan hər hil ziyalilar təhminən 5 milyonqə bolsa kerək, dəp məl-qərlixidu. Bu 5 milyonqə ziyalining mutlək kəpqiligi wətənni səyidu, Zhonghua həlk jumhuriyitimizni səyidu, həlk üqün hizmət kilixni, sotsiyalistik dələt üqün hizmət kilixni halaydu. Az sandiki ziyalilar sotsiyalizim tüzümünü anqə alkixlimaydu, anqə hux kərməydu. Ular sotsiyalizimoqa tehi guman bilən karaydu, lekin jahan-girlik aldida ular yənıla wətənni səyidu. Bizning dəliti-mizgə qarita düxmənlik kəypiyatta boluwatqan ziyalilar intayin azqilik. Bundaq kixilər bizning bu puroletariyat diktaturiliodidiki dəlitimizni yakturmaydu, ular kona jəmiyəttin məhrini üzəlməydu. Pursət tepipla kalsa, ular ala - topilang kətiridu, gongchəndangni aqdurup taxlap, kona Zhongguoni əsligə kəltürməkqi bolidu. Ular — puroletariyat luxiəni bilən burzuaziyə luxiəni-ning, sotsiyalizim luxiəni bilən kapitalizim luxiəning keyinkisidə jəhillik bilən mangidioqan kixilər. Bu keyin-ki luxiən, əmiliyəttə, ixka axmaydu, xunga ular, əmili-yəttə, jahan'girlikkə, feodalizimoqa wə guənliao kapi-talizimoqa təslim bolmaqqi boləjan kixilər. Bundaq kixilər siyasi saqə, soda - sanaət saqəsi, mədiniyə - ma-arip saqəsi, pən - tehnika saqəsi wə diniy saqəning həmmisidə bar, bular — uqioqa qikqan əksiyətqi kixilər.

Bundak kixilər 5 milyonqə kixi iqidə təhminən 1, 2, 3 pirsəntnilə təxkil kilidu. Mutlək kəp kışim ziyalılar — 5 milyon omumi sanning 90 pirsənttin kəprəğini təxkil kilidioğan kixilər sotsiyalizim tüzümini ohxax bolmi- oğan dərijidə himayə kilidu. Sotsiyalizim tüzümini hi- mayə kilidioğan bu kixilər iqidə nuroğun kixilər sotsi- yalizim tüzümi xaraitida kandaq hizmət kilix, nuroğun yengi məsililərnı kandaq qüxinix, ularoğa kandaq muna- siwəttə bolux wə kandaq jawap bərixni tehi anqə ənik bilməydu.

5 milyonqə ziyali həkkidə, əgər ularning Marks- izimoğa tutқан pozitsiyisidin kərisak, mundaq diyixkə bolidioğandək turidu: Təhminən 10 nəqqə pirsəntni təx- kil kilidioğan kixilər — buningoğa gongchəndang əzaliri wə partiye sirtidiki həyrihəhlar kiridu — Marksizimni birkədər pixxik bilidu, xundakla qing dəssəp turidu, puroletariyat məydanida qing turidu. 5 milyon omumi sandin elip eytkanda, bular azqilik, lekin ular həxin, küqlük. Kəp sandiki kixilər Marksizimni üginixni ha- laydu həm azrak ügən'gən, lekin tehi pixxik bilməydu. Ularning bəziliri tehi gumanlinip yüridu, ular tehi qing dəssəp turoğini yok, birər boran - qapқunoğa duqkəlgəh həman u yak - bu yakқа təwrinidu. 5 milyon omumi san iqidə kəp sanni təxkil kilioğan bu bir kışim ziyalılar tehi bir türlük ariliktiki hələttə turuwatidu. Marksizim- oğa kət'i kərxı turidioğan, Marksizimoğa eqmənlik pozit- siyisini tutidioğanlar intayin azqilikni təxkil kilidu. Bəzilər Marksizimni yaklımaydioğanlioğini axkara bil- dürmigini bilən, əmiliyəttə, yaklımaydu. Bundak kixi-

lەر uzak wäqitlaröqigə bolup turidu, biz ularning yaqlimasliöioğa yol qoyuximiz kerək. Məsilən, bir kışim weyxinzhuyiqilarni alsak, ular sotsiyalistik siyasi tüzüm bilən iktisadiy tüzümni yaqlixi mümkin, lekin Marksizimqə dunyakaraxni yaqlimaydu. Diniy saħədiki wə-tənpərwər zatlarmu xundak. Ular — hudakoılar, biz bolsak hudasizlarmiz. Biz bu kixiləni Marksizimqə dunyakaraxni qəbul kilixka zorliyalmaymiz. Yioqip eytkanda, 5 milyönqə ziyalining Marksizimöğa kandaq munasiwəttə boluwatkanliöqini mundaq diyixkə bolidu: Yaqlaydioğan bəlki birkədər pixxik bilidioğanlar azqilikni təxkil kilidu; qarxi turidioğanlarmu azqilikni təxkil kilidu; kəpqilik kixilər yaqlaydu, lekin pixxik bilməydu, yaqlax dərijisimu helila ohxaxmaydu. Bu yərdə üq hil məydan yəni mustəħkəm turux, təwrinip turux wə qarxi turuxtin ibarət üq hil məydan bar. Bundaq əħwalning nahayiti uzak bir wäqitkiqə yənə məwjut bolup turidioğanliöqini etirap kilix kerək. Əgər bu əħwalni etirap kilmisak, baxqilaröğa tələpni bək yukuri koyuwetiximiz, əz wəzipimiznimu təwənlitip koyuximiz mümkin. Bizning təxwikat hizmitini ixligüqi yoldaxlirimizning Marksizimni təxwiq kilix wəzipisi bar. Bu təxwikat — pəydin - pəy elip berilidioğan təxwikat, uni obdan elip berix kerəkki, kixilər ihtiyariy qəbul kilsun. Kixiləni Marksizimni qəbul kilixka zorliyalmaymiz, pəkət kayil kiliximizla mümkin. Əgər buningdin keyinki birkanqə 5 yillik pılan məzgilidə bizning ziyalilirimiz arisida kəprək kixilər Marksizimni qəbul kilsa, kəprək kixilər hizmət wə turmux əmiliiyiti arkilik,

sinipiy kürex əmiliyiti, ixləpqikirix əmiliyiti və ilim-pən əmiliyiti arkilik Marksizimni köprək bilidioğan bolsa, yahxi bolatti. Bu — bizning ümidimiz.

Üqinqi nukta: ziyalilarni əzgərtix məsilisi. Bizning məmlikitimiz mədiniyiti tərəkki tapmioğan bir məmlikət. 5 milyonqə ziyali, bizning muxundak qong məmlikitimiz üçün eytkanda, bəkmü azlıq kılıdu. Ziyalılar bolmisa, iximizni obdan kılalmaymiz, xunga biz ular bilən obdan ittipaklıximiz kerək. Sotsiyalizim jəmiyitidə asasiy jəmiyət əzaliri üç kism kixidin yəni ixqılar, dihanlar və ziyalilardin ibarət bolidu. Ziyalılar — əkliy əmgəkqilər. Ularning hizmiti həlk üçün, yəni ixqılar, dihanlar üçün. Ziyalılar, zor kəpqiligidin elip eytkanda, kona Zhongguo üçün hizmət kılıxi mümkin, yengi Zhongguo üçünmu hizmət kılıxi mümkin, burzuaziyə üçün hizmət kılıxi mümkin, puroletariyat üçünmu hizmət kılıxi mümkin. Kona Zhongguo üçün hizmət kılğan qaqda, ziyalilarning sol kənti kərxı turoğan, ariliktikiliri ikkilinip turoğan, pəkət ong kəntilə kattik turoğan idi. Həzir yengi jəmiyət üçün hizmət kılıxka ətkəndə, uning tətüri boldi. Sol kənti kattik turidioğan, ariliktikiliri ikkilinip turidioğan (Bundak ikkilinix yengi jəmiyətiki ikkilinix bolup, ətmüxtikigə ohximaydu), ong kənti kərxı turidioğan boldi. Ziyalılar, əyni wəqıtta, tərbiyilügüqilər. Bizning gezitlirimiz hər küni həlkni tərbiyiləwatidu. Bizning ədiplirimiz, sən'ətkarlırimiz, pən - tehnika hadimlırimiz, jiaoshoulirimiz, muəllimlırimiz həlkni tərbiyiləwatidu, okuquqılarni tərbiyiləwatidu. Ular tərbiyilügüqilər, okutkuqılar boləğanlıoqi

üqün, ularning aldi bilən tərbiyə elix wəzıpisi bar. İjtimai tüzümdə zor əzgirix boluwatқан muxu dəwrədə aldi bilən tərbiyə elix bolupmu zərür. Ətkən birnəqqə yil iqidə ular biraz Marksizimlik tərbiyə aldi, ularning bəziliri bəlki kəttik tirixip, ilgirikigə kəriqanda heli aloğa basti. Ləkin, kəpquiligidin eytkanda, ular burzua dunyakarixi ornioğa puroletariyat dunyakarixini toluq tikləxtin tehi helila yıraқ turuwatidu. Bəzilər bəzibir Marksizim kitaplirini oқup qoyupla özini bilimlik hisaplaydu, ləkin ular iқkiriləp kirgini yok, mingisidə yiltiz tartқuzoқini yok, ixlitixni bilməydu, ularning sini-piy hissiyati tehi kona petiqə. Yənə bəzi kixilər bəkmu təkəbbur, kitaptin birnəqqə jümlə oқup qoyupla, özini kəltis qaoqlap, kuyruoқini asman pələk dinggaytiwalidu, əmma birər boran-qapқunoğa duқkəlgəndə, ularning məydanining ixqılar wə zor kəpquilik əmgəkqi dihanlarningkidin nəhayiti kəp pərklik ikənligi oқuқ kərünüp qalidu. Aldinқilarningki turaksiz, keyinkilərninɡki kət'i, aldinқilarningki tutuқ, keyinkilərninɡki oқuқ bolidu. Xunga, kixilərgə tərbiyə bərgüqilərninɡ dawamlik tərbiyə elixi həjətsiz, dawamlik üginixi həjətsiz, dəp qarilidikən, sotsiyalistik əzgərtixtə, pəkət baxқilarla əzgərtilixi kərək, pomixxiklar wə kapitalistlarla əzgərtilixi kərək, yəkkə ixləpқikaroқuқilarla əzgərtilixi kərək, ziyalilarning əzgərtilixi həjətsiz, dəp qarilidikən, u hata bolidu. Ziyalilarmu əzgərtilixi lazim, tüp məydanda tehi burulux yasimioğan kixilər əzgərtilixi kərək, bunun bilənla qalmastin, barlik kixilər üginixi, əzlrini əzgərtixi lazim. Mən eytkən barlik kixilər muxu bizlərnimu öz iqidə

alidu. Əhwal üzlüksüz özgirip turidu, kixi özining idiyisini yengi əhwaləqə muwapiklaxturimən disə, üginixi kerək. Marksizimni köprək qüxən'gən kixilər, puroletariyat meydanı mustəhkəm rək kixilərmu yənə dawamlık üginixi, yengi xəy'ilərnı kəbul kılıxi, yengi məsılılərnı tətqıq kılıxi lazim. Ziyalılar əgər öz kallisidiki namuwapık nərsilərnı qıkırıwətməydikən, baxkılarnı tərbiyələx wəzipsininə həddisidin qıkalmaydu. Biz, əlwəttə, bir tərəptin ügitip, bir tərəptin üginimiz, bir tərəptin okutkuqi bolup, bir tərəptin okuquqi bolimiz. Yahxi okutkuqi bolux üqün, aldi bilən yahxi okuquqi bolux kerək. Nuruqun nərsilərnı kitaptinla ügən'gən bilən bolmaydu, ixləpqıkarəuqılardın üginix, ixqılardın üginix, dihanlardın üginix lazim, məktəptə bolsa okuquqılardın üginix, əzi tərbiyələwatқан düyxiangdın üginix kerək. Meningqə, bizning ziyalilirimizning kəpqiligi üginixni halaydu. Bizning wəzipimiz zorluk usuli bilən ularni üginixkə məjburlax əməs, bəlki ularning ihtiyariy üginixi asasında, ularning üginixigə yahxi niyət bilən yardəm berix, ularning üginixigə muwapik xəkillər arkilik yardəm berixtin ibarət.

Tətinqi nukta: ziyalılarning ixqi - dihanlar ammisi bilən birlixixi məsilisi. Ziyalılar ixqi - dihanlar ammisi üqün hizmət kilidikən, aldi bilən ixqılar wə dihanlarnı qüxinixi, ularning turmuxi, hizmiti wə idiyisini pixxik bilixi lazim. Biz ziyalılarning amma arisioqə, zawutlarəqə, yezilarəqə berixini təxəbbus kilimiz. Əgər ular ixqılar wə dihanlar bilən əmürwayət yüz kərxməy ketiwərsə, bu yahxi bolmaydu. Dələt

organlirimizdiki hadimlirimiz, ədiplirimiz, sən'ətkarlırimiz, muəllimlirimiz və pən tətqikəti hadimlirimiz — həmmisi mümkün kədər türlük pürsətlərdin paydilinip, ixqilar və dihanlar bilən yekınlixixi lazim. Bəzi kixilər zawutlarəqə, yezilarəqə berip kərüp bəqsə, aylinip kəlsə bolidu, bu “atlik yürüp gül kərux” diyilidu, bu, kəndəklə bolsun, berip bəqmioqan, kərüp bəqmioqəndin yahxi. Yənə bəzi kixilər zawutlarda, yezilərdə birnəqqə ay turup, u yərdə təkxürux elip barsa, dost tutsa bolidu, bu “attin quxüp gül kərux” diyilidu. Yənə bəzilər uzək muddət, məsilən, 2 yil, 3 yil yəki uningdinmu uzək wəqit turup, xu yərdə turmux kəqürsə bolidu, bu “əylük - oqəklük bolup turux” diyilidu. Bəzi ziyalilər əslidə ixqilar, dihanlar arisidə turmux kəqüridu, məsilən, sənəət tənkliri əslidə zawutlarda bolidu, yezə igilik tənkliri və yezə məktəplirining muəllimliri əslidə yezilərdə bolidu. Ular öz hizmətlirini obdan ixləp, ixqilar və dihanlar bilən iqkoyun - taxkoyun bolup ketixi lazim. Ixqi - dihanlar ammisiəqə yekınlixix ixini bir türlük omumi kəypiyatka aylanduruximiz kərək, bu, nuroqun ziyalilər xundək kixi kərək, digən söz. Əlwəttə, yüzdə yüz xundək bolup ketixi mümkün əməs, bəzilər türlük səwəplər bilən barəlməsliəqi mümkün, ləkin biz mümkün kədər kəprək kixining berixini ümit kylimiz. Xuningdək həmməylən birəklə barəlməydu, pəydin - pəy, bəlünüp - bəlünüp barsa bolidu. Ziyalilər ixqilar və dihanlar bilən biwəstə uqraxsun, ilgiri Yən'əndiki qəoqda xundək kilinəqan idi. U qəoqda Yən'əndiki nuroqun ziyalilərdin idiyisi

nahayiti qalaymikan idi, türlüq oqalitə gəp - sözlər qikip turatti. Biz bir ketim məjlis ötküzüp, kəpqilikni amma arisiqə berixkə dəwət kildük. Keyin nurofun kixilər amma arisiqə bardı, nahayiti obdan nətəjigə erixti. Ziyalılar özining kitaptin aloqan bilimini əmiliyət bilən birləxtürmigən qaoqda, ularning bilimi qala bolidu, yaki bəkmü qala bolidu. Ziyalilarning etmüxtiki kixilərninq təjribilirini qobul qilixi əsasən kitap oqux bilən bolidu. Kitapni, əlwəttə, oqumay bolmaydu, əmma kitap oqux bilənla məsilə həl bolup kətməydu. Jəzmən həzirki əhwalni tətqiq qilix, əmiliy təjribilər wə matiriyallarni tətqiq qilix kerək, ixqılar wə dihanlardın dost tutux lazim. Ixqılar wə dihanlardın dost tutux asan ix əməs. Həzirmü bəzi kixilər zawutlarəqə wə yezilarəqə beriwatidu, buningdin bəziliri ünüm aldi, bəziliri ünüm alalmidi. Bu yərdə məydan məsilisi yaki pozitsiyə məsilisi yəni dunyakarax məsilisi bar. Biz həmmə ekimlar bəs - bəstə sayraxni təxəbbus qilimiz, hər bir ilmiy sahədə nurofun ekimlar boluxi mümkün, əmma dunyakaraxtin eytkənda, həzirki zamanda əsasiy jəhəttin ikkila ekim bar, u bolsimu puroletariyat ekimi wə burzuaziyə ekimi, baxkiqə eytkənda, ya puroletariyat dunyakarixi, ya burzua dunyakarixi. Kommunistik dunyakarax baxkə hərəkəndək sinipning dunyakarixi əməs, puroletariyatning dunyakarixi. Bizning həzirki ziyalilirimizning zor kəpqiligi kona jəmiyətting kəlgən, oqəyri əmgəkqi həlk ailisidin kelip qikқан. Bəziliri ixqılar, dihanlar ailisidin kelip qikқан bolsimu, ləkin

azatlıqın ilgiri burzuaziyə tərbiyisini aloğan, dunyakariximu asasiy jəhəttin burzua dunyakarixi, xunga, ularmu bəribir burzua ziyaliliriqə kiridu. Bu kixilər əzlrining ilgiri nimilirini taxliwetip, puroletariyat dunyakarixini tiklimisə, ularning nuktiinəziri, məydani və hissiyati ixqilar, dihanlarningkigə ohxax bolmaydu, ular ixqilar, dihanlar bilən zadi siqixalmaydu, ixqilar, dihanlarmu kənglidiki gepini ularəqə eytmaydu. Ziyalilar əgər ixqi - dihanlar ammisi bilən birləxsə, ular bilən dost bolsa, kitaptin ügən'gən Marksizimni öz nərsisigə aylanduralaydu. Marksizimni kitaptinla üginip qalmay, asasiqə, sinipiy kürəx, hizmət əmiliiyiti arkilik və ixqi - dihanlar ammisiqə yəqinlixix arkilik üginix kerək, xundaq kəloqandila, həqiqi üginiwaloqili bolidu. Əgər bizning ziyalilirimiz bəzibir Marksizim kitaplirini oqusa, yənə ixqi - dihanlar ammisiqə yəqinlixix dawamida və əzlrining hizmət əmiliiyiti dawamida birkədər qüxənqə hasil kilsa, u halda, həmmimiz ortaq tiləqə igə bolimiz, wətənpərwərlik jəhəttə və sotsializim tüzümi jəhəttə ortaq tiləqə igə bolup qalmay, bəlki kommunistik dunyakarax jəhəttimu ortaq tiləqə igə bolimiz. Əgər muxundak bolidioqan bolsa, həmməylən hizmitimizni qoqum tehimu yaxxi ixliyələymiz.

Bəxiqə nukta: istil tüzitix toqrisida. Istil tüzitix— idiyə istilini və hizmət istilini tüzitix digən səz. Gongchəndang iqidə istil tüzitix Yapon baskunqiliriqə karxi urux dəwridə bir qətim, keyin azatlıq urux dəwridə bir qətim, Zhonghua həlkə jumhuriyiti kuruloqan

dəsləpki məzgildə yənə bir kətim elip beriloğan idi. Əmdi gongchəndang zhongyangining qərarı boyıqə bu yıl partiyə iqidə istil tüzitix baxlanmaqçı. Partiyə sirtidiki zatlar ihtiyariy qatnaxsa bolidu, halimioğanlar qatnaxmisimu bolidu. Bu kətimki istil tüzitixdə, əsasən, birnəqə qə hil hata idiyə istili wə hizmət istili tənkit kəlinidu: biri — zhuguənzhuıy, biri — guənliaozhuıy, yənə biri — məzhəpqilik. Bu kətimki istil tüzitixning usuli Yapon baskunqiliriqə qarxi urux dəwridiki istil tüzitixningkigə ohxax bolidu, yəni hər bir kixi awal bəzi həjjətlərnı üginidu, bu həjjətlərnı üginix əsasida əzining idiyisi wə hizmitini təkxüridu, tənkit wə əz əzini tənkitni kənat yayduridu, kəmqilik wə hatalik tərəplərnı eqip taxlaydu, utuk wə tooqra tərəplərnı jari kılduridu. İstil tüzitix dawamida, bir tərəptin, jiddi wə əstayidil bolux, hatalik wə kəmqiliklər üstidə yüzə əməs, əstayidil tənkit wə əz əzini tənkitni qoqum elip berix, bəlki ularni qoqum tüzitix lazim; yənə bir tərəptin, “Adəmnı bir kaltək bilən ujukturuwetix” qarisini kəllinixkə qarxi turup, oqur - oqur xamal, sim - sim yamoqur usulini, ətmüxtikidin sawaq elip, keyinkigə ibrət kəlix, kesəlnı dawalap, adəmnı kutkuzux usulini kəllinix kərək.

Bizning partiyimiz—uluq partiyə, xərəplik partiyə, tooqra partiyə. Buni muəyyənləxtürux lazim. Ləkin bizdə kəmqilikmu bar, bu pakitnimu muəyyənləxtürux kərək. Həmmə nərsilirimizni muəyyənləxtürüwətməy, pəkət tooqra nərsilirimiznila muəyyənləxtüruximiz lazim; xuning bilən billə həmmə nərsilirimizni inkarmu

kiliwətməy, pəkət hata nərsilirimiznila inkar kiliximiz kerək. Bizning hizmətlirimizdə utuq asasiy orunda turidu, lekin kəmçilik wə hatalıqlarmu tehi az əməs. Xunga biz istil tüzitix elip barimiz. Biz özimizdiki zhuguənzhuıy, guənliaozhuıy wə məzhəpçilikni özimiz tənkit kilsak, bu partiyimizning abroyini təküwetəmdü? Meningqə, təküwətməydu. Əksiqə, partiyimizning abroyini əstüridu. Yapon baskunqiliriqə qarxi urux dəwridiki istil tüzitix — buning dəlili. U partiyimizning abroyini əstürdi, yoldaxlirimizning abroyini əstürdi, kona kadirlarning abroyini əstürdi, yengi kadirlarnimu zor dərijidə aloqə basturdi. Gongchəndang bilən guomin-dangni bir birigə selixturoqanda, qaysisi tənkitin korkidu? Guomindang tənkitin korkidu. U tənkitni mən'i kiləjan idi, nətijidə özini məqlubiyəttin kutkuzup qalalmidi. Gongchəndang tənkitin korkmaydu, qünki biz — Marksizimqilarmiz, həkikət biz tərəptə, asasiy amma boləjan ixqi, dihanlar biz tərəptə. Biz etkəndə istil tüzitix hərkiti bir “omumi yüzlük Marksizimlik tərbiyə hərkiti”⁽¹⁾ digən iduk. Istil tüzitix pütün partiyining tənkit wə öz özini tənkit arkilik Marksizimni üginixi bolup hisaplinidu. Istil tüzitix dawamida Marksizimni jəzmən tehimu köprək üginiwalalaymiz.

Zhongguoning islahat wə quruluş ixliriqə biz rəhbərlik kiliyiz. Əgər biz istilimizni obdan tüzitiwal-sak, hizməttə tehimu zhudong bolalaymiz, bingsimiz tehimu axidu, hizmətni tehimu obdan ixliyələymiz. Bizning dəlitimizgə həlk üqün səmimi hizmət kiliديوəjan, sotsiyalizim ixliri üqün səmimi hizmət kiliديوəjan,

islahat ixlirioja iradə baqliojan nurojun kixilər kerək. Biz gongchəndang əzaliri ənə xundaq kixilərdin bolu-ximiz lazim. Ilgiri kona Zhongguoda islahatni təxəbbus kילוquqilar jinayətqi hisaplinatti, kallisidin ayrilatti, bənfangzioja qūxətti. Əmma xu qaqlardimu islahat ixlirioja iradə baqliojan kixilər bolojan idi, ular hiqni-midin qorkmiojan idi, ular türlük kiyin xaraitlarda kitap wə gezit - zornallar nəxr kılıp, həlkni tərbiyiləp, həlkni təxkilləp, egilməy - pükülməy kürəx elip barəjan idi. Həlk demokiratiyisi diktaturiliojidiki həkimiyyət məmlikitimiz iqtisadining wə mədəniyitining tez rawajlinixioja yol eqip bərđi. Bizning həkimiyyətimize kurulojiniəja tehi kiskiojina birnəqqə yil bolojan bolsimu, kixilər kərüp turuptuki, məyli iqtisadiy jəhəttə bolsun, mədəniyyət, maarip, ilim - pən jəhəttə bolsun, mislisiz güllinix wəziyiti barlikka kəldi. Yengi Zhongguoni gülləndürəx məksidigə yetix üqün, biz kommunistlar hərəkəndəq kiyinqiliktin qorkmaymiz. Əmma yaloəuz bizgila yəlinix kupayə kilmaydu. Bizgə yənə sotsiyalizim wə kommunizim yənüluxi boyiqə jəmiyitimizni islah kılıx wə gülləndürəx üqün biz bilən billə hiqnimidin qorkmay kürəx kilalaydiojan bir türkümlə partiyə sirtidiki yüksək iradilik həkkanı kixilər kerək. Nəqqə yüz milyon Zhongguolukni yahxi turmuxka igə kılıx, iqtisat wə mədəniyətə qalak məmlikitimizni bay, kudrətlik wə yüksək mədəniyətke igə məmlikət kılıp kurup qikix — nahayiti muxəkkətlik wəzipə. Bizning istil tüzitiximiz, hazır istil tüzitiximiz, kəlgüsidimu istil tüzitiximiz, wujudimizdiki hata nərsilərnə üzlüksiz

tüzitip beriximiz dəl özimizni muxu wəzipining həddi-sidin tehimu obdan qıqalaydioğan kılıx üqün, islahat ixlirioğa iradə baqlioğan partiyə sirtidiki barlık yüksək iradilik həqqani kixilər bilən tehimu obdan birliktə ixliyələydioğan kılıx üqün. Üzül - kesil weywuzhuyiqılar hıqnimidin qorkmaydu, biz biz bilən birliktə kürəx kiliwatқан barlık kixilərnıng məs'uliyətni baturluk bilən öz üstigə alıdioğan, kıyinqılıqlarnı yengıdioğan, onguxsızlıktın qorkmaydıoğan, kixilərnıng gəp - səzliri wə məs'hirisidin qorkmaydıoğan xuningdək biz kommunistlaroğa tənkit wə təklip berixtin qorkmaydıoğan boluxını ümit kılimiz. "Kıyma - kıyma kılinixtin qorkmioğan hannı attın tartıp qüxürələydu", sotsiyalizim wə kommunizim üqün kürəx kiliwatқан qaoqda, bizdə ənə xundak qorkmas roh boluxı kerək. Kommunistlar tərəptın eytkanda, biz ənə xu həmkarlıxquqılaroğa paydılık xarait yarıtıp beriximiz, ular bilən yoldaxlarqə, obdan, birliktə ixləydıoğan munasiwət ornıtiximiz, ular bilən ittipaklıxıp, birliktə kürəx kıliximiz lazim.

Altınqı nuқта: bir tərəplimilik məsilisi. Bir tərəplimilik — pikir kılixitiki mutləkləxtürüp koyux, məsiligə xing'ershəngxüeqə qarax. Hizmitimizgə boloğan qaraxta həmmını muəyyənləxtürüwetix yaki həmmını inkar kıliwetixning ikkilisi — bir tərəplimilik. Məsiligə muxundak qaraydıoğan kixilər hazır gongchəndangning iqidə yənıla az əməs, gongchəndangning sirtidimu heli kəp. Həmmını muəyyənləxtürüwetix yahxinıla kərüp, yamanni kərməslik, mahtaxnila yaqturup, tənkitni yaqturmaslık digən səz. Hizmitimiz goya həmmə jəhət-

tin yaxşı diyix əməliyətkə uyoğun kəlməydu. Həmmə jəhəttin yaxşı bolup kətkinə yok, tehi kəmçilik və hətalıklar bar. Ləkin həmmə jəhəttin yaman bolup kətkinə yok, həmmə jəhəttin yaman diyixmu əməliyətkə uyoğun kəlməydu. Təhlil kəlix kerək. Həmmiñi inkar kəliwətx — təhlil kəlməstinla, ixlar yaxşı ixlənmədi, dəp kərax, sotsiyalistik kəruluxtək uluq ixni, nəqqə yüz milyon əhələ elip beriwətkən bu bir uluq kərəxnə goya eçizəyə ələudək hiqbir əbdən yeri yok, həmmisilə qatak, dəp kərax. Bunday kəraxətiki nuroğun kixilər sotsiyalizim tüzümigə kənglidə düxmənlik səkləp kəlgən kixilərgə əhximisimə, ləkin ularñing bunday kərxini bəkmə hətə, bəkmə ziyənlik, u pəkət kixini ixənqətin məhrum kəlidu. Hizmitimizgə məyli həmmiñi muəyyənləxtürəx nuqtiñəziri bilən kərax bəlsun yəki həmmiñi inkar kəlix nuqtiñəziri bilən kərax bəlsun, ikkilisi hətə. Məsiligə bir tərəplimə kəraydioğan muxunday kixilərnə tənkit kəlix kerək, əlwəttə, ətmüxtikidən sawək elip, kəyinkigə ibrət kəlix, kəsəlnə dəwələp, ədəmni kətkuzəx pəzitsiyisidə turup tənkit kəlix kerək, ularəyə yərdəm bərix kerək.

Bəzilər, istil tüzitətx elip bərilidioğan, kəpçilik pikir bərilidioğan boləğəndən kəyin, jəzmən bir tərəplimilik bolidu, bir tərəplimilikni tüzitətx otturəyə kəyulsa, goya kixilərnəng səzlixigə yə kəymioğəndək bolup kəlidu, diyixidu. Bunday diyix toqrimu? Həmmə kixidən pikirdə birəzmu bir tərəplimilik bolmaslikni tələp kəlix təs. Kixilər məsilini kuzitəxtə, məsilini bir tərəp kəlixətə, pikir bəyən kəlixətə həmə öz təjribilirigə əsəlinidu,

xunga bəzi qaoqda azraq bir tərəplimilikning boluxidin hali bolalmaydu. Lekin, kixilərdin bir tərəplimilikni pəydin-pəy tügitip berixni, məsiligə ətraplikrak qaraxni tələp kilixka bolamdu? Meningqə, xundak tələp kilix kerək. Əgər undak qılmaydikənmiz, məsiligə ətraplikrak qarax usulini kollinidiojan kixilərnin gündin - kün'gə, yildin - yiloja kəprək boluxini tələp qılmaydikənmiz, u halda, tohtap qalimiz, bir tərəplimilikni muəyyənleş-türüp koyojan bolimiz, istil tüzitixning təliwigə hilap yol tutқан bolimiz. Bir tərəplimilik biənzhengfaoja hilaplik kilix diməktur. Biz biənzhengfani pəydin - pəy omumlaxturuxni, kəpqilikning biənzhengfadin ibarət muxu ilmiy usulni kollinixni pəydin - pəy üginiwelixini tələp kilimiz. Bizdə hazır bəzi maqalilar barki, eti uluq, lekin supurisi kuruk, məsililərnə təhlil kilixni bilməydu, daoli kərsitip berəlməydu, qayil kilix küqi yok. Bundak maqalilarni pəydin - pəy azaytix lazim. Sən maqala yeziwatqiningda, həmixə "Mən nimə digən qiwər"dəp turiwərməy, bəlkə özəngni kitaphanlar bilən pütünləy barawər orunda koyux pozitsiyisidə boluxung kerək. Sening inkilapka katnaxqiningoja uzak bolojan bolsimu, hata səzləp koyidikənsən, baxqilar, bəribir, rəddiyə beridu. Sən kanqə kattik gidiyiwalsang, baxqilar sening u nimənggə xunqə pisənt qılmaydu, sening maqaliliringni kərüxkə xunqə kizikmaydu. Biz sipagərquilik bilən kixilərgə həywə qılmay, səmimiyətlik - rastquillik bilən ixliximiz, xəy'ilərnə təhlil kiliximiz, maqalini qayil kilix küqigə igə kilip yeziximiz kerək.

Bəzilər, maqala uzun bolsa, bir tərəplimiliktin

saklanoqili bolidu, kiska zawen yazoqanda, bir tereplimiliktin saklanoqili bolmaydu, diyixidu. Zawenda qoqum bir tereplimilik bolamdu? Men yukurida tohtilip ettum, bir tereplimiliktin kep qaoqlarda hali bolux tes, biraz bir tereplimilikning boluximu unqiwala qong ix emes. Hम्मe kixidin mesilige nahayiti etraplik qarax telop kilinsa, u tenkitning ewj elixioqa kaxila bolidu. Lekin, biz yene, tirixip mesilige etraplikrak karaydioqan boluxni, uzun makalilarni bolsun, kiska makalilarni jumlidin zawenlarni bolsun, tirixip bir tereplimiliktin hali kilip yazidioqan boluxni telop kilimiz. Beziler, birnqqe yuz hetlik, bir - ikki ming hetlik zawenda kandakmu tahlil yurguzgili bolidu? diyixidu. Meningqe, nimixka bolmaydiken? Luxun xundak qilmioqanmidi? Tahlil kilix usuli — bienzhenglik usul. Tahlil kilix diginimiz xey'ilerdiki ziddiyetni tahlil kilix dimektur. Turmuxni puhta bilmey turup, bayan kilinidioqan ziddiyetni hekiki quxanmey turup, del jayida tahlil kilix mumkin emes. Luxunning keyinki qaoqlardiki zawenlirining intayin qongkur we kuqluk bolioqanloqi, bir tereplimiliktin hali bolioqanloqi xu qaoqda uning bienzhengfani uginiwaloqanloqidin boldi. Leninning bir kisim makalilirinimu zawen diyixke bolidu, ularda hajwimu bar, xundakla ular nahayiti etkur yezioqan, emma ularda bir tereplimilik yok. Luxunning zawenlirining mutlek kep kismi duxmenlerga karitioqan, Leninning zawenliridin duxmen'ge karitioqanlirimu bar, yoldaxlaroqa karitioqanlirimu bar. Halk iqidiki hatalik we kamqiliklerga Luxunqe zawen bilon muamilu kilixka

bolamdu? Meningqə, xundak kılıxkimu bolidu. Əlwəttə, düxmən bilən əzni enik ayrix kerək, yoldaxlaroğa düxmənlik məydanida turup, düxmən'gə tutidioğan pozitsiyə bilən muamilə kılıxka bolmaydu. Həlk ixini koşqax wə həlkning ang -sezimini yukuri kətirix pozitsiyisidə turup, tolup taxқан kizojinlik bilən səzləx kerək, zanglik kılıx wə hujum kılıx pozitsiyisidə turup səzləxkə bolmaydu.

Makala yezixka jür'ət kılalmisa kandaq kılıx kerək? Bəzilər, yazidioğan nərsioqu bar, yezixka jür'ət kılalmaywatimən, yazsam, kixilərnı rənjitip koyarmən-mikin, tənkitkə uqrap qalarmənmikin dəp kərkimən, diyixidu. Meningqə, bundak əndixini qikiriwətsə bolidu. Bizning həkimiyyitimiz həlk demokiratiyisi həkimiyyiti, bu — həlk üqün yezixka paydilik xarait. Barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs-bəstə sayrax fangzheni ilim-pən wə sən'ətning rawajlinixini yengi kapalət bilən təmin ətti. Əgər sening yazojining toqra bolidikən, hiqkandak tənkitin kərkmə, munazirə arkilik əzəngning toqra pikrini tehimu roxən izahlap bərsəng bolidu. Əgər sən hata yezip koyoğan bolsang, u halda, tənkitning boluxi sening tüzitiwelixingəyə yardəm beridu, buning hiqbir yamini yok. Bizning jəmiyyitimizdə inkilawiy, jənggiwar tənkit wə qarxi tənkit ziddiyətlərnı eqip taxlap, ziddiyətlərnı həl kilip, ilim-pən wə sən'ətnı rawajlandurux, türlük hizmətlərnı yahxi ixləxning obdan usuli.

Yəttinqi nukta: “koyuwetix” kerəkmü yaki “yioqiwelix” kerəkmü? Bu — fangzhen məsilisi. Barqə güllər

təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax wakitlik fangzhen əməs, bəlki tüp haraktirlik xuningdək uzak muddətlik fangzhen. Yoldaxlar, muzakirə dawamida, yioqiwelixka koxulmidi, meningqə, bu pikir nahayiti toqra. Koyuwetixkila boliduki, yioqiwelixka bolmaydu, dangzhongyangning pikri ənə xu.

Dəlitimizgə rəhbərlik kilixta bir birigə ohxax bolmioqan ikki hil qarə, baxkiqə kilip eytkanda, bir birigə ohxax bolmioqan ikki hil fangzhen kollinix mümkin, u bolsimu koyuwetix yaki yioqiwelix. Koyuwetix kəpqilikning pikir berixigə dadil yol koyup, kixilərnı sezləxkə jür'ət kilalaydioqan, tənkit kilixka jür'ət kilalaydioqan, munazirilixixkə jür'ət kilalaydioqan kilix; hata gəp - sezlərdin kərkmaslik, zəhərlik nərsilərdin kərkmaslik; türlük pikirlər arisida əzara munazirə wə əzara tənkitni əwj aldurux, həm tənkitləx ərkinligigə yol koyux, həm tənkitligüqini tənkitləx ərkinligigimu yol koyux; hata pikirdikilərnı besim bilən əməs, bəlki səz bilən, daoli bilən kayil kilix usulini kollinix diməktur. Yioqiwelix kixilərnıng baxkiqə pikirlərnı otturioqə koyuxioqə yol koymaslik, kixilərnıng hata pikirlərnı otturioqə koyuxioqə yol koymaslik, otturioqə koysa, "bir kaltək bilən ujukturuwetix" diməktur. Bu ziddiyətnı həl kilix qarisi əməs, bəlki ziddiyətnı zoraytix qarisi. Ikki hil fangzhen bar: Koyuwetix kerəkmü yaki yioqiwelix kerəkmü? Ikkidin birini kollinix kerək. Biz koyuwetix fangzhenini kollinimiz, qünki bu — dəlitimizni mustəhkəmləx wə mədiniyitimizni rawajlanduruxka paydilik fangzhen.

Biz bu koyuwetix fangzhenini kollinip, birnəqqə milyon ziyali bilən ittipaqlaxmaqimiz, ularning hazirki kiyapitini əzgərtməqimiz. Yukurida eytip ətkinimdək, məmlikitimizdiki ziyalilarning mutlək kəpqiligi aloja besixni halaydu, əzgirixni halaydu, ularni əzgərtkili bolidu. Bu yərdə biz kollinidiojan fangzhenning roli naħayiti zor. Ziyalilardiki məsilə—aldi bilən idiyə məsilisi, idiyə məsilisigə karita kopallıq kilix, besim ixlitix qarilirini kollinixning ziyinila barki, paydisi yok. Ziyalilarning əzgirixi üqün, bolupmu ularning dunyakarixining əzgirixi üqün uzak bir jəryan kerək. Bizning yoldaxlirimiz jəzmən qüxinixi lazimki, idiyə əzgərtix hizmiti uzak muddət dawam kilidiojan, səwrilik wə inqikilik bilən elip berilidiojan hizmət, kixilərnin nəqqə on yillik həyatida xəkillən'gən ang - pikrini birnəqqə kətim dərs ətüx, birnəqqə kətim məjlis eqix bilənlə əzgərtixkə urunux yarimaydu. Kixilərnəni kayil kilimiz disək, səz bilənlə kayil kilix mümkin, besim bilən kayil kilix mümkin əməs. Besim bilən kayil kilixkə urunux həman kayil kilalmasıq bilən nətijilidü. Kixini küq bilən kayil kilix yarimaydu. Düşmən'gə karita xundak kilixkə bolidu, yoldaxlaroja karita, dostlaroja karita bu usulni kollinixkə hərgiz bolmaydu. Səz bilən kayil kilixni bilmisə kəndak kilix kerək? Buning üqün üginix lazim. Biz türlük hata idiyilərnəni munazirilixix wə daoli səzləx usuli arkilik tügətitixni jəzmən üginiweliximiz kerək.

Barqə güllər təkxi eqilix — sən'ətni rawajlandıruxning bir türlük usuli, həmmə ekimlar bəs - bəstə

sayrax — ilim - pənni rawajlanduruxning bir türlük usuli. Barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax digən bu fangzhen pən wə sən'ətnei rawajlanduruxningla yahxi usuli bolup kalmastin, kəng dairidə kollanoqanda, barlik hizmətlərni elip beriximizningmu yahxi usuli. Bu usulni kollanoqanda, biz az hatalixidioqan bolimiz. Nuroqun ixlarni biz bilməymiz, xunga ularni həl kilixni ukmaymiz, munazirə dawamida, kürəx dawamida bu ixlarni qüxiniwalimiz, məsilini həl kilixning usulini biliwalimiz. Türlük pikirlər üstidə munazirə kilix nətijsidə, həkikətnei rawajlanduroqili bolidu. Marksizimoqə karxi zəhərlik nərsilərgimu muxu usulni kollinixkə bolidu, qünki Marksizimoqə karxi nərsilər bilən kürəx kiləqandila, Marksizimni rawajlanduroqili bolidu. Bu — karimu - karxi tərəplərləning kürixi dawamidiki tərəkkiyat, biənzhengfaoqə uyoqun tərəkkiyat.

Kixilər əzəldin qinlik, yaxxilik wə güzəllikni təxəbus kilip keliwatmamdu? Qinlik, yaxxilik wə güzəllikning əksi — sahtilik, rəzillik wə sətlik. Sahtilik, rəzillik wə sətlik bolmioqan bolsa, qinlik, yaxxilik wə güzəllikmu bolmioqan bolatti. Həkikət bilən səpsətə karimu - karxi. İnsaniyət jəmiyitidə wə təbiət dunyasida pütünlük haman ohxax bolmioqan kisimlarəqə bəlünidu, ohxax bolmioqan konkirit xaraitta, ularning məzmuni ohxax bolmaydu, xəkli ohxax bolmaydu, halas. Hərəkəndək waqıtta hata nərsilər haman məwjut bolup turidu, kəbiq hadisələr haman məwjut bolup turidu. Hərəkəndək waqıtta yaxxi bilən yaman, yaxxilik bilən rəzillik, güzəllik

bilən sətliktək karimu - qarxilik haman bolup turidu. Hux purak gül bilən zəhərlik otmu xundak. Ular otturidiki munasiwətlər karimu - qarxilikning birligi, karimu - qarxilikning kürixi. Selixturoqandila, pərək ətkili bolidu. Pərək ətkəndila, kürəx kıləqandila, rawajlandur-əqili bolidu. Həqikət səpsətə bilən kürəx kılax dawamida rawajlinidu. Marksizim ənə xundak rawajlanəqan. Marksizim burzuaziyə wə uxxak burzuaziyə idiyiliri bilən kürəx kılax dawamida rawajlinidu, xuningdək kürəx dawamidila rawajlinalaydu.

Biz qoyuwetix fangzhenini kuwwətləymiz, hazır qoyuwetix bək kəp bolup kətini yok, bəlki yetərsiz boluwatidu. Qoyuwetixin qorkmaslik kerək, tənqittin qorkmaslik kerək, zəhərlik ottinmu qorkmaslik kerək. Marksizim — ilmiy həqikət, u tənqittin qorkmaydu, tənkit bilən aqdurulup kətməydu. Gongchəndang, həlk həkūmitimu xundak, ularmu tənqittin qorkmaydu, tənkit bilən aqdurulup kətməydu. Hata nərsilər haman bolup turidu, bu qorkunqluq əməs. Yekinki bir məzgil iqidə bəzi jin - xəytanlar səhnigə elip qikildi. Bəzi yoldaxlar bu əhwalni kərup, bəkmu təkətsizləndi. Məningqə, azrak bolup tursimu məyli, birnəqqə on yil ətkəndin keyin, hazırkı səhnilərdikidək jin - xəytanlar pütünləy qalmaydu, kərimən digən bilənmə kərgili bolmaydu. Biz toqra nərsilərnə təxəbbus kılaximiz, hata nərsilərgə qarxi turuximiz kerək, ləkin kixilərnə hata nərsilər bilən uqrixixidin qorkmasliqimiz lazim. Pəkət məmuri buyrukka yəlinix qarisi arkilik, kixilərnə normal bolmioqan hədisilər bilən uqrixixini mən'i kılax,

kixilərninğ kəbiğ hədisilə bilən uqrixixini mən'i kilix, kixilərninğ hata idiyilə bilən uqrixixini mən'i kilix, kixilərninğ jin - xəytanlarni kərüxini mən'i kilix bilən məsilini həl kiləqili bolmaydu. Əlwəttə, mən jin - xəytanlarni kəpəyixni təxəbbus kilmaymən, "azraq bolup tursimu məyli" dəwatimən. Bəzi hata nərsilərninğ məwjut bolup turuxi əjəplinərlək əməs, ulardin kərkuxningmu həjiti yok, u kixilərninğ ularəqə kərxii kürəx kilixni tehimu obdan üginiwelixiqə imkaniyət beridu. Boran - qəpkunlarmu kərkunqluk əməs. İnsaniyət jəmiyiti dəl boran - qəpkunlar iqidə rawajlanəqan.

Məmlikitimizdə burzuaziyə wə uxxaq burzuaziyə idiyiliri, Marksiziməqə kərxii idiyilə tehi uzakkiqə məwjut bolup turidu. Sotsiyalizim tüzümi məmlikitimizdə əsasiyə jəhəttin ornitildi. Biz ixləpqi kirix wastilirigə boləqan mülükqilikni əzgərtix jəhəttə əsasiyə qələbini koləqə kəltürduk, əmma siyasi səp wə idiyiwi səplərdə tehi toluk qələbə kəzanmiduk. Puroletariyat bilən burzuaziyə otturisidiki idiologiyə jəhəttin kim yengix - kim yengilix məsilisi tehi həkiki həl bolmidi. Bizning burzuaziyə wə uxxaq burzuaziyə idiyilirigə kərxii tehi uzak muddətlək kürəxlərnii elip beriximizəqə toqra kəlidu. Bu əhwalni qüxənməslik, idiyiwi kürəxtin wəzkeqix hata bolidu. Hata idiyilərninğ, zəhərlək otlarninğ, jin - xəytanlarninğ həmmisini pipən kilix kərek, ularninğ ərkən yamrap ketixigə hərgiz yol koyuxkə bolmaydu. Ləkin bundak pipən kəpal, guənliəozhuyiqə yaki xing'er shəngxüeqə, jiaotiaozhuyiqə bolmay, bəlki toluk daolilik, təhlilik, kixini kəyil kilarlık boluxi lazim.

Uzak waqitlardin buyan kixilər jiaotiaozhuyi üstidə nuroqun pipən yürgüzdi. Bu zərür idi. Əmma, kixilər xiuzhengzhuyi üstidə pipən yürgüzüxkə, kəpinqə, səl qaridi. Jiaotiaozhuyi bilən xiuzhengzhuyining ikkilisi Marksizimoğa hilap. Marksizim qoqum aloğa qarap rawajlinidu, əmiliyətning rawajlinixioğa əgixip rawajlinidu, tohtap qalmaydu. Tohtap kalsa, xu peti turiwərsə, uning hayati tügəydu. Lekin, Marksizimning tūp pirinsiplirioğa hilaplik kixixkimu bolmaydu, hilaplik kilinidikən, hatalik yüz beridu. Marksizimoğa xing'ershaxüeqə nuktiinəzər bilən qarap, uni qetip qaloğan nərsə dəp hisaplx — jiaotiaozhuyi. Marksizimning tūp pirinsiplirini inkar kilix, Marksizim omumi həkikətini inkar kilix — xiuzhengzhuyi. Xiuzhengzhuyi bir hil burzua idiyisi. Xiuzhengzhuyiqilar sotsiyalizim bilən kapitalizimning pərkinə yokka qikiridu, puroletariyat diktaturisi bilən burzuaziyə diktaturisining pərkinə yokka qikiridu. Ularning təxəbbus kilidioqini, əmiliyətə, sotsiyalizim luxiəni əməs, bəlki kapitalizim luxiəni. Həzirki əhwalda xiuzhengzhuyi — jiaotiaozhuyidinmu ziyanlik nərsə. Bizning hazır idiyiwi səptiki muhım bir wəzipimiz xiuzhengzhuyi üstidə pipənni qanat yayduruxtin ibarət.

Əng ahirki bir nukta — səkkizinqi nukta: əlkillik, xəhərlik wə aptonom rayonluq dangweylar idiyə məsilisini tutuxi lazim. Bu yərdə olturoğan yoldaxlarning bəziliri mening bu nukta üstidə sözləp ətuxümni ümit kiləğan idi. Həzir birmunqə jaylardiki dangweylar idiyə məsilisini tehi tutmidi yaki nahayiti az tutti. Bu, asa-

sən, aldirax boluqanlıqtin boldi. Lekin qokum tutux kerək. "Tutux" digenlik bu məsilini küntertipkə koyux, tətqiq kılıx digen sez. Bizdə iqki inqılap dəwridikidək kəng kələmlik, judun - qapqunluq ammiwi sinipiy kürəx asasiy jəhəttin ayaklaxti, lekin sinipiy kürəx, asasen, siyasi wə idiyiwi səplərdiki sinipiy kürəx hılimu bar, bəlki nahayiti etkül. İdiyə məsilisi hazirki wəqıttə intayin muhım məsilə bolup qaldı. Jaylardiki dangweylarning birinqi shujiliri idiyə məsilisini xəhsən əzliri tutuxi lazim, bu məsiligə əhmiyət bərgən wə uni tətqiq kıləndıla, andin uni toqra həl kıləjili bolıdu. Jaylar bu kətimki təxwıqat yioqinioqə ohxax bir yioqin etkülüzü, əz yeridiki idiyiwi hizmətni wə idiyiwi hizmətkə dair hər jəhəttiki məsililərnı muhəkımə kılıxi lazim. Bundəq yioqinioqə partiyə iqidiki yoldaxlarla kətnixip qəlməy, bəlki partiyə sirtidiki kixilərmu kətnixixi kerək, bəxkiqə pikirdiki kixilərmu kətnixixi kerək. Bizning bu kətimki yioqinimizning təjribisi bundəq kılıxning yioqin-ning etkülüzülüxigə paydisila bar, ziyini yok ikənligini ispatlıdi.

IZAH

(1) Muxu tallanma əsərlərnıng 3-tomidiki «Armiyining ixləpqikırix arkılıq əz əzini təminlixı toqrisida həm istil tüzitix wə ixləpqikırixtin ibarət ikki qong hərəkətnıng muhımliqi toqrisida»oqə qaralsun.

JAPA – MUXƏKKƏTKƏ QIDAP KÜRƏX KİLIXTA QING TURUP, AMMA BİLƏN ZIQ MUNASIWƏT BAQILAYLI*

(1957- yil 3- ay)

1

Partiyimiz hazır bir ketim istil tüzitix hərkiti elip barmaqı boluwatidu. Istil tüzitix — tənkit wə öz özini tənkit arkilik partiya iqidiki ziddiyətlərni həl kilixning bir hil usuli, xundakla partiya bilən həlk otturisidiki ziddiyətlərni həl kilixning bir hil usuli. Bu ketimki istil tüzitix 3 istil yəni guenliao zhuyi, məzhəpçilik wə zhuguənzhuyi tüzitilidu. Istil tüzitix arkilik, partiyimizning japa-muxəkkətkə qidap kürəx kilix ən'ənisini obdan jari kildurux lazim. Inkilap oqəlibə qazanoqanlik-tin, bir qisim yoldaxlarda, inkilawiy iradə ajizlixip qaldı, inkilawiy kizəqinlik pəsiyip qaldı, pütүн niyət, pütүн wujudi bilən həlk üqün hizmət kilix rohi aziyip qaldı,

* Bu yərdiki (1) — yoldax Mao Zedong 1957- yil 3- ayning 18- küni Jinəndə etküzülgən partiyilik kadrlar yioqinida səzligən səzning bir qismi, (2) — yoldax Mao Zedong 1957- yil 3- ayning 19- küni Nənjingda etküzülgən partiyilik kadrlar yioqinida səzligən səzning bir qismi.

ilgiri düxmən bilən urux kiloğan qaoşdikidək pidakarlik rohi aziyip qaldı, orun - mərtiwə dəwasi kilix, nam-xəhrət dəwasi kilix, yimək - iqmək, kiyim - keqəkkə berilix, maaxning yuquri - təwənligini selixturux, nam-mənpəət talixixka ohxax nərsilər kəpiyip qaldı. Angliximqə, bultur dərijə bahalıoğanda, bəzi kixilər kattik əksüp yioqlap, nahayiti osallik kiptu. Adəmdə ikki kəz bar əməsmu? Ikki kəzdə yax diyilidioğan suyukluk bolidu. Dərijə əzining kənglididikək bahalanmay qaloğan qaoşda, bəzilərnin kəzlidiridin taramlap yax aqqan. Jiang Jieshi bilən urux kiloğan wakıtta, Amerika jəhan-giriligə qarxi turux - Chaoxiən'gə yardəm berix wakıtida, yər islahati wakıtida, əksilinkilapqılarni basturux wakıtida, kəzidin bir tamqimu yax qikmioğan, sotsiyalizimni yoloğa koyoğan wakıttimu kəzidin bir tamqə yax qikmioğan, xəhsi mənpəətkə berip taqaloğanda kəzlidiridin taramlap yax aqqan. Angliximqə, tehi 3 kün tamak yimigən ixlarmu bar ikən. Meningqə, 3 kün tamak yimisə hiq wəkəsi bolmas, bir həptə tamak yimisə səl hətərlik bolidu. Qiskisi, nam - xəhrət talixix, orun - mərtiwə talixix, maax selixturux, yiyix - kiyixtə bəslixix, rahət kəruxtə bəslixixtək muxundak bir hil idiyə pəyda bolup qaldı. Xəhsning mənpəətini dəp aqlıq elan kilix, yax təküxlərmu bir hil həlk iqidiki ziddiyət hisaplinidu. «Lin Chongning keqiləp keqixi»⁽¹⁾ digən bir tiyatir bar, uning nahxa tekistidə mundak diyilidu: “Yigit asan təkəməydu yax, dərdü - ələm tartmioqunqə.” Bizdə hazır bəzi yoldaxlar barki, ularmu yigit (Qızlarmu boluxi mümkün), ular asan təkəməydu yax, dərijə bahalax bol-

miojunqə. Bu istilnimu tüzətsək bolar. Asanliqə yax təkməslik tooqra, dərt - ələm digən nimə? İxqılar sinipi, kəng əmgəkqi həlk jiddi həyat-mamat həwpigə duq-kəlgən qaoq, ənə xu qaoqda az - paz kəz yexi qilsa bolidu. Sening hıliki dəriyə digən niməng tooqra bahalanmay kalsa iqinggə selixing, kəz yexingni texingoqa qikarmay, iqinggə yutuxung lazim. Dunyada adil bolmiojan ixlar jik, hıliki dəriyə tooqra bahalanmay qalojan boluximu mümkin, uningoqimu dəwa kılıx kətməydu, u qong ixka munasiwətsiz, yigili tamak bolsila boldi. Inkılapqi digən aqliktin əlməslikni pırsinip kılıdu. Adəm aqliktin əlmisila inkılawiy hizmət ixlixı, kürəx kılıxi kerək. 10 ming yildin keyinmu kürəx kılıx kerək. Gongchəndang kürəx kılıdu, yerim niyət, yerim wujudi bilən yaki üqtin ikki niyət, üqtin ikki wujudi bilən əməs, pütün niyət, pütün wujudi bilən həlk üqün hizmət kılıdu. Inkılawiy iradisi ajizlixip kətkən kixilər istil tüzitix arkilik yengiwxatin janlinixi kerək.

2

Biz ətkənki inkılawiy urux dəwridikidək axundak oqəyrətni, axundak inkılawiy kızıqınlikni, axundak pidakarlik rohinı saklap, inkılawiy hizmətni ahiroqıqə ixliximiz kerək. Pidakarlik digən nimə? «Su boyıda» romanıda pidakar üqinqi oqul Shi Xiu digən bir kixi bar, bu ənə xuningdiki “pidakarlik”. İlgiri inkılap kıl-oqanda, bizdə bir hil pidakarlik rohi bar idi. Hər bir adəmdə jan bolidu, u ya 60 yil, ya 70 yil, ya

80 - 90 yil əmür kəridu, gəp sening qanqilik əmür kərü-xüngdə. Sən hizmət kılaliqüdək bolsangla, azdur - kəp-tur hizmət kılixing kerək. Hizmət kıləjan wəqıtta bolsa inkilawiy kizəqinlik boluxi, bir hil pidakarlik rohi boluxi kerək. Bəzi yoldaxlarda bundak kizəqinlik, bundak roh kəm, ular tohtap qaldı. Bundak əhwal yahxi əməs, bu yoldaxlarəja tərbiyə berix lazim.

Pütün partiye siyasi - idiywi hizmətni küqəytxi kerək. Būgün armiyidiki yoldaxlardın yiqinoja kəlgənlər nahayiti kəp. Armiyə iqidə qandak boluwatidu? Adəttiki wəqıttiki siyasi hizmət urux wəqıtdiki siyasi hizmətkə biraz əhximay kəliwatamdu, qandak? Urux wəqıtıda amma bilən ziq munasiwət baqlaxka, jün'guənlər bilən əskərlər iqkoyun - taxkoyun bolup ketixkə, armiyə bilən həlk iqkoyun - taxkoyun bolup ketixkə toqra kəlgən idi. U qaoqda, bizdə bəzi kəmqiliklər kərül-sə, həlk kəqürətti. Həzir — adəttiki wəqıt, urux yok, təlim - tərbiyə ilə elip beriliwatidu, əgər amma bilən ziq munasiwət baqlaxta qing turmisak, həlk bizning kəm-qiliklirimizni əlwəttə kəqürməydu. Həzir hərbi unwan tüzümi⁽²⁾ wə baxka bəzi tüzümlər yoloja koyuldi, ləkin, yukuri yənıla təwən bilən iqkoyun - taxkoyun bolup ketixi, kadırlar yənıla əskərlər bilən iqkoyun - taxkoyun bolup ketixi, təwəning yukurini tənkit kılixioja, əskərləning kadırlarni tənkit kılixioja yənıla yol kəyuluxi kerək. Məsilən, partiye qurultiyi qakirip, ularəja tənkit kılix pırsiti berix kerək. Yoldax Chen Yi "3 kə qarxi turux" wəqıtıda: Biz qanqə yillap buyruk berip kəlsək boləjan idi, əmdi təwən bizni tənkit kılisa, birər

həptə tənkit kılsa bolamdu, bolmamdu? dəp yahxi eytkan idi. U, əlwəttə bolidu, diməkqi. Mən bu sözni kuwwətləymən, təwən bizni birər həptə tənkit kılsun. Kəpqiqlik tənkit kılıxtin ilgiri təyyarlik kılıp, azrak söz kılıp, əzəngning kəndək kəmqiqligining barlıoqini eytip ətüxüng kerək, hərkanqə bolsa, 1-, 2-, 3-, 4- digən birnəqqə maddila bolar. Uningdin keyin yoldaxlar sezləp, az - tola qoxumqə kılsun, tənkit kılsun. Amma adil, ular bizning tarihimizni qerüwətməydu. Liənzhəng, pəyzhənglarmu jəngqilərgə tənkit kılıx pürsiti berixi, əng yahxisi, birnəqqə künlük tənkit məjlisi yilda bir kətim eqip turuluxi lazim. Armiyə iqidiki mundək demokiratiyini biz yoloğa koyoqan, nətijisi yahxi boləqan idi. Hərbi unwan tüzümi wə baxka bəzi tüzümlər yoloğa koyuloqanlıoqi səwiwidin, yukuri bilən təwəning, jün'guənlər bilən əskərləarning, armiyə bilən həlkning, armiyə bilən jaylarning ziq munasiwitigə dəhli yətküzməslək lazim. Xək - xübhisizki, yukuri bilən təwəning munasiwiti ziq boluxi, bir hil yoldaxlik munasiwiti boluxi kerək. Kadirlar jəngqilər bilən ziq munasiwəttə boluxi, iqqoyun - taxkoyun bolup ketixi kerək. Armiyening həlk bilən, yərlik partiyə, həkümət təxkilatlıri bilən boləqan munasiwitimu ziq boluxi kerək.

Yoldaxlırimiz diqqət kılıxi kerəkki, mənəspkə tayinip, hizmət ornining yukurilioqioğa tayinip, istazning uzunluqioğa tayinip jan bekix yarimaydu. Istazning uzunluqioğa, kəp yil inkilap kıləqanlıkka kəlsək, bu istazningmu tayanəquqilioqi bar, əmma xuning bilən bir wa-

kitta uningə tayıwalmaslıqımız lazim. Sening istazingning uzun ikənligi, birkanqə on yil boləanlıqı rast. Birak, sən künləning biridə az-tola bolmiqur ix, kamlaxmiojan gəpləni kilip qoysang, həlk bəribir seni kəqürməydu. Sən burun hərkanqə yahxi ixlarni kilojan bolsangmu, hizmət ornung hərkanqə yuquri bolsimu, bügünki kündə ixni yahxi kılmay, tooqra həl kılmay, həlkkə ziyən yətküzsəng, həlk buni əpu kilalmaydu. Xuning üqün, yoldaxlirimiz istazingning uzunluqioja tayıni jan bakmay, məsililəni tooqra həl kilixkə tayıni jan bekixi lazim. Tooqrilikkə tayınix, istazoja tayanmaslık lazim. Istazoja tayıniwelix bilən jan bakkili bolmaydikən, boldi, uningə tayanmayla koy, hiqkan-dak əməl tutmiojandəkla yürux, dimək, loyılarqə gidiyiwalmay, tərilərqə gidiyiwalmay, kibirni taxliwetip, həlk bilən, təwən bilən kəruxüp turux lazim. Buningə bizning kadirlirimiz diqqət kilixi bolupmu kona kadirlirimiz diqqət kilixi kərək. Omumən eytkənda, yeni kadirlarda bundak bopa bolmaydu, ular ərkinrək kelidu. Kona kadirlar əzini yeni kadirlar bilən barawər orunoja koyuxi lazim. Nurojun ixlarda kona kadirlar yeni kadirlaroja yətməydu, ulardın üginixi lazim.

IZAHLAR

(1) «Lin Chongning keqiləp keqixi» — Ming sulalisi zamanida ətkən bir adəm yazojan kunqū «Zulpikar»diki bir kərünux.

(2) Hərbi unwan tüzümi 1955-yil 9-aydın baxlap yoloja koyulojan, 1965-yil 5-ayda əməldin qalduruləjan.

IXLAR ӨZGƏRMƏKTƏ*

(1957- yil 5- ayning 15- küni)

Qarimu - qarxi tərəplərnin birligi wə kürixi ijtimai turmuxta omumi yüzlük məwjut. Kürəx nətijsidə, bu tərəplər özining əks tərripigə ətüp, yengi birlik ornitidu, xuning bilən ijtimai turmux bir kədəm ilgiriləydu.

Gongchəndangning istil tüzitixi — bir pütünlüktiki ikki hil istil otturisdiki kürəx. Gongchəndang iqidə xundak, pütkül həlk iqidimu xundak.

Gongchəndangning iqidə hər hil kixilər bar. Marksizimqılar bar, bular zor kəpqilikni təxkil qilidu. Bulardimu kəmqilik bar, lekin eəqir əməs. Bir kəsim kixilərdə jiaotiaozhuyilik hata idiyə bar. Bularning kəpqiligi səmimi - sadik, partiyini kəzdə tutidu, dələtni kəzdə tutidu, pəkət məsiligə qarax usulidila “sol”qil bir tərəplimilik bar. Ular bundak bir tərəplimilikni tügətsə, zor bir kədəm ilgiriləydu. Yənə bir kəsim kixilərdə xiu-zhengzhuyilik yaki ongqil jihuyzhuyilik hata idiyə bar. Bular hətərlirkək, qünki bularning idiyisi — burzua idiyisining partiyə iqidiki inkasi, bular burzua ziyoushuyisioqa intilidu, həmmiini inkar qilidu, bular jəmi-

* Bu — yoldax Mao Zedong yazoqan məqalə bolup, partiye iqidiki kadrlarning oquxi üqün tarkitip berilgen.

yəttiki burzua ziyaliliri bilən qəmbərqəs baoqlanoqan. Birkanqə aydin buyan, kixilər jiaotiaozhuyini pipən kilix bilənla bolup ketip, xiuzhengzhuyini taxlap koydi. Jiaotiaozhuyi pipən kilinixi kerək, jiaotiaozhuyi pipən kilinmisa, nuroqun hata ixlarni tüzətkili bolmaydu. Xiuzhengzhuyini pipən kilixka hazirdin baxlap dikket kilix kerək. Jiaotiaozhuyi əzining əks tərripigə ətsə, ya Marksizim bolidu, ya xiuzhengzhuyi bolidu. Partiyimizning tərribisidin elip eytkanda, aldinkisi kəp, keyinkisi pəkət ayrim əhwal, qünki ular puroletariyatning bir idiyivi məzhiwi bolup, uxxak burzuaziyyining bir dəmlik kizojinlik idiyisini yukturuwaloqan. Hujumoqa uqrioqan bəzi “jiaotiaozhuyi”lik əmiliyətə hizməttiki bəzi hataliklar. Hujumoqa uqrioqan bəzi “jiaotiaozhuyi”lik əmiliyətə Marksizim bolup, bəzi kixilər tərripidin “jiaotiaozhuyi” dəp qarilip hujumoqa uqrioqan. Həkiqi jiaotiaozhuyiqilarning “sol”qillik ongqilliktin yahxi dəp his kilixida səwəp bar, qünki ular inkilap kilidu. Biraq inkilap ixlirioqa yetküzidioqan ziyinidin eytkanda, “sol”qillikning ongqillikka qarioqanda hiqkandak yahxi yeri yok, xunga uni kət'i tüzitix kerək. Bəzi hataliklar zhongyangning fangzhenlirini ijra kilolanliktin sadir bolqan, xunga təwənni artuqə əyipliməslik kerək. Partiyimizdə zor bir türküm yengi ziyali partiye əzaliri bar (Yaxlar ittipaki əzaliri tehimu kəp), ularning bir kisimida həkikətən heli eojir xiuzhengzhuyilik idiyə bar. Ular gezitning partiyiwiligini wə sinipiylioqini inkar kilidu, ular puroletariyat ahbaratqilioqi bilən burzuaziye ahbaratqilioqi otturisidiki pirinsipal pərknii

arilaxturuwetidu, ular sotsiyalistik dölətning kolliktıp igiligini əks əttüridioğan ahbaratqılık bilən kapitalistik dölətning həkümətsizlik hăləttiki wə guruhlar rıqabətqılıgidiki igiligini əks əttüridioğan ahbaratqılıkni arilaxturuwetidu. Ular burzua ziyozhuyisioğa kızıkidu, partiyining rəhbərliğə qarxi turidu. Ular demokiratiyini yaklaydu, mərkəzləxtürüxkə qarxi turidu. Ular pılanlik igilikni ixka axurux üqün ehtiyajlık boləğan, mədiniyət - maarip ixlirioğa (ahbaratqılıkmu xuning iqidə) zərür boləğan, lekin artuqçə mərkəzləxtürüwetilməydioğan rəhbərlik, pılan wə tizginləxkə qarxi turidu. Ular jəmiyətiki ong qanat ziyalılar bilən dos tartixip, bir boluwelip, bir tukkan kərindaxtək bolup ketixkən. Jiaotiaozhuyini pipən kılıdioğanlar iqidə hər hil kixilər bar. Kommunistlar — Marksizimqılar bar. Qox pəx iqidiki “kommunistlar” yəni gongchəndangning iqidiki ongqılar — xiuzhengzhuyiqılar bar. Jəmiyətiki solqılar, ariliktikilər wə ongqılar bar. Jəmiyətiki ariliktikilərnin sani kəp, ular partiyə sirtidiki barlık ziyalılarnin təhminən 70 pirsəntqisini təxkil kılıdu, solqılar bolsa təhminən 20 pirsəntqisini təxkil kılıdu, ongqılar təhminən 1 pirsənt, 3 pirsənt, 5 pirsənttin 10 pirsəntkiqisini təxkil kılıdu, bular əhwaloğa qarap pərklinidu.

Yekinki muxu məzgil iqidə, demokiratik partiyəguruhlarda wə ali məktəplərdə ongqılar tolimu əxəddilixip, tolimu oqaljirlixip kətti. Ular, ariliktikilər özimizning adimi, gongchəndangoğa əgəxməydu, dəp qaridi, bu, əmiliyətə, qüx kərgənlik. Ariliktikilər iqidə bəzilər turaksiz, ular soloğa mengiximu, ongoğa mengiximu

mümkün, hazır ongqılar oqaljirlik bilən hücum kıliwatkan wəziyətə, ular gəp kılixni halimaywatidu, kütüb bakmaqçı boluwatidu. Həzır ongqılarning hujumi tehi yukuri pəlligə yətmidi, ular taza kəynawatidu. Partiyə iqidiki wə partiyə sirtidiki ongqılarning həmmisi biənzhəngfani ukmaydu: Xəy'i qekigə yətsə, qoqum əksigə əzgiridu. Biz koyup berəyli, ular bir məhəl oqaljirlaxsun, yukuri pəlligə berip yətsun. Ular kanqə oqaljirlaxsa, bizgə xunqə paydilik. Kixilərdə: Belik tutkili karmak taxlawatamdikin yaki aldap iqkiriləp kirgüzüp, kərxiwelip yokitarmikin, digən gəp bar ikən. Həzır karmak taxlimisakmu beliklər əzi türkümləp su üstigə ləyləp qikti. Bu adəttiki belik əməs, ləhəng bolsa kerək, uning ətkür qixi bar, adəm gəxigə amrak. Kixilər yəydiqan üzgüq kanat ənə xu belikning üzüx kərali. Bizning ongqılar bilən boləqan küriximiz arilik-tikilərnə talixixkə mərkəzləxkən, ariliktikilərnə qələqə kəltürgili bolidu. Həlk demokiratiyisi diktaturisini himayə kilimən, həlk həkūmitini himayə kilimən, sotsiyalizimni himayə kilimən, gongchəndangning rəhbərligini himayə kilimən digən gəplər, ongqılar üqün eytkəndə, yaləqan, uningəqə hərgiz ixənməslik kerək. Demokiratik partiyə - guruhlar iqidiki ongqılar bolsun, maarip sahəsidiiki ongqılar, ədibiyat - sən'ət sahəsidiiki ongqılar, ahbarat sahəsidiiki ongqılar, pən - tehnika sahəsidiiki ongqılar, soda - sanaət sahəsidiiki ongqılar bolsun, həmmisi xundak. Ikki tərəp əng kət'i, ular — solqılar bilən ongqılar. Ular ariliktikilərnə talixidu, ariliktikilərgə rəhbərlik kilix həkukini talixidu. Ongqılarning oqərizi

awal bir kismini, uningdin keyin həmmisini talixix. Awal ahbarat sahəsi, maarip sahəsi, ədibiyat - sən'ət sahəsi, pən - tehnika sahəsidiki rəhbərlik hokukini talixix. Ular bu jəhəttə gongchəndangning əzlrigə yətməydiəjanliəqini bilidu, əhwalmu dəl xundak. Ular — “dələt gəhiri”, qekiləqili bolmaydu. Ilgiriki “3 kə qarxi turux”, əksilinkilapqilarni tazilax, idiyə əzgərtixlər ix boldimu! Bu, ərbap bilən oynaxkanlik - tə! Ular yənə nuroqun daxüə okuəquqilirining pomixxik, bay dihan wə burzuaziyining oqul - kizliri ikənligini bilidu, ularni ongqilarning qakiriəqini anglap kəzəqilidiəjan amma dəp karaydu. Ongqillik idiyisi bar bir kisim okuəquqilar xundak kiliximu mümkin. Zor kəpqilik okuəquqilarni xundak kilidu dəp pərəz kilix — qüx kərgənlük. Ahbarat sahəsidiki ongqilarda ixqi - dihanlar ammisini həkü-mətkə qarxi turuxka dəwət kilixtək alamətlərmu bar.

Kixilər kalpak kiygüzüxkə qarxi, bu yərdə ular pəkət gongchəndangning əzlrigə kalpak kiygüzüxigə qarxi. Ular gongchəndangoqa kalpak kiygüzəsə, demokratik partiyə - guruhlar iqidiki solqilaroqa, ariliktikilərgə wə jəmiyətning hərəkəysi sahəlidiki solqilaroqa, ariliktikilərgə kalpak kiygüzəsə bolidikən. Nəqqə aydin buyan gezitlərdə ongqilarning kolidin nuroqun kalpak uqup qiktiəqu! Ariliktikilərnin kalpak kiygüzüxkə qarxi turidiəjanliəqi rast. Ilgiri biz ariliktikilərgə kiygüzgən barlik namuwapik kalpaklarni elip taxliximiz, buningdin keyinmu qalaymikan kiygüzməsligimiz lazim. “3 kə qarxi turux”ta, əksilinkilapqilarni tazilaxta wə idiyə əzgərtixtə, məyli kimgə qaritiləjan bolsun, həkikətən

hata kilip koyulojan bəzi ixlarni axkara tüzitix lazim. Qalpak kiygüzüx ixi ongqilaroqa qarita baxkiqə bolidu. Lekin kiygüzgəndimu toqra kiygüzüx, həkiki ongqi bolsila andin uningoqa ongqi digən qalpakni kiygüzüx lazim. Ayrimlirini hisapka almioqanda, muwapik xərt astida murəssəgə kelixkə paydilik bolsun üqün, ularning ismini konkirit atimay, ularoqa imkaniyət qaldurux lazim. Ongqilarni 1 pirsənt, 3 pirsənt, 5 pirsənttin 10 pirsəntkiqə diginimiz bir hil mөлqər, uningdin köprək boluximu mümkin, azraq boluximu mümkin. Hərkaysi orunlarning əhwali yənə bir biridin pərqlinidu, həkiki dəlil - ispat bolux, həkikətne əmiliyəttin izləx, qekidin axuruwətməslik lazim, qekidin axuruwetilsə, hata bolidu.

Burzuazlar wə etmüxtə kona jəmiyət üqün hizmət qilojan ziyalilarning nuroquni haman tərsalik bilən özini kərsitidu, haman özining kona dunyasidin mehrini üzəlməydu, yeni dunya bilən haman anqə sioqixalmaydu. Ularni əzgərtixkə nahayiti uzak waqit ketidu, uning üstigə, kəpal usul qollinixka bolmaydu. Lekin ularning zor kəpqiligidə azatlikning dəsliwidikigə kariqanda qong ilgiriləxning boləqanliqini hisapka elix kerək, ularning bizgə bərgən tənqitlirining zor kəpqiligi toqra, uni qəbul kilix kerək. Pəqət bir qismila toqra əməs, bu həktə qüxənqə berix lazim. Ularning əzigə ixinixni tələp kilixi, wəzipisimu, hokuqimu boluxni tələp kilixi toqra, ularoqa ixinix kerək, ularda hokuq wə məs'uliyət boluxi kerək. Ongqilarning tənqitliriningmu bəziliri toqra, pütünləy yokka qikiri-

wetixkə bolmaydu. Toqirilirini qobul kilix kerək. Ongqilarning bəlgisi — ularning siyasi pozitsiyisining ongluqi. Ular biz bilən kərünüxtə həkmarlixidu, əmiliyətə həkmarlaxmaydu. Bəzi ixlarda həkmarlixidu, bəzi ixlarda həkmarlaxmaydu. Adəttiki qaqlarda həkmarlixidu, paydilinidioqan pürsətəni yoluktursila, məsilən, hāzirkidək pürsət qıqsila, əmiliyətə, həkmarlixixni halimaydu. Ular, gongchəndangning rəhbərligini qobul kilixni halaymiz, digən wədisigə hilaplik kilidu, bundak rəhbərliktin qutuluxqa urunidu. Həlbuki, bundak rəhbərlik bolmisa, sotsiyalizim kuroqlı bolmaydu, millitimiz nahayiti zor balayi - apətkə uqraydu.

Məmlikət boyiqə nəqqə milyon burzuaz wə ətmüxtə kona jəmiyət üqün hizmət kiləqan ziyali bar, biz bu kixilərnig biz üqün hizmət kilixioqa muhtaj, biz ular bilən boləqan munasiwətni yənimu yaxılap, ularni tehımu ünümlük həlda sotsiyalizim ixliri üqün hizmət kilidioqan kiliximiz, ularni tehımu ilgiriləp əzgərtip, pəydin - pəy ixqılar sinipilaxturup, hāzirki həlitining əks tərıpigə ötküzüximiz kerək. Zor kəpqilik kixilərdin eytkanda, bu məqsət qoqum əməlgə axidu. Əzgərtixning əzi hək ittipaklixix, hək kürəx kilix, kürəx kilix wastisi arkilik ittipaklixix məksidigə yetix diməktur. Kürəx əzara bolidu, hāzir nuroqun kixilərnig bizgə qarxi kürəx kilidioqan wakti bolup qaldı. Kəp sandiki kixilərnig tənqidı muwapıq yaki asasiy jəhəttin muwapıq, Beyjing daxüediki Fu Ying jiaoshouning gezittə elan qilinmioqan hıliki ötkür tənqidımu xuning iqidə. Bu kixilərnig tənkit kilixitiki

məxsidi xuki, ular əzərə munasiwətni yaxxilaxni ümit kilidu, ularning tənkiđi yaxhi niyət bilən berilgən. Ongqilarning tənkiđi kəp hällarda yaman niyət bilən berilidu, ular düxmənlik kəypiyatta bolidu. Yaxhi niyət yaki yaman niyət ikənligi pərəz bilən eytiloğan əməs, uni kərüwalođili bolidu.

Bu kətimki tənkit hərkiti bilən istil tüzitix hərkitini gongchəndang kəzođidi. Zəhərlik otning hux purak gül bilən billə əsüxi, jin-xəytanların əwliya-ənbiyalar bilən billə qikixini biz kəz aldimizoğa kəltürgən, xundakla ümit kiləğan. Qandakla bolmisun, yaxhiliri kəp, əskiliri az bolidu. Kixilər qong belik tutux dəydu, biz zəhərlik otni otax dəymiz, ix ohxax, eytilixi ohxax əməs. Gongchəndangoğa qarxi kəypiyat-tiki ongqilar kəstige yetix üqün, hiqnimigə karimastin, Zhongguo digən yərdə ziraətlərnə nabut kiliwetidioğan, əy - imarətlərnə wəyran kilip taxlaydioğan 7 baldin yukuri təyfəng xamili qikərməkqi boluxuwatidu. Ular ixni kənqə namuwapik kilsa, əzlrini ilgiriki yaloğandin həkmarlaxkan, gongchəndangning rəhbərliğini yaloğandin qəbul kiləğan səlbə tərəpkə xunqə tez apirip koyidu, buning bilən hək ularning gongchəndangoğa qarxi, həkəkə qarxi bir oqum jin - xəytanlar ikənligini tonuwalidu, halas. U qaoğda ular əzlrini dəpnə kilidu. Buning nimə yamini bar?

Ongqilarning ikki qikix yoli bar. Biri, kuyruođini kisip, yaman yoldin kaytip, yaxhi yoloğa mengix. Biri, dawamlıq əskilik kilip, əzini əzi həlak kilix. Ongqi əpəndilər, nəgə berip, nədə turisilər, təxəbbuskarlik

(kısqa wakıt iqidə) özənglarning kolidə.

Bizning məmlikitimizdə, burzuaziyə bilən burzua ziyalilirining siyasi jəhəttiki jing - jaliqini wə yaxı - yamanlıqini pərk etixtə birnəqqə əlqəm bar. Asaslıqı, kixilərnıng sotsiyalizimni həkiki halaydıoan-halımaydıoanlıoıoıa wə gongchəndangning rəhbərliğini həkiki kəbul kılıdıoan - kılmaydıoanlıoıoıa kərilidu. Bu ikki nuqtini ular burunla etirap kılıoan idi, həzir bəzilər ənzə aqdurmaqı boluwatidu, bu mümkin əməs. Ular bu ikki ənzini aqdurıdıoanla bolsa, Zhonghua həlk jumhuriyitidə ularoıa orun yok. U oıərp dunyasi (yənə bir ismi — ərkin dölətlər)ning oıayisi, silər xu yərgə beringlar!

Nimə üqün kəplıgən əksiyətqil zəhərlik gəp - səzlərnıng geztıkə besilixioıa yol kəyulidu? Buningdin məksət bu zəhərlik ot, zəhərlik gazlarnı həlkqə tonutup, xuning bilən ularnı otıwetix, yokıtix.

“Silər bu gəpni nimə üqün baldur eytmaysilər?” Nədə baldur eytmaptuk? Biz barlık zəhərlik otlarnı otıwetix lazımlıoıını baldurla eytkən əməsmiduk?

“Silər kixilərnı sol, arılıktiki, ong kılıp ayrisanglar əhwaloıa uyoıun kəlməsmikin?” Qəl - jəzirini hisapka almioıanda, adəm barlıki jayda sollar, arılıktikilər, onglar bolidu, 10 ming yildin keyinmu xundak bolidu. Nimə üqün əhwaloıa uyoıun kəlməydikən? Xundak ayrioıanda, ammini kixilərnı küzitix yənülüxigə igə kılıoılı bolidu, arılıktikilərnı koloıa kəltürüp, onqılarnı yitim kəlduruxka ongay bolidu.

“Nimə üqün onqılarnı koloıa kəltürməysilər?”

Koloja kəltürimiz. Pəkət ular yitimsiriojandila, andin koloja kəltürüx mümkin bolidu. Həzir, ular quyruoqini asman pələk dinggaytiwaldi, ular gongchəndangni yoki-tiwetix oqərizidə boluwatidu, ular kandaqmu kənsun? Yitim kalsa parqilinidu, biz onqilarni parqiliximiz kerək. Biz əzəldin adəmlərnəni sollar, ariliktikilər, onglar yaki iloqarlar, ariliktikilər, kalaklar dəp ayrip kəlduk, bu bügünla baxlanoqan əməs, bəzilər untuoqak ohxaydu.

“Ədiwini berix” kattik bolamdu? Bu onqı əpəndilərnəning buningdin keyinki hərkitigə qarap bəlgilinidu. Zəhərlik otni otiwetix lazim, bu—idiologiyə jəhəttiki zəhərlik otni otax. Kixilərnəning “ədiwini berix”—yənə bir ix. Bəzi kixilər “eoqır halda kanun-intizaməja hilaplik kixilix” dərjisiigə yətmigən bolsa, “ədiwi”ni yiməydu. “Eoqır halda kanun-intizaməja hilaplik kixilix” digən nimə? Bu — dələtning mənəpətini wə həlkning mənəpətini eoqır ziyanoqə uqritix, bundak ziyanoqə uqritix bolsa kayta-kayta agahlandırux berilsimu kulak salmay, əzi bilgənqə ix kiloqan əhwalda kelip qikidu. Uningdin baxka adəttiki hatalik ətküzgən kixilərgə karita tehimu kesəlni dawalap, adəmni kutkuzux qarisini kollinix lazim. Bu — muwapik əlqəm, partiye iqidimu, partiye sirtidimu pütünləy xundak bolidu. “Ədiwini berix”mu kesəlni dawalap, adəmni kutkuzux.

Partiyining istil tüzitix wəzipisini orunlap boluxka kanqilik wakıt ketər? Həzir əhwalning tərəkkiyati nahayiti tez boluwatidu, partiye bilən ammining munasiwiti tez yaxxinidu. Bəziliridə birnəqqə həptə, bəziliridə birnəqqə ay, bəziliridə birər yilda (məsilən,

yezilarda) orunlap bolıjili bolidiojandək turidu. Marksizimni üginip, idiyiwi səwiyini ǝstürüxkə bolsa uzakrak wakit ketidu.

Bizning burzuaziyə wə ziyalılar bilən həm ittipaqliximiz, həm kürəx qiliximiz uzak muddətlik bolidu. Gongchəndangning istil tüzitixi bir yərgə baroqandin keyin, biz hərqaysi demokiratik partiye - guruhlarınq wə jəmiyətning hərqaysi saħəsining istil tüzitix elip berixini təkliq qilməqimiz, bundəq qiloqanda ularning aloqə besixini tezlitip, az sandiki ong kanat unsurlarni tehimu asan yitim qalduroqili bolidu. Həzir partiye sirtidiki zatlar bizning istil tüzitiximizgə yərdəm beriwatidu. Biraz wəqittin keyin biz partiye sirtidiki zatlarınq istil tüzitixigə yərdəm berimiz. Mana bu bir birigə yərdəmlixip, naqar istillarni tüzitix, uni əks təripigə ǝtküzüp, toqra istiloqə aylandurux bolidu. Həlk bizning dəl muxundəq qiliximizni ümit qilidu, biz həlkning ümidini qanduruximiz kerək.

ZHONGGUO GONGCHƏNDANGI—PÜTÜN ZHONGGUO HƏLKİNİNG RƏHBƏRLİK HEXINI*

(1957- yil 5- ayning 25- künü)

Yiqininglar nahayiti yaxsi etti. Siləring ittipakli-xip, pütүн məmlikət yaxlirining rəhbərlik hexini bolu-xunglarni ümit kılımən.

Zhongguo gongchəndangi — pütүн Zhongguo həl-king rəhbərlik hexini. Bundak bir hexin bolmisa, sotsiyalizim ixliri qəlibə qazinalmaydu.

Siləring bu yiqininglar ittipaklik yiqini boldi, pütүн Zhongguo yaxlirioja nahayiti qong təsir kərsitidu. Mən silərnı təbrikləymən.

Yoldaxlar, ittipaklixip, sotsiyalizimdın ibarət uluq ix üqün kət'i, baturanə kürex kilinglar. Sotsiyalizimdın qətləydiojan barlik səz - hərketlər pütünləy hata.

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo yeni demokratik yaxlar ittipaki 3- nəwətlik məmlikətlik kurultiyining barlik wəkillirini qobul qiləanda səzligən səz.

KÜQNI TƏXKILLƏP, ONGQILARNING QALJIRANƏ HÜJUMIOIA QAYTUR- MA ZƏRBƏ BERƏYLI*

(1957- yil 6- ayning 8- küni)

Əlkə, xəhər dərjilik idarilər və ali məktəplərdə qong eqilix, qong sayrax waqti təhminən 15 kün ətrapida bolsa yetidu. Əksiyətqilər qaljiranə hujum kiliwatidu. Partiyə, ittipak əzaliri iqidiki arisaldilar, yaki asilik kiliq qikiq ketidu, yaki arisalda bolup asilik kilixning koyida bolidu. Kəng partiyə, ittipak əzaliri iqidiki aktiplar və ariliktiki amma kəzəqilip kərxə qikiqdu. Hər ikki tərəp qong hətlək gezitni kürək koralı kilip, kürəxtə təjribə hasil kilip, adəmlirini qinikturidu. Əksiyətqilərninğ sani aran nəqqə pirsəntla, əng uqiə qikkən qaljir unsurlarınğ sani bir pirsəntkimu yətməydu, xunga kərkkuqilioqi yok. Jahanninğ bir məhəl kərangəquluk qaplap kətkəndək boluxidin kərkup kətməslik kərek. Əksiyətqilər əz idarisi, əz məktiwininğ sirtidiki zawut, məktəplərgə berip hərəkət kilidu, aldin orunlaxturup, ularni tosux lazim. Zawuttiki asalik kadirilar və pixkədəm ixqilarni yioqip məjlis eqip, ularə qəzi əski kapitalistlar, əski ziyalilar və jəmiyəttiki əksiyətqilərninğ ixqilar siniqio qə wə gongchəndangə qə qaljiranə hujum kilip,

* Bu — yoldax Mao Zedong təyyarlioqan Zhonggong zhongyangning partiyə iqigə kəratkən yolyoruqi.

ixqilar sinipi rəhbərliqidiki hakimiyətni aqdurup taxlimaqqi boluwatkanlioqini, hərgiz ularning damioqa qūxūp kətməsligi kerəkligini qūxəndürūx kerək. Bəzilər qutratkuluk kilsa, uni tosux kerək. Koqilaroqa əksiyətqil xoarlar qaplansa, ammini həkətləndürüp yirtip taxlax lazim. Ixqilar qong wəziyəttni enik kərūxi, ix qikarmaslioqi lazim. Bu arilikta parawanlik, ix həkki katarlik məsililərnə otturioqa koymay, əksiyətqilərgə birdək taqabil turuxi lazim.

Silər həkəysi demokiratik partiye - guruhlar iqidiki əksiyətqilərnə oqaljiranə hujumioqa dikkət kilinglar. Həmmə partiye - guruhlarni əzlrigə səhbət məjlisi aqkuzux, buningoqa sollar, ariliktikilər, onglarni katnaxturux, ijabi, səlbi jəhəttiki pikirlərnə həmmisini otturioqa qikarəuzux, muhbir əwətip həwər yazdurux lazim. Biz sollar, ariliktikilərnə səz kilip onqilaroqa kayturma zərbə berixigə ustilik bilən türtkə boluximiz kerək. Bu ix nahayiti ünümlük bolidu. Hər bir partiye geziti nəqqə on parqidin makala təyyarlap, xu jaydiki dolkun pəsiyixkə baxlix bilənla arka - arkidin elən kilixi kerək. Ariliktikilərnə, solqilarni makala yezixkə uyxturuxkə əhmiyət berix lazim. Lekin dolkun pəsiyixtin burun partiye gezitliri ijabi makalilarni azraq besixi (Ariliktikilərnə makalisini az-tola besip tursa bolidu) lazim. Qong hətlik gezitkə amma rəddiyə bərsun. Ali məktəplər jiaoshoularni səhbətke uyxturup, partiyege pikir bərgüzūx, imkaniyətning beriqə onqilarning barlik zəhərlirini otturioqa qikarəuzup, uni gezitkə besix kerək. Ular okuəuqilaroqa

nutuq səzlisə, okuququilar ərkin halda pozitsiyə bildürsə bolidu. Əng yahxisi, əksiyətqi jiaoshoular, jiangshilar, zhujiarlar wə okuququilar zəhərlirini köpləp otturioğa qikarsun, bəhəzur səzlisun. Ular — əng yahxi okutkuqi. Muwapik pəyt kəlgəndə, dərhal partiyə, ittipak əzalirini guruppilaroğa bəlünüp yiojin eqip, kaysilirining ijabi tənkit ikənligini ayrip, uni kəbul kilix həmdə əzining hatalik, kəmquiliklirini tüzitixkə; kaysilirining buzoqunquilik haraktiridiki tənkit ikənligini ayrip, uningə rəddiyə berixkə uyuxturux kerək. Xuning bilən bir wakitta bəzi partiyə sirtidiki zatları nutuq səzləxkə, ijabi səzlərnə səzləxkə uyuxturux lazim. Uningdin keyin, partiyening inawətlikrək məs'ul kixiliri təhlili bar, kayil kilix küqigə igə huləsə haraktirlik nutuq səzləp, həwani pütünləy onqxiwelixi kerək. Yahxi ixlənsə, pütkül jəryanəğa bir aydək wakit kupayə kilidu, uningdin keyin oqur - oqur xamal, sim'-sim yamoqur asasında bolidioğan partiyə iqidiki istil tüzitixkə ətux kerək.

Bu — bir uluq siyasi kürəx wə idiyiwi kürəx. Pəkət muxundak kiloqandila, andin partiyimiz zhudonglukni koloğa elip, kabil adəmlərnə yetixtürüp, ammini tərbiyiləp, əksiyətgilərnə yitim kaldurup, əksiyətgilərnə beydonglukka quxürüp koyalaydu. Ətkən 7 yilda biz xəkil jəhəttə zhudong boləjan bol-sakmu, əmiliyəttə az digəndə uning yerimi ja idi. Əksiyətgilər yaləjan təslim boləjan, ariliktikilərdin nuroqun kixilərmu qin kənglidin kayil bolmioğan idi. Həzir wəziyət əzgirixkə baxlidi, biz xəkil jəhəttə bey-

donglukta turuwatkan bolsakmu, əmiliyəttə zhudong boluxka baxliduk, qünki biz əstayidil istil tüzitiwatimiz. Əksiyətgilər goya tolimu zhudong bolup kətkəndək, hüdini yokitip, intayin oqaljirlixip kətti, lekin ular bək axuruwətkənliktin, kixilərnin nəziridin qüxüp, beydong bolup kəlixka baxlidi. Jaylarning əhwali ohxax əməs, silər celüeni janlik ixlətsənglar, janlik orunlax-tursanglar bolidu.

Kışkisi, bu—bir qong jəng (jəng məydani həm partiyə iqidə, həm partiyə sirtida), bu jəngdə oqəlibə kilmisak, sotsiyalizimni kurojili bolmaydu, bəlki Ven'griyə wəkəsi qikip kəlixning bəzibir həwpi tuoqulidu. Həzir biz zhudongluk bilən istil tüzitip, tuoqulux ehtimali boləjan Ven'griyə wəkəsini zhudongluk bilən tuoqdurup, uni hərkaysi idarə, məktəplərgə belüp maniwer ətküzüp, bir tərəp kilsak, nuroqun kikiq "Ven'griyə"gə beluwətsək, partiyə, həkümət asasiy jəhəttin kardın qikmaydu, az bir kışmıla kardın qiksa (Bu bir kışmining kardın qikkini bək yahxi, yiring sikip qikirilidu), buning paydisi nahayiti qong bolidu. Uningdin saklanəjili bolmaydu, jəmiyətə əksiyətgilər məwjut ikən, uning üstigə, ariliktikilər həzirkidək muxundak sawakka igə bolmiojan, partiyə həzirkidək muxundak qinikmiojan ikən, qalaymikanqilik hamən bir küni yüz beridu.

Həzir iqki wəziyət nahayiti yahxi, biz ixqi, dihan, partiyə, həkümət, armiyə wə zor kəpqilik oqūoquqilarni mustəhkəm tutup turalaydiojan bolduk. Həlqara wəziyət nahayiti yahxi, Amerika kiyin əhwalda turuwatidu.

WENHUYBAO GEZITINING BURZUA YÖNÜLÜXI PIPƏN QILINIXI KERƏK*

(1957-yil 7-ayning 1-küni)

Gezitimizning təhrir bəlümi 6-ayning 14-küni «Wenhuybao gezitining bir məzgildiki burzua yönülüxi» digən məqalini elan qiləndin keyin, Wenhuybao, Guangming ribao gezitliri bu məsilə üstidə əzlrini tək-xürdi.

Guangming ribao gezitining hadimliri birqanqə qətim yiojin eqip, gezithana baxlioqi Zhang Bojün, bax təhrir Chu Ənpingning yönülux hatalioqini kəskin pipən kildi, bu pipəndə pozitsiyə oquq boldi, məwkədə tüp burulux boldi, gezit Zhang Bojün, Chu Ənpinglarning gongchəndangoja qarxi, həlkkə qarxi, sotsiyalizimoja qarxi burzua luxiənidin inqilawiy sotsiyalizim luxiəni-gə qarap buruldi. Xuning bilən bu gezit yengiwaxtin müxtirilarning ixənqigə igə bolup, sotsiyalistik gezit tüsige kirdi. Yetixsizrək bolup tuyuluwatqini məqalilarni orunlaxturux tehnikisi boluwatidu. Məqalilarni orunlaxturuxning tehnikilioqi bilən məqalilarni orunlaxturuxning siyasilioqi — ikki ix, Guangming ribao

* Bu — yoldax Mao Zedong «Renmin ribao»oja yezip bərgən baxmaqala.

gezitini elip eytsak, aldinkisi yetixməydu, keyinkisi yetip axidu. Tehnika məsilisini tamamən özgətkili bolidu. Makalilarni orunlaxturux tehnikisi özgətilip, kiyapət yengilansa, muxtirilər hoxal bolidu. Bumu bir təs ix, gezitimiz helidin buyan muxundak kılıxka bəl baqlap, biraz ilgiriləgən bolsimu, biraq taza kəngüldikidək bolup kətkini yok.

Wenhuybao geziti özini təxürüp makala yazdi, yənüluxidə əzgirix boləandək turidu, ijabı luxiənni əks əttüridioqan nuroqun həwər wə makalilarnimu yazdi, bular əlwəttə yahxi. Əmma yənıla digəndək bolmaywatidu. Huddi qangqilidikigə ohxax, bəzi ərtislər səlbi rolni bək kamlaxturidu, ijabı rolni digəndək kamlaxturalmay ətöp ketidu, sün'i, yasima kılıp koyidu, anqə təbii qikıralmaydu. Bumu nahayiti təs. Ya xərək xamili oqərp xamilini besip qüxidu, ya oqərp xamili xərək xamilini besip qüxidu, luxiən məsilisidə murəssə kılıxka orun yok. Təhrir wə muhbirlarning birmunqisi əslidə kəna yolda mengip üginip kəloqanlıktin, ularning birdinla əzgirip ketixi anqə bək asan bolmaydu. Wəziyət təkəzzasi bilən, əzgerməymu turalmaydu, ləkin bundak əzgirix zormu-zor bolidü, kəngüllük bolmaydu. Kəngüllük bəldi, dəp koyux — kixilər daim eytip yüridioqan təkəllup haraktiridiki söz. Bu—kixilərdə bolup turidioqan əhwal, uni kəqürux kerək. Məsilining eəqir təripi Wenhuybao gezitining təhrir bəlümidə, bu təhrir bəlumi məzkur gezit burzua yənüluxidə mengiwatqan məzgildə əmiliy kəmandanlıq kildi, xunga bəpisi eəqir, asan taxliwetəlməydu. Kəmandan üstidə kəmandan bar, hujum kiloqu-

qilar bar dəydu, aklıoquqilar yok dəydu; hujum kiloquqilar yənə ismini atap, bu—Zhang Bojün-Luo Longji ittifaqidiki Luo Longji, dəydu. Ikki komandan otturisida yənə bir komandan bar, u bolsimu Wenhuybao gezitining Beyjingda turuxluk ix baxkurux ornining məs'uli Pu Xixiu, u — qabiliyətlik ayal sərkərdə. Kixilər: Luo Longji - Pu Xixiu - Wenhuybao geziti təhrir bəlumi—demokratiyə ittifaqining Wenhuybao gezitidiki onqqlar sestimisi, diyixidu.

Demokratiyə ittifaqining həmmə ekimlar bəsbəstə sayrax jəryanida wə istil tüzitix jəryanida oynioqan roli bəkmü kəbih boldi. Uning təxkili, pilani, ganglingi, luxiani bar, həmmisi əzini həlkining sirtioqa koyoqan, gongchəndangoqa, sotsiyalizimoqa karxi. Dihan - ixqilar demokratiyə partiyisimu huddi xundak. Bu ikki partiya bu ketimki dəhxətlik dolkunda alahidə əzini kərsətti. Dolkunni Zhang Bojün - Luo Longji ittifaqi pəyda kildi. Baxka partiyəguruharmu dolkun pəyda kiliwatidu, bəzi kixilərmü nahayiti əskilik kiliwatidu. Birak adəm sani azrak, sestimiliklioqi roxən əməs. Demokratiyə ittifaqi bilən dihan - ixqilar demokratiyə partiyisining əzaliridin elip eytkanda, ularning həmmisi əməs, kəpqiligimu əməs. Kuyun qikirip, alitopilang kətirip, ya bulung - puxkaqlarda pilan tüzüp, asasiy katlamda otkuyrukluq kilip, yukuri - təwən katrap, həmmə tərəp bilən təng maslixip, jahanni taza malimatang kilip, hakimi-yətni tartiwelixni, pəydin - pəy əməlgə axuruxni, kəzligən ixni baxka elip qikixni wəziyətke bolioqan

məlqər wə ahirki məxsət kiləuqılar haman azqiləknila təxkil kilidu, burzua ongqiliri diyilgənlər mana muxular. Bəziliri — səgək turoqanlar, kəpçiligi — qaymukturoloqanlar, azqiloqi — ong qanat tayanqlar. Ular ong qanat tayanqlar boləjanliktin, san jəhəttin az bolsimu, ləkin heli qong karamət kərsətti. Pütkül ətiyaz pəslidə Zhongguoning asminini birdinla qara bulut qaplap kətti, buning mənbəsi — Zhang Bojün - Luo Longji ittipaki.

Ahbaratqılar jəmiyiti ikki kətim yioqin ətküzdi, birinqi kətimda inkar kilix boldi, ikkinqi kətimda inkar kilixni inkar kilix boldi, buning arilioqi bir aydin artuqrakla boləjan bolsimu, Zhongguo wəziyitidiki əzgirixning tezlignini əks əttürüp bərdi. Yioqin yahxi ətküzüldi, birinqi kətimda jəhanni qara bulut qaplap kətti, əksiyətqil burzua ahbarat luxiəni otturioqa qikirildi. Yekində ətküzülgən ikkinqi kətimlik yioqinda hawa əzgərđi, ongqılar yənila jəhillik bilən karxilaxkan bolsimu, kəpçilik kixilər tooqra yənülükə igə boləjan boldi.

Wenhuybao geziti 6-ayning 14-küni əz əzini tənkit kilip, bəzi hataliklarni ətküzgənlignini ikrar kildi. Əz əzini tənkit kiləqini yahxi, qarxi alimiz. Ləkin, bizqə, Wenhuybao gezitining əz əzini tənkit kilixi yətərsiz boldi. Bu yətərsizlik tüp haraktiroqa igə. Dimək, Wenhuybao geziti tüp - asaidin əz əzini tənkit kilmidi. Əksiqə, u 14-künidiki baxmaqəlisida əzining hatalioqini əklidi. “Biz eqilix-sayraxka xərtsiz riəbətəndürgəndila, partiyining istil tüzitixigə yardəm bərgənlük bolidu; ijabi pikirləni kəprək bassak yəki hata pikirlərgə qarxi

tənkət bərsək, eqilix - sayraxka təsir yetip qalidu, dəp partiyining eqilix - sayrax siyasitini bir tərəplimə həlda hata qüxiniptikənmiş” didi. Rast xundakmu? Undak əməs. Wenhuybao geziti ətiyaz pəslidə demokiratiyə ittipaği zhongyangining gongchəndangoğa qarxi, həlkkə qarxi, sotsiyalizimoğa qarxi fangzhenini ijrə kilip, puroletariyatka oqaljiranə hujum kildi, gongchəndangning fangzhenioğa karimu - qarxi yolda mangdi. Uning fangzheni gongchəndangni kerəktin qikiriwetip, jahanni taza malimatang kilip, gongchəndangning ornioğa dəssəxtin ibarət, bu rastin “istil tüzitixkə yardım bərgənlik”mu? Yaloğan, həkikəttə bolsa bir aldəmçilik. Bir məzgil iqidə ijabı pikirlərnı az baskanlıq yağı basmioğanlıq, hata pikirlərgə qarxi tənkit bərmigənlik hatalıq bolamdu? Gezimiz wə barlıq partiyə gezitliri 5- ayning 8- künidin 6- ayning 7- küniqigə boləğan arilikta Zhonggong zhongyangning yolyoruoğini ijrə kilip dəl xundak kildi. Buningdin məksət diwə - pərilərnıng, jin - xəytanlarning “qong eqilip, qong sayrixı”oğa, zəhərlik otlarning bimalal əsüxigə yol koyup, xu arkilik həlkkə dunyada mundak həyran qalarlık nərsilərnıngmu barlıoğini kərsitip, ularning bu iplas nərsilərnı yokitixioğa imkanıyət yaritip berix idi. Dimək, gongchəndang burzuaziyə bilən puroletariyat otturisidiki bu sinipiy kürəxtin hali boləqili bolmaydioğanlıoğini kərgən idi. Burzuaziyə wə burzua ziyalilirining bu uruxni kozoqixioğa yol koyuloğanlıoğı, gezitlərnıng bir məzgil iqidə ijabı pikirlərnı az baskanlıoğı yağı basmioğanlıoğı, burzua əksiyətqi ongqilirining oqaljiranə hujumioğa kayturma zərbə bərməy

turuloqanliqji, istil tuzitix elip beriliwatkan barliq idare, maktaplardiki partiya texkilatiriningmu bu qaljirane hujumlaroqa bir mezgil putunloy qayturma zərbə bərməy turoqanliqji ammiqqa kimlarning tanqidining yahxi niyət bilən beriliwatkanliqjini, kimlarning tanqidining yaman niyət bilən beriliwatkanliqjini enik kersitip, xuning bilən küqni toplap, pəyti kəlgəndə qayturma zərbə berixkə etux üqün idi. Bəzilər buni yoxurun kəst dəydu. Biz buni axkara kəst dəymiz. Qünki düxmənlərgə aldin eytkan iduk: Jin - xəytanlarning uwisidin qikixioqa yol qoyoqandila ularni asan yokatkili bolidu, zəhərlik otning ünüp qikixioqa yol qoyoqandila uni asan otiwətkili bolidu. Dihanlar hər yili birkanqə ketim ot otaydu əməsmu? Otaloqan otni oqut kilixka bolidu. Sinipiy düxmənlər qokum pürsət tepip əzini kersitidu. Ular əzlrining munkərz boləqanliqioqa, mal - mülüklirining omumning kilinoqanliqioqa tən bərməydu. Gongchəndang hərkanqə aldin agahlandursimu, tüp zhənlüelik fangzhenini əz düxminigə oquq ukturup tursimu, düxmən yənila hujum kilidu. Sinipiy kürəx — keguən məwjudiyət, kixilərnin iradisigə baqlıq əməs. Dimək, uningdin saklanəjili bolmaydu. Kixilər saklinimən dəp iradə baqlisimu saklinalmaydu. Pəkət uni tərəkkiyat yənülüxi boyiqə aloqa yetəkləp, qəlibini qoloqa kəltürük kerək. Əksiyətqi sinipiy düxmənlər nimə üqün əzini toroqa atidu? Ular əksiyətqil ijtimai guruh bolup, dələtni dəp əklidin azoqan boləqqa, puroletariyatning mutlək üstünlüğini mutlək zəiplik dəp hisaplaydu. Kərgənla yərdə otquyrukluq kiləqanda, ixqi - dihanlarni kut-

ratkili bolidu, oququqilarning qong hətlik gezitliri arkilik məktəplərni ötküzüwelix ongay bolidu, qong sayrax, qong eqilix boluwatidu, əhwal kıl üstidə turidu, jahan dərhal taza malimatang bolidu - də, gongchəndang xuan tügixidu — mana bu, 6- ayning 6- küni Zhang Bojüning Beyjingdiki 6 jiaoshouqə bayan kıl-oqan nəwəttiki wəziyət toqrisidiki məlqiri. Bu dələtni dəp əklidin azoqanlik əməsmu? “Dələt” digən—hakimi-yətni tartiwelix digən söz. Ularning geziti az əməs, xuning biri — Wenhuybao geziti. Wenhuybao geziti yukurida eytiloqan əksiyətqil fangzhen boyiqə ix kildi, u goya yahxi niyət bilən ix kıloqandək, 6- ayning 14- küni həlkni aldidı. Wenhuybao geziti: “Muxu hata tonuxlarning boluxi kallimizda anqə - munqə saklinip kaloqan burzua gezitqilik idiyisidin boldı” didi. Toqra əməs, “tolup yatkan” dəp əzgərtix kerək. Əksiyətqilər üqün birkanqə aylap puroletariyatka oqaljiranə hujum kılix karniyi boluxka, gezitning yөнүлүxini gongchəndangoqə karxi, həlkkə karxi, sotsiyalizimoqə karxi yөнүлүxkə yəni burzua yөнүлүxigə əzgərtixkə burzua idiyisining anqə - munqə saklanoqanliqı yetəmdu? Bu kəndak logika? Ayrim aldinki xərtlərdin omumi yəkün qikirix — Wenhuybao gezitining logikisi. Wenhuybao geziti əzi tarkatkan nuroqun pakitka hilap əksiyətqil həwərlərni, kəpləp baskan əksiyətqil səzlərni, puroletariyatka hujum kılix qorali süpitidə kəpləp kollanoqan əksiyətqil makala orunlaxturux usulini ta bügün'giqə pipən kıloqusi kəlməywatidu. Xinminbao geziti undak əməs, u kəp qətim əzini

heli əstayidil pipən kildi. Xinminbao gezitining ötküzgən hatalıoqi Wenhuybao gezitiningkidin kiqik, u özining hatalaxkanlıoqini səzgən haman, əstayidil tüzətti, bu gezitning məs'ulliri wə muhbirliri həlk ixioja boləjan məs'uliyətqanlıoqini ipadilidi, bu gezit muxtirilar aldida zhudong boluxka baxlidi. Wenhuybao gezitining məs'uliyətqanlıoqi nəgə kətti? Silər qaqandin baxlap Xinminbao gezitidək kılısilər? Kərzni tələx kerək, Wenhuybao geziti bu kərzni qaqandin baxlap tələydu? Xinminbao gezitining özini pipən kılıxi Wenhuybao gezitining aldioja bir dəwə kiyin məsililərnı kəyoqandək turidu, muxtirilar Wenhuybao geziti Xinminbao gezitigə kaysi küni yetixiwalidikin? dəp soraydu. Wenhuybao geziti hazır pütünləy beydong orunda turmaқта. Xinminbao geziti özini pipən kılıxtin burun, Wenhuybao geziti əpləp - səpləp kün ötküzələydiyandək kılatti, Xinminbao geziti özini pipən kıləqandin keyin, Wenhuybao gezitining küni təs boldi. Beydongluk zhudonglukka aylinidu, buning üqün, Xinminbao gezitini ustaz kılıp, əstayidillik bilən uning kıləjiniə ohxax kılıx kerək.

Əmdi yənə "burzua ongqiliri" digən naməja kəlyli. Burzua ongqiliri diginimiz, yukurida eytkandək, gongchəndangə qarxi, həlkkə qarxi, sotsiyaliziməja qarxi burzua əksiyətqiliri, bu — ilmiy, əmiliy əhwaloja uyəqun qüxəndürüx. Ular — bir oqum kixilər, ular demokiratik partiyə - guruhlar, ziyalılar, kapitalistlar, yax okuəuqilər iqidə bar, gongchəndang, yaxlar ittipakı iqidimu bar, ular bu kətimki qong boran - qapqunda axkara boldi.

Ularning sani intayin az bolsimu, demokiratik partiyə-guruhlar iqidə bolupmu məlum birkanqə demokiratik partiyə - guruh iqidə küqi bar, səl qaraxka bolmaydu. Bu adəmləning sezila bolup qalmastin, hərkitimu bar, ularda əyip bar, “səzligüqidə əyip yok” digən gəp ularoşa uyoqun kəlməydu. Ular səzligüqila əməs, bəlki hərket kiloquqilar. Ularni jazalax kerəkmü? Həzirqə həjiti yoktək turidu. Qünki həlkə dəliti nahayiti mustəhkəm, uning üstigə, ularning birmunqisi — katta xəhslər. Ularni jazalimay, kəngqilik kilixka bolidu. Omumən, ularni “ongqi” dəp atisakla boldi, əksiyətqi dəp ataxning həjiti yok. Pəkət bir hil əhwal astidila baxkiqə bolidu, yəni kayta - kayta agahlandurux berilsimu agah bolmioqan, dawamlıq buzoqunqilik hərket elip baroqan bolsa, jinayət ötküzsə, jazalaxka tooqra kelidu. Ötmüxtikidin sawaq elip, keyinkigə ibrət kilix, kesəlni dawalap, adəmnı kütquzux, passip amilni aktip amiloşa aylandurux digən pirinsiplar ularoşimu uyoqun kelidu. Yənə bir hil ongqilar barki, ularning səzi bar, hərkiti yok. Ularning səzliri yukurida eytkən ongqilarningkigə ohxax bolsimu, ləkin buzoqunqilik hərkiti yok. Bundak adəmlərgə tehimu kəngqilik kilix kerək. Hata səzlini jəzmən pak-pakiz pipən kilix lazim, buningda yüzhatirə kilixka bolmaydu, ləkin ularning öz pikridə kəlixioşa yol koyux kerək. Yukurkidək kixilərgə yənıla səz ərkinligi berilidu. Uluq, mustəhkəm bir məmlikəttə bundak az bir türküm kixi saklansa, kəng amma ularning hata-liqini bilgəndin keyin, uning hiqkəndək ziyini bolmaydu. Bilix kerəkki, ongqilar — bizgə səlbi jəhəttin tərbiyə

bərgüqilər. Bu nuqtidin aloqanda, zəhərlik otlarning kersətkən hizmiti bar. Zəhərlik otlarning kersətkən hizmiti — ularda zəhərning boləjanlioqi həmdə uni tarkitip həlkni zəhərligənligi.

Gongchəndang dawamlik istil tüzitiatidu, demokratik partiya - guruhlarmu istil tüzitixni baxlidi. Olaljiranə hujum kiloqan ongqilar həlk tərpidin qekindürülgəndin keyin, istil tüzitix onguxluk elip berilidu.

BURZUA ONGQILIRINING HÜJUMINI QEKINDÜRƏYLI*

(1957-yil 7-ayning 9-küni)

3-ayda, muxu yərdə partiyə iqidiki bəzi kadirlaroğa bir ketim səz kiloğan idim. Xu wakittin haziroğiğə 100 kün ötti. Bu 100 kün iqidə wəziyətə qong əzgirix boldi. Biz burzua ongqiliri bilən bir ketim jəng kilduk, həlk-ning engi əsti, bəlki heli zor dərijidə əsti. Xu qaoğdila muxu ixlarni təsəwwur kiloğan iduk. Məsilən, mən bu yərdə, baxkilar tənkit kilsa, yəni ot tutaxtursa, azap bolmamdu? Baxni tik tutup qidap turux lazim, digən idim. Adəmning mawu yeri bax dəp atilidu, baxning terisi bolidu, bu bax terisi diyilidu. Baxni tik tutup qidap turux sən meni tənkit kilsang, beximni tik tutup anglaymən, bir məhəl anglap bekip, andin keyin təhlil kilip, jawap berimən, toğra eytkanliringni kobul kilimən, toğra eytmioğanliringni tənkit kilimən digən bolidu.

Biz haman ixiniximiz kerəkki, pütün dunyada bolsun, bizning Zhongguoda bolsun, kəp sanlik kixilər—yahxi kixilər. Kəp sanlik kixilər diginimiz 51 pirsənt kixi bolmasti, bəlki 90 pirsənttin artuq kixi. Məmlikitimizdiki

* Bu — yoldax Mao Zedong Shanghəydə ətküzülgən kadirlar yioğinida səzligən səz.

600 milyon ahalə iqidə ixqilar, dihanlar—bizning asasiy ammimiz. Gongchəndang iqidiki, yaxlar ittipaki iqidiki, demokiratik partiya - guruhlar iqidiki, okuquqilar wə ziyafilar iqidiki kəp sanliq kixilər — hamən yahxi kixilər. Ular hamən aq kəngül, səmimi, ular hiligər əməs, yaman niyətlilik əməs. Buni etirap kilix kerək. Bu hər ketimki hərketdə ispatlanıjan. Məsilən, bu ketim, okuquqilarni elip eytsaq, Beyjing daxüedə 7 mingdin artuq adəm bolup, ongqilar 1, 2, 3 pirsəntnilə təxkil kilidu. 1, 2, 3 pirsənt digən nimə? Jahil tayanq unsurlar, daim qataq qikiridıjanlar, jahanni bexioqa kiyidıjanlar baxtin - ahir 50 nəqqilə adəm bolup, 1 pirsəntkə yətməydu. Qalojan 1, 2 pirsənt kixilər—ular üqün qawak qalojan, ularni himayə kilıjanlar.

Əzigə ot tutaxturux asan əməs. Həzir, angliximqə, silərnin bu yərdə bəzi yoldaxlar otni taza tutaxturmi-ıjanlıoıja puxayman kiliwetiptu. Meningqə, Shanghaiyə obdanla tutaxturulojan, əmma anqə yetərlik bolmiıjan, humardin qikkudək bolmiıjan, undaq obdan boluxini burunla bilgən bolsə, rasa tutaxturojan bolmamti? Zəhərlik ot əssə, əsüwərsun, jin - xəytanlar səhnigə qiksa, qikiwərsun, ulardin kərkup nimə kilatting? Mən 3-aydila, kərkənglar, digən idim. Partiyimiz iqidə bəzi yoldaxlar jahanning malimatang bolup ketixidin kərkidu. Meningqə, bu yoldaxlar səmimi - sadik, partiyini kəzdə tutidu, delətni kəzdə tutidu, pəkət qong ixlarni kərmigən, zor kəp sanliq kixilərnin yəni 90 nəqqə pirsənt kixilərnin yahxi kixilər ikənligini məlqərliyəlmigən. Ammidin kərkəmslik kerək, ular biz

bilən billə. Ular bizni tillixi mümkin, lekin bizgə muht atmaydu. Ongqilar intayin azqilik, baya eytkandək, Beyjing daxüedə 1, 2, 3 pirsəntnila təxkil kilidu. Bu yərdə eytiloqini — okuoquqilar. Jiaoshou, fujaoshoularoqə kəlsək, biraz ohximaydu, ongqilar təhminən 10 pirsəntqə bolsa kerək. Solqilarmu 10 pirsənt ətrapida. Bu ikki tərəp bir biridin kəlixmaydu. Ariliktikilər 80 pirsənt qamisini təxkil kilidu. Qorkidioqan nimisi bar? Bəzi yoldaxlirimizda biraz qorkux bar, ular öyning örülüp qüxüxidən qorkidu, asmanın kəmtürülüp qüxüxidən qorkidu. Kədimdin tartip pəkət “Qiguoluk asmandin ənsirəptu”⁽¹⁾kən, yəni hiliki Henənlük asmanın kəmtürülüp qüxüxidən qorkuptikən. Uningdin baxka hiqkim asmanın kəmtürülüp qüxüxidən qorkmioqan. Öyni alsak, meningqə, bu öy örülüp qüxməydu, tehi əmdila yasaloqan tursa, qandək kilip xunqə asan örülüp qüxidu?

Qiskisi, qandəkla yərdə bolsun, 90 nəqqə pirsənt kixi—bizning dostimiz, yoldiximiz, qorkmaslik lazim. Ammidin nimixka qorkisən? Ammidin qorkuxning daolisi yok. Kimlər rəhbiriy kixilər diyilidu? Guruppa baxliqi, bənzhang, zhibu shujisi, məktəpning xiaozhang, dangweyning shujisi—bularning həmmisi rəhbiriy kixilər, yənə yoldax Ke Qingshimu bar, mənmu xuning biri. Bizləarning həman xunqilikla siyasi dəsmaimimiz bar, yəni həlkkə az - tola ix kilip bərdük. Həzir ot tutaxturuldi, 90 pirsənttin artuq kixi yoldaxlirimizni otta tawlxani ümit kilidu. Yoldaxlirimizning həmmisidə anqə - munqə nuqsan bar, nuqsan yok kim bar? “Adəm əwliya əməs,

hatalıq ötküzməydiyən kim bar”, həman az - tola hata gəp kılıp qoyıdu, az - tola hata ix kılıp qoyıdu, alayluk, guənliəzhuyilikka ohxax. Bundaq nərsilərnı kəpinqə angsız həlda sadır kılıdu.

Kərəllik “ot tutaxturux” lazım. Buningdin keyin kandaq elip berix kerək? Silərqə, buningdin keyin yilioğa bir ketim tutaxturux kerəkmü yaki 3 yilda bir ketim tutaxturux kerəkmü? Meningqə, hiq bolmioğanda kəbisə yil wə katlang ayoğa ohxax boluxi kerək, 3 yilda bir kəbisə bolıdu, 5 yilda yənə bir kelıdu, dimək, bir 5 yillik pılan iqidə, hiq bolmioğanda, 2 ketim tutaxturux lazım. Sun Wukong həzriti Laojünning 8 kismətlik oqi-qiğida tawlinip, tehımu qinikqan ikən. Sun Wukong kaltis xəhs əməsmidi? Kixilər uni “təngrigə təng kelidi-ğan əwliya” dəydiqı, xundaq bolsımu 8 kismətlik oqak-ta tawlinip qikqan. Tawlinip qikix digən gəp bar əməsmü? Tawlax eritix-bazoğanlax digən bolıdu, təmür ərə peqta eritilıdu, polat tüz peqta eritilıdu. Polat eritilip bazoğanlinıdu. Həzir polat par bazoğini bilən bazoğanlinıdu. Bazoğanlax karamət kattik bolıdu - də! Biz adəmlərmü tawliniximiz kerək. Bəzi yoldaxlardın tawlinixka koxulamsən dəp sorisang, “Wah, rasa bir taw-lanoğum bar, kəmqilıgim bar - də” dəp, taza koxulıdu. Həmmə adəm tawlansaq bolatti dəydu. Adəttə tawlinimən diyix asan gəp, rastin tawlinixka kəlgəndə, rastin par bazoğini bilən bazoğanlinixka kəlgəndə, yaltiyıwalıdu, kərkup ketıdu. Bu ketim bir tawlinix boldi. Bir məhəl kün - ay tutulup, yər - jəhanni karangoğuluk kəp-lap kətti. Ikki hil xamal qikti: Biri — zor kəp sanlik

yahxi kixilər qikarəjan xamal, ular qong hətlik gezit qaplap, gongchəndangning kəmqiligi bar, tüzitixi kerək, didi; yənə biri — intayin az sandiki ongqilar qikarəjan xamal, ular bizgə hujum kildi. Ikki tərəp bir nixanoja hujum kildi. Lekin kəp sandiki kixilərnin hujum kilixi zərür idi, hujum kiloini toəra boldi. Bu biz üqün bir tawlinix boldi. Ongqilarning hujumimu biz üqün bir qinikix boldi. Həqiqi tawlanduk disək, bu ketim yənla ongqilarəja rəhmət eytiximiz kerək. Ongqilarning partiyimizgə, kəng ammioja, ixqilar sinipioja, dihanlarəja, yax okuəquqilarəja xuningdək demokiratik partiyə-guruhlarəja bərgən tərbiyisi bək qong boldi. Həmmə xəhərdə az - tola ongqi bar, bu ongqilar bizni aəduzurup taxlimaqqi boldi. Bu ongqilarni hazır biz kərxap yokitiwatimiz.

Bizning inkilawimiz — həlkning inkilawi, purolətariyat rəhbərligidiki 600 milyon həlkning inkilawi, həlkning ixi. Demokiratik inkilap — həlkning ixi, sotsiyalistik inkilap — həlkning ixi, sotsiyalistik kurulux—həlkning ixi. Undək bolsa, sotsiyalistik inkilap wə sotsiyalistik kurulux yaximu, yahxi əməsmu? Uning nətijsi barmu, yokmu? Nətiyə asasiy orunda turamdu yaki hatalik asasiy orunda turamdu? Ongqilar həlk ixining nətijsini inkar kilidu. Bu birinqisi. Ikkinqisi, kaysi yənüləxkə qarap mengix kerək? Bu tərəpkə mangsang, sotsiyalizimoja mangisən, u tərəpkə mangsang, kapitalizimoja mangisən. Ongqilar bu yənüləxni burap, kapitalizim yolioja mangmakqi. Üqinqisi, sotsiyalizim kuruxta kim rəhbərlik kilixi kerək? Puroletariyat rəh-

bərlik kilixi kerəkmu yaki burzuaziyə rəhbərlik kilixi kerəkmu? Gongchəndang rəhbərlik kilixi kerəkmu yaki axu burzua ongqiliri rəhbərlik kilixi kerəkmu? Ongqilar, gongchəndang rəhbərlik kilmisun, dəydu. Meningqə, bu ketimkisi — bir qong bəs - munazirə, muxu 3 məsilə üstidiki qong bəs - munazirə. Bir ketim munaziriləxkən yahxi. Bu məsilələrdə munazirə bolup bəkmioqan.

Demokratik inkilap uzaq muddətlik munazirə arkilik boləqan idi. Qing sulalisining ahirki yilliridin buyanki xinhəy inkilawi, Yüən Shikəyge qarxi turux, beyfa uruxi, Yapon baskunqiliriəqa qarxi urux— həmmisi munazirə arkilik boləqan idi. Yapon baskunqiliriəqa qarxi turux kerəkmu, yok? Qoral həmmi həl kilidu nəziriyisi tərəpdarliri, Zhongguoning qorali yetixməydu, qarxi turəjili bolmaydu, diyixti; yənə bir kəsim kixilər, kərkmaymiz, yənila adəm asasiy orunda turidu, qoral həkningkigə yətmişimu, uruxuxka bolidu, diyixti. Buningəqa ulinipla kəlgən azatlik uruxmu munazirə arkilik boldi. Chongqingdiki tənpen, Chongqingdiki kona siyasi kengəx, Nənjingdiki tənpenlərnəng həmmisi — munazirə. Jiang Jieshi bizning pikrimizni, həkning pikrini pütünləy anglimidi, u urux kilməkqi boldi. Urux nətijisidə u yengildi. Dimək, u demokratik inkilap munazirə arkilik boldi, uzaq muddətlik rohiy təyyarlik arkilik boldi.

Sotsiyalistik inkilap tez boldi. 6-7 yil iqidila kapitalistik mülükqilikni wə uxxak ixləpqikarəquqilarnəng yəkkə mülükqiligini sotsiyalistik əzgərtix asasiy jəhəttin orunlinip boldi. Lekin adəmni əzgərtix, gərqə biraz əz-

gərtkən bolsakmu, tehi yetərlik əməs. Sotsiyalistik əzgərtixtə ikki tərəp bolidu: Biri—tüzümni əzgərtix, yənə biri—adəmni əzgərtix. Tüzüm digəndə mülükqilik tüzümüla əməs, üstkurulmimu bar, əsaslıoqi—həkimiyət organliri, idiologiyə. Məsilən, gezit idiologiyə dairisigə kiridu. Bəzilər, gezittə sinipiylik yok, gezit sinipiy kürəxning qorali əməs, dəydu. Bundaq diyix toqra əməs. Hiq bolmioqanda, jahan'girlik yokilixtin burun, gezit, idiologiyigə yatidioqan türlük nərsilər sinipiy munasiwətni əks əttüridu. Məktəp tərbiyisi, ədibiyat - sən'ət digənlər idiologiyə, üstkurulma bolup, bularda sinipiylik bar. Təbii pənlərnin ikki təripi bolidu, təbii pənlərnin əzidin eytkanda, ularda sinipiylik bolmaydu, ləkin təbii pənlərnə kim tətqiq qilix wə ulardın kim paydilinixning sinipiyliqi bolidu. Daxüelərnin til - ədibiyat xisi bilən tarih xisida weyxinlun əng kəp. Gezitqilərdə weyxinlun əng kəp. Silər ijtimai pənlər sahəsədila weyxinlun kəp dəp qərimanglar, təbii pənlər sahəsədimu nuroqun weyxinlun bar. Təbii pənlər bilən xuqullinidioqan nuroqun kixilərnin dunyaxirixi—weyxinlunqə qarax. Sən su nimilərdin tərkip tapqan disəng, su ikki hil elementtin tərkip tapqan, dəydu, buningda ular weywulunqi, axu əmiliy əhwal boyiqə ix kəridu. Jəmiyətni kandaq əzgərtixkə kəlgəndə, ular weyxinlunqi. Istil tüzitixtə biz gongchəndangni obdan tərtpkə salimiz dəymiz, ularning arisidiki bəzi adəmlər gongchəndangni yokitimiz dəydu. Bu ketim muxundaq bəzi əhwallar axkarilandi.

Ongqilar hujum qiloqan qaoqda, bizning siyositimiz pəkətlə anglax, səzliməslik boldi. Birnəqqə həptigiqə,

baxni tik tutup, kulakni ding tutup angliduk, bir eojizmu sez qilmiduk. Uning ustige, ittipak ezalirini, partiyə ezalirini həwərləndürüp qoymay, zhibu shujiliri, zhibu weyyüenhuylirini həwərləndürüp qoymay, ularni ezara tutuxuxka koyuwəttuk, hər kim öz yolini tapsun diduk. Məktəpning dangweyi, bax zhibulirioğa bəzi düxmənlər sukunup kiriwaloğan, Qinghua daxüe dangweyining weyyüənliri iqidə düxmən bar ikən. Sən bu yərdə məjlis aq-sang, u düxmən'gə eytip turoğan, bundaklar "həqiqətkə kaytkanlar" dəp atilidu. Həqiqətkə kaytkan jiangjünlər bar əməsmidi? Həlikisi—"həqiqətkə kaytkan ədiplər". Bu ixtin düxmənmu hoxal, bizmu hoxal. Düxmən tərəp gongchəndang ezalirining "həqiqətkə kaytkan"lioqini kərüp, gongchəndang "bitqit" bolidioğan boldi, dəp taza hoxal boldi. Bu kətim kəngiligi bitqit boldi? Shənghəy-dikidin həwirim yok, Beyjingdiki məktəplərdə partiyə ezaliridin təhminən 5 pirsənti bitqit boldi, ittipak ezaliridin kəprək, bəlkə 10 pirsənt yəki uningdin kəprəgi bitqit boləğan boluxi mümkin. Bundək bitqit boluxni, intayin lilla boldi, dəymən. Məyli 10 pirsənt bolsun, 20 pirsənt bolsun, 30 pirsənt bolsun, 40 pirsənt bolsun, kiskisi, bitqit bolsa, bək hoxal bolimən. Səning kallang burzua idiyisi bilən tolup kətkən, weyxinlun bilən tolup kətkən, sən gongchəndangoğa, yaxlar ittipakioğa sukunup keriwelip, kommunistimqi digən atakka igə boluwəloqining bilən, əmiliyətə, sən kommunistimioğa kərxə yəki arisalda unsur. Xunga, biz tərəptin "həqiqətkə kaytkanlar" qiksa bizmu hoxal bolimiz. Partiyini tazilax, ittipakni tazilax kəqən muxundək pakiz boləğan?

Ular əzliri qikip kətti, bizning taziliximizning həjiti kəlmidi. Lekin, hazır əhwal əzgərđi, əksiqə bolup qaldı. Biz ongqilarnı birlə kərxiweliwiduk, ongqılar bilən munasiwiti boləjan birək ongqi bolmiojan nuroqun kixilər kəzəjilip birlə pax kiliwidi, ular “həkikətkə kaytmaydıjan” bolup kaldı. Hazır ongqılarning küni təs bolup kaldı, bəzi ongqılar həkikətkə kaytti. Mən 3- ayda muxu yərdə səzliginimdin buyankı 100 kün iqidə wəziyətə xunqə qong əzgirix boldı.

Bu kətimki ongqılarəja kərxi kürəx haraktir jəhəttin əsasən siyasi kürəx. Sinipiy kürəxning hər hil xəkli bar, bu kətimkisi hərbi kürəx əməs, iktisadiy kürəx əməs, əsasən siyasi kürəx. İdiyiwi kürəxning tərkiwi barmu, yok? Bar, lekin, meningqə, siyasi kürəx əsasiy tərkipni təxkil kilidu. İdiyiwi kürəx əsasən keyinki baskuqta bolidu, u oqur - oqur xamal, sim - sim yamoqur usuli bilən bolidu. Gongchəndangning istil tüzitixi, yaxlar ittipakining istil tüzitixi — idiyiwi kürəx. Bir baldak əsüx, Marksizimni həkiki türdə bizə üginix lazim. Həkiki türdə əzara yərdəm kilix kerək. Qandək kəmçilik bar, zhuguənzhuıy az - tola barmu, yok? Guənliaozhuıy az - tola barmu, yok? Biz həkiki türdə bax katurup oylap, az - tola hatirə yezip, birnəqqə ay dawamlaxturup, Marksizimlik səwiıyimizni, siyasi səwiıyimizni wə idiyiwi səwiıyimizni bir baldak əstürüximiz lazim.

Ongqılarəja kayturma zərbə berix yənə birkanqə 10 kün, birər ay dawam kılar. Ongqılarning səzi gezitkə bu yıl bir yıl besilsa, kelər yılı bir yıl besilsa, yandurki yılı bir yıl besilsa, ənə xundək besili-

wərsə, ix kılıxmu təs bolidu. Ongqılar xunqilikla, ongqılarning səzi besilip bir yərgə berip kaldi, besiwərgüdək unqiwala kəp nərsisimu yok - tə. Buningdin keyin bizə yepik besix, bizə oquq besix, bolsa besix, bolmisa basmaslıq kerək. Meningqə, 7-ay ongqılarəja qayturma zərbə berixtə yənıla qakqiliojay bir ay bolidu. Ongqılar boran - qapqunni bək yaqturidu, ojur - ojur xamal, sim - sim yamoqurni bək yaqturmaydu. Biz ojur - ojur xamal, sim - sim yamoqurni təxəbbus kilimiz əməsmu? Ular, ojur - ojur xamal, sim - sim yamoqur bolup, hər küni ak yeqin boliwərsə, maysılar sesip ketidu, aqarqilik bolidu, uningdin kərə boran - qapqun bolqini yaxxi, dəydu. Siləning Shanghəydə birsi «Kaoqining “kündüzi” kakildixi» digən bir makalini yazoan əməsmidi? U “kaoqı” muxu təklipni qoyoan idi. Ular yənə, silər gongchəndang adil əməs, ilgiri bizning ədiwimizni bərgəndə boran - qapqun qikiriwidinglar, əmdi əzənglarning ədiwini berixkə kəlgəndə, ojur - ojur xamal, sim-sim yamoqur dəwatisilər, dəydu. Əmiliyətə, ilgiri biz idiyə əzgərtix elip bərixtimu, jümlidin Hu Shi, Liang Shuminglarni tənkit kilixtimu, partiye iqigə, ojur - ojur xamal, sim - sim yamoqur usuli boyiqə boluxi kerək, dəp yolyoruk qüxürgən iduk. Dunyadiki ixlar həman əgri - tokay bolidu. Məsilən, yol mangojanda, həman əgip - aylinip mengixka toojra kelidu. Mogənsən teojoja bərip bakqanmidinglar? Qikixtimu, qüxüxtimu 18 aylanma bar. Jəmiyətiki hərəkətlər həman burma xəkildə aloja ilgiləydu. Həzir ongqılarni yənə kezix, boxaxmaslıq kerək, yənıla boran - qapqun qikirix lazim. Ular

boran - qapkun qikarojanliktin, biz xundak kilsak, ulardin eq alojandek bolidu. Muxu qaojdila ongqilar ojur - ojur xamal, sim - sim yamojurning yaxhiliqini bilidu. U qekup ketiwatkanlioqi uqun, bir tal pahal kersimu esiliwalojusi kelidu. Huddi Huangpujiang deryasida qekup ketiwatkan adem bir tal pahal bolsimu esiliwalmakqi bolojandek. Meningqe, hiliqi "kaoqa" emdi ojur - ojur xamal, sim - sim yamojurni taza alkixlaydu. Hazir boran - qapkunluk wakıt, 7- ay etup, 8- ayoqa kelgendə, ojur - ojur xamal qikirip, sim - sim yamojur yaojdursak bolidu, qunki kezixka hiqkanqe birnersə kalmaydu - de.

Ongqilar—nahayiti yaxhi selbi okutkuqi. Bizning Zhongguoda ezeldin xundak bolup kaldi, ijabi okutkuqimu, selbi okutkuqimu bolojan. Adem ijabi we selbi jehetlerdiki tərbiyigə muhtaj. Yapon jahan'girligi—bizning eng qong, eng yaxhi selbi okutkuqimiz. Ilgiri yene Qing hekumiti, Yuen Shikay, Beyyang junfa, keyin bolsa Jiang Jieshilarning həmmisi bizning nahayiti yaxhi selbi okutkuqimiz bolojan idi. Ular bolmisa Zhongguo həkini tərbiyiləp kətiki bolmaytti, gongchəndangning ijabi okutkuqi boluxila kupaye kilmaytti. Hazirmu xundak. Bizning nurojun gəplirimizni ular anglimaydu. Anglimaydu diginimizdə, kandaq kixilər anglimaydu? Nurojun ariliktiki zatlar anglimaydu, bolupmu ongqilar anglimaydu. Ariliktiki zatlar derguman bolup turidu. Ongqilar əsla anglimaydu, nurojun gəplərni biz ularoqa digən iduk, lekin ular anglimay, əzi bilgəneqə ix kildi. Məsilən, biz "ittipaklıq — tənkit — ittipaklıq"ni

təxəbbus kılsak, ular anglimidi. Biz, əksilinkilapqılarnı tazilaxta nətiyə asasiy orunda turidu, disək, ular bunimu anglimidi. Biz, demokiratiyə - mərkəzləxtürüx tüzümi boluxi, puroletariyat rəhbərliğidiki həlk demokiratiyisi diktaturisi boluxi kerək, disək, ular bunimu anglimidi. Biz, hərqaysi sotsiyalistik dələtlər wə pütün dunyadiki teqlıqərwər həlklər bilən birlixix kerək, disək, ular yənə anglimidi. Kışkisi, bu nərsilərninğ həmisi səzləngən bolsimu, ular hiqkaysisini anglimidi. Yənə bir nuqtini yəni zəhərlik otni otiwetix kerək digənni ular bolupmu anglimidi. Jin - xəytanlar otturiqə qıksun, andin ularni kərgəzmə kılayli, kərgəzmə kıləqandin keyin, kəpçilik, jin - xəytanlar yahxi əməs ikən, uni yökitiwetix kerək, dəydu. Zəhərlik ot ünsun, andin otiwetəyli, otiwelip, oqut kılixkə bolidu. Bu gəplər diyilgenmu, yok? Diyilgen idioqu? Zəhərlik ot yənıla qikiwərdi. Dihanlar hər yili ənə xu ot bilən həpilixidu, yəni hər yili uni birkənqə nəwət otap turidu, əmma u ot zadi gəp anglimastin, əsüweridu. 10 ming yil otisimu yənə əsüp turidu, 100 milyon yildin keyinmu əsüp turidu. Ongqılar otılıxtin kərkəməydu, qünki mən səzligən qaoqda, otni otiwetix kərəkliğinila eytkən idim, əmma otaxkə tutux kılınmioqan idi; yənə kelip, ular biz zəhərlik ot əməs, hux purək gül, silər bolsanglar zəhərlik ot, silərnı otiwetix kerək, biz otılıxkə tegixlik əməs, dəp karidi. Ular əzlırining dəl otılıxkə tegixlik nərsilər ikənliğinı hiyalioqimu kəltürmidı.

Həzir mən yukurida səzləp etkən axu 3 məsilə üstidə munazirə boluwatidu. Sotsiyalistik inkilap tez

boldi, partiyining  tk nqi d wrniki zongluxiəni toluk munaziridin  tmidi, partiya iqid  toluk munazirə k linmidi, j miy ttimu toluk munazirə k linmidi. Bu huddi kalining otni awal yalmap - yalmap yutuwetip, karnini toxkuzuwaloqandin keyin, asta - asta k xiginig  ohxax boluwatidu. Biz t z m jəhəttə, aldi bilən, ixl p qikirix wastilirigə boloqan mülükqilik jəhəttə, andin üstkurulma jəhəttə — m yli siyasi t z m, m yli idiologiyə jəhəttə bolsun, sotsialistik inkilap elip barduk, lekin toluk munazirə kanat yaydurulmidi. Bu ketim gezit, s hb t məjlisi, qong yioqin, qong hətlik gezit arkilik munazirə kanat yayduruldi.

Qong hətlik gezit — yahxi n rs , bu xəkilni  wlatin -  wlatka qaldurux ker k. Kongfuzining «Muhakim  w  bayan» digini  wlatin- wlatka ötüp k ldi, “5 düstur”, “13 risal ”  wlatin -  wlatka ötüp k ldi, “24 tarih”mu  wlatin -  wlatka ötüp k ldi. Bu qong h tlik gezit x klini  wlatin -  wlatka qaldurmamduk? Meningq , qoqum qaldurux ker k. M sil n, k lg sid  zawutlarda istil tüzitix elip beriloqanda, qong h tlik gezit qikirilamdu? Meningq , qikirix ker k, qanq  k p bolsa, xunq  yahxi. Tilning sinipiylioqi bolmioqinid k, qong hətlik gezitningmu sinipiylioqi bolmaydu. Yengiq   dibiy tilning sinipiylioqi yok, bizl r nutuk s zlis k, yengiqə ədibiy tilda s zl ymiz, Jiang Jieshimu yengiqə ədibiy tilda s zl ydu. H zir hiqkim koniq  ədibiy tilda s zlim ydu, hiqkim “təhsil kiloqan bilimni təkrar  ylim k k ng lni xad - horam kilmioqaymu”, “dost - yar nl r yiraktin k ls , hoxallik b hx  tmig ymu” dim ydu. Purole-

tariyat yengiqə ədibiy tilda səzləydu, burzuaziyimu yengiqə ədibiy tilda səzləydu. Puroletariyat qong hətlik gezittin paydilinixi mümkün, burzuaziyimu qong hətlik gezittin paydilinixi mümkün. Ixinimizki, zor kəp-qilik kixilər puroletariyat tərəptə turidu. Xuning üçün, qong hətlik gezit digən bu koral puroletariyatka paydilik, burzuaziyigə paydisiz. Bir məhəl, 2-3 həptə, kün - ay tutulup, yər - jahanni karangoçuluk kaplap ketip, goya burzuaziyigə paydilik bolqandək boldi. Biz baxni tik tutup qidap turux digəndə, axu 2-3 həptə kəzdə tutuloçan, bu qaoçda, kəzgə uyku kəlmidi, galdin tamak etmədi. Silər tawlinimiz dəysiləroçu? Birnəqqə həptə kəzgə uyku kəlməslilik, galdin tamak etməslilikning əzi—tawlinix, seni ərə peçka selip keydürgənlik əməs.

Nuroçun ariliktiki zatlarning təwrən'ginimu nahayiti yaxhi boldi. Təwriniwidi, təjribigə igə boldi. Ariliktikilərnig alahidiligi—təwrinip turux, bolmisa ular nimə üçün ariliktikilər dəp atilidu? Bu bexi — puroletariyat, u bexi — burzuaziyə, yənə nuroçun ariliktikilər bar, ikki bexi kiçik, otturisi qong. Lekin, ariliktikilər, tegi - tək-tidin elip eytkanda, yaxhi kixilər, ular — puroletariyatning ittipaqçisi. Burzuaziyimu ularni ittipaqçi kiliwelixning koyida bolidu, bir məhəl xundək bolqandəkmu kildi. Qünki ariliktikilərmu bizni tənkit kildi, əmma ular yaxhi niyət bilən tənkit kildi. Ongqilar ariliktikilərnig bizni tənkit kiloçanliqini kərup, parakəndiqilik saldi. Silərnig Shanghəydə Wang Zaoshi, Lu Yi, Chen Renbing, Peng Wenying yənə Wu Yin'gə ohxax bir kəsim ongqi xəhslər qikiçip parakəndiqilik

saldi. Ongqilar parakəndiqilik seliwidi, ariliqtikilər elixip qaldi. Ongqilarning bowisi Zhang Bojün, Luo Longji, Zhang Nəyqilər bolup, həmmisi Beyjingdin qikti. Beyjing digən yər qanqə qalaymıkanlaxsa, xunqə yahxi, qanqə toluk qalaymıkanlaxsa, xunqə yahxi. Bu — bir təjribə.

Baya qong hətlik gezit həkkidə səzlidim, bu — bir xəkil məsilisi, kəndək xəkil bilən urux qilix məsilisi. Qong hətlik gezit urux korallirining biri bolup, u mil-tik, yan koral, jiguanqianglaroqa ohxax yenik korallar tipioqa kiridu. Ayrupilan, zəmbirəklər tipioqa «Wenhuybao» geziti kirsə kerək, «Guangming ribao» geziti wə baxka bəzi gezitlərmu kirsə kerək. Bir məzgil gongchəndangning gezitimu ongqilarning səzlidirini basti. Biz ongqilarning gəp-səzlidirini əynən besix toqrisida buyruq qüxürduk. Biz muxundək usul bilən wə baxka usullar bilən, kəng ammini ijabı wə səlbi jəhətlərdin tərbiyəgə igə qilduk. Məsilən, «Guangming ribao» geziti bilən «Wenhuybao» gezitining hizmətqiliri bu kətim nahayiti qongkur tərbiyəgə igə boldi. Ular burun kəndək bolsa puroletariyat geziti, kəndək bolsa burzuaziyə geziti, kəndək bolsa sotsiyalistik gezit, kəndək bolsa kapitalistik gezit bolidioqanlıoqini pərk etəlməytti. Bir məzgil ularning ongqi rəhbərliri gezitni burzuaziyə geziti qilip qoyoqan idi. Bu ongqi rəhbərlər puroletariyatka əq, sotsiyalizimoqa əq. Ular məktəplərnı puroletariyat tərəpkə baxlimay, bəlki burzuaziyə tərəpkə baxlaydu.

Burzuaziyini wə kona jəmiyəttin kəlgən ziyalilarnı

əzgərtix kerəkmu, yok? Ular əzgərtixtin bək korkidu, əzgərtix diyilsə, ularda bir hil tuyoqu yeni “horsinix tuyoqusi” pəyda bolidu, əzgərtkənsəri horsiniweridu. Bu — bir hil hata səz. Əzgərtkənsəri xunqə oqurur boluxi, oqururluk tuyoqusi boluxi kerək, qünki əzgərtixning zərürlüğini əzi sezidu - də. U kixilərnin “sinipiy engi” nahayiti yukuri, ular əzlrini əzgərtixning həjiti yok dəp qaraydu, əksiqə, puroletariyatni əzgərtməkqi bolidu. Ular dunyani burzuaziyining kiyapiti boyiqə əzgərtixkə intilidu, puroletariyat bolsa dunyani puroletariyatning kiyapiti boyiqə əzgərtixkə intilidu. Meningqə, kəp sandiki kixilər, 90 pirsənttin artuk kixilər ikkilinix, oylinix, anqə halimaslik, arisalda bolup turuxtək jəryanni baxtin kəqürüp, ahir əzgərtixni halaydioqan bolidu. Əzgərtkənsəri əzgərtixning zərürlüğini his kilip baridu. Gongchəndangmu əzgərtiliwatidu, istil tüzitixning əzi — əzgərtix, kəlgüsida yənə istil tüzitix elip berilidu. Sən bu kətim istil tüzitix bolup ötkəndin keyin yənə bolmaydu dəmsən? Muxu kətimki istil tüzitix bilən guənliaozhuyi tügəp kətəmdü? 2-3 yilla ətsə, u həmmiini untuydu, hiliki guənliaozhuyi yənə qiki-du. Adəmnin axundak bir tərifi bar, asanla untup kalidu. Xuning üqün, bir məzgil ötkəndin keyin, istil tüzitip turux kerək. Gongchəndangning istil tüzitixi zərür ikənu, burzuaziyə wə kona jəmiyəttin kəlgən ziyalilarning istil tüzitixi zərür əməsmikən? Əzgərtix zərür əməsmikən? Ularning istil tüzitixi tehimu zərür, ularni əzgərtix tehimu zərür.

● Həzir hərkaysi demokiratik partiye - guruhlar istil

tüzitiwatmamdu? Pütkül jəmiyət istil tüzitixi kerək. Istilni tüzətkəning nimə yamini bar? Həlikidək uxxaq-qüxxək ixlar əməs, bəlki qong ixlar, luxiən məsilisi tüzitilidiqan tursa. Həzir demokiratik partiyə - guruh-larning istil tüzitixining muhım nuqtisi — luxiən məsilisini tüzitix, burzua ongqilirining əksilinkilawiy luxiənini tüzitix. Meningqə, tüzitix toqra boldi. Həzir gongchəndangning istil tüzitixining muhım nuqtisi luxiən məsilisini tüzitix əməs, istil məsilisini tüzitix. Demokiratik partiyə-guruhlarda bolsa həzir istil məsilisi ikkinqi orunda turidu, qaysi luxiəndə mengix məsilisi asasiy orunda turidu. Zhang Bojün, Luo Longji, Zhang Nəyqi, Chen Renbing, Peng Wenying, Lu Yi, Sun Dayülərləning əksilinkilawiy luxiənidə mengix kerəkmü yaki baxqa bir luxiəndə mengix kerəkmü? Aldi bilən bu məsilini aydinglaxturuwelix kerək, mən eytkan munu 3 məsilini aydinglaxturuwelix lazim: Sotsiyalistik inkilap wə sotsiyalistik kuruluxning utukliri, nəqqə yüz milyon həlkning kiloqan ixliri zadi yaximu, yaxi əməsmü? Sotsiyalizim yolioqə mengix kerəkmü yaki kapitalizim yolioqə mengix kerəkmü? Əgər sotsiyalizimni yoloqə koyididoqan bolsak, qaysi partiyə rəhbərlik kilixi kerək? Zhang Bojün - Luo Longji ittipaki rəhbərlik kilixi kerəkmü yaki gongchəndang rəhbərlik kilixi kerəkmü? Qong munazirə kilix arkilik, luxiən məsilisini aydinglaxturuwelix kerək.

Gongchəndangdimu luxiən məsilisi bar, axu “həki-kətkə kaytkanlar”, gongchəndang iqidiki, yaxlar ittipaki iqidiki ongqilar üqün luxiən məsilisi. Jiaotiao-

zhuyi hazır luxiən məsilisi əməs, qünki u xəkillən-midi. Partiyimizning tarixida birnəqqə ketim jiaotiao-zhuyilik luxiən məsilisi yüz bərdi, qünki u tüzüm, siyasət, gangling bolup xəkillən'gən idi. Həzirki jiaotiao-zhuyi tüzüm, siyasət, gangling bolup xəkillən-midi, uningda bəzi kəttik nərsilər bar idi, hazır muxundak bəzojanlax, otta tawlax arkilik umu biraz yumxidi. Hərqaysi idarə, məktəp, zawutlarning rəhbərliri "bina-din qūxūwatidu" əməsmu? Ular guomindang istili wə loyilar aditini taxlidi, əməldar, loyi boluwalmaydiojan boldi. Kopiratiplarning zhurenliri amma bilən billə yər teridi, zawutlarning changzhangliri, dangwey shujiliri chejiənlərgə berip, ixqilar bilən billə əmgək kildi, guənliao-zhuyi zor dərjide azaydi. Bu istilni kəlgüsidimu yənə tüzitip turuxka toqra kelidu. Qong hətlik gezit qikirip, səhbət məjlisi eqip, tüzitixkə wə tənkit kilixka tegixlik məsililərnə türgə ayrip həl kilix kerək. Yənə, bir baldak əsüx, bizə Marksizim üginix kerək.

Mən ixinimənki, biz Zhongguoluklarning kəpqi-ligi — yahxi kixilər, biz Zhonghua milliti — yahxi millət. Bizning millitimiz bəkmü daoli səzləydu, nəhayiti kizoqin, nəhayiti zirək, nəhayiti batur. Mən mərkəzləxkən birlikmu boləjan, janlik - tetiklikmu boləjan yəni mərkəzləxtürüxmu boləjan, demokiratiyimu boləjan, intizammu boləjan, ərkinlikmu boləjan muxundak bir wəziyətning barlikka kəltürülüxini ümit kilimən. Hər ikki tərəp boluxi lazim, bir tərəpla bolsa, yaloquz intizamla bolsa, yaloquz mərkəzləxtürüxla bolsa, həkning əqzini etip koyup, səzligili

koymisa, əslidə tooqra bolmiojannimu tənkit qiløjili koymisa bolmaydu. Səz qilixni təxəbbus qilix kerək, janlik - tetik bolux kerək. Yahxi niyət bilən tənkiydiy pikir bərgənla bolsang, səzligüqidə əyip yok, məyli sən qanqilik ötkür tənkit qiløjin, qanqilik kattik tillap kətkin, bu əyip əməs, ədiwing berilməydu, sanga kiqik ayak kiygüzülməydu. Kiqik ayak digən nimini kiysə, adəmni kiynap qoyidu. Həzir kəndək kixigə kiqik ayak kiygüzimiz? Ongqilaroja kiygüzimiz. Ongqilaroja az - paz kiqik ayak kiygüzüp koyux zərür.

Ammidin kərkmaslik, amma bilən billə bolux kerək. Bəzi yoldaxlar ammidin sudin kərkəndək kərkidu. Silər su üzüp turamsilər? Mən barojanla yerimdə su üzüxnə təxəbbus qilip kəldim. Su — yahxi nərsə. Sən hər küni bir səət üginidiojanla bolsang, üzüldürüp koymay, bügünmu berip, ətimu berip, muxundək 100 kün dawamlaxtursang, su üzüxnə üginiwelixingoja mən kepil. Birinqidin, ustazning həjiti yok, ikkinqidin, yəl kamirning həjiti yok, yəl kamir bilən üginimən disəng üginəlməysən. “Yək, manga jan tatlik, üzüxnə ukmaymən!” dimə. Awal teyiz yərdə üzməmsən. Əgər 100 kün ügənməkqi bolsang, teyiz yərdə 30 kün məxk qilsang üginiwalalaysən. Üginiwalsangla, məyli Changjiang dəryasioja barojin, məyli Teq okyanoja barojin, həmmisi ohxax, bir hil su, xunqilikla bir nərsə. Bəzilər, su üzüx kəlidə qəküp kətsəng, dərhal tartiwaløjili bolidu, əlöp kətməysən, Changjiang dəryasida üzsəng, qatak bolidu, süyi xunqə tez akidiojan tursa, qəküp kətsəng, nədin tapidu? dəp adəmni kərkətidu.

Meningqə, bu — naustilarning gepi. Bizning su üzük kəhrimanlirimiz, su üzük kəlidiki okutkuqilirimiz, jiaoshoulirimiz dəsleptə Changjiang dəryasioğa qüxüxkə jür'ət kılalmaytti, hazır jür'ət kılidoğan boldi. Siləring Huangpujiang dəryasidimu hazır kixilər üzüwatmamdu? Huangpujiang, Changjiang dəryaliri — bir tiyinmu həjlənməydiğan su üzük kəli. Təmsil kılay, həlk suoğa ohxax, hər dərjilik rəhbərlər bolsa, su üzgü-qigə ohxax, sən sudin ayrılmaslioğing, suning ekimi boyiqə mengixing, suning ekimoğa qarxi mangmaslioğing kerək. Ammini tillimaslik kerək, ammini tillaxka bolmaydu! Ixqılar ammisini, dihanlar ammisini, oqu-çuqılar ammisini, demokratik partiyə-guruhlarınq köp sandiki əzalirini wə ziyalılarning köp sandikilirini tillaxka bolmaydu, amma bilən qarxilixixka bolmaydu, daim amma bilən billə bolux kerək. Ammimu hatalik ötküzüp koyuxi mümkün. Ular hatalik ötküzgəndə, biz daolini yahxi səzliximiz kerək, yahxi səzlisəkmü anglimisa, kütüp turuximiz, pəyti kəlgəndə, yəne səzliximiz kerək. Birak, huddi su üzgəndə sudin ayrilmioğinimizə ohxax, ulardin ayrılmaslik kerək. Liu Bey Kongmingni koloğa kəltürüp, “belik suoğa igə boləndək” boldi, digən, dimisimu xundak ix boləğan, romanlarda axundak yezilipla kəlmastin, bəki tarihtimu axundak yeziloğan, bumu belik bilən suning munasiwitigə ohxaydu. Amma — Kongming, rəhbərlər bolsa Liu Bey. Biri — rəhbərlik kילוquqi, yəne biri — rəhbərlik kilinəquqi.

Əkil - parasət ammidin kəlidu. Mən əzəldin,

ziyalilar əng bilimsiz kelidu, dəp keliwatimən. Bu — wayioja yətküzüp eytiloğan söz. Ziyalilar kuyruoqini birla dinggaytiwidi, Sun Wukongning kuyruoqindinmu uzun bolup kətti. Sun Wukong 72 hil əzgirip, ahirda kuyruoqini xunqiwala uzartip tuoq yaoqiği kiliwaloğan. Ziyalilar kuyruoqini dinggaytiwaldimu, boldi! “Akang karioqay jahanda birinqi hisaplanmisimu, ikkinqi hisaplinidu”, “İxqilar, dihanlar digən nimə idi? Silər ‘dət’, uning üstigə, ilipning sunuoqinimu bilməysilər” dəydu. Lekin, qong wəziyət məsilisini ziyalilar bəgiliməydu, ahirki hisapta, əmgəkqilər bəgiləydu, bəlki əmgəkqilərnin əng iloqar kismi yəni puroletariyat bəgiləydu.

Puroletariyat burzuaziyigə rəhbərlik kılamdu yaki burzuaziyə puroletariyatka rəhbərlik kılamdu? Puroletariyat ziyalilaroqa rəhbərlik kılamdu yaki ziyalilar puroletariyatka rəhbərlik kılamdu? Ziyalilar puroletariyat ziyalisi boluxi kerək, baxka qikix yoli yok. “Terə bolmisa, tük nimigə bekinidu”⁽²⁾, burun ziyali digən bu “tük” mundak 5 “terə”gə bekinoğan, yəni mundak 5 terigə tayinip jan bakқан: Birinqi terə — jahan’girlik mülükqiligi. İkkinqi terə — feodalizim mülükqiligi. Üqinqi terə — guənliao kapitalizim mülükqiligi. Demokiratik inkilap 3 qong taoqni aqdurmaqqi əməsmidi? Xundak, jahan’girlik, feodalizim wə guənliao kapitalizimni aqdurmaqqi idi. Tətinqi terə — milli kapitalizim mülükqiligi. Bəxinqi terə — uxxak ixləpqi-kəroquqilar mülükqiligi, yəni dihanlar bilən kol sanaət-qilərnin yəkkə mülükqiligi. Burunkı ziyalilar aldinki

3 terigə yaki keyinki 2 terigə bekinatti, axu terilərgə bekinip jan bakatti. Həzir bu 5 terə tehi barmu? “Terə bolmay” qaldi. Jahan'gırlar quyruqini tikiwətti, ularning təəllukatlırini biz qolimizə aldük. Feodalizim mülükqiligi yokaldi, yər dihanlarə təəllük boldi, həzir yənə kopiratsiyiləxtürüldi. Guənliao kapitalizim karhaniliri dələt ihtiyariə ətküzüwəlinidi. Milli kapitalistik soda-sanaəttə omum bilən hususilar xirikqiligi yolə qoyulup, asasiy jəhəttin (tehi pütünləy əməs) sotsiyalistik soda-sanaətkə aylanduruldi. Dihanlar bilən qol sanaətkilərnin yəkkə mülükqiligi kollıktip mülükqilikkə aylanduruldi, bu tüzüm həzir tehi mustəhkəm əməs, yənə birqanqə yildin keyin andin mustəhkəmlinidi. Bu 5 terining hiqkaysisi qalmidi, lekin u yənila “tük”kə təsir kərsitidi, muxu kapitalistlarə təsir kərsitidi, muxu ziyalılarə təsir kərsitidi. Hıliki birqanqə terə ularning kallisidin zadi qıqip kətməydu, qüxidimu xuni kəridu. Kona jəmiyəttin wə kona yoldin kəlgən kixilər həmixə axu kona turmuxtın, kona adətlərdin mehrini üzəlməydu. Xuning üqün, adəmni əzgərtixkə tehimu uzak wakit ketidu.

Həzir ziyalılar qaysi terigə bekinidi? Omumi mülükqilik digən terigə, puroletariyatning wujudioqə bekinidi. Ularni kim bakıdu? İxqılar, dihanlar. Ziyalılar — ixqılar sinipi wə əmgəqkilər təklip kiləjan əpəndim, sən ularning balilirini oqutuwatqan turukluk, yənə hojayinning gepini anglımay, əzəngning hılikidək birnimiliringni, bagu ədibiyatini, Kongfuzini yaki kapitalizimning birnimilirini oqutup, bir qisim əksil-

inkilapqilarni tərbiyiləp qiqsang, ixqilar sinipi unimaydu, seni boxitiwetidu, kelər yili təkliptomə əwətməydu.

Buningdin 100 kün ilgiri mən muxu yərdə, kona jəmiyəttin kəlgən ziyalilarning əmdi asasi qəlmidi, ular əslidiki ijtimai - iqtisadiy asaidin məhrum boldi, yəni hiliqi 5 tərə qəlmidi, yengı terigə bekinixtin baxka amali yok, digən idim. Bəzi ziyalılar hazır linggirtaktak bolup, dəkkə - dükkidə turmakta. Ular bexi asmanəja yətməy, puti yərgə təgməy muəllək turuwatidu. Mən bularni "lim üstidiki alijanaplar" dəymən. Ular axu lim üstidə yüridu, qaytip ketəy disə, u tərəp kup - kuruk bolup qaldı, hiliqi birnəqqə tərə qəlmidi, makaniəja ketəlməydiəjan boldi. Makansiz qələjan turukluk, ular yənə puroletariyatning wujudiəja bekinixni halimaydu. Puroletariyatning wujudiəja bekinimən disəng, puroletariyatning idiyisini tətqiq qilixing, puroletariyatka az - tola muhəbbət baqlixing, ixqi, dihanlarni dost tutuxung kerək. Ular undaq qilmidi, u tərəpning kup - kuruk bolup qələjanliəjini bilip tursimu, yənıla hiliqi nərsilirini oylawatidu. Biz hazır ularni oyoəjinxka dəwət qiliwatimiz. Bu ketimki qong pipən arkilik, meningqə, ular azdur - kəptur oyoəjinar.

Arilik qələttiki ziyalılar oyoəjixi, kuyruəjini bək igiz dinggaytiwalmasliəji kerək, sening biliming qəklik. Meningqə, bundaq kixilər həm ziyali, həm ziyali əməs, yerim ziyali digən tüzükrək. Qünki sening biliming xunqilikla, qong daoli səzləxkə kəlgəndə hatalixip qəlisən. Hazır hiliqidək ongqi ziyalılar toərisida səzliməy turayli, ular — əksiyətqilər. Ariliqtiki ziyalilarning

өткүзгөн hatalioqi xuki, ular təwrəndi, yənülüxnü enik kərəlmidi, bir məhəl yənülüxtin adixip qaldı. Sening xunqə kəp biliming turukluk, nimə üqün hatalixisən? Sən xunqiwala kəltis turukluk, kuyruoqingni xunqiwala dinggaytiwaloqan turukluk, nimə üqün təwrənding? Tam təpisiyə bir tūp ot, xamal qıksa lingxiydu. Dimək, sening biliming qaoqlik. Bu jəhəttə bilimi kəplər — ixqılar, dihanlar iqidiki yerim puroletarlar. Sun Dayüning hıliki birnimilirining toqra əməsligini ular bir kərüpla biliwaloqan. Karang, kimning bilimi üstün ikən? Yənıla axu qala sawatlarning bilimi üstün. Qong wəziyətni bəlgiləxni, qong yənülüxnü bəlgiləxni puroletariyattin sorang. Mən — muxundak adəm, birər ixni kilməkqi yaki birər qong tədbirni bəlgiliməkqi bolsam, uning bolidiyoqan - bolmaydiyoqanliqini ixqi - dihanlar ammisidin sorimay, ular bilən pikirləxməy, ular bilən məslihətləxməy, ularoqa arilixip turidiyoqan kadirilar bilən məslihətləxməy koymaymən. Buning üqün jaylaroqa berip - kelip turuxka toqra kelidu. Beyjingda olturuwərgən bilən bolmaydu, Beyjingdin hiqnimə qıkmaydu! U yərdə ham əxya yok. Ham əxyaning həmmisi ixqılardin, dihanlardin elinidu, həmmisi jaylardin elinidu. Zhonggong zhongyang goya bir jiagong kilix zawudi, u muxundak ham əxyalarni pixxiqlap ixləydu, bəlki yahxi ixlix kerək, yahxi ixlimisə, hatalik yüz beridu. Bilim ammidin kelidu. Həlk iqidiki ziddiyətlərnü toqra həl kilix digən nimə? U bolsimu həkikətni əmiliyəttin izləx, ammiwi luxiən. Tegi - tək tidin eytkanda, ammiwi luxiən digən

ikki söz. Ammidin ayrilmaslik kerək, bizning amma bilən boləjan munasiwitimiz huddi belikning su bilən boləjan munasiwitigə, su üzgüqilərnıng su bilən boləjan munasiwitigə ohxax.

Ongqılarnı bir kaltək bilən ujukturuwetix kerəkmu? Ularnı birnəqqə kaltək urup qoyuxmu nahayiti zərür. Sən uni birnəqqə kaltək urmisang, əlgən bolup yetiwalidu. Bundak adəmlərgə hujum kilmisang, ularnı qoqlap qoymisang bolamdu? Hujum kilix zərür. Lekin bizning məksidimiz — hujum kilip uni kayturup kelix. Biz hər hil usullardin paydilinip, rasa hujum kilip, ularnı pütünləy yitim qaldursak, ularnı qoləja kəltürgili bolidu, həmmisini dimigəndimu, hər halda, bir kismını əzgərtiwəlojili bolidu. Ular ziyali, bəziliri qong ziyali, ularnı qoləja kəltürəwəlsak, karəja kelidu. Ularnı qoləja kəltürüp, az - tola ix qılduruximiz kerək. Ular bu qetım taza yardəm bərdi, səbi oqutquqi bolup, həlkni səbi tərəptin tərbiyilidi. Biz ularnı Huangpujiang dəryasioja taxliwətməkqi əməs, yənıla kesəlni dawalap, adəmni kutkuzux pozitsiyisini tutimiz. Ehtimal, bəzilər biz tərəpkə ətkili unimas. Sun Dayügə ohxax adəmlər tolimu jahillik kilip, əzgirixni halimisa məyli. Həzir bizning kilidiojan nuroqun ixlirimiz bar, əgər kündə digüdək hujum kilix bilən bolup kətsək, 50 yil hujum kilsak, qandak bolup ketidu! Bəzi kixilər əzgirixni halimisa gerigə kirip münkür - nikir bilən kəruxsun. U münkür-nikirgə: Mən 5 terining qoqdioquqisi, mən nahayiti “jigərlik”, gongchəndang, həlk ammisi meni kürəx qildi, mən bax əgmidim, qarxilik kərsitip kəldim,

disun. Birak, xuni bilip qoyojinki, əmdi münkür-nikirmu almixiptu. Bu münkür - nikirning birinqisi — Marks, ikkinqisi — En'gels, üqinqisi — Lenin. Həzir ikki dozak bar, kapitalizim dunyasining münkür - nikiri, ehtimal, yənila konisi bolsa kerək, sotsiyalizim dunyasida axu kixilər münkür - nikir boldi. Meningqə, əzgərməydiyən jahil onqilar 100 yildin keyinmu ədiwini yəydu.

IZAHLAR

- (1) «Liezi. Təngri iltipati babi» oja qaralsun.
- (2) «Zuo Qiuming təzkirisi. Xigong 14- yili» oja qaralsun.

1957-YIL YAZ PƏSLIDIKI WƏZIYƏT*

(1957- yil 7- ay)

Məmlikitimizning sotsiyalistik inqilap dəwridə, gongchəndangoja qarxi, həlkkə qarxi, sotsiyalizimoja qarxi burzua ongqiliri bilən həlk otturisdiki ziddiyət— duxmən bilən əz otturisdiki ziddiyət, dükanglik, murəssə kılqili bolmaydiojan, həyat-mamatlik ziddiyət.

Ixqilar sinipioja wə gongchəndangoja ojaljirana hujum kılqan burzua ongqiliri — əksiyətgilər, əksil-inqilapqilar. Bundaq dəp atimay, ongqi dəp atax, birinqidin, ariliktikiləni koloja kəltürüxkə asan bolsun üqün; ikkinqidin, ongqilarni parqilap, bir kısım ongqilarni əzgirix imkaniyitigə igə kılixka asan bolsun üqün.

Ahirda əzgərməy kəpkalojan bir kısım burzua ongqiliri — jağıllar, ular ixpiyonluk kilmisa, yənə buzoqunqilik hərəkətliri bilən xuoqullanmisila, ularoqimu az - maz ix berilidu, ularmu gongminlik hokukidın məhrum kılınmaydu. Bundaq kılixta, nuroqun tarihiy

* Bu — yoldax Mao Zedong 1957- yil 7- ayda Qingdaoda qakiriləjan shengwey, shiwey shujiliri yiojini dawamida yazoqan bir parqə makala bolup, xu yiojında besip tarkitilojan, xu yili 8- ayda yənə partiyə iqidiki rəhbiriy kadrlar-ning oquxi üqün besip tarkitilojan.

wəkələrdə qekidin axқан siyasət kollinixning aқiwiti-ning yahxi bolmioqanlioqi kəzdə tutuloqan. Biz yirakni-rak kəruximiz kerək, birqanqə on yildin keyin bu wəkəgə qaraydioqan bolsak, bizning burzua ongqilirioqa bundaq muamilə qiloqanlioqimizning puroletariyat inki-lawiy ixlirioqa qongkur təsir kərsətkənligi wə oqayət zor mənpeət yətküzgənligini kərimiz.

Bizning nixanimiz — mərkəzləxtürüxmu, demokri-ratiyimu boləqan, intizammu, ərkinlikmu boləqan, iradə birligimu, xəhslərninq kəngül azadiligi wə janliq-tetiklikmu boləqan muxundaq bir hil siyasi wəziyətni barliqqə kəltürüx, xuning bilən sotsiyalistik inqilap wə sotsiyalistik quruluşqa payda yətküzüp, qiyinqiliklarni əsanraq yengip, məmlikitimizdə zamaniwi sanaətni wə zamaniwi yeza igiligini tezrək gülləndürüp, partiye wə dələtni birkədər mustəhkəmləp, heyim - hətərlərgə bir-qədər bərdaxliq bəreləydioqan kilix. Omumi tema həlk iqidiki ziddiyətni toqra həl kilix wə düxmən bilən öz otturisdiki ziddiyətni toqra həl kilixtin ibarət. Usul — həqiqətəni əmiliyəttin izləx, ammiwi luxiən. Buningdin kelip qikidioqan usul—partiyə iqidikilər bilən partiye sirtidikilər birliktə zor siyasi ixlar fangzhenioqa munasiwətlik yioqinlarni eqix, axkara istil tüzitix, partiye wə həkümətninq birmunqə hataliq - kəmqilik-lirini qezitlərdə tənkit kilix. Demokiratik partiye-qruruxlar, maarip sahəsi, ahbarat sahəsi, pən - tehnika sahəsi, ədibiyat - sən'ət sahəsi, səhiye sahəsi, soda-sanaət sahəsində, ixqilar sinipi, dihanlar sinipining hərkaysi təbikiliri, qol sanaət ixqiliri wə xəhər - yezi-

lardiki baxka əmgəkqilər arisida istil tüzitix wə sotsiyalistik tərbiyə elip berix, uni muddətkə wə türkümgə bəlüp pəydin - pəy yoloğa qoyux kerək. Buningda, burzuaziyə wə burzua ziyaliliri üçün ularoğa sotsiyalistik əzgərtixni qəbul kıldurux məsilisi turidu; uxxak burzuaziyə (dihanlar wə xəhəryezilardiki mustəkil əmgəkqilər) bolupmu hallıq otura dihanlar üçünmu ularoğa sotsiyalistik əzgərtixni qəbul kıldurux məsilisi turidu; ixqilar sinipi wə gongchəndangning asasiy qoxuni üçün bolsa istil tüzitix məsilisi turidu. Bular — haraktiri ohxax bolmiqan ikki ijtimai fənchouğa yatidiqan məsilə. Muxundak ohximaslik bar tursa, nimə üçün birdəkla istil tüzitix digən xoar qoyulidu? Buning səwiwi xuki, istil tüzitix digən xoarni kəp sanlik kixilər asanraq qəbul kilidu. Biz kixilərgə: Gongchəndang bilən ixqilar sinipi istil tüzitiwatқан yərdə, silərgə istil tüzitixning lazimi yokmu? diduk. Buning bilən nahayiti zhudong bolduk. Istil tüzitixning usuli — tənkit wə öz özini tənkit kilix, pakit qoyux, daoli səzləx. Istil tüzitixning məksidi — kürəxning yənüluxini siyasi yənüluxni toqrilax, idiyiwi səwiyini əstürux, hizməttiki kəmçiliklərni tüzitix, kəng amma bilən ittipaklixix, burzua ongqilirini wə barlik sotsiyalizimoğa qarxi unsurlarni yitim qaldurux həm ularni parqilax tərəpkə yetəkləx. Bu yərdə eytiloğan burzua ongqiliri gongchəndang iqigə wə yaxlar ittipaki iqigə kəz boyap kiriwaloğan, siyasi qiyapiti partiyə sirtidiki, ittipak sirtidiki ongqilarningigə tamamen ohxaydiqan bəzi kixilərni öz

iqigə alidu, ular puroletariyat inkilawiy ixlirioğa asilik kılıp, partiyigə oqaljirlik bilən hujum kıldı, xunga ularni toluk pax kılıp həmdə həydəp qikırip, partiye, ittıpak təxkilini paklaxturux kerək.

Ammining kəpqiligigə, aldi bilən ixqi - dihanlardin ibarət asasiy ammining kəpqiligigə kət'i ixinix kerək, bu — bizning asasiy qikix nuqtimiz. Soda, maarip-tin ibarət muxu ikki sahəni alsakmu, ongqılar oqaljirlik bilən hujum kılğan qaoqda, kəp sanlik kixilər bir mähəl qaymukup, ikkilinip kəlixı mümkin. Birkanqə həptidin keyin, ongqılaroğa qayturma zərbə berix baxlanoqanda, kəp sanlik kixilər oyoqinidu-də, biz tərəpkə etidu. Xuning üqün, bu ikki sahədəki kəp sanlik kixilərgə ahir ixinixkə bolidu, ular əzgər-tixni qobul kilidu. Puroletariyatning küqini toli-mu təwən məlqərləx, burzua ongqilirining küqini tolimu yukuri məlqərləxtək muxundak hatalikni bir-munqə yoldaxlar ötküzgən idi. Həzir wilayət, nahiyə, rayon, yeza wə zawutlardiki kadırlar arisida yənə nuroqun kixilər xundak kılmaqta, ularni obdan qayıllı kılıx kerəkki, ular əzimiz tərəpning küqini təwən məl-qərlimisun, düxmən tərəpning küqini kəptürüwətmisun. Yezılarda, pomıxxik, bay dihanlar əzgərtiliwatidu; ularning iqidiki bir kısımlar kixilər yənıla parakəndiqilik seliwatidu, ulardin huxyar bolux lazim. Həllik ottura dihanlarning kəp sandikiliri kopiratipta kəlixni halay-du, az sandikiliri kapitalizim yolioğa mangmaqı bolup, kopiratiptin qikırip ketix dəwasini kiliwatidu. Biz ularoğa pərqlik muamilə kılıximiz lazim. Yezılarda

sinipiy luxiən'gə dikket kilix lazim, əslidiki kəmbəoələ dihan, yallanma dihanlarni rəhbərlik organlirida üstünlükkə igə kilix, xuning bilən billə, ottura dihanlar bilən birlixixkə dikket kilix kerək. Mən zhongyangdin dərhal bir yolyoruk qikrip, barlıq yeza əhalisigə bir ketim kəng kələmlik sotsiyalistik tərbiyə elip berixni, partiyə iqidiki ongqil jihuyzhuyilik idiyilərnə pipən kilixni, bəzi kadirlarning tar məhkimiqilik idiyisini pipən kilixni, həllik ottura dihanlarning kapitalistik idiyisini wə xəhsiyətqilik idiyisini pipən kilixni, pomixxik, bay dihanlarning əksilinkilawiy hərketlirigə zərbə berixni kuwwətləymən. Buningda asasiy tiq uqini ikkilinip turoqan həllik ottura dihanlaroqə karitip, ularning kapitalistik idiyisigə karita bir ketim daoli səzləx kürixi elip berix kerək. Buningdin keyin, bir yilda bir ketim kət'i boləqan daoli səzləx kürixi elip berip, rayon, yeza kadirlirining istil tüzitixigə maslixix, 3-hil kopiratiplarni tərtpkə selixkə maslixix, buning bilən kopiratiplarni pəydin - pəy mustəhkəmləx kerək. Yezilardimu aldi bilən dihanlarni "eqilix - sayrax"ka yəni pikir berixkə, gəp - səz kilixkə kozoqax kerək. Andin keyin yaxxilirioqə maqul bolux, yamanlirini pipən kilix kerək. Buni yukuridin hizmət guruppsi əwətip, xu jaydiki kadirlarning yezilarda istil tüzitixni baxkuruxioqə yardəmləxtürəx xərti astida pəydin - pəy elip berix kerək. Yezida xəhərdikigə ohxax, ya sotsiyalizim, ya kapitalizim digən muxundaq ikki yolning kürixi yənəla məwjut. Bu kürəx nəhayiti uzak wəqitta andin üzül - kesil oqəlibigə erixələydu. Bu — pütkül

etkünqi dəwrdiki wəzipə. Yezilarda, tirixqanliq - iktisatqillik bilən əy tutuxni tirixqanliq - iktisatqillik bilən kopiratip baxkurux bilən təng koyux, wətənni səyüx, kopiratipni səyüxni ailini səyüx bilən təng koyux kerək. Tirixqanliq - iktisatqillik bilən əy tutux məsilisini həl kiliq üqün ayallar təxkilatioğa tayinip hizmət ixləx bolupmu zərür. Yekinki birnəqqə yil iqidə, 35 milyart jing oğellə - parək elix wə 50 milyart jing axliq setiwelixni jəzmən orunlax kerək, kəm bolsa bolmaydu. Yillik həsulning exix - kemiixigə qarap təngxəxkə bolidu. Yezilarda, məhsulat yildin - yiloğa exip barəjanliqtin, axliqi yetixməydiyən aililər yildin - yiloğa azaymaқта, xunga setip berilidiyən axliq yildin - yiloğa azaytilixi lazim. Xəhərlərdə axliqning tolimu kəp setilip ketixinimu əhwaloğa qarap azaytix kerək. Xundak kiləanda, dələtning axliq zapisini yildin - yiloğa kəpəytip, yüz berix ehtimali boləjan jiddi ehtiyajning həddisidin qikkili bolidu. Əgər 85 milyart jingqə axliqni qoloğa kəltürəlmisək, mal bahasioğa təsir yetidu, pütkül həlk igiligi pilanining onğuxluk ijrə kilinixioğa təsir yetidu həmdə jiddi əhwaloğa takabil turux təs bolup qalidu, bu bəkmə həwplik. Bu yil küzlük yiojimdin burun, yezilarda dələt mənəpətigə wə kolliktip mənəpətkə etiwar bərməydiyən xəhsiyətqilik wə tar məhkimiqlikkə qarxi bir kətim kürəx elip berix kerək.

Əksilinkilapqilar bolidikən, jəzmən tazilax kerək. Adəm əltürəx az boluxi lazim, lekin əlüm jazasi hərgiz əməldin kaldurulmaydu, hərgiz omumi kəqü-

rüm kılınmaydu. Jaza mudditi toxup koyup berilgənlərdin yənə jinayət ötküzgənlərnı yənə tutup kelip kayta jaza həküm kılax kerək. Jəmiyətiki lükqəklər, afeylar, oqrılar, katillar, baskunqilik kılğanlar, hiyanətqilər, jamaət tərтіwini buzoğan, qanun-intizamoğa eoqır hilaplıq kılğanlaroğa ohxax eoqır jinayət ötküzgənlərnı xuningdək jamaət birdək buzuk adəm dəp hisaplıoğanlarnı jazalax kerək. Həzir siyasi - qanun tarmaklıridiki bəzi hizmətqilər wəzipisini ada kılmay, əslidə tutup kelip jazalaxqa tegixlik bolğan kixilərnımu tutup kelip jazalimaywatidu, bu toqra əməs. Yenik jinayətkə eoqır həküm qikirix toqra əməs, eoqır jinayətkə yenik həküm qikirixmu toqra əməs, hazırkı waqıttiki həwp keyinkisidə. Qımarnı mən'i kılax kerək. Hurapi təxkilatlarnı əstayidil əməldin qaldurux kerək. Ongı okuquqılarnıng baxlıqlirini üzül - kesil pipən kılax lazim, biraq omumən öz ornıda qaldurup baxkurux həmdə "okutkuqi" kılax lazim. Yukuridiki nuqtılar ötkünqi dəwrgə uyoğun kelidu, bularoğa shengwey, shiwey, aptonom rayonluq dangweylar məs'ul bolidu. Zhongyangning siyasət wə əmir - pərmanlırioğa hilaplıq kılmaslıq xərti astıda, yərlik siyasi - qanun, mədiniyət - maarip tarmaklıri shengwey, shiwey, aptonom rayonluq dangweylar wə əlkilik, xəhərlik, aptonom rayonluq həlk weyyüənhuy-lirining buyruoqıoğa boysunuxı, hilaplıq kılmaslıoqi kerək.

Həlk iqidiki ziddiyətni toqra həl kılax — bir omumi tema. Kəng türdə səzliniwərsə, singixip kalıdu, oqəlitə nərsimu oqəlitə tuyulmaydu. Həlk iqidiki ziddiyətni idiyisidin ötküzüp, eqip eytip,

bir türküm məsilini toqra həl kilip, ünümgə erixsə, təjribə hasil kilsa, kərkmaydioqan bolidu.

Yənə bir kətim eytip ətəy, həlk iqidiki ziddiyətni toqra həl kilix məsilisi diginimiz — partiyimiz əzəldin eytip keliwatqan ammiwi luxiəndə mengix məsilisi. Gongchəndang əzaliri amma bilən baməslihət ix kiliqqa mahir boluxi, hərəkəndəq wəqittimu ammidin ayril-masliqə lazim. Partiyə bilən ammining munasiwiti belik bilən suning munasiwitigə ohxax. Əgər partiya bilən ammining munasiwiti yahxi bolmisa, sotsiyalistik tüzümnü ornitix mümkin əməs; sotsiyalistik tüzüm ornitiləqəndimu, uni mustəhkəmləx mümkin əməs.

Armiya kəp kətim istil tüzətti, 3 qong intizam, 8 diqqətəni yoloqə koydi, hərbi, siyasi, iqtisadiy demokiratiyidin ibarət 3 qong demokiratiyini yoloqə koydi, urux wəqtida bəndə həmkarlik guruppisi kurdi, jün'guənlər bilən əskərlər, armiya bilən həlk iqqoyun - taxkoyun boluxni yoloqə koydi, adəm urux, adəm tillaxni 'mən'i kildi, qaqqan əskərləni etixni mən'i kildi. Xunga əskərlər kətirənggü rohluk, oqalip boldi. Kəral tutqan armiya muxundəq kilalayduyu, nimə üqün zawutlar, yezilar, idarilər, məktəplər əzidiki məsilə (ziddiyət) ləni besim bilən kayil kilix usuli arkilik əməs, bəlki demokiratiyini jari kildurup, səz bilən kayil kilix usuli arkilik həl kilalmaydikən?

Jahən'girliktinmu kərkmiqəndə yərdə, nimə üqün laobəyxinglərdin kərkimiz? Laobəyxinglərdin kərkidicəndə, həlk ammisini oqərəz uqmaydu, səz bilən kayil kililə bolmaydu, besim bilənla kayil kilix kərək dəp

karaydioqanlar həkiki kommunizimqi əməs.

Hainlar wə eojir dərijidə kanun - intizamoja hilaplik kioqanlarni hisapka almiojanda, istil tuzitixatə barlik partiyə, ittipak əzalirini asrax, ularning hatalioqi wə kəmqiligini tuzitixigə, hizmət usulini yaxxilixioja, hizmət iktidarini ətürüxigə, siyasi səwiyisini ətürüxigə, idiyiwi səwiyisini ətürüxigə zor küq bilən, səmimi yardım berix kerək. Gongchəndang əzaliri jəzmən kətirənggü rohluk boluxi, jəzmən kəysər inkilawiy iradigə igə boluxi, jəzmən kiyinqiliktin korkmaydioqan wə egilməs-sunmas iradisi arkilik hərəkəndə kiyinqilikni yengidioqan rohka igə boluxi lazim, jəzmən xəhsiyətqilik, tar məhkimiqlik, mutlək təng təksimatqilik wə ziyouzhu-yini yengixi lazim, undəq bolmisa, ismi jismioja layiq gongchəndang əzasi hisaplanmaydu. Kətirənggü rohini yokatqan, inkilawiy iradisini yokatqan wə hatalioqida qing turuwalioqan bəzi kixilərgə kəp kətim tərbiyə bərsimu əzgərmigən əhwalda, dangwey ularni muwapik bir tərəp kilixi, eojirlirini intizam bilən ədəp-lixi lazim.

Shengwey, shiweylarning, aptonom rayonluk dangweylarning birinqi shujiliri (baxka shujilarmu ohxax) din, omumi dairidiki hizmətkə yetəkqilik kilixka paydilik bolsun üqün, yerim yildin bir yiloqiqə wakit iqidə birər kopiratip, birər zawut, birər soda dukini, birər məktəpni əzliri biwastə tətqiq kilip, bilim hasil kilip, pikir bayan kilix hokukioja igə bolux tələp kilinidu. Wilayət, nahiyə, rayonlarning dangwey shujilirimu xundəq kilixi kerək.

Bu qetimki burzua ongqilirini pipən kılıxning əhmiyitini kiqik qaoqlımaslıq kerək. Bu — siyasi səp wə idiyiwi səptiki uluq sotsiyalistik inkılap. Yaloquz 1956 - yildiki iqtisadiy səptiki (ixləpqikirix wastilirigə boləjan mülükqilik jəhəttiki) sotsiyalistik inkılapningla boluxi kupayə kılmaydu, uning nətijsimu mustəhkəm bolmaydu. Ven'griyə wəkəsi buningəja ispat. Yənə siyasi səp wə idiyiwi səptiki üzül - kesil sotsiyalistik inkılapmu boluxi kerək. Gongchəndangning demokiratik partiyə - guruhlar, ziyalılar sahəsi wə soda - sanaətgilər sahəsidiiki bir kısıim kixilər (ongqılar) arisida rəhbərlik həkukining boluxi əlwəttə mümkin əməs, qünki ular — düxmən; kəp sanlık kixilər (arılıktikilər) arisida rəhbərlik həkuki mustəhkəm əməs; bəzi mədiniyət - maarip orunlirida partiyə rəhbərliğı tehi pəkət ornitilmidi. Arılıktikilərgə karita mustəhkəm rəhbərlik həkukini ornitix həmdə uni mümkin kədər baldurraq mustəhkəmləx kerək. Burzuaziyə wə burzua ziyaliliri gongchəndangəja kənglidə kayil əməs, ularning iqidiki ongqılar biz bilən elixip bekixka bəl baqlıəjan idi. Elixiwidi, məqlup boldi, andin əzlrining zamanining etüp kətkənligini, ümit kəlmıəjanlıəjini qüxəndi. Pəkət muxu waqittıla, ularning iqidiki kəp sanlık kixilər (arılıktikilər wə bir kısıim ongqılar) andin bara - bara yuwaxlixip, əzlrining burzua məydanidin bara - bara wazkeqip, puroletariyat tərəpkə etüp, puroletariyatka tayinip jan bekixka bəl baqlidi. Az sandiki kixilər əlgiqə əzgərmisə, ular əzlrining əksiyətqil nuqtiinəzirini gərigə aloəaq kətsun. Lekin biz huxyarlıəjimizni ətürü-

ximiz lazim. Bilix kerəkki, ular pürsət tapsila yənə alitopilang kətiridu. Bu kürəx həzirdin baxlap yənə 10 yildin 15 yilojıqə sozuluxi mümkin. Obdan ixlənsə, waqti kışkırıxi mümkin. Bu, 10 — 15 yildin keyin sini-piy kürəx əqıdu, digənlik əməs, əlwəttə. Dunyada jahan'girlik wə burzuaziyə tehi məwjut bolupla turidikən, məmlikitimizdiki əksilinkılapqılar wə burzua onqılirining hərkiti həman sinipiy kürəx haraktirini elipla kəlməstin, bəlki həman həlkəradiki əksiyətqilər bilən maslaxkan bolidu. Nəwəttiki kürəxni, idiyə jəhəttin tehimu qongkur, tehimu üzül - kesil elip berix üqün, zərür bir baskuqtin keyin, boran - qapkun xəklidin ojur - ojur xamal, sim - sim yamojur xəkligə ötküzüx kerək. Birinqi həl kılouq jəngdə, ötkən birkanqə ay iqidə, əsaslıoqi, yekinki ikki ay iqidə biz oqəlibə kilduk. Əmma omumi yüzlük oqəlibini koloqa kəltürüx üqün, yənə birkanqə ay qongkur kezixka toqra kelidu, həpila - xapila yiojixturup koyuxka hərgiz bolmaydu. Bilix kerəkki, əgər bu jəngdə oqəlibə kılalmisak, sotsiyalizimdin ümit yok.

Qong munazirə omumi həlk haraktirlik bolup, u inkılap wə kurulux ixliri toqrimu, toqra əməsmu (inkılap wə kuruluxning nətijisi əsasiy orunda turamdu, turmamdu), sotsiyalizim yolida mengix kerəkmü, kerək əməsmü, gongchəndangning rəhbərliqi kerəkmü, kerək əməsmü, puroletariyat diktaturisi kerəkmü, kerək əməsmü, demokiratiyə - mərkəzləxtürüx tüzümi kerəkmü, kerək əməsmü, xuningdək dölitimizning diplo-matiyə siyasiti toqrimu, toqra əməsmü digən'gə ohxax

zor məsililərnı həl kıldı wə həl kılmakta. Muxundak bir kətimlik omumi hək haraktirlik qong muna-zirining boluxı nahayıti təbii idi. U Sovet ittipakıda 20 - yillarda boləjan (Trotski katarliklar bilən bir məm-likəttə sotsiyalizim kuroqili bolamdu, yok digən məsile munazirə kilinojan⁽¹⁾), dəlitimizdə 50- yillarning 7- yilida boldi. Biz əgər bu kətimki munaziridə toluk oqə-libə kəzinalmisak, dawamlik aloja basalmaymiz. Biz munaziridə oqəlibə kəzinidiojanla bolsak, məmlikitimiz-ning sotsiyalistik əzgertix wə sotsiyalistik kuruluxini zor dərijidə ilgiri sürələymiz. Bu — dunyawı əhmiyətke igə uluq wəkə.

Qüxinix kerəkki, məmlikitimizdə zamaniwilaxkan sanaət اساسini wə zamaniwilaxkan yeza igilik اساسini kurux üqün, hazırdin baxlap yənə 10 yildin 15 yiloqıqə wakıt ketidu. 10 yildin 15 yiloqıqə boləjan arilikta ij-timai ixləpqi kirix küqliri birkədər toluk rawajlansa, andin bizning sotsiyalistik iktisadiy tüzümimiz wə siyasi tüzümimiz əzining birkədər toluk maddi اساسioja igə boləjan hisaplinidu (Həzir bu maddi اساس tehi taza toluk əməs), andin dəlitimiz (üstkurulma) toluk mus-təhkəmlən'gən hisaplinidu, andin sotsiyalizim jəmiyiti tüptin kurulojan hisaplinidu. Həzir tehi kurulmidi, yənə 10 yildin 15 yiloqıqə wakıt ketidu. Sotsiyalizimni kurup qikix üqün, ixqılar sinipi əzining tehnik kadirlar koxunioja igə boluxı lazim, əzining jiaoshouliri, oqut-kuqiliri, alimliri, muhbirliri, ədipliri, sən'ətkarliri wə Marksizim nəziriyiqiliri koxunioja igə boluxı lazim. Bu nahayıti zor koxun, adəm az bolsa bolmaydu. Bu wə-

zipini buningdin keyinki 10 yildin 15 yiloqıqə boləqan waqıt iqidə asasiy jəhəttin həl kılıx kerək. 10 yildin 15 yiloqıqə boləqan waqıttin keyinki wəzipə bolsa ixləpqi-kirix küqlirini yənimu ilgiriləgən həlda rawajlandurup, ixqılar sinipi ziyaliliri koxunini yənimu ilgiriləgən həlda kengəytip, tədriji həlda sotsiyalizimdin kommunistimozə otuxning zərür xərtirini hazirlap, səkkizdin on-otıqə 5 yillik pılan arkilik iktisadiy jəhəttə Amerikiəqə yetixiwelıx wə uningdin exip ketixkə təyyarlıq kilixtin ibarət. Gongchəndang əzaliri, yaxlar ittipaki əzaliri wə barlıq həlkning həmmisi bu wəzipini bilixi, həmmisi tirixip üginixi kerək. Xərt - xaraiti barlar tirixip tehnikə üginixi, kəsp üginixi, nəziriyə üginixi lazim, xundak kilip ixqılar sinipi ziyalilirining yengi koxunini yetixtürux kerək (Bu yengi koxun kona jəmiyəttin kəlgən, həkiki yosunda əzgirip ixqılar sinipi məydanida qing turoqan barlıq ziyalılarni öz iqidə alidu). Bu — tarix bizning aldimizozə koyoqan uluq wəzipə. Ixqılar sinipi ziyalilirining bundak zor yengi koxuni yetixtürülmigiqə, ixqılar sinipining inkilawiy ixliri toluq mustəhkəmlinəlməydu.

Zhongyang wə əlkə, xəhərlərnin istil tüzitix, onqılarni pipən kılıx wə arilikteki ammını koloqə kəltürux-tin ibarət üq wəzipə jəhəttə təjribə hasil kiləqanlıqı zor ix. Bu təjribə boləqanda, ix asanoqə quxidu. Buningdin keyinki birkanqə ay iqidiki wəzipə — wilayət wə nahiyilərgə təjribə hasil kilixni ügitix. Həzirdin baxlap bu yil kix, kələr yil ətiyazotıqə boləqan wəzipə — rayon wə yezilaroqə təjribə hasil kilixni tədriji ügitix; xəhərlər-

də bolsa, rayonlaroqa, zawut - kan asasiy katlam orunlaroqa wə məhəllə ahalə weyyüənhuylirioqa təjribə hasil kılıxni ügitix. Xundak kılonda, həmmə yorup ketidu, ammiwi luxiən nurofun kixilər üqün yalojan gəp bolup kalmaydu, həlq iqidiki ziddiyətni birkədəs asan həl kılilili bolidu.

Shengwey, shiweylarning, aptonom rayonluk dangweylarning birinqi shujiliri wə pütün dangwey bu uluq kürəxni pütünləy əz qolida tutuxi kerək. Demokratik partiye - guruhlar (siyasi sahə), maarip sahəsi, ahbarat sahəsi (jümlidin barlıq gezit wə zornallar), pən - tehnika sahəsi, ədibiyat - sən'ət sahəsi, səhiyə sahəsi, soda - sanaət sahəsidi ki siyasi əzgərtix hizmitini wə idiyə əzgərtix hizmitini pütünləy əz qolida tutuxi kerək. Əlkə, xəhər, aptonom rayonlarning əzlrining Marksizim nəziriyiqiliri, əzlrining alim wə tehnik hadimliri, əzlrining ədipliri, sən'ətkarliri wə ədibiyat - sən'ət nəziriyiqiliri boluxi, əzlrining yaramlıq gezit - zornal təhrirliri wə muhbirliri boluxi kerək. Birinqi shujilar (baxka shujilarmu xundak) gezit wə zornaloja alahidə əhmiyət berixi, əzini kaqurmaslıoqi kerək, selixturup turux üqün, hər bir kixi az bolonda 5 gezit, 5 zornalni kərüp turuxi kerək, xundak kılonda andin əzining gezit - zornallirini yaxxiliyalaydu.

Ongqilarni pipən kılıx ixi pütkül demokratik partiye - guruhlarni, ziyalilar, soda - sanaətqilər sahəsini nahayiti kattik zilziligə saldi. Ularning iqidiki kəp sanlık kixilər (arılıktikilər)ning sotsiyalizim yolini wə puroletariyatning rəhbərligini qəbul kılıxka mayil ikənligini

kөрүx керәк. Hәр hil kixilərdə bundak mayillikning dərjisi ohxax bolmaydu. Kөрүx керәкки, sotsiyalizim yolini həkiki qobul kiliх wə puroletariyatning rəhbərliğini həkiki qobul kiliхtin ibarət muxu asasiy nuқtilarda hazir ularda pəkət bir hil mayillik bolsimu, lekin muxundak mayillik bolidioqanla bolsa, ular burzua məydani-din ixqilar sinipi məydaniqə ətüxtək uzun musapide tunji kədəmnı baskan bolıdu. Əgər bir yillik istil tüzitixni baxtin kəqürsə (bu yil 5- aydin kelər yil 5- ayofiqə), zor bir kədəm aloqə basıdu. Ilgiri bu kixilərdə sotsiyalistik inkilapka katnixixka rohiy təyyarlik yok idi. Bu inkilap ular üqün uxtumtut bolup kaldı. Gongchəndang əzaliri iqidiki bir kışim kixilər üqünmu xundak boldı. Ongqılarnı pipən kiliх wə istil tüzitix u kixilər üqün, kəng amma üqün qongqur bir sotsiyalistik tərbiyə bolıdu.

Qong hətlik gezitni soda dukanlirining magizinliri, yezilar (rayon - yezilar), baxlanoquq məktəplər, armiyining ying wə liəndüyliridin baxka orunlarning həmmisidə kollinixka bolıdu. Məmlikitimizning xaraitida, bu—puroletariyatka paydilik, burzuaziyigə paydisiz bir kürəx xəkli. Qong hətlik gezittin kərkuxning asasi yok. Ali məktəplər, zhongyang, əlkə - xəhər, wilayət, nahiyə dərjilik organlar wə xəhərlərdiki qong karhanilar üqün qong hətlik gezit, səhbət yioqini wə munazirə yioqini — ziddiyətlərnı pax kiliх wə tügıtix, kixilərnı aloqə basturuxning nahayiti yahxi 3 hil xəkli.

Istil tüzitix dawamida, həkəndak wakıtta ixləp-qikirixka wə hizmətkə dəhli yətküzməslik kerək. Jaylar

istil tüzitixtə özige karaxliq organlarning həmmisidə birla waqıtta elip barmastin, muddətkə wə türkümgə bөлüp elip berixi kerək.

Dəhxətlik dolqunlardin qorkmay, uningoja baxni tik tutup takabil turux kerək. Birər orun üqün eytkanda, təhminən 2 - 3 həptidə kəlkün etüp ketidu, ongqilaroja kayturma zərbə berixtin ibarət yeni baskuqqa etüxkə bolidu. 2-3 həptigiqə, hərkaysi orunlarning rəhbərli ri ongqilarning qaljiranə hujumlirioja nisbətən baxni tik tutup, rəddiyə bərməy anglapla turuxi, dikqət - etivarini mərkəzləxtürüp təhlil - tətqiq kilixi, küqni toplap, kayturma hujumoja təyyarlinixi, solqilar bilən ittipaklixip, ariliktilərnə qoloja kəltürüp, ongqilarni yitim qalduruxi kerək, bu — bir yürux nahayiti yahxi Marksizimlik celüe.

Qong sayrax, qong eqilix baskuqi (bir tərəptin istil tüzitix, bir tərəptin əzgərtix), ongqilaroja kayturma zərbə berix baskuqi (bir tərəptin istil tüzitix, bir tərəptin əzgərtix), nuktilik halda tərtpkə selix - əzgərtix baskuqi (dawamlıq eqilix - sayrax), hər bir kixi həjjət üginix, tənkitləx wə əsləx, əzini əstürux baskuqi, bular — zhongyang, əlkə - xəhər, wilayət, nahiyidin ibarət 4 dərjilik organlar istil tüzitixtə besip etidiojan 4 baskuq. Uningdin baxka, xəhər wə yezilardiki asasiy katlam orunlarning istil tüzitiximu bar. Muxundak bir ketim istil tüzitix elip berilsa, pütün partiye wə pütün məmləkət həlkining kiyapiti jəzmən yip - yeni tüs alidu.

Shengwey, shiweylarning, aptonom rayonluk

dangweylarning wə diweylarning birinqi shujilirining, 9- ayda eqilidioqan zhongyang weyyüenhuyning omumi yioqinioqa təyyarlıq kərux yüzisidin, 8- ayda biraz waqit ajritip, yezilardiki kopiratiplarni tərtipkə selix, ixləp-qikirix, axlık qatarlık məsililərnı təkxürüp beqixini soraymən. Yeza igiligining 40 maddilik gangyaosioqa tüzitix kirgüzüx kerəkmü, yok, maddimu - madda muzakirə qilip beqixinglarni soraymən.

IZAH

(1) «Sovet ittifaqi gongchəndangi (bolxewiklar) tarihi qisqıqə kursi»ning 9- bap, 5- bəlümigə qaralsun.

INKILAPNI ILGIRI SÜRGÜQILƏRDİN BOLAYLI*

(1957- yil 10- ayning 9- küni)

Bu ketimki yioqin nahayiti obdan etti. Shengwey wə diweylardiki yoldaxlar zhongyangning bundak kengəytilgən omumi yioqinioqa katnaxti, əmiliyətə bu 3 dərjilik kadrlar yioqini bolup, fangzhenlarni ayding-laxturuwelix, təjribilərnı almaxturux, iradini birlikkə kəltürüxkə paydilix.

Bundak yioqinni yilda bir ketim eqix zərürdək turidu. Qünki bizning bundak qong məmlikitimizdə hizmətlər nahayiti murəkkəp bolidu. Bultur yioqin aqmay ziyan tarttuk, ongqillik kelip qikti. Ozaki yili ərləx boləjan idi, bultur boxixip ketix boldi. Dərwəqə, bultur 8- kurltay eqildi, wakitmu bolmıdi. Yənə muxundak yioqin aqkanda, az sandiki xienwey shujilirini wə bəzi qong xəhərlərdin birnəqqə qüwey shujilirini arilaxturuxka, məsilən, birər yüz kixini qoxuxka bolidu. Mən hərkaysi əlkiləningmu pütün əlkə boyiqə bir ketim bir kism kopiratip kadrlirini arilaxturojan halda 3 dərjilik yaki 4 dərjilik kadrlar yioqinini eqip, məsililərnı eniklap

* Bu — yoldax Mao Zedong Zhongguo gongchəndangi 8- nəwətlik zhongyang weyyüenhuyining kengəytilgən 3- omumi yioqinida səzligən sez.

qikixini təkliپ kılımən. Bu — birinqi nuқта.

Ikkinqi nuқта, istil tüzitix üstidə tohtilimən. Dadil eqilix, üzül - kesil eqilix, kət'i eqilix kerək; dadil əzgərtix, üzül - kesil əzgərtix, kət'i əzgərtix kerək. Bizdə muxundaq iradə boluxi lazim. Undaq bolsa, buningoqa yənə onqgilaroqa qarxi turux, kəng kələmdə qarxi turuxni qoxux kerəkmü? Qoxmisimu bolidu. Qünki onqgilaroqa qarxi turux izoqa qüxti, bəzi jaylarda ayaklaxti. Hazirki muqim nuқта — asasiy qatlamlardiki eqilix, asasiy qatlamlardiki əzgərtix yəni nahiyə, rayon, yezidin ibarət 3 dərijilik orundiki eqilix - sayrax wə tərtpkə selix - əzgərtix. Zhongyang wə əlkə, xəhər dərijilik bəzi tarmaklarda eqilixni yənə elip berix kerək, ləkin eqirlik mərkizi — əzgərtix məsilisi.

Bu yil amma inkilapning bir hil xəklini, ammiwi kürəx xəklini ijat qildi, u bolsimu qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlik gezit. Hazir inkilawimizning məzmuni əzining əng muwapıq xəklini tapti. Bundaq xəkilning ilgiri barliqqa kelixi mümkin əməs idi. Ilgiri urux, 5 qong hərəkət⁽¹⁾, 3 qong əzgərtix boluwatkaqqa, bundaq bimalal munazirilixix xəklining boluxi mümkin əməs idi. U qaoqlarda, bimalal munazirilixix, pakit qoyux, daoli səzləxni birər yil elip berixka imkaniyət yok idi. Hazir imkaniyət bar. Biz tapkan bu xəkil hazirki ammiwi kürəxning məzmuniəqa uyoqun kelidu, hazirki sinipiy kürəxning məzmuniəqa uyoqun kelidu, həlk iqidiki ziddiyətni toqra həl qilix məsilisigə uyoqun kelidu. Bu xəkil tutuwelinsa, buningdin keyinki ixlar jik ongaylixip ketidu. Qong hək - qong nahək bolsun,

kiqik hək - kiqik nahək bolsun, inkilaptiki məsililər bolsun, kuruluxtiki məsililər bolsun, həmmisini muxu sayrax - eqilix, munazirilixix xəkli arkilik həl kiloqili bolidu, bəlki tezrək həl kiloqili bolidu. Solqilar ariliktiki-lər bilən billə sayrap-eqilip, munazirə kilipla kəlməstin, bəlki tamamən axkara həlda onqqilar bilən billə sayrap-eqilip, munazirə kildi, yezilarda bolsa pomixxik, bay dihanlar bilən billə sayrap-eqilip, munazirə kildi. Qandaktu “partiyə zamani bolup kətti”, “gongchəndang orun boxatsun”, “təhtirawandin qüxsun” digənlərni “sətqilik”boluxtin kərkəmay gezitkə bastuk. Əmdila “təhtirawanoqa qikқан” iduk, onqqilar bizni “təhtirawandin qüxsun” didi. Qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlik gezittin ibarət bundak xəkil ammining zhudongluoqini jari kilixka, ammining məs’uliyətqanlıoqini əstürüxkə taza muwapik kelidu.

Partiyimiz demokiratiyə ən’ənisigə igə. Demokiratiyə ən’ənisi bolmisa, bundak qong sayrax, qong eqilix, qong bəs - munazirə wə qong hətlik gezitni kobul kilixi mümkin bolmioqan bolatti. Yən’əndiki istil tüzitix waqtida hatirə yezix, əzi üstidə əsləx, əzara yardəm berix boləqan, 7 - 8 adəm bir guruppa boləqan, birnəqdə ay elip beriləqan. Mən uqraxқан kixilərninğ həmmisi xu ketimki istil tüzitixmin minnətdar bolup, zhuguənzhuyni əzgərtix xu ketimdin baxlandi diyixti. Yər islahati waqtida amma bilən baməslihət ix kilinatti, idiyidin ətküzülətti. Armiyimizdə liənzhang jəngqilərninğ yotkinini yepip koyatti, jəngqilər bilən barawər asasta, dostanə səhbətlixətti. Yən’əndiki istil tüzitix, yər isla-

həti, armiyidiki demokiratik turmux, xuningdək “3 ni təkxürux, 3 ni tərtpkə selix”⁽²⁾, keyinki “3 kə qarxi”, “5 kə qarxi” hərəkətlər, ziyalilarning idiyisini özgərtix qatarlıqlarning həmmisidə mol demokiratiyə xəkli bar idi. Lekin, bundak qong sayrax, qong eqilix, qong bəs - munazirə elip berilidiqan, andin keyin yənə qur-qur xamal, sim - sim yamoqur, məslihətlixix, riqəbətləndürux bolidiqan xəkil pəkət hazırki waqittila boluxi mümkün. Bundak xəkilni tepiwalduk, buning ixlirimiz-oqa qong paydisi bolidu, zhuguənzhuoyini, guənliaozhuoyini, buyruqçilik (buyruqçilik diginimiz adəm urux, adəm tillax, məjburi ijra kildurux)ni tügixni, rəhbiriyy kadrlarning amma bilən iqqoyun - taxqoyun bolup ketixini ongay ixka axuroçili bolidu.

Bizning demokiratiyə ən’ənimiz bu yil zor dərjide rawajlandi, buningdin keyin qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlik gezittin ibarət bu xəkilni dawamlaxturux lazim. Bu xəkil sotsiyalistik demokiratiyini toluq jari kildurdi. Bundak demokiratiyə pəkət sotsiyalistik dələttila boluxi mümkün, kapitalistik dələttə boluxi mümkün əməs. Bundak demokiratiyə اساسida, mərkəzləxtürux ajizlaxmaydu, bəlki mərkəzləxtürux tüzümi tehimu mustəhkəmlinidu, puroletariyat diktaturisi küqiyidu. Qünki puroletariyat diktaturisi kəng ittipaqçioqa tayinidu, puroletariyatning boluxila kupayə kilmaydu. Zhongguo puroletariyatining sani az, 10 milyondin kəprəkla, u nəqqə yüz milyon nopusluk kəmbə-qəəl dihan, təwən ottura dihan, xəhər kəmbəqəəlliri, namrat qol sanaətqilər wə inkilawiy ziyalilaroqa tayan-

oqandila, andin diktatura yurguzolaydu, bolmisa, yurguzolmaydu. Hazir ularning aktiplioqini qozoqioqan iduk, puroletariyat diktaturisi mustahkamlendi.

Uqinqi nuqta, yeza igiligi. Yeza igiligini rawajlanduruxning 40 maddilik gangyaosioqa tuzitix kurguzuldi, yekin arida tarkitilidu. Yoldaxlarning yezilarda bir ketim munazire, muzakirini obdanrak uyuxturuxini soraymen. Bazi yoldaxlardin, wilayetlar yeza igilik pilani tuzuxi kerakmu, kerak emesmu? dep sorisam, tuzuxi kerak deydu. Rayonlar tuzuxi kerakmu, kerak emesmu? dep sorisam, tuzuxi kerak deydu. Yezilar tuzuxi kerakmu, kerak emesmu? dep sorisam, tuzuxi kerak deydu. Kopiratiplarmu tuzuxi kerak. Undak bolsa mundak birnaqqe darije: elke, wilayet, nahiyet, rayon, yeza, kopiratiptin ibarət 6 darije bolidu. Silarning bu yeza igilik guyhuasini qing tutup tuzup qikixka ahmiyet berixinglarni soraymen. Guyhua, pilan digenler bir ix, dep adetlinip kaptuk, guyhua disakmu bolidu. Omumi yuzluk guyhuax, rahberlikni kuqeytix, shuji kol selip ixlax, putun partiyet kopiratipti kuruxta qing turux lazim. Bultur keyinki yerim yilda putun partiyet kopiratipti kurux bilən xuoqullanmiqandek, shujilar anqo kol selip ixlimigendek turidu. Bu yil hiliqidak ixlaxta qing turuximiz kerak.

Guyhua zadi qaqaan tuzulup bolar? Men bazi yoldaxlardin soridim, bazi jaylar tuzup boptu, bazi jaylar tehi toluk tuzup bolmaptu. Hazir muhim nuqta kilindioqini elke, wilayet, nahiyidin ibarət 3 darije, ular bu yil kix yaki kelər yil etiyazda tuzup bolalamdu, yok? Eger tuzup bolalmisa, kelər yil hernime

kilip bolsimu tüzüp boluxi, bəlki 6 dərjining həmmisi tüzüp boluxi kerək. Qünki birnəqqə yillik təjribigə igə bolup kalduk, məmlikət boyiqə yeza igiligini rawajlanduruxning 40 maddilik gangyaosimu tüzülüp bolay döp qaldi. Yeza igiligini rawajlanduruxning 40 maddilik gangyaosini, əlkining guyhuasi wə baxka hər dərjilik orunlarning guyhuasini yezilaroqa apirip muzakirigə koyux kerək. Lekin, 7 guyhuani birakla muzakirigə koysa bək jik bolup ketidu, yənila muddətkə, türkümgə bөлüp amma arisioqa apirip eqilix - sayraxka wə munazirigə koyux kerək. Bu — uzak muddətlik guyhua toqrısidiki gəp. Tüzüp qikiloqandın keyin, kəlgüsidə muwapik bolmay kalsa qandaq kilix kerək? Yənə birnəqqə yillik təjribigə igə boloqandın keyin, yənə tüzitix kerək. Məsilən, “40 madda” birnəqqə yil etkəndin keyin yənə tüzitilidu. Tüzitilməsliğı mümkün əməs. Meningqə, təhminən 3 yilda bir kiqik tüzitilidu, 5 yilda bir qong tüzitilidu. Bir guyhuaning boloqini, hər halda, bolmioqandın yahxi. Jəmi 12 yil idi, 2 yil etüp kətti, 10 yilla qaldi, əmdi qing tutulmisa, “40 madda”da bəlgilən’gən 3 hil rayonda ayrim - ayrim halda axlikning mo bexi məhsulatini 400 jingoqa, 500 jingoqa, 800 jingoqa yətküzüx digən pılan kərsətküqining kuruk gəp bolup kəlix həwpi bar. Qing tutulsa, orunlinixi mümkün.

Meningqə, Zhongguo yərgə tüzüpilep ixləxkə tayinip jan bakidu. Kəlgüsidə Zhongguo dunyada birinqi yukuri məhsulatlik dölət bolup kalidu. Bəzi nahiyilərdə hazır axlikning mo bexi məhsulati ming jing boluwatidu, yerim əsirdə mo bexi məhsulatini 2 ming jingoqa

yətküzgili bolamdu, yok? Kəlgüsidə Huanghe dəryasi-ning ximalida axlikning mo bexi məhsulatini 800 jingoğa, Huəyhe dəryasining ximalida mo bexi məhsulatini ming jingoğa, Huəyhe dəryasining jənubida mo bexi məhsulatini 2 ming jingoğa yətküzgili bolamdu, yok? 21-əsirning baxlirida bu kərsətkükə yetimiz disək, yənə nəqqə on yil bar, bəlkim, unqilik kəp waqit kətməs. Yərgə tujüpiləp ixləxkə tayinip jan bakqanda, adəm kəp-rək bolsimu jan bekip ketələymiz. Meningqə, ottura hisap bilən kixi bexioğa 3 modin yər bolsa bək jik bolup ketidu, kəlgüsidə birnəqqə pungdinla yər bolsa kupayə. Əlwəttə, yənila tuofutka qək koyux lazim, mən tuofutni mukapatlimakqi əməsmən.

Yoldaxlarning dihanlaroğa ketidioğan axlikni iditlap bekişini soraymən. Juoşlanma boluxi üqün, tirixqanlik - iktisatqillik bilən öy tutuxni, axlikni tejəp ixlitixni tə-xəbbus kilix lazim. Dələttə juoşlanma boluxi, kopiratip-larda juoşlanma boluxi, aililərdə juoşlanma boluxi lazim, muxundak 3 hil juoşlanma bolojanda, bayaxat bolimiz. Undak qilmay, həmmisini yəp tügitiwətsək, qan-dakmu bayaxatlik bolidu?

Bu yil mol hosul aloşanliki jaylar, apətkə uqrimi-şanliki jaylar juoşlanmini az - tola axuruxi kerək. Kəm hosulning ornini mol hosul arkilik toldurux nahayiti zərür. Bəzi əlkilərdiki kopiratiplarda, jamaət fondi (5 pirsənt), parawanlik fondi (5 pirsənt), baxkurux hirajitidin baxka, ixləpqişirix hirajiti omumi məhsulat kimmitining 20 pirsəntini təxkil kilidu, buning iqidə asasiy quruluş hirajiti yənə ixləpqişirix hirajitining 20

pirsəntini təxkil qılıdu. Mən baxқа əlkilərdiki yoldaxlar bilən məslihətlixip baxtim, ular, əsasiy quruluş hirajiti köprək bolup kətkəndək turidu, dəydu. Būgün silərgə səzligənlimning həmmisi təklip haraktirlik nərsilər, ijra qilixқа bolidioqanlirini ijra qilinglar, ijra qilixқа bolmaydioqanlirini ijra qilmanglar, uning üstigə, hərқaysi əlkə, hərқaysi nahiyilərdə birdək bolup kətmisun, silər muzakirilixip bekinglar. Ilgiri bəzi jaylarda kopi-ratiplarning baxқurux hirajitining igiligən nisbiti bəq qong bolup kətkən, uni 1 pirsəntkə qūxūrūx kerək. Baxқurux hirajiti diginimiz kopiratip kadirliroqə berilidioqan qoxumqə yardəm wə ix hirajiti. Baxқurux hirajitini azaytip, etiz - erik əsasiy quruluşi hirajitini kəpəytix lazim.

Zhongguoluklar jasarətlik boluxi kerək. Biz pütүн məmlikətning xəhər, yeziliridiki hər bir adəmgə uluqwar nixanoqə igə bolux, jasarətlik bolux toqrisida tərbiyə beriximiz lazim. Qong yəp-qong iqix, həmmiini yəp tūgitix, iqip tūgitix jasarət hisaplinamdu? Bu hiqқandak jasarət hisaplanmaydu. Tirixqanlik - iktisatqillik bilən əy tutux, yirakni nəzərdə tutux lazim. Toy - təkün, əlüm - yitim ixlirida, oqul əyləxtə, adəm əlgəndə katta ziyapət, nəzir - qirəq berixning zadila zərūriyiti yəq. Muxundak tərəplərdə tejəx lazim, israpqilik qilmaslik lazim. Bu — kona adətlərnəi əzgərtix. Bu adətnəi əzgərtix üqün, qong sayrax, qong eqilix arkilik, ya bolmisa kiqik sayrax, kiqik eqilix arkilik talax - tartix qilixқа toqra kelidu. Yənə qimar oynaxmu bar, bundak məsilini burun mən'i qilixқа əmal yəq idi, buni pəkət qong sayrax, qong eqilix, munazirilixix arkiliklə əzgərt-

kili bolidu. Meningqə, kona adətlərnı özgərtixnimu guyhuaqə kirgüzüx lazim.

Yənə 4 ziyandaxni yokitix, tazilikka riayə kilixnu bar. Qaxkan, kuxkaq, qiwin, paxa — bu 4 hil nərsini yokitixka nahayiti əhmiyət berip keliwatimən. 10 yilla kaldı, bu yil təyyarlik kilip, səpərwər kilip, kelər yili ətiyazda elip barsaq kəndək? Qünki qiwin xu qəqda pəyda bolidu. Meningqə, bu nərsilərnı yənıla yokitix kerək, pütün məmlikət boyiqə tazilikka kattik riayə kilix kerək. Bu — mədəniyət, bu mədəniyətni zor dəridə əstürüx kerək. Musabikə elip berip, bu nərsilərnı kət'i yokitix, həmmə adəm tazilikka riayə kilix kerək. Hərkəysi əlkiyərdimü ilgiri-keyin bolsa bolidu, hərkəysi nahiyilərdimü ilgiri - keyin bolsa bolidu, kəlgüsidə kim kəhriman bolup qıqarkin, keni. Zhongguo 4 tin hali: Birinqidin, qaxkəndin hali, ikkinqidin, kuxkaqtin hali, üçinqidin, qiwindin hali, tətinqidin, paxidin hali məmlikətə aylinixi lazim.

Pilanlik tuquttimu 10 yillik guyhua boluxi lazim. Buni az sanlik millətlər rayonida omumlaxturmaslik kerək, adəm az jaylardimü omumlaxturmaslik kerək. Adəm kəp jaylardimü nuktilik sinək kilip, kədəmmü - kədəm omumlaxturux, omumi yüzlük pilanlik tuqutni kədəmmü - kədəm ixka axurux lazim. Pilanlik tuqut tuqutrisida axkara tərbiyə elip berix lazim, bümü qong sayrax, qong eqilix, qong munaziridin neri kətməydu. İnsanlar tuqut jəhəttə tamamən həkümətsizlik həlildə bolup, əzini əzi tizginliyəlməy kəldi. Kəlgüsidə tamamən pilanlik tuqutni ixka axurux üçün, bir ijtimai

küq bolmisa, köpqilikning razilioqi bolmisa, köpqilik birlikte ixlimesə bolmaydu.

Yənə omumlaxturup pilanlax məsilisi bar. Baya sezliginim yeza igilik pilani, yənə sanaət pilani, soda pilani, mədiniyət - maarip pilanimu bar. Sanaət, yeza igiligi, soda, mədiniyət - maaripni omumlaxturup pilanlax tamamən zərür, bularni birləxtürüp əzara maslaxturux lazim.

Təjribə etizi terix təjribisi omumi yüzlük kengəy-tixkə ərzydu. Nahiyə, rayon, yeza wə kopiratiplardiki rəhbiriy kadrlarning həmmisi kiqikrək bir parqə etizni terip, yukuri məhsulat aloqili bolidioqan - bolmaydioqanliqini, kandaq usul kollanoqanda yukuri məhsulat aloqili bolidioqanliqini təjribə kilip bekixi kerək.

Biz yeza igilik tehnikisining sirini biliweliximiz lazim. Yeza igiligi bilən xuqullinixta tehnika ügənməy bolmaydu. Siyasi bilən kəsp karimu - qarxilikning bir-ligi, siyasi asasiy orunda, birinqi orunda turidu, siyasi bilən kari bolmaydioqan haqixka jəzmən qarxi turux kerək; birak, siyasi bilənla xuqullinip, tehnikini bil-misə, kəspni bilmisə, umu bolmaydu. Yoldaxlirimiz, məyli sanaət bilən xuqullinidioqanlar bolsun, yeza igi-ligi bilən xuqullinidioqanlar bolsun, soda bilən xuqulli-nidioqanlar bolsun, mədiniyət - maarip bilən xuqullini-dioqanlar bolsun, həmmisi az - tola tehnika wə kəsp üginixi kerək. Meningqə, buningdimu 10 yillik guyhua tüzux kerək. Bizning hər saqə, hər kəsptiki kadrlirimiz-ning həmmisi tirixip tehnika wə kəspkə pixxiq bolup, əzini kəsp əhligə aylundurup, həm kizillixixi, həm ihti-

saslixixi lazim. Awal ihtisaslixix, keyin kizillixix digenlik awal ak bolux, keyin kizillixix digenlik bolidu, u hatta. Qunki undak kixilər həqiqəttə ak bolup ketiwerixning koyida bolidu, keyin kizillixix digini — kuruk gəp. Həzir bəzi kadrlar kizillixixnimu halimaydioğan bolup qaldı, bay dihan idiyisidə bolup qaldı. Bəzi kixilər ak, məsilən partiyə iqidiki ongqilar siyasi jəhəttə ak, tehnikidimu ihtisaslik əməs. Bəzi kixilər kül rəng, yənə bəzi kixilər hal rəng. Bizning 5 yultuzluk kizil bayrioqimizə ohxax həqiqi tok kizillar — solqilar. Lekin yaloquz kizillaşkan bilən bolmaydu, yənə kəspni bilix, tehnikini bilix lazim. Həzir nuroqun kadrlar kizillixix bilənla bolup, ihtisaslaşmaywatidu, kəspni bilməydu, tehnikini bilməydu. Ongqilar bizni rəhbərlik qılalmaydu, “kəsp əhli bolmioğanlar kəsp əhligə rəhbərlik qılalmaydu” dəydu. Biz ongqilarəja rəddiyə berip, rəhbərlik qılalaymiz dəymiz. Biz rəhbərlik qılalaymiz digəndə siyasi jəhəttə rəhbərlik qılalaymiz. Tehnikioja kəlsək, tehi nuroqun nərsiləni bilməymiz, lekin u tehnikini üginiwalqili bolidu.

Puroletariyatning əzining zor tehnika qoxuni wə nəziriyə qoxuni bolmisa, sotsiyalizim kurup qikkili bolmaydu. Biz bu 10 yil iqidə (Ilim - pən guyhuasimu 12 yillik bolup, yənə 10 yil qaldı) puroletariyat ziyaliliri qoxunini kurup qikiximiz kerək. Bizning partiyə əzalirimiz wə partiyə sirtidiki aktiplirimizning həmmisi puroletariyat ziyalioja aylinixni tirixip qoloja kəltürüxi lazim. Hər dərijilik orunlarda, bolupmu əlkə, wilayət, nahiyidin ibarət 3 dərijilik orunda puroletariyat ziya-

lilirini yetixtürüx pilani boluxi kerək, bolmisa, wakit ötüp ketidu, kixilər yetixtürülməy kalidu. Zhongguoda “dərəh 10 yilda yetilidu, adəm 100 yilda” digən bir kədimiy söz bar. 100 yilda yetilixning 90 yilini kışkartiwetip, adəmnı 10 yilda yetildürüx kerək. Dərəh 10 yilda yetilidu diyix toqra əməs, jənupta 25 yil ketidu, ximalda tehımu kəp wakit ketidu. Əksiqə, adəm 10 yilda yetilidu. Biz 8 yilni ötküzduk, buningoqa 10 yilni qoxsak, 18 yil bolidu, məlqirimizqə, ixqılar sinipining Marksizim idiyisigə igə boləjan mutəhəssislər qoxunini asasiy jəhəttin yetixtürüp qikkili bolidu. 10 yildin keyin bu qoxun kengəytilidu, ətürülidu.

Yeza igiligi bilən sanaətning munasiwitigə kəlsək, əlwəttə, eoqir sanaət mərkəz qilinidu, aldi bilən eoqir sanaət rawajlandurulidu, buningda qılqə məsilə yok, qılqə ikkilənməymiz. Lekin muxu xərt astida, sanaət bilən yeza igiligini billə elip berip, tədriji həlda zamaniwilaxqan sanaət wə zamaniwilaxqan yeza igiligini barlikqə kəltürüx lazim. Ilgiri biz daim, məmlikitimizni sanaət məmlikiti qilip qurup qikiximiz kerək, dəp kəlduk, əmiliyətə bu yeza igiligini zamaniwilaxturuxnimu öz iqigə alidu. Həzir yeza igiligini nuktilik həlda təxwik qilix lazim. Bu məsilini yoldax Deng Xiaopingmu səzlidi.

Tətinqi nukta, ikki hil usul. Ix qilixta, hiq bolmiqanda, ikki hil usul bolidu: Biridə məqsətkə yetix astirak, naqarrak bolidu; biridə məqsətkə yetix tezrak, yaxirak bolidu. Biri — sür’ət məsilisi, biri — süpət məsilisi. Pəqət bir hilla usulni oylimay, daim ikki hil usulni

oylax kerək. Məsilən, tēmüryol yasax üqün liniyə tallaxta birnəqqə hil layihə boluxi, birnəqqə liniyidin biri talliwelinixi kerək. Birnəqqə hil usulni selixturup kərüxkə bolidu, hiq bolmioqanda ikki hil usulni selixturup kərüxkə bolidu. Məsilən, qong sayrax, qong eqilix kerəkmü yaki kiqik sayrax, kiqik eqilix kerəkmü? Qong hətlik gezit kerəkmü yaki kerək əməsmü? Bu ikki hil usulning zadi qaysisi yahxi? Bundaq məsililər nahayiti kəp, eqilalmaywatidu. Beyjingdiki 34 ali məktəpning birsidimu eqilalmaywatidu, birəridimu bimalal eqilalmaywatidu. Qünki bu otni özigə tutaxturux məsilisi - də! Eqildurux üqün, toluq kayil kəlix, bəlki heli besim bolux lazim, yəni oquq qakirik kəlip, nuroqun yioqin eqip, xah berip, “Liangshən”gə qikixka məjbur kəlix” lazim. Ilgiriki inkilapta undaq usul, bundaq usul, undaq siyasət, bundaq siyasət boləjan idi, partiyyə iqidə nuroqun ohxax bolmioqan pikirlər boləjan idi, ahir əhwaloğa uyoqunraq boləjan bir hil siyasətni kəllanduk, xunga Yapon baskünqiliriqə qarxi urux dəwridə wə azatlik urux dəwridə ilgiriki birqanqə dəwrdikigə kariqanda aloğa bastuk. Qurulux jəhəttiki fangzhenmu ya undaq, ya bundaq boluxi mümkin, buningdimu əhwalqə uyoqunraq fangzhen kəlliniximiz lazim.

Sovet ittipaqining kurulux elip berix təjribisi bir-kədər mukəmməl. Mukəmməl diginimiz hatalixixnimü öz iqigə alidu. Hatalixix bolmisa, u mukəmməl hisaplanmaydu. Sovet ittipaqidin üginix diginimiz həmmə ixni əlük həlda kəqürüp kəlix digənlik əməs, jiaotiaozhuyiqilar əlük həlda kəqürüp kəlidu. Biz Sovet ittipaqidin

üginixni jiaotiaozhuyini tənkit kılıqandın keyin təxəbus kılduk, xunga həwp kərülmidi. Biz Yən'əndiki istil tüzitixtin keyin, 7- qurultaydin keyin Sovet ittipakidin üginixni təkitledik, bunun bizgə ziyini bolmidi, paydisi boldi. Inkılap jəhəttə biz təjribilik. Qurulux elip berix jəhəttə bolsa ixka əmdila kirixtuk, aran 8 yıl boldi. Qurulux elip berixta nətijimiz asasiy orunda turidu, əmma hatalıkmı yok əməs. Hatalıq kəlgüsidimu sadir bolidu, azraq sadir boluxini ümit kılımız. Bizning Sovet ittipakidin üginiximiz uning hatalıqını tətqiq kılıxnimu öz iqiğə elixi kerək. Uning hata tərini tətqiq kılısak, əgri yolni azraq mangimiz. Biz Sovet ittipaki besip ötkən əgri yoldın mangmay, sür'ətni Sovet ittipakiningkidinmu tezrək, süpətni Sovet ittipakiningkidinmu yaxıraq kılalaymızmu? Bu imkanıyətni qoloğa kəltürük kerək. Məsılən, polat məhsulatını üq 5 yillik pılan waqti iqidə yaqi uningdinmu kəprək waqit iqidə 20 milyon tonniqə yətküzələymızmu? Tirixsak, yətküzələymız. Uning üqün kiqik polat zawutlirini kəprək kurux kerək. Meningqə, yiliqə 40-50 ming tonna, 70-80 ming tonna məhsulat beridioğan polat zawutlirini kəprək kurux kerək, u taza əskatidu. Yənə ottura hal, yiliqə 300-400 ming tonna məhsulat beridioğan polat zawutlirini kurux lazim.

Bəxiqi nukta, bultur bir yilda birkanqə nərsə taxliwetildi. Biri, kəp, tez, yaxı, tejəxlik ixləx taxliwetildi. Kəp ixləx, tez ixləx taxliwetildi, yaxı ixləx, tejəxlik ixləxkə kəlsək, umu qoxup taxliwetildi. Yaxı ixləx, tejəxlik ixləxkə, Meningqə, qarxi turidioğan adəm yok,

həq kəp ixləx, tez ixləxnila yaqturmaywatidu, bəzi yoldaxlar uni “karamlik” dəwatidu. Əslidə yahxi ixləx, tejəxlik ixləx kəp ixləx, tez ixləxni qəkləydu. Yahxi ixləx digənlik süpiti yahxi bolsun digənlik bolidu; tejəxlik ixləx digənlik az pul həjləx digənlik bolidu; kəp ixləx digənlik ixni kəp kilix digənlik bolidu; tez ixləx digənlikmu ixni kəp kilix digənlik bolidu. Bu xoar özini əzi qəkləp turidu, yahxi ixləx, tejəxlik ixləxtə həm süpətlik ixləxkə, həm az pul həjləxkə toofra kəlgənliktin, hīlikidək əmiliyətke uyoğun bolmioğan həlda kəp ixləx, əmiliyətke uyoğun bolmioğan həlda tez ixləx mümkün bolmay qalidu. Mening hoxal boləjnim xuki, bu yioğinda bir - ikki yoldax bu məsilə üstidə tohtilip ətti. Yənə gezittinmu muxu məsilə tiləja elinoğan bir parqə maqalini kərdüm. Bizning dəwatqinimiz zhuguənzhujiqə kəp, tez, yahxi, tejəxlik ixləx əməs, həkiqətne əmiliyəttin izligən, əmiliyətke uyoğun boləjan kəp, tez, yahxi, tejəxlik ixləx. Biz həman imkaniyətning beriqə kəprək, tezrək ixləxni qəloja kəltürimiz, pəkət zhuguənzhujiqə atalmix kəp, tez ixləxkila qarxi turimiz. Ətkən yilning keyinki yerimida bir xamal qikiq, bu xoarni uqurup kətti, mening yənə əsligə kəltürgüm bar. Buning imkaniyiti barmu, yok? Kəpqilik muhakimə qilip kərsə.

Yeza igiligini rawajlanduruxning 40 maddilik gangyaosimu taxliwetildi. Bu “40 madda”ning ətkən yildin buyan ətiwari qalmioğan idi, hazır yənə “tirildi”.

Ilgiri sürux weyyüənhuyimu uquruwetildi. Mən digən idim, gongchəndangning zhongyang weyyüənhuyi, hər dərijilik dangweyhuylar, yənə guowuyüən, hər dəri-

jilik h lk weyy nhyuliri bar, kiskisi, “weyy nhuy” nahayiti k p, uning iqid  asasl qi dangweyhuy, u haraktir jəhəttə zadi ilgiri s r x weyy nhuyi boluxi kerəkmu yaki kəynigə tartix weyy nhuyi boluxi kerəkmu? Ilgiri s r x weyy nhuyi boluxi ker k. Meningqə, guomindang — kəynigə tartix weyy nhuyi, gongchəndang — ilgiri s r x weyy nhuyi. Bulturki xamal uqurup kətkən ilgiri s r x weyy nhuyini hazir  slig  k lt r xk  bolamdu?  g r k pquilik  slig  k lt r xni yaqlimay, qokum k ynig  tartix weyy nhuyi t xkillim kqi bolsanglar, xunq  jik adım k ynig  tartmakqi bolsanglar, meningmu amalim yok.  mma, bu ketimki yiojindin kari qanda, h mm yl n ilgiri s rm kqi boluwatidu, k ynig  tartix h kkid  s zl n’gün birmu nutuk yok. Bizni k ynig  tartmakqi bol qini ongqi Zhang Boj n - Luo Longji ittipaki. Bəzi n rsil r h kik t n tez kətkən w  h kik t n muwapik bolmioqan bolsa, waqtinqə, kismən halda kəynigə tartixka, yəni birər k d m yol koyuxka, birər k d m keqikt r xk  bolidu. Lekin bizning bax fangzhenimiz yenila ilgiri s r x.

Altinqi nukta, puroletariyat bilən burzuaziyə otturisdiki ziddiy t, sotsiyalizim yoli bilən kapitalizim yoli otturisdiki ziddiy t, x bh sizki, hazirki j miyitimizdiki asasiy ziddiy t. Bizning hazirki wəzipimiz burunkioq  ohximaydu. Burun, asasl qi, puroletariyat h lk ammisioq  rəhbərlik qilip, ja an’girlikk , feodalizimoq  qarxi turoqan idi, u w zip  orunlinip boldi. Undak bolsa, hazirki asasiy ziddiy t nimə? Hazir sotsiyalistik inkilap boluwatidu, inkilapning tiq  uqi burzuaziyig  qaritiloqan, xu-

ning bilən bir vaxtتا uxxak ixləpqiKirix tüzümi əzgərilməktə, yəni kopiratsiyiləxtürüx ixka axurulmakta, asasiy ziddiyət — sotsiyalizim bilən kapitalizim, kolliktıpqilik bilən xəhsiyətpqilik otturisiidiki ziddiyət, yiojip eytkanda, sotsiyalizim bilən kapitalizimdin ibarət ikki yol otturisiidiki ziddiyət. 8- kurltayning qararida bu məsilə tiləja elinmiojan. 8- kurltayning qararida, asasiy ziddiyət — iləjar sotsiyalizim tüzümi bilən kalak ijtimai ixləpqiKirix küqliri otturisiidiki ziddiyət, digən söz bar. Bundak diyix toojra əməs. Biz 7- nəwətlık zhongyang weyyüənhuyning 2- omumi yiojınida, pütün məmlikət boyiqə oqəlibə kəzənəjanidin keyin, məmlikət iqidiki asasiy ziddiyət ixqilar sinipi bilən burzuaziyə otturisiidiki ziddiyət bolidu, məmlikət sirtida bolsa, Zhongguo bilən jahan'girlik otturisiidiki ziddiyət bolidu, dəp otturiəja koyəjan iduk. Keyin axkara tiləja elinmidi, əmma əmiliyəttə ixliniwatidu, inkilap sotsiyalistik inkilapka kəqti, bizning ixləwatqinimizning əzi—sotsiyalistik inkilapning ixi. 3 qong əzgərtix—sotsiyalistik inkilap, asasləji, ixləpqiKirix wəstilirigə boləjan mülükqilik jəhəttiki sotsiyalistik inkilap, bu asasiy jəhəttin orunlandi. Bu — kəskin sinipiy kürəx.

Ətkən yilning keyinki yerimida sinipiy kürəxtə pəsiyix boldi, u anglık pəsəytix idi. Lekin, pəsəytiliwidi, burzuaziyə, burzua ziyaliliri, pomixxiklar, bay dihanlar wə bir kəsim həllik ottura dihanlar bizgə hujum kildi, bu — bu yilki ix. Biz pəsəytiwiduk, ular hujum kildi, umu yahxi boldi, biz zhudong bolduk. Huddi Renmin ribaoning bir bax məkalisida “dərəh jim turimən disimu

xamal jim turoquzmaydu”⁽³⁾ diyilgəndək boldi. U xamal qikarmaqqi boldi - də! Ular birnəqqə bal təyfeng xamili qikarmaqqi boldi. Hop, yahxi, biz “ihətə ormini” bərpa kilimiz. U bolsimu ongqilaroqa qarxi turux, istil tüzitix.

Istil tüzitixə ikki wəzipə bar: bir wəzipə — ongqilaroqa qarxi turux, jümlidin burzua idiyisigə qarxi turux; yənə bir wəzipə—tərtipkə selix - əzgərtix, tərtipkə selix - əzgərtixmu ikki luxiən kürixini öz iqiğə alidu. Zhuguənzhuji, guənliaozhuji, məzhəpqilik — burzuaziyining nərsiliri, partiyimiz iqidə bu 3 nərsə məwjut, bu hisap - kitapni burzuaziyigə artix kerək. Bir - ikki yüz yildin keyinmu artixka bolamdu? U qaoqda artkili bolmas. U qaoqda guənliaozhuji, zhuguənzhuji bolamdu? Yənə bolidu, u qaoqda hisap - kitap kəlaklikka artilidu. Jəmiyəttə haman sollar, ariliktikilər wə onqlar bolidu, haman iloqlarlar, ariliktikilər, kəlaklar bolidu. U qaoqda guənliaozhujiyilik, zhuguənzhujiyilik qilsang, kəlak bolisən.

Istil tüzitix hərkiti kelər yil 5 - ayning 1 - künigiqə elip berilidu, uningə yənə xunqə jik waqit bar. 5 - ayning 1 - künidin keyin yənə pəsəytix kerəkmü? Meningqə, yənə pəsəytix kerək. Pəsəytix ongqillik bolamdu? Meningqə, ongqillik bolmaydu. Huddi yioqin aqkanə oqxax, yioqinni eqiwərsək, kündüzimu aqsak, keqisimu aqsak, uda yerim yil aqsak, meningqə, nuroqun kixilər u aləmgə ketip kəliximi mümkün. Xunga, hizmət, əhwaloqa karap, bəzidə jiddirək, bəzidə öz yolidirək ixlinixi kerək. Ötkən yil biz xunqə zor oqəlibigə erixtuk, hək itaətqan bolup kətti, daqa - dumbak qaldi, sən biraz pəsəytmi-

səng, u qaçda birnimə diyix təs bolup qalattı, asasing toluq bolmay qalattı. Biz mülükqilik məsilisi asasiy jəhəttin həl kılindi dəwatimiz, toluq həl kılindi diginimiz yok. Sinipiy kürəx əqkini yok. Xunga bu pirinsiplik yol koyux əməs, bəlki əhwal bizning səl pəsəytiximizni tələp kıldı.

Meningqə, istil tüzitixni kələr yil 5 - aynıng 1 - künigiqə elip barsaq, keyinki yerim yilda elip barmisakmu bolidu. Yezilarda kələr yilning keyinki yerimida yənə bir kətim elip berix - barmaslik, bir kətim munazirə elip berix - barmaslik xu qaçdiki zərüriyətkə qarap, kələr yil muhakimə kılınıdu. Yandurki yili bir kətim elip berix kerək. Mubada biz yandurki yilimu elip barmisak, birkanqə yilojiqə elip barmisak, kona ongqilar, yengi ongqilar, hazır qıkkən ongqilar yənə kutraydu; yənə bəzi ongoqa mayil otturidikilər, ariliktikilər, hətta bəzi solqilarmu əzgirip ketixi mümkün. Dunyada xundak oqəlitə kixilər barki, sən boxixiprak qalsang, ənə xundak heli wakıt boxixip qalsang, ularda ongqillik kəypiyati kəzoqilidu, yaman səz - qəqəklərmu, ongqil gəp - səzlərmu pəyda bolidu. Armiyimiz iqidə, 3 qong intizam, 8 dikqət tərbiyisini daim elip berix kerək. Sən birkanqə ay elip barmisangla, boxixip ketidu. Bir yilda birkanqə kətim yəl berip turux kerək. Yengi əskərlər kəlgəndə, tərbiyə elip berix kerək. Istil tüzitix elip barmisang, kona əskər, kona kadirlarning idiyisimu əzgirip ketidu.

Bu yərdə bizning Sovet ittipakiningki bilən ohxax bolmioqan pikrimizni eytkəq etəy. Aldi bilən, Stalin

məsilisidə biz bilən Hruxxepning otturisida ziddiyət bar. U Stalinni əməsla birnimə qiliwətti, biz buningoşa koxulmaymiz. Qünki xunqiwala hunükləxtürüwətti-də! Bu sən bir məmlikətning ixi əməs, bu—hərəkəysi məmlikətlərnin ixi. Bizning Tiən'ənmen aldioşa Stalinning süritini esiximiz pütün dunyadiki əmgəkqi həlkning arzusioşa uyoqun, u biz bilən Hruxxepning otturisdiki asasiy ihtilapni ipadiləydu. Stalinning əzigimu üq - yəttə ülüx dəp qarixing kerək - tə! Stalinning nətijisini yəttə ülüx, hatalioqini üq ülüx dəp hisaplaş kerək. Bunun dəl xundaq boluximu natayin, hatalioqi ikki ülüx boluximu mümkün, birlə ülüx boluximu mümkün, uningdin səl kəprək boluximu mümkün. Qiskisi, Stalinning nətijisi asasiy orunda turidu, kəmçilik, hatalikliiri ikkinqi orunda turidu. Bu nuqtida bizning pikrimiz Hruxxepningkigə ohximaydu.

Teq yol bilən etüx məsilisidimu bizning pikrimiz Hruxxeplarningkigə ohximaydu. Bizningqə, məyli kaysi məmlikətning puroletariyat partiyisidə bolsun, mundaq ikki madda boluxi kerək: Birinqi madda, teqlik; ikkinqi madda, urux. Birinqi madda, gongchəndang həkümran siniplardin teq əzgirixni tələp kilixi, Lenin fewral inkilawidin əktəbir inkilawioqiçə bol-oğan arilikta otturioşa koyoğan xoarni üginixi kerək. Bizmu Jiang Jieshioşa teqlik üstidə tənpen etküzüx məsilisini koyoğan. Bu xoar burzuaziyə aldida, düxmən aldida mudapiəlinix xoari bolup, bizgə teqlik kerək, urux kerək əməs digənni bildüridu, ammini koloşa kəltürüximizgə ongaylik tuoqdurup beridu. Bu — zhu-

dong xoar, celüe haraktirlik xoar. Lekin, burzuaziyə həkimiyətni hərgiz əzlügidin tapxurup bərməydu, u zorluk küq ixlitidu. Undaq bolsa, ikkinqi maddini yoloja koyimiz, sən uruxmaqqi bolup, birinqi okni atidikənsən, biz uruxuxka məjbur bolimiz. Həkimiyətni qorallik küq bilən tartiweliox — zhənlüelik xoar. Sən qoqum teq yol bilən ətux kerək disəng, u qaoqda sotsiyalistlar partiyisi-din pərking qalmaydu. Yaponiyə sotsiyalistlar partiyisi ənə xundak, uningda birla madda bar, u bolsimu mənggü zorluk küq ixlətməslik. Pütun dünyadiki sotsiyalistlar partiyilirining həmmisi xundak. Puroletariyat partiyisi-də, omumən, ikki madda boluxi kerək: Birinqi madda, alijanap eoqiz yügürtidu, qol təküzüməydu; ikkinqi madda, qakinilar muxt atidikən, akang qarioqaymu qarap turmaydu. Bu sözdə nukşan yok, həmmiini öz iqigə alidu. Undaq bolmisa bolmaydu. Həzir bəzi əllərning partiyiliri, məsilən, Ən'gliyə gongchəndangi teq yol bilən ətux xoarinila otturiqə koyup keliwatidu. Biz Ən'gliyə partiyisining rəhbərliri bilən səzlixipmu gepimizni ətüzəlmiduk. Ular, teq yol bilən ətuxni nədə sən Hruxxep otturiqə koyoqan? Biz allikaqan otturiqə koyoqan! dəp əlwəttə məoqrurlinidu.

Uningdin baxka, barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax fangzhenini Sovetlik yoldaxlar qüxənməwatidu. Bizning eytiwatqinimiz sotsiyalizim dairisidiki, həlk iqidiki barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax bolup, əksilinkilapqilar buning iqidə əməs. Əlwəttə, həlk iqidə bəlünux bolidu, bir kisim kixilər düxmən bolup ketidu. Ongqilarni

alsak, ular burun həlk idi, meningqə, hazır bular üqtin bir həlk, üqtin ikki əksilinkilapqi. Ularni saylam hokukidin məhrum kiliş kerəkmü? Ayrimlirini qanun boyiqə jazalax, əmgək bilən əzgərtix, saylam hokukidin məhrum kiliş kerək, qalojanlirini omumən məhrum kilmiojan yahxi. Bəzi kixilərnı siyasi kengəxning weyyüəni kilişkimü bolidu, siyasi kengəxtə birər ming adəm bolsimu boliveridu. Ongqilar xəkil jəhəttə yənıla həlk iqidə, əmma əmiliyəttə düxmən. Biz ularnı düxmən dəp oquq jakalaymiz, biz bilən ular otturisdiki ziddiyət — düxmən bilən əz otturisdiki ziddiyət, qünki ular sotsiyalizimoğa qarxi, gongchəndangning rəhbərligigə qarxi, puroletariyat diktaturisioğa qarxi. Kışkisi, 6 əl-qəmgə uyoğun əməs - tə! Ular zəhərlik ot. Həlk iqidə qağanla bolsun, haman az - tola zəhərlik ot qikiş turidu.

Əng ahirki nükta, biz rohliniximiz, qattik küq sərp kilip üginiximiz kerək. Qattik küq sərp kiliş diginimiz 3 səzni əz iqidə alidu, biri qattik, biri küq, yənə biri sərp kiliş, qokum rohliniximiz, qattik küq sərp kiliximiz kerək. Hazır nuroğun yoldaxlirimiz qattik küq sərp kilmaywatidu, bəzi yoldaxlar hizməttin sirtki wakıttə zəhniy küqini əsasən qarta oynaxka, majiang oynaxka, tansa oynaxka sərp qiliwatidu, meningqə, bu yahxi əməs. Hizməttin sirtki wakıttə zəhniy küqni əsasən üginixkə sərp kilip, üginixkə adətlinix kerək. Nihilərnı üginix kerək? Biri, Marksizim - Leninizimni, biri, tehniqa pənlirini, yənə biri, təbii pənlərnı üginix kerək. Yənə rəhbiriy kadirlar ədibiyatni, əsasliqi, ədibiyat - sən'ət nəziriyisini az - tola bilixi kerək. Yənə ahbaratxunaslik,

maaripxunaslik qatarlik ilimlornimu az-tola bilixi kerak. Kiskisi, bilim nahayiti kop, hëmmisidin azdurkøptur hawørdar bolux kerak. Qunki biz bu ixlarøja røhbørluk kilimiz - dø! Bizlør nimø xunas døp atilimiz? Siyasixunas døp atilimiz. Bu nørsilørni bilmisøk, uningøja røhbørluk kilmisøk, kandak bolidu? Hømme ølkidø gezit bar, burun u tutulmidi, ødibiyat-søn'øt zornalliri bar, ødibiyat-søn'øt tøkilatliiri bar, burun bularmu tutulmidi, yønø birlik søp, demokiratik partiyø - guruhlarmu tutulmidi, maaripmu tutulmidi. Bu nørsilørning hømmissi tutulmiwidi, akiwøttø, obdan boldi, mana døl muxu jøhøtlørdø isyan køtirildi. Halbuki, birla tutuliwidi, birkanqø ay iqidila øhwal øzgørdi. Luo Longji puroletariyatning kiqik ziyaliliri uxxak burzuaziyining qong ziyaliliriøja kandak røhbørluk kilalaydu? døydu. Uning bu søzi toqra ømøs. U øzini uxxak burzuaz døydu, ømiliyøttø u burzuaz . Puroletariyatning "kiqik ziyaliliri" burzuaziyining qong ziyaliliriøja røhbørluk kilidu, zadi. Puroletariyatning øzigø hizmøt kilidioqan bir türküm ziyaliliri bar, birinqisi Marks, uningdin qalsa En'gels, Lenin, Stalinlar, uningdin keyinkisi bizlør, yønø nuroqun kixilør bar. Puroletariyat — øng iloqar sinip, u pütün dunyaning inkilawioqja røhbørluk kilidu.

IZAHLAR

(1) Bu yør islahati, Amerika jahan'girlingigø karxi turux - Chaoxien'gø yardøm berix, øksilinkilapqilarni tazilax, 3 kø karxi

turux, 5 kə qarxi turux wə idiyə əzgərtixtin ibarət 5 qong hər-kətni kərsitidu.

(2) Muxu tallanma əsərlərnin 4- tomidiki «Armiyə iqidiki demokiratik hərəkət»ning (1) izahioja qaralsun.

(3) Ofərbi Hən sulalisidiki Hən Ying yazojan «Hən Yingning xeirnamə tooqrisidiki izahlirining 9- tomi»oja qaralsun.

AMMINING ZOR KÖPQILIGIGƏ KƏT'I IXINƏYLI*

(1957- yil 10- ayning 13- küni)

Həzir istil tüzitixtə bir hil xəkil tepiwalduq, u bolsimu qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlik gezit. Bu amma ijat kıləjan bir hil yeni xəkil bolup, partiyimiz tarihta qollanəjan xəkillərdin pərk kılidu. Yən'əndiki istil tüzitixtimu biraz qong hətlik gezit qıkkən idi, əmma u qaoqda biz uni təxəbbus kılmiəjan iduk. Keyinki "3 ni təkxürüx, 3 ni tərtipkə selix"timu bu xəkilni kollanmiəjan iduk. Inkilawiy urux dəwridə, hiqkim bizgə təminat bərmigən idi, koral - yaraq yasaydiojan zawut yok idi, partiyimiz wə armiyimiz jəngqilərgə tayanəjan, yerlik həlkə tayanəjan, ammiəja tayanəjan idi. Xuning üqün, uzaktin buyan bir hil demokiratik istil xəkilləndi. Birak, u qaoqda, həzirkidək qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlik gezit yok idi. Buning səwiwi nimə? U qaoqda, jəng dumbaklıri yangrap turatti, urux boluwatatti, sinipiy kürəx xunqə kəskin idi, əgər iqki kismimizda mundaq malimanqilik bolsa,

* Bu — yoldax Mao Zedong ali dölət kengəxmisinin 13- sanlık yioqinida səzligən nutuk.

yahxi bolmaytti. Həzir baxkığə, urux ayaklaxti, Təy-wən əlkisini hisapka almioğanda, pütүн məmlikət azat boldi. Xunga, bundak yengi xəkil məydanəğa kəldi. Yengi inkilawiy məzmun yengi xəkil tapidu. Həzirki inkilap sotsiyalistik inkilap bolup, u sotsiyalistik dələt quruxni məksət kılıdu, u muxundak yengi xəkilni tapti. Bundak xəkilni nəhayiti tez omumlaxturoğili bolidu, nəhayiti tez üginiwaləğili, birnəqqə aydila üginiwaləğili bolidu.

Qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlük gezit aldida, əsasən, ikki qorkux bar: Biri — qalaymıqanqilik qikixtin qorkux. Silər qalaymıqanqilik qikixtin qorkamsilər? Meningqə, nuroğun kixilər qorkıdu. Yənə biri — səhnidin qüxəlməy kəlixtin qorkux. Zawutka changzhang, kopiratipka zhuren, məktəpkə xiaozhang, dangweyəğa shuji boləqanlar, qoyup berilip, ot tutixip kətsə, səhnidin qandak qüxərmiz? dəp qorkıdu. Həzir kəndürəx asan bolup qaldı, 5- aylarda kixilərnı kayil kılıx bək təs idi. Beyjingdiki 34 ali məktəp wə tehnikomda nuroğun yioğın aqkandın keyin andın qoyup berildi. Nimə üqün qorkmısakmu bolidu? Nimə üqün qoyup berix paydilik? Qong sayrax, qong eqilix paydilikmu yaki kiqik sayrax, kiqik eqilix paydilikmu? Yaki sayrimaslik, eqilmaslik paydilikmu? Sayrimaslik, eqilmaslik paydisiz, kiqik sayrax, kiqik eqilix məsilini həl kılalmaydu, yənıla qong sayrax, qong eqilix kerək. Qong sayrax, qong eqilix boləqanda, birinqidin, qalaymıqanqilik qikmaydu, ikkinqidin, səhnidin qüxəlməslik yüz bərməydu. Dərwəkə, ayrim adəmlər

buning sirtida, məsələn, Ding Ling səhnidin qüxəlməydu. Yənə Feng Xüefengmu bar, u, u yərdə ot yaqti, məksidi gongchəndangni keydürüx idi, xunga səhnidin qüxəlməydu. Ular — az sandiki adəmlər, ongqılar. Baxqılar səhnidin qüxəlməy kəlixthin qorkmasliqı kerək, qüxkili bolidu. Nahayiti kətsə, guənliaozhuyi, məzhəpqi-lik, zhuguənzhuयीja ohxax illətlərdu, bolsa tüzitix kerək, qorkmasliq lazim. Asas—ammining zor kəpqiligigə ixinix, həlk arisidiki zor kəpqilikning yahxi kixilər ikənliligigə ixinix. Ixqılarıning zor kəpqiligi — yahxi kixilər, dihanlarıning zor kəpqiligi — yahxi kixilər. Gongchəndang iqidikilərnıng, yaxlar ittipakı iqidikilərnıng zor kəpqiligi — yahxi kixilər. Ular dəlitimizni qalaymıqan qiliwətməqci əməs. Burzua ziyalilirining, kapitalistlarıning, demokiratik partiya - guruh əzalirining kəpqiligini əzgərtixkə bolidu. Xuning üqün qalaymıqanqilik qikixthin qorkmasliqımız lazim, qalaymıqanqilik qikımaydu, qikıalmaydu. Kəpqilikkə ixinix kerək, bu yərdə diyilgən kəpqilik 51 pirsəntmu? Yak, bu 90 pirsənttin 98 pirsəntkiqə.

Sotsiyalistik inkılap həmmimiz üqün yengilik. Biz burun demokiratik inkılap kılduk, u burzua harak- tiridiki inkılap bolup, yəkkə mülükqilikni buzmaytti, milli kapitalizim mülükqiligini buzmaytti, pəkət jaħangirlik mülükqiligi, feodalizim mülükqiligi, guənliao kapitalizim mülükqiliginila buzatti. Xunga, nuroqun kixilər demokiratik inkılap ətkilidin ətəligən. Buning iqidə, bəzilər üzül - kesil demokiratik inkılapka kizik- maytti, bu ətkəldin aran ətti; bəzilər üzül - kesil

demokratik inkılapka berilətti, bu ötkəldin ötti. Əmdi sotsiyalizim ötkilidin ötüxkə tooqra kəldi, bu bəzilərgə təs kəldi. Məsilən, Hubeyda kelip qıqıxi yallanma dihan boləjan bir partiyə əzasi bolup, uning ailisi 3 əwlatkıqə tiləmquilik bilən ötkən ikən, azatlıqtin keyin kəd kətiriptu, həllinip kaptu, rayon dərjilik kadir boptu. Əmdi u sotsiyalizimdin bək narazi boptu, kopiratsiyilixixni bəkmu yakturmaptu, “ərkin”likni halaptu, bir tutax setiwelix - bir tutax setip berixkə qarxi turuptu. Həzir uning kərgəzmisini eqip, sinipiy tərbiyə beriliptu, u kattik əksüp yioqlap, hatalioqini tüzitidioqanlioqini bildürüptu. Nimə üqün sotsiyalizim ötkilidin ötüx təs? Qünki bu ötkəl kapitalistik mülükqilikni buzup, uni sotsiyalistik omumi həlk mülükqiligigə aylanduridu, yəkkə mülükqilikni buzup, uni sotsiyalistik kolliktip mülükqilikkə aylanduridu. Əlwəttə, bu kürəx uzak yillar elip berilidu, zadi qanqilik wakıtning ötkünqi dəwr diyilidioqanlioqini həzir tehi bəlgiləx təs. Bu yil — kürəxning kəlkünlük bir yili. Huddi Huanghe dəryasioqə hər yili bir ketim kəlkün kəlgəndək, buningdin keyin hər yili kəlkün kelip turamdu? Meningqə, undak bolmas. Əmma, undak kəlkün buningdin keyin yənə kelip turidu.

Həzir məmlikət boyiqə zadi qanqilik adəm sotsiyalizimni yaqlimaydu? Mən jaylardiki nuroqun yoldaxlardin buning tegi - təktini ukup baktim. Məmlikət boyiqə omumi aqalə iqidə təhminən 10 pirsənt adəm sotsiyalizimni yaqlimaydikən yaki uningoqə qarxi turidikən. Bu pomixxiklar sinipini, bay dihan-

larni bir qisim halliq ottura dihanlarni bir qisim milli burzuaziyini bir qisim burzua ziyalilirini bir qisim xəhər yukuri katlam uxxak burzuaziyisini hətta ayrim ixqilarni wə kəmbəoqəl dihan təwən ottura dihanlarni əz iqiqə alidu. 600 milyon ahalining 10 pirsənti kaçqə bolidu? 60 milyon bolidu. Bu az san əməs uningoa səl kaçrimasliq lazim.

Biz ammining zor kəpqiligə kət'i ixinix lazim digəndə ikki nuqtini kəzdə tutimiz: Birinqisi, bizdə 90 pirsənt adəm sotsiyalizimni yaklaydu. Bu puroletariyatni, yezilardiki yerim puroletariyat hisaplinidi-oqan kəmbəoqəl dihanlarni təwən ottura dihanlarni xuningdək yukuri katlam uxxak burzuaziyining kəp qisimini burzua ziyalilirining kəpqiligini wə bir qisim milli burzuaziyini əz iqiqə alidu. Ikkinqisi, sotsiyalizimni yaklimaydioqan yaki uningoa kaçxi turidioqanlar iqidə əng jahillar jumlidin əxəddi ongqilar əksilinkilapqilar buzoqunqilik kilidioqanlar, yənə buzoqunqilik kilmisimu nahayiti jahil boləqan, jahil kallisi bilən gərgə kirixi ehtimal boləqanlar kaçqiliktə? 2 pirsəntqə kelər. Pütүн məmlikət ahalisining 2 pirsənti kaçqə bolidu? 12 milyon bolidu. Əgər 12 milyon adəm yioqilip kolioqa miltik alidioqan bolsa, nahayiti qong bir qoxun bolidu. Əmma, yənə nimə üqün jahanda qong qalaymikaqnilik qikmaydu? Qünki ular bu kopiratip, u kopiratipka; bu yeza u yezioqa; bu zawut u zawutka; bu məktəp, u məktəpkə; gongchəndangning bu zhibusi u zhibusioqa; yaxlar ittipakining bu zhibusi, u zhibusioqa; demokiratik partiya - guruhlarıning bu zhibusi u

zhibusioja — u yər bu yərgə taralojan, yioqilalmaydu, xunga jahanda qong qalaymikanqilik qikmaydu.

Sotsiyalistik inkilap qaysi dairidiki inkilap, qaysi siniplar otturisdiki kūrəx? Əmgəkqi həlkə rəhbərlik kildiojan puroletariyat bilən burzuaziyə otturisdiki kūrəx. Elimizdə puroletariyatning sani azrak, lekin uning kəng ittipaqqisi bar, əng asasljoqi yezilardiki kəmbəoqəl dihan, təwən ottura dihanlar, ular yeza əhalisining 70 pirsəntini yaki uningdinmu kəprəgini təxkil kilidu. Həllik ottura dihanlar təhminən yeza əhalisining 20 pirsəntini təxkil kilidu. Həzirkı həllik ottura dihanlar omumən 3 qisimoja ayrilidu: Kopirat-siyilixixni yaqlaydiojanlar 40 pirsəntni təxkil kilidu; təwrinip turidiojanlar 40 pirsəntni təxkil kilidu; qarxi turidiojanlar 20 pirsəntni təxkil kilidu. Muxu birnəoqqə yildin buyan, tərbiyələx, əzgərtix arkilik, pomixxik, bay dihanlardimu bəlünəx boldi, həzir sotsiyalizimoja taza qarxi turmaydiojanlirimu bar. Burzuaziyə bilən burzua ziyalilirininimu təhlil kilix lazim, ularning həmmisi sotsiyalizimoja qarxi turidu, dəp qarimaslik kerək, pakit undaq əməs. Məmlikət boyiqə omumi əhalə iqidə sotsiyalizimni yaqlaydiojanlar 90 pirsəntni təxkil kilidu. Biz muxu kəpqlikkə ixiniximiz lazim. Hizmət ixləx arkilik, qong munazirə arkilik, yənə 8 pirsəntni qoloja kəltürəliximiz mümkin, xuning bilən, 98 pirsənt bolidu. Sotsiyalizimoja kət'i qarxi turidiojan jahillar 2 pirsəntnilə təxkil kilidu. Əlwəttə, dikqət kilix lazim, baya yoldax Deng Xiaoping səzləp ətti, ular yənə nəhayiti qong küq.

Bay dihanlar — yezidiki burzuaziyə, yezida ularning gepini hiqkim anglimaydu. Pomixxiklarning nami tehimu sesip kətti. Məybən burzuaziyə allıkaqan sesip kətkən idi. Burzuaziyə wə burzua ziyaliliri, yezidiki yukuri katlam uxxak burzuaziyə (hallik ottura dihanlar), xəhərlərdiki yukuri katlam uxxak burzuaziyə (bəzibir hallikrak uxxak kəspdarlar) wə ularning ziyalilirining bəzi təsirliri bar. Bolupmu muxu ziyalilarning baziri ittik, kaysi sahə bolsun, ular kəm bolsa bolmaydu. Məktəp eqix üqün daxüe jiaoshouliri, ottura, baxlanoquq məktəp okutquqiliri boluxi kerək, gezit qikirix üqün muhbir boluxi kerək, oyun koyux üqün ərtis boluxi kerək, kurulux elip berix üqün alimlar, gongchengshilar, tehnik hadimlar boluxi kerək. Həzir 5 milyon ziyali, 700 ming kapitalist bar, ikkisini koxkanda 6 milyonqə bolidu, 5 janni 1 ailə hisapliqanda, $5 \times 6 = 30$, dimək, 30 milyon adəm bar. Burzuaziyə wə ularning ziyalilirida helila bilim bar, helila tehnika bar. Ongqilarning kuyruoqini dinggaytiwaloqanliqining səwiwimu muxu yərdə. Luo Longji, puroletariyatning kiqik ziyalisi uxxak burzuaziyining məndək qong ziyalisioqə rəhbərlik kilalmaydu, digən əməsmidi. U özini burzuaz diməy, uxxak burzuaz, uxxak burzuaziyining qong ziyalisi dəp turuwalidu. Meningqə, puroletariyatning kiqik ziyalisini koyup turayli, ilipning sunuoqini bilməydiqan ixqi, dihanmu Luo Longjidin kəp üstün.

Burzuaziyə wə uning ziyalilirining, yukuri katlam uxxak burzuaziyə wə uning ziyalilirining iqidiki ongqilar wə ariliqtikilər gongchəndangning, puroletariyatning

rəhbərliyə qayıl əməs. Gongchəndangni, asasiy kanunni himayə qilixniə qilidu, qolinimu kətiridu, birə qənglidə anqə qayıl əməs. Bu yərdə pərkəndürəxkə toqra kelidu, onqqilar qərxilik kərsitidu, ariliktikilər yerim - yata qayıl. Bəzilər gongchəndang buningəjimu rəhbərlik qiləlməydu, uningəjimu rəhbərlik qiləlməydu dimigənmidi? Bu idiyə onqqilardila bolup qəlməstin, ariliktikilərnin bəziləridimu bar. Qiskisi, ularning gepi boyiqə boləanda, həmmidə digudək tūgixip ketiptuk, gongchəndang qət'əlgə kəqüp kətmisə bolməydikən, puroletariyat bəxkə bir pilanitiə qikip kətmisə bolməydikən. Qünki sən buningəjimu yariməysən, uningəjimu yariməysən - də! Qaysi kəsp üstidə gəp bolsun, onqqilar seni yariməskə qikiriwetidu. Bu ketimki munazirining asasiy məqsidi yerim - yata qayıl boluwatqan ariliktikilərnə koloqə kəltürəxtin, ularə qə jəmiyə tərəkkiyatining bu qanuniyitining zadi nimə ix ikənliginə bildürüp, ularni yənəla bilim səwiyesi yukuri bolmioqan puroletariyatning gepini anglyadioqan, yezilarda kəmbəqəl dihan, təwən ottura dihanlarning gepini anglyadioqan qilixtin ibarət. Bilimə kəlgəndə, puroletariyat, kəmbəqəl dihan, təwən ottura dihanlar ularə qə yətməydu, ləkin inkilap qilixkə kəlgəndə, axu puroletariyat, kəmbəqəl dihan, təwən ottura dihanlar yaraydu. Buning bilən kəpqlikni qayıl qiləqili bolamdu? Qayıl qiləqili bolidu. Burzuazlarning kəpqliginə, burzuə ziyalilirining kəpqliginə, yukuri katlam uxxək burzuazlarning kəpqliginə qayıl qiləqili bolidu. Daxüə jiaoshou-liri, ottura, bəxlanəq məkətəp oqutquqiliri, sən'ətkarlar,

ədiplər, alimlar, gongchengshilar iqidiki kəpçilikni qayıllı kılqılı bolıdu. Anqə qayıllı bolmaydıqanlar bırıneqqə yıl ətkeındin keyin asta - asta qayıllı bolıdu.

Kəpçilik sotsiyalizimni hımayə kılıwatқан muxu asasta, hazırkı muxu pəyttə, qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlık gezit—muxundak xəkılning otturıqə qıkıxi nahayiti paydıllık. Bu xəkıldə sinıpiylik yok. Qong sayrax, qong eqilix, qong hətlık gezit digənlərnı onqılarmu kılınixi mümkin. Onqılaraqə həxkalla, “qong” digən səzni xular kəxp kılqan. Mən bu yıl 2-ayning 27-künidiki səzümdə qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə dəp səzlimigən idim, “qong” digən səz yok idi. Bultur 5-ayda, bu yərdə ətkezülgən yıqında, barqə güllər təkxi eqilix, həmmə ekımlar bəs - bəstə sayrax üstidə tohtaloqanda “eqilix” “sayrax” digən iduk, “qong” digən səz yok idi, uning üstigə, bu ədibiyat - sən’əttiki barqə güllərnıng təkxi eqilixi bilən, ilim məsilisidiki həmmə ekımlarning bəs - bəstə sayrixı bilən qəklən’gən idi. Keyin onqılar buni siyasiqə apirip təkidi, yəni sayrax - eqilix dəvri kəldi dəp, həmmə məsilə üstidə sayrimaqçı, eqilməqçı boldi, bəlki qong sayrimaqçı, qong eqilməqçı boldi. Dimək, bu xoardin puroletariyat paydılinixi mümkin, burzuaziyimu paydılinixi mümkin, solqılar paydılinixi mümkin, arılıktikilər paydılinixi mümkin, onqılarmu paydılinixi mümkin. Qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlık gezit zadi kaysi sinipka paydıllık? Ahırkı hisapta, puroletariyatka paydıllık, burzua onqılirıqə paydisiz. Səwiwi, 90 pirsənt

adəm dölətning qalaymıqan bolup ketixini halimaydu, bəlki sotsiyalizim kurup qıqıxni halaydu, sotsiyalizimni yaqlimaydıoqan yaki uningoqa qarxi turidioqan 10 pirsənt adəm iqidə, nuroquni təwrinip turidu, sotsiyalizimoqa kət'i qarxi turidioqan unsurlar bolsa aran 2 pirsənt. Qalaymıqanqilik qıqiralamsina? Xuning üqün, qong sayrax, qong eqilix xoari, qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlük gezeit xəkli wə usuli, ahirki hisapta, kəpqulikkə paydilik, kəpqulikning öz özini əzgərtixigə paydilik. Ikki yol bar, biri — sotsiyalizim, biri — kapitalizim, ahirki hisapta, sotsiyalizimoqa paydilik.

Qalaymıqanqilik qıqıxtin kərkmaslıoqimiz, səhnidin qüxəlməsliktnimu kərkmaslıoqimiz lazim. Ongqilar səhnidin qüxəlməydu, lekin qüxüximu mümkin. Biən-zhengfaoqa asaslanoqanda, meningqə, ongqilar ikkigə bəlünidu. Heli kəp ongqilar wəziyətning təkəzzasi bilən, qüxinip kəlix, tüzilip kəlix, yuwaxraq bolup kəlix, anqə jahillik kılmaslıoqi mümkin, u qaoqda kalpiqi eliwetilidu, ongqi dəp atalmaydu, bəlki tehi hizmətkə orunlaxturulidu. Az sandiki intayin jahilliri əlgigə towa kılmay, ongqi digən kalpak bilən gərgə kirip ketixi mümkin, buningmu kari qaoqlik, mundaklar bəribir qıqıdu.

Ongqilarning muxundak maliman kılıxi bilən, biz bir əhwalni biliwalduk: Bir tərəptin, sotsiyalizimni yaqlaydıoqanlar 90 pirsənt bolup, 98 pirsəntkə yətküzüx mümkin ikən; yənə bir tərəptin, sotsiyalizimni yaqlimaydıoqan yaki uningoqa qarxi turidioqanlar 10 pirsənt bolup,

buning iqidə sotsiyalizimoğa kət'i qarxi turidioğan jahillar aran 2 pirsənt ikən. Bu əhwalni bilgəndin keyin, kəngüldə san hasil boldi. Puroletariyat partiyisining rəhbərliğidə, kəpçilik sotsiyalizimni himayə kiliwatkan asasta, qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlik gezittin ibarət müxu usulimiz bilən, Ven'griyə wəkəsidək wəkədin saklanoçili bolidu, hazır Polxida yüz beriwatkan wəkəgə ohxax wəkədinmu saklanoçili bolidu. Bizgə Polxidikigə ohxax birər zornalni peqətləxning həjiti yok, partiye gezitidə 1 - 2 parqə bax makala elan kilsakla boldi. Biz ikki parqə bax makala yezip, Wen-huybao gezitini tənkit kilduk, birinçi makala üzül - kesil bolmidi, məsilə wayioğa yətküzüp səzlənmidi, keyin ikkinçi bax makalini elan kilduk, xuning bilən u əzi əzgərtti. Xinminbao gezitimu əzi əzgərtti. Polxida mundak kilixka bolmaytti, ularda əksilinkilapçilar məsilisi həl kilinmioğan, onqçilar məsilisi həl kilinmioğan, kaysi yolda mengix məsilisi həl kilinmioğan, uning üstigə, burzua idiyisigə qarxi kürəx tutulmioğan, xunga bir zornalning peqətlinixi bilənla wəkə qikti. Meningqə, Zhongguoning ixi asan, mən əzəldin ümitsizlən'gən əməs. Mən, qalaymikan bolup kətməydu, qalaymikançilik qiqixtin qorkmanglar, dimigənmidim? Qalaymikançilik yahxi ixka aylinidu. Üzül - kesil koyup berilgənliki jayda, jinlar birdəm hulisə, bir məhəl tazə qalaymikançilik qiksa, ix tehimu asan bolidu.

Azatliktin ilgiri elimizdə aran 4 milyon sənəət ixçisi bar idi, hazır 12 milyon boldi. Ixçilar sinipi san

jəhəttin az bolsimu, əmma muxu sinipla istikbaləja igə, baxka siniplarning həmmisi ətəkünqi sinip, həmmisi ixqilar sinipi tərəpkə ətidu. Dihanlar birinqi kədəmdə kolliktiplaxkan dihan bolidu, ikkinqi kədəmdə dələt dihanqilik məydanining ixqisiəja aylinidu. Burzuaziyini yokitix adəmnı yokitix digən gəp əməs, muxu sinipni yokitix, adəmnı əzgərtix digən gəp. Burzua ziyaliliri əzgərtilidu, uxxak burzua ziyalilirimu əzgərtilidu, ularni tədriji əzgərtkili, əzgərtip puroletariyat ziyalisioja aylanduroqili bolidu. Mən “tərə bolmisa, tük nimigə bekinidu”, əgər ziyalilar puroletariyatning wujudioja bekinmisa, “lim üstidiki alijanap” bolup kelix həwpı tuqulidu, digən idim. Həzir nuroqun kixi ixqilar uyuxmisioja kirdi, bəzilər, ixqilar uyuxmisioja kirkəndin keyin ixqilar sinipioja ətəkən bolmamdu? dəydu. Yak. Bəzilər gongchəndangoja kirkəndin keyinmu yənə gongchəndangoja kərxi turidu, Ding Ling, Feng Xüefənglar gongchəndang əzasi turukluk gongchəndangoja kərxi turmidimu? Ixqilar uyuxmisioja kirix bilənlə ixqilar sinipioja ətəkən hisaplanmaydu, yənə bir əzgirix jeryani bolux kərək. Həzir demokiratik partiya - guruhlarning əzalirining, daxüə jiaoshoulirining, ədiplərnin, yazoquqılarning ixqılardin dosti yok, dihanlardin dosti yok, bu—nahayiti qong bir kəmquilik. Məsilən, Fey Xiaotong yukuri dərijilik ziyalilardin 200 din artuk dost tutkan, Beyjing, Shanghəy, Chengdu, Wuhən, Wuxi katarlik jaylarning həmmisidə uning dosti bar. U axu dairidin qikip ketəlmidi, yənə xularni anglik həlda təkhillidi, xularoja wakalitən qong sayrap, qong eqildi.

U muxuningda ziyan tartti. Mən uningə, əzgərtsingiz kandaq? U 200 ni qoyung, ixqilar, dihanlar arisioğa berip, baxka 200 ni teping, didim. Meningqə, ziyalilarning həmmisi ixqi - dihanlar ammisi arisioğa berip, xulardin dost tutuxi lazim, həqiqi dost ixqilar, dihanlar arisida. Pixkədəm ixqilardin dost tutux lazim. Dihanlar arisida, hallik ottura dihanlardin dost tutup salmay, kəmbəoşəl dihan, təwən ottura dihanlardin dost tutux lazim: Pixkədəm ixqilar yənülüxnü bəkmü enik pərk etidu, kəmbəoşəl dihan, təwən ottura dihanlar yənülüxnü bəkmü enik pərk etidu.

Istil tüzitixtə 4 baskuq bar: Eqilix, kayturma zərbə berix, əzgərtix, üginix. Biri — qong sayrax, qong eqilix, biri — onqqilaroğa kayturma zərbə berix, biri — tərtpkə selix - əzgərtix, ahirki biri — bizə Marksizim - Leninizim üginix, oşur - oşur xamal qikirix, sim - sim yamoşur yaqdurux, guruppa məjlisi eqip, azrak tənkit wə öz özini tənkitni kanat yaydurux. Bu yil 5- ayning 1- küni, Zhonggong zhongyang elan kiloşan istil tüzitix toşrisidiki həjjəttə oşur - oşur xamal qikirix, sim - sim yamoşur yaqdurux səzlən'gən idi, u qaoşda birmunqə kixilər buni yaklimidi, اساسən, onqqilar yaklimidi, ular, xiddətlik boran qikirip, kattik yamoşur yaqdurux kerək didi, nətijidə, bu nahayiti paydilik boldi. Buni xu qaoşdimu məlqərligən iduk. Qünki Yən-əndiki istil tüzitixtə ənə xundak boləşan, oşur - oşur xamal qikirix, sim - sim yamoşur yaqdurux disəngmu, nətijidə xiddətlik boran qikşan, kattik yamoşur yakşan idi, əmma, ahir berip yənila oşur - oşur xamal qikti, sim - sim

yamoqur yaoqdi. Bir zawutta birnəqqə ming parqə qong hətlik gezit qaplanoqanda, xu zawutning rəhbərlirigimu nahayiti eoqir kəlgən. Muxundak 10 künqə waqit etüwidi, bəzilər qidiyalmiduk, gelimizdin tamak etməy kaldi, kəzimizgə uyku kəlməy kaldi dəp ixtin kol silkip, istipa bərməkqi boloqan. Beyjingdiki daxüelərning dangwey shujilirining gelidin tamak etməydioqan, kəzigə uyku kəlməydioqan bolup qaloqan. U qaoqda ongqilar, pəkət bizla sayrisak, eqilsak bolidu, silər rəddiyə bərsənglar bolmaydu, diyixti. Bizmu, ular eqilsun, rəddiyə bərməyli, diduk. Xuning üqün, 5- ayda rəddiyə bərmiduk, 6- aynıng 8- künidin burun zadila rəddiyə bərmiduk, buning bilən toluq sayrax, toluq eqilix boldi. Eqilix - sayraxta qikқан nərsilərning təhminən 90 pirsənttin kəprəgi tooqra, birnəqqə pirsəntila ongqil səzlər. U qaoqda, baxni tik tutup anglaxqa, anglap bolup andin kayturma zərbə berixkə tooqra kəldi. Hər bir orun muxundak bir baskuqni bexidin kəqürüxi lazim. Bu istil tüzitix hər bir zawut, hər bir kopiratipta elip berilixi kerək. Həzir armiyidimu muxundak kiliniwatidu. Muxundak kilix bəkmü zərür. Sən xundak kilmisang, “ərkin bazar” yənə qaynap ketidu. Dunyada bəzi ixlar ənə xundak oqəlitə bolidu, 3 yil istil tüzitix elip berilməydioqan bolsa, gongchəndang, yaxlar ittipaki, demokratik partiya - guruhlar iqidə, daxüe jiaoshouliri, ottura, baxlanoquq məktəp oqutquqiliri, muhbirlar, gongchengshilar, alimlar arisida, yənə birmunqə oqəlitə gəp - səzlər qikidu, kapitalistik idiyilər yənə bax kətiridu. Əyni hər küni süpürüp turoqanoqa, yüzni hər

küni yuyup turoqanoqa ohxax, meningqə, istil tüzitix-nimu, omumən, yilda bir ketim elip berix kerək, hər ketimkisining wakti birər ay bolsa bolidu. U qaoqda birər kəlkün kelip qeliximu mümkin. Həzirki bu kəlkünni biz kəltürüp qikarmiduk, ongqilar kəltürüp qikardi. Biz eytmioqanmiduk? Gongchəndang iqidin Gao Gang qikti, silərnin demokiratik partiyə - guru-hinglarda birər Gao Gangmu yokmidu? Mən ixənməy-mən. Həzir gongchəndang iqidin yənə Ding Ling, Feng Xüefeng, Jiang Fenglar qikti, silərnin demokiratik partiyə - guru-hinglardinmu qikti əməsmu?

Burzuaziyə və burzua ziyaliliri əzgərtixning zərürlüğini etirap kilixi lazim. Ongqilar əzlrini əzgərtixning zərürlüğünü etirap qilmaydu, bəlki baxka bəzi kixilərnimu əzgərtixni anqə halimaydioqan kilip koyidu, əzlrini əzgirip boləqan diyixidu. Zhang Nəyqi, əzgərtixkə kəndək qidioqili bolidu, terisini tətür soyux digən xu, dəydu. Biz yengiwaxtin təriliş kerək disək, u kopup yengiwaxtin təriliş üqün tərəngni tətür soyuxka tooqra kelidu dəydu. Bu əpəndinin terisini kim tətür soyuptu? Birmunqə kixilər bizning məksidimizning nimə ikənligini, nimə üqün muxundək kilidioqanlıqimizni, sotsiyalizimning nimə paydisi barliqini esidin qikirip koydi. Nimə üqün idiyə əzgərtix kerək? Burzua ziyalilirini puroletariyat dunyakarixini turoquzup, puroletariyat ziyalilirioqa aylandurux üqün. Kona ziyalilar əzgərməy turalmaydu, qünki yeni ziyalilar qikkili turdi. Bilim jəhəttə, sən ularni həzir əşkatmaydu digəning bilən, ular kəlgüsidə əşkatidu. Bu bir türküm yeni

kixilərnin ğikixi kona alimlar, kona gongchengshilar, kona jiaoshoular wə kona okutkuqlar üqün xah boldi, ularni aloğa basmay turalmaydioğan kılıp koydi. Məlqirimizqə, zor kəpqilik kixilər aloğa basidu, bir kısmi əzgirip puroletariyat ziyalisioğa aylinidu.

Puroletariyat əzining ziyalılar qoxunini yetixtürüxi xərt, bu burzuaziyining əzining ziyalılar qoxunini yetixtürğinigə ohxaydu. Bir sinipning həkimiyitigə əzining ziyaliliri bolmisa bolmaydu. Amerikining axundaq ziyaliliri bolmaydioğan bolsa, uning burzuaziyə diktaturisi kandaqmu karoğa kelələytti? Bizningkisi — puroletariyat diktaturisi, jəzmən puroletariyatning əzining ziyalılar qoxunini yetixtürüximiz kerək, bu qoxun kona jəmiyəttin kəlgən, əzgətilix arkilik ixqlar sinipi məydanida həkiki qing turoğan barlik ziyalilarni əz iqigə elixi lazim. Ongqılar iqidə əzgirixni halimaydioğanliridin biri Zhang Nəyqi bolsa kerək. Sən uni puroletariyat ziyalisioğa aylan disəng, u unimaydu, mən allikaqan aylinip boləğan, “kizil burzuaz” mən dəydu. Əzi məlum kilidioğan, kəpqilik baħalaydioğan gəp - tə, sən əzəng məlum kılsang bolidu, kəpqilik yənə baħalaydu. Biz, sən tehi u yərgə yətmiding, sən Zhang Nəyqi bir aq burzuaz, dəymiz. Bəzilər, aldi bilən ihtisaslixix, andin kızillixix lazim, dəydu. Aldi bilən ihtisaslixix, andin kızillixix digənlik aldi bilən aq bol, andin kızil bol digənlik. U muxu kəmdə kızil bolmay, kəlgüsida kızil bolimən disə, muxu kəmdə kızil bolmioğan kixining rənggi kandaq bolidu? Aq bolmay nimə bolatti. Ziyalılar əyni waqıtta həm kızil, həm ihtisaslik boluxi lazim. Kı-

zillixix üqün, kət'i niyətkə kelip, özining burzua dunya-karixini üzül - kesil əzgərtixi lazim. Buningoşa nuroqun kitap okux kətməydu, bəlki puroletariyatning nimə ikənligi, puroletariyat diktaturisining nimə ikənligi, nimə üqün puroletariyatningla istikballıq sinip, baxka siniplarning bolsa ətəkünqi sinip ikənligi, nimə üqün bizning bu dəlitimizning sotsiyalizim yolida mengixi kerəkligi, kapitalizim yolida mangsa bolmaydioqanlıqi, nimə üqün jəzmən gongchəndangning rəhbərlik kılıxi lazimliqi katarlık məsililərnı həkiki türdə qüxiniwalsila bolıdu.

4-ayning 30-küni kılqan sözüm nuroqun kixilərnıng küliqişoşa yakmıdi. "Terə bolmısa, tük nimigə be-kınidu"? Mən, Zhongguoda 5 terə bar, didim. Buning konisi 3: jahan'girlik mülükqiligi, feodalizim mülükqiligi, guənliao kapitalizim mülükqiligi. Ilgiri ziyalılar muxu 3 terigə tayinip kosak bakattı. Buningdin baxka, milli kapitalizim mülükqiligimu, uxxak ixləpqıkarıqıqlar mülükqiligi yəni uxxak burzuaziyə mülükqiligigimu tayinatti. Bizning demokiratik inkılawimiz aldınki 3 terə üstidə boldi, Lin Zexüdin baxlap hisaplıqanda, 100 yildin oxuk waqıt dawam kildi. Sotsiyalistik inkılap keyinki 2 terə: milli kapitalizim mülükqiligi wə uxxak ixləpqıkarıqıqlar mülükqiligi üstidə boldi. Həzir bu 5 terining hiqkaysisi qalmıdi. Kona 3 terə allıkaqan yokalqan, unıngdin baxka 2 terimu qalmıdi. Həzir kandaq terə bar? Sotsiyalistik omumi mülükqilik digən terə bar. Əlwəttə, bu yənə ikki kısımoşa belünıdu, biri — omumi həlk mülükqiligi, yənə biri — kollıktip mülük-

qilik. Həzır kimning exini yəwatıdu? Demokratik partiyə - guruhlar bolsun, daxüe jiaoshouliri bolsun, alimlar bolsun, muhbirlar bolsun, həmmisi ixqılar sinipining exini, kollıktip dihanlarning exini yəwatıdu, omumi həlk mülükqiligi bilən kollıktip mülükqilikning exini yəwatıdu, yioqıp eytkanda, sotsiyalistik omumi mülükqilikning exini yəwatıdu. Hılikı 5 kona terioqu kalmıdı, uning tükıqu, həzır asmanda uqup yürıdu, qüxsımu məzmut turalmaydu. Ziyalılar tehi bu yengi terini kəzgə ılmaywatıdu, puroletariyat, kəmbəoqəl dihan, təwən ottura dihan digənlər rastla bək nadan, ularning ya asmandin həwiri yok, ya yərdin bilimi yok, "3 din, 9 ekim"⁽¹⁾ dikilərmu bizgə yətməydu dəwatıdu. Ular Marksizim - Leninizimni qobul kılıxni halımaydu. Bu Marksizim - Leninizimoqa ilgiri qarxi turoqanlar kəp boləqan, jaqan'gırlar qarxi turoqan, Jiang Jieshi hər küni qarxi turup, "kommunizim Zhongguoning dölət əhwali-oqa muwapik kəlməydu" dəp, kəpqlikni bu nərsidin qorkıdioqan kilip qoyoqan. Ziyalılarning Marksizim - Leninizimni qobul kilip, əzlırining burzua dunyakarixini puroletariyat dunyakarixi kilip əzgərtixi üqün bir jəryan kerək, bəlki sotsiyalistik idiyiwi inkılap hərkiti kerək. Bu yılki bu hərəkət muxu yolni eqip berıdu.

Həzır bəzi idarə, məktəplərdə, ongqılaroqa qayturma zərbə berilip boləqandin keyin, boran tohtap, dolkun pəsiyip keliwıdı, rəhbərlik rahətkə qikip kelip, otturiqə qoyuloqan nuroqun tooqra pikir boyiqə tüzitixni halımaywatıdu. Beyjingdiki bəzi idarə, məktəplərdə muxu məsilə tuoquldi. Meningqə, bu tərtipkə selix - əzgərtix-

timu bir sayrax, eqilix dolqunini qozoqax kerək. Nimə üqün özgərtməysən? digən qong hətlük gezitni qaplap, xah berix kerək. Muxundak xah berix heli təsir kərsitidu. Tərtipkə selix - özgərtix üqün bir kışka wakit, məsilən, bir - ikki ay bolsa bolidu. Yənə üginix kerək, bizə Marksizim - Leninizim üginix kerək, oqur - oqur xamal qikirip, sim - sim yamoqur yaoqdurup, azrak tənkit wə öz özini tənkitni kanat yaydurux kerək, bular tətinqi baskuqta bolidu. Bu üginix, əlwəttə, bir - ikki ay bilən pütməydu, bu pəkət hərəkət ahirlaxqanda üginix həwisini qozoqax digən söz.

Ongqilaroqa kayturma zərbə berix bəribir ahirlixidu - də! Buni bir onqı məlqərləptu. U, bu boran ahir etüp ketidu, dəptu. Toqrioqu, sening onqqilaroqa daim qarxi turuxung, hər küni, hər yili qarxi turuxung mümkün əməs. Məsilən, hazır Beyjingda onqqilaroqa qarxi turux həwasi anqə koyuk bolmay qaldi, qünki kayturma zərbə berix bir yərgə berip qaldi, birək tehi tügimidi, boxaxmaslik kerək. Həzir bəzi onqqilar jahillik kilip təslim bolmaywatidu, məsilən, Luo Longji, Zhang Nəyqilər xundak kiliwatidu. Meningqə, yənila ularni kayil kilix kerək, birnəqqə ketim səzləxkəndimu ular kayil bolmay turuwalsa, hər küni ular bilən məjlis eqiwerəttingmu? Bir kışim jahillar mənggü özgirixni halimaydu, uningqimu məyli. Ularning sani nahayiti az, ularni taxlap koyayli, nəqqə on yil tursun, keni, kəndak kilidikin. Kəpçiligi haman aloqa basidu.

Ongqilarni dengizoqa taxliwetəmdük? Birinimu taxliwetməymiz. Ongqilar, gongchəndangoqa, həlkqə,

sotsializimoğa qarxi turoqanlıoıi üqün, bir hil düxmən küq hisaplinidu. Əmma, hazır biz ularoğa pomixxik, əksilinkilapqılar katarida muamilə kilmaymız, buning asasiy alamiti — ularning saylam hokukini elip taxlimaslik. Ayrimlirining saylam hokuki elip taxlinip, ular əmgək bilən özgətiliximu mümkin. Parqilaxқа əplik bolsun üqün, biz adəm tutmaslik, xuningdək saylam hokukidin məhrum kilmaslik qarisini kollinip, ularoğa burulux imkaniyiti berimiz. Baya bularning ikki hiloğa bəlünidioqanlıoıini dimidimmu? Bir hili — özgətkəndin keyin, ongqi digən kalpioıini elip taxlap, həlk qatarioğa koxuwetixkə bolidioqanlar; bir hili — taki əzrayil galdin aloıiqə jahillik kilidioqanlar. Ular, biz təslim bolmiduk, əzrayil oıojam, karisila, biz nimə digən “jigərlik”! diyixidu. Ular burzuaziyining sadik qapar-mənliri. Ongqilar feodal kalduklar, əksilinkilapqılar bilən alakilixip, həwərlixip, dos tartixip turidu. Hıiliki Wenhuybao gezitini pomixxiklar kərüp, kəwətla hoxal bolup kətkən, setiwelip kelip, dihanlaroğa okup berip, karanglar, mana gezitkə qikiriptuıu! dəp dihanlarni korkutқан. Ular tətür hisap almakqi boloqan. Jahan'girlingarmu, Jiang Jieshimu ongqilar bilən həwərlixip turidu. Məsilən, Təywən, Xianggangdiki əksiyətgilər Chu Ənpingning “partiyə zamani bolup kətti” diginini, Zhang Bojunning “siyasi layihiləx məhkimisi” diginini, Luo Longjining “pingfən kilix weyyüənhuyi” diginini taza himayə kilixti. Amerika jahan'girlingimu ongqilaroğa nahayiti hisdaxlik kiliwatidu. Mən hərkaysinglaroğa, mubada Amerikiliklar Beyjingoğa besip kəlsə, silər

kandak kılısilər? Kandak pozitsiyə tutisilər? Kandak kilmakçı boluwatisilər? Amerika bilən birlikdə weychihuy təxkil kılamsilər? Yaxı biz bilən billə takka qikiş ketəmsilər? dəp eytkən idim. Mən, mening oyum takka qikiş ketix, birinçi kədəmdə Zhangjiakouşa, ikkinçi kədəmdə Yən'ən'gə berix, digən idim. Mən bu səzni əng yaman əhwalni kəzdə tutux, məsilini qongkur qüxəndürüş, kalaymıkanqılık qikiştin kərkmaslık üqün dəwatimən. Sən Amerika Zhongguoning təng nisipini besiwalsangmu, mən uningdin kərkmaymən. Yaponiyə Zhongguoning təngdin tolisini besiwaloşan əməsmidi? Keyin biz urux kılıp yürüş bir yengi Zhongguoni bərpa kildükku? Mən Yaponlarşa Yapon jahan'giriligə rəhmət eytix kərəkligini, ularning bu tajawuzi bizgə nahayiti paydilik boləşanlişini, pütün millitimizni Yapon jahan'giriligə kərxi turuxka kəzoşəşanlişini, həlkimizning engini əstürgənligini eytkən idim.

Ongqılar rast gəp kilmaydu, rastqil əməs, bizdin yoxurun əski ixlarni kildi. Zhang Bojunning xunqiwała jik əski ixlarni kileşanlişini kim biliptu? Meningqə, bundak kixilər əmili kanqə yukuri bolsa, xunqə qong alitopilang kətiridu. Zhang Bojün - Luo Longji ittupaki uzak muddət billə turux, əzara nəzarət kiliş wə barqə güllər təkxi eqiliş, həmmə ekimlar bəs - bəstə sayrax digən bu ikki xoarni həmmidin bək yaxxi kəridu. Ular bu ikki xoardin paydiliniş, bizgə kərxi turdi. Biz uzak muddət billə turayli disək, ular kışka muddət billə turuxni yoloşa koydi; biz əzara nəzarət kilyayli disək, ular nəzarətni kobul kilmidi. Bir məhəl ular nahayiti oşaljir-

lixip kətti, nətijidə əks tərəpkə mengip, uzaq muddət billə turuxni kışka muddət billə turuxka aylanduruwətti. Zhang Bojünning buzhanglioji kandaq bolar? Buzhang bolalmasıkin. Ongqi buzhang bolsa, həlk koxulmas! Yənə bəzi məxhur onqqilar bar, əslidə həlk wəkili idi, əmdi kandaq kilix kerək? Orunlaxturux təs bolar. Məsilən, Ding Ling əmdi həlk wəkili bolalmaydu. Bəzilərgə bizə wəzipə bərmisək, az - tola ix bərmisəkmu yaxi bolmas. Məsilən, Qiən Weychang jiaoshouluk kiliwərsioqu bolar, fuxiaozhang bolalmas. Yənə bəzilər waqtingə jiaoshoumu bolalmas, okuquqilar ularning gepini anglimaydu. Əmisə, nimə ix kilidu? Məktəptə baxka birər ixka salsa bolidu, ular əzgərsun, birnəqqə yil ətkəndin keyin andin dərs ətsun. Bu — awariqilikke salidiojan məsilə, buningəja bax katurux kerək. Inkilap digən ix—awariqilikke salidiojan ix. Ongqilarni kandaq bir tərəp kilix, kandaq orunlaxturux məsilisini hərqaysinglar muhakimə kilip baksanglar.

Demokratik partiya - guruhların əhwalining, əsaslıy katlamlırining əhwalining kandaqlioqini silərdək məs'ul kixilərmu bilmisənglar kerək. Əxəddi onqqilar bir məhəl bəzi orunlarda suni rasa leyitip, bizni uning tegini kərəlməydiəjan kilip qoyuxi mümkin. Təxüridiəjanla bolsak, əmiliyəttə, ular pəkət 1 - 2 pirsəntla qikidu. Bir sikim zəmqə seliwətsək, tegi kərünidu. Bu kətimki istil tüzitix dəl bir sikim zəmqə selixtin ibarət. Qong sayrax, qong eqilix, qong munaziridin keyin tegini kərəliduk. Zawutların, yezilarning tegini kərüwalaliduk, məktəplərnin tegini kərüwalaliduk,

gongchəndang, yaxlar ittipaki, demokiratik partiyə-guruhların tegimu məlum boldi.

Əmdi, yeza igiligini rawajlanduruxning 40 maddilik gangyaosi üstidə tohtilip etimən. 2 yillik əmiliyəttin etküzduk, asasiy tələp yənila 4, 5, 8, yəni axlikning mə bexi məhsulatini Huanghe dəryasining ximalida 400 jingoqa, Huəyhe dəryasining ximalida 500 jingoqa, Huəyhe dəryasining jənubida 800 jingoqa yətküzüx. 12 yilda muxu nixanoqa yetix kerək, bu — asasiy nukta. Pütün gangyao asasiy jəhəttin əzgərtilmidi, pəkət azoqina maddilirila əzgərtildi. Bəzi məsililər həl boldi, məsilən, kopiratsiyiləxtürüx məsilisi asasiy jəhəttin həl boldi, uningoqa tegixlik maddilar əzgərtildi. Ilgiri təkitlənmigənliri, məsilən, yeza igilik maxiniliri, huaxüe oquti hazır kəpləp ixlinixkə toqra kəlgəqkə, maddilarda təkitləndi. Yənə maddilarning tərtiwimu bizə təngxəldi. Yeza igiligini rawajlandurux gangyaosining tüzitix kirgüzülgən bu layihisi həlk qurultiyi daimi weyyüənhuyi bilən siyasi kengəx daimi weyyüənhuyining birləxmə yioqinida muzakirə qilinəqəndin keyin qayta elan qilinidu wə pütün məmləkətning yezilirida muhakimigə koyulidu. Zawutlardimu muhakimə qilinsa bolidu, hərqaysi sahə, demokiratik partiyə-guruhlardimu muhakimə qilinsa bolidu. Yeza igiligini rawajlandurux gangyaosining bu layihisini Zhang Bojünning hiliki “siyasi layihiləx məhkimisi” layihiləp qikқан əməs, Zhongguo gongchəndangi otturioqa koyoqan, Zhonggong zhongyangdin ibarət muxu siyasi layihiləx məhkimisi layihiləp qikқан.

Bu yeza igiligini rawajlanduruxning gangyaosini pütün dihanlarni kozoqap muhakimə kildurux nahayiti zərür. Oǵayrətni axurux kerək. Ötkən yilning keyinki yerimida wə bu yilning aldinki yerimida oǵayrət boxixip kətkən idi, xəhər wə yezilardiki ongqilarning maliman kılıxi koxulup oǵayrət tehimu boxap kətti, hazır, istil tüzitix-ongqilaroǵa qarxi turux bu oǵayrətni yənə kozoǵidi. Meningqə, yeza igiligini rawajlanduruxning 40 maddilik gangyaosi Zhongguoning dələt əhwaliǵoǵa birkədər uyoqun kelidu, zhuguənzhuayilik nərsə əməs. Əslidə bəzi zhuguənzhuayilik nərsilər bar idi, hazır uni tüzəttük. Yioqip eytkanda, bu gangyaoni əməlgə axuruxtin ümit bar. Bizning Zhongguoni əzgərtkili bolidu, bilimsizlikni bilimlik kilip əzgərtkili, jansizlikni janlik kilip əzgərtkili bolidu.

Gangyaoda 4 ziyandaxni yokitix yəni qaxqanni, kuxkaqni, qiwinni, paxini yokitix digən bir madda bar. Bu ixka mən bək kizikimən, hərəkaysinglar kandaq karaysilərkin? Silərmu kizikidioǵandusilər! 4 ziyandaxni yokitix — bir zor tazilik hərkiti, hurapatlikni tügətitix hərkiti. Bu birnəqqə hil nərsini yokitixmu asan əməs. 4 ziyandaxni yokitixtimu qong sayrax, qong eqilix, qong munazirə, qong hətlik gezitni yoloǵa koyux kerək. Əgər pütün həlkni səpərwər kilip elip barsak, birər nətijə qikarsak, meningqə, kixilərnin rohiy həlitidə əzgirix bolidu, biz Zhonghua millitining rohi janlinidu. Biz bu millitimizni janlanduruximiz kerək.

Pilanlik tuoqutni obdan yoloǵa koyuxtinmu ümit bar. Bu ixnimu qong munazirə arkilik elip berix kerək,

birnəqqə yil sinəq kiliq, birnəqqə yil kengəytix, birnəqqə yil omumlasturux kerək.

Biz kilidioqan iqlar nahayiti jik. Yeza igiligini rawajlanduruxning 40 maddilik gangyaosidila kilixka tegixlik nuroqun ix kərsitilgən. U pəkət yeza igiligining-la pilani, yənə sanaət pilani wə mədiniyət - maarip pilani bar. Üq 5 yillik pilan orunlanoqandin keyin məmlikitimizning qiyapitidə əzgirix bolidu.

Məlqirimizqə, üq 5 yillik pilan arkilik, polatning yillik məhsulat miqdarini 20 milyon tonnioqa yətküzgili bolidu. Bu yil 5 milyon 200 ming tonna boldi, alahəzəl yənə 10 yilda muxu nixanoqa yətkili bolar. Hındistan-ning polat məhsulat miqdari 1952- yili 1 milyon 600 ming tonna idi, hazır 1 milyon 700 nəqqə ming tonna ikən, 5 yil həpilixip aran 100 nəqqə ming tonna axuruptu. Bizningqu? 1949- yili aran 190 ming tonna idi, 3 yillik əsligə kəltürux məzgilidə 1 milyon tonnidin kəprəkkə yətküzduk, yənə 5 yil ixləp 5 milyon 200 ming tonnioqa yətküzduk, 5 yildila 3 milyon tonnidin kəprək axurduk. Yənə 5 yil ixlisək, 10 milyon tonnidin axuroqili yaki səl - pəl axurup 11 milyon 500 ming tonnioqa yətküzgili bolidu. Andin keyin, üqinqi 5 yillik pilanni yoloqa qoysak, 20 milyon tonnioqa yətküzgili bolarmu? Bolidu.

Mən bizning bu dəlitimizdin toluq ümit bar dəymən. Ongqilar ümit yok dəydu, u pütünləy hata. Ularning ixənqi yok, sotsiyalizimoqa qarxi boləraqqa, əlwəttə ularda ixənq bolmaydu. Biz sotsiyalizimda qing turimiz, bizning ixənqimiz kamil.

IZAḤ

(1) 3 din Kongziqilar dini, Daojiao dini, Budda dinini kərsitidu. 9 ekim Kongziqilar, daoqilar, munəjjimlər, qanunqilar, məntikqilər, Moziqilar, tədbirqilər, arilaxma ekimdikilər və dihanqilikxunaslarni kərsitidu. "3 din, 9 ekim" digəndə keyinqə, omumən, diniy və ilmiy ekimlar kəzdə tutulidiqan boləqan, kona jəmiyətə uxxaq - qüxxək kəsp bilən xuqullinip, sərgərdan bolup yüridiqanlarmu omumən xu nam bilən atilatti.

PARTIYƏ IQIDIKI ITTIPAKLIKNING BIƏNZHENGLIK USULI*

(1957-yil 11-ayning 18-küni)

Ittipaklik məsilisidə, usul məsilisini biraz sөzləp ötməqimən. Meningqə, kim bolsa bolsun, düxmən unsur, buzəunqi unsur bolmişila, yoldax bolsila ittipaklixix pozitsiyisini tutux kerək. Ularəja xing'ershəngxüelik usul kəllanmay, biənzhenqlik usul kəllinix kerək. Biənzhenqlik usul digən nimə? Həmmi təhlil kilix, adəmninğ haman hatalixidioqanliəjini etirap kilix, bir adəm hatalaxsila uning həmmə təripini inkar kiliwətməslik. Lenin pütin dunyada hatalaxmaydioqan birmu adəm bolmaydioqanliəjini eytkən idi. Hərəkəndək bir adəm bəxkilarning yar - yələk boluxioqə muhtaj. Bir əzimət-kimu 3 yələk kerək, bir kaxəoqimu 3 tirək kerək. Nilupər qiraylik bolsimu, yopurmioqining yələp turuxioqə muhtaj. Bu — Zhongguoluklarınğ təmsil səzi. Zhongguoluklarda yənə, üq kənqi birləxsə, Zhuge Liang bolidu, digən bir təmsil bar. Yələuz bir Zhuge Liang haman mukəmməl bolup ketəlməydu, haman yetixsizligi bolidu. Biz muxu 12 dələtning hitapnamisigə kərang, birin-

* Bu — yoldax Mao Zedongning Moskvada ötküzülğən gongchəndanglar wə ixqi partiyiliri wəkillər yioqinida səzligən səzidin parqə.

qi, ikkinqi, üqinqi, tətinqi layihisi qıkkān bolsimu, hāzir ədibiy jəhəttiki tüzitix tehi tügimidi. Meningqə, əzini huda qaoqlap, həmmidə zəki, həmmigə qadir dəydi-oqan idiyə durus əməs. Xuning üqün, hatalaxqan yoldaxlaroqə qandəq pozitsiyə tutux kerək? Təhlil qilix kerək, xing'ershəngxüelik usul qollanmay, biənzhenqlik usul qollinix kerək. Partiyimizdə xing'ershəngxüegə—jiaotiaozhuyioqə petip kelix, əzi yahxi kərmigən kixilərnə tügəl nabut kiliwetix boləqan idi. Keyin biz jiaotiaozhuyini pipən qilip, biənzhenqfani barə - barə kəprək üginiwalduk. Biənzhenqfaning tüz nuktiinəziri — qarimu - qarxilikning birligi. Bu nuktiinəzərnə etirap qilsəq, hatalaxqan yoldaxlarnə qandəq kilix kerək? Hatalaxqan yoldaxlarnə, birinqidin, kürəx kilix kerək, hata idiyini üzül - kesil taziləx lazim. İkkinqidin, yənə ularoqə yərdəm berix lazim. Bu birinqidin kürəx kilix, ikkinqidin yərdəm berix dəp atilidu. Ular-ning hatalioqini tüzitixigə yahxi niyət bilən yərdəm berip, ularnə qıqix yolioqə igə kilix lazim.

İkkinqi bir hil kixilərgə bolsa, bəxqiqə muamilə qilinidu. Trotskioqə ohxəx kixilərgə, Zhongguodin qıkkān Chen Duxiu, Zhang Guotao, Gao Gəngəqə ohxəx kixilərgə yərdəm berix pozitsiyisini tutqili bolmaydu, qünki ularnə qutquzuwaləqili bolmaydu. Xundəqlə Gitler, Jiang Jieshi, qar padixəqə ohxəxlərmu qutquzuwaləqili bolmaydioqənlə, ularnə yokitixlə kerək, qünki bizgə nisbətən eytkəndə, biz ular bilən mutlək siqixəlməymiz. Muxu mənədin eytkəndə, ular ikki yəqlimilikqə igə əməs, bir yəqlimilikqilə igə. Jəhən'girlik tüzümigə,

kapitalizim tüzümigə nisbətən eytkanda, ahirki hisapta, ularmu xundak bolidu, ularning ornini ahir mukərrər halda sotsiyalizim tüzümi igiləydu. Idiologiyidimu xundak bolidu, weywulun weyxinlunning ornini igiləydu, hudaszlik hudakoylukning ornini igiləydu. Bu zhənlüelik məksət jəhəttin eytiloğan. Celüe baskuqida bolsa baxkiqə bolidu, murəssə bolidu. Chaoxiəndə—38 - parallilda biz Amerikiliklar bilən murəssə kilduk əməsmu? Vietnamda Fransiyiliklər bilən murəssə qilinoğan əməsmu?

Hərkaysi celüe baskuqida, kürəx kilişkə mahir bolux, murəssəlixixkimu mahir bolux kerək. Əmdi yoldaxlar arisida bolidioğan munasiwətkə qaytimən. Mən yoldaxlar otturisida araz pəyda bolojanda, tənpen ötküzüxnəni təklip qilimən. Bəzilər, gongchəndangoğa kirix bilənla əwliya bolup ketidu, ihtilap bolmaydu, uquxmaslik bolmaydu, təhlil kilişkə bolmaydu, yəni polattək uyul, tək-təkxi bolup ketidu, tənpen ötküzüxnəning həjiti yok, dəp qaraydioğandək turidu. Goya gongchəndangoğa kirix bilənla yüzdə yüz Marksizimqi boluxi lazimdək. Əmiliyətə, hər hil-hər yangza Marksizimqilar bar: Yüzdə yüz Marksizimqilar bar, yüzdə 90 Marksizimqilar bar, yüzdə 80 Marksizimqilar bar, yüzdə 70 Marksizimqilar bar, yüzdə 60 Marksizimqilar bar, yüzdə 50 Marksizimqilar bar, bəzilər — aran yüzdə 10, yüzdə 20 Marksizimqi. Biz kiqik bir eydə ikki kixi, yaki birnəqqə kixi səhbətləxsək bolamdu? Ittipaklikni kəzdə tutup, yardəm berix rohidə turup tənpen ötküzəsək bolamdu? Bu, əlwəttə, Jahan'girlar bilən tənpen ötkü-

zux_əməs (Jaħan'gırlar bilənmu tənən ötküzimiz), bu— kommunizimning iqki kismidiki tənən. Bir misal kəltürəy. Biz bu qetim 12 dələt tənən ötküzdukmu, kəndak? 60 nəqqə partiyə tənən ötküzdukmu, kəndak? Əmiliyətə, tənən ötküzduk. Dimək, Marksizim-Leninizimoğa ziyan yətküzməslık pirinsipi astida, həkning qobul kılıxka bolıdıoğan pikirlirini qobul kılıximiz, əzimizning wazkeqixkə bolıdıoğan pikirlirimizdin wazkeqiximiz kerək. Xundak kılıoğanda, bizdə ikki qol bolıdu: Hatalaxkan yoldaxlaroğa qarita, bir qol arkilik uning bilən kürəx kılımiz, bir qol arkilik uning bilən ittipaklıximiz. Kürəx kılıxtin məksət — Marksizimlik pirinsipta qing turux, bu pirinsipallik dəp atıladı, bu— bir qol. Yənə bir qol arkilik ittipaklıximiz. Ittipaklıxixtin məksət — uningoğa qikix yolu berix, uning bilən murəssəlixix, bu janliklik dəp atıladı. Pirinsipallik bilən janliklikning birligi Marksizim - Leninizimlik pirinsip, bu — bir hil qarimu - qarxi tərəplərning birligi.

Məyli kəndak dunya bolsun, əlwəttə, bolupmu sinipiy jəmiyət ziddiyət bilən toloğan bolıdu. Bəzi kixilər, sotsiyalizim jəmiyitidin ziddiyət “tapkili” bolıdu, dəydu, meningqə, bundak diyix tooğra əməs. Kəndaktu ziddiyət tapkili bolıdu yaki bolmaydu əməs, bəlkı ziddiyət bilən toloğan bolıdu. Ziddiyət bolmioğan birmu jay yok, təhlil kılıxka bolmaydıoğan birmu kixi yok. Əgər birər kixining təhlil kılıxka bolmaydıoğanlıoqi etirap kılınsa, u xing'ershangxüe bolıdu. Qarang, atomda ziddiyətning birligi tolup yatıdu. Atom yadrosi bilən elektirondin ibarət ikki qarimu - qarxi tərəpning birligi

bar. Atom yadrosi iqidə yənə proton bilən neytrondin ibarət qarimu-qarxilikning birligi bolidu. Protonda yənə proton, mənpi proton bar, neytronda yənə neytron, mənpi neytron bar. Qiskisi, qarimu-qarxi tərəplərning birligi yok yər yok. Qarimu - qarxi tərəplərning birligi idiyisi toqrisida, biənzhengfa toqrisida kəng təxwik elip berixka toqra kelidu. Meningqə, biənzhengfa pəylasoplarning dairisidin kəng həlk ammisining iqigə berixi kerək. Mən bu məsilini hərqaysi məmlikət partiyilirining zhengzhijü yioqinida wə zhongyang weyyüənhuyning omumi yioqinida sezləxni, partiyining hər dərjilik yərlik weyyüənhuylirida sezləxni təklip qilimən. Əmiliyətə bizning zhibu shujilirimiz biənzhengfani bilidu, ular zhibu yioqinida doklat bərməkqi bolqanda, dəptirigə haman, birinqi nuqta — utuk, ikkinqi nuqta — kəmqilik, dəp ikki nuqtini yazidu. Birning ikkigə bəlünüxi — omumi hədisə, biənzhengfa digən mana xu.

BARLIQ ƏKSIYƏTQILƏRNING HƏMMISI KƏŦƏZ YOLWAS*

(1957- yil 11- ayning 18- künü)

1946- yili Jiang Jieshi bizgə hujum kilixka baxliojan qaoqda, bizning nuroqun yoldaxlirimiz, pütün məmlikət həlki: uruxta yengip qikalarmizmu? dəp bək əndixə kilojan idi. Mən özəmmu bu ixtin əndixə kilojan idim. Lekin bizdə bir ixənq bar idi. U qaoqda Anna Luiz Strong digən bir Amerika muhbiri Yən'an'gə kəlgen idi. Mən uning bilən səhbətləxkən qaoqda, nuroqun məsilə üstidə— Jiang Jieshi, Gitler, Yaponiyə, Amerika, atom bombisi wə xuningoqa ohxaxlar üstidə tohtalojan idim. Mən, küqlük dəp atalojan barlik əksiyətqilərninğ həmmisi kəoqəz yolwas, halas digən idim. Səwiwi ular həlktin ayrilojan. Qaranglar, Gitler kəoqəz yolwas əməsmikən? U yokitilmidimu? Mən yənə qar padixaningmu, Zhongguo padixasiningmu, Yapon jahan'girliginingmu kəoqəz yolwas ikənliginini eytkən idim, qaranglar, ularning həmmisi gum boldi. Amerika jahan'girligi gum bolmidi, uningda tehi atom bombisi bar, meningqə, umu gum bolidu, umu kəoqəz yolwas. Jiang Jieshi nahayiti küqlük idi, 4 milyon-

* Bu — yoldax Mao Zedong Moskvada ötküzülgən gongchəndanglar wə ixqi partiyiliri wəkillər yioqinida səzligən səzdin parqə.

din oxuq kixilik muntizim armiyisi bar idi. U qaoqda biz Yən'əndə iduk. Yən'ən digən yərdə qanqilik adəm bar idi? 7 ming adəm bar idi. Bizdə qanqilik koxun bar idi? Bizdə 900 ming kixilik partizan düyi bolup, pütünləy Jiang Jieshi tərripidin nəqqə on genjüdigə bөлüp taxlan-oqan idi. Əmma biz, Jiang Jieshi pəkət bir kəoqəz yol-was, biz uni qokum yengimiz, digən iduk. Duxmən'gə qarxi kürəx kilixta, biz uzak waqit dawamida mundak bir quxənqə hasil kilduk, u bolsimu zhənlüe jəhəttə barlik duxmənni mənsitməslik, zhənsu jəhəttə barlik duxmən-gə jiddi qarax. Ikkinqi türlük kilip eytkanda, biz omumilikta duxmənni jəzmən mənsitməsligimiz, hər bir konkirit məsilidə uningoqa jəzmən jiddi qariximiz lazim. Əgər omumilikta duxmənni mənsitməslik bolmisa, jihuyzhu-yilik hatalioqini etküzüp koyimiz. Marks bilən En'gels pəkət ikkila adəm turukluk, xu qaoqda ular pütün dunyada kapitalizimning aqdurup taxlinidioqanliqini eytkan idi. Lekin konkirit məsilidə, hər bir duxmən məsilisidə uningoqa jiddi qarimisak, təwəkkülqilik hatalioqini etküzüp koyimiz. Uruxni bir-birləp kilixka, duxmənni bir bөлük - bir bөлüktin yokitixka tooqra kelidu. Zawutni birdin - birdin kuruxka tooqra kelidu, dihanlar etizni bir parqə - bir parqidin həydəydu, ax yiyixmu xundak bolidu. Biz zhənlüe jəhəttə ax yiyixni mənsitməymiz: Bu axni yəp ketələymiz. Əmma rəsmiy ax yigəndə, uni bir kapam - bir kapamdin yəymiz, joziqə koyuloqan axning həmmisini birakla hap etixing mümkin əməs. Bu bir - birləp həl kilix dəp atilidu, hərbi kitaplarda bolsa bir - birləp tarmar kilix dəp atilidu.

本书根据人民出版社1977年4月第1版北京第1次印刷版本翻译出版。

Bu kitap Həlk nəxriyati təripidin 1977-yil 4-ayda nəxr qilinğan 1-naxri Beyjing 1-basmisioğa asasən tərjimə wə nəxr qilindi.

MAO ZEDONG TALLANMA ƏSƏRLIRI

5- tom

Millətlər nəxriyati təripidin nəxr qilindi
Xinhua kitaphanisi təripidin tarkitilidu
Həlk maarip nəxriyati basma zawudida besildi
1977-yil 7-ayda 1-ķetim nəxr qilindi
1977-yil 7-ayda Beyjingda 1-ķetim besildi
Addi kəqəz muķawiliqining bahasi: 0.93 yüən

毛 泽 东 选 集

第 五 卷

(维吾尔文)

民族出版社出版 新华书店发行

人民教育出版社印刷厂印刷

1977年7月第1版

1977年7月北京第1次印刷

开本：850×1168毫米1/32 印张：25 1/2 插页：3

平装本定价：0.93元

书号：M1049 (4) 259

书号 M 1049(4)259

定价 0.93 元